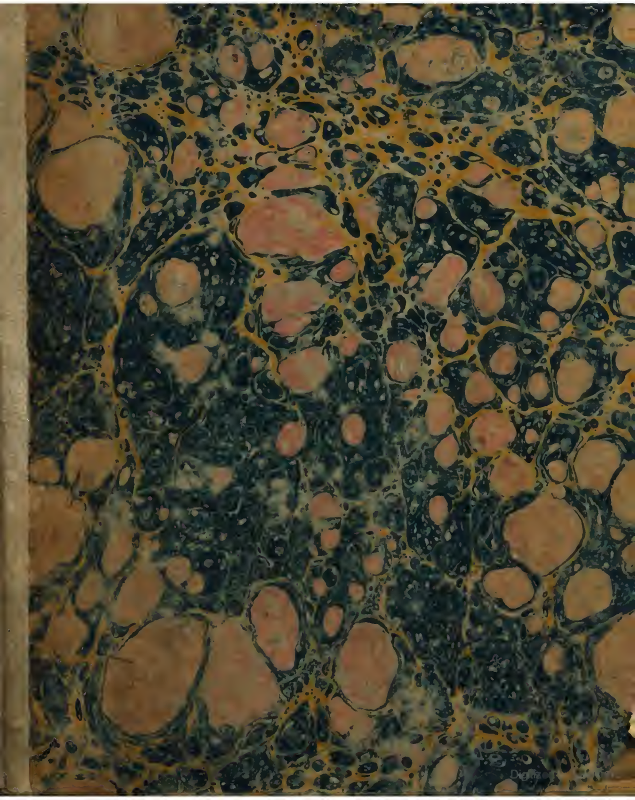

RACCOLTA

DI VARIE CRONICHE, DIARJ,

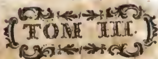
ED ALTRI OPUSCOLI

COSÌ ITALIANI, COME LATINI

APPARTENENTI ALLA STORIA

DEL

REGNO DI NAPOLI

NAPOLI MDCCLXXXI.

Presso Bernardo Perger.

COLLA LICENZA DE' SUPERIORI.

CHRONICON
EPISCOPORUM
SANCTÆ NEAPOLITANÆ ECCLESIÆ

AB EORUM EXORDIO

USQUE AD AN. REPARATÆ SALUTIS DCCCLXXII.

AUCTORE

JOANNE DIACONO

ECCLESIÆ SANCTI JANUARII NEAPOLI SITÆ

QUI EO TEMPORE FLORUIT

NUNC PRIMUM PRODIT EX MS. CODICE

BIBLIOTHECÆ VATICANÆ

ACCEDUNT BREVES NOTÆ

LUDOVICI ANTONII MURATORII

IN JOANNIS DIACONI
COMMENTARIUM
DE VITIS
EPISCOPORUM NEAPOLITANORUM
PRÆFATIO
LUDOVICI ANTONII MURATORII.

CIvitas Neapolitana, quæ Regum olim ſedes, & adhuc ampliſſimi Regni caput, nunc ceteras Italiæ Urbes Civium frequentia, & loci amœnitate poſt ſe relinquit, eadem antiquis etiam temporibus ſi non pari potentia, ornamentis tamen ac Religione longe lateque ſplendebat. Plures ibi floruere Epiſcopi eam pietatis normam ſequuti, ut Cælitum albo concordi populorum ſuffragio inſcripti fuerint. Antequam vero Metropolitica dignitas acceſſerit Neapolitanæ Cathedræ, catalogum omnium Epiſcoporum, qui eam tenuerant, ſibi contexendum ſumſit Johannes Diaconus. Ille quidem pauca, ſed quidquid de eorum Vita reſcire potuit, in tabulas retulit: unde emerſit Commentarius nunc mihi evulgandus. Quis vero fuerit, quove tempore vixerit hic Scriptor, inter Eccleſiaſticos Auctores referendus, titulus ipſe indicat. Fuit ergo Johannes patria Neapolitanus, munere Diaconus, eique regenda attributa eſt Diaconia Sancti Januarii in eadem Neapolitana Urbe poſita, hoc eſt Eccleſia Xenodochio, ſeu Ptochotrophio adnexa, cujus reditus in peregrinis excipiendis, aut pauperibus paſcendis diſtribuebantur, fundata ab Agnello Epiſcopo circiter Annum 680. Poſtremus Epiſcoporum, quorum Vitas Johannes Diaconus lucubra-

cubravit, est Athanasius I. vir ob sanctitatem morum in Ecclesia Neapolitana celebris, cujus obitus contigit Anno 872. *Ejus autem gesta ita a Johanne enarrantur, ut facile intelligas, aut iisdem temporibus in vivis fuisse Scriptorem ipsum, aut non longe post floruisse.*

Atque heic adnotandum est, editam fuisse jamdiu a Laurentio Surio in Vit. Sanctor. ad diem 23. *Septembris Historiam Passionis Sanctorum Martyrum Sosii Diaconi, & Januarii Episcopi, simulque Translationis corporis ejusdem Sancti*, Auctore Johanne Diacono Sancti Januarii, qui ejusdem sacri corporis translationi interfuit. *Propterea Vossius* Johannem Diaconum *Scriptorem Passionis hujus inter Scriptores Historicos recensuit, ejusdemque etiam mentionem fecit Ughellus Tom. VI. Ital. Sac. in Archiep. Neapol. Quum vero contigisse dicatur hujusmodi translatio Anno* 920. *Johannis etiam hujus, qui ipsam descripsit, ætas inde agnoscitur. Verum fallitur Ughellus in assignando translationis memoratæ Anno; nihil enim in ea narratione occurrit, quod tempus indicet illius sacri operis, idque longe antea factum opinari possumus. Præterea idem Ughellus minime animadvertit, non alium esse Johannem Diaconum memoratæ Passionis Scriptorem ab eo, cui Vitas Antistitum Neapolitanorum debemus. Id mihi certum est, certumque & reliquis futurum puto. Utrobique conveniunt nomen, munus, patria, & Diaconia, quandoquidem utriusque Operis Scriptor appellatur* Johannes Diaconus Sancti Januarii. *Ætas etiam in eamdem nos sententiam impellit. Jam vidimus, Johannem Diaconum in conscribendis Vitis nuper memoratis substitisse ad Annum* 872. *hoc est ad mortem Sancti Athanasii Præsulis Neapolitani, quo tempore is florebat, aut a quo parum sua ætate aberat. A continuando ejusmodi labore eum fortasse deterruit minime religiosa, immo detestanda Athanasii II. vita, qui patruo piissimo Episcopo in ea Sede successit. Translatio autem Sancti Sosii facta est sub Stephano junioris Athanasii Successore, qui circiter Annum* 895. *Neapolitanæ Ecclesiæ præesse cœpit. Lege nunc*

Præ-

Præfationem Vitæ Sanctorum Sosii atque Januarii. Ita Joannes Diaconus exorditsr. Post nonnulla tyrocinii mei Opuscula, quibus aliquantisper juvenilem animum caritatis exercuisse videbar imperio, nullius fore disponebam intentionis, nisi ut me magis hebetaret desidia, quam fomenta lividœ stomachationis alicui pro tabulis subministrarem experimentis. *Viden, ut Johannes Diaconus, adhuc tyro & juvenis,* nonnulla Opuscula *procuderit (inter quæ Episcoporum Vitæ computandæ videntur); grandioris vero ætatis factus, Passionem Sanctorum Sosii & Januarii scripserit? Neque aliter rem se habuisse idem Johannes nos docet in Vita Johannis III. qui circiter Annum* 836. *sedere cœpit; in hæc enim verba loquitur:* Si hujus vitam, vel mores scribere tentavero, non dico meæ Adolescentiæ, cujus sensus propter ætatem adhuc intercluditur, verum etiam sagacioribus oneri fuerit. *Hæc sane eo collineant, ut unicum horum Auctorem intelligamus.*

Neque hæc tantum ex ejus calamo habemus. Historiam *quoque* Translationis Sancti Severini Noricorum Apostoli *idem Johannes Diaconus literis consignavit, quam legas editam a Clar. Viro Johanne Bollando in Act. Sanctor. in Addend. ad diem VIII. Januar. Tomo I. pag.* 1098. *Facta fuit translatio illa* Anno vigesimo quarto Leonis & Alexandri Imperatorum, *hoc est Anno* 910. *uti censent Ambrosius Staibanus, & Caracciolus. Verum si ab Anno* 886. *quo Leo Sapiens Basilio Augusto parenti successit, exordium ejus Imperii arcessas, annus ejus XXIV. in Annum cadit* 909. *Immo quum Leo & Alexander Anno* 870. *Imperatores a patre fuerint renuntiati: quis certos nos facit, non ab eo potius Anno deductam fuisse Johanni Diacono Epocham Cæsarum illorum, ac propterea citius consignandam prælaudatam Translationem, atque anticipandum etiam initium Sedis Stephani, sub quo Episcopo eadem peracta fuit? Apud Ughellum in Catal. Archiep. Neapol. legitur Bulla Athanasii III. Episcopi Neapolitani data* Imperantibus Dominis Leone & Ale-

Alexandro magnis Imperatoribus Anno die XXX. die XVII. mensis Decembris Indict. XI. *hoc est Anno Christi* 907. *si recte posita sunt chronica ista nota ab Ughello. Ergo eorum Annus XXIV. in Annum caderet* 901. *Sed hac tenebris non carent. Nulla autem dubitatio est, quin & hoc Opusculum eumdem Johannem Diaconum Auctorem habeat, a quo Antistitum Neapolitanorum Vitas accepimus. Immo hinc luculentius ostenditur ad eumdem Johannem referendam esse supra memoratam* Historiam Passionis Sanctorum Sosii atque Januarii. *Utraque enim Opella, solicitante Johanne Abbate Monasterii Neapolitani Sancti Severini, conscripta est; utrobique idem stilus; ac insuper una alteram poscit. Ita vero legitur in Historia Passionis Sancti Sosii*: Post eversionem Luculani Oppidi, sicut in alio constat libello expressum, quum memoratus Abbas (*Johannes*) corpus Sancti Severini meruisset adipisci &c. *En ut in hoc Opusculo mentio fit pracedentis alterius, quo translationem corporis Sancti Severini Johannes Diaconus fuerat persequutus. Prater hac idem Johannes Diaconus* Passionem XL. Martyrum Sebastenorum *Grace ab Evodio Episcopo Casarea scriptam Latio donavit, eaque primum edita est Anno* 1604. *a Gerardo Vossio Borchlonio; tum Anno* 1668. *celeberrimi PP. Henschenius & Papebrochius eam intulerunt in Acta Sanctorum ad diem X. Martii pag.*12. *Tom. II. illius mensis. Exploratum est, hunc etiam fœtum eidem Johanni tribuendum; disertis enim verbis in Prafatione ita ille scribit*: Domnus Johannes Spiritalis noster Pater, Abbas quoque Monasterii Sancti Severini (*cujus nimirum gratia alia scripsit Johannes, ut supra vidimus*) quum me infelicissimum Johannem Diaconum, servum Sancti Januarii Martyris (*en idem qui supra Diaconia Sancti Januarii Prapositus*) non meis meritis unice diligeret, & crederet suis jussis in nullo me ire sinistrum: cœpit sæpissime coram me devotionem referre, quam erga prædictos haberet Martyres &c. *Adnotavit etiam Cardinalis Baronius in notis ad Martyrol. die XIII. Decembris, Johannem*

nem Diaconum Acta Sanctorum Eustratii & sociorum *e Græco in Latinum transtulisse. Bollandiani tamen hoc in dubium revocant, scribentes, in exemplari antiquissimo Barberinæ Bibliothecæ non* Johannem *Interpretem, sed* Guarimpotum *appellari. Verum falli vix potuit hac in re magnus Annalium parens, quum ipse aperte legerit Interpretis nomen, hoc est* Johannes servus Sancti Januarii, *quemadmodum supra quoque idem in aliis Libellis sese inscripsit. Eamdem vero versionem lucubravit Johannes jussu* Athanasii Junioris Partenopensis Ecclesiæ Præsulis, *cujus revera temporibus floruit Johannes Diaconus, nobis hactenus memoratus. Postremo tamdem loco auctor est Caracciolus,* Homeliam in honorem S. Agrippini, *fœtum esse Johannis Diaconi, a quo has ipsas Vitas Neapolitanorum Antistitum accepimus. Atque hæc animadvertisse juvit, ut qui in posterum de Scriptoribus Ecclesiasticis acturi sunt, æquiores se præbeant erga Johannem hunc a plerisque neglectum. Et alia quidem ille ingenii sui monumenta fortasse reliquerit, quæ temporum voracitati jam cessisse existimare facile possumus; nam præterquamquod exercere se adolescens in hisce studiis cœpit, ea etiam mentis vivacitate, stilique facilitate, instructus erat, ut in Urbe Neapolitana unus ab Episcopis, aliisque Ecclesiasticis viris deligeretur ad sacras res gestas scriptis consignandas.*

Nunc ad Vitas Neapolitanorum Antistitum redeamus, quas florente ætate Johannem Diaconum procudisse diximus. Illud in primis in omnium oculos incurrit, simulque molestiam delicatulis quibusdam ingerere poterit, quod quum is describenda sibi sumat eorumdem Episcoporum gesta, pauca demum de iis adferat, & jejunos plerumque Lectores dimittat. Ad singulos quidem aut pauca, aut multa ab eo apposita legas, sed quæ abs re sint; nam pro Neapolitum rebus res Romanorum Pontificum nobis propinat, & ut vacuum suum impleat, minime necessariis, immo inopportunis narrationibus legentium expectationem pascit, ne dicam fallit. Adde, Scriptorem hunc, exigua sibi eruditionis subsidia conquisiisse; nam Romanorum Ponti-

Pontificum Vitis, quæ Anastasio Bibliothecario tribuuntur, & Opusculo Historico Bedæ, & Langobardica Historia Pauli Diaconi fere contentus, tanta confidentia eorum etiam scrinia expilavit, ut totidem verbis lacinias inde sumtas, nullo tamen Auctore laudato, in suum usum converterit. Dissimulare hæc nolui; sed ea spe neminem futurum, qui propterea vili Opusculum hoc habere velit. Profecto nobis hasce Vitas non parum commendat antiquitas, ac potissimum quod tunc prodierint, quando rarus erat, qui ingenio ac eruditione in Italia emergeret. Sæpe conquesti sumus late diffusam eorum temporum inscitiam, & pauca superesse illius Seculi Historica monumenta. Fateatur ergo quisquis rem serio pensat, gratissimum hoc nobis occurrere, & præsertim quum multas inclytæ Urbis antiquitates servarit, non aliunde sperandas, atque in postremis Episcopis plura adferat, quæ Neapolitanæ Historiæ non levi sint adjumento. Ad manus autem Ughelli fuerunt hujusmodi Vitæ, quum in Italia Sacra Catalogum Archiepiscoporum Neapolitanorum contexeret. Aliis etiam eruditis, ac potissimum Camillo Peregrinio commemoratæ sunt; sed nondum lucem viderant, quia adhuc MStæ. Propterea multis egi ego apud doctissimum, neque minus ex eruditione, librisque editis, quam ex eloquentia sacra Clarissimum virum P. Sebastianum Paulium Lucensem ex Congregatione Clericorum Regularium Matris Dei, Cæsareum historiographum, tunc Neapoli agentem, ut quando, frustratis apud alios precibus, me benevolentia mihi tamdem feliciori successu procuraret. Neque inanis spes mea fuit; is enim tota animi contentione in id intentus, denique a P. Eustachio Caracciolo Cl. Reg. sui Ordinis Romæ Consultore, quem pietas, doctrina, & generis nobilitas summe commendant, impetratum ad me misit. Ejus ergo ope ac beneficio Johannes Diaconus luce nunc primum frui incipit. Antiquissimum autem Cod. MStum, unde hæc descripta fuere, habet Vaticana Bibliotheca omnium princeps; & quod meæ felicitati tribuo, Clarissimus ac Eruditissimus Vir Nicolaus Carminius Neapolitanus, Latinæ non

non minus quam Græcæ Linguæ peritissimus, cui ob Dionis Cassii historiam nuper cum tanta sui nominis laude, satisque melioribus recusam, multa debet literaria Respublica, exemplar, quo sum usus, diligentissime cum Vaticano Codice contulit, ita ut si qua in hunc libellum errata irrepsere, non editoris, aut Typographi vitio, sed quidem vetusto ipsi Codici sint tribuenda.

In calce Libelli subjungitur fragmentum vitæ Athanasii II. Episcopi Neapolitani, illius nempe, qui vitiis non paucis sinistram famam sibi apud posteros quæsivit. Ejus Auctor in Vaticano Codice dicitur Petrus Neapolitanæ Sedis Subdiaconus. *Si Ughello fides, Petrus iste Neapolitanorum Antistitum gesta circa Annum* 1200. *continuavit. Baronius ad annum* 872. *vitam Sancti Athanasii I. Neapolitani Antistitis ab altera diversam, quam Johannes Diaconus nobis dabit, commemorat, & ejus parte in suos Annales illata, Auctorem putat illius* Petrum Diaconum Casinensem, qui hoc item tempore vixit. *Contra Ughellus Baronium heic impegisse arbitratur; Petrus enim Diaconus Casinensis tribus post Sæculis floruit, neque ullam Athanasianæ vitæ a se conscriptæ mentionem habet; quare* Anonymum *potius censet ejus Vitæ Scriptorem. Verum non incusandus Baronius; is enim Petrum hujus Vitæ Auctorem Sancto Athanasio synchronum facit, ac propterea a Petro Diacono Casinense, qui anno* 1136. *florebat, satis distinguit. Ego in eo tantum a Baronii sententia discedendum puto, quod Petrum Athanasianæ Vitæ Scriptorem* Diaconum Casinensem *crediderit. Quippe ille non alius fuisse videtur, quam idem* Petrus Neapolitanæ Ecclesiæ Subdiaconus, *& Athanasii I. ac Secundi æqualis, a quo primas lineas Vitæ Athanasii II. habemus, in calce harum vitarum additas, quive etiam scripsit Sancti Agnelli Abbatis miracula, ubi inscribitur* Petrus Sanctæ Parthenopensis Ecclesiæ Hypodiaconus. *Certe Petrus Diaconus in Libro de Viris illustr. Casin. nullum alium Petrum Diaconum Casinensem Scriptorem ante se commemorat, commemoraturus, si fuisset. Ughellus*

itidem in Catalogo suo neminem exhibet, qui post Johannem Diaconum Vitas Episcoporum Neapolitanorum sit persequutus, ita ut quæ ille asserit de Petro Subdiacono vivente ac scribente circiter annum Christi 1200. plane ab amplectendo deterreamur. Atque hæc pauca præfari libuit in Vitas Neapolitanorum Antistitum, in quibus si qua lacuna occurrit, noris eam ex ipso antiquissimo Codice derivari, unde hæc fuere descripta. Ego notulas quasdam apponam, ubi aut necesse, aut congruum videbitur.

CHRO-

CHRONICON
EPISCOPORUM
SANCTÆ NEAPOLITANÆ ECCLESIÆ
AUCTORE
JOHANNE DIACONO
ECCLESIÆ S. JANUARII AD DIACONIAM
IN URBE NEAPOLI POSITÆ,

Post Annum 872. ex Acephalo (1) Codice Vaticano, membranaceo, in forma Octava, scripto Decimo Seculo literis Majoribus Latinis, & Langobardicis (post medium) Undecimo, vel Duodecimo Seculo.

Ex num. Codd. Latin. 5007.

ANno Quadragesimo Secundo Imperat. Cæsaris Octaviani, cessante Regno, ac Sacerdotio Judæorum, secundum Oracula Prophetarum, Dominus noster Jesus Christus pro nostra salute nasci dignatus est.

Peractis igitur Octavianus a primordio Regni sui Annis LVI., & mensibus VI. Tiberium privignum suum reliquit in Regnum, qui regnavit Annos XXIII. Hujus quintodecimo Imperii Anno Dominus post Baptismum, Regnum Cœlorum adnuntiavit. Octavo decimo ejusdem Anno sua Pas-

(1) Non probatur Eruditissimo Falconi ejusmodi inscriptio Vaticano Codici addita. Idem vero Codex olim pertinuit ad Ecclesiam S. Bartholomæi, positam Beneventi, uti in calce Operis proditur; ac inde in Vaticanam Bibliothecam invectus fuit.

Passione mundum redemit. Et prædicaturi per regiones Judææ Apostoli, Jacobum Fratrem Domini Hierosolymis ordinant Episcopum, & VII. Diaconos. Et lapidato Beato Stephano, Ecclesia per regiones Judææ & Samariæ disseminata est.

Gajus regnavit Anno III. menses X. dies VIII. Per idem tempus Matthæus Apostolus Evangelium in Judæa primus conscripsit.

Claudius regnavit Annos III. menses VII. dies viginti octo.

Hujus secundo Anno Beatissimus Petrus Apostolus cum primus Antiochenam fundasset Ecclesiam, & XII. Annis ibidem Pontificalem Cathedram sedisset, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit; ibique Cathedram Sacerdotalem tenuit Annos XXV. menses II. dies III. Fuit autem temporibus Imperii Cæsaris, & Gaii, & Claudii, & usque ad ultimum Neronis Annum.

Jacobus Frater Domini cum XXX. Annos Hierosolymorum rexisset Ecclesiam, undecimo Neronis Anno a Judæis lapidatur. In cujus Thronum Symeon, qui & Simon secundus adsumitur.

Marcus quoque auditor Petri, & de Baptismo Filius, Evangelium, quod Romæ scripserat, Ægypto, & Alexandriæ, Petro mittente, prædicat. Hujus temporibus Simon Magus cum altercationem proposuisset cum Petro, & Paulo, dicens se quamdam virtutem Dei esse magnam, medio die dum ad Patrem volare promittit in Cœlum, & in aere a Dæmonibus ferebatur, adjurante eos Petro per Dominum, Paulo vero orante, dimissus crepuit, & confracta sunt crura ejus, ob cujus necem a Nerone Petrus crucifigitur capite ad terram verso, & in sublime pedibus elevatis, asserens se indignum, si sic crucifigeretur ut Dominus ejus. Paulus gladio cæditur. Alvinus (1) Florus Vesto Magistra-

(1) Pro *Albinus*. Ita interdum Neapolitani sub Græcorum dominatione assueti B. per V. consonantem literam efferebant: cujus rei plura exempla infra habebis. Perdurat hic mos in Græcis nostrorum tem-

giſtratui Judææ ſuccedit, cujus luxuriam, & avaritiam, cæteramque nequitiam non ferentes Judæi, contra Romanos revellaverunt. Adverſum quos Veſpaſianus Magiſter Militiæ a Nerone tranſmiſſus eſt. Veſpaſianus apud Judæam Imperator ab exercitu appellatus eſt, & bellum Tito filio commendans, Romam per Alexandriam proficiſcitur. Titus, Judæa capta, & Hieroſolymis ſubverſis, ſexcenta millia virorum interfecit. Joſephus vero ſcribit undecies centena millia fame & gladio periiſſe, & alia centum millia captivorum publice venundata. Ut autem tanta multitudo Hieroſolymis reperiretur, cauſam Azymorum refert fuiſſe, ob quæ ex omni gente Judæa ad Templum confluentes, Urbe quaſi carcere ſunt recluſi. Oportuit enim in his diebus Paſchæ eos interfici, in quibus Salvatorem crucifixerant. Colligitur omne tempus a Quintodecimo Anno Tiberii Cæſaris, & ab Exordio Evangelicæ prædicationis Anni XLII.

Linus Papa a Beato Petro Apoſtolo Epiſcopus ordinatus, primus poſt eum Romanæ Eccleſiæ Pontificalem Cathedram tenuit Annos XI. menſes III. dies XII. Fuit autem temporibus Veſpaſiani, & Titi. Qui Titus bellum jam dictæ Hieroſolymæ in Annis quatuor conſummavit. Templum quoque ſtravit.

Cletus ſedit Annos XII. menſem I. dies XI. Fuit autem temporibus Titi, & Domitiani, junioris Fratris ſui, ſub quo Apoſtolus Johannes in Pathmo Inſula relegatus eſt.

Clemens ſedit Annos IX. menſes II. dies X. Fuit autem (1) . . . . . .

I. ASPRE-

temporum; ſed Eruditi diſputant, num vetuſtiſſimis temporibus eamdem conſuetudinem Græca Lingua ſervaret, & Doctiores negant. Cæterum emendandus heic Johannes Diaconus. *Albinus* ſucceſſit *Feſto*, *Geſſius Florus Albino*, uti ex Joſepho conſtat.

(1) In MSto Codice Vaticano heic finis eſt octavæ paginæ, ubi certe deſideratur unum foliorum, ſive duæ paginæ. Dolendum autem eſt, narrationem heic interruptam fuiſſe; fortaſſis enim Auctor narrabat, quis Urbi Neapolitanæ primus Chriſtianam Religionem invexerit, & qui

I. ASPRENAS Episcopus (1). Fuit amator pauperum, & tantæ beatitudinis, ut omnem hominem a majore usque ad minimum libenter exciperet, & per Dominici talenti acceptionem Populos ad viam salutis quotidie evocaret.

II. EPITHIMITUS Episcopus. Prioris exempla sequens, distributo talenti munere, cum lucro Domino consignavit.

III. MARO Episcopus.. Cum his Prædecessoribus suis ob sanctitatis meritum in Ecclesia Stephania translatus esse videtur.

IV. PROBUS Episcopus. Omni probitate conspicuus, nominis sui operibus copulans, placida morte quievit.

V. PAULUS Episcopus. Mirabilis in opere, mirabilis in factis, mitis in prosperis, prudens in adversis; post diuturna tempora gaudens & ipse migravit ad Dominum.

VI. AGRIPPINUS (2) Episcopus. Amator Patriæ, Defensor Civitatis, qui quotidie pro nobis suis famulis exorare non cessat. Hic signis multis, & miraculis coruscat. Plu-

& quis ex Romanis Pontificibus primum illi Urbi Episcopum dederit.

(1) Constans Neapolitanorum opinio est, primum hunc Episcopum suæ Civitati datum, & quidem ab Apostolo Petro. Neque recens opinio. Petrus Subdiaconus Neapolitanus in Vita Sancti Athanasii Episcopi ejusdem Urbis, circiter Annum Christi 872. hæc scribebat: *Beatissimus Petrus Apostolorum Princeps Asprem (sive Asprenam) sanctissimum inibi ordinavit Episcopum.* Certe non paucas Occidentis Ecclesias a Sancto Petro fundatas traditio antiquissima habet, atque illustriores in Italia Ecclesiæ eo sua initia retulerunt. Verum longe posterius floruisse Sanctum Asprenatem contendit Clar. Vir Franciscus Blanchinius in Notis ad Anastasii Biblioth. Vitas Roman. Pontif.

(2) Petrus Subdiaconus supra mihi memoratus in Vita Sancti Athanasii Episcopi Neapolitani hæc de illo scripsit iisdem temporibus, quibus Johannes Diaconus: *Nam & Beati illius Agrippini Ecclesia hactenus demonstratur, qui quintus a supradicto Asprem (sive Asprenate) ordinatus est Episcopus, quique & Patronus & defensor est ipsius Civitatis.* Quæ postrema verba ab Ughelli sententia nos avertunt, tradentis, hujus Sancti Viri ope ac apparitione liberatam fuisse Neapolim, sub Johanne XIII. Pontifice Romano, a Sarracenorum obsidione, ac propterea tunc a Neapolitanis in Patronum fuisse adlectum. Id antea factum; neque ulla Neapolis obsidio Johannis XIII. temporibus fuit.

Plurimam auxit Domino turbam credentium, & gremio Sanctæ Matris Ecclesiæ collocavit; Unde meritò audire meruit. *Euge serve bone, quia in modico fidelis fuisti, supra multa te constituam; intra in gaudium Domini Tui*. Denique in Ecclesia Stephania translatus, merito cum honore quiescit.

VII. EUSTHASIUS (1) Episcopus. In Altario Beatæ Dei Genetricis semperque Virginis Mariæ, quæ dicitur Cosmidi, Populi devotio exequentes, conditus est; atque translatus.

VIII. EPHEBUS (2) Episcopus. Pulcher corpore, pulchrior mente Plebi Dei Sanctissimus præfuit, & fideliter ministravit. Ipse vero post quorumdam incursionibus, translatus, deductusque Neapolim, Ecclesiæ Stephaniæ reconditur,

Tres (3) *Episcopi Neapolitani heic desiderantur*.

FOR-

(2) Hic in album Sanctorum ob ejus virtutes a Clero & Populo relatus. Infra in eodem Codice vitiose legitur *Populi devotio exequentes*. Ughellus, aut alius quisquam hæc ita restituit: *Populis devote exequentibus*. Possunt & aliter emendari.

(2) In hujus Episcopi nomine mire dissentiunt Scriptores Neapolitani, eorumque monumenta. *Epherus* infra scriptum in Codice Vaticano. Alii habent *Euphebium*, *Euphenum*, *Ruphenum*, *Esrimum* &c. Supine autem hallucinatus est Summontius, qui ad annum usque 713. distulit Episcopatum *Eusebii*.

(3) Scilicet diligentiam Johannis Diaconi fugerunt, aut ex ejus Libello exciderunt *Marcianus*, Ephebi creditus Successor, quique sub Diocletiano vixisse traditur, uti vetera Ecclesiæ Neapolitanæ monumenta produnt. Tum *Cosmas*, qui sub Constantino Magno eidem Ecclesiæ præfuisse perhibetur, ut antiqui Missales & Kalendaria testantur. Denique *Calepodius*, certissimus ejus Sedis Episcopus, quippe qui Synodo Sardicensi Anno 347. interfuit, & subscripsit, uti ex ejus Actis exploratum habemus. Verum Cl. V. Daniel Papebrochius Soc. Jesu agens in Act. Sanct. ad diem XV. Junii de Sancto Fortunato Episcopo Neapolitano in eam sententiam inclinat, nihil deficere in Catalogo Johannis Diaconi; Marcianum vero, Cosmam, & Calepodium Græcos fuisse Episcopos, qui Græcis Neapoli commorantibus præessent, diversique a Latino Neapolitano Episcopo forent. Petrus enim Subdiaconus in Vita S. Athanasii Episcopi Neapolitani de illa Ecclesia hæc habet: *Introrsus binas Præsulam gestat Sedes, qui eam gubernant, & regunt*, quod nempe *duplex Populus*, ut Baronius ad Annum

IX. FORTUNATUS (1) Episcopus Sanctissimus existit vitæ, sanctissimis orationibus die noctuque indesinenter agens, Regna Cœlorum, sicut desideravit, adeptus est. Qui sepultus foris Urbem quasi ad stadia quatuor; deinde post longo tempore Populi patrocinia ejus petentes, ab Ecclesia sui nominis consecrata transferentes, per manus Pontificum collocarunt in Ecclesia Stephania, partis dextræ introeuntibus, sursum, ubi est Oratorium, in caput Catatumbæ.

X. MAXIMUS (2) Episcopus. Ab ineunte ætate sua strenuus, & omnimodo moderatus, Sanctæ Ecclesiæ militavit. Nam & ipse prius in Ecclesia Beati Fortunati Sacerdotis, & Christi Confessoris, est conditus. Nunc vero in Ora-

num 872. animadvertit, *contineretur in ea, Latinus & Græcus*. Et profecto, vel antiquitus Græcis habitatoribus abundabat Neapolis. Ego tamen rem in medio relinquo.

(1) Ad hunc Fortunatum animadverterunt Caracciolus, Ughellus, & alii, scriptam fuisse Epistolam Anno 347. sive 348. ab Episcopis Arrianis sub ementito nomine Sardicensis Concilii Philippopoli coadunati. Apud Labbeum Tom. II. Concil. inter alios Episcopos *Fortunato Neapolis Campaniæ Episcopo* eadem Epistola inscripta legitur. Attamen ne quid dissimulem, in MStis Fragmentorum Sancti Hilarii Pictaviensis, unde sumta fuit hæc Epistola (fidem facientibus Clarissimis PP. Benedictinis Congr. Sancti Mauri in novissima Sancti Hilarii editione) Episcopi nomen desideratur. Ibi tantummodo scriptum: *Carthaginis Episcopo, Campaniæ Episcopo, Neapolis Campaniæ Episcopo* &c. Nicolaus Faber ille fuit, qui nimia licentia usus, majoris perspicuitatis causa, unicuique Episcopo nomen adjecit. Et veri quidem simile est a Fortunato Episcopo eo tempore Neapolitanam Ecclesiam gubernatam fuisse; sed omni dubitatione id minime caret. Vide Sancti Fortunati Vitam in Actis Bollandianis ad diem XV. Junii.

(2) Inter Sanctos & iste adnumeratus est, & quidem merito. Faustinus enim & Marcellinus Presbyteri in Libello Precum, oblato Imperatoribus Valentiniano, Theodosio, & Arcadio, ac in Biblioth. Patrum Tom. V. pag. 652. edito, testes sunt, illum pro Orthodoxa Fide a Constantio Augusto Arrianorum fautore in exilium fuisse actum, ubi & supremum diem obiit Fidei Martyr: *Maximus quoque*, ajunt, *de Neapoli Campaniæ* &c. *ductus est in exilium, atque illic Martyr in Domini pace requievit*. Infra eumdem *virum Sanctum* rursus appellant. Itaque nulla dubitatio, quin Sanctus Maximus ante Annum 360. Neapolitanæ Ecclesiæ præfuerit. Quot autem annos eamdem tenuerit Sedem, mihi plane incompertum.

Oratorio Ecclesiæ Stephaniæ parti lævæ introeuntibus, Sacro Altario adeptus exultat.

XI. ZOSIMUS (1) Episcopus. Fuit temporibus Melciedæ (2) jam dicti Papæ, usque ad undecimum Silvestri Papæ Annum, & Constantini Imperatoris. Hic Sanctus Silvester exul fuit in Monte Serapi, & postmodum rediens cum gloria baptizavit Constantinum Augustum, quem curavit Dominus a lepra.

Iste primus Imperatorum Cristianus effectus licentiam dedit Cristianis libere congregari, & ad honorem Christi Basilicas construi.

Ipse autem fecit Romæ, ubi baptizatus est, Basilicam Beati Johannis Baptistæ, quique inter alias constructas Ecclesias, etiam & in Urbe Neapoli Basilicam fecit, asserentibus multis, quod Sancta Restituta fuisset.

Hujus Constantini temporibus Hæresis Arriana exoritur, Nicænumque Concilium trecentorum decem & octo Patrum a Costantino ad condemnationem Arrii congregatur, & damnati sunt Arrius, & Fotinus, vel sequaces eorum.

XII. SEVERUS (3) Episcopus. Sedit Annos XLVI. men-

(1). Parcat Johannes Diaconus. Numerandus minime fuit Zosimus inter Antistites Neapolitanos, quandoquidem pulso in exilium Maximo legitimo Pastore, ab Arrianis in ejus locum Zosimus iste intrusus est. Illius quoque mentionem habent supra memorati Presbyteri Faustinus & Marcellinus in Libello Precum; quibus etiam præeuntibus liquet, Luciferum Calaritanum Episcopum, *de quarto exilio* Romam pergentem, *ingressum fuisse Neapolim Campaniæ, ad quem Zosimus venire tentavit. Sed hunc Lucifer Confessor suscipere noluit, non ignorans quæ gesserat.* Contigere ista circiter Annum Christi 362.

(2) Nullam in superioribus *Melchiadis Papæ* mentionem vidimus. Ergo hinc intelligas, aliqua desiderari in hoc Opusculo, fortasse deperdita ex Librariorum incuria. Cæterum fallitur Johannes Diaconus, quando Zosimum (quem ne novit quidem intrusum) synchronum facit Melchiadis Romani Pontificis, eumque circiter Annum 324 morte sublatum statuit. Longe postea, ut supra innuimus, Neapolitanam Cathedram ille invasit.

(3) Ad designandum tempus, quo primi hi Neapolitani Antistites floruere, aut nihil attulit Johannes Diaconus, aut absona tulit. Referenda erat Severi Episcopi ætas ad tempora posteriora. Sive Anno 387. sive circiter Annum 393. scripta fuit

menses II. dies XI. Hic fecit Basilicas quatuor; unam foris Urbem juxta Sanctum Fortunatum, & aliam in Civitate mirificæ operationis, in cujus apside depinxit ex musivo Salvatorem cum XII. Apostolis sedentem, & habentem subtus quatuor Prophetas, distinctos pretiosis marmorum metallis. Esaias cum Olivæ corona, Nativitatem Christi, & perpetuæ Virginis Dei Genitricis Mariæ designare voluit, dicendo: *Fiat Pax*.

Hieremias per uvarum offertionem, virtutem Christi, & gloriam Passionis præfigurat, cum dicitur: *In virtute tua*.

Daniel spicas gerens, Domini adnuntiat secundum adventum, in quo omnes boni & mali colligentur ad Judicium. Propterea dictum est: *Et abundantia*.

Ezechias proferens manibus rosas & lilia, fidelibus Regnum Cœlorum denuntians. Unde scriptum est: *In turribus tuis*. Etenim in rosis Sanguis Martyrum, in liliis perseverantia Confessionis exprimitur. Prius ipse foris Urbem jacuit in Ecclesia sui nominis consecrata. Nunc vero requiescit in ea ipsa Ecclesia Neapoli constituta, quam alii Severianam, alii propter Oratorium ibi factum, Sanctum Georgium vocant. Et fecit Monasterium Sancti Martini, & Sancti Potiti Martyris.

Fuit (1) autem temporibus Silvestri Papæ, & Constantini Augusti, & perduravit usque ad Damasum Papam, transiliens Apostolicos hos, Marcum, Julium, Liberium, Felicem.

Silvester (2) Papa constituit, ut Chrisma ab Episcopo con-

fuit Epistola LIX. Sancti Ambrosii ad *Severum Episcopum*, quem Neapolitanum fuisse, mentio *Campaniæ*, & *litorum*, & *amœnitatum* loci satis persuadet. Ejusdem quoque meminisse creditur Symmachus in Epistola ad Decium scripta circiter Annum 391. Antiquam vero illius Vitam exhibet Ughellus, eamdemque habes inter Acta Sanctor. Bollandiana ad diem XXX. Aprilis.

(1) Verba hæc in Codice Vaticano usque ad *Felicem* addita sunt in fine paginæ recentiori diversaque manu.

(2) Incipit heic Johannes Diaconus

conficeretur. Et Privilegium Episcopi, ut baptizatum confirmet propter hæreticam suasionem. Et hic constituit, ut baptizatum liniret Presbiter Chrismate levatum de aqua, propter occasionem transitus mortis. Hic constituit, ut Diaconi in Ecclesia Dalmatica uterentur, & pallio linostimo læva eorum tegeretur. Hic constituit, ut Sacrificium Altaris, non in serico, nec in panno tincto celebraretur, nisi tantum in linteo terra procreato, sicut Corpus Domini nostri Jesu Christi in Sindone linea munda sepultum. Sedit Sancti Silvestri tempore Beatus Severus Annos XII., & supervixit Annos XXIV. post Silvestrum Papam.

Sedit Marcus Papa Annos II. menses VIII. dies XX., & post eum Julius Papa sedit Annos XV. menses II. dies VI. Fuit autem temporibus Constantini, & Constantis (1) fratris sui, qui Constans Arrianus effectus, Catholicos toto Orbe persequitur. Cujus etiam favore fretus Arrius, Constantinopolim pergit, adversus Ecclesiam iterum dimicaturus. Divertens per forum Constantini ad necessariam causam, viscera ejus repente simul cum vita effusa sunt.

Liberius Papa sedit Annos V. menses III. dies IV. Fuit temporibus Constantini filii Constantini usque ad Constantium. Hic exilio deputatur. Athanasius Alexandriæ Episcopus, cum a Constantio quæreretur ad pœnam, honorifice susceptus est. Donatus Artis Grammaticæ Scriptor, ac præceptor Hieronymi, Romæ insignis habetur.

Beatus Antonius Monachus centesimo quinto ætatis Anno in Eremo moritur. Ossa Andreæ Apostoli, & Lucæ Evangelistæ Constantinopolim transferuntur. Hilarius Pictaviensis Episcopus, qui pulsus ab Arrianis in Phrygia

 fue-

nus liberalius uti antiquissimis *Vitis Romanorum Pontificum*, quæ circumferuntur sub nomine Anastasii Bibliothecarii; atque earum verba ipsissima in suum Opusculum infert.

(1) Imo *Constantii Fratris sui, qui Constantius Arrianus* &c. Infra quoque perperam scriptum, Liberium Papam sedisse *temporibus Constantini filii Constantini usque ad Constantium*. Sed hæc non moror; neque enim hinc Romanorum Pontificum gesta sunt addiscenda.

fuerat, Gallias redit. Felix Papa sedit Annum I. menses III. dies II. Hic declaravit Constantium filium Constantini Hæreticum, & secundo rebaptizatum ab Eusebio Nicomediense, juxta Nicomediam in Aquilone Villa. Juliano Apostata Imperatore facto, & ad Idolorum cultum converso, blanda persecutio fuit, inliciens magis, quam impellens ad sacrificandum, in qua multi voluntate propria corruerunt. Qui etiam dum in odium Christi Templum Hierosolymis Judæis reparare permisisset, atque ex diversis Provinciis Judæi collecti, nova Templi fundamenta jacerent, subito nocte oborto terræmotu, saxa ab imo fundamentorum excussa, longe lateque sparsa sunt. Ignis quoque ab interiore æde Templi est egressus, plurimosque eorum suo prostravit incendio: quo terrore reliqui pavefacti, Christum confitebantur inviti. Et ne hoc casu crederent factum, sequenti nocte in vestimentis illorum Crucis apparuit signum.

Eodem tempore Sanctus Athanasius Episcopus Alexandriam revertitur. Pagani apud Sevastem Palæstinæ Urbem, sepulcrum Beati Johannis Baptistæ invadunt, ossa dispergunt. Eadem rursus collecta & cremata latius dispergunt. Sed Dei providentia adfuerunt ex Hierosolymis Monachi, qui mixti colligentibus, quæque ipsi poterant, ablata, ad Patrem suum Philippum pertulerunt. Post multum vero temporis sub Theodosio Principe, Theophilus ejusdem Urbis Pontifex, destructo Serapis sepulcro, Sancti Johannis ibidem consecravit Ecclesiam.

Jobianus, dum se ab exercitu Imperatorem fieri conspiceret, se Christianum adfirmans, Paganis præesse non posse asserens. Et illi: *Nos* (inquit omnis Exercitus) *qui per Julianum nomen Christi abjecimus, tecum Christiani esse volumus*. Quibus auditis, Imperii sceptra suscepit, & honorificis atque officiosissimis literis Beatum Athanasium requisivit; ab ipso formam fidei, & Ecclesiarum disponendarum suscepit modum. Sed ejus pia lætaque principia mors immatura corrupit. XIII.

XIII. URSUS (1) Episcopus sedit annos IV. Fuit autem temporibus Damasi Papæ, & Valentiniani Augusti. Ambrosius Mediolanensis Ecclesiæ Episcopus ad Fidem rectam Italiam convertit. Hilarius Episcopus Pictavis moritur. Ipse vero Ursus Episcopus sepultus est Cymiterio foris ab Urbe, ubi & Beatus requiescit Epherus.

XIV. JOHANNES (2) Episcopus sedit Annos XXVII. Hic tantæ severitatis plenus fuit, ut etiam Sanctus Paulinus (3) Nolanæ Sedis Episcopus, sicut in vita sua legitur, eum

(1) In Vita Damasi Papæ Anastasius Bibliothecarius, sive alius quisquam Scriptor eo longe antiquior, schisma narratur Ursicini, qui Damaso legitime electo litem duram creavit, electus & ipse a factione sua ad Cathedram Petri. Illic autem legitur: *Constitutus est Damasus, & Ursicinum ejecerunt ab Urbe, & constituerunt eum Neapoli Episcopum*. Baronius, Caracciolus, Ughellius, & alii negant, Ursicinum umquam Episcopum Neapolitanis datum; tum quod in Galliis exulare coactus fuerit, tum etiam quod Faustinus & Marcellinus in Libello Precum supra memorato Ursicino faventes, nullam hujus Episcopatus mentionem habent. Præterea in Vita Sancti Severi apud Ughellum Ursus Diaconus ejusdem Severi nepos in Episcopatu successisse dicitur. Sed non hæc ita certa, ut omnem de Episcopatu Ursicini suspicionem avellant; nam Damasi Vita longe antiquior est Vitis Neapolitanorum Antistitum, atque ea docere non potest, quæ Johannes Diaconus ignorarit. Ursicinus autem, quem alii Ursinum appellant, non statim a confirmata electione Damasi in Gallias relegatus est; sed diu in Italia se continuit. Potuit autem præcedere Episcopatum Severi. Hujus ipsius *Ursi* nomen ad Ursicini nomen accedit, qui propterea revera *temporibus Damasi Papæ* sedisset. Neque Johannes Diaconus ita in Chronologia diligentem se prodit, ut in Metachronismum incidere non potuerit. Vita vero Sancti Severi ignotum nobis quo tempore scripta fuerit; imo in eo ipso loco, ubi Ursus *nepos* & *Successor* Sancti Severi dicitur, eadem insulsa ac fide omnino indigna mihi videtur, quum Sancto Severo iisdem verbis rem Auctor tribuat, quæ de Sancto Paulino Episcopo Nolano in ejus Vita ab Uranio æquali Scriptore narratur. Mirum certe commentum ibi videas. Atque hæc dubitantis specie, non affirmantis, scripsisse mihi liceurit.

(2) Non *Damasi temporibus*, ut habet hic noster, floruit Johannes I. sed quidem longe serius, ut indicat etiam Sancti Paulini Episcopi Nolani mentio, qui Anno 431. e vita decessit, secumque eumdem Johannem ad meliorem in Cœlis vitam evocavit. Vide sequentem Notam.

(3) Hæc habet Uranius Sancti Paulini Episcopi Nolani æqualis in ejus Vita: *Etiam Sanctus Johannes Neapolitanæ Urbis Episcopus a Domno Paulino de hac vita ad Christum accer-*

eum accerſiret atque vocaret ad Chriſti gloriam intuendam. Poſt triduum autem depoſito corpore, Neophytorum pompa proſequente, in eo Oratorio, ubi manu ſua dicitur condidiſſe Beatiſſimum Martyrem Januarium a Marciano ſublatum, & ipſe parte dextra humatus quievit. Nunc in Eccleſia Stephania, ubi Beatus Fortunatus, ſimiliter parti dextræ quieſcit.

Fuit autem temporibus Damaſi, & Siricii Papæ, & Valentiniani, & Valentis, Gratiani, & Theodoſii Imperatorum. Hujus Gratiani diebus Martinus, Epiſcopus Turonis Galliæ Civitatis, multis miraculorum ſignis effulſit.

Gregorius (1) Nazianzenus facundiſſimus Chriſti Sacerdos, & Hieronymi præceptor, Eccleſia apud Vizantium ab Arrianis capta, plebem Catholicam in Beatæ Anaſtaſiæ Oratorio Catholico quotidiana allocutione continuit. Sæpe namque pravorum conviciis inſectatus eſt. Sed gratia Chriſti præditus uſque ad id tempus, quo eadem Eccleſia ſui præſentia Catholicis eſt reddita, perfidis obſtitit Arrianis. Nam (2) his Conſulibus, Theodoſius Magnus, poſtquam de Scythicis gentibus triumphavit, expulſis continuo de Orthodoxorum Eccleſia Arrianis, qui eam per quadraginta ferme Annos ſub Arrianis Imperatoribus tenuerant, Catho-

accerſitus, atque evocatus agnoſcitur. Antonius Caracciolus, Ughellus, & alii, Sancto Johanni IV. contigiſſe iſta contendunt. Toto Cœlo ipſi aberrant. Nequaquam vero deceptus heic fuit Johannes Diaconus, niſi in anticipandis annis illius Sedis. Quod vero iſte Johannes I. Epiſcopus *Sanctis* Præſulibus Neapolitanis non accenſeatur, minime impedit, quin illum *Sanctum* appellare potuerit Uranius; hoc enim titulo viventes etiam Epiſcopi eo Seculo inſigniri ſolebant. Neque plura addam. Conſulat, ſi vult, Lector Clariſſimi Papebrochii Notas ad Vitam ejuſdem Sancti Paulini die XXII. Junii.

(1) Deſumpſit hæc Johannes Diaconus ex Chronico Marcellini Comitis, ubi ad Annum 380. totidem verbis leguntur.

(2) Sed quinam hi Conſules, bone Johannes? Marcellinus eos antea appellarat; nempe *Gratianum Aug. V. & Theodoſium Aug.* Tu vero eos excidere paſſus es, Marcellinum expilans. Sed hoc ſphalma amanuenſibus tribuamus.

tholicis & Orthodoxis restituit Imperator, mense Decembrio (1) Eutherii, & Eracrii.

Centum quinquaginta Sanctis Patribus in Urbe Augusta congregatis adversus Macedonium, in Sanctum Spiritum refragantem, ab iisdem Episcopis Sancta Synodus firmata est, Damaso videlicet Sedem Beati Petri tenente, Constantinopoli vero per Timotheum Alexandrinum, perque Meletium Antiochenum, & Cyrillum Hierosolymitanum Episcopum, Nectario ex Pagano protinus baptizato, & in præfata Synodo Pontifice ordinato. Athanaricus Rex Gothorum, cum quo Theodosius Imperator pepigerat, Constantinopolim mense Januario venit, eodemque Mense morbo periit.

Hieronymus Presbyter in Bethleem toto Mundo clarus habetur.

Per idem tempus Caput Johannis Baptistæ Constantinopolim est perductum, & in septimo milliario Civitatis debita veneratione humatum est.

Gentium quoque Templa per totum Orbem, juvente Theodosio, eodem tempore subversa sunt, nam adhuc intemerata manebant.

XV. NOSTRIANUS (2) Episcopus sedit Annos XVII. Hic fecit Valneum in Urbe, & alia in gyro ædificia, qui usque hodie Nostriani Valneus vocatur. Qui bonis operibus agens, in Domino requievit, & sepultus est in Ecclesia

(1) Desideratur *sub Consulatu*; deinde hæc corrigenda, & scribendum *Eucherio & Syagrio Conss.* Denique ad hunc Consulatum, scilicet ad Annum Christi 391. spectant quæ sequuntur, non vero quæ præcessere, uti constat ex laudato Marcellini Chronico.

(2) Recte adnotatum ab Ughello, Episcopum hunc Neapolitanis præfuisse Anno 444. Eum quippe Annum innuere videtur Auctor Libri *De Promissionibus Dei*, qui Sancto Prospero Aquitano olim tribuebatur; nunc autem aut alteri Prospero Africano, aut Anonymo cuidam in Africa nato tribuitur, qui certe eo tempore floruit. Hic enim Cap. VI. *Venerabilis Nostriani Episcopi* meminit, Pelagianos in Campania grassantes impigre reprimentis. Sed ejus ætatem male collocavit Scriptor noster, in viam, a qua aberravit, nondum regressus.

clesia Beati Gaudiosi Christi Confessoris, foris Urbem euntibus ad Sanctum Januarium Martyrem, in portico sita.

Fuit autem temporibus Anastasii, & Innocentii, Zenonis, & Bonifacii Pontificum Romanorum, & Theodosii, & Archadii, & Honorii. Hujus Theodosii Imperatoris tempore Sanctus Martinus obiit. Johannes Anachorita insignis claruit, qui etiam Theodosio consulenti de Eugenio Tyranno, victoriam illi prædixit. Ambrosius Mediolanensis Episcopus Orator Catholicus ad Christum Dominum commigravit.

Johannes (1) Antiochiæ natus, ibique a Meletio ejusdem Civitatis Episcopo, eodemque Confessore, Lector Ecclesiæ ordinatus, per singulos Officii gradus ascendit. Ubi per quinquennium Diaconus, multos divinosque edidit Libros. Præsbiter quoque factus per duodecim Annos plures confecit. Tanta dehinc opinione ubique merito propagatus, Constantinopoli in locum Nectarii Pontifex suffectus est, ubi plurima dulciaque divinarum Scripturarum volumina suo operi Catholicis addidit.

Repugnante eo contra Eudoxiam Arcadii Uxorem, propter quod superinvasit quamdam viduæ Villam, & quia porfyreticam columniam, argenteam Statuam, juxta Ecclesiam positam constituerat, Johannem Constantinopolitanum Episcopum, cum nonnullorum Episcoporum consensu, nolente Arcadio Principe, in Cuccusum Armeniæ Oppidum, exulem miserunt. Eumque post Annum unum in Villam Ponticæ Regionis de exilio in exilium relegarunt. Hunc ibidem mortuum religiosa Orthodoxorum plebs in Atrio Basilissi Episcopi, itemque Martyris, ab eodem Martyre in somnis admonita, in nobum moxque repertum Sepulcrum recondidit.

Septimo (2) Honorii Principis Anno Luciano Presbytero reve-

(1) Et heic Marcellini Comitis Chronicon Johannes Diaconus in suum usum trahit.

(2) Verba hæc sunt Bedæ in Lib. De sex Ætatibus, quæ Johannes noster integra suo Opusculo inseruit.

revelavit Deus Sepulcrum, & Reliquias Beati Protomartyris Stephani, & Gamalielis, ac Nicodemi, qui in Evangelio, & in Actibus Apoſtolorum leguntur. Scripſit ipſam revelationem Græco ſermone ad omnium Eccleſiarum perſonam; quam revelationem Abitus Presbyter, Hiſpanus genere, in Latinum vertit eloquium, & adjecta Epiſtola ſua, per Oroſium Presbyterum Occidentalibus dedit. Qui etiam Oroſius ad Loca ſancta perveniens, quo eum Beatus Auguſtinus ad Sanctum Hieronymum, pro diſcenda animi ratione miſerat, Reliquias Beati Stephani accepit, & Patriam reverſus, primus intulit Occidenti. Hieronymus Presbyter obiit duodecimo Honorii Anno, II. Calendas Octobris Anno ætatis ſuæ XCI.

XVI. TIMASIUS (1) Epiſcopus ſedit Anno XXXI. Fuit autem temporibus Cœleſtini, & Xyſti Papæ, & uſque ad eloquentiſſimum, & doctiſſimum Leonem Papam. Tenente Imperium Theodoſio minore Arcadii filio, effera gens Wandalorum, Alanorum, & Gothorum ab Hiſpaniis ad Africam tranſiens, omnia ferro, flammis, rapinis ſimul, & Arriana impietate fœdavit. Sed Beatus Auguſtinus Hipponienſis Epiſcopus, & omnium Doctor Eximius Eccleſiarum, ne Civitatis ſuæ ruinam videret, tertio obſidionis ejus menſe migravit ad Dominum V. Kalend. Septembris, cum vixiſſet Annos LXXVI., in Clericatu autem, vel

fuit. Verum non *Septimo* Honorii Auguſti Anno, ſed quidem *Honorio Aug. X. & Theodoſio Aug. VI.* hoc eſt Anno 415. revelatæ ſunt Reliquiæ Protomartyris Stephani. Eadem quoque ratione corrigendus infra eſt Annus emortualis Sancti Hieronymi; is enim vivere deſiit, non *XII. Honorii Anno*, ut habet noſter Bedam ſequutus, ſed *XXVI.* hoc eſt Æræ Chriſtianæ 420. ut ſcripſit Proſper in Chronico.

(1) Ughellus in ſerie Archiepiſcoporum Neapolitanorum Tom. VI. Italiæ Sacræ *Timaſium Epiſcopum* præponit *Noſtriano*; ſed nulla ratione addita, niſi quod Johannem Diaconum hujus ordinis teſtem adferre videtur. Verum Codex Vaticanus antiquiſſimus, unde Opuſculum hoc ſumtum fuit, apertiſſime poſt *Noſtrianum* nobis exhibet *Timaſium*, ac propterea ſuo loco reſtituendus Timaſius, & Ughellus emendandus.

Episcopatu Annos quadraginta complesset.

XVI. FELIX Episcopus sedit Annos VIIII. menses III. dies VI. Fuit temporibus supradicti Domini Leonis Papæ, & Mauricii (1) & Valentiniani Augusti. His diebus Hæresis Eutychiana orta est. Tunc Beatissimus Leo Papa misit ad Marcianum Augustum, fidelem Principem Catholicum, & facta collatione cum eodem Principe, collecti sunt Episcopi in Chalcedone in Martyrium Sanctæ Eufemiæ, & congregati sunt CCLVI. Sacerdotes, & (2) aliorum CCCCVI. Episcoporum, qui congregati una cum Tomo, hoc est, Fide Apostolicæ Ecclesiæ Romanæ, & cum Chirographo Sancti Archiepiscopi Leonis, sed & Catholici Principis Marciani præsentia Augusti, congregatum Concilium, exposuerunt Fidem Catholicam, duas naturas in uno Christo, Deum, & Hominem. In quo loco piissimus Augustus Marcianus una cum Uxore sua Augusta Pulcheria, deposita Regia majestate, Fidem suam exposuerunt ante conspectum Sanctorum Episcoporum. Ubi & damnaverunt Eutychium, & Nestorium; & iterum Imperator Marcianus Augustus cum Conjuge sua Pulcheria Augusta, Chirographo proprio Fidem suam exponentes, postulaverunt Sanctum Concilium, ut dirigeret ad Beatissimum Papam Leonem, damnantes omnes Hæreses. Iterum multas Epistolas Fidei misit Beatissimus Leo Archiepiscopus, quæ hodie reconditæ Archibo tenentur.

Hic firmavit frequenter suis Epistolis Synodum Chalcedonensem. Ad Marcianum Epistolas XII. ad Leonem Augustum Epistolas XIII. ad Flavianum Episcopum Episto-las

(1) Scribe *Marciani Augusti*. Chronologiam luxatam pergit exhibere nobis Johannes Diaconus. Hactenus enim Episcopi commemorati floruere serius.

(2) Quæ heic & infra leguntur, desumsit Johannes Diaconus totidem verbis ex Sancti Leonis Vita, quæ in Collectione Anastasio Bibliothecario attributa habetur. Restituendus autem locus: *& alii, quorum Chirographum cucurrit*, 406. *Episcopi* &c. Scilicet qui Concilio interesse non potuerunt, sed eo Synodicas Fidei suæ testes miserunt.

las VIIII., Episcopis per Orientem Epistolas XVIII., quibus Fidem confirmavit Synodi.

Horum temporibus, Valentiniani videlicet, & Marciani, & Pulcheriæ Uxoris suæ, caput Beatissimi Johannis Præcursoris Domini, & Baptistæ, in urnam missum, quod sub terram reconditum fuerat, eo revelante Marcellino cuidam Presbytero, in eodem specu inreprensibiliter habitanti, ostenditur Mense Februario, die vigesimo quarto, media jejuniorum Paschalium septimana.

XVIII. SOTER Episcopus sedit Annos XXI. Hic Ecclesiam Catholicam Beatorum Apostolorum in Civitate [illegible], & Plevem (1) post Sanctum Severum secundus instituit. Qui (2) usque nunc, Domino propitio, sedulo laudes Christo [illegible] laussia est, atque translatus, quæ & Stephania nuncupatur. Fuit autem temporibus Hilarii, Simplicii, atque Felicis Romanorum Antistitum, & Leonis Augusti [illegible]

Hic (3) fecit Decretalem, & per universum Orientem sparsit, & Epistolam de Fide Catholica, confirmavit tres Synodos, Nicænam, Ephesinam, & Chalcedonensem, vel Tomum Sancti Archiepiscopi Leonis, & damnavit Eutychetem, & Nestorium, vel omnes sequaces eorum, & omnes

(1) Ita pro *Plebem*. Sed quid est *instituere Plebem*? Ecclesiæ Baptismales, sive Parochiales titulo *Plebis* olim distinguebantur, unde Italicum *Pieve*. Interdum quoque eo nomine donata Cathedralis, hoc est Episcopalis Ecclesia. Sed prior significatio longe altera usitatior, eamdemque infra habet idem Scriptor.

(2) Si quid video, legendum heic *quæ usque nunc*, neque enim aliter sensus recte procedit. Verum quando ita statuas, vide an *Plebis* nomen, *quæ usque nunc laudes Christo referre non cessat*, recte exprimat Ecclesiæ Parochialis, aut Cathedralis institutionem. Significare hæc videntur Congregationem Clericorum, adde etiam, si lubet, plebis Christianæ, quæ Psalmos & Hymnos in Ecclesia Apostolorum, ævo quoque Johannis Diaconi, decantabant. Jam inter eruditos constat, vel ante hujus Soteris tempora, non Clericum tantummodo, sed & plebem in quibusdam Urbibus convenisse ad psallendum Deo.

(3) Scilicet Hilarus Papa. Verba hæc Scriptori nostro suppeditavit Anastasius Bibliothecarius.

nes Hæreses, & confirmans Dominationem, & Principatum Sanctæ Sedis Catholicæ & Apostolicæ.

Simulque & Leo (1) Imperator misit per universum Orbem singulis Orthodoxorum Episcopis singulas consonantes Epistolas, rescribi postulans, quid de eodem Tomo sentirent. Quorum adeo consonantia de vera Christi Incarnatione suscepit omnium rescripta, ac si uno tempore, uno prædicante, fuissent universa conscripta. Hujus (2) finitis temporibus inter Odoacrem, qui in Italia per aliquot jam annos regnabat, & Feletheum, qui & Fera dictus est, Rugorum Regem, magnarum inimicitiarum fomes exarsit. Qui Feletheus illis diebus ulteriorem Danubii ripam incolebat, quam a Norici finibus idem Danuvius separat. In his Noricorum finibus [illegible] Severini Cœnobium, [illegible] sanctitate præditus, multis jam erat virtutibus clarus. Qui cum iisdem in locis ad vitæ usque metas habitasset, hunc sæpius, de quo diximus, Feletheum, ejusque Conjugem, cui vocabulum Gisa fuit, ut ab iniquitate quiescerent, verbis cœlestibus monuit. Quibus pia verba spernentibus, hoc, quod eis postmodum contigit, longe ante futurum prædixit.

XVIIII. VICTOR Episcopus sedit Ann. XI. menses X. Hic fecit Basilicas duas foris Civitatem Neapolim, unam longius ab Urbe ad milliarum unum, ante Ecclesias Beati Januarii Martyris, & Sancti Agrippini Confessoris, ad nomen Beati Stephani Levitæ & Martyris; & aliam in medio itinere, modicum discretam a porticu euntibus

(1) Sunt verba Marcellini Comitis in Chronico.

(2) Johanni nostro heic incipit Paulus Diaconus materiam amplificandi Opusculi ministrare. Desumpta hæc sunt ex Hist. Langob. lib. 1. cap. 19. Ideo vero Sancti Severini mentionem lubenter Johannes interferit, quia sacrum illius corpus, ut infra habes, translatum fuerat in Castrum Lucullanum agri Neapolitani, atque inde Neapolim, vivente ipso Johanne Diacono, qui translationis historiam scripsit, ut in Præfatione monui. Celebre autem Sancti Severini Monasterium excitatum fuit Neapoli ipsius Johannis temporibus.

tibus partis finistræ, ad nomen Beatæ Eufimiæ Martyris dedicavit. In qua & ipse sepultus quiescit: Fuit autem temporibus Gelasii Papæ, & Zenonis Augusti.

Hic Papa Gelasius invenit Manichæos in urbe Romana, quos exilio deportari præcepit. Quorum Codices ante fores Basilicæ Sanctæ Mariæ incendio concremavit. Igitur Feletheus (1) immemor contestationis, & comperta Beati Severini morte, abrasis omnibus Monasterii rebus, parietes tantum, quos Danubio transferre non potuit, dimisit, moxque in eum ultio denuntiata pervenit. Nam intra mensis spatium a Frederico fratris filio interfectus, prædam pariter amisit, & vitam. Cumque generalis transmigratio pervenisset, Doctoris præcepti non immemores Venerabilis Presbyter Lucillus cum cuncta Congregatione transferentes Corpus ejus, juxta vaticinium prædicentis: *post mortem meam Deus visitabit vos, & asportate ossa mea hinc vobiscum*, ad Castellum Montem Feletem, multis emensis regionibus perduxerunt: atque ex rogatu illustris feminæ Barbariæ, cum Sancti Gelasii Sedis Romanæ Pontificis auctoritate, & Neapolitano populo exequiis reverentibus occurrente, in Castello Lucullano per manus Sancti Victoris Episcopi, in Mausoleo, quod prædicta femina condidit, collocatum est. Residente ibidem Marciano Venerabili Presbytero, cum sancta ejus Congregatione: Corpus Barnabæ Apostoli, & Evangelium Matthæi, ejus stylo scriptum, & tempore, ipso revelante repertum est. Odoacer Rex Gothorum Romam obtinuit, & Italiam infestavit. Honoricus Rex Wandalorum Arrianus in Africa plusquam CCCXXXIV. Episcopis Catholicis Ecclesias eorum clausit, Plebem variis affecit suppliciis, & quidem innumeris manus abscidens, linguas præcidit, nec tamen loquelam Catholicæ confessionis eripere potuit.

XX.

(1) Scripsit Vitam Sancti Severini Noricorum Apostoli Eugipius Presbyter ejus Discipulus Ann. Christi 511. eamque editam habes inter Acta Sanctor. a Bollando ad diem VIII. Januarii. Inde hæc mutuatus est Scriptor noster. Pro *Feletheo* legitur ibi *Fridericus*.

XX. STEPHANUS Episcopus sedit Annos XV. menses II. Hic inter alia bonitatis studia fecit Basilicam ad nomen Salvatoris, copulatam cum Episcopio, quæ usitato nomine Stephania vocatur. Fuit autem temporibus Anastasii, & Symmachi, Romanorum Antistitum, atque Anastasii Augusti.

Transemundus (1) Wandalorum Rex Catholicas Ecclesias clausit, & CCCXX. Episcopos exilio Sardiniam misit. Per idem tempus apud Carthaginem Olympius quidam Arrianus in valneis Sanctam Trinitatem blasphemavit, & ignis jaculo enitente visibiliter est combustus. Barbas quoque quidam Arrianus Episcopus dum contra Regulam Fidei quemdam baptizans, dixisset: *Baptizo te Barbas in nomine Patris per Filium in Spiritu Sancto*: statim aqua, quæ fuerat ad baptizandum deportata, nusquam comparuit. Quod aspiciens, qui baptizandus erat, confestim ad Ecclesiam Catholicam abiit, & juxta morem Fidei Baptismum Christi suscepit. Symmachus autem Papa inter multa Ecclesiarum, quæ vel a fundamentis creavit, vel prisca renovavit, etiam omni Anno per Africam, vel Sardiniam, ad Episcopos, qui in exilio erant retrusi, pecunias, & vestes ministrabat. Hic captivos per Liguriam, & per Mediolanum, & per diversas Provincias pecuniis redemit, & dona multiplicavit, & dimisit. Hic constituit, ut omni die Dominico, vel Nataliciis Martyrum, *Gloria in excelsis* diceretur, Angelicus Hymnus.

XXI. POMPONIUS (2) Episcopus sedit Annos XXVIII. dies X. Hic fecit Basilicam intra Urbem Neapolim ad nomen

(1) Vide Historiam Miscellam Tom. I. Rer. Italic. pag. 101. unde hæc derivata fuere, sed multis immutatis. Quæ sequuntur, habes apud Anastasium Bibliothecarium.

(2) Inter Stephanum supra memoratum, & hunc Pomponium, Ughellus in Italiæ Sacræ Tom. VI. statuit *Reducem*, sive *Renducem Episcopum Neapolitanum*. Tu infra vide, quæ adnotavimus ad ejusdem Reducis memoriam; namque illum serius, quam par est, collocat Scriptor noster.

men Sanctæ Dei Genetricis, semperque Virginis Mariæ, quæ dicitur Ecclesiæ Majoris, grandi opere constructam. Qui fuit temporibus Hormisdæ Papæ, & Johannis, Felicis, & Bonifacii Beatorum Apostolorum, necnon & Anastasii, & Justini Augustorum.

Idem vero Papa Hormisda misit ex constituto Synodi in Græcia, humanitatem ostendens Sedis Apostolicæ, quia Græci obligati erant sub vinculo anathematis propter Petrum Alexandrinum, & Acacium Constantinopolitanum Episcopos. Cum Consilio Regis Theoderici direxit Episcopos Ennodium Episcopum, & Peregrinum Episcopum, portantes Epistolas confortatorias Fidei, & contestationes secretas, numero XVIII., & Textum Libelli. In quo libello noluit consentire Anastasius Augustus, quia ipse in Hæresim Eutychianam communicaverat. Volens itaque Legatos per remunerationem corrumpere, Legati vero Sedis Apostolicæ, contemto Anastasio Augusto, nullatenus consenserunt accipere pecunias, nisi satisfactionem Sedis Apostolicæ operaretur. Tunc Imperator repletus furia ejecit eos per Posterulam, & imposuit eos in navi periculosa cum milites, & Magistrarios (1), & Præfectianos, nomine Heliodorum, & Demetrium. Qui hoc dedit eis in mandatis Imperator Anastasius, ut nullam Civitatem ingrederentur. Legati vero Sedis Apostolicæ secretius suprascriptas Epistolas Fidei XVIII. per manus Monachorum Orthodoxorum posuerunt per omnes Civitates. Episcopi vero Civitatum, qui erant complices Anastasii Augusti, omnes eas Epistolas Fidei pro crimine Constantinopolim perduxerunt. Furore repletus Ana-

sta-

(1) Apud Anastasium, quem unice describit heic Scriptor noster, legitur *Magistrianis*; & quidem sic legendum, ut alia veterum monumenta ostendunt. Erant ii *Magistri Officiorum*. Nescio cur tam sæpe occurrat in hoc Libello præpositio *Cum* sociata Accusativo. Num id tribuendum amanuensibus, an Johanni Diacono, sive Libris, quibus ille est usus? Ego decernere non ausim. Anastasianus textus habet *cum militibus, & Magistrianis*. Sed facile a recentibus editoribus corriguntur antiquorum sphalmata.

ſtaſius contra Papam Hormiſdam, inter alia ſacra ſua ſcripſit, dicens: *Nos jubere volumus, non nobis juberi*. Eodem tempore nutu divinitatis percuſſus eſt fulmine divino Anaſtaſius Imperator, & obiit.

Sumſit itaque Imperium Juſtinus Orthodoxus, & direxit auctoritatem ſuum ad Papam Hormiſdam Sedis Apoſtolicæ, ut reintegraretur Pax Eccleſiarum. Tunc Papa Hormiſda cum conſilio Regis Theoderici direxit a Sede Apoſtolica Germanum Capuanum Epiſcopum, & Johannem, & Blandum Presbyteros & Felicem, & Dioſcorum Diaconos Sedis Apoſtolicæ, & Petrum Notarium, monitos ex omni parte Fidei, & textum Libelli pœnitentiæ. Qui venientes juxta Conſtantinopolim ſuſcepti ſunt a Juſtino Orthodoxo Auguſto cum gloria. Omnis itaque Clerus, una cum Epiſcopo Johanne Conſtantinopolitano, gaviſi ſunt, eo quod gratanter ſuſcepti ſunt. Quod ſentientes, qui erant complices Acacii, incluſerunt ſe in Eccleſiam Majorem, quæ vocatur Sancta Sophia, & conſilio facto mandaverunt Imperatori, dicentes: *Niſi nobis reddita fuerit ratio, quare damnatus eſt Epiſcopus noſter Acacius: nullatenus conſentimus Sedi Apoſtolicæ*. Hic Papa Hormiſda perrexit ad Regem Theodericum Ravennam, & cum ejus conſilio miſit auctoritatem ad Juſtinum, & cum vinculo Chirographi, & textum Libelli. Reintegravit ad unitatem Sedis Apoſtolicæ Petrum, & Acacium, videlicet omnes Hæreſes. Poſt Papam Hormiſdam Cathedram Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Beatus tenuit Papa Johannes. Hic vocatus eſt a Rege Theoderico Ravennam. Quem ipſe Rex rogans miſit Conſtantinopolim ad Juſtinum Imperatorem Orthodoxum, quia eodem tempore Juſtinus Imperator, ardore Fidei Religionis Chriſtianæ, voluit Hæreticos extricare, & omnes Eccleſias Arrianorum Catholicas conſecrare. Propter hanc cauſam Hæreticus Rex Theodericus exarſit, & voluit totam Italiam ad gladium extinguere. Eodem tempore Johannes Papa ægrotus infirmitate cum fletu ambulavit, & Se-

Senatores, & Exconſules cum eo, hoc eſt Theodorus, Importunus, Agapitus Exconſules, & alius Agapitus Patritius: qui hanc accipientes in mandatis legationem, ut redderentur Eccleſiæ Hæreticis in partes Orientis, quod ſi non, omnem Italiam ad gladium perderet. Qui dum ambulaſſent cum Johanne Papa, occurrerunt Beati Johanni a miliario XV. omnis Civitas cum Cereos & Cruces in honorem Beati Petri & Pauli. Qui cum veniſſet ad Portam, quæ vocatur Aurea in conſpectu omnium roganti cœco lumen dedit. Tunc Juſtinus Auguſtus dans honorem Deo, humiliavit ſe pronus, & adoravit Beatiſſimum Papam Johannem, gaudio repletus, quia meruit temporibus ſuis Vicarium Beati Petri Apoſtoli videre in Regno ſuo. De cujus manibus cum gloria coronatus eſt Juſtinus Auguſtus. Eodem tempore Papa Johannes, & cum eo Senatores ſupraſcripti cum grandi fletu rogaverunt Juſtinum Auguſtum, ut legatio acceptabilis eſſet in conſpectu ejus: qui jam dicti omnia meruerunt, & liberata eſt Italia a Rege Theoderico Hæretico. Cumque idem Papa Johannes reverſus fuiſſet, & omnia obtinuiſſet a Juſtino Auguſto, Rex Theodericus Hæreticus cum grandi dolo & odio ſuſcepit eos, ideſt Papam Johannem, & Senatores, quos etiam gladio voluit interficere; ſed metuens indignationem Auguſti, eos tamen in cuſtodia omnes adflictos detinuit, itaut Beatiſſimus Johannes Epiſcopus, primæ Sedis Papa, in cuſtodia afflictus deficiens moreretur, qui tamen defunctus eſt Ravennæ in cuſtodia XV. Kalendas Junias Martyr. Poſt hoc factum nutu Dei Omnipotentis, nonageſimo octavo die, poſtquam defunctus eſt Beatiſſimus Johannes in cuſtodia, Theodericus Rex Hæreticus ſubito interiit, & mortuus eſt. Cui ſucceſſit in Regnum Athalaricus nepos ejus. Heldericus Rex Wandalorum Epiſcopos ab exilio reverti, & Eccleſias inſtaurare præcepit.

Benedictus Abbas virtutum gloria claruit: quas Beatus Papa Gregorius in Libro Dialogorum ſcripſit.

XXII. JOHANNES Episcopus mediocris (1) sedit Annos XX. dies XI. Hic Absidam Ecclesiæ Stephaniæ, labsam ex incendio, reformavit. In qua ibidem ex musivo depinxit Transfigurationem Domini Nostri Jesu Christi summæ operationis. Fecit & Basilicam Beati Laurentii Levitæ & Martyris, mirificis constructionibus digestam. Ubi etiam quasi ad lineam omne stratum ex marmorum crustis ordinatum, placabile oculis omnium videtur. Fuit autem temporibus Johannis, Agapiti, Silverii, atque Vigilii Pontificum Sanctæ Apostolicæ Sedis, & Justini Majoris, atque Justiniani Augusti.

Temporibus (2) vero Papæ Johannis, religiosus vir Justinianus Augustus summo amore Christianæ Religionis, misit Fidem suam scripto Chirographo proprio ad Sedem Apostolicam per Episcopos Epiphanium, & Demetrium. Agapitum vero Papam misit Theodatus Rex Gothorum ad Justinianum Augustum; quia eodem tempore Justinianus Augustus indignatus est Theodato Regi, eo quod occidisset Reginam Amalasuintam filiam Theoderici Regis commendatam sibi. Qui vero Agapitus ambulavit Constantinopolim X. Kalendas Maji. Ingressus Constantinopolim, susceptus est Agapitus Episcopus cum gloria. Et primum cœpit habere altercationem cum piissimo Imperatore de Religione. Cui Beatissimus Agapitus Episcopus constantissimæ fidei Apostolorum responsum reddidit de Domino nostro Jesu Christo, Deum, & Hominem, hoc est duas naturas in uno Christo. Et dum intentio verteretur, ita Dominus adfuit, ut Episcopum Constantinopolitanum nomine An-

(1) Quid sibi hoc epitheto velit Johannes Diaconus, non facile divines. Appellati sunt olim *mediocres*, homines ignobiles, aut pauperes, & humili loco nati. Verum a mente Scriptoris significationem hanc alienam puto; Fortassis a statura *mediocris* appellatum dicat. Sed num reliqui gigantes? Infra occurrit *placabile oculis omnium*, hoc est, quod placet omnium oculis.

(2) Et heic mirum in modum Johannes noster Anastasii Bibliothecarii scrinia expilavit.

Anthemium inveniret Hæreticum. Et cum intentio verteretur cum Augusto, & Agapito Papa, hæc dixit ei Imperator Justinianus: *Aut consenti nobis, aut exilio te deportari faciam*. Tunc Beatissimus Agapitus Papa respondens cum gaudio dixit ad Imperatorem: *Ego quidem peccator ad Justinianum Imperatorem Christianissimum venire desideravi: nunc autem Diocletianum inveni. Scias tamen, quod minas tuas non pertimesco*. Et dixit ei iterum Agapitus Venerabilis Papa: *Tamen ut scias te idoneum non esse Religioni Christianæ, Episcopus tuus confiteatur duas naturas in Christo*. Tunc ex præcepto Augusti, accersito Episcopo Constantinopolitano nomine Anthemio, & discussione patefacta, numquam voluit confiteri in doctrina Catholicæ responsionis ad interrogationem Beati Papæ Agapiti duas naturas in uno Domino nostro Jesu Christo. Quem convicit Sanctus Papa Agapitus, & glorificatus est ab omnibus Christianis. Tunc piissimus Augustus Justinianus gaudio repletus humiliavit se Sedi Apostolicæ, & adoravit Beatissimum Papam Agapitum. Eodem tempore separavit Anthemium a communione, & expulit in exilio. Tunc piissimus Augustus Justinianus rogavit Beatissimum Papam Agapitum, ut in loco Anthemii Episcopum Catholicum consecraret nomine Mennam. Qui vero Agapitus Papa omnia obtinuit, ex qua causa profectus fuerat. Post dies vero aliquantos ægritudine commotus, defunctus est Constantinopoli X. Kal. Maji. Cujus corpus in loculo plumbeo translatum est usque in Basilicam Beati Petri Apostoli, & sepultus est XII. Kal. Octobris. Post quem Silverius Romæ Pontificalem Sedem obtinuit. Post menses vero II. extinctus est Theodatus Tyrannus, & levatus est Rex Guitigis. Eodem tempore Guitigis ambulavit Ravennam, & cum vi tulit filiam Amalasuintæ Reginæ sibi Uxorem. Hoc indignatus Imperator Justinianus, quia Reginam sibi commendatam occidisset Theodatus, misit Vilisarium Patricium cum exercitu, ut liberaret omnem Italiam a captivitate Gothorum. De vi-

ta autem excedente Silverio, relictus est in ejus loco Vigilius. Eodem tempore Vilisarius Patricius misit bellum contra Vitigen Regem Gothorum. Qui Rex fugiens noctu, insecutus est eum Johannes Magister militum, cognomento Sanguinarius: tenuit eum, & adduxit ad Vilisarium, & ad Vigilium Papam Romanum. Tunc dederunt ei Sacramenta, in Basilica Julia, ut salvum illum perducerent ad Jostinianum Imperatorem. Quem cum duxissent Constantinopolim, gavisus est Imperator, & fecit eum Patricium, & Comitem, & transmisit eum juxta fines Persarum, & ibi vitam finivit. Tunc gratias egerunt Imperator, & Augusta Vilisario, & data ei dignitate, iterum miserunt in Africam. Qui veniens in fines Africæ sub dolo pacis interfecit Guinterim Regem Wandalorum; & redacta est Africa sub Republica. Carthago quoque Anno excessionis suæ XCV. recepta est.

XXIII. VINCENTIUS Episcopus. **Sedit Annos XXIII.** Hic fecit **perfulgidam Basilicam** ad nomen Beatissimi Præcursoris Johannis Baptistæ. Quam amplis ædificiis in gyro distinxit. Fecit & Altare, quem cum columnis, & Cyburio desuper investivit argento. Fecit fara argentea, & Arcus quatuor investitos argenteo. Fecit Baptisterium Fontis minoris intus Episcopio, & Accubitum (1) juxta positum grandis operis depictum.

Fuit (2) autem temporibus Pelagii, & Johannis Papæ, & Ju-

(1) Hoc est triclinium, seu cœnaculum, quo ad reficienda cibo corpora interdum Episcopus præstantiores e Clero invitabat, ac præcipue Sabbato Sancto post solennis Baptismi laborem. Accubitorum meminit & Anastasius Bibliothecarius in Leone IV.

(2) Recte hujus Episcopi tempus adnotatur Scriptori nostro. In fragmentis Epistolarum Pelagii I. Papæ e tenebris studio Lucæ Holstenii vindicatis, & a Labbeo in Tom. V. Concil. illatis, Epistola hæc habetur, *Pelagius Viventio Neapolitano, Gemino Puteolano, & Constantio Misenati Episcopis &c.* Si Holstenianam lectionem ab omni errore immunem præstare possemus, pro *Vincevtio* (quod habet Johannes Diaconus) restituendum esset *Viventius.* Verum a textu nostro minime discedendum tam facile videtur; nam fragmenta Holstenii mendis scatent, ut

Justini minoris ab ultimo XII. Justiniani Anno, & usque in initio prioris Anni Tiberii Constantini. Justinianus etiam quatuor Institutionum Libros, quibus breviter universos Legum textus comprehenditur, noviter composuit. Novas quoque Leges, quas ipse statuerat, in unum volumen reducens, eumdem codicem Novellam nuncupari sancivit.

Eruli (1) quoque levantes sibi Regem Sindoal, premebant cunctam Italiam. Quare egressus Narses ad eum, interfectus est Rex, & omnem gentem Erulorum sibi subjugavit. Deinde venit Amingus Dux Francorum, & Buccellinus. Simili modo & ipsi premebant Italiam; sed auxiliante Domino, & ipsi a Narsete interfecti sunt. Erat enim tota Italia gaudens. Igitur deleta, vel superata Narsis omni Gothorum gente, dum multum auri, sive argenti, seu ceterarum specierum divitias acquisisset, magnam a Romanis, pro quibus multa contra Hostes laboraverat, invidiam pertulit. Qui contra eum Justino Augusto, & ejus Conjugi Sophiæ in hæc verba suggesserunt, dicentes: *Quia expediebat Romanis, Gothis potius servire, quam Græcis, ubi Narsis Eunuchus imperat, & nos servitio premit, & hæc noster piissimus Princeps ignorat. Aut libera nos de manu ejus, aut certe & Civitatem Romanam, & nosmetipsos Gentibus tradimus.*

Cumque hoc Narsis audisset, hæc breviter retulit verba: *Si male feci cum Romanis, male inveniam*. Tunc Augustus adversus Narsetem commotus est, ut statim in Italiam

ut hæc eadem Epistola indicat, in qua Pelagius Episcopis supra memoratis mandat; *ut Clerum vel Cives Ecclesiæ Parisiensis convenire faciant ad judicium*. Quis heic locus *Parisiensi Ecclesiæ*? Vixit Pelagius I. Papa ab Anno 555. usque ad 559. Ergo tum quoque floruit Vincentius Neapolitanus Episcopus. Quod si is pervenit ad tempora Tiberii Constantini, ut Chronologus noster testatur, ejus ætas protrahenda est usque ad Annum Christi 574. Sed hæc incerta, ut infra monebo.

(1) Et heic habes Anastasium Bibliothecarium, & Paulum Diaconum suis verbis loquentes. Vide illum in Johanne III. Papa, istum Lib. 2. Cap. 1. & seqq. de Gest. Langobard.

liam Longinum Præfectum mitteret, qui Narsetis locum obtineret. Narsis vero, his cognitis, valde pertimuit, & in tantum maxime ab eadem Sophia Augusta territus est, ut regredi ultra Constantinopolim non auderet, cum illa inter cetera, quia Eunuchus erat, hæc fertur mandasse, ut eum in genecio lanaque faceret pensa dividere. Ad quæ verba Narsis dicitur hæc responsa dedisse :- *Talem se eidem telam orditurum, qualem ipsa dum viveret, texere non posset.*

Itaque odio metuque exagitatus, Neapolim Campaniæ secedens, Legatos mox ad Langobardorum gentem direxit, mandans, ut pauperrima Pannoniæ rura desererent, & ad Italiam cunctis refertam divitiis possidendam venirent. Simulque multimoda pomorum genera, aliarumque rerum species, quarum Italia ferax est, mittit, quatenus eorum ad veniendum animos possit inlicere. Langobardi læta nuntia, ut ipsi præoptabant, gratanter suscipiunt, deque futuris commodis animos attollunt. Ut cognovit Johannes Papa, festinus venit Neapolim, & cœpit rogare Narsetem, ut reverteretur Romæ. Tunc Narsis dixit: *Dic Sanctissime Pater, qui malum feci Romanis? Vadam ad pedes ejus, qui me misit, & cognoscat omnis Italia, quomodo totis viribus laboravi pro ea.* Respondit Johannes Papa dicens: *Citius ego vadam, quam tu de hac Terra egressus fueris.* Reversus est Narsis cum Sanctissimo Johanne Papa, & ingressus est Romam. Post multum autem temporis mortuus est, ejusque Corpus in lucello positus, reductus est cum omnes divitias ejus Constantinopolim. Ipsoque tempore Johannes Papa & ipse mortuus est, & sepultus in Basilica Beati Petri Apostoli. In cujus loco Benedictus Papa adsumitur. Eodem tempore apud Italiam noctu signa visa sunt; hoc est igneæ acies in Cœlo apparuerunt, eum scilicet, qui postea effusus est, sanguinem coruscantes. In sequenti vero Gens Langobardorum, ut temperarent inopiæ famis: cum essent ab Incarnatione Domini quingenti sexaginta & octo Anni elapsi.

XXIIII.

XXIIII. REDUX (1) Episcopus sedit Annos III. dies XXIIII.

(1) Ex calculis Scriptoris nostri Vincentius Episcopus Neapolitanus in vivis fuit usque ad Annum 574. Ergo aut eo anno, aut sequenti, successit *Redux Episcopus*. Cum hisce calculis convenit Sigeberti auctoritas, qui Cap. 39. de Script. Eccles. *Eugipium Abbatem* memorat Auctorem Florilegii Sancti Augustini, *hortatu Renducis* (scribendum sane *Reducis*) *Neapolitani Episcopi* ab eo concinnati. Teste autem eodem Sigeberto floruit Eugipius *tempore secundi Pelagii, & Imperatoris Tiberii Constantini*, hoc est circiter Annum 578. Contra, ut supra monui, Reducis tempus anticipavit Ughellus, cum statuens ad initium Seculi VI. circiter Annum 508. inter Stephanum, & Pomponium Episcopos, ea ratione deductus, quod Eugipius ille Abbas ea tempestate floruerit, idemque fuisse videatur, qui Vitam Sancti Severini supra mihi memoratam circiter Annum 511. literis consignavit. In hanc rem ille adfert Sigeberti auctoritatem, minime tamen animadvertens, eamdem sibi adversari, quod est ad ætatem Eugipii. Porro hinc factum est, ut eruditi viri in diversas sententias abierint, & quidam unum, alii duos Eugipios statuerint, alterum seniorem Lucullanum Abbatem apud Neapolim, Scriptorem Vitæ Sancti Severini, & alterum juniorem, quem patria Africanum Johannes Heroldus, Caveus, & alii appellare, sive somniare non dubitarunt. A reliquis Scriptoribus hac de re disceptantibus recensendis supersedeo, paucis dicturus, tutiorem mihi eorum videri sententiam, qui unum Eugipium Abbatem circiter Annum 511. & ultra florentem, agnoverunt, eumque Auctorem tum Vitæ supra laudatæ, tum *Thesauri Sancti Augustini* scribunt. Cassiodorus enim de Instit. divin. Liter. Cap. 23. hæc habet: *Convenit etiam, ut Presbyteri Eugipii Opera necessario legere debeatis, quem nos quoque vidimus, virum quidem &c. Hic ad Parentem nostram Probam Virginem sacram ex Operibus Sancti Augustini altissimas quæstiones &c. deflorans, in uno corpore collegit*. Probam hanc eamdem puto, ad quam Sanctus Fulgentius Ruspensis Episcopus duas Epistolas scripsit; erat enim Fulgentius ipsi quoque Eugipio Abbati arcto amicitiæ fœdere junctus, uti ex ejus Epistolis constat. Iisdemque etiam temporibus ad eumdem Eugipium scripsit Opusculum Ferrandus Diaconus. Quum vero Sanctus Fulgentius, & Ferrandus circiter Annum 520. floruerint, vides ad quæ tempora spectet Eugipii ætas & congruere omnia in unum Scriptorem, ac potissimum quod Cassiodorus se quoque virum *vidisse* affirmat. Hæc sonant, Eugipium Cassiodoro ipso quodammodo antiquiorem fuisse; Cassiodorus autem fere centenarius post Annum 562. morte sublatus est. Statuta igitur Eugipii ætate ad initium Seculi VI., consequens est, eo quoque referendam esse cum Ughello ætatem *Reducis Neapolitani Episcopi*. Certe Cassiodori verba non sinunt illum referri ad tempora *Pelagii II. & Tiberii Constantini*, ut Sigebertus tradidit, in hoc aperte deceptus. Explodenda quoque eorum suspicio est, qui Reducem Neapolitanum Antistitem non Neapoli Campaniæ, sed Neapoli in Africa sitæ præfuisse sunt opinati.

Eugi-

XXIIII. Fuit autem Temporibus jam dicti Benedicti Papæ usque ad exordium Pelagii Papæ, & temporibus Tiberii Constantini. Beatus Gregorius, postquam a Monasterio abstractus Ecclesiastici Ordinis Diaconis sublimatus fuisset officio, Apocrisarius Constantinopolim mittitur, & ejusdem Urbis Episcopum in Fide nostræ resurrectionis errasse, Tiberio præsente, convicit. Docebat enim idem Eutychius, corpus nostrum, in illa resurrectionis gloria impalpavile, ventis aereque subtilius esse futurum. Quod ille audiens, & ratione veritatis, & exemplo Dominicæ Resurrectionis probavit, hoc dogma Orthodoxæ Fidei omnimodis esse contrarium. Catholica enim Fides habet, quod corpus nostrum, illa immortalitatis gloria sublimatum, subtile quidem sit per effectum spiritualis potentiæ, sed palpavile per veritatem naturæ, juxta exemplum Dominici Corporis, de quo a mortuis resuscitato, dicit ipse Discipulis: *Palpate me, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere*. In cujus assertionem Fidei venerabilis Pater Gregorius in tantum contra nascentem Hæresim novo labore contendit, & hanc instantiam, juvante etiam piissimo Imperatore Tiberio Constantino, comminuit, ut nullus exinde sit inventus, qui ejus resuscitator existeret.

XXV. DEMETRIUS (1) Episcopus sedit Annos III. Fuit temporibus Pelagii Papæ, & Tiberii Constantini usque ad exordium Mauricii Tiberii. Eodem (2) tempore postquam

Eugipius Lucullanus Abbas prope Neapolim Campaniæ floruit, ibique eum, ut conjectura verisimilis fert, inviserit celeberrimus Cassiodorus, postquam factus est Abbas aut Monachus Vivericnsis in Calabria. Et quum ipse Johannes *Reducem* suæ Patriæ Episcopum recenseat, nulla dubitatio superesse potest, quin eodem hortante Eugipius Abbas Sanctum Augustinum deflorarit. In eo solum erravit Johannes, quod Reducis Episcopatum ultra æquum distulerit.

(1) Hunc ab Episcopatu fuisse depositum, ignoravit Scriptor noster. Sed id constat ex Lib. 2. Epist. 6. Sancti Gregorii Magni, quæ data est *Mense Septembri Ind. X.* hoc est Anno 591.

(2) Hæc & sequentia ad verbum ex Paulo Diacono Lib. 3. Cap. 23. de Gest. Langob. expressa. Aliqua tamen heic sunt, quæ apud illum desiderari videntur, hoc est: *Sed non destitit &c.*

quam venerandus Levita Gregorius Romam regressus est, tantæ pluviæ fuerunt, ut omnes dicerent, quod aquæ Dilubii superinundaverunt. Tanta inundatione Tiberis fluvius alveum suum egressus est, tantumque excrevit, ut ejus unda super muris Urbis influeret, atque in ea maximas Regiones occuparet, itaut plurima antiqua ædium munimenta dejiceret. Subsecuta est e vestigio clades, quam Inguinariam vocant. Nam in medio mense undecimo adveniens primum omnium juxta illud quod in Ezechiele legitur, *A Sanctuario meo incipite*, Pelagium Papam perculit, & sine mora extinxit. Quo defuncto tanta strages Populi facta est, ut passim subtractis habitatoribus domus in Urbe plurimæ vacuæ remanerent. In hac tanta tribulatione Beatissimus Gregorius a cunctis generaliter Papa electus est. Qui dum septiformem Letaniam fieri ordinasset, intra unum horæ spatium, dum hi Deum deprecarentur, octoginta ex eis subito ad terram corruentes spiritum exhalarunt. Sed non destitit Sacerdos venerandus Populo prædicare, ne ab oratione cessarent, donec miseratione divina pestis ipsa quiesceret. Septiformis autem Letania ideo dicta est, qui omnis Urbis Populus a Beato Gregorio in septem partibus, deprecaturus Dominum, est divisus. In primo namque Choro fuit omnis Clerus. In secundo omnes Abbates cum Monachis suis. In tertio omnes Abbatissæ cum congregationibus suis. In quarto omnes Infantes. In quinto omnes Laici. In sexto universæ Viduæ. In septimo omnes mulieres conjugatæ.

XXVI. FORTUNATUS Episcopus sedit Annos VII. dies XI. Hic fuit temporibus prædicti Beatissimi Domini Gregorii Papæ, & Mauricii Augusti.

Hic Sanctus Gregorius exposuit Homelias Evangeliorum numero quadraginta, Job, Ezechielem, & Pastoralem, & multa alia, quæ in ejus Vita inveniuntur conscripta. Eodem tempore venit Romanus Patricius Romæ, & dum reverteretur Ravennam, retinuit Civitates, quæ a Lango-

bardis tenebantur, Sutrum, Polimartium, Hortas, Tudertum, Policia, Perusia, Luceolis, & alia multa. Hoc tempore isdem Beatus Gregorius Augustinum, & Mellitum, & Johannem cum aliis pluribus Monachis timentibus Deum, in Britanniam misit, eorumque prædicatione ad Christum Anglos convertit. Hic Sanctus Gregorius in prædicatione Canonis addidit: *Diesque nostros in tua pace dispone*, & cetera.

XXVII. PASCHASIUS Episcopus sedit Annos XIIII. dies VI. Fuit autem temporibus Beatorum Sabiniani, & Bonifacii, seu alterius Bonifacii Papæ, & Focæ Imperatoris.

Hujus secundo Anno Indictione octava Beatus Gregorius Papa migravit ad Dominum, cujus in locum ad Apostolatus officium Savinus est ordinatus.

Hujus temporibus fuit famis in Civitate Roma gravis, & jussit aperire horrea Ecclesiæ, & venumdari frumentum per solidum annuum triticum modii triginta. Qui postquam unum Annum, & quinque menses cum VIIII. dies sedisset, defunctus est, & Bonifacius in ejus loco adsumtus.

Hic obtinuit apud Focatem Principem, ut Sedes Apostolica Beati Petri Apostoli caput esset omnium Ecclesiarum, quia Ecclesia Constantinopolitana primam se omnium Ecclesiarum scribebat.

Idem, alio Bonifacio petente Papa, jussit dari vetus Fanum, quod Pantheum vocabatur, in quo fecit Ecclesiam Beatæ semper Virginis Mariæ, ablatisque Idolorum sordibus, nomina ibidem Martyrum dedicavit, ut ubi quondam omnium non Deorum, sed Dæmoniorum cultus agebatur, ibi omnium deinceps memoria Sanctorum haberetur.

XXVIII. JOHANNES Episcopus sedit Annos XX. menses VII. dies XXIIII. Hic fecit Consignatorium (1) ab-

(1) Ughellus in hujus Episcopi Vita, Auctorem nostrum testem advocans scribit, ædificatum ab hoc Johanne Episcopo *Consignatorum abatorum*, quæ verba in suum Glossarium retulit Clariss. Du-Cangius. Sed

ablutorum inter Fontes majores a Domino. Sotero Episcopo digestos, & Ecclesiam Stephaniam, per quod baptizati ingredientes januas a parte læva, ibidem in medio residenti offeruntur Episcopo, & benedictione accepta per ordinem egrediuntur parti finistræ. Sed & ipsum in parietibus super columnas depingere jussit.

Fuit autem temporibus Deusdedit, Bonifacii, & Honorii Papæ, atque Heraclii Augusti. Deusdedit temporibus factus est Terræmotus magnus mense Augusti Indictione VI. Post hæc sequuta est clades magna in Populo percussio scavierum, ut nullus potuisset mortuum suum cognoscere. Quo defuncto, creatur in loco ejus Bonifacius Papa, ante cujus diem ordinationis Eleutherius Patricius & Eunuchus factus intarta adsumsit Regnum; sed veniens ad Civitatem Romanam in Castro, qui dicitur Luciolis, a Militibus Ravennatis interfectus est. Cujus caput ductus est Constantinopolim. Postquam Papa Bonifacius quinque Annos sedisset, Honorius Cathedram Pontificalem suscepit.

His (1) temporibus Anastasius Persa Monachus nobile pro Christo Martyrium patitur. Qui natus in Persia, magicas a patre puer artes discebat; sed ubi a captivis Christianis Christi nomen acceperat, in eum mox animo totus conversus, relicta Perside, Chalcedoniam, Gerapolimque, Christum quærens, ac deinde Hierosolymam petit, ubi accepit Baptismatis gratiam. Quarto ab eadem Urbe milliario Monasterium Abbatis Anastasii introivit, ubi septem Annis regulariter vivens, dum Cæsaream Palæstinæ orationis gratia venisset, captus a Persis, & multa diu verba inter carceres & vincula Marzabana Judice perpessus, tandem mittitur Persidem ad Regem eorum Chosronum, a quo ter per intervalla temporis verberatus, ad extremum

F 2

Sed scribendum *Consignatorium ablutorum*, hoc est locum, quo sese recipiebant e sacro fonte baptizati, ut ab Episcopo sedente sacro Confirmationis oleo ungerentur.

(1) Superiora Anastasius Biblioth., hæc Beda in Libello de Sex Ætat. Scriptori nostro ministrarunt.

mum una ſuſpenſus manu per tres horas diei, fuit decollatus, & cum aliis L. Chriſtianis Martyrium complevit. Mox ejus tunica indutus quidam Dæmoniacus, curatus eſt. Interea ſuperveniens cum exercitu Heraclius Princeps, ſuperatis Perſis, Chriſtianos, qui erant captivati, reduxit gaudentes. Reliquiæ Beati Martyris Anaſtaſii primo Monaſterium ſuum, deinde Romam ductæ, venerantur in Monaſterio Beati Pauli Apoſtoli, quod dicitur ad Aquas Salvias.

XXIX. CÆSARIUS Epiſcopus ſedit Annos IIII. dies IIII. Fuit autem temporibus ſupradicti Honorii, & Heraclii Auguſti. His temporibus exortum apud Scitos in obſervatione Paſchæ errorem, idem Honorius Papa per Epiſtolam redarguit, & rectis ordinibus ſtabilivit. Poſtquam autem Honorius Papa ex hac luce migravit, devaſtatum eſt Epiſcopium Lateranenſe a Mauritio Chartulario, & Iſacio Exarcho Italiæ, dum adhuc electus eſſet Domnus Severinus; ſed antequam veniret Iſacius Patricius, Mauricius dolo ductus adverſus Eccleſiam Dei conſilio inito cum quibuſdam perverſis hominibus incitaverunt exercitum Romanum, dicentes: *Quid prodeſt, quod tantæ pecuniæ congregatæ ſunt in Epiſcopio Lateranenſe ab Honorio Papa, & milites iſti nihil exinde ſubventum habent, dum quando & rogas, quas Dominus Imperator vobis per vices mandavit, ibi ſunt a ſupraſcripto viro reconditas?* His auditis exarſerunt omnes adverſus Eccleſiam Dei, & venerunt omnes animo concitati, & armati, qui inventi ſunt in Civitate Romana a puero uſque ad ſenem in Epiſcopio ſupradicto Lateranenſe, & non potuerunt manu militare introire, quia reſtiterunt qui erant cum Sanctiſſimo Domno Severino. Tunc videns Mauricius, quia nihil potuerant facere, dolo ductus, fecit ibi exercitum ſedere intra Epiſcopio Lateranenſe, & fuerunt ibi dies tres. Poſt triduum autem introivit Mauricius cum Judices, qui inventi ſunt cum ipſo in conſilio, & ſigillaverunt Veſtiaria Eccleſiæ, ſeu Cymilia Epiſcopii, quas diverſi Chriſtianiſſimi Imperatores, ſeu Pa-

Patricii, & Consules pro redemtione animarum suarum Beato Petro Apostolo dereliquerunt, ut pauperibus singulis temporibus pro alimonia erogarentur, seu pro redemtione captivorum. Et postmodum misit Mauricius Epistolas suas ad Isacium Patricium Ravennam de hoc, quod actum fuerat, quomodo ipse cum exercitu sigillasset omne Vestiarium Episcopii, & quia sine aliqua læsione omnem substantiam sæpedictam potuisset deprædare. Cumque hoc verius cognovisset Isacius, venit in Civitatem Romanam, & misit omnes privatos Ecclesiæ singulos per singulas Civitates in exilio, ut non fuisset, qui resistere debuisset de Choro. Et post dies aliquantos ingressus est Isacius Patricius in Episcopio Lateranense, & fuit per dies octo, usque dum omnem substantiam illam deprædarent. Eodem tempore direxit exinde ex parte de ipsa substantia in Civitatem Regiam ad Heraclium Imperatorem, & postmodum ordinatus est Sanctissimus Severinus, & reversus est Isacius Ravennam.

XXX. GRATIOSUS Episcopus sedit Annos VII. Fuit autem temporibus Johannis, & Theodori Papæ, & Heraclonis, & Constantii filii Heraclii. Hic Johannes Papa temporibus suis misit per omnem Dalmatiam, seu Histriam multas pecunias per Sanctissimum, & fidelissimum Martinum Abbatem propter redemtionem captivorum, qui deprædati erant a Gentibus. Theodori Papæ tempore Mauricius Chartularius, per quem multa mala operatus est Isacius Patricius, cum jam increvissent peccata ejus Beato Petro Apostolo, ut eos hereditaret ignis inextinguibilis, consilio ductus suprascriptus Mauricius cum ipsis, qui antea devastaverant Ecclesiam Dei, revelavit adversus Isacium Patricium, & misit per omnia Castra, qui erant sub Civitate Romana per circuitum, & congregavit eos, & constrinxit se cum ipsis in sacramento, ut deinceps nullus ex ipsis debuisset obedire Isacio, neque hominibus ejus, eo quod affirmabat eum, quia sibi Regnum imponere voluisset

luisset. Audiens hæc Isacius Patricius, eo quod Mauricius cum omni exercitu Italiæ sibi sacramenta dedisset, Donatum suum Magistrum Militum, & Sacellarium suum ad Civitatem Romanam cum exercitu misit. Qui veniens, omnes Judices, seu exercitus Romanus, qui prius se cum Mauricio sacramento constrinxerant, timore ducti, dimittentes Mauricium Chartularium, sese cum Donato junxerunt. Et ingressus Romam fugit Mauricius ad Beatam Mariam ad Præsepe. Quem tollentes de Ecclesia, miserunt bojam in collo ejus; similiter & omnes, qui in consilio fuerant cum ipso inbojatos misit eos Ravennam. Qui ducentes eos pervenerunt in locum, qui dicitur Ficuclas, duodecimo milliario a Civitate, & ibi decollaverunt Mauricium, quia sic in mandatis acceperant a suprascripto Isacio, ut vivus Civitatem Ravennatem non ingrederetur. Posteaquam decollatus est, levantes caput ejus duxerunt eum Ravennam. Videns autem Isacius caput Mauricii, gavisus est, & fecit eum ad exemplum multorum in Circo Ravennate in stipite poni. Illos autem, qui cum illo directi fuerunt, omnes inbojatos jussit sub arta custodia in carcere mitti, cogitans quomodo eos puniret. Sed cum hæc agerent, mox Dei judicio ipsis diebus percussus Divino ictu interiit Isacius, & mortuus est. Hi autem, qui reclusi erant, exeuntes de carcere reversi sunt singuli per loca sua. Audiens hæc Imperator, quia defunctus est Isacius, misit Theodorum Patricium & Exarchum, cui cognomento Caliopas, ad regendam omnem Italiam.

Ipsis temporibus venit Pyrrhus ex Africa, qui fuerat Patriarcha Constantinopolitanus, in urbe Roma ad limina Apostolorum, qui ingressus, Libellum obtulit cum sua subscriptione Apostolicæ Sedi, coram cuncto Clero & Populo, condemnans in eodem Libello omnia, quæ a se, vel a decessoribus suis scripta vel acta sunt adversus immaculatam Fidem. His itaque ab eo peractis, fecit eum munera erogare in Populo, & Cathedra ei poni juxta Altare, honorans

rans eum, ut Sacerdotem Regiæ Civitatis. Poſtea rurſus more canis ad proprium impietatis vomitum repedavit. Tunc Sanctiſſimus Theodorus Papa convocans univerſos Sacerdotes & Clerum in Eccleſia Beati Petri Apoſtolorum Principis, condemnavit eum ſub vinculo anathematis. Qui prædictus Pyrrhus reverſus eſt in partibus Orientis.

Sanctiſſimus vero Theodorus Papa ſcripſit Paulo Patriarchæ Regiæ Civitatis, tam rogans, quamque regulariter increpans, nec non per Apocriſarios præſentialiter admonens, & conteſtans, quatenus proprium emendaret commentum, atque Orthodoxam Fidem Catholicæ Eccleſiæ remaneret. At neque rogantes, neque increpantes potuerunt eum a ſuo conamine quoquo modo revocare, propter quod juſta ab Apoſtolica Sede ipſe depoſitionis ultione percuſſus eſt.

XXXI. EUSEBIUS Epiſcopus ſedit Annos VI. Fuit autem temporibus Martini Beatiſſimi Papæ, & Conſtantini Imperatoris.

Hic Conſtantinus deceptus eſt a Paulo, ſicut Heraclius Avus ejus a Sergio ejuſdem Regiæ Civitatis Epiſcopo. Qui Paulus Conſtantinopolitanæ Urbis Epiſcopus inflammatus ſuperbiæ ſpiritu adverſus recta Sanctæ Dei Eccleſiæ dogmata audacter præſumſit paternis definitionibus contraire. Quod numquam nec a prioribus Hæreticis præſumtum eſt, ipſe inlicite præſumere ſtuduit, in tantum ut Apocriſarii, qui ex præceptione Apoſtolicæ auctoritatis eum commonuerant, ut de tali Hæretico intentu recederet, perſecutionibus diverſis cum aliis Orthodoxis Viris, & Venerabilibus Sacerdotibus inſecutus eſt, quoſdam eorum cuſtodiæ retrudens, alios in exilio deportans, alios autem verberibus ſubmittens. Quorum pœnas ad Apoſtolicam Sedem plurimi Orthodoxi detuliſſe monſtrantur, conjurantes, ut totius mali per Apoſtolicam auctoritatem abſcindatur commentum. Tunc Beatiſſimus Martinus miſit & congregavit Epiſcopos in urbe Romana numero CV., & fecit Synodum.

dum secundum instituta Patrum Orthodoxorum in Ecclesia Salvatoris juxta Episcopium Lateranense, residentibus Episcopis, Presbyteris adstantibus cum Diaconibus, & Clero universo, & condemnaverunt Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum Patriarchas Constantinopolitanos, qui novitates contra immaculatam Fidem præsumserunt innectere. Et fidei exemplaria per manus Orthodoxorum Fidelium per Orientis & Occidentis fines disseminavit.

Post hæc missus ab Imperatore Theodorus Exarchus tulit Martinum Papam de Ecclesia Constantiniana, perduxitque Constantinopolim. Qui post hæc directus in exilio in loco, qui dicitur Cersona, ibi, ut Deo placuit, in Christi confessione vitam finivit, multis in eodem loco virtutum signis usque hodie refulgens. Facta est autem Synodus præfata Anno nono Imperii Constantini mense octavo. Indictione VIII.

XXXII. LEONTIUS Episcopus sedit Annos IIII. Hic fecit Crucem auream mediocrem cum lapidibus pretiosis, in cujus medio reclusit ex portione vivifici Ligni, in quo Dominus noster appendi pro salute Generis humani dignatus est. Pro cujus venerationis gratia sexta Feria Hebdomadæ majoris, & Inventionis, seu Exaltationis Sanctæ Crucis, omnes promiscui sexus confluunt, devote flagitantes auxilia.

Fuit autem temporibus Eugenii Papæ, & supradicti Constantini Imperatoris. Hujus temporibus Petrus Patriarcha Constantinopolitanus direxit Synodum ad Sedem Apostolicam, valde obscurissimam, & ultra regulam, non autem declarans operationes, aut voluntates in Domino nostro Jesu Christo. Olympius (1) vero veniens Romam, invenit

(1) Heic mire expilatum a nostro videas Anastasium. Verum animadverte, machinamenta hæc Olympii Exarchi a Johanne Diacono ad Pontificatum *Eugenii*, in editis vero Libris Anastasii, & a Baronio ad Pontificatum *Sancti Martini* prædecessoris, referri. Equidem video con-

nit Sanctam Romanam Ecclesiam coadunatam cum omnes Episcopos Italiæ, seu Sacerdotes, & Clerum. Volens tamen adimplere, quæ sibi fuerant imperata, secum armans Exercitum virtutis, voluit Schisma Sanctæ Ecclesiæ intromittere, atque per potentiam virtutis Episcopos Italiæ indirecto typo subscribere facere. Cumque per plurimum tempus actum fuisset, non permisit omnipotens Deus quæ nitebatur perficere. Videns ergo, se a Sancta Dei Catholica Ecclesia superatum, machinavit se quasi a mala intentione declinare, ut quod non poterat manu armata facere, subrepticio modo per Missarum solemnia in Ecclesia Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ ad Præsepe, ad communionem dum veniret, Eugenium Papam comprehenderet ac teneret. Sed omnipotens Deus, qui solitus est servos suos Orthodoxos circumtegere, & ab omni malo eripere, nequaquam fieri permisit. Nam cum porrecturus esset Olympio Exarcho communionem, & ejus Spatharius Sanctissimum Papam, ut ei jussum fuerat, ferire voluisset, ex-

congruere hæc ad tempora Martini; iis enim verbis *invenit S. R. Ecclesiam coadunatam cum omnibus Episcopis Italiæ*, indicatur amplissima Synodus Lateranensis, habita Anno 649. sub eodem Martino Papa. Attamen quum multis tenebris circumfusa sit Vita Romanorum Pontificum Martini Confessoris & Martyris, & Eugenii, qui ipso vivente Martino illegitime ad Apostolicum thronum evectus est, non illico abjicienda contemnendave sunt, quæ heic Johannes Diaconus habet diversa ab editis. Neque enim aperte iis verbis designatur Lateranensis Synodus sub Sancto Martino coacta; aliaqua de causa Romam rursus convenire potuerunt Episcopi Italiæ sub Eugenio Papa. Ad hæc constat ex ipso Anastasio, *Theodorum Calliopam* Patricium & Exarchum Italiæ sub Theodoro Papa fuisse. Atqui hic idem fuit, qui in Sanctum Martinum Papam Theodori Successorem Anno 553. violentas manus immisit, & Constantinopolim perduxit. Ergo non ante Calliopam, ut Baronius, & Pagius censent, sed post Calliopam inchoandus videtur *Olympii* Exarchatus, atque hic propterea caderet in Pontificatum Eugenii. Nam quod, Calliopam bis Exarchum in Italia creatum nonnulli ex recentioribus scribunt, id factum, quia componere ista nesciunt cum editis Anastasii. Ego hæc innuisse tantum contentus, rem aliis diligentius excutiendam relinquo.

excœcatus, non eſt permiſſus videre Pontificem, quando Exarcho communionem porrexit.

Videns ergo Olympius Exarchus, quia manus Domini circumtegebat Populum, vel Clerum, eo quod talem Synodum direxiſſet Petrus Conſtantinopolitanus Epiſcopus, qui non reciperetur; propter quod magno eum ſtrepitu a Sancta Dei Eccleſia projecit; & non prius iſdem Papa a Populo, & Clero in eadem Eccleſia Dei Genetricis Mariæ Miſſas celebrari dimiſſus eſt, quouſque typus ille abjiceretur.

XXXIII. ADEODATUS Epiſcopus ſedit Annos XVIII. Fuit temporibus Vitaliani Papæ, & jam dicti Conſtantini Auguſti. Hic Vitalianus Papa direxit Reſponſales ſuos juxta conſuetudinem in Regia Urbe ipſi Imperatori de ordinatione ſua. Et dum ſuſcepti eſſent, renovantes Privilegia Eccleſiæ reverſi ſunt. Per eoſdem vero Miſſos direxit Beato Petro Apoſtolo Evangelia aurea cum gemmis albis miræ magnitudinis, in circuitu ornata.

His diebus (1) Conſtantinus jam dictus Auguſtus, qui & Conſtans eſt appellatus, Italiam a Langobardorum manu eruere cupiens, Conſtantinopoli egreſſus, per litoralia iter habens, Athenas venit; indeque mare tranſgreſſus, Tarentum applicuit. Qui tamen prius ad Solitarium quemdam, qui Prophetiæ ſpiritum habere dicebatur, adiit, ſtudioſe ab eo ſciſcitans, utrum Gentem Langobardorum, quæ in Italia habitabat, ſuperare & obtinere poſſit. A quo cum Servus Dei ſpatium unius noctis expetiiſſet, ut pro hoc ipſo Dominum ſupplicaret, facto mane ita eidem Auguſto reſpondit: *Gens Langobardorum ſuperari modo ab aliquo non poteſt; quia Regina quædam ex alia Provincia veniens*

(1) Paulum Diaconum loquentem iterum heic audis de Geſt. Langob. Lib. V. Cap. VI. Quæ Romæ acta fuerunt ab impio Conſtantino Auguſto, partim debet noſter Anaſtaſio in Vita Vitaliani Papæ. In editis eſt *Baſilica Julii*; at heic (fortaſſe rectius) *in Baſilica Vigilii*.

niens Basilicam Beati Johannis Baptistæ in Langobardorum finibus construxit, & propter hoc ipse Beatus Johannes pro Langobardorum gente continue intercedit.: Veniet autem tempus, quando istud Oraculum habebitur despectui, & tunc gens ipsa peribit. Quod ita factum esse, provatum est. Quia ante Langobardorum perditionem, & ante quam Transpadus caperetur, eadem Beati Johannis Basilica, quæ utique in loco, qui Modica dicitur, est constituta, per viles personas ordinari conspecta est, itaut indignis & adulteris, non pro vitæ merito, sed præmiorum datione isdem locus venerabilis largiretur. Constantinus vero Tarentum egressus, Beneventanorum fines invasit, omnesque pene, per quas venerat, Langobardorum Civitates cepit. Luceriam quoque opulentam Apuliæ Civitatem expugnatam fortius invadens diruit, & ad solum usque prostravit. Agerontiam sanæ, propter munitissimam loci positionem, capere minime potuit. Deinde cum omni suo exercitu Beneventum circumdedit, & eam vehementer expugnare cœpit, ubi tunc Romoald Grimoaldi filius adhuc juvenculus Ducatum tenebat. Qui statim ut Imperatoris adventum cognovit, Nutricium suum nomine Sesoaldum ad patrem Grimoaldum trans Padum direxit, obsecrans, ut quantocius veniret, filioque suo, ac Beneventanis, quos ipse nutrierat, potenter succurreret. Quod Grimoaldi Rex audiens, statim cum exercitu filio laturus auxilium, Beneventum pergere cœpit, & eumdem nuntium ad filium misit, qui ei suum adventum nuntiaret. Qui cum prope Beneventum venisset, a Græcis captus, Imperatori delatus est, qui ab eo unde adveniret requirens, ille se a Grimoaldo Rege venire dixit, eumdemque Regem citius adventare nuntiavit. Imperator quoque accepta obside Romoaldi Sorore, cui nomen Gisa fuit, cum eodem pacem fecit; ejusque Nutricium Sesoaldum ad muros duci præcepit, mortem eidem minatus, si aliquid Romoaldo, aut Civibus de Grimoaldi adventu nuntiaret, sed potius asse-

veraret ; eumdem venire minime posse . Quod ille ita se facturum , ut ei præcipiebatur , promisit . Sed cum prope muros advenisset, velle se Romoaldum videre dixit. Cum Romoald citius advenisset[1], sic ad eum locutus est : *Constans esto , Domine Romoald , & habens fiduciam noli turvari , quia tuus Genitor citius tibi auxilium præviturus aderit : nam scias eum hac nocte juxta Sangrum Fluvium cum valido exercitu manere . Tantum obsecro , ut misericordiam exhibeas cum mea Uxore , & filiis , quia gens ista perfida me vivere non finet* . Cumque hoc dixisset , jussu Imperatoris caput ejus abscissum, atque cum belli Machina, quam Petrariam vocant , in Urbem projectum est . Quod caput Romoald sibi deferri jussit, idque lacrymans osculatus est, dignoque in loco tumulari præcepit.

At vero Constantinus Augustus, dimissa Beneventi obsidione , Neapolim venit per Indictionem VI., egressusque Neapoli , Romam perrexit , cui sexto ab Urbe milliario Vitalianus Papa cum Sacerdotibus, & Romano Populo occurrit, & suscepit eum quinta die mensis Julii , Feria quarta , Indictione suprascripta . Ipse die ambulavit Imperator ad Sanctum Petrum ad orationem, & donum obtulit. Die Sabbati ad Sanctam Mariam, itemque donum obtulit. Dominicorum die processit ad Sanctum Petrum cum exercitu suo. Omnes cum cereis , exierunt obviam ei , & obtulit super Altare ipsius pallium auro textilem, & celebratæ sunt Missæ. Sabbato sequenti venit ad Lateranum, lavit, & ibidem pransit in Basilica Vigilii. Item Dominicoque die fuit statio ad Sanctum Petrum , & post celebratas Missas vale fecerunt sibi invicem Imperator , & Pontifex . Duodecim dies in Civitate Roma perseverans , omnia , quæ fuerunt antiquitor instituta ex ære in ornamentum Civitatis , deposuit, in tantum, ut etiam Basilicam Beatæ Mariæ, quæ aliquando Pantheum vocabatur, & conditum fuerat in honorem omnium Deorum discooperiret , tegulasque æreas exinde auferens ut eas simul cum aliis omnibus ornamentis

tis Constantinopolim transmitteret. Et postmodum secunda Feria egressus de Civitate Romana, reversus est Neapolim. Inde itinere terreno perrexit Civitatem Regium, ingressusque Siciliam per Indictionem Septimam habitavit in Siragusa, & tales afflictiones posuit Populo, seu habitatoribus, vel possessoribus Calabriæ, Siciliæ, Africæ, atque Sardiniæ, qnales antea numquam auditæ sunt, ita ut etiam uxores a maritis, & filii a parentibus separarentur. Sed & alia multa & inaudita harum regionum Populi sunt perpessi, ita ut alicui spes vitæ non remaneret. Nam & vasa sacrata, vel Cymilia Sanctarum Dei Ecclesiarum, Imperiali jussu, & Græcorum avaritia sublata sunt.

Mansit autem Imperator in Italia ab indictione septima, usque in quintadecima die mensis Julii duodecimæ Indictionis. Sed tamdem tantarum iniquitatum pœnas luit, atque dum se in valneo lavaret, a suis extinctus est. Et non multo post jam dictus Sanctissimus Vir vitam finivit.

XXXIIII. AGNELLUS Episcopus sedit Annos XXI. dies XV. Hic fecit Basilicam intus Civitatem Neapolim ad nomen Sancti Januarii Martyris, in cujus honorem nominis Diaconiam (1) instituit, & Fratrum Christi cellulas collocavit, delegans ab Episcopio alimonia ducentorum decem tritici modiorum cum ducentas vini hornas (2) perennis temporibus per uniuscujusque successionem annualiter largiri. Sed & pro labandis curis (3) bis in anno Nativitatis, & Resurrectionis Domini, anni circulum exsequendum saponem dari sancivit. Sic itaque usque hodie, Domino

(1) Hoc est eamdem, quæ Johanni nostro post Secula duo regenda tradita est.

(2) Mensura vini. Du-Cangius pro *urnis* accipit.

(3) Idem lavandi. Sed quid *curæ*? Ughellus, cui ante oculos fuit hoc idem Chronicon, ita scribit: *Et pro lotione & cultu utensilium Ecclesiæ*, & *fratrum Christi bis in anno saponem elargiri sancivit*. Num ergo in exemplari meo aliquid desideratur? Intelligo, saponem datum ad expurganda linea ornamenta Templi, interulasque, & linteamina hospitum egenorum.

mino annuente, perficitur. Atque mille siliquas (1) in Nativitate Domini, milleque in ipsius Resurrectione tribuitur.

Fuit autem temporibus Adeodati Beatissimi Papæ, & Successorum ejus, usque ad Sergium Papam, necnon & Constantini filii Constantii superioris Regis, & Justiniani filii Constantini Imperatoris tempore Gens Sarracenorum (2) quæ jam Alexandriam, & Ægyptum pervaserat, audita morte Constantii Imperatoris, subito cum multis navibus venientes Siciliam invadunt, Syracusas ingrediuntur, multamque stragem faciunt Populorum, vix paucis evadentibus, qui per munitissima Castra, & juga confugerat montium; auferentes quoque prædam nimiam, & omne illud, quod Constans Augustus a Roma abstulerat, ornatum in ære, & diversis speciebus: sicque Alexandriam reversi sunt.

Hoc tempore tantæ pluviæ, tantaque tonitrua fuerunt, quanta ante nullus meminerat hominum, ita ut innumera hominum & animantium millia fulminibus essent perempta. Eo Anno legumina, quæ propter pluvias colligi nequiverant, iterum renata, ad maturitatem usque perducta sunt.

Post Annos autem quatuor, & menses II. diesque V. Adeodatus Papa diem clausit extremum. Quem subsequens Donus Papa sedit Annum unum, menses V. dies X. Hic dum adhuc esset electus, a parte Orientis Augusto mense Stella apparuit a galli cantu usque mane per menses tres. Cujus radii Cœlos penetrabant. In cujus visione surgentes omnes Provinciæ, & Gentes mirabantur. Quæ post in semetipsam reversa disparuit. Ea recedente maxima mors a parte Orientis subsequuta est.

Agatho (3) Papa, qui post Donum Pontificalem Sedem promeruit, ex rogato Constantini, Heraclii, & Tiberii Prin-

(1) Aurea siliqua erat XXIV. pars solidi aurei, quam Gregorius M. non uno in loco memorat. Apud Isidorum est tantum vigesima.

(2) Hæc ex Paulo Diacono.

(3) Ista ex Anastasio Bibliothecario, cujus tamen edita cum his non inutiliter conferri possunt.

Principum piissimorum, misit in Regiam Urbem Legatos suos Abundantium Paternensem, Johannem Regitanum, & Johannem Portuensem Episcopos, Theodorum, & Gregorium Presbyteros, Johannem Romanæ Ecclesiæ Diaconum, postvero Episcopum, Constantium Subdiaconum cum aliis religiosis Servis Dei, pro adunatione facienda Sanctarum Dei Ecclesiarum. Qui benignissime suscepti sunt a reverentissimo Fidei Catholicæ Defensore Constantino in Oraculo Beati Petri Apostoli intra Palatium die X. mensis Novembris Nonæ. Indictionis. Qui dum suscepisset scripta Pontificis, monens eos, non ut Philosophicis Disputationibus, sed pacifico colloquio de Fide vera perquirerent, atque per Sanctarum Scripturarum, & Patrum Synodica provatæ Fidei Decreta satisfacerent. Dans inducias ad retractanda scripta, & tribuens eis omnia, quæ ad sustentationem sufficerent, in eorum expensas in domo, quæ appellabatur Placidiæ, datis eis in Bibliotheca Constantinopolitana cunctis antiquorum Patrum, quos petebant, Libellis. Adfuerunt autem Episcopi CL. ex diversis Orientalium locis, præsidente Georgio Patriarcha Regiæ Urbis, & Antiochiæ Macario. In Basilica intro Palatio, quæ Trullus appellatur, suscepti sunt Missi Sedis Apostolicæ cum centum quinquaginta Episcopis, quos Imperator residere præcepit. Et facta inquisitione ab ejus pietate, cujus partis deberet assensio adprovari, Legati Sedis Apostolicæ dixerunt: *Opportuna veritas, & ratio exigit, ut pars eorum, qui unam voluntatem & operationem in Domino Jesu Christo asserunt, Apostolicæ Sedi exponant*. Qui audientes, læti effecti, paratos esse dixerunt, & accepta licentia, ea hora suos intromiserunt Libros, quos falsaverunt. Nam non per veritatem se superare arbitrati sunt, sed per mendacia, & diversa commenta vincerent, quod in Libris ipsi damnaverant unam voluntatem & operationem, dicentes, quod coram Principe claruit. Alia die Catholicæ Fidei Defensor pius Princeps, Secretario residens, inquisitione de ipsos Codices facta,

cta, reperit, falsa noviter addita fuisse: præcipiens, ut omnes Libros, quos Missi Sedis Apostolicæ scirent ad causam Fidei pertinere, coram Synodo adducerent: Et allata sunt Sanctorum Patrum dicta Johannis Constantinopolitani Episcopi, Cyrilli, Athanasii, Basilii, Gregorii, Dionysii, Hilarii, Ambrosii, Augustini, & Leonis, & dum relegerentur utrique similes reperti sunt, duas naturas, duasque voluntates, & operationes habentes; & confusus Macarius coram Synodo inventus est mendax. Sequenti die in eodem Secretario residente Synodo una cum Principe; Synodica Sanctissimi Agathonis Papæ relecta est, & ad singula prosiata, Patrumque dicta inserta. Deinde adductus est Tomus ad relegendum, in quo hæretica dogmata Macarii erant conscripta, adhortatus est, ut profiteretur. Sed ille nec dicendus noluit consiteri. Interrogatus est & Georgius Patriarcha, si eam Fidem, quam docet Sedes Apostolica, amplecteretur juxta Scripta Agathonis Papæ, & Sanctorum Venerabilium Patrum. Qui respondens, ut, accepta licentia, in scriptis quæ opportuna erant responderet; sequenti Dominica in Ecclesia Beati Petri Apostoli intro Palatium, Georgius Patriarcha professus est in scriptis duas naturas, duas voluntates, & operationes credere, & prædicare, sicut Sedes Apostolica, anathematizante eos, qui unam naturam, unam voluntatem, & operationem dicunt. Die XXV. mensis Februarii residente Synodo una cum pio Principe, & Legatis Sedis Apostolicæ, Macarius adesse jusserunt, & data a Principe licentia, ut separantes, quis in qualivet diverteret, Georgius Patriarcha Regiæ Civitatem cum suis in partem Orthodoxorum, Macarius vero cum suis in partem aliam Hæreticorum. Cumque iterum admonitus declinare vellet, exiliens Basilius Cretensis Episcopus, ejus orarium abstulit, & una cum Sancta Synodo anathematizantes, foras projecerunt. Ea ora tantæ telæ aranearum nigrissimæ in medio Populi cæciderunt: *Vere sordes Hæreticorum expulsæ sunt*. In Ecclesia vero Antiochena loco Macarii

carii ordinatus est Theophanius. Macarius cum suis reclusus Romæ in exilio directi sunt: auferentes de Dypticis, & picturis nomina Patriarcharum Cyri, Sergii, Pyrrhi, Pauli, nec non & Petri, per quos error Orthodoxæ Fidei pullulavit.

Tanta gratia Legatos Catholicæ Pacis subsequuta est, ut ad lætitiam Populi Johannes Portuensis Episcopus, qui erat unus ex ipsis, Dominica Octavarum Paschæ Missas publicas in Ecclesia Sanctæ Sophiæ coram Principe, & Patriarcha Latine celebraret, & omnes unanimiter in laudes Creatoris, & Imperatorum idem Latinis vocibus adclamarent.

Hæc est Sexta Synodus universalis Constantinopoli celebrata, & Græco sermone conscripta temporibus Papæ Agathonis.

Prima enim universalis Synodus in Nicæa congregata est contra Arium CCCXVIII. Patrum temporibus Silvestri Papæ sub Constantino Principe filio Helenæ.

Secunda in Constantinopoli CL. Patrum contra Macedonium, & Eunomium temporibus Damasi Papæ, & Gratiani Principis, quando Nestorius eidem Urbi ordinatus est Episcopus.

Tertia in Epheso CC. Patrum contra Nestorium Augustæ Urbis Episcopum sub Theodosio magno Principe, & Papa Cœlestino.

Quarta in Chalcedone Patrum DCXXX. sub Leone Papa temporibus Marciani Principis contra Euthychen nefandissimum Præsulem Monachorum.

Quinta item Constantinopoli temporibus Vigilii Papæ sub Justiniano Principe contra Theodorum, & omnes Hæreticos.

Sexta hæc, de qua in præsenti diximus.

Beatissimus Agatho Papa, postquam duos Annos, Menses VI. & dies IIII. sedisset, obiit, eique Leo Papa Secundus in ordine successit. Hi suscepit Sanctam Sextam Synodum, quæ per Dei providentiam nuper in Regia Ur-

be celebrata est, Græco eloquio conscriptam. Quam studiosissime in Latinum translatavit. Et suprascripti Defensores malorum Hæreseos, Macarius (1), Stephanus, Polychronius, Anastasius in Romana directi Civitate, dum nollent suo recedere proposito, per diversa Monasteria sunt retrusi.

Postquam Benedictus Papa Menses X. & dies XII. sedisset, Johannes Papa Thronum ejus accepit. Hic missus fuit, Diaconus cum esset, a sanctæ memoriæ Agathone Papa in Regiam Urbem cum alios Sacerdotes, representans locum Sedis Apostolicæ. Expleta autem Sexta Sancta Synodo, a clementissimo Principe relaxatus, magnum gaudium Ecclesiæ secum detulit. Ipse vero clementissimus Princeps decennio terra marique cum Sarracenis pacem constituit.

XXXV. JULIANUS (2) Episcopus sedit Annos VII. menses III. Fuit autem temporibus Sergii Papæ, & Leonis Augusti usque ad quartum Annum Tiberii Imperatoris. Sergius Papa in Sacrario Beati Petri Apostoli capsam argenteam, quæ in angulo obscurissimo diutissime jacuerat, & in ea Crucem diversis ac pretiosis lapidibus adornatam, Domino revelante, reperit. De qua tractis quatuor petallis, quibus gemmæ inclusæ erant miræ magnitudinis, portionem Ligni salutiferi Dominicæ Crucis interius repositam inspexit. Quæ ex tempore illo annis omnibus, in Basilica

(1) Fuerunt hæc, ut monui, desumta ex Anastasio. Apud illum in Vita Sancti Leonis II. inter *defensores malorum Hæreseos* numerantur *Cyrus*, *Sergius*, *Honorius &c.* At apud nostrum minime legitur nomen *Honorii*, quo adjecto fortasse temerarius quisquam Honorii Papæ famam denigrare tentavit, a Baronio multis protestam. Ita neque supra facta est a Johanne ejusdem *Honorii* mentio, quum de Sexta Synodo Œcumenica ageretur.

(2) Hic Cœlitum albo additus. In Metropolitana Ecclesia Neapoli contra Sacellum Sancti Asprenii supra Imaginem B. Virginis, ut vulgo dicimus, Annuntiatæ, Juliani hujus Episcopi, ejusque Successoris Sancti Laurentii imagines & inscriptio olim visebantur; nunc autem calce obducta cooperta sunt.

silica Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana, die Exaltationis ejus ab omnibus osculatur, atque adoratur.

XXXVI. LAURENTIUS Episcopus sedit Annos XV. Menses VIII. Dies XXVI. Fuit autem temporibus Johannis Papæ, & Tiberii, & Justiniani Secundi cum Tiberio filio Augustis, necnon & Philippico, Anastasio, & Theodosio Imperatoribus. Horum diebus Gisulphus Dux Gentis Langobardorum Benebenti, Campaniam igne, gladio, captibitate vastavit. Cumque non esset, qui ejus impetum resisteret, Apostolicus Papa Johannes, qui Sergio successerat, missis ad eum Sacerdotibus, ac denariis plurimis, universos redemit captivos, atque hostes domum redire fecit. Cui successit alius Johannes. Huic Herevertus Rex Langobardorum multa patrimonia Alpium Cottiarum, quæ quondam ad jus pertinebant Apostolicæ Sedis, sed a Langobardis multo tempore fuerant ablata, restituit juri ejusdem Sedis, & hanc donationem aureis Scriptam literis Romam direxit.

Post Justinianum, & Tiberium ejus filium regnavit Philippicus. Hic misit Literas gravi dogmatis ad Constantinum Papam, quas ille respuit: & hujus rei causa fecit picturas in porticu Sancti Petri, quæ acta sex Sanctarum Synodorum universalium continerent; nam & hujusmodi picturas, cum haberentur in Urbe Regia, Philippicus jusserat auferri. Statuitque Populo Romano, ne Heretici Imperatoris nomen, aut chartas, aut figuram solidi susciperent. Unde nec ejus effigies in Ecclesiam introducta est, nec nomen ad Missarum solemnia prolatum. Philippicus autem postquam Annum unum, & VI. Menses regnavit, Anastasius Philippicum captum oculis privavit, nec occidit. Idem Anastasius, postquam sceptri jura suscepit, literas Constantino Papæ Romæ per Scholasticum Patricium, & Exarchum Italiæ direxit, quibus se fautorem Catholicæ Fidei & Sancti Sexti Concilii prædicatorem esse docuit. Liudprandus Rex Langobardorum donationem Patrimonii Al-

pium Cottiarum, quam Herevertus Rex fecerat, & ille repetierat, ammonitione venerabilis Papæ Gregorii successoris Constantini Papæ, confirmavit.

Horum quoque temporibus in Provincia Campaniæ Neapoli gravis Pestilentia exorta est. Subito enim cœperunt nasci vulnera hominum, vel in inguine, vel in aliis delicatioribus locis glandulæ in modum nucis, seu dactuli, moxque subsequebatur & febris intolerabilis, ita ut in triduo extinguerentur; si vero aliquis triduum transegisset, habebat spem vivendi. Erat autem ubique luctus, ubique lacrymæ. Nam, ut a majoribus referta noscuntur, multi per Insulas cladem fugientes, relinquebant domos absque habitatoribus. Fugiebant filii cadavera insepulta parentum, & si quem forte caritatis pietas perstringerat, ut proximum sepelire vellet, remanebat ipse insepultus. Advesperascente die, qui superstites existebant, vicissim sibi pacis oscula tribuebant, invicem se commendantes, suaque scelera mutuo confitentes, perdita spe alterius devenire diebus.

Ingravescente siquidem tali pestilentia, ut de die in diem pene consumerentur, metu ac timore concussi, cum omni instantia qui reliquebantur ex medullis cordis vociferantibus, jejuniis, & orationibus Domino sursum unusquisque plangebat. Talibus igitur consistenter operibus, plaga mortis, Domino annuente, expulsa est. Imperator Theodosius in Regno electus, Anastasium, cum tribus annis regnaret apud Nicæam civitatem, gravi prœlio vicit: datoque sibi sacramento, Clericum fieri, ac Presbyterum fecit ordinari. Ipse vero Theodosius ut Regnum accepit, cum esset Catholicus, mox in Regia urbe Imaginem illam venerandam, in qua Sanctæ sex Synodi erant depictæ, & a Philippico fuerant dejectæ, pristino in loco erexit.

XXXVII. SERGIUS Episcopus sedit annos XXVIII. menses IV. dies IV. Hic dum sub habitu adhuc Presbyteri degeret, Romoalt Rex Langobardorum pacis fraude simu-

ſimulans, miſſo exercitu Cumanum (1) Caſtrum, quodam tradente, invadit. Ad quem dum Johannes Magiſter militum (2) cum ſuos adire feſtinaret, ad exequendam benedictionem (3) divinitus iſte, de quo dictum eſt, Sacerdos inventus eſt. Data illico oratione. Dux ille (4) præſcius votum Deo vovit dicens: *Si Domino annuente proſpere recepturus Caſtrum advenero, poſt deceſſum Pontificis, ſi advixero, iſtum Epiſcopum ordinabo* (5). Quod & factum eſt. Abierunt, ipſumque Caſtrum intrantes receperunt, atque ſtabilientes, incolumes ſunt omnes reverſi. Cumque propria morte Beatus Laurentius Epiſcopus de hac luce ſubtractus fuiſſet, Sergium elegerunt Pontificem, & prædicentis votum completum eſt. Hic dum a Græcorum Pontifice Archiepiſcopatum (6) nanciſceretur, ab Antiſtite Romano

(1) De capto a Langobardis Cumano Caſtro videndus quoque Anaſtaſius in Vita Gregorii II. Hic enim Pontifex nihil non egit, ut illud Græco Auguſto recuperaretur, ac Neapolitanæ ditioni rurſus conjungeretur.

(2) Ita præcipue appellari, qui pro Græcis Imperatoribus Neapolitanæ Urbi præerant, ut ex Paulo Diacono, Johanne VIII. Papa, Erchemperto, aliiſque Auctoribus conſtat.

(3) Nempe antequam ad pugnam educerentur milites, antiquitus etiam mos erat, ut a Chriſti Sacerdotibus benedictione donarentur. Ad id Sergius delectus fuit.

(4) Ab Anaſtaſio quoque appellatur *Johannes Dux Neapolitanus*. Æque titulo *Magiſtri militum*, ac *Ducis* fruebantur, qui Neapolitanam olim Urbem regebant. Idem vero ſignificabatur utroque nomine. Sunt qui putant, iis temporibus Neapolim Rempublicam fuiſſe, & a Præfecto gubernatam; qui nullus Principis juri foret addictus. Mihi nondum erepta eſt dubitatio, fuiſſe adhuc ſupremam in Neapolim ditionem Conſtantinopolitanis Auguſtis intactam.

(5) Ideſt eligendum curabo. Hinc deducit Ughellus, a Ducibus Neapolitanis aliquando Epiſcopos illius Urbis fuiſſe electos. Verum id minime conſequens eſt. Profecto non modicæ erant partes Duci in electione Epiſcopi ſed ſimul ad illam confluebant vota Cleri & Populi. Infra idem Scriptor noſter habet de hoc ipſo Sergio, poſt Sancti Laurentii mortem electo: *Sergium elegerunt Pontificem*.

(6) Jam a naſcente Chriſti Eccleſia, Romano Patriarchatui ſubeſſe cœperunt ſingulæ Occidentis Eccleſiæ, atque adeo Campania ipſa, in qua Neapolis. Vide nunc, quibus artibus Patriarcha Conſtantinopolitanus uſurpare Romano Pontifici, ac in ſuam ditionem trahere Neapolitanum Epiſcopatum moliretur, nempe oblato Archiepiſcopi titulo. Neque ſibi ab hiſce illecebris cavit Sergius

no correptus, veniam impetravit. Fuit autem temporibus Gregorii, & Zachariæ Papæ, necnon & Leoni, seu alio Leoni, & Constantino ejus filio. Primoque Leoni Imperatoris tempore gens Sarracenorum (1) cum immenso exercitu Constantinopolim venientes triennio civitatem obsident, donec civibus multa instantia ad Deum clamantibus, plurimi eorum fame, frigore, pestilentia perirent. Visumque est eis, post tres annos ut abscederent, ac si pertæsi obsidionis fraudem circumtegerent. Qui inde regressi, Bulgarorum gentem, quæ est supra Danubium, bello adgrediuntur, & ab hac quoque victi refugiunt, ac naves repetunt suas. Quibus cum altum repeterent, ingruente subita tempestate, plurimi etiam, mersis, sive confractis navibus, sunt necati.

Liudprandus audiens, quod Sarraceni depopulata Sardinia, etiam loca fœdarent illa, ubi ossa Sancti Augustini Episcopi propter vastationem Barbarorum olim translata, & honorifice fuerant condita, misit, & dato magno pretio, accepit, & transtulit ea in urbem Ticinensem, ibique cum debito tanti Patris honore recondidit.

Apud Constantinopolim Leo Imperator Sanctorum Imagines depositas incendit; Romanoque Pontifici similia facere, si Imperialem gratiam habere vellet, mandavit. Sed Pontifex hoc facere contemsit. Omnis quoque Ravennæ exercitus, vel Venetiarum talibus jussis uno animo restiterunt, & nisi eos Pontifex prohibuisset, Imperatorem super se constituere sunt adgressi. Per idem tempus Leo Augustus ad pejora progressus est, ita ut compelleret omnes Con-

gius Episcopus, ambitionis spiritu actus. Sed ex Johanne Diacono discimus, eumdem resipuisse, ac in irritum cessisse Græcorum conatus, obsistente Papa, scilicet, ut opinor, Gregorio II. Incertum est, quoto tandem Anno Archiepiscopali dignitate auctus fuerit Neapolitanus Antistes. Id certe nequaquam factum, quum hæc Johannes Diaconus literis mandabat.

(3) Hæc ex Beda de Sex Ætat. Reliqua ex Paulo Diacono.

Constantinopolim habitantes, tam vi, quam blandimentis, ut deponerent ubicumque haberentur Imagines tam Salvatoris, quam ejus Sanctæ Dei Genitricis, vel omnium Sanctorum, easque in medio civitatis incendio concremari fecit. Et quia plerique ex Populo tale scelus fieri præpediebant, aliquanti ex eis parte corporis multati, alii capite truncati sunt.

XXXVIII. COSMAS Episcopus sedit annos duos, menses II. dies VI. Fuit hic temporibus supradicti Zachariæ Papæ, & Leonis, & Constantini ejus filii Augusti.

Ratchis, qui apud Forum Julii Dux fuerat effectus, in Carniolam, Slavorum Patriam cum suis ingressus, magnam multitudinem Slavorum interficiens, eorum omnia devastavit.

Circa hæc tempora Carolus Princeps Francorum Pipinum suum filium ad Liudprandum direxit, ut ejus juxta morem capillum susciperet, qui ejus cæsariem incidens ei Pater effectus est, multisque eum ditatum Regiis muneribus Genitori remisit.

Per idem tempus Sarracenorum exercitus in Galliam introiens, multam devastationem fecit. Contra quos Carolus, non longe a Nerbone bellum committens, eos maxima cæde prostravit. Iterato Sarraceni Gallorum fines ingressi, usque ad Provinciam venerunt, & capta Arelate omnia circumquaque demoliti sunt. Tunc Carolus nihil moratus cum grandi exercitu properavit. Qui Sarraceni ejus adventu comperto mox ab illis regionibus aufugerunt.

XXXIX. CALVUS Episcopus sedit annos XII. menses IV. dies III. Hic inter cetera bonitatis studia, Sancti Sosii non longe ab urbe Oratorium instituit, sic in sublime erectum, ut universa, quæ in circuitu posita sunt, conspicere possit. Fuit autem temporibus Domni Stephani Papæ, & usque ad Annum quadragesimum quartum Constantini Imperatoris, & Leoni filio ejus Anno undecimo.

Hunc ajunt Constantinum robustiorem fuisse Virum, qui Leo-

Leonem ferocissimam bestiam pugnando occidit, & Draconi se opposuit, & ipsum interemit. Nam cum quemdam aquæductum sua magnitudine detineret, & multos fœtore suo perimeret, nullumque aliud consilium reperiret, semetipsum pro omnibus Constantinus periculo dedit, statuens semetipsum cum Dracone conflicturum. Factaque sibi lorica falcata, quam novaculis acutissimis ex omni parte munivit, atque ad locum, ubi ille teterrimus Draco quiescebat, deveniens, nihil cunctatus, relictis suis, ad eum solus introiit (1) . . . . . . noverunt eum recipere (2). Quo audito universi ex diversis Provinciis ad eum collecti sunt, & una cum ipsis civitas obsessa est, & ne in tanta multitudine famis adcresceret, corii solidos pro aureis numismatis fecit a negotiatoribus dari, & recipi: promittens eos, dum in Palatio introiret, omnes colligere, & aureos solidos ad corii solidos commutare. Constanter autem obsidentibus urbem, ii, qui intra civitatem erant, veniam impetrantes, cum gloria ab omnibus receptus est. Ingresso Constantino Palatium, promissum, quod de solido fecerat, explevit. Rex quoque Liudprandus in infirmitatem decidens, morti adproximavit. Quem Langobardi vita excedere existimantes, ejus Nepotem Hilprandum foras muros civitatis ab Basilicam Sanctæ Dei Genitricis, quæ ad Perticas dicebatur, Regem levaverunt. Rex autem cum hoc cognovisset, non æquo animo accepit, tamen de infirmitate convalescens, eum Regni sui consortem habuit.

Beatissimus Papa Stephanus (3), Langobardorum infesta tio

(1) In Vaticano MSto excidit heic pagina, quare egregium hoc facinus Constantini Copronymi, fabulosum tamen, ut puto, fine caret. Neminem Græcorum novi, qui Draconis hujus ab impio Principe debellati meminerit. Sed Johannes unicam famam huc advocare testem videtur.

(2) Innuitur Constantinopolis obsidio a Constantino Copronymo peracta Anno 743. ejusque victoria, Artabasdo ex Imperiali solio dejecto. Quæ de pecunia ex corio percussa habet Scriptor noster, reliqui Scriptores omisere, ni fallor.

(3) Confer hæc cum iis, quæ de Stephano II. Papa habet Anastasius, sive quisquis sit antiquissimus ejus Vitæ

tiones & bella, quæ contra Romanos ingerebant, non ferens, per semetipsum Hilprando Regi devenit, supplicans, ut Romanis miserando parceret. Sed ille audire renuit, superbiæ spiritu inflatus. Cumque ille Præsul præcando persisteret, & ipse nollet audire, petiit ab eo, ut ei iter Franciæ panderet. At ille turgide fertur duxisse: *Ubi properare volueris, propera; nihil tibi prospere cedere credas, quia nemo est, qui vos de manibus nostris eruere possit*. Accepta Sanctissimus ille hac ratione, confestim iter arripiens Franciæ, apud Pipinum Regem pergere cœpit, & eligens expeditos, concite qui una secum possent carpere viam, dixit eis: *Properemus quantocius, quousque Franciæ ingrediamur finibus, quoniam post tergum nostrum Langobardorum Rex missurus est, qui iter nostrum impediant*. Quo dicto aliquanti timore ducti, aliquanti longitudinem itineris causantes, reversi sunt. Alii vero, in quorum corda amor dilectionis ferbuerat, eum secuti sunt. Secutique sunt eum viri non pauci a Rege missi, ut non eum abire dimitterent; pœnituerat enim se, Pontificem fuisse dimissum. Sed cum juga Alpium conscendissent, & eum invenire non possent, reversi sunt. Servus quippe Dei, ut finibus Franciæ adtigisset, voluit ea, quæ gesta sunt Romæ dirigere, ut sustinerent, & ne deficerent, quousque reverteretur, requisivit, quis illud scriberet de suis domesticis, & non invenit. Et quia nobis licet audita proferre, ex auditu cognita (1) referre curabimus. Cumque Vir Dei intra se

 ipsum

Vitæ Scriptor, tibique constabit, Romanorum Pontificum Vitas heic defecisse Auctorem nostrum, eamque propterea non satis accurate heic progredi, certis incerta immiscendo. Si eum audimus Stephanus II. ad *Hilprandum*, sive *Hildeprandum* Langobardorum Regem se contulit, pacem petiturus: quum tamen exploratum sit, iter ab eodem susceptum fuisse ab Aistulphum Regem. Cætera a veritate Historiæ minime dissentiunt.

(1) Recte adnotavit noster, se heic sequi rumores vulgi. Miraculum tantum neque Auctor Vitæ Stephani II. Papæ, neque alii eorum temporum Scriptores umquam memorarunt, memoraturi, si novissent.

ipsum quid facere deberet exæstuaret, ad solitum orationis cucurrit auxilium, accensoque lumine advocari jussit unum ex suis familiaribus, quem ante se statui fecit, eique fertur, dixisse: *Aperi os*. Statim ille aperuit. Tunc ille cereum, quem manu tenebat, in os ejus intromisit, dicens cum magna fiducia: *Accipe Spiritum Sanctum*, & *sede*, *scribe*. Tanta denique divinarum Scripturarum fluenta adeptus est, ut omnes mirarentur. Statim sedit & cuncta per ordinem secundum voluntatem suam Beatissimus Papa conscribere jussit, ac Romæ direxit. Ille cœpto itinere Franciam pergit. Audiens Pipinus ejus adventum, lætus effectus est, & in ejus occursu suos Honoratos direxit. Adproximansque per semetipsum in ejus occursum processit, gaudio repletus, quod Vicarium Apostolorum videre meruisset. Quem cum magno gaudio suscipiens, antequam precaretur, omnia, pro quo abierat, facturum se esse promisit.

Cum ergo ille diceret, contra Langobardos velle auxilia, præviturus auxilium, factis magis, quam verbis ostentans, grandem fecit parari exercitum. Qui exuentes, antequam Langobardorum ingrederentur finibus, tremore ac terrore Langobardi arrepti Missos suos in occursum Pipino miserunt, dicentes: *Quare nostros fines pugnaturus ingrederis? Revertere, quia pro quo benivolus accessisti, qua parte volueris, ad pacis concordiam declinamus*. Ille vero respondit: *Non meam modo, sed Patris Stephani Papæ voluntatem exequendam deveni. Quomodo ille voluerit, sic peragam*. Revertentes Missi hæc verba omnibus retulerunt. Sed illi adpropinquantibus iterum miserunt, veniam a Beatissimo Papa petentes, atque dicentes: *Ignoscat nobis Beatitudo tua: non tibi expedit malum pro malo reddere. Inter partes pacificus ingredere, & universa mala, quæ fecimus, & quæ vi abstulimus, emendando reintegramus, & perpetuam pacem tribuimus, tantum ne effusio sanguinis a quibuslibet partibus oriatur*. Ad hoc Papa Beatissimus, ut erat animo, & vultu

vultu pacificus, adquievit, atque in conspectu Regis se eliciens, pacis concordiam flagitabat. Et denuo Rex ad eum: *Sicut facere disponis, obtemperamus, nihil adversantes petitioni vestræ*. Et jussit in conspectu suo pacti ordinem sub jusjurando conscribi, ut a tunc, & deinceps nullo tempore finibus Romaniæ læderent, aut per aliqua occasione vel magno, vel modico aliquid pacis fœdera contaminare tentarent. Quem Langobardi stabilien (1) . . . .

XL. PAULUS Episcopus. Sedit Annos IV. menses II. dies VII. Fuit autem temporibus Pauli Papæ. Hic quoque cum Neapolitanæ Ecclesiæ Diaconatus fungeretur officio, Romanam ad Urbem frequens Legatus abibat. Ubi prædictum Papam adhuc Levitali Infula decoratum, cœlesti amore conglutinavit sibi amicum. Qui cum quodam die vicissim sodalia verterent colloquia; tamquam adulando Neapolitanus ait Levita: *Concedat omnipotens, ut te Apostolicum videam*. Cui mox præfatus Papa respondit: *Et ego te Episcopum*. Quid plura? In brevi spatio defuncto Domno Stephano Apostolico, Paulus Diaconus, ad prænuntiatum sibi honorem eligitur. Itaque non multo post migrante ad Dominum Calvo venerabili Episcopo, & iste Neapolitanam suscepit Cathedram. Sed propter detestabilem Imaginum altercationem, quæ inter Apostolici tramitis auctoritatem, & fœdissimam Constantini Imperatoris Caballini (2) vertebatur amentiam, novem sunt menses elapsi, in quibus non potuit consecrari. Quia tunc Parthenopensis Populus potestati Græcorum favebat. Attamen hoc cum cuperet prædicto Papæ (3) quasi amicus de talibus aliquo modo suffragari,

(1) Excisæ heic unius paginæ vestigia in MSto Codice Vaticano superesse, monuit Clariss. Falco. Et quidem dolendum; hinc enim Anastasio, ejusque ævi Historiæ lux aliqua accedere potuisset.

(2) Ita quoque ab aliis appellatus improperii causa Constantinus Copronymus Imperator, quod equino stercore, ut ferunt, delectaretur. Vide præsertim Johannem Damascenum, & Cedrenum.

(3) Hæc ita emendare auderem: *Attamen huic cum cuperet prædictus Papa quasi amicus suffragari*.

ri, clanculo Romam perrexit. Qui ſtatim conſecratus Epiſcopus Neapolim eſt directus, ſed propter Græcorum connexionem noluerunt illum recipere ſui Concives. Inito tamen conſilio eum ad Eccleſiam Sancti Januarii Chriſti Martyris, non longius ab Urbe dicatam, tranſmiſerunt. In qua duo ferme Annos degens plura conſtruxit ædificia. Inter quæ fecit triclineum, quod eſt introeuntibus a parte dextra, Sane Clerus omnis, & Populus cunctus canonice illi ut vero obtemperabant Paſtori, reſque omnes Eccleſiæ abſque ullius detinebat & diſponebat obſtaculo.

Conſtruxit etiam ibidem marmoreum Baptiſmatis Fontem, in quo Paſchalibus, aliiſque Feſtis, omnes occurrentes ſuos baptizabant filios. Interea Neapolitani Primates cernentes tam egregiam Urbem languidam eſſe de tanto Pontifice, uno conſilio, unoque conſenſu, lætantes & gaudentes, eum in ipſius Civitatis Epiſcopatum introduxerunt. Ubi duobus evolutis annis, requievit in Domino. Dominica namque die Sancti Paſchæ Miſſarum ſolemniis pene completis, cunctos oſculatus eſt Clericos, & omni Populo exhortato, ſpiritu migravit ad cœlos. Mox ejus exequias totus Clerus, omniſque ſexus, & ætas, una cum pueris eadem in nocte baptizatis, uſque ad Baſilicam Sancti Januarii deduxerunt, & corpus ejus in porticu ante Eccleſiam Sancti Stephani ſepelierunt. Anno ſcilicet quadrageſimo octabo (1) Conſtantini Imperatoris Caballini, & Leonis Imperatoris filii ejus Anno Quintodecimo, currente Indictione . . . .

XLI. STEPHANUS Epiſcopus. Sedit Annos XXXIII. menſes V. dies XXVII. In eo ſiquidem Anno, quo Paulus Epiſcopus defunctus eſt, irato Deo, tanta deſævit clades

(1) Annum hunc Ughellus putat a Chriſto nato 764. Secundum Pagii calculos eſt 767. quo tamen Anno, ut is ſcribit, decurrebat Annus Leonis Auguſti ejus filii XVII. Sed noſter componit Annum Copronymi XLVIII. cum XV. Leonis filii. Theophanes Pagii calculos firmat: ergo Ughellus, & noſter emendandi videntur.

des in Neapoli, quæ a Medicis Inguinaria vocatur, ut patris interitum mors subsequeretur filiorum, & ad sepeliendum rarus superstes inveniretur. Unde etiam prope omnes Clerici ejusdem Episcopii vitam finirent. Ac per hoc omnes Neapolitæ ad prædictum Præsulem, magnis postularunt precibus, ut Ecclesiæ Sanctæ providus Pastor accederet. Quorum petitiones non renuens, Romanam Sedem Laicus, & adhuc Consul (1) adiit. Nam Parthenopensem Ducatum laudabili quiete duodecim rexit Annos.

Cum autem Domnus Stephanus (2) Summus Apostolicus, tantam Populi devotionem in eum cerneret, tonsum ibidem atque Regulari promotione Episcopum consecravit. Qui mox ab eo cum benedictione dimissus, suam repedavit ad Urbem; in qua honorifice susceptus est. Sic de divinis cœpit studere rebus, ac si puerulus in eis fuisset educatus. Uxor quoque ejus, adhuc illo Consule, ex multis obierat annis. Hic etenim Romam direxit tres Clericos, qui in Schola Cantorum optime edocti, omnique sacro Romanorum Ordine imbuti ad propria redierunt. Ex quibus unum Leonem, cognomento Maurunta, Cardinalem (3) ordinavit Presbyterum, alios deinde Clericos in Monasterium Sancti Benedicti Paulo Levitæ (4) destinavit. Unus vero de istis

(1) Eo etiam titulo distincti fuere non tantum Neapolitani, sed etiam Normanniæ, & aliquot Civitatum Duces. Fuit autem hic Stephanus Dux simul & Episcopus Neapolitanus, ejusque exemplum proxime subsequente Seculo imitatus est Athanasius II. sed moribus a Stephano dispar.

(2) Idest Tertius ejus nominis inter Pontifices Romanos, in cujus etiam Vita apud Anastasium memoratur *Stephanus Neapolitanæ Civitatis* (deest fortasse Dux) *& ipse Laicus repente Episcopus consecratus est*. Exemplum hoc Laici ad Episcopale munus evecti in Romana Synodo habita Anno 769. pro Constantino in Pontificatum intruso prolatum est: quare vides, Stephan[illegible]m Ducem aut in exordio hujus [illegible]ni, aut præcedente Anno 768. [illegible]politanam Cathedram ascendisse.

(3) Habuit & Ecclesia Neapolitana olim suos *Cardinales*, ut constat ex variis illius monumentis. Canonici erant: Ego etiam Parochos fuisse opinor. Sed de his mihi erit alibi loquendi locus, si Deus dabit.

(4) Hoc est celeberrimo Viro Diacono, qui ex Ticinensi Regia; post eversum Longobardorum Regnum, se

istis Johannes nomine (1) qui post Diaconus ordinatus est, apprime eruditus effulsit.

Quid enim si cuncta, quæ in eodem sacro operatus est Episcopio, describere voluero? Et fastidio sunt legentibus, & non sicut inertes subcumbimus. Sed pretiosa monilia, & magna opera memorantes, vilia dimittamus. Ad sanctæ enim Ecclesiæ ornamentum fecit Crucem auream, mirabili labrefactam opere, quod Spanoclastum (2) & Antipenton (3) vocitatur. Eodemque enim opere fecit & tres Calices aureos cum patena aurea, quam in gyro & medio gemmis decoravit. Fecit etiam & duo paria Mascellarium (4) ex

auro

se ad Cœnobium Casinense recepit, ibique Monachum professus est circiter Annum 776. Diu Stephanus Episcopatum rexit: quare nil mirum, si multa inter illum, & Paulum Warnefridi necessitudo intercessit.

(1) Indicare hæc verba videntur ipsum Libelli Auctorem, nempe *Johannem Diaconum*. Sed ejus ætas omnino obstabat; noster enim post centum annos floruit. Numquid Neapoli alter *Johannes Diaconus* antiquior vixerit, a quo hæc scripta fuerint, & a juniore postea usque ad mortem Sancti Athanasii Episcopi Neapolitani continuata? Certe heic non sentias stilum elegantem, ac satis Latinum qualem in aliis Johannis junioris Opusculis sentimus; in hoc enim Priscianus non raro vapulat. Præterea cur mentio heic facta Johannis hujus Diaconi *apprime eruditi*? Sed missa hæc faciamus.

(2) Non uno in loco usus etiam est hac voce Anastasius in Vitis Romanorum Pontificum. *Regnum Spanoclystum* Du-Cangio in Gloss. Lat. explicatur *Corona desuper clausa*, ex Græco ἐπανώκλειστος Sed quid esset *Crux Spanoclysta* & *patena aurea Spanoclysta*, memorata Anastasio in Vita Leonis III.? Mihi verisimilius videtur vocabulum hoc deducendum esse a σπανὸς, quod *rarum*, aut *pretiosum* significat, nisi etiam ab *Hispanis* arcessere velimus, quos *Spanos* antiqui etiam Græci dixere; e a κλάω, quod significat *flectere*, *percutere*, ut heic raritas & forma auri indicetur, aut locus, ubi aurea illa opera fabricabantur. Vox autem *Spanoclastos* nunquam adhibetur sine mentione *auri*, & quidem *purissimi*.

(3) Occurrit eadem vox apud Anastasium, sed ibi est *Antipempton*, pro quo Du-Cangius legendum putat *Antipephton* ex Græco ἀντίπεπτον, subintelligendo *Aurum*, idest *Aurum recoctum*, *obrizum*. Ex Rainerio in Libello de Inventione Reliquiarum SS. Eutychetis & Acacii apud Ughellum Tom. VI. idem Du-Cangius hæc verba refert; *Crucem Domini ex auro purissimo fecit admirabili artificio compacta, quod Spandoclastum & Antipenton vocabatur*. Verum ista neque ex Rainerio mutuatus est Ughellus, neque ante eum Caracciolus, sed ex hac ipsa Stephani Vita, cujus Auctor Johannes Diaconus.

(4) Et heic Rainerium Du-Cangius in Gloss. Lat. memorat, cui num-

auro mirifice sculpta, in quibus Evangelia per Festivitates leguntur. Fecit & Sancti Altaris festiva velamina, quæ auro gemmisque studuit decorare, figurato tamen vultu, & prætitulato in omnibus suo nomine. Ædificavit igitur intus Episcopio Absidam non parvi operis, duasque procero cacumine Turres, sub quibus Ecclesiam Sancti Petri miris exornatam construxit operibus. Ante cujus ingressum sex Patrum Sanctorum depinxit Concilia, connectens ex latere non mediocris prolixitatis solarium. (1) Ad Clericorum itaque victum multas res cum plurimis (2) acquisivit hominibus. Præterea intra eamdem Urbem tria fecit Monasteria, que ad nomen Sancti Festi; & Sancti Pantaleonis Martyrum, Sanctique Gaudiosi Confessoris prætitulavit, In quibus Regulares Virgines, plurimis rebus oblatis, sub Abbatissæ disciplinis statuit. Addidit etiam in Sancti Gaudiosi Monasterio Basilicam Sanctæ Fortunatæ, in qua corpus ejusdem Martyris allatum a Patriensi Ecclesia, ubi ipsa prius voluit sepeliri, magno cum onore condidit.

His

numquam usurpata fuit hujusmodi vox. Uni Johanni Diacono eam debemus. Censet autem Clariss. Vir fortasse heic legendum *manuellarium*, *idest pulpitorum*; *nam manualia pulpita quoque appellata*. Conjecturæ doctissimi Viri nequaquam accedo. *Duo paria pulpitorum* non bene mihi sonare videntur. Si quid ergo immutandum est, potius heic legerem, *duo paria Missalarium*. Quod si *Mascellaria* retinere placeat, ita interpretor, ut a *Maxillis*, quas Italice appellamus *Mascelle*, ea vox deducta fuerit, quod in morem maxillarum, quæ clauduntur, & aperiuntur, opera illa confecta fuissent. Hoc autem nomine designari puto aut duas tabellas solidas, plicatiles tamen, ex auro, argento, aut ebore, adinstar operimenti Librorum, aut duas tabellas consuetas Phrigio opere, & auro gemmisque fulgentes, quibus impositus Evangeliorum Liber deferebatur ad Ambonem *per Festivitates*, ibique ad Populum legebatur. Sed fuisse tabulas solidas, ea verba evincunt: *ex auro merificè sculpta*.

(1) Caracciolus apud Ughellum his verbis Johannis Diaconi mentem exprimit: *ac integrum pavimentum ex latere connexiit*. Sed numquam *solarii* voce designata fuere pavimenta. Interpretor potius locum, seu cubiculum editum, a Stephano Episcopo constructum fuisse ante ingressum Templi illius, aut contignatum, aut quod mihi verisimilius, Soli expositum & apertum.

(2) Lubentius legerem a *compluribus*.

His ita peractis Ecclesia Salvatoris, quæ de nomine sui Auctoris Stephania (1) vocitatur, divino (quod flens dico) judicio igne cremata est. Moris enim fuit, ut cereus Sanctus enormi mensura porrectus, propter Dominicæ Resurrectionis honorem, a benedictionis exordio usque ad alterius diei Missam, expieta solemnia, non extingueretur. Nocte igitur quadam ipsius Festivitatis, cum solito dimitteretur accensus, cunctis quiescentibus, ignis per araneantem forte angeriem (2) in laquearis ipsius Ecclesiæ pervenit; & sic demum æstuavit in omne ædificium. Tunc prædictus Pontifex magno mærore infectus consolari nequivat. Sed Omnipotens, qui deducit ad Inferos tribulationis & reducit, qui post lacrymationem & fletum exultatiuuem infundit, tamdem sua ineffabili pietate triste cor tanti Patris lætificare dignatus est. Ac deinde totius Populi forti roboratus adjutorio, eamdem renovavit Ecclesiam, versibus ad instar Fenicis (3) descriptis. Ad cujus etiam insigne Cyburium ex argento, addens corpora quoque Sanctorum Euticetis, & Acutii Martyrum (4) ibidem, multis Terris, & Hospitibus donatis, cum summo honore collocavit.

Hujus denique temporibus Constantinus Caballinus, Diabolica instigatus superbia, cum Romam dominaturus venire conaretur, vitam cum Regno crudeli morte amisit, clamans, & ejulans, se vivum perpeti Tartareas pœnas. Per idem vero tempus Domnus Stephanus junior (5) Apostoli-

(1) Ædificata nempe a Stephano I. Neapolitano Episcopo circiter Annum Christi 505.

(2) Auctor fortasse scripserit *per araneorum forte congeriem*.

(3) Hexametros ac Pentametros arbitror, ex quibus Hexametri, repetitis tribus postremis pedibus Pentametri præcedentis, conflantur; appellati *ad instar Phœnicis*, fabulosæ volucris, quia ex se renascuntur.

(4) Vide apud Ughellum & Caracciolum descriptam Translationis hujus Historiolam.

(5) Videlicet Stephanus II. Romanus Pontifex. Intercessere quidem dissidia nonnulla inter hunc Papam, ac Desiderium Regem Langobardorum; verum Stephanus iste numquam ea de causa in Gallias se contulit ad Carolum Magnum. Id præstiterat antea Stephanus II. sed Aistulpho regnan-

ſtolicus, Deſiderio Langobardorum Rege Romanæ Sedi infenſo, ad Carolum Pium Francorum Imperatorem properavit, qui cum ſumma reverentia ſuſceptus, quanta & qualia Romano Privilegio non ceſſaret Deſiderius inferre, Poteſtati ejus ſuggeſſit. De quibus ſtatim Carolus, miſſa legatione, Deſiderium admonuit. Sed ille feroci pectore talia ſpernens, cœpto permanebat in malo, unde poſtea miſer perdito Regno in exilio vitam finivit. Sub eodem quoque Antiſtite Arichis Beneventanus Princeps, inter multa alia, obtulit in Eccleſia Sancti Januarii per præcepti ſeriem, locum, qui Planuria nominatur, cum omnibus rebus, & ſuper Altare ipſius Eccleſiæ pretioſiſſimum cooperuit mantum. His igitur diebus Johannes, cui nomen Niuſtetis (1) erat, conſecratus Patriarcha ab Hæreticis ſuis complicibus, cœleſti reſpectu ad Sanctam Matrem Eccleſiam reverſus eſt. Ibique multis lacrymis, & gemitibus, ſe erraſſe confitens, vitam exceſſit.

Eodem quoque tempore ſub Conſtantino Auguſto, Leonis filio, & Hereni Matre ejus, Adriano ſcilicet Apoſtolicæ Sedis Præſule, in Nicæa multorum Epiſcoporum actum eſt Concilium. In quo præſentibus Romanæ Sedis Apocriſariis, reſidentibus etiam prædictis Imperatoribus cum Tharaſio Patriarcha, Synodali traditione ſanxerunt, ut Sanctæ Imagines in honore priſtino religioſius venerentur, anathe-

gnante. Neque Deſiderio poſtremæ calamitates obvenere ſub Stephano III. ſed quidem ſub Hadriano illius Succeſſore. Hæc ergo parum accurate ſcripta. Illud tantummodo certum, Stephani III. cura præparamenta poſita fuiſſe apud Carolum Francorum Regem ad Langobardici Regis ac Regni excidium.

(1) Quid quæſo ſis Diacone, Johannes cognomento νηστευτὴς, ſive *Neſteutes*, aut *Niſteutis*, hoc eſt *Jejunator*, Conſtantinopolitanus Patriarcha ſub Gregorio M. Papa vixit, & morte ſublatus eſt Anno 595. Neque regnante Carolo Magno ullus *Johannes*, eoque minus *Jejunator*, Conſtantinopolitanam Sedem tenuit. Deceptus ergo noſter fuit, cujus error ita reparandus; nempe *Johannis jejunatoris* loco ſcribendum *Paulus*, qui revera hac tempeſtate eidem Eccleſiæ præfuit, ac poſtremis vitæ diebus, Anno 784. in Monaſterium ſe recipiens, Catholica dogmata eſt profeſſus. Hæc ex Theophane;

matizantes Anastasium, & Constantinum (1) ejusdem impietatis Hæresiarchas. Fuit autem temporibus Stephani, & Adriani Apostolicorum. Qui decurso septuagesimo ætatis suæ Anno, pacificus migravit e Seculo. Sepultus est autem in Monasterio Sancti Januarii intus Absidam Ecclesiæ Sancti Stephani Protomartyris, currente Indictione octava (2).

XLII. PAULUS Episcopus sedit Annos XX. menses IV. dies IX. Scribere autem incipientes, qualiter iste Pontificali culmine sit sublimatus, studiosos precamur Lectores, ut non ægre accipiant, & nobis imputent aliquid narrasse ineptum: Quia utilius est veritatem proferre, quam vitantes quicquam, ire per anfractam locutionem. Defuncto igitur Domno Stephano Episcopo, Theophilactus gener ejus consulatum regebat Parthenopensem. Qui obstinatus avaritia, nolebat quempiam ex Clericali officio promoveri ad Sacrum Ordinem, dicens: *Nequeo* (3) *exinde amaricari Eupraxiam meam Uxorem*. Illa quoque quasi comperta occasione referebat: *Lætati estis de morte Genitoris mei? Mihi credite, nullus ex vobis ad Episcopatum ascendet*. Diu autem ista vertentes, cœperunt omnes acclamare: *Date nobis, quem vultis, quia sine Pastore esse non possumus*. Tum illa femineis flammis accensa, hunc Paulum popularem, & Laicum, licet orbatum Uxore, comprehendens; tradidit illis, sed cum nemo auderet (4) illico tonsum electum sibi facere, non post multos dies pergens ad Sedem Romuleam, a Domno Adriano Episcopus est effectus. Hic cum reversus esset, ex argento, quod Dominus Stephanus decessor ejus

(1) Illum Patriarcham Constantinopolitanum, hunc Imperatorem cognomento Copronymum.

(2) Currere cœpit Indictio VIII. Septembri mense Anno 799.

(3) Melius quadraret: *nolo exinde amaricare* meam Uxorem; hoc est exasperare, dolore afficere: unde Italicum *rammaricare*.

(4) Ideo non audebant, quia *illico tonsus*, hoc est ex Laico Clericus factus; aversabantur enim Sacri Canones electionem Laicorum ad Episcopale munus.

ejus reliquerat; sanctum induit & deauravit Altarium Ecclesiæ Stephaniæ. De reliquo vero fecit Ceraptatas (1) quinque, ex quibus duas deauravit. Ante ingressum vero Episcopii fabricavit magnum horreum, & intrinsecum unum Cubiculum. Depinxit quoque & Turrem, quæ est ante Ecclesiam Sancti Petri, & Reliquias in Altare ejusdem Ecclesiæ posuit, quia præventus morte Domnus Stephanus non illud dedicavit. Quæ dicta igitur Eupraxia Religiosa femina fabricavit in Regione Albiensi Monasterium, quod Ecclesiæ Sanctæ Dei Genitricis conjunxit; in quo a prædicto Episcopo Abbatissa est ordinata.

In ipsis denique temporibus Hereni Imperatrix Constantinum Augustum filium suum lumine privavit; & ipsa non multo post a Niciphoro capta in Monasterio vitam finivit. Hic etenim Niciphorus, cum vellet Bulgarorum sibi subjugare Provinciam, multis affectos deprædationibus, ad postremum in arctissimis locis fugatos, possidebat. Sed quia periculosa est desperatio, subito Bulgari irruentes cum aliis multis, ipsum peremerunt. Sub eodem quoque tempore conspirantes viri iniqui contra Leonem Tertium Romanæ Sedis Antistitem, comprehenderunt eum. Cujus cum vellent oculos eruere, inter ipsos tumultus sicut assolet fieri, unus ei oculus paululum est læsus (2). Hic autem fugiens

K 2 ad

(1) Candelabra.

(2) Si Vitam Leonis III. in Collectione Anastasii consulimus, impii illi satellites Pontifici *oculos & linguam crudeliter eruerunt*. Hoc idem habent alii Scriptores non pauci. Noster credibiliora refert. Veteres Francorum Annales Eginhardo tributi ad Annum 799. hæc de Leone tradunt: *Equo dejectus, & erutis oculis, ut aliquibus visum est, lingua quoque amputata, nudus ac semivivus in platea relictus est*. Annalista Lambecianus eorum temporum æqualis: *Romani comprehenderunt Domnum Apostolicum Leonem, & absciderunt linguam ejus, & voluerunt eruere oculos ejus, & eum morti tradere. Sed juxta Dei dispensationem malum, quod inchoaverunt, non perfecerunt*. Neque aliter fortasse Anastasius, sive quisquis ille auctor sit, scripsit. Certe apud Baronium non legitur *eruerunt*, sed *iterum oculos & linguam amplius crudeliter eruere, & plagis &c.* hoc est *eruere conati sunt*. Superius quoque legitur *crudeliter oculos ei evellere, & ipsum penitus cæcare conati sunt*. Atque hæc Joannis Diaconi sententiam firmare videntur.

ad Carolum Regem, spopondit ei, si de suis illum defenderet inimicis, Augustali eum Diademate coronaret. Carolus autem optatam (1) audiens promissionem, e vestigio cum magno apparatu hostium proficiscens, Urbemque capiens, illum in suam revocavit Sedem. At ille statim Carolum coronavit, & dignam ultionem in suos exercuit inimicos.

Eodem quoque tempore Niciphorus vir liberalibus apprime eruditus Artibus, Patriarcha Constantinopolitanus est sublimatus. Nec multo post Leo Spatharius Iconomachus Hæreticus contra Michaelem Augustum, qui eum suis præfecerat exercitibus, conspiravit. Michael resistere non valens, timore perterritus, habitum sanctæ Conversationis (2) quæsivit, quo accepto, in Monasterio vita excessit. In ipsis igitur diebus Anthimus Neapolitanorum Consul ad honorem Sancti Pauli amplam construxit Ecclesiam, quam pulchriori decoravit pictura, ubi res multas, multosque obtulit servos. Et propter Episcopatum Leonis Romulei Papæ (cujus tunc juris erat) Monasterio Sancti Andreæ, quod Cella nova dicitur, connectit. Fabricavit & idem Consul cum Conjuge sua Monasterium Sancti Cyriaci & Julitæ, in quo duodecim statuit Cellulas, quas Hospitibus Peregrinisque censuit habitari, qui ex ipsius Ecclesiæ alerentur rebus. In istis utique duabus Basilicis prædictus Episcopus sacras collocavit Reliquias. Cum autem hæc gererentur, defunctus est Anthimus Consul, & Neapoleos Consulatus est orta seditio (3) cupientibus quidem multis honorem Ducatus

(1) Secus hæc narrat Eginhardus in Vita Caroli Magni. *Quo tempore* (sunt ejus verba) *& Imperatoris & Augusti nomen accepit: quod primo in tantum aversatus est, ut affirmaret, se eo die Ecclesiam non intraturum fuisse, si Pontificis consilium præscire potuisset*. Utrum fides heic habenda, aliorum esto judicium.

(2) Hoc est monasticam vestem induit: quæ phrasis eorum temporum Scriptoribus in usu fuit.

(3) Constat hinc, & ex aliis subsequentibus locis, tunc Neapolitano Populo liberum fuisse suum sibi eligere Ducem, sive Consulem, ac Magistrum Militum. Verum minime hinc certo deducas, tunc nullam amplius Græcis Imperatoribus potestatem, ac ditionem in Neapolitanos fuisse.

catus arripere. Tunc Neapolitani cupientes magis extraneos, quam talibus suis subesse, miserunt Siciliam, & inde advectum quemdam Theoctistum sibi Magistrum Militum statuerunt. Cui aliquantis decursis temporibus (ut Græcorum moris est) successit Theodorus Protospatharius (1). Interea Beneventani aliqui, antiqui hostis instinctu, Grimaldum (2) Principem suum, pæne exanimem in lecto languentem, peremerunt, & Siconem Forojuliensem (3) qui puerulus illuc cum sua Matre venerat Avola (4), Ducem fecerant. His ita gestis, prænominatus Paulus Episcopus lethali occupatus infirmitate, mortis exsolvit debitum, sepultusque est in Ecclesia Sancti Januarii Martyris Indictione . . . . Anno Imperatoris . . . . Fuit autem temporibus Adriani (5) & Paschalis Papæ.

XLIII. TIBERIUS Episcopus sedit Annos XX. mensem

(1) Honorifici muneris genus, quod uni Constantinopolitani Cæsares conferebant. Hoc etiam suspicionem creare potest, Neapolitanos nondum fuisse prorsus exemtos e Græcorum Imperio. Neque frustra noster interserit: *ut Græcorum moris est*. Erchempertus tamen ad hæc tempora *Magistrum Militum* memorat, *qui tunc Neapoli regnabat*. Et in Epitaphio Siconis Principis Beneventani apud Peregrin. Tom. II. Italic. Rer. pag. 312. Neapolitani appellantur *Dominis solita Samnitum fraude rebelles*.

(2) Idest Grimoaldum IV. Beneventanum Principem, cujus violentam mortem Erchempertus nu. VIII. Hist. describit.

(3) Siconem Principem Beneventanum e Foro Julii originem suam duxisse, ipsa ipsis ignoraremus, nisi rem nobis hic Scriptor servasset. In ejus Carmine sepulcrali apud Peregrin. Tom. II. pag. 311. Ital. Rer. dicitur:

Natus in Ausoniæ præstanti corpore terra,
Francorum postquam cæde subacta fuit;
Quem mater cernens eleganti luce nitentem
Ad loca se rapuit non nocitura pio.

Nunc horum verborum sensum assequimur. Postquam Langobardicum Regnum Anno 774. Franci sibi subjecere, mater Siconem eodem Anno natum e Foro Julii detulit Beneventum, quo nondum penetrarant Francorum arma, aut si penetrarant, Principibus Beneventanis pacem ac pæne integram auctoritatem reliquerant.

(4) Num hoc nomen Siconis matris? non puto. Corruptum potius locum suspicor.

(5) Nequaquam, sed Leonis III. Stephani IV. & Paschalis Romanorum Pontificum.

sem I. dies XI. Hic quoque quando a Populo est electus, Diaconatus gerebat Officium. Et licet multi Clericorum idoneo illo in tempore essent, uno tamen voto placuit omnibus, ut iste eligeretur. Sed quia virtus semper invidiæ patet, & quantò ex humili quislibet excelsior fuerit, tanto venenatas susurrorum patitur linguas, nonnulli, qui sibi ipsum appetebant honorem, adeo illudendo eum infamarunt, ut etiam Apostolicas pervenisset ad aures. Unde factum est, ut Missi Romani venientes, subtilique examinatione investigantes, reperirent istiusmodi æmulatores totos invidia possideri. Sicque demum a Paschali Papa Episcopus consecratus, decenter repedavit ad propria. Iste quoque Altarium Sanctæ Stephaniæ ex æneis circumcinxit quintanis (1). Fecit & multas ibidem Coronas. In ipsis denique diebus Theodonanda Uxor Anthimi quondam Ducis in suo Prætorio fecit Monasterium Sancti Marcellini; in quo Abbatissam suam Neptem cum Ancillis Dei posuit. Eodem in tempore Neapolitani Theodorum Successorem Theophylacti Ducis propellentes, Sthephanum Nepotem præscripti Stephani Presulis Consulem levaverunt. Cujus invidia commotus Sico Beneventanorum Princeps, multa mala, nunc obsidendo, nunc deprædando, Parthenopensium irrogavit Civitati, cupiens eam aliquo modo suo pessimo Dominatui subjugare. Sed cum exinde non valeret ad effectum sui venire, impios Cives ejusdem Urbis, datis multis muneribus, misit in lethale consilium ipsius Ducis. Quid multa? Æstivo tempore quando segetes reponuntur, eidem Duci pacem petenti, suos transmisit Legatos, dans eis in præceptum, ut dolosis loquerentur Neapolitanis. Illi quoque venientes, ut conceptum (irato Deo) perficerent malum, simulaverunt se in ipsius Episcopii ædibus ap-

(1) Caracciolus heic scribit: *hoc est Laminas* lubentius interpretarer, *formalis*. Sed quo auctore nitatur ejus interpretatio, neque Du-Cangius intellexit, neque ego divinare possim. tassis χιτὸν, quod est tunica. Cur enim habet *circumcinxit*?

applicare. Postera igitur die Stephanus Consul cupiens desideratam pacem sancire, junxit secum eis ante fores Ecclesiæ Stephaniæ. Tunc fautores Siconis impetum facientes peremerunt (1) suum Consulem coram Legatis ejus. Sed Dominus Judex justus, justus redditor; qui nil finit abire inultum permisit unum ex his interfectoribus, Bonum nomine; Ducatum arripere Parthenopensem. Qui mox, ut Consul est factus, ex suis complicibus alios lumine privavit, alios perpetuo relegavit exilio. Per idem tempus Leo Constantinopolitanus Imperator quendam Michaelium suæ necis consiliatorem in Vigiliis Nativitatis Dominicæ comprehendit. Cujus cum distulisset, propter eamdem Festivitatem, vindictam, ille suis misit conjuratoribus (2) dicens: *Crastino ante Tribunal examinis cunctos vos singillatim nominabo*. Tum illi timore perculsi in Sancti Stephani Protomartyris vicina solemnitate, eumdem Leonem, matutinas referentem laudes, gladio percusserunt. Et statim post excussum de carcere Michaelium Syracusani, cujusdam Euthymii factione rebellantes, Gregoram Patricium interfecerunt. Idcirco præfatus Augustus magnum contra eos vexit exercitum, cujus pluralitate Syracusani fugere sunt compulsi. Ille quoque Euthymius, Africam cum Uxore, & Filiis petens, Arcarium Ducem Sarracenorum cum magno navium apparatu super eosdem Græcos adduxit. Cui Græci resistere non valentes, & intra claustra ejusdem Civitatis coangustiati valde, quinquaginta millia solidorum persolverunt ei in tributum. Ex illo jam die impavidi grassantes, totam devastabant Siciliam. Ad postremum vero

(1) Bellum Neapolitanis a Sicone illatum memorant etiam Erchempertus, & Anonymus Salernitanus apud Peregrinium, sed nulla facta mentione cædis ac proditionis hujus. Peritior tamen in suæ Patriæ rebus censendus est noster. Stephani Ducis Epitaphium adhuc Neapoli visitur, editumque etiam fuit.

(2) Hæc eadem, sed fusius tradita habes a Constatino Porphyrogenneto Lib. I. Chronographiæ, ab Ignatio Diacono in Vita Sancti Tharasii, ac ab aliis Græcis Historicis. Sed heic nonnulla sunt, quæ frustra alibi perquiras.

ro capientes Panormitanam Provinciam, cunctos ejus habitatores in captivitatem dederunt. Tantummodo Lucas (1) ejusdem Oppidi Electus, & Symeon Spatharius cum paucis sunt exinde liberati.

Denique in ipsis temporibus quidam Thomas simillimus Constantini Imperatoris filii Herini, spe vana illectus, adeo Hismaelitas (2) illusit, se Constantinum asserendo, ut missus Regis eorum coacto magno exercitu Constantinopolitanam obsideret Urbem. Sed Dominus, qui delusores deludit, reddidit illi secundum adinventionem suam. In ipso enim procinctu ancipiti victores reddidit Græcos, atque in manus eorum eumdem dolosum tradidit. Quo capto, illico inclinatis duarum arbuscularum cacuminibus, eum crurum tenus ligaverunt, eisque dimissis, & in partes suas revertentibus, divisus est per medium, & pro Regno consecutus est perpetuum incendium.

Interea prædictus Tiberius, Episcopus, tredecim annos in Pontificali Throno innocuus exegit. Cæteros vero qualiter consumserit, horresco referens. Sed quia scriptum novimus, quod justus Dominus, in cujus manu sunt omnium corda viventium, flagellat omnem filium, quem recipit, illud retexere non omittimus. Præfatus igitur Bonus, Stephani Ducis necator, in eo Anno, quo Consulatum Neapolitanorum regere orsus est, contra Sanctam Ecclesiam ad cumulum suæ perditionis multa cœpit mala peragere. Cui cum hic idem Antistes, in quantum virium erat, obsistere non dubitaret, eligens terreni, quam cœlestis iram incurrere Judicis, ei jugiter examen comminabatur Divinum. Sed

(1) Electus Episcopus Panormitanæ Urbis. Hinc supplendus eorum Episcoporum Catalogus apud Rocchum Pirrum, quem multæ tenebræ circumsteterunt, ubi calamitates narrat, quibus ea tempestate Sicilia afflicta fuit.

(2) Hoc est, ut notum est, Saracenos, qui in temporibus & potentia & viribus crescentes, Christianorum terras ubique populabantur. Hanc Thomæ rebellionem ad Annum 822. narrant Constantinus Porphyrogennetas, Cedrenus, Zonaras, & alii.

Sed ille antiqui aſpidis cauda aurem cordis obtuſus, adhuc ſpernebat monita ſalutis, inſuper ut funes peccatorum ad ſuum prolongaret interitum, liſtorum verboſitates magis attendebat. Quid multis moror? Ad ultimum injecit in eum manus, & comprehendit eum, atque carceralibus tenebris religatum arto in pane & aqua macerabat. Reliqua vero iſtius, qualiter fuerit, qualiterque obierit, quia aptius in ſubſequentibus pertinere dinoſcuntur, illic ea congruum annectere duximus. Fuit autem temporibus Paſchalis, & Eugenii, Valentinique, & pervenit uſque ad Gregorium Papam.

XLIV. JOHANNES (1) Epiſcopus ſedit Annos VII. menſes VIIII. dies XXII. Si enim hujus vitam, vel mores, qualiter à juventute juſte & pie vixerit, ſcribere tentavero, non dico meæ adoleſcentiæ, cujus ſenſus propter ætatem adhuc intercluditur, verumetiam ſagacioribus oneri fuerit. Tamen in quantum vires ſuppetunt, ob laudem ejus poſteris propagandam, de vitæ illius actibus aliquantulum enarrare curamus: obſecrantes prius, ut nullatenus irrideant, quod non ſecundum Seculum ex nobili Proſapia oriundus deſcendit, quia qui rectæ nobilitatis eſt, quæ viget in Chriſto, novit Dominum ab initio, pauperum egenorumque conſortio uſum. Igitur ex infimis Parentibus procreatus, pauperem cucurrit pueritiam. Cum autem adolevit, non ſicut illa ætas aſſolet, mundi ſecutus eſt illecebras, ſed magis ſe Præceptorum elegit ſubdere manibus, quatenus literis imbutus, ſoli Domino ſcire vacaret. Non enim magnopere Liberalium Artium, ſed Divinæ Doctrinæ potiſſimum quæſivit Magiſtros, utpote totum ſe Deo offerre

(1) Sancti hujus Viri Vitam habes in Actis Sanctorum Bollandianis ad diem I. Aprilis, illuſtratam ab Henſchenio, qui protulit etiam hanc Johannis Diaconi narrationem, atque alteram Vitam a Johanne Eccleſiæ Neapolitanæ Cimeliarcha. Sed in poſtrema hac, ſi excipias, quæ Johannis noſtro is ſurripuit, inepta deprehendas, quale potiſſimum eſt, quod de Sancto Paulo Nolano refertur.

cupiebat. Cujus desiderium Dominus misericordiæ adimplere dignatus est. Nam Divinæ Doctrinæ eruditor præclarus effulsit. Præsertim sic scribere novit, ut ex officio cognomen acciperet, & ab omnibus *Johannes Scriba* vocaretur. Pedes quoque ejus raro platea tetigit. Semplicitatem Columbæ cum Serpentis prudentia semper in corde retinuit. Pro conviciis non malum, sed obedientiam exhibebat. Ac per hoc omnibus dulcis, omnibus carus nutu cœlesti ad Diaconatus promotus est honorem. In corde vero illius eadem patientia, eadem perseverabat simplicitas, dolens magis aliorum, quam sua convicia. Maxime ex captione prædicti Tiberii Episcopi, ita ut ægrotaret, afflictus est. Sed sicut supra retulimus, cum prædictus Bonus Tiberium tenebroso carcere, & execrabili fame affligeret, jussit cunctos terque quaterque aggregari Clericos, ut illis Electum præberet. Hic autem solus, nonnullis conantibus assumere, imo invadere eamdem Sedem: absens & contrarius ibat. Ad ultimum vero, multis affectus conviciis, adductus est ante Bonum Consulem, cui feroci pectore, ore garulo, comminari cœpit: Post paululum furiis actus, juravit non alium, nisi ipsum facere Electum. At ille clamabat: *Præsule meo vivo, non vero Pedis invasor*. Unde Dux valde iratus, dixit eumdem jugulare Tiberium, & totius Episcopii Servos, possessionesque infiscari. Tum ille undique angustatus mentem per varia ducebat, hinc formidans de Præsulis nece, Pontificatusque clade, cœleste examen, illinc Apostolicam sententiam, & Populi infamationem. Sed ubi respectu misericordiæ maluit humanum, quam Divinum subire detrimentum, ait ad Consulem: *Si jurejurando sancire volueritis, ut licentiam habeam ingrediendi ad Tiberium Episcopum, & nullatenus eum produces ex ipso Episcopio, nec quamlibet maculam facias in corpore ejus, licet ad periculum capitis mei præbebo consensum*. Hac illico promissione percepta, Electus est sublimatus. Tiberio denique Episcopo quantum quietis, quantumque exhibebat humanitatis, non est nostræ facultatis evellere. Bo-

Bonus (1) interea Consul, expleto unius anni, & sex mensium circulo, defunctus est, cui successit Leo filius ejus. Hunc autem Leonem post sex mensium dies Socer ejus Andreas pepulit, & factos est ipse Consul. Iste vero Andreas per rogum (2) hujus Electi, levavit Tiberium Episcopum de lacu miseriæ, & tenebrarum, & sub custodia posuit eum in cubiculo ante Ecclesiam Sancti Januarii Martyris. Contra hunc etenim Andream Sichardus Beneventanorum Princeps, filius Siconis, innumerabiles molitus est irruptiones. Pro quibus commotus Andreas Dux, directo Apocrisario, validissimam Sarracenorum Hostem (3) ascivit. Quorum pavore Sichardus perterritus, infido cum illo, quasi ad tempus, inito fœdere, omnes ei captivos reddidit. Nec multo post repedantibus ipsis Sarracenis, disrupit pacem, & ampliavit adversus Neapolim inimicitias. Mox autem Andreas Consul Franciam direxit, deprecans Domnum Lotharium, ut saltem ejus præceptione a tantis malis sopiretur Sichardus. Quapropter misit ille Contardum fidelem suum, ut si nollet cessare persequi Parthenopensem Populum, vesanum ejus furorem ipse medicaretur. Hic autem Contardus cum Neapolim pervenisset, audiens Sichardum peremtum a suis Concivibus, ad suum Seniorem reverti voluit. Quem Andreas Magister militum propter ingentem Langobardorum inimicitiam tenere curavit, promittens ei Eupraxiam Filiam suam dare in Matrimonium, quæ Uxor fuerat prædicti Leonis Filii Boni Ducis. Qua spon-

(1) Cujus Epitaphium vide apud Camillum Peregrinium in Hist. Princip. Langob. Tom. II. Rer. Italic. pag. 343.

(2) Henschenius in Actis Bollandianis supra laudatis locum emendabat, legens *per rogationem*. Sed nihil erat immutandum; hæc enim formula usitatissima fuit in regionibus, ut constat ex tot Diplomatibus Principum Langobardorum apud Ughellum, in Chronico Vulturnensi, ac in aliis eorum temporum ac regionum monumentis.

(3) Feminino genere pro *exercitu*: quam vocem Italica Lingua eadem significatione adhuc retinet.

ſponſione accepta, conſiſtens, repedare contemſit. Sed ubi cognovit idem Contardus, hujuſmodi copulam illudendo protelari, conjuravit cum inimicis Andreæ Conſulis, & eum in loco Baſilicæ Sancti Laurentii, qui ad Fontes dicitur, gladio percuſſit, & Conſulatu ſuſcepto, eamdem duxit Eupraxiam. Neapolitani ſiquidem commoti de morte turpiſſima ſui Ducis, poſt tres dies unanimes irruunt Epiſcopium, quo ipſe manebat, & confecto feroci bello, Contardum, ſuamque conjugem, & homines ejus trucidarunt. Ac deinde inito conſilio, Sergium filium Marini, & Eupraxiæ, libenti animo Ducem ſtatuentes, beredario Cumas præmiſerunt, qui cum feſtinarent Conſulem fieri proficuum. Nam diluculo ipſius diei, quo peremptus eſt Andreas Dux, direxerat eum Legatum ad Sichenolſum Salernitanum Principem, obſidentem tunc Beneventum. Enim vero in ipſis diebus diviſus eſt Principatus Langobardorum. Qui cum reverteretur, in Sueſſulano territorio audivit occiſum Contardum. Ut autem exinde veritatem reſciret, perrexit ad Cumanum Caſtellum. Hinc ergo vocato illo Magiſtrum militum præfecerunt.

His ita peractis, Tiberio Epiſcopo in prædicta cuſtodia poſito appropinquavit ultima dies. Qui pridie quam moreretur, reſidens in Pontificali Cathedra, de Domno Johanne Electo talem ſermonem fecit ad Populum: *Scitis Fratres cariſſimi, quia peccatorum mole depreſſus, juncto judicio hominibus abſque miſericordia traditus ſum. Sed Dominus, qui deducit ad Inferos tribulationis, & reducit, quique cum tentatione proventum facit ad ſuſtinendum, permiſit præſentem filium meum Domnum Johannem noſtram ingredere ſedem, quatenus haberem maximæ tribulationis ſolatium. Ideoque nolumus veſtram latere caritatem, quia de tanta, quam erga me impendit, humanitate, etiamſi omnibus membris loquerer, nullatenus illi gratias referre valerem. Tamen quia magis miſericordia meæ conſolationis, quam præſumtione motus, vivo me, Epiſcopatum aſſumſit, nulla immineat illi, nec a Ro-*

Romana ſede, vel ab aliis hominibus condemnatio. Hujus etenim professionis, quam ſponte pro illo feci, coram Deo, & omnibus poteſtatibus, veritatis teſtes vos habere decrevimus. Hoc autem dicto ſurrexit de ſolio, præcipiens ſe ad lectulum portari, ubi per duos dies Dominum laudans, veniamque piaculorum implorans, migravit e ſeculo. Cujus corpus cum veneratione Domnus Johannes in Eccleſia Sancti Januarii ſepelivit, Indictione . . . Anno Imper . . . .

Sergius item Conſul, animatus ex profeſſione, quam Tiberius Epiſcopus fecit, Apocriſarios ſuos Romam deſtinans, obnixius Johannem Electum inthronizari poſtulavit. Sed Domnus Gregorius Papa Romuleus, tamdiu hujuſmodi petitionem diſtulit, quoaduſque miſſa legatione canonice inveſtigaret, ne Pontificalem ſubriperet Sedem. At ubi Clericorum, & Laicorum, ſimulque ipſius Ducis juris-jurandi ſatisfactionem accepit, quod nec Sedem voluntarie accepiſſet, vel invaſiſſet, nec aliquid contra Tiberium, ſed pro Tiberio egiſſet, & ut ipſe confeſſus eſt coram omnibus, ei bona periclitanti impendere ſtuduiſſet: illico accerſitum Pontificali Infula decoravit. Proh! factus Epiſcopus quantum, & qualem ſe exhibebat, nulla carnis lingua poterit enarrare. Nam omnis fiebat omnibus, ut omnes lucrifaceret. Senes reverebatur ut Patres, juvenes diligebat ut Fratres; nulli umquam malum pro malo reddebat; neminem niſi pro ſuis criminibus increpabat. Quem mœrentem non conſolatus eſt? Cum quo infirmante non infirmatus eſt? Sic præerat cunctis, ut ipſe magis videretur ſubjectus. Hic fuit ſecundum Apoſtolum Pontifex, ut etiam teſtimonium a foris haberet: non enim niſi pius, niſi juſtus, niſi ſanctus per omnia videbatur. Quorſum iſta? Num quidquam tanti ſumus ingenii, ut laudes ejus exprimere valeamus? Excidit ne, nos profeſſos eſſe, parumper poſſe de eo effari? Quid ergo? Accingamur ad alia: hæc, quia ſunt eminentiſſima, relinquamus. Ad Sanctum igitur Chriſma conficiendum, fecit unam deauratam ampullam, in

in cujus labiis nomen suum descripsit. Acquisivit autem thimiateria ex auro fabrefacti operis, similique labore auream operatus est Crucem. Codices vero manu propria utiles & plures descripsit. Corpora quoque suorum Prædecessorum de sepulcris, in quibus jacuerant, levavit, & in Ecclesia Stephania singillatim collocans aptavit, unicuique arcuatum tumulum, ac desuper eorum effigies depinxit.

In eodem denique tempore (1) Theophilo mortuo (2) filioque ejus Michaelio Imperante, multorum naves Sarracenorum latrocinari per Italiam cupientes, Poncias ire decreverunt. Tunc Sergius Consularis (3) una cum Amalphitanis, Cajetanisque, ac Surrentinis, non in multitudine Populorum, sed in misericordia Domini, & hujus Episcopi precibus confisus, bellum cum eis est aggressus. Quibus devictis, Domino protegente, celeriter triumphavit. Perinde vero illorum Hismaelitum victoriam adeptus est, qui Licosæ latitabant. Propterea magnus exercitus Panormitanorum adveniens, Castellum Misenacium comprehendit. Ac inde Africani in forti brachio omnem hanc regionem devastare cupientes, Romam (4) supervenerunt, atque jaculato de Cœlo judicio, Ecclesias Apostolorum, & cuncta, quæ extrinsecus repererunt, lugenda pernicie, & horribili captivitate diripuerunt. Idcirco motus Lotharius Rex Francorum ferocem contra eos Populum misit, qui celeriter properantes, eos usque Cajetam sunt persecuti. Hic autem Sarraceni, solitam molientes stropham, in locis angustis, & arduo calle, nonnullos audaciores absconderunt. Franci vero ignorantes calliditatem eorum, conabantur viriliter super eos descendere. At illi de latibulo exilientes, irato

(1) Hæc refert Henschenius in Vita Sancti Johannis desumta ex Actis Johannis Cimeliarchæ. Verum is eadem mutuatus a nostro fuerat.

(2) Accidit ejus mors Anno 842.

(3) Legendum puto *Consul*; hic enim titulus consuetus Ducibus Neapolitanis.

(4) Lugenda hæc depopulatio in omnium Annalibus memorata refertur ad Annum 846.

irato Deo, primum ipsorum percusserunt figniferum, quo peremto, cunctis terga vertentibus, validissime occidebantur. Et nisi Cæsarius (1) filius Sergii Ducis, qui cum navigiis Neapolitanorum, & Amalfitanorum venerat, litoreum conflictum cum eis cœpisset, nullatenus a persequendo recedebant. Lætantes igitur, utpote Paganissimi (2) de tanto triumpho, Cajetanam urbem capere conabantur. Sed Cæsarius prædicti Sergii filius, hoc animadverso, cum ratibus suis, & Amalphitanorum in Portum ejusdem civitatis, magis custos, quam propugnator, divertens, Domini protectione, illis obsistebat. Interea Salvatoris omnipotentia, quæ humiliat se ipsos exaltantes, suisque in viribus gloriantes, tempestivam excitavit procellam in puppes, tantæque superviæ naufragium comminantem. Unde perterriti, a Cæsario sibi dari pactionem petierunt, quatenus naves ad terram subducerent, acceptaque serenitate ad sua repedarent. Hoc e vestigio nuntiato Sergio Duci, jussit illud sub jurejurando fieri, pavens ne navibus allisis terram caperent. Quo peracto, & serenitate reddita, ire cœperunt. Sed pelagi vastitatem sulcantibus, excitavit Dominus Austrum, quo dispersi, atque demersi, paucissimi ex eis ad sedes remearunt suas. Eodem quoque Anno, supplicatione hujus Sergii, Principumque Langobardorum, direxit Lotharius Imperator filium suum Lodogvicum bonæ adolescentiæ Juvenem, propter catervas Saracenorum Apuliæ sub Rege commanentes, & omnes fines depopulantes. Qui adveniens cœlesti comitatus auxilio, de illis Hisnahelitis triumphavit. Et sagaciter ordinata divisione Beneven-

(1) Hunc eumdem puto, qui apud Peregrin. in Historiola ignoti Casinensis Tom. II. pag. 268 Rer. Italic. contra Capuanos infelici successu circiter Annum 861. progressus est. *Cæsarius autem* (sunt ejus verba) *Magistri militum filius capitur, Capuamque adductus ferro in compedibus habetur*.

(2) Hæc phrasis in aliis Johannis Diaconi Opusculis occurrens, unum ac eumdem Scriptorem nobis prodere posse videtur.

ventani, & Salernitani Principum, victor (1) reversus est.

Decurrentibus istis, ut prælibavimus, Domnus Johannes Episcopus, vir totius Sanctitatis, sensit sibi diem adesse solutionis, quo sui nominis gratiam susciperet. Gaudebat enim, quod brevi temporis spatio dissolutus, finem daret suo certamini, & multo melius esset cum Christo in perpetuum. Septem quoque dierum vi infirmitatis detentus, sedulus in oratione excubans, gratias referebat Domino. Quibus transactis, requievit in pace. Luxit sane Populus cunctus, tanto orbatus Pastore, sed exultavit Chorus Angelorum, quod municipem suum in cœlis suscepit. Insignis ejus exequias uterque sexus & ætas usque ab Basilicam Sancti Januarii deducentes, officialiter collocarunt, Indictione decima (2) Anno Imperatorum . . . .

XLV. ATHANASIUS (3) Episcopus sedit Annos XXII. menses VI. dies XXIV. Hic autem ab initio pueritiæ suæ tempore usque ad Diaconatus honorem patre suo Sergio Du-

(1) Victoria hæc Ludovici II. Augusti, & divisio Principatus Beneventani spectant ad Annum 851. Vide Erchempertum num. XIX. Ostiensem, & alios.

(2) Modo hæc nullus Amanuensium error infecerit, habemus Sancti hujus Episcopi mortem ad Annum 847. quo *Indictio X.* decurrebat, in Vaticano Codice, non numericis notis, sed literis rotundis expressa. Verum Ludovici II. adventus in Beneventanum agrum, ejusque Principatus divisio facta, ut diximus, Anno 851. persuadere videntur, serius contigisse funus Sancti Johannis. Ac propterea Henschenius Tom. I. April. pag. 31. ejus mortem rejicit in Annum 853. & *Indictionem I.* Mihi pro *Indictione decima* scribendum videtur *decima tertia*, ut sit Annus 850. Quum enim Sanctus Athanasius Johannis Successor in Episcopatu Neapolitano sederit *Annos XXII. menses VI. dies XXIV.* ejusque mors acciderit Anno 872. quo Ludovicus II. Romam rursus perrexit, si retrocedas, habebis Annum Athanasianæ electionis, simulque Annum emortualem Sancti Johannis Scribæ 850.

(3) Et hic Episcopus fuit morum sanctitate percelebris: Ejus Acta a Paulo Regio edita scribit Baronius in notis ad Martyrologium Rom. die XV. Julii, quæ nondum vidi. Idem Baronius in Annalib. Eccles. ad Annum 850. ejus res gestas memorat a *Petro Diacono Casinense* conscriptas. Ego in Præfatione monui, *Petro Subdiacono Ecclesiæ Neapolitanæ* tribuendam esse Sancti Athanasii Vitam, ab altera hac per Johannem Diaconum scripta diversam.

Duce, ſub tutoribus & auctoribus manſit, quatenus negotii ſecularis ignarus, omni inſtitutione Catholica imbueretur. Qualis enim quantuſque effulſerit, ſi homines ſilent; ipſi etiam lapides clamabunt. Infra vigeſimum ætatis ſuæ Annum Levitali honore ſuffultus, quaſi jam Epiſcopus venerabatur. Dominus enim, qui prævidebat Eccleſiæ ſuæ tantum Paſtorem, quod ammodo de illo ſuæ clementiæ ſignum præcordiis humanis indiderat, Antiſtitem eis deſignans futurum. Ille, inquam, illo tanto mellifluus nectare, ſic omnes dulcebat, ut Domnus Johannes Epiſcopus paterno affectu in tantum eum diligeret, quod de eo ſine filii vocabulo numquam os aperiret, Populus cunctus ſine Domini aſſertione. Mirum in modum certatim a ſingulis laudabatur, & quod ante ſecula Omnipotens prædeſtinaverat, cœlebs jam, & Sanctus aſpiciebatur. Profecto igitur Domno Johanne ad cœleſtem Patriam, hujus electionem e veſtigio cunctus acclamavit Populus (*). Qui mox ſublimatus, in paucis diebus Romam properavit, ubi honorifice ſuſceptus (1) cum magna gloria Neapolim repedavit. Inthronizatus ergo, ubertatem doctrinæ, quam in pueritia ſua ſuxerat, cœpit affluenter impartiri. Ordinavit autem Lectorum, & Cantorum Scholas; nonnullos inſtituit Grammatica imbuendos; alios colligavit ad ſcribendi officium; ut ſic Paſtor providus caulas ſui gregis muniret, quatenus nullius indigens, Domino ſuo præſentaret ſpeculationem, atque veriſſime audiret: *Floret Sancta Eccleſia in diebus tuis redemta Sanguine Chriſti*. Præterea Eccleſiam Sancti Januarii in ipſo cubiculo poſitam renovavit, nobiliumque

(*) Num ſolius Populi votis peragebatur Epiſcopi Neapolitani electio? Ne crede. Petrus Subdiaconus in Sancti Athanaſii Vita hæc de illo habet: *Moxque ab univerſo Clero, omnique plebe, ſimulque a Ducibus, genitore ſcilicet, & germano, communi voto & conſilio electus eſt ad Pontificale decus*. En ad quos tunc ſpectaret Epiſcopum eligere.

(1) Hoc eſt *a venerabili Papa Leone IV. Idibus Martii*, ut Petrus Subdiaconus tradit. Id autem factum Anno 850.

Doctorum effigies in ea depinxit, faciens ibi marmoreum Altare cum regiolis argenteis. Supra quod, velamen cooperuit, in quo Martyrium Sancti Januarii, ejusque Sociorum acu pictili opere digessit. Eodem enim opere in Ecclesia Stephania tredecim pannos fecit, Evangelicam in eis depingens Historiam; quos jussit de columnarum capitibus (1) ad ornamentum pendere. Et in Altare ejusdem Ecclesiæ hujus operis quatuor velamina obtulit, multo auro, multisque gemmis decorata. Plurimos enim pannos facere studuit, quos in Ecclesiarum ornamentis maluit offerre. Ex argento igitur non pauca vasa in ipsa fecit Ecclesia. Nam ad magnas brevesque fabricandas coronas, & alia sacra vascula, quadraginta octo libras argenti appendit. Ex eodem itaque metallo fecit magnam patenam, sculpens in ea vultum Salvatoris, & Angelorum, quam intrinsecus ex auro perfudit. Item paravit duas conchas argenteas, appendentes libras viginti, ex quibus una nomen Sergii exaratum habebat. Fecit & Comitidos (2) quibus cantores per Festivitates uterentur. In ipso vero Episcopio ad quotidiana ministeria, in clochеariis (*) catinisque, fere centum libras contulit argenti.

Ordinavit etiam, ut in Ecclesia Salvatoris, omni die Missa publica cum Dipicis (3) celebretur, offerens ibidem ter-

(1) Vide quam antiquus sit qui adhuc in usu est Templorum ornatus, columnis, ac etiam parietibus aulæorum venustate contectis. Meminit & eorum Anastasius Bibliothecarius.

(2) Indicari heic arbitror *Librum Comitis*, quem edidit Baluzius Tom. II. Capitular. pag. 1309, & veteres non pauci commendarunt Ecclesiasticis viris, tamquam Comitem in via de recte peragenda Divina Officia. Illud obstat, quod *Liber Comitis* nihil aliud erat, quam *Lectionarius* Liber, Lectiones nempe totius anni in Liturgia indicans. Heic autem dicuntur *Cantores* usi iis *Comitidis*, qui propterea fuisse videntur Libri ad Musicam spectantes. Sed quum Lectiones etiam canerentur in Ecclesia, ideo opinari non desino, agi heic de *Comitis Libro*, donec alii meliora me doceant.

(*) Pro *cochleariis*.

(3) Ita in Cod. Vatic. Sed utique legendum nemo non videt *Diptychis*, sive tabellis, in quibus descripta erant nomina cum vivorum, tum mortuorum, qui aut ex sublimitate muneris, aut ex beneficentia in Ecclesiam com-

terras, ex quibus ejusmodi aleretur Collegium. Deinde ordinavit Xenodochium in Atrio prædictæ Ecclesiæ multis Terris oblatis, quatenus egenorum & advenarum esset repausatio (1). In Ecclesia denique Sancti Januarii, foris sita, Monachorum Collegium sub Abbatis regimine ordinavit; offerens eis unum hortum in campo Neapolitano positum. Multas igitur Ecclesias, quarum Sacerdotes paupertate laborabant, oblatis suæ largitionis muneribus, suæ præparationis rebus sublevare curabat. Quæ si cuncta recensere volumus, & nobis est longum ire per singula, & Lectoribus ingerimus non parvum fastidium. Eodem quoque tempore Misenatis Ecclesia, peccatis exigentibus, a Paganis devastata est. Cujus omnes pæne immobiles res, hoc Præsule supplicante, Genitor ejus Sergius Dux Neapolitano concessit Episcopio. Et in Altare Ecclesiæ Stephaniæ cooperuit velamen cum auro, & gemmis, atque listis ornatum quod ipsius, & Uxoris ejus Drusu (2) continet nomen. Dedit etiam in ejusdem Episcopii Bibliothecam tres Flavii Josephi Codices.

Præterea mortuo Sergio Consule, & Gregorio Filio ejus Ducatum Regente, Sarracenorum ferocitas ita in his prævaluit regionibus, ut multarum Urbium, atque Castrorum quotidianum fieret excidium. Idcirco Lodogvicus Imperator supplicatione commotus Langobardorum, ad eorum liberationem validum movit exercitum, asserens se rationem redditurum, si pro quibus Christus descendit de sinu Patris, subiens corpoream mortem, non eos a Paganissimo jugo liberaret oppressos. Hujus autem adventui omnium cir-

commemoratione digni erant. Eorum autem nomina olim in sacra Liturgia palam recitabantur ad populum. Atque hæc notissima.

(1) Idest cibus ac lectus. Hinc Italicum *riposo*, & *riposare*.

(2) Fortasse *Drusa*. Fuit hæc Uxor Sergii Neapolitanorum Ducis, & mater ipsius Sancti Athanasii Episcopi, quam *Dosam*, & *Drosam* Ughellus appellat.

circumquaque Urbium patuit introitus. Solummodo Neapolitanam non est ingressus Civitatem, quia tantam iste Domnus Athanasius familiaritatem apud ipsum obtinuit, ut saltem in modico non amaricaretur ab ejus Potestate. Beneventi itaque commorans, magnam de Cœlo accepit victoriam (1) itá ut Agarenis fame & gladio interemtis, & Rege eorum Seudan capto, Civitates, quas ceperant, auferret, & in pristinum revocaret dominium.

Interea Gregorius Dux, habito cum suis germanis consilio, præsertim cum Domno Athanasio Episcopo, statuit Consulem Sergium filium suum; nec multo post diuturnitate ægritudinis spiritum exhalavit. Quo mortuo, Sergius Consul, instinctu malorum hominum cepit omnes germanos Patris sui, etiam eumdem Præsulem. Quibus segregatim custodia mancipatis, infra septimi diei spatium collecti omnes Monachi Servi Dei, Sacerdotes & Clerus clamabant lacrymis profusis: *Sergi Consul, redde nobis Pontificem; dimitte nobis Sanctum, Patrem Orphanorum, Defensorem Viduarum, totius Regionis lumen, consolatorem tristium. Solve hominem, per quem omnis Patria pacificata manebat: alioquin gratam suscipiemus peregrinationem, quatenus nobis absentibus, tantis sceleris ira in te deseviat*. Quid ageret, quo se verteret, non habebat. Coangustatus itaque, tamdem aliquando memoratum Antistitem illis dimisit, tali sacramento constrictum, ut nusquam sine consensu ejus abiret, nisi tantum ad Ecclesiasticam explendam consuetudinem.

Diebus igitur decem expletis, commeatum petivit, quasi convivium Monachis Insulæ Salvatoris exhibiturus. Quo accepto, nihil moratus cum omnibus Clericis in eamdem ascendit Insulam; desiderabat enim quodammodo suos germanos ex ergastulo, quo detinebantur, producere. Sed Sergius nolens a tanta mentis obstinatione recedere, ajebat:

(1) Ludovici II. Augusti prospera in Saracenos gesta contigere Anno 869. & duobus sequentibus.

bat: *Non solum autem istos patiar esse solutos, insuper eumdem Episcopum ex Insula trahere conabor*. Propterea Domnus Athanasius Episcopus suam Apocrisariam (1) Domno Lodogvico Imperatori destinans, insinuavit ei quæ & quanta a suo pateretur nepote. Tunc ille ex urbe Beneventana Marino Seniori (2) Amalphitanorum præcepit, ut illum ex prædicta Insula cum omnibus ejus hominibus incolumem, quo vellet, perduceret. Marinus autem imperata complere festinans, Surrentum illum cum omnibus salvum perduxit. Hic itaque eo degente, Beneventani, & Salernitani æmulatores tantæ bonitatis prædicti Imperatoris, insurrexerunt cum consilio Sergii Ducis contra eum: Quo capto (3) unaque cum Conjuge sua recluso, plurimi Franciam, amisso Pastore, luctifero ululatu reversi sunt in regionem suam.

Postmodum vero Beneventani, Salerno jam a superventu Saracenorum obsessa, dimiserunt ipsum Imperatorem, sub sacramento districtum, quod nullatenus pro tanta inhumanitate, quam ei ingesserant, redderet eis meritum. Cui Athanasius Episcopus obviam ire satagens, illico Surrento egressus, Romam properavit, ibique detentus est paulisper ab Adriano Papa. Ac deinde egressus Ravennam (4) occurrit prædicto Imperatori, sicque cum eo rever-

(1) Supple Epistolam. Ego tamen libentius restituerem *suum Apocrisarium*, seu *Apocrisiarium*, idest Legatum, ac Nuntium.

(2) Videlicet, ut eruditi norunt, Domino, & Consuli Urbis Amalphitanæ. Tunc enim maritimæ Civitates Langobardorum Principum ditionem nondum amplexæ, suum sibi Dominum eligebant.

(3) Adelgisus Beneventanus Princeps Anno 871. manus in Ludovicum II. Imperatorem injecit.

(4) Arguit heic falsi Camillus Peregrinius in Hist. Princip. Langob. Tom. II. pag. 276. Rer. Italic. *ineditum Chronicon Episcoporum Neapolitanorum* (nimirum hoc ipsum) *tradens Athanasium* (*prætermisso nomine Landulphi* Episcopi Capuani) *adeessisse ad Ludovicum ex Beneventi carcere Ravennam recedentem, ab eoque obtinuisse militares copias in Saracenos. Acta tamen illa eo loci nec sine mendo: Tu vide*. Equidem vidi, ac video, neque ullum heic mihi mendum occurrit. Contendit Peregrinius, tribuendum Landulpho Capuano consilium novæ expeditionis in Saracenos. At cur idem persuadere

vertens in eamdem Urbem, multis precibus ab eo extorsit, ut suæ immemor injuriæ, suffragaret Salernitanis Hismaelitum obsidione ballatis, prædicans illi Judicium Domini, in quo unusquisque secundum adinventionem emanuum suarum sit recepturus. Unde pius commotus Augustus armatam direxit multitudinem, ut Domino protectore bellum inirent adversus illos. Qui celeriter venientes, atque plurima cæde cæde Sarracenos prostrantes, triumpho de de Cœlo donato, victoriosissimi repedarunt. Athanasius autem iterans cum eis, vi febrium laborare cœpit. Quintodecimo ergo die (1) expleto, omnibus flentibus migravit ad Dominum. Cujus corpusculum ad Monasterium Sancti Benedicti, situm in Monte Casino, deportantes, in Ecclesia Sancti Petri, ibidem constituta, sepelierunt, Indictione Quinta (2) Anno Imperatorum . . . . Fuit autem temporibus Leonis, & Benedicti, & Nicolai, & Adriani Apostolicorum.

Huc usque Johannes Diaconus. Qui sequuntur, Petrus edidit Neapolitanæ Sedis Subdiaconus.

XLV. Athanasius (3) Junior Episcopus, Nepos videlit ce-

dere non potuit Sanctus Athanasius Neapolitanus, quum & ipse Peregrinius fateatur, ambos *junctim ad Imperatorem in Sabinis morantem, & ad Villam Veruli venisse* Anno 872.? Subdere videtur Peregrinius, *in Sabinis* id impetratum, non *Ravennæ*. Atqui testibus Bertinianis Annalibus, Anno 871. Ludovicus II. Imperator Benevento *egressus per Spoletium versus Ravennam iter arripuit, & uxorem suam Ravennam, ubi Placitum suum tenere disposuerat, direxit, & Primores Regni Italici ad eam venire mandavit*. Illuc idcirco se quoque contulit Sanctus Athanasius. Anno vero sequentes 872. cum eo (Imperatore) *revertens in eamdem Urbem* (hoc est Romam) *multis precibus ab eo extorsit*, ut rursus in Saracenos arma converteret. Hæc plane cum Historia eorum temporum concordat.

(1) Supple mensis Julii.

(2) Scilicet Anno Christianæ Æræ 872.

(3) Nempe junior, a patruo suo moribus perquam dissimilis, de quo vide Herchempertum, Ostiensem, Baronium, Ughellum. Quis Petrus ille fuerit, ex quo hanc Vitam in Codice Vaticano mutilam habemus, in Præfatione dixi.

cet præfati Athanaſii Præſulis, filius Gregorii Conſulis, ac Ducis, ſedit Annos XXII. menſes V. dies II. Hic itaque Vir altioris ingenii, ac mirabilis prudentiæ fuit. Conſecratus autem in Eccleſia Beati Nazarii Martyris, ſita in loco, qui dicitur Cancia, Territorio Capuano, a Johanne Octabo Papa, qui eo tempore illuc advenerat, ut Sergius Conſul & Dux, germanus prædicti Præſulis, fœdus dirumperet cum Agarenis, qui tunc Neapoli habitabant, & Romanam Provinciam penitus diſſipabant. Hujus namque temporibus tanta locuſtarum denſitas in Campaniæ partibus, & maxime in hoc Parthenopenſi territorio, exorta eſt, ut non ſolum ſegetes, ſed etiam arborum folia, & hortorum olera viderentur eſſe conſumta. Qua peſte omnes accolæ, nimio terrore perculſi, utpote famis penuria ſe interire credentes, prædictum Præſulem Athanaſium adierunt, ut ſpeciale conſilium eis præberet, & Dominum exinde ſupplicaret. Quorum precibus ocius & humiliter parens, conſilium ſalutiferum cum eis iniit, ut jejuniis, atque eleemoſynis Dominum exorantes, in honorem Beati Juliani Martyris uno die Baſilicam conſtruerent, & Miſſarum Solemnia pro tali peſte illic communiter celebrarent, ſicut de tali clade audierat in . . . . *

Finis Chronaci Epiſcopor. Neapolitanorum.

CATALOGUS
EPISCOPORUM
NEAPOLITANORUM BLANCHINII.

Vetus Episcoporum Neapolitanorum Catalogus Sæculo X. Scriptus, a Francisco Blanchinio ex Florentino S. Marci Codice erutus, & a Mazochio in Dissertatione de Cultu SS. Neap. Ecclesiæ Episcoporum recusus.

ALEXII SYMMACHI MAZOCHII

IN BLANCHINIANUM CATALOGUM

Παρασκευαστικη.

HUnc catalogum voco semper *Blanchinianum*, quippe quem Franc. Blanchinus vir eruditiss. ante hos annos XXX. in lucem edidit in Prolegomenis tomi 2. Anastasii Biblioth. pag. LXI. quem ipse eruerat ex Florentino bibliothecæ S. Marci codice tantæ antiquitatis (sicuti scripturæ Langobardicæ specimen ab eodem Blanchino pag. LIX. exhibitum declarat) ut præstare possimus codicem illum si minus ipso auctoris ævo h. e. X. sæculo, at undecimo saltem fuisse exaratum. Notat ibidem Blanchinus pag. LX. num. 13. consuevisse in sacris cœmeteriis orbiculos depingi cum Episcoporum imaginibus, & annis, mensibus atque diebus cathedræ singulorum (cujusmodi orbiculos sese etiam in Neapolitano S. Gaudiosi cœmeterio vidisse olim, monstrante Card. Cantelmo, testatur) ex his vero facile postmodum hosce catalogos prodiisse. Idem Blanchinus ad calcem catalogi adnotat, Joannem illum, qui Chronicon Episcopor. Neap. scripsit (ex quo Joanneo Chronico hunc, quem daturi sumus, catalogum fuisse contractum, Holstenius credidit) eum, inquam, Joannem videri sibi illum Ecclesiæ Rom. Diaconum fuisse, qui vitam S. Gregorii Papæ conscripsit, & amicitia Anastasii Bibliothecarii floruit. Quod falsum est; quia noster Episcoporum chronographus Joan-

nes domo Neapolitanus fuit, & *Diaconus S. Januarii*, uti ipse alibi de se pluries testatur. At is, ad quem digitum Blanchinus intendit, longe alius fuit.

Atque hic catalogus Blanchini curis jam anno 1723. in Anastasii tomo altero prodierat; cùm ecce biennio post Lud. Muratorius Joannis Diaconi chronicon Neap. Episcoporum antea ineditum Parti II. tomi I. Italicorum scriptorum inseruit; cui & præfationem & adnotationes suas addidit. At dolendum est, quod ad doctiss. Muratorium notitia nulla catalogi hujus pervenerit: quem si vidisset, haud dubie integrum una cum Joannis chronico recudisset, aut saltem in præfatione aut in suis adnotatis ejus sæpissime meminisset. Nam permagni intererat utrumque inter se comparasse, & alterutrum interdum ex altero correxisse. Accedit quod ea comparatio utrique monumento non parvam existimationem & auctoritatem conciliat: quod nos infra accurate præstabimus. Nunc quid inter utrumque scriptum conveniat, quid rursus disconveniat, paucis exsequar.

I. Ac primum tanta est inter utrumque opusculum convenientia, ut Holsteinus (1) non dubitaverit, hunc catalogum, quem producturi sumus, ex longiore chronico Joanneo fuisse contractum. Nec immerito; quis enim obtutu primo non idem sensisset? Eadem fere semper temporum cathedræ periodus, neque id tantum in annis, sed in mensibus etiam ac diebus: quæ intervalla vix usquam est, ut non paria in hoc catalogo atque in Joanne sint. Adhæc Pontifices Romani & Imperatores, quibuscum Episcopi connectuntur, iidem fere utrobique semper. Sed & plerumque eisdem verbis res in utroque concipiuntur. Quid ergo restat, nisi ut unus ex altero profluxerit? Cumque Joannes in S. Athanasio I. hic vero catalogus in Stephano II. (qui

(1) Blanchinus loco cit. pag. LXII. num. 16. testatur, in laudato Florentino S. Marci antiquissimo codice se reperisse huic catalogo manu Lucæ Holstenii sic prænotatum: *Est epitome Joannis Diaconi, cujus opusculum de Episcopis Neapolitanis habetur in bibliotheca Vaticana*.

(qui tertius ab Athanasio I. sedit) subsistat; omnino recentior Joanne fuit: proinde hic illius chronicon breviasse potius, quam alter hunc catalogum ampliasse videri debet.

II. Tamen non una mihi causa est, cur alia omnia sentiam. Tot enim sunt loca illa, quibus Blanchinianum laterculum a chronico Joanneo discedit, ut illius auctorem aliunde prorsus quam ab Joanne sua derivasse mihi persuadeam. Et nonnullas quidem discrepantias in imam pagellæ (1) oram conjeci, longe plures ex ipsius catalogi cum chronographo Joanne collatione infra in adnotatis indicaturus. Quocirca crediderim tam Joanni Diacono, quam auctori laterculi hujus, alium antiquiorem Pontificalem librum fuisse ad manus; ex eo vero utrumque hausisse, quod e re sua esset, idque non raro eisdem verbis: & quidem Blanchiniani breviarii auctorem parcius, pro ratione catalogorum inde deprompsisse, Joannem vero Diaconum, ut qui chronographum ageret, & ex illo antiquiore monumento potasse largius, & præterea uti chronicum suum pinguius efficeret, classicorum scriptorum scrinia compilasse, & Pauli Diaconi, Anastasii bibliothecarii, aliorumque tum historiæ Augustæ tum ecclesiasticæ auctorum loca integra ad gene-

(1) Ea primum maxima inter utrumque est dissonantia, quod in prioribus decem Episcopis Joannes nec cathedræ spatia, nec æquales Romæ Episcopos & Imperatores adscribit: at Catalogus utrumque præstitit, idque haud dubie ex aliis monumentis, Adhæc hic noster indiculus num. 1. sedisse Asprenem dicit *Temporib. Clementis, Anacliti, Evaristi &c.* Ubi ita ex Cleto & Anacleto unum facit, ut tamen hunc retineat, illum rejiciat. At Joannes in iis prolegomenis, quæ Aspreni præmiserat fecit contrarium, Cletum admittens, omisso Anacleto. Jam vero num. XII. Joannes habet, *Juxta sanctam Fortunatum*, ubi Catalogus. *Juxta Sanctam Susannam*. Eademq. nominum permutatio, etsi in sexu altero, num. XLI. reperitur; nam ubi Diaconi chronicon *Basilicam Sancte Fortunate* ex vero scripserat, ibi catalogus *Basilicam Sanctæ Susanne* dixit. Illud mirandum quod num. XXXVI. qui Episcopus Joanni *Laurentius* dicitur, is in hoc laterculo *Faustus* appellatur. Sunt & aliæ utrinq. discrepantiæ ejus generis, quæ non tam errantem auctoris manum, aut mentem alio vagantem, quam diversos fontes, ex quibus uterq. hauserit, videntur arguere: quæ suis locis notabuntur.

generalem rerum ſtatum pertinentia in ſua alvearia derivaſſe.

Nec illud temere eſt, quod cum plurimis in locis eadem fere verba in hoc laterculo atque in Joanne legantur; ea tanta convenientia in ultimis (1) Pontificibus non deprehendatur. Nam profecto eo uſque hi duo rivuli eaſdem fundunt aquas, quouſque communis fons utriuſque procedebat. At ubi fons deficit, ex ingenii ſui vena uterque latices promit.

Ex dictis vero permagna oritur duobus hiſce monumentis, utpote inter ſe minime colludentibus, fides & auctoritas. Nam ſi quidem conſtaret, Blanchinianum catalogum fuiſſe totum ex Joanne chronographo coartatum; non alia illi auctoritas, quam ex ipſo Joanne accederet, nec ab Joannis chronico Blanchinianus auctor teſtis diverſus eſſet, ſed unum dumtaxat ex utroque teſtimonium confieret. Nunc cum uterque ex uno aut pluribus antiquioribus monumentis profecerit; tanto utrique auctoritas major accreſcit in iis, in quibus conſentiunt: raro autem non mire conſentiunt.

Nunc de hujus catalogi orthographia (quam cum ſuis mendis omnibus intactam relinquam) dicendum eſt aliquid: quæ quo vitioſior lectori viſa fuerit, eo proximiores decimo ſæculo (quo ſæculo non tantum elucubratum hunc catalogum ajo, ſed & facile in Florentino illo S. Marci codice exaratum videri) notas præfert. Nam contra pæne iraſcerer, ſi ſcriptionem paullo caſtigatiorem exhiberet; cujuſmodi in poſterioris ævi codicibus adhibetur. Nec tamen quæ mendoſa videntur, ea continuo ad unum omnia damnari volo. Nam ſunt nonnulla, quæ antiquiorum auctoritate fulciuntur. Exemplo ſint caſus patrii tertiæ declinatio-

(1) A Paulo certe Juniore, qui exeunte ſæculo VIII. cathedram iniit, inter Joannem & hoc laterculum parum convenire, infra in Adnotatis animadvertimus.

tionis, qui in hoc catalogo plerumque in I terminantur. Sic num. X. *Miltiadi*: num. XIX. *Zenoni*: num. XXI. *Joanni*, quod & frequentiſſimum eſt: num. XXXIV. *Agathoni*, *Leoni* (quod & alibi ſæpe occurrit) *Joanni*, *Canoni*: qui ſunt omnes patrii caſus. Poſtremo, ut alia taceam, illud *Felici* perpetuum eſt. Quæ quidem in antiquiſſimis MSS. imo & in melioris ævi auctoribus perquam (1) frequentia ſunt. Ad ſummam talibus partim archaismis, partim ſcripturæ vitiis, tum (ne longe abeam) ipſum Joannis diac. chronicon, tum & Kalendarium marmoreum Neap. paſſim ſcatet. Itaque hæc ipſa, uti dixi, abnormis Florentini exempli ſcriptura vetuſtati hujus catalogi velificatur. Nunc ipſum laterculum inſpiciamus: quod cum Joanneo chronico, ubi uſus popoſcerit, comparabimus.

Quod de hoc indiculo quærimus, tantumdem & de Joanne diac. valebit, inter quos in ſucceſſione & annis cathedræ ſatis convenit. Jam vero duplex in indice propoſito periodus ſtatui poteſt: prior epiſcoporum XII. per totum uſque Severi Epiſcopatum, quem non eſt dubium ad finem uſque ſæculi IV. pertigiſſe: altera ab Urſo (quem ineun-

(1) Cicero in Bruto cap. 7. *Ex Thucididi ſcriptis . . . intelligi poteſt.* Ibid. ubi de M. Cethego: *In Pericli labris ſcripſit Eupolis ſeſſitaviſſe.* Peruſius: *Magni pupille Pericli.* Idem Cic. Verr. IV. apud Priſcian. *In Timarchidi poteſtate*: quod librarii poſtea in *Timarchidis* mutavere. Verr. VII. *Diocli*. Idem ad Att. *Theophani*, & *Ariobarzani* caſibus patriis. Virgilius I. Æn. *Acris Oronti*. Terentius, *Archonidi*. Plautus: *Agathocli*; itemq. *Callicli*. Salluſtius: *Ad bellum Perſi*: ut & Cicero, *Filium inquam Verri*: quæ duo loca Probus accurate notavit. Genitivis tertiæ finale ſibilum detrahi conſueviſſe, etiam Priſciano in VI. adnotatum fuit. Hæc quæ ex Rivio ad Bruti Ciceroniani cap. 7. corraſi, ſatis ſuperq. ſint. Id vero in propriis nominibus, non item in appellativis factitatum, fruſtra eſt ut moneam. Hinc etiam illud eſt, quod in Vulgato interprete, & apud Patres *Moyſi* caſu patrio pro *Moyſis* legitur.

Poſtquam ſuperiora pleraq. ex Rivio contraxiſſem; incidi in Voſſii libri II. de Ar. Gram. cap. nonum, in quo exempla id genus ad ſatietatem cumulat. Cui illud non aſſentior, quod ex rectis in ΕΥΣ terminatis genitivos illos derivet. Eum vide. Nam nec in omnibus Græcis id ut valeat unquam efficies; ac multo minus in Latinis, ut *Verri*, *Felici*, &c.

ineunte V. sæculo sedisse necesse est, quandoquidem Joannes I. ipso anno 432. ad cælum migrasse narratur) ab Urso inquam ad finem usque catalogi pertinet. De utraque igitur serie summarium examen instituetur, quam recte se habeat.

I. Manca forsitan est successio prior. Nam etiam si Asprenis episcopi (1) exordium non ante Trajani principatum cum hoc indiculo constituatur; vel sic tamen duodecim tantum pontifices vix est ut annos trecentos explere quiverint. Ac desunt forsitan *Stephanus* (is, cujus Menæa in S. Patricio meminerunt) *Marcianus* & *Calepodius*. Verum de his in Sanctis Episcopis Neapolitanis Stephano, Marciano, ac Fortunato viderimus. Quamquam & illud fieri potest, ut interdum tam longa unum ab altero interpontificia diviserint, ut ea de causa per illos trecentos annos duodecim non amplius Episcopi numerentur.

II. Deinde cum annorum summa, quæ in Blanchiniano Catalogo ex singulorum episcopatibus colligitur, sit longe infra trecentos annos (non enim amplius quam 265. anni ex

(1) S. Asprenem Antistitum Neap. signiferum ab ipso Petro Apostolorum principe ordinatum fuisse episcopum, Neapolitani ferunt: eaque persuasio vitæ Athanasii longioris auctoritate nititur. Atque in Joanne quidem diac. nihil de eo traditur. Quinimo ex hoc laterculo Blanchiniano contrarium videtur argui. In quo cum Aspren sub S. Clemente & Trajano Principe constituatur; ex eo sequitur, ejus episcopatum anno Christi 98. non fuisse antiquiorem, proinde S. Petro diu posteriorem. De hac quidem controversia in S. Asprene ipso Parte III. agam. Nunc verbo uno dicam, communem Neapolitanorum persuasionem cum hoc Laterculo posse pluribus modis componi: atque in primis si ponamus Asprenem ab ipso Petro fuisse baptizatum, ac dumtaxat Presbyterum ordinatum. Nam ad regendum pusillum per illa Christianæ Fidei initia Neapolitanorum gregem satis tunc Presbyter unus erat. At ubi postmodum augeri plebs Christiana presbyteri hujus sudore cœpit; tunc idem Aspren a B. Clemente Episcopus est ordinatus. Cum autem Apostolico sæculo Episcoporum & Presbyterorum nomen haud raro confunderetur, & utrique uno *Sacerdotum* nomine continerentur; hinc non est mirum, si Asprenis Episcopalis ordinatio (quæ re vera Clementem auctorem habuisset) tributa sit Petro, qui eum inferioris tantum Sacerdotii consecratione insigniverat.

ex singulorum cathedræ temporibus efficiuntur) hoc ipsum seriem illam priorem non integram esse demonstrat. Etsi huic incommodo possunt interpontificia illa mederi, de quibus proxime mentio facta fuit. Inter ea interpontificia Zosimi Ariani cathedram illegitimam numerabimus, qui post S. Maximum sedem Neap. invasit.

III. Postremo vix est ut effugiamus, quin si minus manca, saltem luxata sit series. Nam certum est, Fortunatum & Maximum circa medium sæculum IV. sedisse: qui tamen hi Constantini principatum antecedunt. Nisi vero duplicem Fortunatum duplicemque Maximum quis cum Chioccarello invexerit: quo facto incidet in Scyllam ut Charybdim vitet; ac mutilam successionem hujus catalogi efficiet, dum luxaturam prohibere satagit.

I. Ab Urso (qui anno circiter 400. pontificatum iniit) ad octavum Stephani III. annum expletum (qui videtur cum anno 904. concurrisse) anni non amplius 504. exsistunt. Et tamen in hoc laterculo ex singulorum cathedræ spatiis anni 521. colliguntur. Quibus si interpontificia (quæ fuere interdum propter dissensiones longiora) adhæc si quorumdam tantum Electorum nec unquam consecratorum (qui in catalogo numquam recensentur) intervalla accesserint; summa illa multo auctior fiet. Itaque dubitari non potest, quin posterioris periodi spatia superfluant.

II. Non continuo tamen huic catalogo, ut & Joanni diac. deroganda est fides. Nam non in omnibus Episcoporum spatiis residere vitium credendum est, sed in paucis admodum. Idque facile ex eo fluxit, quod cum Romanis notis annorum summæ perscriptæ in iis monumentis, ex quibus hi fluxere catalogi, reperirentur; facile notæ V. & X. permutari interdum potuerunt, aut plures paucioresve monadum notæ interdum adscribi. Itaque si cui otium ad accuratum hujus catalogi examen suppeteret, haud difficile is poterit hanc posteriorem periodum in minores alias comprehensiones scindere, quarum scil. initia ac fines explora-

ti sint. Verbi causa ab *Urso* ad successorem suum *Joannem I.* anno 432. defunctum periodus una erit: hinc ad Reducem (cujus initia ex subscriptione Petri notarii certo constant) altera periodus erit: & sic deinceps. Nam mox statim Episcoporum omnium, ad quos aut de quibus exstant S. Gregorii suis distinctæ indictionibus epistolæ, certa sunt tempora. Deinde plurium Antistitum ætates haud minus exploratæ partim ex Conciliorum subscriptionibus, partim ex diplomatibus, & ex historiis coætaneis fiunt. Ita dum in totidem intervalla minora, quot sunt epochæ fixæ, totum id quingentorum annorum spatium minutatim conciditur, facile ubi vitium resideat, & cujusnam Episcopi anni superfluant, apparebit, eaque tantum parte vitiosa luxuries messoria falce amputabitur. Ea vero cura otiosum hominem & laboris patientem requirit.

III. Adhæc autem & illud in prioribus sæculis vitiosum est, quod Pontificum Romanorum & Imperatorum æqualium tempora, sub quibus Episcopi sedisse dicuntur, plerumq. his parum respondent. Verbi causa *Ursus*, qui circiter annum 400. sedit, non Damaso sed Innocentio (nam Imperatoribus, nunc supersedere libet: de quibus par esto judicium) æqualis fuit. Deinde Ursi successor *Joannes I.* cum anno 432. occubuisse credatur; frustra in hisce catalogis sub Damaso & Siricio ponitur; qui potius Innocentio, Zosimo, Bonifacio, Cœlestino par fuerit, ac primum Xysti III. annum attigerit. Sed & Joannis successor *Nostrianus* sub Xysto III. & S. Leone sedit (uti ex Prosperi sive alterius loco ostendam Par. II. in S. *Nostriano*) non sub iis, quos Joan. Diac. & Blanchinianus index retulerunt. Mitto jam ceteros successores. Sed tamen toto IV. & V. sæculo in utroque catalogo id vitium residet: quod tandem sexto corrigitur. Nam *Vincentius* ex epistola Pelagii I. proditur re vera sub eo Pontifice sedisse; & *Redux* satis recte exordia Pelagii II. pertigisse narratur, uti ex subscriptione Petri Notarii (quam illustrabimus,

mus ; ubi de S. Reduce) certo declaratur. Porro hujus erroris fons & scaturigo ea verissima fuit, quod quatuor priorum sæculorum haud plane omnes sedis Neap. Antistites tenerentur. Hinc textores catalogorum, ne laterculum mutilum exhiberent, per quatuor priora sæcula eorum, quos nossent, cathedræ tempora produxerunt. Cui vitio & illud consequens fuit, ut pars eorum, qui sæculo V. floruissent, in IV. retraherentur, & sub Romæ Episcopis quarti sæculi necteretur: quod vitium per totum sæculum V. contagione quadam serpere debuit. Atque ut uno verbo dicam; in quinti sæculi Præsulibus magis cathedræ annis (quos in veteribus picturis plerumque adscriptos repererunt) quam Rom. Pontificibus & Imperatoribus, quos cum Episcopis connexuerunt, crediderim; at a VI. sæculo utrique notationi ferme tutior fides constare incipit.

IV. Hinc porro de facto Chioccarelli judicari potest, qui Episcoporum ordinem alicubi perturbavit, ac pro sua voluntate transposuit. Verbi causa in Joanne Chronographo & Blanchini laterculo ab Joanne I. (qui num. XIV. recensetur) ad Felicem (cujus numerus est XVII.) hoc ordine proceditur: *XIV. Joannes*: *XV. Nostrianus*: *XVI. Timasius*: *XVII. Felix*. At Chioccarellus luxavit seriem in hunc modum: *XIV. Joannes*: *XV. Timasius*: *XVI. Nostrianus*: *XVII. Felix*. Rursus in Joannis & Blanchini catalogo post *Stephanum* (qui XX. est) statim succedit num. XXI. *Pomponius*. At Chioccarellus inter utrumque inserit *Reducem* intermedium; qui Redux non nisi num. XXIV. in utroque laterculo recensetur. Ac sane non alia causa Chioccarello fuit, ut ordinem ab utroque laterculo firmatum turbaret, nisi ut errores a se deprehensos corrigeret. Nam quia Nostrianus (teste Libro de Promissionibus) sub S. Leone fuit; hinc eum Chioccarellus posteriorem Timasio fecit (cujus Timasii verum tempus incertum est) nempe ut ab sede sua amotus Nostrianus, in Leonis tempus incurreret. Similis & in Reduce Episcopo eum impulit

 cau-

causa. Chioccarellum in his Ughellus secutus est male fidum ducem. Nimirum neuter eorum intellexit, in hisce catalogis ordinem & gradum antiquitatis rectissimum esse: at tempora Pontificum Rom. & Imperatorum, quæ cum his Episcopis nectuntur, non belle se habere in IV. & V. sæculo. In quibus ne Præsulum series mutila videretur; catalogorum auctores ex ingenio suo æqualium Pontificum & Principum tempora nexuerunt: ex quibus efficeretur, ut pars Antistitum V. sæculi in quartum irrumperet. Item Episcoporum IV. sæculi spatia sedis productiora fecerunt: quibus duabus viis id sunt assecuti, nullus ut Episcopus IV. sæculo, nullus V. desiderari videretur. At certe deesse aliquot, non est dubium. Nec tamen quos infarcit præter fidem veterum catalogorum Chioccarellus, ii apti sunt ad lacunas resarciendas.

Mos olim fuit, ut Episcoporum imagines in cœmeteriis (de quibus videatur (1) Blanchinus) inq. adhærentibus Episcopiorum conclavibus in orbem disponerentur: quibus non tantum nomina subnotabantur, sed & anni, menses, ac dies quibus tenuere cathedram. Quin & in ipsis ecclesiis id ævo sequiore factitatum, S. Joannis Scribæ (qui medio IX. sæculo sedit) factum declarat. *Corpora* (inquit Joan. diac. in eo Episcopo) *quoque suorum prædecessorum de sepulcris, in quibus jacuerant, levavit, & in ecclesia Stephania singillatim collocans, aptavit unicuique arcuatum tumulum, ac desuper eorum effigies depinxit*. Sub iis autem picturis haud dubie sedium spatia (quæ scil. in similibus suorum sepulcrorum, quæ in cœmeteriis fuerant, imaginibus invenerat) adnotavit. Adhæc ex eo quod in hodierna Cathedrali adhuc tempore Decii Carafæ (vide ejus catalogum mox cap. II. in S. Laurentio) imo & tempore Chioccarelli visebatur, idem mos ab antiquo propagatus intelligitur. Nam

(1) Vide quæ sect. I. Dissert. de cultu SS. Eccl. Neap. Episcopor. de orbiculis a Blanchino visis in cœmeteriis Neapolitanis dicta fuerunt.

Nam Sanctorum Episcoporum Juliani & Laurentii imagines adhuc depictæ cernebantur, inferne adscriptis annis ac mensibus cathedræ, & quidem totidem, quot iis Joannes Diac. in suo chronico tribuerat. Postremo & ante hos annos ferme viginti cum opera Canonici Januarii Majelli viri ornatissimi, nuper magno cum omnium bonorum luctu e vivis sublati, Cathedralis nostræ sacrarium renovandum fuisset; eodem curante, Episcoporum & Archiepiscoporum omnium umbilico tenus ex ordine imagines expressæ fuerunt, non sine temporum notationibus: Ita quod a primis sæculis fieri cœperat, id ad hæc usque tempora propagatum cernimus.

Hæc ergo catalogorum origo prima fuit. Nam qui primi ante Joannem Diac. (qui non tam jejunum laterculum, quam spissum chronicon nobis scriptum reliquit) adjecere animum ad contexendos catalogos, hi non aliunde quam ex iis picturarum inscriptionibus suos indiculos concinnaverunt. Nisi quod Pontificum Rom. & Cæsarum tempora dubito utrum ibidem adscripta repererint, an potius (maxime quia interdum hos textores catalogorum fugisse ratio cernitur, uti modo sect. III. §. 2. animadversum fuit) ex suo ingenio æqualium tempora cum Episcoporum ætatibus connexuerint. Hinc quoque facile est intelligere, cur in primis Præsulibus manca aut luxata sit series (nempe quod sero de iis picturis condendis cogitatum fuerit, quando Episcoporum aliquot memoriæ dilapsæ fuissent) curve in posterioribus sæculis res melius processerit. Ceterum quod in posterioribus summa annorum superfluat; id ex eo fieri potuit, quod qui ex evanidis picturarum subscriptionibus collegere catalogos, eos haud difficile fuit numerorum notas prave interpretari, ut supra monui, & interdum denarii notam pro quinario accipere, aut monadum notas largius adscribere. Atque in monadum certe notis Romanis non raro inter hunc catalogum, & Joannem disconvenit, ut sæpe ad hoc laterculum observavi.

VE-

VETUS NEAPOLITANORUM EPISCOPORUM

CATALOGUS

A FRANC. BLANCHINIO

EVULGATUS.

Hæc (1) sunt nomina Antistitum, qui Neapoli, & quorum tempora fuerunt idest.

I. ASPREN (2) *Episcopus sedit annos* XXIII. (3). *Fuit Tem-*

(1) Hic ipse titulus in codice Florentino, quem supra laudavimus, haud aliter, ac posui, legebatur.

(2) In Kalendario marmoreo, quod medio IX. sæculo scalptum fuit, hujus nomen eodem plane modo scribitur, sic enim ejus festum signatur die III. Augusti (quo die etiam nunc colitur) DEP. ASPREN EPIscopi. In prologo vitæ longioris S. Athanasii itidem disyllabum reperitur scriptum. At in Joanne diac. tribus syllabis, ASPRENAS legitur.

(3). Undecim priorum episcoporum cathedræ annos non affert Joannes chronographus, quos Noster adscripsit. Hac quidem parte hoc inter hunc Catalogum & Joannem differt. Noster priorum undecim tum pontificatus annos (neglectis tamen mensibus) tum imperatorum & Pontificum Romanorum sub quibus sederunt, nomina accurate notat : at Joannes in decem prioribus utrumq. neglexit, nisi quod in undecimo Zosimo incipiat episcopalem sedem cum pontificum & Imperatorum temporibus nectere. At deinceps a duodecimo episcopo Severo inter Joannem & hunc Catalogum per omnia ferme in hisce notandis convenit.

Porro summa, quæ ex singulis catalogi nostri priorum undecim sedibus colligitur, est annorum 218. quæ summa a Trajani exordio (sub quo Asprenis initia ponit) ad Constantini χριστιανίζοντος tempora (quibus Zosimus ille undecimus sedit) pulchre numeratur. At in Pontificibus Rom. non satis sibi constat : nam Clemens & Anacletus, quos Aspreni coævos facit, Trajani principatum non attigerunt. Itaque in Asprene saltem haud belle omnia consentiunt. Mitto quod Asprenem a S. Petro ordinatum auctor vitæ Athanasianæ & veteres Asprenis lectiones tradunt. Verum hæc quemadmodum sint accipienda, in Asprene ipso viderimus Parte III.

Temporibus Clementis. Anacliti (1) *Evaristi Alexandri Papæ. & Trajani & Adriani Imperatoribus.*

II. EPITIMITUS Episcopus sed. in annis XVII. *Fuit temporibus Xysti. Telesphori Papæ. & Adriani Imperatoris.*

III. MARON Episcopus sed. ann. XXVIII. *Fuit temporibus Igini & Pii Papæ. & Antonini Pii Imperatoris, & filiorum ejus.*

IIII. PROBUS Episc. sed. ann. XXIIII. *Fuit temporibus* (2) *Anecyti, Soteris, Eleutheri Papæ, & Antonini Veri. & Lucii Commodi, & Elii* (3) *Pertinacis, seu Severi Imperatoris.*

V. PAULUS Episc. sed. ann. XXXI. *Fuit temporibus Victoris. Zepherini. Calisti Papæ. & Antonini Caracallæ & Macrini Imp.*

VI. AGRIPPINUS Episc. sed. ann. XII. *Fuit temporibus Urbani. Pontiani. Papæ &* (4) *Aurelii, & Alexandri Imp.*

VII. EUSTACHIUS (5) *Episc. sed. ann.* XVII. *Fuit temporibus Anteri. Fabiani Papæ. & Maximini,* (6) *& Gordiani, & Philippi Imp.*

VIII.

(1) Præteritur Cletus, ut quem cum Anacleto confudit plerumq. antiquitas: at eos distinguunt pontificales indiculi. Porro in sequentibus episcopis usque ad Zosimum, frustra laboraveris, si quidem Episcoporum tempora, cum Pontificum & Imperatorum annis apte semper connectere curæ fuerit. Quo vitio catalogi isti in prioribus saltem tribus aut quatuor sæculis plerumq. laborant. Quocirca pulchre sibi Joannes diaconus cavit, dum in prioribus tribus sæculis temporum curam in totum neglexit: cui & in IV. sæculo tempora haud satis apte procedunt; quod in Comment. ad Kalendarium marm. sæpe conquesti fuimus.

(2) Cor. *Anicyti*. Ceterum in penultima elementum Y pro I, & I pro vocali *Eta* nihil miraculi habent isto sæculo.

(3) Cor. *Helvii*. Mox in *Seu Severi* τὸ *Seu* pro *Et* ponitur: quod ævo sequiore tritissimum est. Porro si fedium annos huc usq. decursos colligas, vereor ut a Trajano ad Septimium Severum pervenire queas, uti modo innuebam.

(4) Heliogabalum intelligit: qui *M. Aurelius Antoninus* in nummis inscribitur.

(5) Cor. *Eustathius*. De hujus nominè varie corrupto videbimus loco suo.

(6) Gordianos Africanos & Balbinum cum Pupieno (brevi dominatos) præterit. Qui sequitur, est Gordianus III.

VIII. EPHEBUS Episc. sed. ann. VIIII. Fuit temporibus Cornelii. Lucii. Stephani Papae. & Decii. & Galli. & Volusiani. & Emiliani. & Valeriani & Gallieni Imp.

VIIII. FORTUNATUS Episc. sed. ann. XXI. Fuit temporibus Xysti. Dionysii. Felix. Euticii Papae. & Claudii. & Aureliani. & Taciti. & Probi Imper.

X. MAXIMUS Episc. sed. ann. XXII. Fuit temporibus Gagi (1) *Marcellini. Marcelli Papae. & Cari. & Carini. &* (2) *Aureliani. & Diocletiani. & Maximiani Imper.*

XI. ZOSIMUS Episc. sed. ann. XIIII. sub quo sancta (3) *Restituta a Constantino Imp. facta: fuit temporibus Euse-*

(1) *Gagi* pro *Gaii*, sive *Caii*.

(2) Aurelianus huc importunus irrepsit. Ac videtur mihi sane in aevi sequioris historiam Aurelianus commentitius aliquis invectus, quem Diocletiano sive aequalem, sive proxime superiorem crediderint: ex quo forsan manavit, ut Martyrum non pauci alibi sub Aureliano, alibi sub Diocletiano passi dicantur.

(3) *Quaenam illa Ecclesia fuerit, quam Constantinus Magnus Neapoli fecit. Non aliam fuisse quam Sanctam Restitutam antiquiorem, ab hodierna diversam.*

Sancta Restituta, de qua hoc loco hic indiculus, itemque Joannes diac. in eod. Zosimo loquuntur, longe alia est ab ea, quae hodie eo nomine insignitur. Nam (ut in Differt. *de Cathedrali Neap semper unica* pluribus in locis liquido ostensum fuit) haec, quae nunc *Sancta Restituta* dicitur, id nomen non ante initia saeculi XIV. obtinuit, quando illatis in eam ex antiquiore S. Restitutae ecclesia (nunc solo aequata) reliquiis S. Virginis, id nomen adepta fuit; cum antea *Major ecclesia*, itemque *Stephania*, sive *Salvatoris ecclesia* diceretur. Cui Stephaniae adhaerebat antiquior S. Restitutae ecclesia sive Memoria illa, de qua hic catalogus loquitur. Adhaerebat autem in postico sacelli ejus, quod *S. Maria de principio* vocatur.

Porro hic Catalogi locus unus ex illis est, ex quibus suaderi potest, hunc indiculum non ex Joanne diac. (quo certe paullo posterior fuit) sed aliunde potius concinnatum fuisse: de quo vide dicta sup. Sect. I. num. II. & Adnot. 6. Nam quod Joannes in incerto reliquerat (*Asserentibus*, inquit, *multis quod Sancta Restituta fuisset*, illa scilicet basilica, quam Magnum Constantinum Neapoli fecisse liber Pontificalis narrat) hoc iste indiculus affirmavit asseveratione maxima: *Sub quo* (Zosimo) *Sancta Restituta a Constantino Imp. facta*. Itaque Joannes diac. judicio summo usus adhuc in incerto fluctuavit; sicuti & postea vitae longioris S. Athanasii auctor, qui ita eam veterem S. Restitutae ecclesiam Magno Caesari tribuit, ut id tamen, interposito temperamento illo UT FERTUR, molliret. Nec immerito hi titubabant; ut qui scirent, S. Restitutae corpus Constantini aetate nondum Neapolim afferri potuisse; proin-

Eusebii Miltiadi (1). *Silvestri Papæ*. & *Constantino Imp.*
P XII.

proinde nihil fuisse causæ cur a Constantino M. ecclesia sub nomine S. Restitutæ conderetur.

At hujus indiculi auctor multitudinis famam secutus (quæ teste Joanne diac. ecclesiam S. Restitutæ ab ipso Magno Constantino factam ferebat) sine ambagibus id affirmate tradidit. Nec tamen in eo falsum dicemus. Nam ubi *Sanctam Restitutam* ab illo Magno constructam dixit, id intelligendum est sub alio nomine (divini Salvatoris scilicet, teste chronico Vulturnensi) ab eo fuisse dicatam. At postmodum cum aliquot post sæculis S. Restitutæ corpusculum ex insula Enaria in illam Constantinianam basilicam fuisset invectum; tum demum hæc novum S. Restitutæ nomen sibi peperit. Tantumdem & Stephaniæ accidit: quæ postquam, ædificato novo sub Regibus Andegavensibus Cathedralis templo, amisit cathedraticum decus; cum eodem tempore S. Restitutæ exuvias ex ejus ruinosa antiquiore Memoria translatas adepta fuisset; ab illo tempore novum *Sanctæ Restitutæ* nomen sibi quæsivit.

Hæc quidem (quæ sunt paullo ab iis diversa, quæ in Dissertationis *de Cathedr. semper unica* Par. I. pag. 7. dixeramus) copiosius in fine operis *De Cultu SS. Ecclesiæ Neap. Episcopor.* Monum. XII. pag. 307. & seq. exposuimus, ubi & isto Indiculi hujus testimonio rem confirmavimus. Locum illum si tanti res visa fuerit, consulas censeo. Hæc certe circa basilicam a Constantino factam opinio longe est explicatior. Nam quam Parte I. Dissertationis *de Cathedrali Neap. semper unica* defenderam, paullo est impeditior, ut pag. 307. in meis Curis posterioribus Monumento XII. propositis ultro professus fui. Simul tamen me inconstantiæ accusari veto. Nam in ea causa, quæ in designando veteris Stephaniæ loco tunc versabatur, duo sunt plane certissima: I. Stephaniam ibi fuisse, ubi nunc hodierna *S. Restituta* est. II. fuisse usque ad sæculi XIV. exordia antiquiorem *Sanctam Restitutam* alteram: cujus ex antiquis Joannes Diac. nec non Indiculus iste, & vita Athanasii longior: ex paullo recentiorib. chronicon S. M. de Principio, & Vita B. Nicolai Eremitæ meminerunt. Ceterum utrum hæc ipsa *Sancta Restituta* prior, opus illud Constantini fuerit, an vero Constantiniana ibidem fuerit, ubi postea Stephania extitit, id incertum est: quamquam ipsam illam *Sanctam Restitutam* priorem fuisse Constantini opus, Joannes, hic Catalogus, & Chronicon S. M. de Princ. longe probabilius præ altera opinione efficiunt. Ac de hoc egregio loco satis.

(1) *Miltiadi* pro *Miltiadis*: de quo vide dicta in orthographia hujus catalogi in Adnot. 9. In antiquis pluribus hic Pontifex *Miltiades* dicitur, qui nunc passim *Melchiades* vocatur.

Porro utrum series Episcoporum in quatuor prioribus sæculis adusque num. XII: h. e. usque ad Severum (quem certum est exeunte sæculo IV. sedisse) pulchre se habeat, expendetur infra Sect. III. ubi eam seriem & mancam, & alicubi luxatam esse ostendetur.

XII. SEVERUS (1) *Episc. sed. ann.* (2) *XLVII. mens. II. dies XI. Hic fecit basilicas IIII. una foris Urbe juxta Sanctam* (3) *Susanna. & Nominis sui. alia intra civitate. quæ alii Severiana. alii sanctum Gregorium vocant. & fecit S. Martini. & sancti Potiti Monasteria : temporibus Silvestri. Marci. Julii. Liberii. Felici Papæ. & Constantini. & Constanti. & Cōstantini. & Constantis filii ejus. & Juliani. & Jobiniani. seu Balentiniani Imp.*

XIII. URSUS Episc. sed. ann. IIII. fuit temporibus Damasi Papæ. & Valenti (4) *& Gratiani Imper.*

XIIII. JOANNES Episc. sed. ann. XXVII. fuit temporibus (5) *Damasi. Siricii. Anastasii. Papæ. & Theodosii. & Arcadio. & Honorii Imper. ejus filiis.*

XV. NOSTIANUS (6) *Episc. sed. ann. XVII. Hic fecit Balneum Nostiani. Fuit temporibus* (7) *Innocentii. Zosimi. Bonifacii Pap. & Theodosii.*

XVI.

(1) Joannes Diac. qui non nisi in superiore Zosimo ceperat Rom. Pontificum & Imperatorum æqualium nomina adnectere, in hoc Severo etiam annos cathedræ adscribere incipit.

(2) Etsi in annorum, mensium ac dierum numero mira semper huic catalogo cum chronico Joannis consensio; hoc tamen loco chronographus annos dumtaxat XLVI. habet.

(3) In Joanne Diac. prima ex quatuor ecclesiis sic designatur: *unam juxta Sanctum Fortunatum*. Sed & infra in nectendis Pontificum & Imperatorum temporibus nonnihil hic noster a chronico Joannis dissentit. Neuter autem rem satis accurate gessit. Nam Episcoporum ætates cum Romæ episcoporum aut cum Principum temporibus non satis recte nectuntur; ac ne Pontificum quidem & Principum ætates secum semper adamussim respondent. Exemplo sit vel Severus hic (ad quem exstant Symmachi & S. Ambrosii epistolæ) qui multo serius statuendus erat, atque in finem sæculi IV. potius removendus. Hæc porro chronologica ἁμαρτήματα, quo magis proceditur, hoc minora in hoc Nostro & in Joanne evadunt, ita ut procedente sæculo V. satis commode jungantur ætates.

(4) Valentiniani tantum recte chronographus Joannes meminit.

(5) Sic æqualium ætates signat idem Diaconus. *Fuit autem temporibus Damasi & Siricii Papæ, & Valentiniani & Valentis Gratiani & Theodosii Imperatorum.*

(6) Cor. *Nostrianus*, ut in Joannis chronico & alibi.

(7) In Diacono: *temp. Anastasii, Innocentii, Zenonis*, (pro *Zosimi*) *Pont. Rom. & Theodosii & Arcadii & Honorii.*

XVI. TIMASIUS Episc. sed. ann. XXXI. fuit temporibus Celestini. Xisti. Leoni Papa. & Theodosii Imp.

XVII. FELIX Episc. sed. ann. VIIII. mens. III. die VI. fuit temporibus Leoni Papa. Marciani (1) *& Balentiniani Imp.*

XVIII. SOTER Episc. sed. ann. XXI. Hic Ecclesiam beatorum Apostolorum construxit. Fecit & baptisterium fontis majoris intus episcopio. Fuit temporibus Hilarii. Simplicii. Felici Papa. & Leoni Imp.

XVIIII. VICTOR Episc. sed. ann. XI. mens. X. Hic fecit Basilicas duas foris civitatem: Unam ante Ecclesiam (I) *S. Januarii Martyris. & S. Agrippini Confessoris ad nomen S. Stephani. Alia ad nomen Sancta Euphemie Martyris. Fuit temporibus Gelasii Pap. & Zenoni Imp.*

XX. STEPHANUS sed. ann. XV. mens. II. Hic fecit Basilicam ad nomen Salvatoris copulata cum episcopio que usitata nominis Stephania (2) *vocatur. Fuit temporibus Anastasii. Simmachi Pap. & Anastasii Imp.*

XXI. POMPONIUS Episc. sed. annos XXVIII. dies X. Hic fecit Basilicam ad nomen Sancte Dei genitricis semper Virginis Marie que dicitur majoris. Fuit temporibus Ormisde, Johanni, Felici. Bonifacii Papa. & Anastasii, & Justini. Imp.

P 2 XXII.

(1) Pro *Marciani* (quod rectum est) male in Joanne scribitur *Mauricii*.

(I) Corr. *Ecclesiis*, ex Joanne Diac. qui scripsit: *Unam . . . ante Ecclesias B. Januarii Mart. & S. Agrippini Conf. ad nomen B. Stephani Levitae, & aliam &c.* Aut vero ἀπὸ κοινοῦ repete τὸ *Ecclesiam* hoc modo: *Et ante Ecclesiam S. Agrippini*.

(2) Eadem fere verbi usurpat Joannes Diaconus. Ex his videtur intelligi, *Stephaniae* nomen ab hoc priore Stephano, qui primus Ecclesiam illam fundavit, fluxisse. Verum cum tam Joannes, quam hic Catalogus praesenti tempore (*vocatur*, non *vocata fuit*) utantur; videntur innuere, sic fuisse vocatam ex nomine Stephani II. restitutoris, tunc scilicet dum hic catalogus scriberetur: at antea *ecclesiam Salvatoris* a Stephano I. appellatam. Hoc posterius satis alibi suasimus in Com. ad Kalend. marm. ad XI. April. & in Differt. de Cathedr. Neap. semper unica, & alibi.

XXII. JOANNES Episc. mediocris (1) *sed. ann.* xx. *dies* xi. *Hic absida ecclesia Stephanie lapsa ex incendio reformavit. Fecit Basilicas Sancti Laurentii Martyris. Fuit temporibus Johanni. Agapiti. Silverii. Vigilii Pap. & Justini Imp.* (2).

XXIII. VINCENTIUS (3) *Episc. sed. ann.* xxiiii. *Hic fecit*

(1) Istud *mediocris*, quod etiam in Joannis chronico adtexitur (quod ad ejus mediocrem staturam non satis scite a Muratorio refertur) pro cognomine est habendum, ac majuscula capitali littera donandum. Sic Joannes IV. cognominabatur *Scriba*; & sic puto alii plures binomines erant.

(2) Addit Joannes: *Atque Justiniani Aug.*

(3) *Male pro Vincentii nomine in Pelagii fragmento* Viventius *scribitur. Id fragmentum ex occasione illustratur. De* Patria, *olim* Linterno. *De vero exsilii Scipionis loco Valerius cum aliis conciliatur. De* Vico Feniculensi, *adhuc ignoto, accurate agitur.*

Non solum in hoc Catalogo, sed etiam ab Joanne Diac. hic Episcopus *Vincentius* dicitur. Ergo cum duo antiquissimi & præstantissimi codices (Joannis unus, hujus Blanchiniani catalogi alter) pro ea scriptura stent; valeat scitum illud, *Nec Hercules contra duos*: proinde non moror Holstenianum monumentum (alicubi etiam mendi manifestum) in quo hic noster vocatur *Viventius*. Exstat enim tom. V. Concil. Labeanæ edit. col. 809. Holstenianum epistolæ fragmentum, cujus inscriptio talis est.: *Pelagius* (is certe, cum cujus pontificatu hic Vincentiana sedes componitur) *Neapolitano, Gemino Puteolano, & Constantio Misenati episcopis. Post cetera.* Hactenus inscriptio. Deinde fragmentum ipsum sequitur.: quod quia ignotum Chioccarello, & Ughello fuit; & pulcherrima plura continet, proderit huc adscribere.

Et ideo Caritati vestræ præsentium Decretorum tenore mandamus, ut exsequente Constantino Sedis nostræ defensore, Clerum vel Cives Ecclesiæ Parisiensis, & e diverso Ecclesiæ Vulturninæ vel vici Feniculensis ad vestrum faciatis convenire judicium, & ex sententiam coram partibus deferatis; antedicto sedis nostræ defensore modis omnibus exsequente, ut quæ statuta fuerint, effectui mancipentur.

Quod supra dixi, alicubi hoc fragmentum in mendo cubare, id illud *Ecclesiæ Parisiensis*, ostendit: pro quo *Patriensis* esse reponendum, non est dubium: quod & nuper monuit eruditiss. Assemanus to. 2. Scriptorum Ital. pag. 359. Hodie dum *Patria* aut *Torre di Patria* (nihil enim nisi turris nunc quædam superest) dicitur, ubi olim *Liternum* sive *Linternum* maritimum oppidum, & urbs episcopalis fuerat: quæ Sedes oppido diruto, Aversanæ adjuncta fuit. Porro *Liternum* sive *Patria* ab occidente mari alluitur, ab ortu *Linternæ paludi* (hodie *Lago di Patria*) adjacet. Porro cur ævo posteriore dici *Patria* cœperit, hanc vulgo causam afferri video. Valerius Max. V. 3. n. 2. tradit, Scipionem Africanum (qui suscepto volun-

fecit prefulgida Ecclesia ad nomen beatissimi precursoris Io-
han-

voluntario exsilio; Literni diem extremum clausit) sepulcro suo inscribi jussisse: *Ingrata patria ne ossa quidem mea habes*: ac demum cum ex eo epigrammate, ceteris vetustate exolescentibus, tantum PATRIA legeretur; ex eo inditum loco nomen fuisse. Quod mihi pluribus de causis fabulam subolet. Videndum potius, an non ex *Patriæ* significatu, qui ævo posteriore magno in usu fuit (quo tempore *Patria* tantumdem erat, quod *Plaga*, *Regio*, Italis *Paese*: de qua voce vide Fresnii Glossarium) ea appellatio fluxerit. At proderit loca scriptorum ævi medii invisere, quo rectius de ea vocis originatione feratur judicium.

Mox Pontifex *Ecclesiæ Vulturninæ* meminit, quæ in Vulturno oppido ad Vulturni amnis ostium erat, ubi nunc *Castel Volturno* dicitur. Ea ecclesia ubi diu suos Episcopos habuisset, tandem Capuanæ adjuncta fuit.

Jam vero quod junctim ait: *Ecclesiæ Vulturninæ vel Vici Feniculensis*; noli particulam VEL uti δηλωτικὴν accipere (quasi *Ecclesia Vulturnina* alio nomine *Vici Feniculensis* diceretur) nam VEL copulæ vim habet pro more posterioris ævi, ita ut idem omnino sit quod ET. Tres igitur cleros convenire Pontifex jubet Ecclesiarum trium, *Patriensis*, *Vulturninæ*, & *Vici Feniculensis*.

At Vicus Feniculensis quisnam aut ubi fuerit, nondum proditum reperio. Nec aliud de eo prorsus habeo dicere, quam quæ olim ad oram pag. 185. *Campaniæ Felicis* Cam. Peregrinii me illevisse memini. Ibi accuratiss. Peregrinius in eo totus est, ut ostendat, prope Linternam paludem, quo loco nunc dicitur *Vico di Pantano*, antiquitus Villam Scipionis Africani fuisse, & ibidem postea vicum fuisse natum: cujus situs fuerit ad ortum Linternæ paludis; ita ut inter eum vicum, & ipsum oppidum Liternum (quod maritimum & occidentale fuit) palus intercederet. Porro de eo vico, non de Linterno oppido Peregrinius idem intelligi jubet Valerii Max. V. 3. n. 2. de Scipione loquentis locum. *Vicis ignobilis eum accolam fecerint*. Nam Linternum ipsum, utpote colonia Rom. *Vicus* dici nullo modo poterat. Idem Peregrinius ostendit, per hunc vicum Domitianam viam fuisse ductam: quæ ob eam causam *Via Vicana* prope lacum *Patriæ* vocata in Vulturnensi Chronico fuerit. Nam in chartis VIII. & IX. sæculi in eo Chronico productis memoratur quidam campus, cui ex una parte (occidua scil) lacus Patriæ sive Linterna palus, ex altera (ortiva) *Via publica, quæ dicitur VICANA, & pergit ad Cumas* adhæsisse scribitur in iis chartis. Ea profecto est via Domitiana, quæ e regione lacus illius *Via Vicana* dicebatur propter adjacentem *Vicum*, qui hodie *Vico di Pantano* nominatur. Hæc ferme ibi Peregrinius.

At lubet hic οὐδὲ πάρεργον paullumper resistere, & ad Val. Maximi locum redire. Qui sane videtur ceteris scriptoribus omnibus contrarius stare, dum quem Africanum ad unum omnes Literni exulasse memorarunt, unus dissentiat, *Vici ignobilis accolam* faciens. Verum nulla est dissensio. Nam ex Valerio Scipio vere Linterni exsulavit, quando in villa, quam sibi intra perticam Linterninæ coloniæ construxit, vitæ re-

liquum

hannis Baptiſte. Fecit & baptiſterium fontis minoris intus epiſcopio. Fuit temporibus Pelagii Joanni Pap. & (1) Juſtiniani & Juſtini Imp.

XXIIII.

liquum explevit. Nec Scipione vivo aliud ibi facile, quam villa ab eo parata, viſebatur. At ſenſim ſine ſenſu vicus prope villam adoleſcevit: quos vicos juxta magnas villas naſci & augeſcere conſueviſſe, notavimus in Diatriba de Caſtro Lucullano parte I. Jam vero, cum idem vicus Valerii tempore magis creviſſet, maluit Valerius Scipionem κατὰ πρόληψιν *Vici*, quam cum ceteris Scriptoribus Literni, *accolam facere*. Sed ad Peregrinium redeo.

Cujus de *Vico* obſervatio ex hac Pelagii epiſtola non tantum confirmatur, verum & illuſtratur egregie. Nam ex ea diſcimus, proprium huic loco nomen fuiſſe *Vici Feniculensis*, ut olim ad marginem Peregrinii ex eadem Pelagii epiſtola notaveram. Nam Vicis omnibus ὁιορισικὰ quædam veluti cognomina adjiciebantur: quorum exempla in marmoribus millena reperies. Vide Gruteri indicem geographicum in *Vicus*. Porro ſi quæras, unde *Feniculensis* ſit appellatus; prompta eſt reſponſio, veriſimillime magnum ibi fœniculorum fuiſſe proventum: nam ob eandem cauſam in Hiſpania *Campaniæ fœnicularius* erat: in quo ludit Cicero ad Atticum ſcribens XII. ep. 8. *Utrum ipſe* (Celer) *in Fœnicularium, an in Martium Campum cogitet*. De quo loco vide Lipſium in II. Elect. 20. Nempe utrum Celer impetraverit a Cæſare aliquam procurationem Hiſpanienſem, an ſpem urbani honoris in Campo Martio accipiendi præceperit. Ac facile *Vicus*, de quo tamdiu loquimur, primitus *Fœnicularius* itidem cognominabatur. At ſequior ætas pleraque nomina in ENSIS terminare amabat, ut *Vicus Æquensis* (pro *Æquanus*) prope Surrentum, *Campanensis* pro *Campanus* aut *Capuanus*, & ſexcenta ejuſdem modi.

Poſtremo in Vico Fœniculenſi ſub Pelagio I. (h. e. poſt medium VI. ſæculi) clerum & ſedem epiſcopalem fuiſſe, haud temere ex hac eadem ejus Pontificis epiſtola intelligimus: adeo tum frequentes in Campania noſtra ſedes Epiſcopales erant.

(1) In Imperatorum ætatibus cum Vincentii ſede componendis mire anxia eſt Joannis Diac. diligentia, ſic notantis: *Fuit temporibus . . . Juſtini minoris, ab ultimo XII. Juſtiniani anno, & uſque in initio prioris anni Tiberii Conſtantini*. Sed locus aut corruptus eſt, aut certe involutus ac parum explicabilis. Nam in ſpeciem videtur Juſtiniani regno (quod annorum fere xxxix. fuit) annos tantum xii. tribuere, dum *ab ultimo duodecimo* numerat. Deinde ſi huic *ultimo* addas tresdecim Juſtini annos, non xxiii. ſed xiv. dumtaxat anni Vincentio relinquentur. Equidem emendabam: *Ab ultimis XII.* (h. e. duodecim) *Juſt. annis*. Verum iſto modo Vincentiani anni non xxiii. ſed xxv. exſiſtent: nam totidem ex duodecim Juſtiniani ultimis, & ex Juſtini tredecim conflantur. Huic tamen incommodo chronicon Orientale, Cedrenus, & Jo. Biclarienſis medentur, quibus ſi credimus, Juſtinus annis xi. & quod excurrit, imperaverit: quam opinionem noſter Joannes ſecutus videtur, dum ex ultimis Juſtiniani annis & ex regno Juſtini illos xxiii. annos Vincentianos componit. Nam initia

Ti-

XXIIII. REDUX (1) *Episc. sed. ann.* III. *dies* XXIIII. *fuit temporibus Benedicti* (2) *Pap. & Tiberii Constantini Imp.*

XXV. DEMETRIUS Episc. sed. ann. (3) IIII. *fuit temp. Pelagii Pap. &* (4) *Mauricii Imp.*

XXVI. FORTUNATUS Episc. sed. ann. VII. *dies* XI. *fuit temporibus Gregorii Pap. & Mauricii Imp.*

XXVII. PASCHASIUS Episc. sed. ann. XIIII. *dies* VI. *fuit temporibus Sabini, Bonifacii, alius Bonifacii Pap. & Foce Imp.*

XXVIII. JOHANNES Episc. sed. ann. XX. *mens.* VI. (5) *dies* XIIII. *Hic fecit consumatorium* (6) *albatorum inter fontes majore & Ecclesiæ Stephaniæ. Fuit temporibus Deus dedit, Bonifacii. Honori Pap. & Eraclii Imp.*

XXVIIII. CESARIUS Episc. sed. an. IIII. *dies* IIII. *fuit temporibus Seberini Pap. & Eraclii Imp.*

XXX. GRATIOSUS Episc. sed. an. VII. *fuit temp. Jo-*

Tiberii vix Vincentius attigit. Et ea nodi hujus commoda videtur solutio:

Quid si in Joannis textu nihil prorsus mutandum esse doceo? Nam quia Justinus haud diu supra annos XI. regnavit, & ex Tiberii initio permodicum Vincentii sedi imputatur; ex eo fit, ex Justinianei Imperii fine non solidos duodecim annos fuisse præcipiendos, sed undecim & menses aliquot. Id ut apte significaret chronographus, non cardinali numero sed ordinali usus est; cujus ea vis est ut ultimum annum non integrum sed saltem inceptum notet. Ergo hoc sibi noster Diaconus vult, Vincentianos annos ex integro Justini regno (adnumerato modico ex Tiberianis initiis auctario) & ex ultimis Justiniani annis duodecim, non tamen completis, componi; ita ut ex his ultimus, etsi vix inchoatus, tamen duodecimus dici queat.

(1) Hunc Reducem male Chioccarellus, & hunc secutus Ughellus anteverterunt, eum inter Victorem atque Pomponium inserentes. Sed infra Parte III. ejus tempora immobiliter sedi suæ ex quadam Petri Notarii subscriptione affigentur.

(2) Adde ex Joannis chronico, *usque ad exordium Pelagii Papæ*: quod verissimum esse, eadem subscriptio docet.

(3) In chronico Joannis *Annos III.* sedisse scribitur. Depositus a S.Gregorio M. fuit.

(4) In eodem Joanne accuratius: *Fuit temporibus Pelagii Papæ, & Tiberii Constantini usque ad exordium Mauricii Tiberii.*

(5) Ibid. *Mens. VII. dies XXIIII*

(6) De hoc sive *Albatorum* sive *Ablutorum* consignatorio vide dicta in Dissert. hist. *de Neap. cathedrali unica* Par. 1. pag. 26. Adnot. 63.

Johanni. Theodori Pap. & Eraclii (1) *& filii ejus Imp.*

XXXI. EUSEBIUS Episc. sed. ann. VI. *fuit temporibus Martini Pap. & Constantini Imp.*

XXXII. LEONTIUS Episc. sed. ann. IIII. *fuit temporibus Eugenii Pap. & Constantini Imp.*

XXXIII. ADEODATUS Episc. sed. ann. XVIII. *fuit temporibus Vitaliani Pap. & Constantini Imp.*

XXXIIII. AGNELLUS Episc. sed. ann. XXI. *die* XV. *Hic fecit basilica ad nomen sancti Laurentii* (2) *Martyris que dicitur Diaconia. Fuit* (3) *temporibus Adeodati. Doni. Agathoni. Leoni. Benedicti. Johanni. Cononi. Sergii Pap. & Constantini Justiniani Imp.*

XXXV. JULIANUS Episc. sed. ann. VII. *mens.* III. *fuit temporibus Sergii Pap. & Leontii* (4) *& Tiberii Imp.*

XXXVI. FAUSTUS (5) *Episc. sed. ann.* XV. *mens.* VIII. *dies* XXVI. *fuit temporibus Johanni.* (6) *alterius Johanni. Constantini Pap. & Justiniani. & Philippici, & Anastasii, & Theodosii Imp.*

XXXVII.

(1) Diaconi chronicon cum Pontificibus sic nectit Imperatores. *Et Heraclonis. & Constantii filii Heraclii.*

(2) Error est manifestus; scribendum enim fuit *Januarii Martyris*, ut in chronico Joannis. Ea est ecclesia celebris *S. Januarii ad Diaconiam*, quæ adhuc superest, ac *S. Januarii ad Ulmum* nunc vocatur.

(3) In eod. chronico sic brevius: *Fuit temporibus Adeodati beatiss. Papæ & successor. ejus usque ad Sergium Pap. nec non & Constantini filii Constantii superioris Regis, & Justiniani filii Constantini Imperatorum.*

(4) Scriptum ab auctore Catalogi suspicor *Leonti* pro *Leontis* (de qua orthographia dixi p. 18. Adnot. 9.) istud vero pro *Leonis* more Græcorum. Subtilius sic notat Cæsares Diaconi chronicon: *Leonis Aug. usque ad quartum annum Tiberii Imp.*

(5) Qui Julianum inter ac Sergium medius sedit, is Joanni diacono *Laurentius* vocatur. Et certe fuisse quendam Laurentium Neap. episcopum inter Sanctos relatum ex Mss. Codicibus satis constat. De *Fausto* autem episcopo nunc primum audimus. Itaque facile hic error librarii fuerit. Nisi malumus, Laurentium fuisse binominem, ita ut alicubi integris nominibus *Laurentius Faustus* scriberetur, ut *Joannes Mediocris*, *Joannes Scriba* &c. alibi vero alterutro tantum expresso nomine.

(6) Joannis VI. & VII. At unicus Joannes, prætermisso etiam Constantino Papa, in chronico Diaconi adscribitur: in quo vicissim Imperatorum nomina plura subtilius adnotantur.

XXXVII. SERGIUS Episc. sed. ann. XXVIII. mens. IIII. dies fuit temporibus Gregorii: alterius (1) Gregorii. Zachariæ Pap. & Leoni, & Constantini Imp.

XXXVIII. COSMAS Episc. sed. (2) ann. I. mens. II. dies III. fuit temporibus Zachariæ Pap. & Constantini Imperatoris.

XXXVIIII. CALDUS (3) Episc. sed. ann. XII. mens. III. dies III. Hic fecit Ecclesia Sancti Soffi non procul ad urbe; fuit temporibus Stephani Pap. & Constantii (4) Imp.

XL. PAULUS Episc. sed. ann. IIII. mens. II. dies (5) VI. Hic construxit marmoreum baptisterium in Monasterio Sancti Januarii foris Urbe. Fuit tempore Pauli Pape & Constantini Imp. (6)

XLI. STEPHANUS Episc. sed. ann. XXXIII. mens. V. dies XXVII. Hic fecit ecclesiam S. Petri intus (7) Episco-

Q   pio.

(1) Similiter hic Chronicon Joanneum pro Gregorio duplice unum dat: ut idem Joannes vicissim duplicem Leonem Imp. Episcopo Sergio æqualem facit, quorum unum ab altero Constantini Caballini sejunxit imperium. Verum magis est ut Leonem juniorem Caballini filium Sergius noster minime viderit: quem nec sequentes episcopi vidisse dicuntur. Quamquam Joannes ipse chronographus satis implexe loquitur ac mendose. *Nec non*, inquit, *& Leoni, seu alio Leoni & Constantino ejus filio*. Nam prioris potius Leonis Isaurici Constantinus Copronymus filius fuit, qui Leonem juniorem filium habuit.

(2) In annis videtur una ex notis Romanis unitatis fuisse detrita. Certe in Joanne integris præter morem litteris hoc loco sic legitur: *sedit annos duos, menses* II. &c.

(3) Legendum est CALVUS, sicuti non tantum in Joannis Chronico, verum etiam in Kalendario marmoreo legitur: in quo die XX. Martii colendus proponitur.

(4) *Constantii* pro *Constantini*, nam ea duo nomina, sicuti & *Constantis* permutabantur. Johannes hæc plenius, etsi minus accurate habet: *Temporibus Domni Stephani Papæ, & usq. ad annum quadragesimum quartum Constantini Imp. & Leoni filio ejus anno undecimo*.

(5) Joannes *dies* VII. numerat. Porro Paulo cognomen *Majori* fuit, comparate scil. ad *Juniorem* de quo mox. Uterq. in Kal. Marm. colitur.

(6) Pauli hujus episcopi sepulturam chronicon Joannis consignat *Anno quadragesimo octavo Constantini Imp. Caballini, & Leonis Imp. filii ejus anno quintodecimo*. Is annus, secundum Pagii calculos, est annus 767. nisi quod eo anno Leonis decurrebat septimus decimus. Favet Pagio Thophanes.

(7) Quæ paucis verbis Catalogus hic complectitur, ea pluribus Joannes circumloquitur in hunc modum: *Ædi-*

pio. Fecit & intra (1) *monasteria ad nomen Sancti Festi, & Sancti Pantaleonis Mart. & Sancti Gaudiosi Confessoris. Addidit etiam in Sancti Gaudiosi monasterio basilica Sancte* (2) *Susanne in qua corpus ejusdem martyris ibi ipse recondidit. Renovavit Ecclesia* (3) *Stephanie igne cremata, & ibi corpora Sancti Euticeni* (4), *& Acutii mart. collocavit. Fuit temp.* *Ste-*

Ædificavit igitur intus Episcopio Absidam non parvi operis, duasq. procero excumine turres, sub quibus ecclesiam sancti Petri miris exornatam construxit operibus. In quem locum commentanti mihi (in *Dissert. de Cathedrali Neap. semper unica* Par. I. cap. 4. pag. 31. 32.) duplici modo posse accipi verba hæc videbantur: sive ut aliud esset *Absida*, aliud *Ecclesia S. Petri* cum turribus: sive ut in toto verborum ambitu non nisi unum ædificium intelligatur. Verum Catalogi Blanchiniani locus eogit jam, ut una prorsus ædificatio sit accipienda. Nam quam *absidam INTUS EPISCOPIO* Joannes memorat, hanc Catalogus *Ecclesiam INTUS EPISCOPIO* vocat. Cumq. hæc ecclesia ἀξιολόγως fuerit (nam apud Joannem statim sequitur: *Ante cujus* (ecclesiæ) *ingressum sex Patrum sanctorum depinxit concilia, connectens ex latere non mediocris prolixitatis solarium*) ex eo sequitur, illud INTUS EPISCOPIO, sic accipiendum, ut Episcopium laxe intelligatur, non pro sola cathedrali, sed & pro tota ædificiorum cohærentium comprehensione, quæ & Cathedralem & episcopale hospitium, & adjacentes Cathedrali ecclesias, pluraq. alia ædificia complectitur. Confer rogo dictum Dissertationis locum, eumque hinc certius expones. Exstant hodieq. hujus Ecclesiæ S. Petri vestigia in ea Cathedralis capella quæ SS. Petri & Anastasiæ dicitur, quæ Patronatus est nobilissimæ Minutulorum familiæ.

(1) Supple *Urbem*. Joannes: *Intra eandem urbem tria fecit monasteria, quæ ad nomen S. Festi, & S. Pantaleonis Martyrum, Sanctique Gaudiosi Confessoris prætitulavit: in quibus Regulares Virgines ... sub Abbatissæ disciplinis statuit.*

(2) Sicuti sup. in Severo scripserat, *Juxta Sanctam Susannam*, pro *Fortunatum*; pari errore, quamvis in sexu altero, hic *Susanne* pro *Fortunatæ* posuit. Sed manus, non mens hujus scriptoris erravit, dum *Susanne* pro *Fortunatæ* scripsit. At recte Johannes: *Addidit etiam in S. Gaudiosi Monasterio basilicam S. Fortunatæ, in qua corpus ejusdem Martyris allatum a Patriensi* (*Patria* adhuc dicitur, quæ olim *Liternum* erat, uti ante dixi in Vincentio n. XXIII.) *Ecclesia, ubi ipsa prius voluit sepeliri, magno cum honore condidit*. Quæ cum Actis S. Fortunatæ consentiunt: quæ acta ab Autperto monacho Vulturnensi VII. sæculo scripta, in Casinensi tabulario asservantur.

(3) Rem pluribus narrat laudatus Chronographus.

(4) Non errore auctoris aut librarii *Euticeni* hic scribitur, sed quod obliqua Græcorum nominum vulgo apud Latinos in ETIS crescentia (ut ab *Agne*, sive ab *Agnes*, *Agnetis*) eadem interdum in ENIS aut (si

Stephani. Adriani. Pap. & (1) Constantini, & Leoni, & Constantini Imp.

XLII. PAULUS (2) Episc. sed. ann. XX. mens. IIII. dies (3) VI. sub hoc fecitque domna (4) Euprasia monasterium Sancte Marie que dicitur (5) ad Albini, & Anthimi (6) Consul fecit basilicam Sancti Pauli Apostoli & Monasterium San-

(si sit mas) in ENI incrementa caperent. Sic a *Nice* verbi gratia *Nicetis* & *Nicenis* patrius casus terminabatur: a *Laodice Laodicetis* & *Laodicenis*, & sexcenta in eundem modum: de quibus in Comm. ad Kalendar. marm. ad XXI. Januar. in S. Agnete diximus.

(1) Prior hic Constantinus est ille *Caballinus* (cujus ultima tempora Stephanum hunc attigisse, etiam ex Joannis chronico intelligitur) alter, de quo mox, est Irenes filius. Hic vero notandum in Stephano Episcopo Joannem diac. notasse tantum Pontifices Rom. non item Imperatores æquales: tantumdem in sequentibus Paulo, Tiberio, Athanasioq. I. facit. At in Joanne Scriba utrosq. omisit.

Porro ultimos hosce Episcopos (de quorum temporibus certius judicium ferre possumus) accurate admodum hujus Catalogi auctor cum Pontificum & Cæsarum temporibus nectit: quod in antiquioribus non semper præstare possumus.

(2) In Kalendario marmoreo *Junior* cognominatur, ut a *Majore* (de quo sup. num. XL.) distinguatur. Utriusque festum in Fastis marmoreis adnuntiatur.

(3) Joannes *dies IX.* habet.

(4) *Domnam* vocat, quia postea Abbatissa monasterii S. Mariæ a se facti fuit.

(5) Non displicet hæc lectio: nam etiam nunc *S. Maria Donna Alvina* vulgo vocatur, & in Cæsaris Engenii Neapoli Sacra *S. Maria à Alvino*. Hanc fundationem sic narrat Chronographus Johannes in hoc Episcopo: *Euprasia* (uxor Theophylacti Ducis) *religiosa femina fabricavit in Regionem Albiensi* (sed legendum videtur *Albinensi*, uti mox dicam) *monasterium, quod Ecclesiæ sanctæ Dei Genitricis conjunxit, in quo a prædicto Episcopo* (Paulo) *Abbatissa est ordinata*. Quod dixi in Regionis nomine liquidam esse N restituendam, id ex Cæsare Engenio firmatur, qui Joannis diac. verba recitans, ALBINENSI scriptum reliquit. In hoc catalogo item ALBINI cum N scribitur. Postremo haud secus & in Casinensi chronico, ubi memoratur *Monasterium S. Demetrii* intra civitatem Neap. in regione *ALBINENSE*: quem locum ex lib. 3. cap. 3. citat Cæsar de Engenio; sed aut alibi prorsus quam cit. loco, aut nusquam locorum est.

Ex his porro vides, veram Monasterii *Donnæ Alvinæ* originem eam prorsus esse quam Catalogus simulq. Joannes diac. hoc loco tradunt. Nam quas ab his diversas narrationes in Cæsare Engenio reperies, eæ fabulosæ habeantur.

(6) Corr. *Et Anthimus Consul &c.* utramque ædificationem fusius narrat Joannes.

cti Cyrici & Julitte Mart. fuit temp. (1) Leoni. Stephani. Paschali Pap. & Ereni. & Nicifori. & Stauraci & Micheli. & Leoni. & Constantini Imp. (2)

XLIII. TIBERIUS Episc. sed. ann. XX. mens. IIII. dies XI. in diebus (3) Theodenanth. & relicta pre . . . Anthimi Ducis in pretoriu fecit monasterium ad nomen Sancti Marcellini & Petri mart. fuit temp. Eugenii. Balentini. Gregorii Pap. & Michaelio & Theophili Imp. filio ejus.

XLIIII. JOHANNES Episc. (4) sed. ann. VII. (5) mens. VIIII. dies XXII. fuit temp. Sergii Pap. & Michaelis Imp.

XLV. ATHANASIUS Episc. sed. ann. XXII. mens. VI. dies

(1) In his notandis pontificibus Catalogo cum Joanne parum convenit. In Imperatorib. qui mox hic sequuntur, parum accurationis reperies. Imperatorum æqualium series ab Joanne abest.

(2) Hic inferendus fuisset *Ursus electus*: quem anno circiter 818. (quando scil. corpus S. Januarii Mart. a Sicone Neapoli sublatum ac Beneventum translatum fuit) Ecclesiam Neap. administrasse, Anonymus Salernitanus refert. De quo alibi opportunius dicam, ubi de anno translationis ejus agam. Hunc autem *Ursum electum* non tantum hic Catalogus præterit, sed & Joannes diac. miserat; quamquam is Ursus ob recentem memoriam utriq. notus esse debuit. Neq. id mirum: nam non nisi consecrati Episcopi in seriem referebantur.

(3) Joannes sic refert: *In ipsis denique diebus Theodonanda uxor Anthimi quondam Ducis in suo Prætorio fecit Monasterium sancti Marcellini, in quo Abbatissam suam neptem cum ancillis Dei posuit*. Ex quibus locum Catalogi hujus sic refinges: *In (ipsis) diebus Theodenantha relicta prædicti Anthimi Ducis in prætorio fecit &c.*

(4) Huic S. Joanni IV. cognomen *Scribæ* ab Joanne diac. tribuitur. Ab hoc Kalendarium Neap. marmoreum paullo ante ann. 850. scalptum fuisse, ostendi in fine Diatribæ prævia commentario ad id Kalendarium.

(5) In modo citata Diatriba pag. XXXVIII. monebam in Johanne diac. pro VII. legi debere XII. ob eas rationes, quas ibi leges. Verum id nunc revoco. Nec enim Tiberii pontificatus ab anno 818. est auspicandus, verum ab anno 822. Anni vero inter Paulum juniorem & B. Tiberium intermedii *Urso* Electo imputabuntur; qui (teste Anonymo Salernitano) tempore translati a Sicone corporis B. Januarii Mart. Ecclesiam Neap. administrabat: cujus Ursi, utpote tantum electi, nulla in libro Pontificali haberi ratio debuit. His accedit quod in hoc catalogo Blanchiniano *anni VII.* æque ut in Joanneo Chronico huic S. Johanni adscribuntur: ex qua confessione amovetur mendæ suspicio.

dies XXIIII. Hic Ecclesia (1) *Sancti Januarii mart. intu-Episcopio renovavit. Fuit temp. Leoni. & Benedicti. Nicolai Adriani Pap. & Michaeli. & Basilii Imp.*

XLVI. ATHANASIUS Episc. sed. ann. XXII. mens. (2) *VI. dies II. Hic fecit basilica* (3) *S. Juliani mart. foris Urbe sita. Fuit temporibus. Johanni. Marini. Adriani. Stephani. Formosi Pap. & Basilii. & Leoni, & Alexandri ejus filius Imp.*

XLVII. STEPHANUS Episc. sed. ann. VIII. (4) *mens. X. dies . . .*

Indiculi Blanchiniani Finis.

(1) De hac cubiculari ecclesia a S. Athanasio facta dixi plura in Dissert. *de Cathedrali Neap. semper unica* pag. 43. Adnot. 35.

(2) Non sex, sed V. menses huic Petrus subdiac. (qui Joannis diac. chronico vitam Athanasii II. addidit) tantum adscripsit: quod & probabilius est, ne Junior Athanasius temporum intervalla paria omnia Athanasio patruo decurrerit.

(3) Hoc Petrus subdiac. sic narrat, Neapolitanos clade locustarum afflictos ad hunc Præsulem confugisse: qui *consilium cum eis iniit, ut . . . in honorem B. Juliani Mart. UNO DIE basilicam construerent, & missarum sollemnia pro tali peste illic communiter celebrarent* &c. Ac memini in Comm. ad Kalend. marm. id de temporario sacello (nam his temporibus etiam pusilla oratoria *basilicæ* vocabantur) ex tabulis compacto (quod facile UNO DIE parari potuisset) me fuisse interpretatum. Verum quia hic catalogus videtur agnoscere adhuc se scribente eam basilicam *foris urbem fuisse sitam*; cogor nunc addere, principio quidem temporarium templum, at stabile tim postea stabile fuisse constructum.

(4) Pulcherrimus sane locus: ex quo unus annus, quo hic catalogus scriptus fuit, enotescit. Nam anno 904. aut 905. videtur fuisse contextus: quod sic colligitur. Certissimum est, Stephanum hunc III. (in quem Catalogus desinit) saltem ad ann. usq. 910. sedisse; quandoquidem hoc anno in Actis translationis tum S. Severini, tum S. Sosii Mart. Stephanus memoratur. Jam vero hic idem anno 895. aut summum 896. Athanasio II. successisse videtur: ad quam nos epocham mors S. Athanasii (in ann. 872. incidens) & totus Athanasii II. pontificatus (habita etiam utriusq. interpontificii ratione) revocat. Ergo cum catalogus hic ait: *Sed. ann. VIII. mens. X. dies . . .* non aliud significat, quam anno octavo, ac mense undecimo pontificatus Stephani hunc catalogum fuisse contextum.

Adhæc si ab anno 895. aut 896. Episcopi Stephani annum ferme nonum (quo scriptus est catalogus) numeres; exsistet annus 904. aut 905. quo ipso anno hunc catalogum fuisse exaratum necesse est.

[illegible]

HISTORIA

COMPENDIARIA

REGNI NEAPOLITANI

MICHAELIS FERNI (1)

HISTORIA COMPENDIARIA REGNI NEAPOLITANI

Nunc primum ex MS. eruta.

CIVITAS NEAPOLITANA paulo ultra trecentesimum annum neque regia sedes, neque in eis oris regnum, aut regium nomen ullum erat: a supero mari græci Imperatores: ab infero nostri, & ipsis inter se diffidentibus imperabant. Gubernabantur hæ regiones variis sub ducibus, qui & ipsi Imperatoribus parebant. Hæc Poggius in libro primo de varietate fortunæ, quem edidit tempore Nicolai V.

BELISSARIUS declaratus a Justiniano dux belli: in Siciliam cum classe navigavit: simulans se in Aphricam navigaturum: ex improviso Siciliam in deditionem recepit. Digressus in Dalmatiam multis gestis: rediit in Siciliam: quam illico pacatam invenit. Et e Messana solvens Rhegio in deditione accepto: pervenit Neapolim. Stephanus quidam magnæ auctoritatis Neapolitanus: ad eum missus: obtinere nequivit: quæ omissa urbe Neapolitana Romam tenderet. Motus fuit populus; & factionem Gothorum jam animis perditorum erigere conatur. Miles quidam Isauricus nomine docuit Belissarium posse urbem capi: inmisso milite per foramen petræ: cui aquæ ductus inerat: unde ampliato per fabros foramine simulatoque apparatu ad muralem pugnam quatringentos electos per foramen immittit: & signo ex quodam tumulo dato classi pari crepitu dux respondit. Mox scalis appositis repente urbs capitur. Ubi Belissarius gravi oratione milites ad prudentiam, & modelationem inflammavit, & Romam duxit. Hæc ex Blondo decade prima libro iiii. in principio fo. xxix.

(1) Consule, quæ de hac compendiaria Historia ejusque Auctore in Præfatione dicta sunt.

TOTILAS rex Gothorum magna prælia contra exercitum Justiniani: Belissario in græciam revocato: in Italia gerens: multa loca pactione acquisivit in flaminiam: inde in campaniam profectus Beneventum captum muris nudavit. Neapolim obsedit. Interim Cumas & alia loca cæpit. Justinianus ex his, & ex successorum Belissarii desidia commotus: misit in Italiam Maximinum, & Demetrium, ut primo Siciliam: mox Italiam juvarent. Totilas Neapolim obsidens primo classem Demetrii timuit: mox videns milites Romanos non audere classem grecam ingredi: omnia conspicatus venientem Demetrium fudit & fugavit. Maximinus aliam classem collegæ concessit, quæ cum Demetrio a Totila capta est. Totilas tandem Neapolim capit nemine læso: hostes captivos dimisit: qui cum suis erat severissimus. Belissarius qui contra Cosdam regem partorum belligerabat: iterum ad Italiam cum quattuor milibus militum a Justiniano mittitur. Et primo Hydruntum ab obsidione liberavit. Postea cum Gothis ardua circa Romam gessit. Ex Blondo ubi supra libro vi. in principio fo. XLV.

SARRACENI Aphricæ Apuliam occuparunt. Ita Matthæus Palmerius in suplemento Eusebii de temporibus. Sed in supplemento historiarum scribitur quod anno DCCCC. iiii. tempore Theodori Pape II. Sarraceni Aphricæ Siciliam & Apuliam ingressi occupato Gargani monte magnam hominum ac pecorum vim cæpere: quo audito: Itali tumultuaria manu comperata magnam ex ostibus edidere stragem: & predam omnem recuperarunt. Hujus consilio Sarraceni qui Romanorum fines vastabant bello victi sunt. Cum enim Saraceni quasi damnarentur in Italia: primo prope urbem devicti sunt. Demum Joannes Papa X. cum Alberico Marchione fratre suo intrans Apuliam contra Saracenos apud Gargilianum, & cum eis durum bellum agentes: victores effecti sunt: & Romam reversi magno honore recepti. Archiepiscopus Florentinus secunda parte historiarum folio DXXXIII. post Jo. de Columna.

Lan-

Landulfus Princeps Beneventanus vicit græcos in Apulia. Illi Sarracenos in Italiam vocant: qui ex Calabris & Apulis in Lucanos moventes: Romæ exitium minabantur. Joan. X. cum Alberieo Hetruriæ Marchione ad Lirim fluvium: quem Ceriglianum vocant: apud minturnas eos superat: qui in littore italico obtinebant, incenderunt omnia, & occupato Gargano omnia ibi incurſionibus vexabant. Ex Platina in Joanne X.

Romanus quidam nomine Conſtantini Imperatoris græci filii Leonis: Imperatorem ſe faciens, Sarracenos invocavit: ad debellandos Calabros & Apulos: Saraceni ne dum eas regiones debellarunt: ſed ad internitionem uſque deleverunt. Et victoria elati dominos ſe fecerunt: ſpreto Greco, & de Roma ſubigenda agebant. Joannes Papa X. vocat fratrem ſuum Albericum Hetruriæ Marchionem, qui exercitu delecto Sarracenos fugavit: Illi montis Gargani arcem conmunientes: ibi ſedem receperunt: ex qua Italiam poſtea ſepe vexarunt. Blondus ſecundo libro hiſtoriarum folio cxvii.

CAPUT II.

Otto contra Apulos & Calabros bellum movet, eo quod parere Imperatori Conſtantinopolitano non deſiſtunt.

Græci comparato mercenario exercitu in Italiam contra Ottonem tranſeunt, & ſtatim magna eorum ſtrage ſuperantur. Quare Otto univerſam provinciam poſſidet, & Beneventum quod grecas ſequebatur partes capit. Matthæus Palmerius ubi ſupra.

Anno octavo Imperii Ottonis II. Imperator Apuliam & Calabriam ad jus regni græcorum appendentes: ad Romanum Imperium conatur transferre: maxime propter affinitatem, quam per uxorem ſuam Theophaniam cum Imperatore græcorum habebat.

Anno nono græci infenſi quod Imperator Otto Provincias

græcorum invaderet : conducto sibi Sarracenorum auxilio Imperatori in Calabria bello congrediuntur . In quo bello omnes pene Romanorum copiæ usque ad internitionem quasi deletæ sunt . Imperator natando nitens evadere : a nautis ignorantibus eum capitur : & a quodam eorum qui erat negociator agnitus : nec proditus : tandem pecunia liberatus . Anno x. Otto Rome moritur : hec Antoninus in Ottone II. Iste videtur variare a libro Eusebii in proximo dicto, & hoc forte melius per sequentia.

Otto secundus intelligens quod Jofredus campaniæ comes inductus a consulibus , & decacornibus Romanis miserat Joannem Papam XIII. in Apuliam ut exulem : Romam ingressus sumpsit suplicium de magnatibus . Dum ista percurrunt sclavi facti Christiani tempore Hadriani II. Saracenos ad Garganum sedentes expulerunt . Et hungari post sclavos copias Sarracenorum qui remanserant ex omni Italia repulerunt .

Pandulfus Capuæ Princeps nomine caput ferreum ostendit repelli posse Saracenos : qui Italiam turbabant : si copiæ quas Otto Capuam adduxerat : inde Calabriam mitterentur . Sarraceni hoc solum per famam audito in patriam navigarunt .

Otto secundus fugavit græcos ex Apulia : qui prohibebant sibi tradi filiam Nicephori Imperatoris Constantinopolitani : quem ob id occiderunt .

Basilius & Constantinus Constantinopolitani Imperatores contra Ottonem bella gerunt : & pulsis primo Creta Saracenis Apulia & Calabria per deditionem potiti sunt : quæ loca amiserant Nicephorianis temporibus .

Otto constituta pace cum Lhotario rege Francorum venit ad Italiam expulsurus græcos Imperatores Sclavonia & Dalmatia invasa . Coacto postea Romæ exercitu in Apuliam tendit : ubi a græcis fractus aufugit : adeo viribus enervatus ut Greci si victoria uti scivissent : facile potuissent Roma ubique potiri . Otto fugiens schaphæ se commisit:

misit : & a pyrratibus eum ignorantibus in Siciliam delatus :. Romam remittitur . Ubi Benevento deleto obiit Blondus tertio libro secundæ decadis folio cxxii.

CAPUT III.

CALABRIA ET APULIA erant hoc tempore in ditione Michaelis Catalaici Imperatoris Constantinopolitani : Guielmus Normannus cognomine Ferabach Heturiæ partem per omnem Romandiolam tunc possidebat : Confederatus est tribus potentatibus Capuano Salernitanoque principibus & Malocho græco Calabriam & Apuliam pro Imperatore græco tenente : hi quattuor Siciliam occuparunt : expulsis Sarracenis . Malochus prædam æqualiter distribuit . Siciliam vero pro suo imperatore græco retinuit . Indignatus Guielmus Ferebach , & injuriam dissimulans . Cæteris revertentibus ad propria : ipse Apuliam invasit : Circundans Melphiam . Malochus ad hæc advolat , & exercitu a Ferebach fracto fugatus est , inde Guielmus multa ejus regionis parte potitur . Blondus III. libro folio cxxxiii.

Huic Guielmo Tancredus Normannus pater fuit : qui xii. ex duabus uxoribus genuit filios apud Normandiam : ubi cum eorum sumptibus premeretur : Italiam veniens primo in Romandiola substitit , & filii talia contra Salernitanum, & alios Principes gessere faciniora : ut eos senserint omnes suo malo esse viros præstantissimos . Supplementum Cronicarum .

Comite Guielmo defuncto : frater ejus Drogo Apuliam obtinuit . Quem missus a Constantinopoli Melalter alias Melem Catipanus imperialis primo impetu Apulia pene omni expulit . Drogo exercitu instaurato : græcorum superatis copiis perdita de Apulia recepit . Hic cum septem annis comitatum tenuisset : moriens Gotifredum fratrem habuit successorem .

Henricus Romam veniens a Benedicto coronatus est: Sara-

racenos ex Capua expulsit, & cepit Trojam urbem in Apulia edificatam a græcis noviter, ut esset eorum tutum refugium ad infestandos italorum fines. Blondus III. libro folio cxxxiiii.

Per id tempus defuncto apud Constantinopolim Michaele Catalaico Imperatore: successit Michael Etheriachis. Ad cujus tempora Normanni Apuliam tenentes & græci prælio inter Aufidum amnem, & Oliventem oppidum acerrimo concurrerunt. Normanni victores.

CAPUT IV.

CUM sepius inter se confligerent duces illi prisci de quibus supra in principio. Supervenerunt Robertus & Ricardus Normani minuendæ multitudinis causa domo in Apuliam profecti. Dum bellantibus invicem Italis opem ferunt gloriam, & opes auxere.

Nonaginta ferme annis Normanni magna cum laude diversis presidibus cum militassent: tandem ducem sibi preficiunt Tristanum cognomento Cistelum dum in ducis salernitani presidiis essent. Huic veneno quem occiderat serpentis defuncto successit Romano, qui Aversam urbem condidit. Post hunc Carolus Capuæ Princeps: quem Jordanus filius & Ricardus nepos secuti sunt. Deinde Drogo Tancredi ex Altavilla filius Princeps Romanorum factus: ac Neapolitani Comitis Nasonis proditione occissus. Successorem fratrem habuit Hunfredum, qui universam Apuliam sibi subegit. Hec Poggius de varietate fortunæ libro primo fo. xxiiii.

CAPUT V.

ROBERTUS GUISCARDUS e gallia cum exercitu perfectus Apuliam obtinuit: fugatis ex ea Provincia Græcis atque Aphris, qui sub Italorum contentione illam possidebant.

Mat-

Matthæus Palmerius ubi supra. Leonis hujus tempore teste Jo. de Col. quem sequitur Antoninus fo. c.lxxxv. Normanni magnam Apuliæ partem occupatam tenebant, nec Romanæ Ecclessiæ in aliquo respondebant. Habuit ergo ab Henrico IV. exercitum magnum ad eos debellandos: tandem cum exercitu a Principe Normannorum captus est: nec voluit relaxari, quia sui non relaxabuntur, & post multa sancta opera obiit.

DROGONE Normannorum Comite in Apulia mortuo Gisulphus frater regnum adeptus: Beneventum urbem Ro. Pontifici deditam vi occupat. Leo suo jure, & copiis Imperatoris fretus cum in Gisulphum incomposito agmine movisset: ab eo superatur & capitur. Nec ita multo post Romam incolumis remittitur. Platina in Leone IX.

Idem. Sunt qui scribunt Robertum Guiscardi e Gallia in Italiam cum exercitu profectum fugatis græcis, & Aphris Apuliam occupasse. Et thesaurum invenit consilio Saraceni magici.

PANDULFUS hostiarius Lateranensis Ecclessiæ in additionibus ad Cronicam Damasi Papæ de Pontificibus ita scribit in Leone IX. Hic sua prædicatione omnes Normannos & Francigenas ad destruendam superbiam illorum, qui in partibus Apuliæ commorabantur deduxit. Quoniam superbia eorum in tantum creverat, qui totam terram in suo posuerant dominio, & Beati Petri Vicarii nihil ibi juris, aut dominii retinebant. Qua denique victoria facta, & tota terra suo dominio reddita ad urbem cum pace rediit.

Glosa super istis verbis dicit, quod hoc est simile illi, quod postea fecit Urbanus IIII. vocans Carolum fratrem regis Lodovici contra Manfredum: sed per rationes & jura ostendit quod Papa potius debet omnia mala pati in temporalibus: de quibus Christus non curavit: quam pro terrenis divitiis ponere in Italiam belliferas societates: & sanguinem christianum ponere in effusione. Numquam ex hoc fuit Romana ecclessia prosperata secundum eum. Pro quo facit

cit quod ſcribit idem Pandulfus paulo poſt in Gregorio VII. referens, quod Gregorius mandavit in Concilio Lateranenſe Normannis, ut dimitterent terras Eccleſſiæ ſub interminatione Anathematis. Dicit ibi gloſſa: Iſti Normanni fuerunt ducti a Leone IX. ut juvarent Eccleſſiam, & modo occupant Romanæ Eccleſſiæ terras. Non eſt ergo novum, quod faciunt hodie malæ ſocietates in Italia ſecundum Gloſſam.

Et notandum, quod licet Leo perſonaliter iverit ad domandos occupatores Apuliæ: tamen eum in hoc damnat Jo. de columna, ut refert Archiepiſcopus dicens, quod licet pio animo hoc egiſſet: in hoc ei non fuit decens, quia quicquid vetitum fuit Petro: cui dictum fuit: Pone gladium &c. vetatur & ſucceſſoribus. Et ad hoc ſervit, quod ſcribit Petrus Damianus, quem dicunt ex Cardenalatu ad religionem tranſiiſſe. Nam in quodam opuſculo ſummato III. parte fol. cciii. Damnat prelatum, qui pro tuendo jure temporali etiam preſentialiter aſſiſtit armatorum conflictibus. Si objiciatur: Leonem Papam bellum geſſiſſe. Reſpondet: non ideo Petrum factum Apoſtolorum Principem quia negavit, nec David ideo prophetam quod mæchatus eſt: bona enim, vel mala non de meritis habentium: ſed de propriis qualitatibus debent æſtimari. Grecorius multas rapinas, & violentias a Longobardis paſſus eſt: Ambroſius ab Arrianis: uterque ſola patientia dimicavit ſecundum eum.

Poggius de fortuna. Cum Hunfredus univerſam Apuliam ſibi ſubeciſſet: filium Roberto fratri, quem propter verſutiam Guiſcardum cognominabat: moriens tuendum dedit: Is nepotis viribus uſus Calabriam Siciliamque cum ſibi ſubdidiſſet: Græciam Aphricamque bello laceſſivit.

Blondus li. iii. fol. cxxvi. Gotfredus Normanus qui Drogoni fratri in Comitatu Apuliæ & Calabriæ ſucceſſerat: moriens inſtituit Bagelardum filium, quem Robertus cognomento Guiſcardus Gotfredi frater expulit. Et Robertus ſolidiſſimum robur prudentiæ addere conſtituens procuravit

ravit reconciliari, & confæderari cum Ro. Ecclessia. Et cum oratoribus suis revertentibus in Apuliam accessit Nicolaus Papa II. & Robertus ab excomunicatione absolutus: factus est Dux Calabriæ & Apuliæ, & vassallus ecclessiæ: verum cæteri capitanei deleti. Iste Robertus multa fecit pro ecclessia præcipue in tutando Grecorio VII. contra Henricum III. Imperatorem: qui Robertum vehementer timuit. Nam ab ejus faucibus bis liberavit Gregorium. Et cum semel superasset Alexium Imperatorem græcorum in columine victoriæ destitit: ut iret Romam juvaturus Gregorium contra Henricum prout fecit: ubi etiam magnam partem urbis incendit pro liberatione Gregorii in arce Hadriani obsessi. Obiit anno domini CLXXXVI. annorum LXII. Valde laudatus ex multis virtutibus: sed ultra estimationem (teste Antonino Archiepiscopo) dominii appetitor.

CAPUT VI.

REVERSO ALEXANDRO Romam ex Concilio Mantuano contra Cadolum celebrato. Ricardus frater Roberti Guiscardi: & Guielmus ejusdem Ricardi filius Capua subacta & Benevento invaso: Ceperanum obsidebant. Robertus horum forte insons in expeditione contra Græcum in Brundusio intentus erat: cum Gotfredo fratre: ubi Panhormo & Trana urbibus potiti: nihil Guielmo, & Ricardo præsidii attulerunt.

Ildebandrus Archidiaconus, qui postea successit Alexandro II. dictus Grecorius VII. cum Gotfredo & Matilda uxore coegit Ricardum & Guielmum capta de terra ecclessiæ restituere: & Romam cum exercitu reversi sunt valde honorati.

Gregorius VII. celebrans concilium in Laterano ubi etiam fuit Comitissa Matildis: excomunicavit Robertum Guiscardum & cæteros Normannos: eoquia noviter occupaverant terram ecclessiæ de Marchia Anconitana, quam

 nunc

nunc Firmanam appellant. Hæc Blondus tertio libro folio cxxix. De Roberto Guiſcardo ita ſcribit Otto Epiſcopus Friſingenſis in libro de geſtis Friderici I. fo. vii. Robertus iſte ex mediocri ſtirpe in Normania: ex eorum militum ordine quos Valvaſſores vulgo ibi dicere ſolent. In plaga quam Conſtantiam dicunt editus cum Rogerio fratre. Tam patri famis tempore morem gerens: quam ob locorum ſterilitatis moleſtiam: a natali ſolo progreſſus multo tempore per multas provincias opportunitatem ad inhabitandam terram quærens oberavit: unde & ab oberrandi circuitu: patria lingua Guiſcardus tanquam aberrator vel girator appellatus eſt. Cum ergo non paucis ut dictum eſt diebus multarum regionum girator exiſteret: a citeriori Italia: quæ modo Apulia ſeu Calabria dicitur tandem excipitur: Quam dum a Longobardis poſſeſſam inertis plebis inhabitatione tanquam induſtriæ defenſionis vacuam inveniret. Remiſſis in Galliam nuntiis: expoſitaque locorum idoneitate: ac gentis inertia ad expugnationem earum civitatum & ſocios invitavit. Et ne multis detineat: virtute: dolo: arte: ignavi populi victor exiſtens: Campaniæ: Apuliæ: Calabriæ: Siciliæ ad ultimum poſſeſſor inventus eſt. Reliquit autem Rogerio fratri ex parte ſui comitatum Siciliæ tenendum. Ipſe vero Ducatus Apuliæ cum Calabria ſibi retinuit.

Hujus filius qui multa poſtmodum tam in Græcia quam in cæteris orientis partibus fortia & glorioſa geſſit opera Bohemundus fuit: Fratris vero ſui Rogerii Rogerius: qui poſtmodum nomen regium uſurpavit: natus erat hujus qui impreſentiarum eſt Guielmi pater. Hæc ille.

CAPUT VII.

ROGERIUS filius Roberti Guiſcardi ſucceſſit ei defuncto in Ducatu Apuliæ: quem magis munificentia, quam potentiæ auſteritate bene rexit.

Bo-

Bohemundus frater ejus anno II. Ducatus ei bellum intulit: & non longe a Benevento iste succubuit: uno tamen homine in eo prælio occiso. Reconciliati sunt dato Boemundo principatu Tarantino pro se & hæredibus.

Rogerius accepit filiam Roberti Frisonis comitis Flandensium: quæ fuerat Regina Danorum: ex quam post duos defunctos: natus est Guielmus qui patri successit in ducatu. Sed postmodum sibi coronam imposuit. Archiepiscopus II. parte folio. cxcvii.

De his sic summatim ex Blondo li. iii. secundæ decadis fo. cxxxiiii. Bohemundus frater Rogerii prælium commisit cum Rogerio non cruentum. Nam Comites paterni utriusque exercitus pacem composuerunt: ut Bohemundo pars obveniret Ducatus Apuliæ. Rogerius titulum & cætera retineret, quæ prius possedisset de Italia.

Sic Rogerium investivit Urbanus II. in concilio Melphitano. Cepit Rogerius Siracusas: & in uxorem HAlam filiam Roberti Frisonis Flandrentium comitis: ex qua natus est Guielmus.

Bohemundus concessione fraterna non contentus: Bellum ei intulit & Melphiam furto surripuit. Confæderatus etiam cum Ricardo Beneventano Principe paterno oste: qui fratrum discordia usus in patriam est reversus: & favit Giberto Antipapæ Pascalis II. Postea tempore Urbani II. Bohemundus restituit Rogerio Melphiam: & se crucem signavit. Et Rogerius soluta obsidione Melphiæ: liberum fecit militibus: ut cuique liceret sequi Bohemundum in Greciam: ubi Bohemundus multa fecit ab omnibus istoricis laudatissima. Blondus.

Rogerius Guiscardi Ducis Apuliæ natu minor Anno M. xxxv. proprie in Casiopa insula defuncto successit: & regnavit Annis xxv. Et ubi Ducatum iniit: Capuam, & quicquid inde usque ad Tyberi ad Pontificem pertinebat vi abstulit: Cum Bohemundus eum bis infestasset: tandem

 vir-

virtute ipsius motus Rogerius arma deposuit: & omnia secum voluit esse communia filiumque suum Tancredum pugnandi cupidum belli comitem tradidit. Supplementum.

Poggius de varietate fortunæ, defuncto Roberto Guiscardo; filius ex secunda uxore Rogerius successit, quo & filiis mortuis: Rogerius patruelis Rogerii comitis Siciliæ Viscardi fratris filius solus Imperium tenuit.

Hic Rogerius per dissentionem Honorii II. & Anacleti Pontificum: cum Anacleto adhæsisset Rex ab eo primus Siciliæ, & Regni Neapolitani factus est: Anno M. cxxx. Dux strenuus & potens armis: qui & ipse in Aphricam classe transiens Tripolim: Tunisumque vi cæpit: & multas præterea urbes in littoribus sitas: hinc ad Guielmum Regnum pervenit. Multi inde reges usque ad Robertum Joannæ Reginæ patrem varia fortuna extiterunt, hæc Pogius aliud usque ad Joannam Primam non referens.

Errat Poggius: quum Anacletus non fuit Antipapa Honorii II. sed bene Innocentii II. sui successoris: vocabatur Anacletus: Petrus Leonis civis Romanus potentissimus: qui in concilio apud Claromontem operante secundo Bernardo superatus est, & de illo scismate late Archiepiscopus II. parte fo. ccxviii. ubi quo ad propositum ita scribit. Rex Siciliæ Rogerius solus de principibus Innocentio non obediens: misit ad Petrum Leonem, ut Petrum Pisanum sibi a suo latere delegaret: confidens in eloquentia Petri Pisani. Sed Sanctus Bernardus ipsum Petrum Pisanum Innocentio Papæ reconciliavit. Post triduum Petrus Leonis inpenitens moritur: & cadaver ejus in latebris sepellitur etiam usque hodie fovea illa a Catholicis ignoratur secundum Archiepiscopum.

Rogerius Siciliæ comes obsessam aliquandiu Canusium cæpit: & paulo post vita est functus. Cui in Siciliæ comitatu alter Rogerius ex fratre nepos successit.

Pascalis egens pecunia propter Gimbertum Antipapam Al-

Albæ Marsorum agentem: Habuit a Rogerio in gratiam recepto & reconciliato mille untias dono. Postea expulit Gimbertum a Civitate Alba auxilio Romanorum: & ille profugus subita morte sublatus est.

CAPUT VIII.

GUIELMUS Rogerii Ducis filius Apuliæ & Calabriæ Dux ei successit.

Hic Guielmus postquam regnasset Annis XVI. Ducatu Apuliæ & Calabriæ a Rogerio consobrino dejicitur: & apud Salernitanum Principem sine hæredibus moritur. Et in eo omnis Roberti & Guiscardi familia per lineam masculinam defecit.

Iverat enim Guielmus ad Alexium Imperatorem Constantinopolitanum filiam ei promissam ducturus: & Provincias suas Calisto II. commendavit. Sed Rogerius altero Rogerio genitus ejus ex materna linea consobrinus Siciliæ comes Calixto contempto absentem spoliavit, qui ut est dictum apud Principem Salernitanum obiit.

Per hec tempora Guielmus Rogerio genitus: Roberti Guiscardi filius Apuliæ Dux: & Leonardus Dux Capuanus: & Jordanus Arriani comes convenerunt ad Calixtum I. qui precessit immediate Honorium II. quos sacramento adactos Romanæ ecclesiæ homines ligios confirmavit. Guielmus optavit in uxorem filiam Alexii Imperatoris Constantinopolitani pridem vita functi: Et priusquam iret Constantinopolim; dedit Calixto in tutelam ducatum Apuliæ, & ceteram terram de Italia usque ad fretum Siculum: eo tunc Ducatu conprehensam. Rogerius istis contemptis dimidiam Calabriam invasit. Calixtus ex Benevento Romam rediit infirmus: & Rogerius Apuliam subegit. Guielmus uxoris spe frustratus in Italiam rediens ad affinem Salernitanum Principem confugiens: ibi nullis relictis filiis obiit. Ex eo tempore Rogerius se regem Italiæ appellare cæpit.

Ca-

Calixtus celebravit Concilium Lateranense nonigentorum Episcoporum : in quo Ecclesiasticum statum reformavit. Blondus secunda parte libro iiii. ad finem.

CAPUT IX.

ROGERIUS autem Siciliæ & Apuliæ post ea rex: non se Calabriæ Ducem : Siciliæque comitem : sed Italiæ regem appellare se fecit: atque in eo titulo xxii. annis regnavit.

Innocentius II. ex Concilio Claromontesi reversus : Pisis aliud concilium celebravit. Interim Romani suasu Rogerii caput erexere ex Anacleto Antipapa : quare Lotharius Imperator ab Innocentio vocatus est : & classis Pisanorum qui Innocentio favebant : Amalphiam & Rivelum ducens utramque urbem cepit. Pontifex autem & Lotharius terra profecti prius Barulum usque duxerunt, quum populum offenderint contraria sentientem. Rogerius sibi timens dum in Siciliam confugisset omnia amisit, quæ in terra Itala occupaverat : cui custodiendæ terræ Pontifex Rainonem Lotharii Imperatoris comitem præfecit: attributo Ducatus Apuliæ titulo. Archiepiscopus.

Innocentius II. cum in Galutio oppido Rogerium obsideret: ipse cum multis Cardinalibus captus est a Guielmo filio Rogerii. Rogerius ipsum liberavit: nihil deinceps frustra petens ab Innocentio: immo Innocentius ab Anacleto Antipapa Roma pulsus eum designavit Regem utriusque Siciliæ: unde animo elato multa in Aphrica gessit. Tunesii Regnum fecit tributarium. Constantinopolitanum Imperatorem afflixit: demum ex Sicilia rediens amissis opera Venetorum xx. triremibus fuga evasit. Et postea Panhormi moriens Guielmum filium habuit successorem. Blondus libro quinto secundæ partis.

Late Marcus Antonius in historia Veneta folio xxxviii. ad finem versic. *Dum hæc domi &c.* ubi subdit. Per id tempus Robertus Veneti nominis hostis decessit : qui post

mul-

multa præclare gesta cum & Thuneta in Aphrica subegisset: illud vivens regio ensi inscribendum curavit. Apulus & Calaber: Siculus mihi seruit & Apher.

CAPUT X.

GUILELMUS Rogerii regis filius secundus Siciliæ & Apuliæ Rex hoc anno patri successit: regnavit annis xii. Defuncto patre mox beneventana suburbia Ceperanumque ac Babucum in Hernicis de ecclessia occupat: inde Hadrianus eum anathemate notat: & inducit Emanuelem græcorum Imperatorem ut ei daret v. milia librarum auri: & Guielmum etiam fugaret: tres Apuliæ Civitates ex fædere habiturus. Quod intelligens Guielmus multa obtulit Pontifici ut eum placaret; & placuit Hadriano oblatio: sed quidam Cardinales restitere: unde Guielmus indignatus: omnia in Apulia bello attrivit: & Apuli & Salertini deditionem fecere. Pontifex indignatus cum Cardinalibus Guielmum in gratiam recepit: & utroque Regno eum investivit: jurantem se Romanam sedem veneraturum. Inde Apuliæ reges singulis annis vectigal Pontifici persolvere consueverunt. Supplementum.

Dum Hadrianus IIII. celebrat in Laterano sanctum Pasca allatus est ei nuntius: quod Guielmus Siciliæ Rex qui paulo ante Rogerio primo successerat: occupaverat Beneventi suburbia, & Ceperanum Babucumque oppida, & hostiliter Romanæ Ecclessiæ ditionem vexabat: commotus Hadrianus eum excomunicavit: & titulis regni privavit: proceresque, & populos a juramento fidelitatis absolvit. Venerunt postea Romam proceres Apuliæ & Calabriæ rogantes enixe Hadrianum, ut eos liberaret a tyrannide Guielmi Normani. Dum Pontifex se ad iter cum exercitu parat: venit nuntius ab Emanuele Imperatore græco offerens ingentem quantitatem pecuniæ Pontifici: & se Guielmum expulsurum si ei tres in Apulia Civitates permittat.

Guiel-

Guielmus hoc audito Pontifici se humiliat: multa offerens & totidem pecuniarum : Pontifex acceptasset ob suspectam veteremque græci inimicitiam : Sed Cardinales græco favebant . Guielmus in Apulia jam arma moverat superatis græcis : proceres qui Pontifici juraverant : defecerunt ad Guielmum . Pontifex simulans ire Romam : præmisit Cardinales: mox Guielmus pedibus ejus prevolutus solita Regni utriusque jura nova infeudatione obtinuit . Ex Blondo libro quinto secundæ decadis folio CLIX.

CAPUT XI.

MORTUO GUIELMO qui magnus nuncupatur : successit Guielmus ejus filius Siciliæ & Apuliæ Rex : & regnavit annis XXV. pacis cultor sua pecunia & triremibus juvit Alexandrum in discrimine cum Friderico Barbarossa constitutum ut fugeret . Postea multa fecit in Asia : & Saladinum domuit : & bello christianorum Hierosolymitano maximam opem præstitit . Demum Panhormi sine filiis decessit . Supplementum .

CAPUT XII.

TANCREDUS eligitur hoc anno a proceribus insulæ mortuo Guielmo sine legitimo hærede . Nec quantum regnaverit constat . Hunc tamen ferunt ex damnato coitu genitum. Unde Clemens Pontifex jura sua repetiturus ? statim copias eo misit : quibus dum Tancredus resisteret : omnia rapinis & cædibus replevit . Quas ob res mortuo Clemente Celestinus tertius successor , ut intrusum in Regno domaret : constantiam Rogerii Regis filiam e Monasterio Panhormitano occulte traxit : eamque (licet professam) Henrico V. filio Friderici Barbarossæ in Armenia defuncti uxorem dedit : hac conditione ut regnum Siciliæ , & ultra pharum ei dotis nomine repeteret : feudatario censu Pontifici

tifici reservato. Henricus igitur comparato exercitu in Tancredum movet. Cujus adventu territus Tancredus Neapolim se contulit & inclusit. Quem post multam obsidionem interfici curavit. Cui Guielmus filius successit. ex Blondo libro vi. secundæ decadis folio CLXXII.

C A P U T XIII.

HENRICUS V. filius Friderici Patris cognomento Barbarossa: maritus Constantiæ eductæ ex monasterio: Siracusa & Cathania urbibus sibi nomine dotis assignatis. Tusculanum agrum Celestino tradidit: qui mox receptus a romanis dilaceratus est. Nam Tusculum solo æquarunt: & ruinarum illius saxa Romam delata servantur in clivo hujus temporis capitolino: hoc fuit in vindictam illius magnæ cladis & simili cannensi: quam tempore Alexandri III. receperunt Romani à Tusculanis juvante Ranione germano Duce Apuliæ ab Innocentio II. designato. Nam teste Blondo duravit effectus illius cladis Romam enervans usque ad tempora Eugenii IV. in quibus lautiori cultu cæpta est Romæ instauratio. Henricus & uxor ab obsidione Neapolitana propter pestem desistentes in Alemaniam rediere. Capta Neapoli ab exercitu Tancredus & Guielmus filius interfecti sunt. Quia vero in Episcopos sevitum est: Celestinus Enricum excomunicavit: mox absolutum ad se in Italiam vocavit. Constantia secum adduxit filium quatriennem: qui postea fuit Fridericus II. Ita Henricus capta Neapoli citra & ultra pharum Regnum accepit. Demum mortali ægritudine laborans Henricus filium & uxorem ad Innocentium III. misit. Philippo germano suo Hetruriæ Duci Romani Imperii & Regni Siculi quousque filius adolevisset, administratio quantum in se fuit est demendata. Obiit Panhormi. Tamen Innocen. III. orta dissentione inter Philippum & Ottonem Regem Saxoniæ Lotarii olim Imperatoris pronepotem: pronuncia-

vit (ut in ea: venerabilem de elec.) Ottonem Imperatorem: quia Henricus & Fridericus pater fuerant de Ecclesia male meriti.

CAPUT XIV.

FRIDERICUS ejus nominis secundus ex Constantia Normani regis filia olim professa natus: in Apuliæ Regnum parvulus successit: defuncto Henrico V. imperavit annis xxxiii. Mater videns cuncta tumultu repleri regnum præsidio communivit. Ottone demum ab electoribus privato Fridericus surrogatur: & ab Honorio confirmatur: & in Siciliæ regnum restituitur.

Hic quia Ecclesiam (ut late ponunt historici) lacerare cœpit: demum ab Innocentio IV. dignitate privatus est: quem floccifaciens: & omni Italia odiis incensa: positaque Petri navicula in crebris naufragiis in Apuliam trajiciens, gravi morbo laborare cœpit, & a Manfredo filio spurio ex ancilla suscepto tunc Principe Tarentino suffocatur. Enisius ejus etiam filius, sed legitimus in agro Bononiensi occisus est. Fredericus reliquit hæredem universalem Conradum filium susceptum ex sola filia regis Hierosolymitani: quem tamen idem Manfredus spurius veneno postea sustulit.

CAPUT XV.

CONRADUS filius Friderici II. legittimus: institutus hæres a patre: e germania profectus paternæ privationis exemplo non deterritus: Siciliæ Regnum violenter ingressus est. Potitus urbe Neapolitana obsidione & fame: & mœnia in multis locis aperuit. Civesque præsertim primarios male tractavit: Muros Capuæ evertit: & Aquinum nobile oppidum incendit. Eodem anno opera Manfredi veneno sublatus est.

Ejus testamentum Manfredus suppressit: consciis quibuscum-

cumque veneno sublatis. Et populos ad fidem Coradini nepotis sui hortatus est. Videbat enim eos ad rebellionem pendentes, si qua occassio oblata fuisset. Hic Coradinus secundum Blondum; & comuniter alios fuit filius Henrici fratris Manfredi: quem Fridericus Pater, quia Ecclesiasticus erat occidi fecit: sed secundum Archiepiscopum fuit filius Conradi: ut cumque sit legitimus: & ex legitimo erat: jure succedens Friderico ex persona patris sive Henrici, sive Conradi legitimorum: excluso Manfredo: qui hoc timens: curavit eum infantem veneno per oratores in Germaniam missos occidi. Sed Mater callida alium puerum loco Coradini eis exhibuit: qui gustatis rebus donatis mox obiit. Ex Blondo li. vii. secundæ decadis folio cxci.

CAPUT XVI.

MANFREDUS Friderici II. Imperatoris ex concubina filius, Mortuo Conrado fratre Siciliæ Regnum obtinet, & regnavit annis xiii. excomunicatus ab Alexandro. Copias Ecclesiæ contra eum missas partim occidit: partim cæpit: pretendens se fratris legitimi hæredem. Et aucto suo exercitu: iterum Alexandrum cum ignominia repulit. Partem Guelfam florentinorum quia Ecclesiæ favebat: magno bello vexavit & attrivit: & Gibellinos introduxit Florentiam.

Urbanus IV. impatiens tantæ tyrannidis: declaravit regem Siciliæ citra & ultra fretum Carolum fratrem Sancti Ludovici regis Francorum: qui commisso prælio apud Beneventum Manfredum occidit regno potitus.

CAPUT XVII.

CAROLUS Sancti Ludovici Regis Francorum frater Provinciæ, & Andegavorum comes interfecto Manfredo a Clemente Pontifice, sicut antea cogitaverat Urbanus IIII. & scripserat Ludovico, qui se ad id parare ceperat: sed mors

Urbani cœptum illud turbavit: Rex Siciliæ declaratur. Et Siciliæ & Apuliæ Regnum in suam potestatem redegit. Et cum rebus pacatis Viterbium ad Clementem se cum exercitu contulisset: in Hetruriam illico movit: in qua ad domandos Guelfos Coradinum adolescentem Conradi Svevi nepotem vocari audiverat. Mox in Regnum contra Coradinum vocatus: ubi victo & decapitato Coradino cum Henrico fratre suo tunc senatore, & regis castellæ germano Regnum in suam potestatem denuo redegit. Atque ita Romam veniens: in Lateranensi Ecclessia Rex Hierusalem & Siciliæ declaratur: adjecta annua feudali solutione XLVIII. milium nummorum Romanæ Ecclessiæ facienda: ea lege, ut nec ipse nec successores imperium ministrandum etiam electi acceptarent. Terrebat enim Pontificem Friderici I. & II. memoria.

Pace in Italia composita in Aphricam trajecit in subsidium Sancti Ludovici fratris sui: quo ex peste mortuo invento: cum Tunici rege pacem composuit: adjecto onere annui tributi perpetui.

Miratur Blondus secunda parte li. VIII. versiculo. *Non possum hoc loco*. Quare Romani receperint Carolum etiam in senatorem: quem magistratum anno fere administraverit: suas expectans copias, quæ ex Galliis ducebantur. Et tamen Clemens voluit potius exulare Perusiæ, aut Viterbii, sicut Urbanus prædecessor suus: & non esse Romæ præsente rege amicissimo. Sed Blondus responderet facile: qui sæcularibus sæcularem potestatem gratiorem diceret Ecclessiastica: Romanorum moribus omni tempore pensatis.

Reversus Carolus ex Aphrica reperit Regnum Siciliæ ad Petrum Regem Aragonum defecisse: & ab eo debellari. Mores enim gallorum in Apulia & Sicilia (ut late scribit Leonardus Aretinus in historia florentina. Et refert Archiepiscopus secunda parte folio LXX. §. II.) in tantam nauseam populos reduxerant: ut longa patientia se posita: ex composito omnium populorum: certa die hora vesperorum

rum omnes Galli trucidati fuerint. Unde commisso prælio rejectus est Carolus ab Aragonensi ex Sicilia ad Apuliam. Propterea Martinus IV. contra Aragonensem crucem & indulgentiam plenariam publicavit. Eadem Blondus octavo libro secundæ decadis folio CCXI.

Petrus vero Aragonensis se accersitum fuisse dicebat: & eo audientibus id regnum accepit: quia asserebat Regnum jure hæreditario ad Constantiam uxorem suam Manfredi filiam spectare: ex quo linea masculorum Friderici II. per obitum Conradi & Coradini defecerat. Demum Carolus moritur, & Neapoli sepelitur septima die Januarii. M.CCLXXXV. ut per Archiepiscopum secunda parte folio LXXIII. §. IX.

Nicolaus Papa III. Ursinus ægre ferens potentiam Caroli & præcipue, quia ob senatoriam dignitatem videbatur urbi dominari: statuit ne quis Senatoriæ dignitati præficeretur, qui esset ex Regio sanguine. Deinde opera Joannis Porcharii persuasit Petro Regi Aragonum, ut jure hæreditario uxoris suæ: cui Manfredus fuit pater: & Coradinus frater consobrinus Regnum Siciliæ recipere anniteretur. Sed dum Nicolaus ista molitur obiit. Succeffit Martinus IV. Gallicus qui Carolo favit: hinc magni belli fomenta: in quo Martinus Petrum excomunicatum Regnis privavit: & contra eum crucem prædicandam, & indulgentiam plenariam multaque alia statuit.

In hoc gravi bello moto per Petrum Aragonensem contra Carolum Regem: & Carolum ejus filium Principem Salernitanum: Carolus II. cum multis captus: carceri in Apulia mancipatur. Demum quatriennio elapso liberatur. M. CCLXXXVIII. opera Roberti comitis Artensis consobrini Caroli mortui: qui ex Gallia cum exercitu venerat in Regno.

Ea lege exivit Carolus II. carcerem Aragonensium: ut faceret, quod Carolus de Narles alias Martellus Germanus Regis Franciæ renunciaret omni juri, quod habebat in Regno Aragoniæ. Nam Martinus IV. indignatus contra Ara-

go-

gonenses dederat privilegium Regni Aragoniæ illi Carolo de Narles. Et pro cautione promissionis dedit Carolus pro obsidibus tres ex suis filiis. Tamen non potuit servare promissa. Hec excerpta ex Archiepiscopo tertia parte folio LXXII.

De his ità scribit Blondus. Carolus Rex Neapoli appulsus: Civitate confirmata quam reperit titubantem: in Apuliam se contulit copias inde navigiumque contracturus, quo in Siciliam transportaret exercitum: sed febre correptus interiit. Regnum id conservatum est Carolo II. in Aragonis carcere agenti: diligentia Cardinalis legati.

Filippus, filius Regis Franciæ comes Attrebatensis ad Regni custodiam accelerare jussus est: quem e galliis paucæ copiæ secutæ sunt. Nam plurimis indigebat pater ad destinatum in Aragonia Regnum: Martinus enim Pontifex id Regnum concesserat filio primogenito. Interim Martinus suum Carolum sequens moritur. Et succedit Honorius IV. Sabellus, qui excomunicationem a Martino IV. factam in Petrum Aragonensem: Fernandumque & filios, ac Constantiam uxorem revocavit. Blondus.

CAPUT XVIII.

CAROLUS II. Caroli Siciliæ Regis filius defuncto Patre, hoc anno successit in Regno Patri adolescentulus: & regnavit an. XXV. Quinto anno Regni sui cum Hungariæ Rex sine prole decessisset: ex hæreditate uxoria ipsius Regnum accepit: & Carolo primogenito suo concessit.

De bello inter istum & Donglanum Regem Aragoniæ qui se vocabat Regem Siciliæ scribit Archiepiscopus tertia parte folio LXXVII. iii. col.

Ex Carolo I. defuncto solus dictus Carolus superstes fuit. Ipse xiiii. filios habebat ex Maria uxore sua filia ex hærede Regis Hungariæ. Novem mares & quinque femellas. Notiores fuere septem. Primus fuit Carolus Martellus

lus qui postea fuit Rex Hungariæ: Pater Andreæ qui successit in Regno Apuliæ Roberto hujus fratri: & occisus a Joanna. Et Ludovici Regis Hungariæ. Secundus Aloisius seu Ludovicus: qui fuit ordinis minorum, & Episcopus Tolosanus demum canonizatus. Tertius Robertus Dux Calabriæ, qui Patri in Regno successit. Quartus Philippus Princeps Tarentinus Pater Ludovici mariti Joannæ Reginæ Roberti neptis. Quintus Raimundus Berengarii: qui debebat fieri comes Provinciæ. Sextus Joannes Princeps Amoreæ. Septimus. D. Petrus Comes.

Philippus Rex Franciæ filius Sancti Ludovici Regis cum magno exercitu venit ad juvandum Carolum II. contra Petrum Aragonensem anno M. CCLXXXV. & commisso magno prælio ad radices montium altissimorum, qui sunt in confinibus Cathaloniæ: Petrus vulneratus reversus ad villam francam obiit, ut late Archiepiscopus II. parte fol. LXXII. Deinde anno domini M. CCLXXXVI. filius ejus Rex Aragonum coronatus fuit ab Honorio IV. de Regno Siciliæ secundum Archiepiscopum ibidem folio LXXIII. ca. V.

Tempore Nicolai IV. qui successit Honorio IIII. & præcessit Celestinum III. pax constituta est inter Aragones, & Gallicos Reges. Rex enim Carolus II. promisit impetrare suis sumptibus a Pontifice, quod Jacobus Arago institueretur feudatarius Trinactiæ, sicut fuerat Carolus genitor suus. Quod si triennio non impetrasset: carcerem unde dimittebatur redire promisit. Deditque filios sponsionis servandæ obsides: videlicet Carolum: cui postea Martello: Regi Hungariæ: fuit cognomentum. Et Ludovicum ordinis minorum: qui postea a Bonifacio octavo canonizatus est. Ex Blondo folio CCVIIII.

Nicolaus IIII. die XXVIII. Maji in festo Penthecostes M. CCLXXXIX. coronavit Romæ Carolum II. filium Caroli I. Regis Siciliæ. Nam liberatus a carceribus Aragoniæ veniens ex Francia, & honoratus valde Florentiæ ad urbem applicuit, & cum magno honore receptus a Nicolao IIII.

qui

qui fuerat ordinis minorum patria Esculanus, & posuit super caput ejus coronam Regni Siciliæ & Apuliæ cum magna sollemnitate & gaudio: & collatis sibi multis jocalibus & muneribus ab Ecclesia: ac etiam subsidiis decimarum in adjutorium ad recuperandam Siciliam: postmodum inde recedens regnum ingressus est. Hæc Archie. III. parte fo. LXXVI.

Nicolaus Papa Carolum Regno honestaturus: quod paterna successione habiturus erat: appellavit eum Regem utriusque Siciliæ. Quod cum audisset Jacobus Arago frustratus spe, quam conceperat in fœderibus cum Carolo (ut dictum est) ictis: illum bello agitare instituit: & classe ingenti per tumultum educta in Italiam navigans Cajetam obsedit. Carolus coactus fuit vires contrahere: quam in ea Regni novitate dissipatæ erant. Sed Odoardus Angliæ Rex, qui primam inter eos pacem constituerat: iterato rem composuit: & Carolus consentiente Pontifice sponsiones primo factas se intra bienium servaturum repromisit. Ex Blondo folio CCXVI.

Anno deinde salutis M. CCXCVIII. tempore Bonifacii VIII. Carolus prædictus dedit Jacobo Aragonensi prædicto Regi Siciliæ Blancam secundam filiam: & ipse dimisit Carolum Martellum, & Ludovicum postea sanctum, quos ut est dictum tenebat obsides. Dedit etiam Lionoram tertiam filiam in uxorem Friderico Aragoniensi fratri Jacobi titulo etiam Regni Siciliæ eum ornando. Ex Blondo folio CCXVII.

Ad hæc tempora & personas, Sic etiam summatim colligitur ex Archiepiscopo III. parte historiarum folio LXXXI. §. V. Anno M. CCLXXXV. Opera Bonifacii Papæ Octavi pax facta est inter Regem Aragonum, & Regem Carolum: hoc modo secundum cronicam florentinam. Mortuo Anso rege Aragoniæ Dongianus ejus germanus qui supra appellatur Jacobus: qui se fecerat coronari de Regno Siciliæ, & illud possidebat: Quæsivit pacem ab Ecclesia

quam

quam spreverat, & a Carolo tunc secundo Rege Apuliæ ita cooperante Bonifacio. Pactum: ut Dongianus duceret uxorem Caroli: dimitteret Siciliam: relaxaretque obsides datos in Aragonia a Carolo: Robertum: Raymundum & Joannem. Carolus e contra auctorizante Bonifacio promisit quod Carolus Martellus germanus Regis Franciæ renuntiaret investituræ quam de regno Aragoniæ dederat sibi Martinus Quartus. Ad quod facilius faciendum dedit ei Carolus comitatum Andegaviæ: & filiam in uxorem. Et ipse Carolus Rex Apuliæ accessit in Franciam: & rebus sedatis: filios eduxit de carcere Aragonensi. Revertens Neapolim: invenit Florentiæ Carolum Martellum filium suum: creatum Regem Hungariæ cum magna pompa: mansitque ibi diebus xx. honoratus valde: mox Romam cum filiis veniens: habita super præmissis confirmatione apostolica reversus est Neapolim. Dongianus dimissa Sicilia reversus est in Aragoniam: & de illo regno fecit se coronari. Accidit quod cum Carolus rex Apuliæ vellet possessionem Siciliæ juxta conventa reperit (nescitur an culpa Dongiani, vel Pontificis quod Fridericus sibi Siciliam usurpaverat. Fratres illi mox citantur a Pontifice indignato, Dongianus comparet ducta secum Constantia matre: & filia Manfredi Regis Siciliæ. De facto purgavit se in præmissis Dongianus, adeo quod Papa eum instituit Regem Aragonum: vexilli ferunt ecclessiæ in mari: & Regem Sardiniæ si eam liberavit a pisanis. Rex Carolus omnem injuriam ei remisit.

Fridericus in Sicilia intrusus: inovavit quædam multa feritate. Anno M. CCXCVIII. Carolus ivit cum classe adjutus a Dongiano in Siciliam contra Fridericum. Capti Siculi: & ipse Fridericus: qui aufugit ab ipsis: & Carolus non habuit Siciliam. Postea in finem ejusdem anni Philippus Princeps Tarenti filius Caroli Secundi cum classe & exercitu invasit Fridericum: quem debellavit & cæpit: ut per Archiepiscopum ubi supra folio LXXXII. §. IIII. in fine.

MORTUO Jacobo Aragonensi genero Caroli Secundi Gal-

 lici:

lici: cujus etiam frater Fedricus Lionoram filiam ejusdem Caroli habebat uxorem. Robertus filius Caroli & Calabriæ Dux jussu patris in Siciliam trajiciens: Cathina urbe potitus est, & Philippus Princeps Tarentinus Federici frater cum potenti classe subsecutus. Verum Siculi veteri odio Gallici nominis pro Aragonensi tenentes: naves plurimas armavere. Et primo classem quam Robertus omiserat facile occuparunt. Deinde Philippi classem cum ipso interceperunt. Philippo Panhormi carcerato. Robertus relicta cathina in Civium potestate in Italiam rediit. Et Federicus Arago frater Jacobi & sororius Roberti & Philippi ex Ispania convocatus Siciliam obtinuit: & paulo post pene omnem Calabriam ex Blondo folio cc. xvii. CAROLUS Valesius anno secundo a jubileo tempore Bonifacii *viii.* ut erigeret rem consobrini regis secundi Caroli Neapolitani: contulerat se ex Hetruria in Apuliam cum copiis omnibus: Nec id displicuit Bonifacio Papæ: postquam deciderat de spe auxilii regis Franciæ. Et Valesius in Calabriam ducens predam animalium ingentem abegit: sed neminem habuit obvium resistentem. Aedericus enim non ausus congredi prælio: pacis primus mentionem fecit: quæ in hunc modum constituta est: redditis namque urbibus & oppidis de Italia captis: & captivis hinc inde liberatis. Permissus Federicus Aragonensis quandiu vixisset Trinacriam possideret: Ita jure jurando spondentibus Gallicis Rege Carolo filiis & Valesio. Ex Blondo folio ccxxviii.

Aliter narrat hoc Archiepiscopus iii. parte folio lxxxv. §.xvi. Dicit enim quod Federicus videns se imparem Carolo: impediendo victualia adeo fatigavit eum quod coactus fuit Carolus recedere sine honore, & pro minori erubescientia Caroli facta est pax simulata videlicet quod Eleonora filia Regis Caroli daretur in uxorem Federico: & Rex et Ecclesia juvarent eum in acquisitione alterius regni: quo facto traderet Siciliam Carolo: quod si Regina ei non posset acquiri: teneret Siciliam nominis dotis: & post mortem

tem suam & filiorum dimitteret Siciliam Carolo Regi & posteris: filia sine conventione desponsata est alia promissa evanuere. Rediit Valesius Neapolim: subinde in Galliam honore vacuus secundum Archiepiscopum.

Obiit Carolus secundus Rex Apuliæ Anno M. cccix. fuit valde liberalis & gratiosus ita ut diceretur alter Alexander: & si in munificentia: sed non in arte bellandi & industria aut fortuna similis: & in senectute sua effeminatus: posuit maculam in gloria sua libidine victus. Successit in Regno Robertus primogenitus ejus tunc dux Calabriæ: qui cum magna comitiva Baronum per mare transivit in Provinciam exinde ad Clementem quintum: a quo coronatus fuit corona Regni Siciliæ & Apuliæ: ac etiam dimisit & debitum quo tenebatur pater ejus & avus Ecclesiæ in subsidio eis præstito in bello contra Siculos: quod erat trium milium unciarum auri. Archiepiscopus. iii. parte folio xciii. §. primo.

CAPUT XIX.

ROBERTUS CAROLI secundi Siciliæ, & Apuliæ Regis filius patri successit: & regnavit annis xxxiii. Rex multorum Scriptorum laudibus celebratus: quoniam ne dum rei militaris peritia: sed multarum scientiarum ornamento vere inclytus Regni titulis a Clemente Papa in Avinione susceptis. Profectus est ex Galliis ad Pelaguram Bononiæ legatum: qui curam Ferrariæ tumultuantis ei demandavit. Misit deinde Joannem fratrem ex Neapoli Romam ut inde expelleret Henricum septimum Imperatorem: quia totam Italiam sua tirannide turbabat. Coactus Henricus abire Robertum reum læsæ majestatis fecit: & non citatum Regno privavit: quam sententiam cum inde secutis Clemens in cle. Pastoralis de re judicata irritam declaravit. Hic Robertus Genuæ Savonæ & quorundam aliarum urbium dominium habuit opera Guelforum. Demum nullo filio su-

perstite moriens: regnare præcepit Andreas ex Carolo Martello fratre rege Hungariæ natus nepos: Licet Joanna nata per Carolo filio Roberti a Florentinis (ut est dictum) olim vocati regnum administraverit ut sequitur.

Dolens Petrarca de morte Roberti potissimum quia successit Regina junior & nepos adolescens: post deplorationem ita scribit epistola prima quinti libri. Ita me Reginæ junioris: novique Regis adolescentia: ita me Reginæ alterius ætas ac propositum: ita me tandem territant Aulicorum ingenia & mores: mendax hic utinam sim Propheta. Sed agnos duos multorum custodiæ luporum creditos video: regnumque sine Rege. Nam quid ego eum qui ab alio regitur Regem dicam: multorumque sevitiæ expositum?

Robertus novum Pontificem salutarurus Avinionem accessit: recedens a Pistorio: quam terram cum Gibellinis obsederat: ut èam ab oppressione Guelforum liberaret: & Cardinalis Legatus Pelagura nuncupatus sub censurarum interminatione eos amovit.

Petrarca appellat Robertum serenissimum regem & unicum dæcus ætatis suæ epistola secunda iiii. libri in qua ostendit eum fuisse verum regem: omniaque regio nomini necessaria in eo fuisse.

Bella in Italia inter Gibellinos pro quibus Ludovicus Bavarus in Imperio intrusus: & Galeacius Vicecomes: & Guelfos pro quibus Joannes xxii. Robertus & Carolus filius & Florentini.

Anno M. cccxviii. Robertus ivit Janum in auxilium partis Guelfæ contra Orienses & Spinolas exules & commisit sepius prælia: domuit exules: & ivit ad Johannem Papam: postea eo absente iterum exules plura innovarunt: sed tandem ope etiam gentium Regis exterminati sunt. Archiepiscopus tertia parte folio xcix. §. iiii. & v. extendens multorum prælia pro habenda Janua: & postea de Mediolano etiam a Roberto desiderato.

Dum Castrutius tyrannus Lucensium præmeret Florentinos

tinos ex Pescia postularunt a Roberto ut eis daret Caroli filium in Dominum: qnod factum est: paulo post & Castrutius & Carolus felicitate Florentinorum obiere.

Anno M.cccxvii. finita treugua inter Regem Robertum & Regem Siciliæ Fridericum. Robertus cum classe & exercitu profectus est in Siciliam: & in xv. diebus multa devastavit & occupavit in Regno. Federicus latuit semper in Castro Giatini. Unde Sicilia majus damnum passa a Roberto quam a Carolo primo vel secundo: & si continuasset per annum subigiebat Siciliam. Joannes Papa xxii. jussit Roberto ut faceret inducias quinquennales: paruit Domino suo: data Civitate Rhegii & aliis terris in depositum Papæ. Tandem in dominium Roberti conquerente frustra Federico devenerunt. Archiepiscopus tertia parte folio xcviii.

Anno M.cccxxxiii. ad finem Pontificatus Joannis xxii. mutata est Italiæ conditio. Nam quibus Papa & Rex Bohemiæ amici essent: his Robertus Rex & Florentini adversabantur: nullo Guelforum Gibellinorumve discrimine. Roberto conjuncti contra Ecclesie Scaligeri: Gonzage: Carranenses: & Estenses: quos omnes Joannes xxii. excommunicavit. Blondus ix. libro secundæ decadis in principio.

Gesta Roberti contra Henricum: quem Archiepiscopus appellat septimum: late ponit Archiepiscopus iii. parte folio xciiii. inferens quicquid etiam cum filiis suis ægit in Tuscia pro Florentinis. Late etiam ponit Blondus ix. libro secundæ decadis folio ccxxi. cum pluribus sequentibus. Et Leo Aretinus in historia Florentina libro quarto in quinto.

CAPUT XX.

ANDREAS filius Caroli Martelli Hungariæ regis: mortuo hoc anno Roberto ejus Patruo filio Caroli secundi sine virili semine: accepta Joanna ipsius Roberti Regis ex filio nepte in uxorem post socerum & patruum suum regnavit in Sicilia & Apulia annis tribus. Sed Joanna post triennium cogni-

cognita viri secordia: consentientibus agnatis ejus qui regno inhiabant: Andream ipsius virum & consobrinum per insidias laqueo interimere fecit. Et alteri consobrino nupsit videlicet Ludovico olim filio Philippi Tarentini principis fratris Roberti. Remansit Andreæ superstes filius Carolus cognomento parvus dictus: de quo infra ca. xxii. Ludovicus vero Hungariæ Rex & ipsius Andreæ frater ita scripsit Joannæ. Joanna: inordinata vita præcedens: retentio potestatis in regno: neglecta vindicta: & excusatio subsequens: necis viri tui probant te fuisse participem & consortem. Unde Ludovicus cum paratissimo exercitu ad ulciscendam fratris necem in Italiam venit. Et primo Sulmonenses resistere ausos severiter domuit. Subinde septennale bellum Regnum illud multis contentionibus attrivit.

Ludovicus recepto Sulmone omni Regno facillime est potitus: Joanna enim & Ludovicus Tarentinus vir suus fuga sibi a principio consulentes: in Provinciam se receperant. Relicto ad custodiam Regni Neapolitani Dirachino filio Comitis Gravinensis fratris germani Regis Roberti quem Ludovicus Rex Hungarus cum omni præsidio a Joanna relicto captum capitali supplicio affici jussit. Ludovicus tertio mense quo advenerat: in Hungariam reversus est territus a peste quæ totam Italiam triennio attrivit: ita ut ex centum quibuslibet x. superstiterint: Reliquitque in præsidium Regni Hungaros. Blondus decimo libro secundæ decadis folio cccxxvi.

Roberto Regi erant duæ neptes ex Carolo filio qui antea a Florentina expeditione reversus adolescens obierat, & Carolus Martellus frater Roberti Rex Hungariæ habuit filium etiam nomine Carolum. Obiit Carolus filius vivente Carolo patre superstitibus Ludovico & Andrea filiis.

DE HAC JOANNA PRIMA seniore scribit Poggius in libro de varietate fortunæ: cujus dicta sic summari possunt. Joanna Regnum paternum nulla virili prole superstite sola tenuit: summa omnium voluntate. Andream prolem regiam

giam virum suum & Hungaria accitum morte affecit. Territa deinde impetu Hungarorum qui ad ultionem mortui venere: primo Florentiam: Inde in Provinciam aufugit. Illis abeuntibus: restituta: fortunam secundam ad extremam usque ætatem experta. Regnum tenuit summa pace: supra prudentiam muliebrem: adeo ut nullo unquam tempore floruerit subR ege magis. Vubanus ut eam deprimeret: movit Carolum Principem Dirachinum: Regia ortum stirpe: qui ex Hungaria in Italiam venerat: & Aretium per intestinam seditionem occupaverat: prelio in regno conmisso: Reginam captam annis confectam: puluillo ori superinjecto ad mortem compulit.

Erat Urbano nepos nomine Butilus nullius neque virtutis neque consilii: quem extollendi cupiditate Pontifex cæcus convenit cum Carolo, ut ei partem Regni promitteret. Cunctantem Regem Pontifex novo bello turbavit parvis copiis: nec ad imbelle oppidum oppugnandum aptis: quas Carolus apud Nuceriam parva obsidione contundit. Inde Carolus Regno Hungariæ potitus: dolo magni comitis Reginæque superstitis in cubiculo gladio occisus. Exultasse ferunt Urbanum ad nuntium mortis: cultrumque quo ictus fuerat ad se delatum recenti sanguine respersum avidissime inspexisse. Si Carolus diutius vixisset sapientiam Roberti æquaturus erat. Reliquit Carolus Joannam & Ladislaum filios: adhuc cum ancipiti diutius fortuna tandem regnum pervenisset: sororem Joannam viduam cum in fata concederet: hæredem (nam ipse caruit liberis) reliquit. Poggius.

CAPUT XXI.

LUDOVICUS filius Philippi Principis Tarentini filii Roberti & Joannæ etiam Roberti Regis neptis: maritus postquam obtinuit Regnum Apuliæ contra Ludovicum consobrinum

num Hungariæ Regem. Nomine Clementis Papæ Neapolim junctus: regiam potestatem hoc anno accepit: & regnavit annis xxvi. & suscepto Regno pacem cum Hungaro renovavit. Joanna autem Regina in benivolentiæ signum Avenionensem urbem quæ sui patrimonii erat: Pontifici vendidit. Et ei pro pretio remisit Pontifex tantundi, quod ipsa ex feudo Apuliæ debebat: quantum ipsa Avenionensis civitas valebat. Blondus folio cc. xxvii.

Cum Clemens VI. Ludovicum Tarenti Principem corona Regni Neapolitani insigniri fecisset. Pax cum Ludovico Hungariæ Regem consobrino renovata est de qua re Petrarca ad Philippum Cavallicen. Episcopum ita scribit: Rex Siculus dilatum diadema recepit. Interque eum, & Hungaricum regnatorem pax nunc ẽterna convenit.

CAPUT XXII.

CAROLUS nepos Ludovici regis Hungariæ quem (ut est dictum) pestis in Hungariam remiserat. Ortus regio genere ex Carolo primo qui Manfredum superavit. Vocatus fuit ab Urbano ex Hungaria cum exercitu contra Reginam Joannam tum quia ipsa favebat Clementi VII. Antipapæ. Tum quia dicebatur adoptasse in filium Ludovicum Andegavensem quondam Regis Francorum filium. Cognoverat Urbanus quantus esset Carolus in re militari cum olim in bello Tervisino pro Hungaris contra Venetos strenue se gessisset. Veniens itaque in Italiam cum octo millibus equitibus Hungaris terruit Florentinos: & acceptis ab eis xl. millibus nummum auri: Pontificem mox Neapolim petiit: & mirabili victoriæ cursu capta Regina, & Ducibus ejus superatis: Regnum obtinuit: postea Reginam interfecit. Regnavitque ibidem annis quatuor.

Anno deinde sequenti Ludovico Hungariæ Rege nepote Roberti ex filii filio sine liberis defuncto: proceres Hungariæ ne Reginæ subessent Carolum accersiverunt: qui magna popu-

populorum gratia coronatus : non multo post dum conventum celebraret : Reginæ dolo interfectus est anno M. ccclxxxv.

URBANUS Pontifex ut gauderet portione felicitatis Regni a Carolo capti : cum tota Curia Neapoli se contulit : ostenditque ea vera esse quæ ei a principio Cardinales objiciebant ; quod & si esset homo acerrimi ingenii : tamen tantæ pervicaciæ esset ut durus & rusticus ac nemini amabilis : nemini gratiosus esset. Mox enim nepotem suum creari Capuæ Principem a Rege contendit : quod cum vellet violenter obtinere : Rex ei prohibuit adhibitis custodibus exitum urbis & palatii. Pontifex tamen obtinuit a Rege quæ propter æstatis caumata habitaret Nuceriæ. In quo loco præsidio communito ingentem turbam Cardinalium creavit. Septem etiam ex veteribus carceratis : quos diceret conjurasse adversum se cum Rege & Antipapa. Citavit etiam Regem ut ad ejus privationem procederetur. Rex autem ut facillius (sicut ipse dixit) responderet : contractis copiis Nuceriam circumsedit. At Raymundus Baltianus gente Ursinus Comitis Nolani filius qui postea fuit princeps Tarentinus Urbanum cum curia ad mare proximum deduxit : ubi triremes Genuensium affuerunt : & dum Pontificem vehebant : & septem Cardinalibus Nuceriæ captis quinque saccis involutos in mare demergi curavit. Romamque reversus xxix. Cardinales creavit pro majori parte Neapolitanos. Blondus folio ccxlviii. Et Archiepiscopus iii. parte folio. cxxxiii. §. xii. Postea privationem Caroli factam ab Urbano Bonifacius IX. revocavit : ut. ca. proximo versiculo. Ladislaus adolescentulus.

CAPUT XXXIII.

LUDOVICUS Andegavensis Dux & Francorum regis frater : Caroli prædicti inimicus : adoptatusque a Regina Joanna : venit in Italiam cum lv. milibus Gallorum contra Ca-

rorum: & ut Urbanum Pontificem dejiceret: apparatus formidabilis: expectatio ingens: Bernabonus Mediolani Dominus Ludovico favebat. Urbanus Papa Carolo: Florentini mixti. Tandem in Hetruria erumpens Ludovicus: cæpit & diruphit Aretium: bienniòque conatus Carolum in Apuliam debellare: interiit. Galli sui Aretium vendidere Florentinis pro. lx. M. & Andegavenses soli & prope nudi potius quam inermes, mendicata hostitiatim ad victum stipe longitudinem Italiæ sunt emensi. Late Archiepiscopus iii. parte folio cxxxii. §. de transitu Gallorum & Blondus x. libro secundæ decadis folio cc. xlvii.

Urbanus anno uno Genuæ acto Lucam se contulit: & semestre ibi acto: per Pisanos & Senenses Perusia se contulit. Egit vero in ea paucos menses: quòd desiderio teneretur Neapolim repetendi: statum eversurus Ladislao admodum puero: & Joannæ sorori: ad quos regnum Caroli patris hæreditate pervenerat. Fovebant enim Urbano maximam spem si accessisset: multi proceres soliti studere Ludovico Andegavensi: ut propriæ Regis utilitati consulerent: quam quód Pontifici asficerentur. Sed magna usi fide Cajetani: pueris servatis Regnum quoque servarunt. Unde Pontifex Ferentinum usque delatus: cum nullas rebelliones intellexisset fieri ab eis quæ ita promiserant: quia pueros superstites metuebant: Romam venit novos: ut est dictum: Cardinales creans: & curia repleta Banderesii quieverunt. Blondus folio ccxlix. decimi libri secundæ decadis.

CAPUT XXIIII.

LUDOVICUS Caroli Regis in Hungaria necati filius: hoc anno in Apuliæ Regno successit: & regnavit annis xxix. venit ex Hungaria ubi res prospere non succedebant ad Italiam: & opera Alberici Comitis Cunii Regnum integrum redegit. Et ob magnam rerum prosperitatem Duce prudentia factus est omnibus etiam Pontifici formidabilis.

Vi-

Vigesimo anno sui Regni Ladislaus sub specie amicitiæ Romam venit. De hoc late Platina in Innocentio VII. & Archiepiscopus tertia parte fol. cl. & plenius Leonardus Aretinus qui interfuit: Epistola sexta: *Superioribus diebus* &c. Et concitavit Romanos ut contra Innocentium VII. arma sumerent: quare xi. ex Romanis levitate Ludovici nepotis Innocentii occisi sunt. Et Innocentius timore Romanorum cum curia Viterbium aufugit.

Iterum Pontificante Gregorio XII. per ejus absentiam Rex Romam occupavit. Et Pontifex illum Regni titulo privavit. Et Ludovico filio Ludovici Andegavensis filio regnum concessit.

Postea tempore Joannis XXII. Neapolitani: adeo a militibus Ecclesiæ profligatus fuit Ladislaus: ut aliquando dixerit: quod si hostis prudentia uti scivisset: totius Regni potestatem ei accepisset. Varia deinde inter Regem & Pontificem fortuna. Rex Cortonam vendidit Florentinis. Cumque eos domare constituisset: Morbo correptus Neapolim rediit: ubi dolo concubinæ in actu venereo venenatus obiit. Supplementum.

Ladislaus adolescentulus filius Caroli per Bonifacium restituitur ad Regnum paternum occupatum a tirannis & a populis qui Ludovici Andagavensis partes secuti fuerant. Et quia occupatores tam urbis Neapolitanæ quam cæterarum partium Regni innitebantur privationi: quam fecerat Nuceriæ Urbanus VI. ob delictum Caroli: ut supra c. proximo. Ideo Bonifacius eam privationem abrogavit. Et curavit Ladislaum coronari in Cajeta per manus Cardinalis Florentini. Soli enim Cajetani Ladislao & sorori Joanne fidem constantissime servaverant. Blondus ad finem secundæ decadis.

Et subdit folio sequenti: quod dum Rex Ladislaus obsidione premit recipitque Jaderam: audivit Neapolitanos conjurationem cum quibusdam Regni proceribus iniisse & populos pendere ad rebellionem: quare Jadera Venetis quo-

 rum

rum pluries fuerat vendita: Neapolim rediit: & neminem in Regno esse permisit, qui vel oppidi aut arcis dominatum haberet. Et cum multos patria ejiceret Principes viros: tum in Severinates familiam crudeliter animadvertit: quorum primores capitali judicio sunt affecti.

Anno M.cccciii. mense Julii profectus est Ladislaus Jaderam cum magna comitiva: quia major pars procerum Hungariæ repudiaverat Sigismundum filium Caroli Imperatoris & germanum Ladislai Regis Bohemorum depositi ab Imperio. Et proceres qui Ladislaum vocaverunt obviantes fecerunt eum coronari per Episcopum Straponensem: ad quem de more spectat talis coronatio. Cum autem præmisisset Comitem Tricaricum de secundo Severino cum lanceis ccc. ut Regni possessionem caperet: reperit mutatam Hungarorum sententiam quæ malebant Sigismundum: & ad idem se flexerunt qui Ladislaum vocaverant & ita deceptus recessit. Archiepiscopus iii. parte folio cl.

Anno M.ccccviii. cum Ladislaus in Apulia obsideret civitatem Tarentinam: in qua dominabatur Ducissa olim uxor Raymundelli de Balzo cum filiis suis Comitibus Litii. Post multa prælia eam duxit uxorem cum filiis Tarentum accipiens. Hæc vocata Regina Maria: quæ longo tempore Regi supervixit: ad sua reversa. Aliam prius habuerat uxorem filiam Regis Cypri: quam dicitur veneno extintisse; nulla ex ea prole suscepta. Veneno & ipse in adolescentia potionatus: exenteratis mulis calidis intromissus; malitiam virus evicit, sive autem ex eo, sive ex alia causa quasi balbutiens non prompte verba valebat exprimere.

LUDOVICUS de Migliorotis nepos olim Innocentii VII. q. xi. Romanos trucidari fecit: rebellis Ecclesiæ & ejus Pastori: cum multas civitates sibi usurpasset in Marchia: cernens se insufficientem ad resistendum Ecclesiæ: amicitiam cum Ladislao iniit: pro cujus rei fœdere Esculum postquam expoliavit ei concessit: in ejus quasi compensationem Rex eum Comitem instituit Monopolii & quorumdam circa

ca illud Castrorum, sed non multo post Rex ei abstulit sub aliquo prætextu. Archiepiscopus ubi supra.

LEONARDUS Aretinus qui fuit Secretarius Innocentii VII. & Gregorii XII. Epistola xix. *quod flagitas*, & xxiii. *postquam alias*. Scribit quod vacante Sede obitu Bonifacii IX. Consideravit Ladislaus quod Pontifex qui tempore scismatis erat Romæ concesserat Regnum Ladislao, qui verò in Galliis Duci Andagaventium: quare timens ne Gallicus eligeretur in Pontificem: omnes machinas adhibuit ad impugnandam unitatem; intererat enim sua ut per divisionem perpetuam Sedes Romana imbecillior maneret. Oratores item ex Gallia instabant pro electione; tandem electus est Angelus nobilis Venetus Gregorius XII. nuncupatus.

Epistola sequenti; *scripsi nuper*: Late describit quod copiæ Ladislai Regis cum Romanis exulibus Duce eorum Joanne cum Nicolao Columnensibus: via Latina ad xii. lapidem appropinquarunt orbi: erecta metu Roma ad Gregorium Pontificem currit: ille affirmat conficta esse omnia. Nocte sequenti in prima vigilia milites Regii intrant Urbem per vastæ solitudinis loca. Clamor sublatus per urbem diffunditur: itur ad arma: Pontifex in Castellum Sancti Angeli se reduxit. Cardinales fuga maxime versus Sutrium sibi consulunt. Inde animi Romanorum debilitati: ea nocte hostis superior fuit. Nec jam procul a capitolio pugna erat. Albescente jam cælo: Paulus Ursinus cum equitatu occurrit: & a fronte & a tergo hostes cingens eos in fugam vertit: ex merori letitia ingens. Miratur Leonardus rei spectator: tantam mutationem tam brevi tempore contigisse. Fuerunt qui secundum eum putarunt: totam hanc rem a Pontifice de industria compositam ut mentio unitatis obrueret. Promiserat enim cum juramento & voto ante & post electionem de renuntiando quoties in favorem unionis de hoc requireretur. De his etiam Latius scribit Platina in Gregorio XII.

ERAT TEMPORE hujus motus Paulus Ursinus in urbe ad sti-

ſtipendium Eccleſiæ cum mille equitibus. Et in hac victoria habuit captivos Joannem & Nicolaum Columnenſes. Rex autem Ladislaus cum ad mœnia expectaret proſperum rei exitum & nullum ſignum videret: non eſt uſus ingredi: nec ullam opem Columnenſibus præſtitit: audaciam concitati Romani populi timens. Paulus autem Urſinus qui antea prætendens ſe creditorem Gregorii IX. milium florenorum: & ratione ſtipendii: & ratione mutui facti in coronatione: ideo Tuſcanellam ſibi uſurpaverat: nunc menſe Auguſti: hanc victoriam ſecuti quaſdam etiam terras habuit a Gregorio pro ſtipendio. Inde Gregorius e Roma diſceſſit pro materia ſciſmatis tollendi. Archiepiſcopus tertia parte folio. cl. ca. quarto in principio. Et folio cliiii. §. iiii.

LADISLAUS REX non contentus quod ſemel periculo Romanorum dominium Eccleſiæ Romæ vexaſſet tempore Innocentii VII. Et iterum Pontificante Gregorio XII. Romam in tanto bello civili: adeo ſibi omni tempore reſiſtente implicaſſet. Tertio idem facinus aggreſſus Romæ dominium (Deo non tamen ad multum tempus ſinente) adeptus eſt. Nam abſente Gregorio qui ex Roma Lucam ſenſim petierat: lædere initio cum Cameracenſi & aliis tyrannis Marchiæ, & cum Paulo Urſino qui tunc urbem gubernabat; habita etiam occulta intelligentia cum Columnenſibus & Sabellis. Poſuit quatuor Galeas in faucibus Tyberinis: obſeſſa fame Roma. Unde Hoſtienſes Hoſtiam ei dederunt.

Romani advertentes varietatem Pauli & aliorum: Hoſtiam captam: partem exercitus regii in urbem introductam: tradiderunt Romam Regi: qui die xxv. Aprilis. M. ccccviii. magno triumpho ingreſſus eſt Capto eodem die Capitolio in deditionem: & aliis fortaliciis Urbis: & habitavit juxta palatium Papæ in habitationibus Camerarii.

Paulo poſt detectum quod Gubernator Genuæ tractatum habebat cum Paulo Urſino de danda Roma Benedicto Papæ

pæ XIII. & illud forte secutum fuisset: nisi tempestas maris traxisset ad portum Veneris xiiii. Galeas Januensium, quæ ex Janua Romam veniebant: præmissis ebulientibus: quæ postea a Gregorio allegebantur contra Benedictum simulatorem optatæ unionis.

Rex Ladislaus capta Roma bellum movit in Hetruria vexatis diu Senensibus & Florentinis. Sed interventu etiam Venetorum dimissis copiis in variis locis reversus est Neapolim.

Hoc tempore Ludovicus Andegavensis Dux filius ipsius Ludovici: qui descenderat in Italiam contra Carolum Regem Apuliæ patrem Ladislai: auditis prædictis, & oppressione quam Ladislaus inferebat Florentinis. Inito cum eis fœdere venit Pisas cum quinque triremibus ornatis: & adoravit Alexandrum Papam V. tunc Pisis creatum: viventibus Gregorio & Benedicto: declaratis ab illo Concilio intrusis.

Postulavit Ludovicus ab Alexandro Papa concedi sibi regnum Siciliæ & Hierusalem: quod dicebat sibi debitum. Pontifex habito tractatu cum Cardinalibus, postulata concessit: cum scilicet vacaret dictum Regnum: & ad Ecclesiam devolutum esset. Et quia alias per Benedictum fuerat de dicto regno Avenione coronatus: non est eis visum congruum illud reiterare. Mense Augusti anni sequentis scilicet ccccix. factus est idem Ludovicus vexillifer Ecclesiæ: datis sibi insigniis ad procedendum contra Ladislaum inimicum Ecclesiæ cum faveret Gregorio jam ab eis deposito & Concilii inimico. Et ordinarunt quod Malatesta de Malatestis Capitaneus Florentinorum: & Legatus Bononiæ Baldassar Cossa cum suis gentibus recuperarent Romam, quod tandem factum est juvante Paulo Ursino & Populo Romano: quod se Regi rebellarunt. Et Malatesta cum triumpho Romæ receptus est. Paulo post Alexander Papa obiit Bononiæ.

Creato bononiæ Joanne XXIII. anno M. ccccx. Cum ad

ad urbem venisset : opera Pauli Orsini & Sfortiæ & Ludovici Andegavensis quem Alexander Papa Regem nuncupaverat : Ladislaus profligatur . Anno sequenti Ladislaus rupta pace cum Pontifice Paulum Ursinum cum copiis Pontificis in Picentibus obsedit . Joannes Roma a Ladislao pulsus cum copiis suis Florentiam venit . Ea æstate cum Bononiæ resideret Joannes Papa : suspensis omnium animis : & ad Concilium se præparantibns : Ladislaus Rex moritur . M. ccccxii. Liberata Florentia a certissimo jugo servitutis, quod brevi subiisset . Successit Ladislao Joanna soror.

CAPUT XXV.

LUDOVICUS Andegavensis posthumus ejus Ludovici qui adoptatus a Joanna cum Carolo tempore Urbani VI. contendit . Hoc anno Pisas venit : & concessionem regni Apuliæ ab Alexandro Papa recepit : qui confestim cum exercitu contra Ladislaum perrexit : & cum eo Baldassar Cossa qui fuit postea Joannes XXIII. nunc Legatus de latere. Et circa Romam cum maximis copiis stativa faciens : ab urbe ultra progredi non fuit ausus . Sed Baldassar Cossa factus anno sequenti Bononiæ Pontifex : Romam profectus opera Pauli Ursini & Sfortiæ Ladislaum Romanam ditionem vexantem profligavit . Anno sequenti Ladislaus reassumptis viribus coegit Joannem præ timore exire Romam : & primo Florentiam : post Bononiam : deinde Mantuam profectus est : & cum Sigismundo Imperatore de expellendo Ladislao conventum habuit : Laudæ & Cremonæ : in quibus dum insistit a Concilio Constantiensi citatur & comparens deponitur .

CA-

CAPUT XXVI.

JOanna ejus nominis secunda Ladislai Regis soror: fratre sine liberis absumpto in Apuliæ Regnum successit: & regnavit annis xxi. Varias Regina Lites forti animo ferens. Multi enim Reges & adoptione & armis eo Regno se arguebat digniores. Alfonsus tamen Tarraconensis rex contra reliquos prævaluit. Cujus Atavus Petrus rex Aragonum contra Carolum primum Regnum sibi vendicaverat. Hunc autem Alfonsum Regina sibi in filium adoptaverat: qui tamen paulo post eam Neapoli expulit: receptamque: etiam interdum in urbis arcibus obsedit: ejus instabilitatem & mores non injuste domitans. Supplementum.

Joanna mortua deleti sunt xvi. ex primoribus quos appellaverunt consiliarios, qui testamentum falsum confinxerunt: in quo ex centum & quinquaginta milibus aureorum relictis. lxx. milia pro usibus civitatis legata, & Renatum fratrem Ludovici (de quo paulo ante) successorem conscripserunt. Orta inter regnicolas varietas: aliis Renatum: aliis Alfonsum volentibus. Aprutini illi se vovent: quem Pontifex elegerit. Refertur Pontifici Eugenio per oratores suos populum Neapolitanum ad solum Renatum proclivio-rem. Patriarcha ab Eugenio missus pro scelerato habitus: non recipitur: Alfonsus a faxione amica vocatus: & Hischea Insula navigans: in Sinvessanos extensione facta copias paravit. Cui Ursini & Columnenses adheserunt.

Gesta hujus Joanne latius cæteris scribit Blondus in tertia decade libro primo versiculo &c. Id factum narraturi. Et quia videri potest pro longa informatione: ideo summatim excerpsi capita rerum prout etiam feci in præcedentibus: licet actenus nullibi ita continuate insisterit Blondus in historia ista sicut in Joannæ temporibus.

Summatim etiam scribit progressus Alfonsi Poggius in libro de varietate fortunæ folio xlviii.

Et multa colligi possent ex libro Antonii Panormitæ de dictis & gestis Alfonsi.

Joanna adepto Regno Neapolitano: quod etiam aliquando Regnum Apuliæ: aliquando Siciliæ citra Farum vocatur. Assumpsit in virum Jacobum Marchiæ Comitem ex stirpe Regis Francorum sed patrimonio tenui. Ea conditione accitus ut Regis abstineret nomine rerum omnium Imperium penes Reginam esset: postmodum mutata sententia Regem appellari haberique voluit secundum Pogium late describentem levem ejus animum moresque non ferendos. Ille Sfortiam carceri tradidit: & Pandulfellum, qui Reginam stupro infamaverat occidit.

Et de gestis istius Joannæ filiæ Caroli tertii Regis Apuliæ & germanæ Ladislai Regis. Scribit etiam Archiepiscopus tertia parte folio clix. §. vi. ubi appellat eam inconstantem & parum pudicam.

Jacobus Gallos præfecit Regni administrationi. Indignati multi & ipsa Joanna in nullo pretio habita: quæ tamen astu cuncta dissimulat, & marito blanditur.

Julius Cæsar Capuanus Reginam tentat de occisione Jacobi: Joanna id revelat Jacobo conjugi Julius securi percutitur. Regina illi gratior & libertati datur de egrediendo ex arce: & fidem adipiscitur cum marito a se deprimendo.

Jacobus carceri traditur: Serrianus extollitur: in quem Joanna deperiebat.

Ille Storciam extinguere conatur: & frustra.

Sforcia cum armatorum caterva populum hinc inde alloquitur: & pro Reginæ statu ac honore: ac Serriani dejectione omnem movet urbem.

Regina populum contra Sforciam inflammat: unde omnis ejus acies dissipatur. Ipse fugiens bello agitat Neapolitanos.

Coacti Neapolitani obtinent a Regina Sforciam reintegrari. Qui reintegratus: Serrianum exilio dari obtinet, & Jaco-

Jacobum Regem ea lege restitui ut Tarentino Comitatu contentetur.

Jacobus restitutus conjurationem firmat ad exitium Sforciæ. Sforcia territus insidiis in eum paratis: curavit Serrianum cordi Reginæ sculptum reduci. Ambos pariter visa est diligere.

Jacobus tandem in Galliam unde venerat tenuis est reversus: ac Comes ex Rege factus. Ostendit verum esse proverbium vulgatum. Secundam fortnnam, stulto nequaquam esse diuturnam.

Martinus V. oppressus a Braccio Montone Viterbium infestante: Sforciam conducit: & Reginam opem ferentem coronat.

Fracto Sforcia: Regina conjungit se Braccio: spreto Pontifice: qui indignatus pacem dedit Braccio & Reginam Regno privavit.

Et Ludovicum Andegavensem ex Regia Francorum stirpe Regem Siciliæ declaravit.

Sfortia signa militaria Reginæ remittens: se illi hostem nuntiat affuturum.

Joanna metu pulsa Alfonsum Aragonum Regem in filium adoptavit, quem Genuenses non incruenta victoria antea vicerant bello navali propter Bonifacii Castellum in Corsica.

Prælium inter Martinum Papam & Joannam aliquot mensibus pari fortuna duravit. Demum Branus pacem composuit.

Alfonsus Reginæ instabilitatem domaturus: illam in Neapolitana arce obsedit, quæ Sfortiæ ope implorata Alfonsum fugavit & fudit.

Tandem Alfonsus favore populi urbe Neapolitana potitur, & partem mari expositam diripuit.

Regina Alfonsi adoptionem revocavit, & Ludovicum Andegavensem a Ludovico antea Regem declaratum: in filium adoptavit.

Philippus Maria Dux Mediolani cuncta perlustratus egreditur, & Pontificem Martinum & Joannam ab Alfonso obsessam adjuvaturus: classem potentem ex Genuensibus paratam mittit ad ora Apuliæ Cajetam recepit, & oram Apuliæ in Joannæ ditionem redegi curavit., & auxilio Jacobi Caudolæ quæ Aragonensi militabat, & ad eos defecit, urbe potiti: & arce intrinseca quæ dicitur Capuana viribus expugnata.

Alfonsus injuriam prætendens a Ludovico Andegavensi qui oblatam a Regina adoptionem, & oblatam a Philippo classem renuere debebat: cum classe quam ex mari infero reduceret: ex itinere deflexit ad Massiliam Andegavensi familiæ subjectam, & eam improvise depredatus est: vasis sacris & reliquiis Valentiam delatis. Hæc Blondus licet longiori narratione.

Alovisius Rex Ludovici Regis filius consecutus a Martino titulum Regni Neapolitani cum consensu omnium Cardinalium: adoptatus plus a Joanna: studio partium ab urbe Neapolitana submotus in Calabriam secessit. Alfonsus Martino infensus: conatus est prorogare Concilium quod Martinus inchoare jusserat Papiæ, & ex Papia propter pestem senis juxta decreta Concilii Constantientis, & quæsivit restitui causam Pe. Lunæ Benedicti XIII. adhuc in Paniscalia superstitis. At Martinus periculo præviso, mandavit statim Concilium dissolvi: aliud septemnium differens: conquerebatur palam Alfonsus prælatum sibi a Martino Alovisium: excusabat se item Martinus: quoniam cum Alovisius esset institutus hæres a Joanna: & ab Alexandro V. & Joanne XXIII. in Regno prius confirmatus ad Papam spectabat feudatarios Ecclesiæ confirmare: non tollere: unde se non videre cur Alovisius Joannæ suo jussu coronatæ legitimus hæres esse non posset. Platina in Martino ad finem. Postea Alfonsus in gratiam Martini rediit. Et cum mortuo Pe. de Luna electus fuisset Antipapa Egidius Canonicus Barchinonen. Alfonsus ad eum misit Alfon-

fonsum Borgiam qui postea fuit Calixtus Papa: & ipse Egidium ad sanitatem deduxit: & pontificio nomine abdicato in potestatem Martini devenit: inde Martinus Egidium Majoricensem, & Borgiam Valentinum Episcopum creavit. Platina in Calixto in principio.

CAPUT XXVII.

RENATUS REX ex Francorum genere natus: frater Ludovici Andegavensis: quem eodem anno vita functum: Joanna pridem adoptaverat: vocatus a Regina Joanna contra Alfonsum Regem superioribus annis. Cum regnasset. vi. annis ab Alfonso superatus Regno dejicitur & in Galliam migravit.

Iterum anno Domini M.ccccliii. Renatus rediit in Italiam cum duobus milibus equitum hortatione Francisci Sforciæ Ducis Mediolani & Florentinorum, & primo venit contra Venetos, & junctus Bartolomeo Acolco multa oppida cæpit. Hyeme superveniente animatus in Franciscum Sforciam & Florentinos relicto apud eos Joanne filio in Galliam rediit: ubi apud Massiliam reliquum vitæ suæ in pace finivit. Referunt Scriptores multa de hoc Renato concludentes eum Regem omni laude majorem.

CAPUT XXVIII.

ALFONSUS Ferdinandi Aragoniæ Regis filius expulso Renato regnavit annis xxii. post adoptionem enim a Regina Joanna secunda delusus ipsam donec vixit bello fatigavit: ea mortua contra Renatum movens Universo tandem Regno potitus: curru aureo Neapolim invectus triumphavit. Inde Florentinis bellum sine causa intulit, & re infecta Neapolim reversus obiit: relicto Ferdinando filio extra matrimonium nato. In Aragoniæ autem regno Joannes frater successit. Bellum inter Aragonensem & Renatum Andega-

ven-

venſem pro Regno Apuliæ: late deſcribit Blondus vii. libro tertiæ decadis, permixta tamen narratione omnium bellorum quæ eodem tempore in Italia viguerunt: excerpta ex eo ſummaria quo ad rem Neapolitanam ſunt hæc.

Alfonſus Regnum ingredienti: objecit ſe Jacobus Caudola. Philippus Dux Mediolani ſavebat Renato. Columnenſes cum complicibus Alfonſo.

Magna claſſis Alfonſi venit Cajetam. Et cum eſſent Cajetæ Genuenſes multi cum mercibus: de eorum præda cogitabat claſſis.

Hoc bellum eleganter deſcribit Pius in hiſtoria temporum ſuorum in vii. ultimis foliis. Et de bello omni via juris moto per Alfonſum multa reſpondit Pius Senis oratoribus ſuis in oratione incipiente: *De Regno Siciliæ cujus proprietas &c.* ubi graviter invehit contra Renatum qui appellavit ad futurum Concilium,

Genuenſes ſolliciti de periculo ſuorum in Caita quæ etiam moleſte ferebant ſacramenta Cathelanorum in Apulia. Juſſu etiam Philippi potentem claſſem objiciunt Alfonſo.

Obviant in mari plenis velis: & utraque claſſis bellum ardet.

Genuenſis præfectus proximus Cathelanis Dominis. xl. ſtadio: nunciat ſe pro ſuorum ſalute Cajetam petere bellum (niſi ei tranſitus prohibeatur) non moturus. Reſpondent Reges: non petiturum eum Cajetam: niſi armis via aperta. Mox elevatis velis adſunt Genuenſes: Regibus vix paratis.

Concatenantur hinc inde triremes: ventus juvat Genuenſes: Tragulæ etiam ex Baliſtis contortæ: & calciam globi igniti: adeo quod Alfonſus cum tota Regia Cohorte a Genuenſibus capitur. In occaſu ergo ſolis prælium dirimitur.

Florentini cum mira celeritate reſciſſent Alfonſum captum a Genuenſibus pro Philippo militantibus: illico pacem diu ante a Nicolao Eſtenſi tractatam: medio Eugenio

nio concluserunt: approbavitque Philippus victoriæ nescius.

Rebus Ecclesiæ prospere etiam aliumde resurgentibus: applicuit Eugenius animum ad Regnum Neapolitanum: sed cum tempus hyemis ad traducendum illuc exercitum resisteret: contra Burgum Sepulchri oppidum duxit.

Genuenses quorum classica victoria (teste etiam Senatu Veneto) poterat Philippum universæ Italiæ præponere: subita rebellione ab eo recedunt. Indignati & Alfonsi & Captivorum regum relaxatione, quos Philippus apud se voluit.

Relaxati a Philippo Principes: majores quam antea motus paravere. Alfonsus videns se frustra laborare pro Genua ad Philippum reducenda: Cajetam concessit.

Dum Franciscus Sforcia & Nicolaus Piccininus viderentur ab assuetis bellorum turbinibus quiescere: Alfonsus in Apulia discurrit contra Patriarcham Alexandrinum: alias Cornetanum: pauca utroque digna acta sunt: & Castellis quibusdam a Patriarcha expugnatis: ab Aquilanis tributum pro allato eis præsidio exegit. Deinde Patriarcha omnibus Albetensium castellis direptis: Atinati oppido est potitus: patefacto securo itinere in veteres Campanos & regnum Apuliæ. Cum in circuitu paterent Patriarchæ & territo Alfonso Regnicolas in sui spem erexisset: sublatis signis Romam rediit: sive commeatus & pabuli inopia ductus, sive quia id Regnum capere noluerit: quod Eugenius Renato occulte promiserat: de quo Renatus postea conquestus.

Deinde Patriarcha variis per Apuliam incursionibus perpetratis. Neapolim ingenti pompa est ingressus. Ubi cum Isabella Regina discors: ad Castra rediit: & ad mænia Capuæ ducens: viso in mænibus Alfonso: retrocessit: & apud Aversam Castrametatus: junctis secum copiis Jacobi Caudolæ: ad Sarcialam castrum se vertit: quo potitus: illud prædictæ expoliuit obsessa arce.

Isabella conjux Renati Lothoringiæ Ducis: qui cum Alfonso de Regno contendebat. Et per id tempus in captivitate Philippi Burgundiæ Ducis detinebatur ipsa cum duobus

bus parvis filiis Cajetam venerat. Eaque presidio firmata Neapolim se contulerat. Pius in historia suorum temporum ad finem.

Patriarcha apud Beneventum fregit Principem Tarentinum capta parte equitatus sui favore Jacobi Caudolæ. Iterum in eum movens conserto acri prælio Principem cæpit: cujus legionem Gabriel Ursinus ejus frater servavit.

Oblata fuit ea die Pontifici facultas potiundæ Apuliæ. Sed quia Principem Patriarcha benigne tractavit: & dimisit. Indignatus Jacobus Caudola: hostis Principis: & Patriarchæ molliciem spernens exercitum se ortum continebat.

Creatus Cardinalis Patriarcha: ab Alfonso sæpe insultatus est tanquam viribus debilior ob Jacobi Caudolæ defectionem: quem Cardinalis inimicissimis insequebatur vocibus.

Hyeme media Cardinalis Salernum conmigravit quem Alfonsus adeo obsedit: quod vel deditionem: vel captivitatem partam habuisset: nisi Cardinalis inducias impetrasset summo consensu Alfonsi: cui promisit & Jacobum Caudolam delere: & Pontificem Alfonsum Renato prælaturum.

Comperit Cardinalis Caudolam; qui in ejus auxilium veniebat: postergata indignatione: quum pati non poterat Alfonsi prospera conciliati: conspirant contra Alfonsum, & nocte in eum movent: qui monitus evasit.

Disrumpitur mox conciliatio Cardinalis & Caudolæ, & quisque divertit: Cardinalis autem Tranum duxit: ubi oppidani eum non receperunt: Alfonso inclinati.

Per hæc tempora Renatus liberatus carcere in quo multos egisset annos apud Ducem Burgundiæ: Neapolim se contulit: cui se junxit Jacobus Caudola: Tamen nihil ex veteribus malis hinc instauratum est.

M. CCCCL. Eugenius cum Alfonso constituit inducias unius anni. Interiit Apoplexia Jacobus Caudola. Alfonsus Aversam oppidum cœpit. Renatus ad Raymundum & Antonium Caudolam se reduxit: relicta Isabellæ uxori cura susten-

fustentandi urbem Neapolitanam. Et a Neapolitanis: certisque Apuliæ & Aprutii populis adjutus Copiolas instauravit.

Cardinalis Patriarcha Alexandrinus alias Cornetanus in Castro Sancti Angeli obiit.

In Regno Apuliæ res ad extrema reducta est: inter Alfonsum multarum terrarum occupatorem: & Renatum urbis Neapolitanæ fame pereuntis possessorem.

Renatus qui se instauraverat in Aprutio Neapolim repetiit: obvius est Alfonsus. Cui ex improviso obvians Renatus voluit congredi. Sed Antonius Caudola prohibuit.

Carceratus a Renato Caudola: mox liberatus Ecclesiæ miles efficitur.

Hinc motus Eugenius misit Cardinalem Tarentinum pro pace.

Alfonsus exercitum suum per oppida Neapolitana dimisit.

Historia Blondi hic finitur.

LEGES PACIS inter Eugenium & Alfonsum teste Pio in historia temporum suorum in hunc modum dictæ:

Eugenius Pontifex Alfonsum Regem Neapolitanum de-... : appelletque. Ferdinando Regis filio: cui Rex post mortem Regnum destinaverat: potestatem succedendi faciat: Terracinamque Regno adjiciat. Alfonsus e contra Eugenii auctoritate se subjiciat: atque opituletur ad agrum Picenum quem Franciscus Sforcia occupaverat: vendicandum: Si quando Pontifex adversus Turchos aut Aphros bellum suscipiat: Rex cum classe adjuvet. Sacerdotes Regnorum suorum sub Concili pretextu Basileam profectos revocet: Nec patiatur tres ex suis qui Cardinales sub Amodeo Sabaudensi creati fuerant: revertentes pro Cardinalibus suscipi haberive. Matricem Civitatem Ducalem atque Accumulum in Marsis oppida Romanæ Ecclesiæ tradat:

Ex Archiepiscopo. iii. parte folio. clxxii. summatim hæc cum obsessa esset ab Alfonso civitas Neapolitana: Tandem

 mili-

milites Alfonsi ingressi nocte civitatem per cloacam subterraneam. Renatus in castrum novum fugiens: cum nullum speraret subsidium castrum dedit: libere abire permissus. Florentiam ad Eugenium venit: a quo humanæ tractatus: ad propria est reversus.

Totumque Regnum Apuliæ nullo resistente possedit Rex Aragonum: cum tamen Renatus Bullas Apostolicas prius obtinuerit in Concilio Pisano. Et (quod secundum Archiepiscopum magis est) in Concilio Constantiensi concessiones sibi factæ ab Ecclesia de dicto Regno.

Hoc ultimum verbum dixerat etiam Archiepiscopus in tertia parte folio clvii. iii. col. §. iii. in fine ubi referens quod Martinus approbavit gesta in Concilio Constantiensi. Subdit: Dicitur etiam bullas sollemnes Regni Apuliæ adeundi & possidendi fuisse concessas per Concilium Ludovico Duci Andegavensi & successoribus suis. Tamen etiam si de istis concessionibus constaret: caderet ingens disputatio super ipsis propter concessiones etiam factas sæpe a Sede Apostolica Aragonensibus, & propter ea quæ hinc inde elici possunt ex isto summario.

Postea circa annos Domini M.ccccxlvii. Alfonsus vexavit diu Florentinos & Venetos.

Anno M.ccccl viii. in fine Junii Alfonsus obiit: relicto Ferdinando filio successore. Monuit autem eum ut ipsius vestigia non sequeretur in tribus. Primo quod non diligeret Catalanos neque Aragonenses, sed Italicos & præcipue Regnicolas. Secundo quod nova gravamina quæ nimis barbare ipse Regnicolis imposuerat: reduceret ad pristinum moderamen. Nam inter cætera Alfonsus de omnibus Ecclesiis quæ vacabant: volebat pecunias sicut Papa annatas. Tertio ut pacem a se cum Ecclesia & aliis communitatibus confectam ipse firmiter servaret.

CALIXTUS percepta morte Regis declaravit per Bullas patentes Regnum Apuliæ vacans ut feudum Ecclesiæ ad eum solum pertinere: & de ipso disponere velle asserebat: mandans

dans Ferdinando ut illud dimitteret : & ne se Regem nominaret sub pena anathematis : omnia juramenta Vassallorum dissolvens.

Ferdinandus dicitur appellasse.

Dux Mediolanensis Franciscus Sforcia conquestus fuit de istis : & scripsit Calixto qualiter Eugenius per literas autenticas concesserat Regnum Alfonso : & Nicolaus V. non alteraverat: Unde mirabatur quod sine causa vellet regnum auferre Ferdinando filio per Alfonsum instituto, quem suo posse juvaret cum esset ei affinis. Interim die vi. ejusdem anni Calixtus obiit. Hæc ex Archiepiscopo.

Declaratio Calixti super devolutione regni fuit. M.cccclviii. iiii. Idus Julii. Bulla registrata est in libris Cameræ tempore Calixti folio. cxxxviii. & habet Calixtus bullam pro intimata toti mundo pro eo quod ibi mandat circa publicationem & loquitur in genere de devolutione : offert justitiam querelaturis. Gallos non nominat.

Contra hanc devolutionem facere videretur alia bulla Eugenii incipiens: *Illegitime genitus*: in quodam libro Cameræ tempore Eugenii folio. xxviii. ubi legittimatur Ferdinandus & habilitatur ad omnia : specialiter ad successionem regni. Si ergo investitura Alfonsi tenuit : sublato per Papam in Ferdinando defectu naturalium : regnum ad eum: non ad Ecclesiam quo ad utile dominium devolutum fuit :

Item circa hanc devolutionem considera quod Eugenius. M. ccccxliii. Idus Julii anno Pontificatus xiii. investivit Alfonsum ut est bulla registrata in Camera in libris xiii. anni Pontificatus Eugenii : in qua fit mentio de arrogatione facta a Regina Joanna de Alfonso: ponit censum viii. M. unciarum annatæ : pro investitura autem L. milia marcharum sterlingorum.

Gesta per Eugenium confirmavit Nicolaus V. Nam Alfonso regnum confirmavit, & Ferdinandi legitimationem ratam gratamque habens extendit & ampliavit: teste Pio II. in famosa oratione incipiente : *Responsuri* : habita Mantuæ ad oratores Gallos.

 CA-

CAPUT XXIX.

FERDINANDUS Alfonsi filius extra matrimonium natus: hoc anno patre defuncto ex ejus testamento in Neapolitanum regnum succedens regnavit annis xxxix. cum enim mortuo Alfonso sine prole legitima regnum esset ad ecclesiam devolum. Cordique esset Calixto Pontifici excellentissimi animi: regnum repetere: hoc periculo per ejus mortem fuit liberatus Ferdinandus a Pio successore Calixti: reclamantibus Gallis: regni confirmationem accepit: & corona regia donatus est. Joannes renati filius juvante Jacobo Piccinino Ferdinando bellum intulit. Sed Pius ut Vasallum ecclesiæ ex debito manu tenens: Ferdinandum adeo juvit: quod Joannes repulsus est: & regnum pacatum.

Ferdinandus dum in aurora principatus interrogaretur a proceribus: Quid circa tributa per patrem moderate imposita decerneret? respondit: mutare nil velle. Non augere: non minuere, quippe quæ moderata esse viderentur. Acquievere omnes & bene secum agi judicarunt dum non augeretur. Postea inspirantibus illis: minuit. De quo mirifice laudatus fuit: ad instar Darii secundi, qui cum rogaret præsides quid de impositis a se tributis sentirent? respondentibus illis moderata quidem: diminuit tamen ad medietatem: & Antonius Aurelius Imperator; cum exhausto ærario pecuniam sibi reperiendam videret. Vasa prætiosa; gemmas vestemque & suam & uxoris vendere maluit quam tributum cuique imponere, hæc Bernardus Justinianus legatus venetus in oratione habita coram Ferdinando noviter tunc coronato: in qua laudem Alfonsi & Ferdinandi eleganter locutus est.

Mortuo Pio: graves inimicitias suscepit Ferdinandus cum Paulo Secundo occasione annui census ecclesiæ debiti. Postea cum Venetis propter regnum Cypri ingens odium contraxit. Mors Mahumetti Thurchi qui pace inita cum Ve-

tis

tis Apuliæ ora capto Hytrunto occupaverat: Ferdinandum a magno periculo liberavit. Cum Sixto Pontifice IIII. varia fortuna usus est: pacemque & odium quasi per ludum sæpius inter se revolverunt, ut ex historia moderni clarissimi historici Sigismundi de Fulgineo videri potest. Sic & cum Innocentio Octavo qui erga Ferdinandum ex ingenti odio ad summam gratiam: mox ex summa gratia iterum ad odium, & iterum de odio ad gratiam ultimo se convertit: ut omnes & vidimus: & sæpe cum admiratione damnavimus. Post obitum Innocentii anno secundo obiit in pace Ferdinandus correptus brevi morbo & catarri descensu ex immoderata venatione causato die xxv. Januarii hora xvii. M. ccccxciiii. relicto Alfonso primogenito:

Pius Papa II. successor Calixti investivit Ferdinandus de regno Apuliæ, cum clausula: nullius juri derogando. Quod verbum antecessores sui non posuerant in suis investituris: ut ipse dicit in oratione de qua statim.

Pius auditis Mantuæ oratoribus Regis Franciæ: qui vehementer conquesti sunt de Aragonensi prælato per Pium Gallis. Sollemni oratione ad omnia respondet & incipit oratio illa: Responsuri vestris verbis insignes oratores. Et pro gestorum suorum justificatione disertissime scribit. Et in hoc epitomate multa accepi ex ea oratione sicut & ex historia temporum suorum. Et ex eloquentissima responsione quam Senis dedit oratoribus Regis Renati quod pro eo petebant investituram aut auxilia sibi dari: aut ab altera parte revocari. Et incipit responsio. De regno Siciliæ cujus proprietas &c. ubi etiam efficacibus rationibus ostendit non debuisse Renatum propria auctoritate movere arma pro terris Ecclesiæ, & damnat quædam hostiliter gesta per suos, maxime per comitem Jacobum Piccininum in locis & personis Ecclesiasticis. Probans etiam Pontificem teneri ad defensionem Vasalli. Adde etiam orationem Pii ad quirites de ratione suscepti belli pro defensione Ferdinandi. Et incipit: Ingentes vobis Quirites agimus gratias.

CA-

CAPUT XXX.

ALFONSUS mortuo Ferdinando : eadem die curia & procerum suorum pompa comitatus regni successionem adeptus est. Mox Alexandro Pontifici per oratores suos supplicat pro executione Bullæ: quam cum consensu omnium Cardinalium superioribus annis fecerat Innocen. viii. immediatus Alexandri predecessor : in qua recensitis investituris Eugenii, Nicolai, Pii, & Sixti : investitus fuit verbaliter de regno Apuliæ & Siciliæ Alfonsus ipse : tunc Dux Calabriæ : & post eum Ferdinandus ejus filius tunc princeps Capuanus: nunc Dux Calabriæ. Eo addito : ut decedente Ferdinando: Alfonsus possessione regni accepta actualiter investiretur & coronaretur per Romanum Pontificem vel Cardinalem ab eo mittendum.

Regiis precibus & bulla in secreto consistorio per Pontificem sæpius propositis. Res opportuna discussione agitata fuit: Demum visa justitia regiæ petitionis : cui secundum juris necessitatem nec verba dari poterant, nec dilatio. Ex sacri Senatus consulto declaratus est legatus Joannes Borgia Pontificis nepos Sanctæ Susannæ presbiter Cardinalis Montifredalis nuncupatus : vir & auctoritate & integritate maximus. Missusque Neapolim cum ingenti Prælatorum & Curialium comitatu ad Regem investiendum & coronandum. Quod & factum est tanta cum solemnitate: & cerimoniarum omnium exactissima observantia, ut nullum sacrum sollemnius unquam in ea urbe celebratum fuisse credatur. De Alfonso optime speratur cum enim se humiliaverit & debitum fecerit Ecclesiæ dominæ suæ (ut tenetur) juvabit cum Deus: sicut juvit illos suos antecessores : qui de matre sua Ecclesia benemeriti fuerunt: & Alfonsum avum suum : omni laude majorem ita repræsentabit factus rex : sicut hactenus repræsentavit nomine & opere in Ducatu.

CA-

CAROLUS REX Franciæ, qui vivente Ferdinando de recuperanda Græcia secrete cogitans: prius ad regnum Apuliæ ex prætenso jure Andegavensium aspirare dicebatur: audita morte Ferdinandi & coronatione Alfonsi: visus est sermones de armis assumendis attentius audire: suadentibus sibi multis: præsertim his qui a Regno Apuliæ exulant: quod regi in terram sanctam avitos honores (ut in domino confidit) adæquaturo vel superaturo: ad acquirendum ex parta Apulia transitum: opportuna Italicorum auxilia non deficient. Misericors Deus faveat timentibus se: a quo omnia: per quem omnia: & in quo omnia.

Sanctitatis vestræ.

Aliquid de Geneologia Alfonsi primi, & censu.

JOANNA prima successit Carolo primo per medias personas avi & proavi ejusdem. Et inter eam & regem Federicum successit conventio confirmata a Sede Apostolica. Qua remansit Joannæ terra citra Pharum: cum honore regalis tituli regni Siciliæ. Federico vero insula Siciliæ cum titulo regni Trinacriæ: quod a præfata Regina ea vivente recognoscere deberet. Et sibi homagium & fidelitatis juramentum præstare: & censum xv. M. flo. annuatim solvere. Post mortem vero ipsius Reginæ: si nulli ex suo corpore liberi superessent: ipse Rex regnum ipsum Trinacriæ a summis pontificibus & a Sede Apostolica se tenere recognosceret: Et dicto Regno Siciliæ ad manus Ecclesiæ redeunte: nihilominus censum prædictum solvere teneretur: & hoc sub pœnis in bulla contentis. Et quod in eo transversales sibi succederent.

Mortua Joanna sine liberis regnum ad Ecclesiam rediit. Federico in Regno Trinacriæ Alfonsus successit per medias personas patris & regis Martini proavunculi sui: qui præfato Federico ex linea tranversali conjunctus in dicto regno successerat. Post-

Poſtquam ergo regnum Siciliæ ex morte Reginarum Joannæ primæ & ſecundæ ſine liberis decedentium ad Eccleſiam redierat. Tenetur Alfonſus ex fœdere cum Federico Eccleſia auctorizante inito Romanæ Eccleſiæ annum cenſuum xv. M. flo. perſolvere hæc ab incerto auctore in libro informat. cccxiii.

Et ibi allegationes quod cum Alfonſus & poſteri non ſint inveſtiti de Regno Siciliæ ultra Pharum: non teneetur ad integrum cenſum octo milium unciarum. Sed debent propter Siciliam detrahi dicti xv. M. floreni. Et quoniam fuit primitus impoſitus dictus cenſus octo milium unciarum conpræhendebatur in inveſtitura utrumque regnum citra & ultra Pharum: hoc eſt: Apuliæ & Siciliæ.

Genealogia CAROLI Primi deſcenſine.

CAROLUS primus genuit unicum: videlicet Carolum ſecundum: captum in Aragonia. Ex iſto multi.

Mortuo Carolo primo & Carolo ſecundo exiſtente captivo. Carolus primogenitus Caroli ſecundi ſucceſſit in Apulia.

Reverſo ex captivitate Carolo ſecundo: iſte Carolus dictus Martellus ſuus primogenitus, ex materna hæreditate Ungariam obtinuit.

Carolo ſecundo mortuo: & ſi in Apulia ſuccedere debuiſſet Carolus primogenitus Hungariæ Rex.

Succeſſit tamen Robertus ſecundogenitus Caroli.

Ex Roberto unigenitus Carolus in Tuſcia defunctus.

Ex eo Joanna & alia.

Ex Carolo fratre Roberti Rege Hungariæ.

Carolus premortuus patri.

Ex eo Andreas & Ludovicus.

Andreas factus conjux Joannæ opera Roberti bonam fidem recognoſcentis: necato Andrea: Ludovicus nepos Roberti: frater patruelis Joannæ eam in uxorem duxit. Ludovicus Frater Andreæ ultus necem fratris ut ſupra.

Hæc

Hæc Archiepiscopus iii. parte fo. cxviii. §. iiii.

Retuli supra excerpta ex Blondo in suis historiis: postea reperi eum duo folia scribentem de Regibus Apuliæ in libro. de Italia illustrata: in regione Aprutii, & ex eo hæc: iterum excerpsi: non tamen ultra Joannam primam scribit quoniam ab ea citra ad historias suas remittit.

Summa Summarum Blondi hæc est.

Per tempora Ludovici Francorum Regis: Tancredus miles Normanus habuit xii. filios ex duabus uxoribus: hi mixti bellis Apuliæ ejus dominio potiti sunt. Melfin edificant.

Tancredo mortuo: successit Drogo filius dictus Comes Apuliæ: huic successit Hunfredus annis vii.

Huic Gotfredus: qui moriens reliquit hæredem Bagelardum filium.

Robertus Guiscardus sextus filius Tancredi hunc expulit. Robertus creatur Dux Apuliæ a Nicolao secundo. Et de fratrum consensu ita appellatus. Cursus Mirabilis Roberti & fratrum in xviii. annis. Ultimus fuit M. lxx. Gregorius septimus Robertum confirmavit ea lege ut Marchiam Anconitanam restitueret prout fecit: inde pro Ecclesia totus.

Rogerius filius minor Roberti: ab Urbano secundo Confirmatur in Regno. Boemundus major natu: strenue in terra sancta.

Guielmus succedit Rogerio patri: & Greciam petit pro filia Alexii. c.viii.

Rogerius filius Rogerii fratris Guiscardi: regnum occupat.

Calixtus ii. cum Cardinalibus ob id Beneventum se contulit lectica in urbem relatus.

Innocentius ii. (nam Honorius ii. Calixti successor hæc dissimulavit) movet bellum Rogerio intruso. Dux Calabriæ filius Rogerii capit Innocentium: postea liberat: omnia præter regni titulum assecutus.

Dum Inno. in Franciam navigat propter repertum Romæ. Pontif. Leonem intrusum: Anacletum dictum: Rogerius ab Anacleto primus omnium Normannorum utriusque Siciliæ regni absurdum titulum obtinuit.

Innoc. tertio anno reversus Romam Lhotarium Teutonicum Imperatorem declaravit: Ambo ad Rogerium cum exercitu profecti: spoliaverunt eum omnibus quæ citra fretum Siculum occupaverat.

Recuperavit omnia Rogerius mortuo Innocentio negligentibus successoribus. Celestino primo: & Lucio secundo: Eugenio etiam tertio difficultatibus agitato.

Guielmus filius Rogerii ab Hadriano iiii. primum: post a tertio Alexandro Regni Siciliæ ac Ducatus Calabriæ & Apuliæ tituli ornatus: regnavit annis xxv. temporibus Lutii iii. Urbani iii. & Clementis iiii. c. x.

Tancredus filius spurius Rogerii succedit Guielmo sine prole defuncto:

Henricus vi. tunc Imperator ducta Constantia primus Monacha Rogerii filia Tancredum expellit. c. xiii.

Federicus ii. Imperator ex Constantia natus: succedit Henrico. Hic duæ Constantiæ: una olim monacha uxor Henrici, & mater Federici. Alia uxor Federici filia regis Arago. Soror Henrici Regis Castellæ. c. xiiii.

Conradus mortuo Federico predecessore regnum capit: opera autem Manfredi venenatur. c. xv.

Inno. iiii. Neapolim accedit contra Manfredum & ibi moritur. Manfredus ut tutor Coradini in Germania cum matre existentis regnum occupat: simulata mox Coradini morte: rex acclamatur.

Alex. iiii. conducto exercitu contra Manfredum: frangitur cum dedecore. Urbanus iiii. cruciatam indixit: & expulit Sarracenos qui Manfredo militabant. c. xvi.

Carolus provinciæ Andegaviæque Comes factus urbis Senator: mox coronatur ab Urbano iiii. &c. c. xvii.

Idem facit de Coradino nepote Fede. ii. ex Henrico filio ejusdem.

Petr. Arago post occisos in Sicilia Gallos & Siciliam capit ex persona Constantiæ uxoris filiæ Manfredi.
Carolo successit Carolus secundus xxiiii. annis regnavit proletarius xiiii. filios habens ex Maria &c. c.xviii.
Carolo secundo succedit Robertus . c.xix.
Roberto Joanna prima c. xx.
Ladislaus succedi Joannæ primæ c. xxiiii.
Ladislao Joanna ii. c.xxvi.
Joannæ secundæ Ludo. c. xxv.
Renatus . c. xxvii.
Alfonsus . c.xxviii.
Ferdinandus . c. xxix.
Et. Alfonsus : c. xxx.
Normanni tenuerunt regnum Neapolitanum annis cccxxxv.
Germani annis lxxvi.
Galli annis clxxviii.
Alfonsus annis xii.
Ita Blondus cecci.
Post Blondum regnavit adhuc Alfonsus annis x.
Quoniam xx. ut supra.
Ferdinandus annis. xxxix.
Aragonenses annis. lxi.

Exitus Pontificum qui cum armis iverunt contra dominatores Apuliæ .

Leo. ix. captus & liberatus confirmavit Normannos.
Calixtus ii. egrotantibus Cardinalibus ipse etiam lectica relatus est Romam .
Inno. ii. captus; omnia concessit Rogerio preter titulum. Iterum reversus in Apuliam; illum spoliavit; qui mortuo Innocentio omnia recuperavit .
Inno. iiii. cum exercitu in Apulia movens ibi moritur.
Alex. iiii. contra Manfredum fractus; rediit cum dedecore.

Inno. viii. moto arduo prælio contra Ferdinandum : pro magna gratia habuit pacem a Ferdinando.

Ex historia Hungarorum Joannis de Thurocz folio lxxiiii. Solum quo ad Genealogiam Caroli Martelli & de Carolo ejus filio.

Rex Hungariæ Stephanus V. filius Belæ quarti Regis : habuit unam filiam nomine Mariam.

Maria fuit uxor Caroli Claudi filii Caroli Magni : cui Ecclesia dederat Regnum Siciliæ.

Ex Carolo isto ii. & Maria genitus Carolus Martellus nomine. Carolus Martellus nepos Caroli primi Regis Apuliæ genuit filium ex Clementia filia Imperatoris Rodulfi : quem primo in terra sua vocaverunt Carobertum : quasi Carolum Robertum. In Hungaria autem ablato Roberto : ipsum Hungari Carolum vocaverunt.

Bonifacius Papa viii. misit Legatum contra Andream Regem Hungariæ ut iste Carolus puer xi. annorum eo ejecto regnaret : frustrati spe : redierunt ad propria. Andreas obiit M. ccci.

Barones ne suscipiendo Regem ab Ecclesia datum : libertatem, regni liberi amitterent : elegerunt Venceslaum Regem Bohemiæ.

In Hungaria vero aliqui appellabant Regem Carolum puerum : sed verbo tantum. Aliqui Ladislaum filium Venceslai. Qui Venceslaus ex Bohemia ivit in Hungariam & accepta regia corona simul & Ladislao filio in regnum suum reversus est.

Dux Bavariæ intrudit se violenter in regno Hungariæ : & ejicitur. Frater Gentilis ordinis minorum præsbyter Cardinalis mittitur a Clemente V. in Hungariam : ut curet Carolum puerum accipi ab Hungaris in Regem : uno anno substitit : mox anno M. cccix. censuris terribiliter coegit : proceres compulsi acceperunt eum in Regem.

Obiit Maria prima uxor Caroli Polona filia Ducis Kazmerii. M. cccxviii. duxit secundam scilicet Beatricem filiam

filiam Regis Romanorum sororem Regis Bohemorum.

Natus est Carolo filius vocatus Ludovicus. Eodem anno natus est ei secundus filius Andreas.

Obiit Rex Hungariæ Carolus: sepultus maximo planctu omnium Regnicularum: quia potens fuit opere & sermone. Eodem anno coronatur Ludovicus ejus ætatis xvii. an.

Elizabeth Regina mater Ludovici visitavit Sedem Apostolicam transivit per Apuliam: cui fuit obvius Andreas filius suus cum Joanna Regina consorte sua. Et ex Neapoli veniens fuit valde honorata etiam a Populo Romano.

Ex Neapoli rediit in Hungariam male contenta de moribus Joannæ nurus suæ: quam vidit male tractare Andream filium suum in Regno Apuliæ.

Eodem anno Elisabeth Regina & Ludovicus filius Rex Hungariæ miserunt Nuntiis suis qui erant cum Papa xliiii. milia Marcharum ut haberent a Clemente sexto in Avinione investituram regni Apuliæ pro Andrea filio: marito Joannæ: nam ita promiserant Papæ: qui eos diu tenuit in verbis.

Occiso Andrea: Rex veniens in Apuliam, ultus est necem fratris: expulsa Joanna cum Ludovico Tarentino ejus marito. Et dimissis ibi Stefano Vainoda: cum Hungaris reversus est in Hungariam.

Iterum reversus Ludovicus in Apuliam: diuturno bello omnia vexavit: Tandem cum esset annus Jubilei Romam venit: deinde in Hungariam reversus.

Postea exhortatus Ludovicus ab Inno. v. per suum legatum de latere ut relaxatis Baronibus quos secum in Hangaria detinebat: dimitteret regnum Siciliæ: paruit: & per suos Nuntios in manibus Papæ dimisit salvo & sibi jure in regno conpetenti. Obiit Ludovicus Mccclxxxii.

Maria filia Ludovici succedit in regno desponsata Sigismundo Marchioni Brandeburgensi filio Caroli Romani Cesaris: Elisabeth Mariæ tunc regebat nomine puellæ.

Fit

Fit conjuratio procerum contra fœmineum sexum.
Regnabat in Apulia Carolus filius Andreæ occisi a Joanna nepos Ludovici patris præfatæ Mariæ.
Proceres contra Reginas eum ex Neapoli conducunt in Hungariam. Sigismundus sponsus Mariæ sentiens ejus adventum reducit se ad partem Reginæ: vadunt obviam Carolo: affirmanti se pro bono pacis venisse. Ille inter blanda alloquia trepidant.
Mox Carolus acclamatur Rex Hungariæ.
Deinde opera Elisabet Reginæ occiditur: & insepultus horrido cadavere diu palam jacuit. Primus in Apulia excommunicatus propter non solutionem annui census debiti Ro. fisco.
Fit vindicta contra occisores Caroli. Regina in flumine suffocatur: Maria filia sponsa Sigismundi fuga salvatur.
Sigismundus ejus sponsus qui etiam fuit Imperator acclamatur ab Hungaris in Regem anno M.ccclxxxvi. die Pent.
Et quo ad regnum Apuliæ historia Hungaria aliud deinceps non tangit.
Non dicit iste Historicus aliquid de eo quod dixi c. xxii. quod iste Carolus antea fuerat vocatus ex Hungaria contra Joannam primam quam interfecit.

Finis Historiæ Compendiariæ Regni Neapolitani.

DO-

22

DOMINICI DE GRAVINA

CHRONICON

DE REBUS IN APULIA GESTIS

IN DOMINICI DE GRAVINA
CHRONICON
DE REBUS IN APULIA GESTIS

AB AN. MCCCXXXIII. USQUE AD ANNUM MCCCL.

QUI NUNC PRIMUM IN LUCEM EDUCITUR EX MS. CODICE

BIBLIOTHECÆ CESAREÆ VINDOBONENSIS

LUDOVICI ANTONII MURATORII

PRÆFATIO.

M*Eis verbis non indiget Respublica Literaria, ut rem noscat jam diu compertissimam, nempe quam pretiosa quam ampla MStorum Codicum cujuscumque generis supellectile abundet Cæsarea Vindobonensis Bibliotheca. Hoc unum addam ego, vel post Petrum Lambecium magni nominis virum, qui eamdem pluribus egregiis voluminibus descripsit atque illustravit, luculentam factam ibi fuisse veterum Codicum accessionem, ac potissimum sub Augustissimo atque invictissimo regnante Romanorum Imperatore* CAROLO *VI. inter cujus immortalitate dignas laudes singularem locum occupat Literarum ac Literatorum amor. In amplissimo igitur & nunc ad stuporem ornatissimo loco, statim ac intellexi ego adservari, & quidem in Codice, quem unicum fortasse appellare liceat,* Chronicon de Rebus in Apulia gestis, *ab Anno* 1333. *usque ad* 1350. *deductum, oblatis quam humillime precibus egi apud Augustissimum Cæsarem, ut in publicum commodum me describere, ac edere eamdem Historiam sineret, quam ejus munificentiæ atque amplissimæ Bibliothecæ acceptam referret universus Eruditorum orbis. Vix* vo-

vota audita, exaudita quoque fuerunt; & annuente clementissimo Principe, ejusque imperiis lubentissime obsequente multiplicis eruditionis Viro, Pio Nicolao Garellio Bononiense, Archiatro & Consiliario Cæsareo, Equite Ordinis Christi, & Cæsareæ Bibliothecæ præfecto, descriptum mihi fuit Chronicon illud ab intimo amico meo Petro Hercule Gherardio J. U. Doctore, & Græcæ ac Hebraicæ Linguæ professore in Gymnasio Mutinensi, qui tunc, jubente serenissimo nostro Domino Duce Mutinæ, Vindobonæ morabatur. Quam etiam in rem suam opem contulit Nicolaus Forlosia Cæsareæ Bibliothecæ Custos primus in eruditionis cultura atque humanitate nemini secundus. Itaque jam tamdem prodit Opus hoc paucis antea visum, & nemini, quod sciam, hucusque memoratum: nusquam enim Neapolitanæ historiæ scriptores mentionem de illo ejusve Auctore fecisse animadverti. Fœtus sane non parvi faciendus, quippe ab Auctore synchrono singula hæc narrantur, quibus & ipse immixtus fuit. Stilus autem, si non elegans, perspicuus tamen, Lectorem sibi facile conciliat, nisi quod levia interdum ac minutiora, quam velim, heic occurrunt, quæ vereor, ne quibusdam ad grandia solum inhiantibus fastidio sint. Sed scriptoribus aliquid indulgendum; ipsaque minuta narratio seriem nobis ac faciem rerum gestarum propius sub oculos sistere consuevit.

Accipe nunc argumentum historiæ. Quum Johanna I. Roberto Regi Avo suo in Regno Apuliæ, sive Neapolitano, successisset anno 1343. non autem 1342. ut nonnulli scripsere, ac nuptias iniisset cum Andrea Regis Hungariæ filio, qui Dux Calabriæ appellabatur, freni deinde impatiens, eumdem suum virum sensim fastidire cœpit. Neque deerant Neapoli, qui discordiarum semina inter conjuges sererent, ut per ejus ruinam sibi Regnum conquirerent. Eo res tamdem deducta fuit, ut anno 1345. Andreas, brevi Rex inungendus, teterrimo scelere ab impiis sicariis fuerit suffocatus, ejusque cadaver turpissime de fenestra projectum: Fuere qui Johannam de hujusmodi crimine purgare conati sunt; sed illi judicio meo

Æthio-

Æthiopem lavandum ac dealbandum suscepere. Anno 1347. *Ludovicus Hungariæ Rex potentissimus, necati fratris vindictam sitiens, coactis copiis in Italiam descendit; Regnum Neapolitanum cædibus ac terrore concussum sibi subjecit; tum Regnum pacatum relinquens, Hungariam repetiit. Johanna, quæ declinato irati Regis furore in Provinciam se receperat, ubi intellexit Ludovicum ab Italia excessisse, Neapolim per mare iterum contendit, & Urbibus plerisque ad suam obedientiam revocatis, contra reliquos Hungarico Regi adhuc addictos bella gessit. Jamque pessum ibat res Hungarorum; quum anno* 1350. *Ludovicus Rex rursus Neapolitanum Regnum invasit. Hæc sunt, quæ sibi narranda sumsit Chronographus noster. Sed iniquo fato accidit, ut Vindobonensis MStus Codex injurias temporum senserit, exesis nempe tum in exordio, tum in calce, atque alibi etiam characteribus, & excisis fortasse aliquot foliis: quam jacturam vereor ut quisquam alius reparare possit, quando singularis sit ille Codex, quemadmodum puto. Desiderantur ergo in principio, quæ ad Regnum Roberti Regis Apuliæ spectant: deinde in fine pauca fortasse, quæ per Ludovicum Hungariæ Regem regressum in idem Regnum peracta fuere. Sed non ea tanti sunt, ut Chronici hujus pretium minuere possint.*

Auctor illius fuit Dominicus de Gravina, *hoc est cui patria erat Gravina Civitas. Iis ipsis temporibus, quibus ista contigere: florebat ille, immo se se etiam immiscuit perturbationibus Regni. Hungarorum partes sequutus, quorum declinante fortuna solum vertere, & exilium insuper pati coactus est. Proinde is, narrata morte Andreæ Ducis, in has querelas erumpit*: & ut de me alloquar, admirando, seu fleudo potius, de fortuna conqueror. Quid igitur in nece innocentis Ducis peccavi, qui distare me æstimo ab Aversana Urbe, ubi necatus est miser Dux ille, usque ad civitatem Gravinæ, cujus sum oriundus, per milliaria centum, & ultra? *Idem ipse fuit, qui Stephano Vayvodæ Transilvano, Barim advecto, Civitatem Gravinense m populi sui verbis obtulit.*

tulit. Tum ipse in Hungarorum fide constantissimus pro iis nonnumquam ac pro patria assumtis armis, militiæ se dedit, & in prælia impiger ruit, relictis ubique fortis animi signis. Arma tamen minime pro instituto suo professus est, sed quidem Notariam Artem, quam in sua Patria exercebat; ac proinde non semel se Notarium Dominicum *appellat. Ille utique impenso studio in Hungaros fertur, eorum jura tuetur, & acta laudat, ita ut quæ de contraria factione & Regina Johanna habet, caute interdum sint accipienda, & cum aliis eorum temporum actis conferenda. Attamen nullos in eo pravos affectus deprehendas; & qui sua tanto candore enarrat, par est credere, neque in ceteris veritati injurium sponte fuisse.*

DO-

DOMINICI DE GRAVINA

CHRONICON

DE REBUS IN APULIA GESTIS.

Desideratur initium hujus Chronici.

INterea crescentibus . . . . . . humanam naturam præfatis Dominibus Johanna & Maria fil. . . . . prædicti Caroli Ducis Calabriæ, neptibus dicti Regis, & in eorum miræ pulchritudinis . . . tatis & totius disciplinæ, & virtutis per eumdem Dominum Regem . . . . Sanciam Reginam edoctis, ad ætatem legitimam constitut. . . . . Idem Dominus Rex tempore vitæ suæ eas nuptui tradere . . . . : avit, & sua cogitatio vere perfecta fuit . . . . . si per insidias dæmonis non periisset. Et vere tales nuptiæ guerram perfidam intulerunt in Regnum, ex qua . . . . . ti numero plurimi regnicolæ perierunt.

Et sic Rex excellentissimus idem S . . . . . am suam gravatam, seque esse jam in ultima senectute, quodque Regnum istud rationabiliter inclyto Domino Regi Hungariæ pertineret de jure, obtenta licentia a Sancta Romana Ecclesia, dictam Dominam Johannam inclyto juveni Domino Andreæ Illustris Caroli Regis Hungariæ filio tradidit in uxorem, Ambassiatoribus plurimis ab utroque Rege hinc inde transmissis usque ad consummationem matrimonii supradicti. Factaque concordia & pactis firmatis de tali matrimonio celebrando, ecce præfatus inclytus Rex Carolus Hungariæ Rex, contentus valde matrimonio memorato, cum egregia suorum militum comitiva deferens secum generosum filium suum Andream, virum dandum Dominæ Johan-

hannæ præfatæ, ad Regnum Siciliæ cum gaudio magno venit. Cui idem Robertus Rex strenuus a Civitate Neapolitana usque Beneventum obviam honorifice veniens cum magna siquidem laude, & perfecto amore suscepit eumdem. Ibique post diversos tractatus inde sequutos, & pactorum confirmatione adjecta, Regibus ipsis concordibus facta est dicti matrimonii parentela, gaudentibus Regibus ipsis præcipue, & singulis aliis Nepotibus regalibus, aliisque Comitibus, & Baronibus, & Regnicolis dicti Regni, & Deum laudantibus de tali conjugio sic solemni. Statimque per dictum Regem Robertum dicto Andreæ licet infanti annorum forte duodecim, & dictæ Johannæ uxori suæ, Ducatum Calabriæ assigna..... cipiens eos suo regimini, & doctrinæ.

Completis itaque solemnibus matrimonii supradicti, & dicto Rege Carolo facto contento de..... feliciter cum sua militia apud Hungariam remea..... ibidem pro regimine sui nati certis providis viris, militibus & scutiferis, Hungaris suis fidelibus.....

Adveniente itaque tempore desponsationis dictorum Andreæ & Johannæ secundum ætatem eorum juvenilem, idem Rex Robertus futura cupiens præcavere dispendia, in quibus incidit, dictos juvenes benedictione Sacerdotali interveniente, cum solemnitatibus congruis regaliter & magnifice in facie Ecclesiæ desponsari præcepit. Ibique festa sunt plurima celebrata ab universis Regalibus & Regni Magnatibus læto corde, consummato matrimonio supradicto. Et sic universis Regalibus ceterisque Regni Magnatibus post dictum Dominum Regem Robertum Dominus præcipuus vocabatur Andreas Dux Calabriæ memoratus, cujus tota intentio puro corde vigebat erga honorem Nepotum Domini Regis præfati.

Deinde regnante Rege præfato Roberto, Magnificus vir Dominus Johannes Pipinus Palatinus Altamuræ a prædicta Regina Sancia Civitatem Sancti Severi certo comparavit thesauro. Cui dicta Civitas minime voluit obedire. Sed exi-

existens in fortilitiis suis, licet contra eam exercitum nimium congregasset, & per dies plurimos tenuisset obsessam, diversis ingeniis opprimendo eamdem, in eam minime valuit introire, asserentes Cives dictæ Terræ, se nolle ex dominio demanii Regii diverti ad dominium Baroniæ, quampluribus Syndicis missis per Cives Terræ præfatæ ad Regem eumdem notificantibus voluntatem eorum nolentium dominium Palatini modo quocumque, dicto Rege prorogante eis responsum, quia videbatur voluntati dicti Palatini assistere ex venditione per dictam Reginam... præfato. Interea præfatus..... nequeuntes Civitatem eamdem intrare..... penitus destiterunt cuncto suo exercitu.... Et consequenter suo fato agente schisma...... Marenses Barones, Cives Baroli, & D...... Nicolaum de Gactis de dicta Terra Baroli inimicitialiter..... fuit, ex quo plurimi utriusque partis Caporales & sequaces sunt nece pessima interemti. Dictus autem Palatinus volens se talibus immisceri partem dicti Domini Nicolai collo suo percepit & fratrum, ubi multorum familiarium suorum comitivam amisit. Deinde videns nullatenus se posse offendere domos Marrensium ex fortitudine eorumdem, trabuccos durissimos & magnos erigi fecit contra domos easdem pluribus familiaribus introductis. Sicque ex ejus incursibus fortibus & gente congregata diversa in dicta Terra Baroli, disrobationes plurimæ & enormes factæ sunt in Terra ipsa &... suis ac Apuliæ partibus universis.

Quum igitur Robertus de Sancto Severino Miles, ceterique de domo sua consanguinei & parentes de obsidione facta per dictum Palatinum super Marrenses Barones eis affinitate contiguos per literas & nuntios Marrensium prædictorum sentiret, collectis undique viribus, versus dictam Civitatem Baroli contra dictum Palatinum viriliter ausus est properare, & a Gentiano Castro suo usque Andriam veniens, castrametatus ibidem, gentem suam ibi disposuerat congregare. Et deinde congregata contra dictum Palatinum

po-

potentiali manu procedere militari. Quod idem sentiens Palatinus, timens potentis insultum, subito nocte consurgens, de dicta Terra Baroli recessit cum suis sequacibus universis, derelictis . . . . . plurimis interfectis secessit apud Minerbinum, ubi potentialiter morabatur. Deinde præfati Barones . . . . videlicet Dominus Johannes de Marra, & Dominus Riso de . . . . . Caporales Marrensium in hac lite de . . . . Domini Roberti de Sancto Severino, Domini Raymundi de Baucio, & aliorum quamplurium adversariorum dicti Palatini, apud Neapolim coram dicto Domino Rege Roberto de prædicto Palatino & sequacibus graviter sunt conquesti, altis & lachrymabilibus vocibus accusantes eosdem, instantibus dictis Dominis & persuadentibus dictum Regem, prædictum Palatinum suosque sequaces fore capitali sententia puniendos, eo quod contra honorem Regiæ Majestatis hostiles brigas in Regno moverint, & contra dictos Marrenses trabuccos erexerint in Barolitana egregia Civitate, nitentes illam funditus dissipare. A quibus nec desistere voluit ad mandata Regiæ Majestatis sæpius sibi facta, nisi viriliter per ipsum Dominum Robertum suisset, inde ejectus. Et sic causa ipsa in diligenti Consilio deducta per eamdem Regiam Majestatem, deliberato consilio mandavit idem Dominus Rex, quod Neapolim se conferre deberet idem Palatinus cum suis sequacibus memoratis, dictis Baronibus Marrensibus super causa eis objecta in judicio responsuri.

Igitur adveniente nuntio citatorio ad Palatinum eumdem, literas citatorias eidem Palatino porrexit, quas superbo capite spernens, ad clamorem dicti Regis penitus ire negavit, sed ibidem in Minerbino potentissime morabatur. Tunc præfatus Dominus Rex videns protervitatem & duritiem dicti Palatini & fratrum, mandavit omnibus inimicis suis præscriptis, ac viro Magnifico Gassoni de Dynisiaco Comiti Terlicii, & Regni sui Siciliæ Marescallo, quod contra dictum Palatinum, & fratres cum exercitu maximo hostili-

ſtiliter accederent apud Minerbinum, & eos vivos vel mortuos coram eo præſentarent omnimodo, tamquam mandati Regii contemtores. Factoque mandato prætato, ſtatim dictus Terlicii Comes, quia licet erant affinitate conjuncti, tamen ob eorum malitiam pro tenimento cujuſdam Caſtri ſui Luſeti in partibus Terræ Bari, quod ſibi violenter tollere tentaverunt, erat eorum inimicus occultus, & propterea in puncto publicus factus eſt, diligentius faciens mandatum Regis ejuſdem. Sicque prædicti Dominus Robertus, Dominus Raymundus, & Marrenſes habito colloquio cum Comite Terlicii præfato, ſimul de Neapoli recedentes, unuſquiſque ad Terras ſuas pervenit; & adunato exercitu univerſo apud Minerbinum, hoſtiliter obſederunt dictum Palatinum & fratres, ibique per dies aliquos ipſos tenebant obſeſſos, nec eos offendere poterant; propter fortitudinem Civitatis, quæ in cacumine conſiſtebat. Et dum adhuc ibi cum exercitu morârentur, ecce ordinante matre dicti Palatini pervenerunt literæ dicto Comiti Terlicii & aliis memoratis, quod ubi dictus Palatinus, & fratres juxta ordinationem matris ſuæ præfatæ ſe vellent coram Majeſtate Regia præſentare, ab eis eorum exercitum removerent. Nuntiato itaque dicto mandato Regio præfato Palatino & fratribus, & receptis maternis literis, ſtatim juxta maternum conſilium ſe coram Majeſtate Regia præſentare ſpoponderunt, & ſic cunctus exercitus ab obſidione diſceſſit, & velut perfecti inimici præfati Caporales ſe Neapolim contulerunt.

Poſt paucos vero dies ecce præfatus Palatinus & Fratres cum omnibus eorum ſequacibus Minerbino receſſerunt, & iter facientes verſus Neapolim, Dominus Nicolaus de Ganis, ſuique ſequaces quamplures Nobiles de Barulo, velut providi de ſua ſalute penſantes, applicantes Beneventum, noluerunt amplius cum dicto Palatino & fratribus verſus Neapolim ſe conferre, ſed paulo amplius aſſociantes eoſdem, verſus Romam extra regnum ſe ſalvare curarunt.

Palatinus vero & fratres, certique familiares sui se Neapolim conferentes, coram Domino Rege statim se præsentarunt. Quibus præsentatis idem Rex eos feroci vultu intuens, finaliter eos mandavit carceri mancipari; & convocatis omnibus de suo consilio, instantibus inimicis præfatis, fuerunt perpetuo carceri condemnati. Terris, & Castris, & Casalibus suis omnibus ad mandatum Regis Curiæ devolutis, salvis juribus Comitissæ matris eorum.

Consequenter inimici prædicti cogitaverunt statim Terras omnes dictorum fratrum emere a Regia Curia, ut si quando contingeret ipsos aliqualiter liberari, Terræ & Castra sua in manibus reperirentur inimicorum ipsorum; & sic adeuntes ad dictum Regem, eumdem pactis & venditionibus confirmatis, Terras & Castra omnia eorumdem emerunt, illasque tenuerunt & tenent.

Interea ipsis fratribus morantibus in Castro Capuano captivis juxta sententiam inde latam, nulla erat memoria de eisdem nec de sequacibus eorum. Sed Dominus Raymundus prædictus factus generalis Capitaneus in partibus Terræ Bari, quamplures sequaces eorum destruxit personaliter, & aliquos pecunialiter usque ad ultimam paupertatem; Et sic ex casu præfatorum regnabant in Barulo & ubique præfati Marrenses, qui consequenter ex furtis sequacium perierunt.

Præterea idem inclytus Rex Robertus infirmitate convictus, vocatis coram se Johanna, & Maria neptibus suis. Andrea filio inclyti Regis Hungariæ Duce Calabriæ, viro dictæ Johannæ, Philippo Principe Tarentino, & fratribus, ac Ecaterina Imperatrice Constantinopolitana matre eorum, necnon Agnete Ducissa Duratii, & Karolo Duce Duratii, & fratribus, certisque Comitibus, Magnatibus, & Baronibus Regni Neapolitani tunc præsentibus, & universis Consiliariis suis, & ipsis coram eo præsentibus inter alia mandata eis facta, præsente etiam Sancia Regina uxore sua, mandavit & voluit, quod post mortem suam Rex esset An-

dreas

dreas prædictus, & Johanna consors sua Regina, aliique sui nepotes suis juribus essent contenti, quodque uno corde esse deberent, si diu regnare cuperent, & dictum Andream carum haberent quasi magnum thesaurum, sibique in omnibus obedirent, velut eorum Domino principali. Nam si sic facerent, omnes Reges de Mundo numquam eis possent nocere. Et sic eo vivente mandavit omnibus, ut eidem Andreæ & Johannæ Consorti ligium homagium præstare deberent. Quod statim fecerunt, quod in fine minime servaverunt. Mortuus est autem idem Rex anno Domini MCCCXLII. mense Januarii, X. Indictione, XIV. die mensis ejusdem, & regnavit annis triginta sex.

Ipso eodem die coronata fuit Regina Johanna; & ab omnibus Regina vocata. Dux autem Andreas vir suus caussa obtinendæ Coronæ Regalis ad Summum Pontificem destinavit, quæ sibi vitiis quamplurium Regni Magnatum prorogata exstitit usque ad mortem.

Et tunc de novo post mortem Regis Roberti præfati dictus Dux Andreas, præfata Regina Johanna, aliique Regales Domini in annis juvenilibus constituti, licet sub regimine & doncena Sanciæ Reginæ relictæ Regis Roberti præfati, Ecaterinæ Imperatricis Constantinopolitanæ, & Agnetis Ducissæ Duratii, Caroli Artus, & quamplurium aliorum Regni Magnatum existerent, tamen tum ex malis cogitationibus Magnatum eorumdem, tum etiam ex variis ordine, & tractatu Imperatricis præfatæ, quæ statum filiorum inimic... affectabat, dicto Duci Andreæ & dictæ Reginæ, & consequenter . . . Reg . . . subsequutus est malus finis. Hi juvenes Dux & Regina juvenilibus ludis & solatiis insistentes, aliique Regales præfati splendidis vestibus adornati, alternatim prodeuntes, alternatim equitantes per splendidam Urbem Neapolitanam, jucundi, de nullo curantes semper incedebant. Et inter hunc eorum jocundum concursum Consiliarii pessimi, Magnates præfati semper visi fuerunt derelictum Regis Roberti magnum usurpare

pare thesaurum. Imperatrix vero præfata semper satagebat, diabolico spiritu inspirata, prædictum conjugium dictæ Reginæ & Ducis morte predicti Ducis dividere, & eam uni filiorum suorum tradere in uxorem, quod in factum operante Diabolo obtinuit, unde Regni hujus destructio est sequuta.

Interea in Civitate ipsa Neapolitana dicta Regina Johanna juvenilibus inducta colludiis semper chorizando, semper equitando, semper in hastiludiis vacando tota facta est læta, vana juventute seducta. Quod videns Sancia Regina præfata, quod eam non posset talibus ab actibus removere, subito Deo conversa Monasterium Sanctæ Crucis de Neapoli monialiter est ingressa, Regali dignitati renuntians, ubi dies suos breviter finivit in Christo, post obitum viri sui Regis Roberti Anno MCCCXLIII.

Post cujus mortem, quia aliqualiter eadem Reginam juvenem & alios refrenabat, totaliter facti sunt effrenes, & Castrum dictæ Reginæ quasi commune tabernaculum factum est omnibus in derisum. Consiliatores omnes lupi facti sunt ovium Regni hujus, & totum Regnum Neapolitana Civitas devorabat; ibi cunctus Regni thesaurus peribat.

Igitur dominantibus æqualiter dicto Andrea Duce, dictaque Johanna Regina, & a cunctis Regni Magnatibus obeditis, tractantibus aliquibus Palatinis & fratrum amicis, Dæmone præcipue, ut ex liberatione ipsorum tanta scandala sequerentur, dictus Dux contra voluntatem omnium dictum Palatinum & fratres a Castro Capuano præfato, quo tenebantur ligati, liberari mandavit. Sed talis liberatio fuit in factum destructio suæ personæ.

Liberatis itaque Palatino & fratribus, statim elati superbia cœperunt splendide vivere, & magnifice equitare, alternatim vivendo, hastiludendo, induendo, dissimulantes se Regalibus esse pares. Ad hæc crevit invidia omnium contra eum. Ivere precatum dictum Ducem Andream, quique palam, & sæpius in occulto invidiose loquentes cuncti con-

contra Ducem præfatum, quod suo favore tanta essent elati superbia Palatinus & fratres. Nam Palatinus ipse quotiens in Ruga Corrigiarum in Neapoli Jostra fiebat, si tam Dux prædictus & Regina quam alii Regales una Banderia vel duabus ad differentiam aliorum Comitum & Magnatum, cum eorum armigeris veniebant ad Jostras, Palatinus idem nullo Regali reservato honore, cum tribus altioribus banderiis veniebat ad Jostras, unde major invidia semper crescebat.

Inimici vero Palatini præfati videntes inimicum suum tanto dicti Ducis favore suffultum, ira & furore seducti, cum majores Regni Magnates essent, habito consilio, & uno corde facti, cum Regina præfata uxore sua, Carolo Artus, Comite Sancti Severini, Comite Mileci, Comite Amirato, Comite Terlicii, Comite Sancti Angeli, Domino Roberto de Sancto Severino, Domino Raymundo de Baucio, Comite Catanzani, & fratribus, pluribusque aliis Regni Baronibus & Magnatibus, cogitaverunt destruere Palatinum, & Ducem etiam, si eum ultra vellet favere.

Consilio dato dictæ Reginæ, statim dicta Regina frontem revolvens viro suo præfato; dictorum æmulorum viri consilio adhærebat, & paulatim paulatim de manibus viri sui dominium auferebat, semper existens cum eo ad lites, & ut dicitur, hæc erant opera Imperatricis prædictæ, ut ad suum perveniret intentum. Ad tantum itaque finem reduxerat virum suum prædictum, ut vix posset sine licentia Reginæ unam facere sibi Robbam . . . cunctum contra eum consilium provocavit.

Demum dictus Dux sentiens se male paratum, habito consilio Caroli Ducis Duratii & ceterorum suorum militum Hungarorum, statim ad Dominam matrem suam apud Hungariam Nuntios destinavit, nuntians sibi factum qualiter se haberet. Ad quem statim mater prædicta venire curavit, & existens per menses duos & ultra in Neapoli, cognoscens nequitiam suæ nurus, cogitavit utilius pro vita filii

secum

secum suum filum reportare. Et dum pararet illum velle reportare, ecce Imperatrix præfata fraudulenti animo, Ducissæ Duratii puro corde, Comes de Monte-Caveoso, & quamplures alii Regni Magnates persuaserunt matri præfatæ, ut eorum Regem dimitteret eorum custodiæ conservandum.. Sed in factum malignam custodiam habuerunt prodimento decepti. Quorum consilio dicta mater acquiescens, præcipue mota blandis verbis Reginæ præfatæ, dictum filium suum principaliter regimini dicti Comitis Montis-Caveosi tamquam homini antiquo & seni & fideli reliquit, & in Hungariam rediit, mittens statim ad Summum Pontificem pro coronatione filii sui prædicti, ut Regni ipsius acciperet plenariam potestatem.

Remanente itaque Duce Andrea præfato velut agniculo inter lupos, si dicta Regina præteritis diebus male egerat; pessime operata est in futuris erga virum suum præfatum; immo quod deterius est, cuncta Regni officia per Consiliarios pessimos Regni Magnates in capite divisit, dictum Carolum Artus faciens Comitem Camerarium dicti Regni; Comitem Montis-Caveosi, ut suo ordini assentiret, fecit Magistrum Justitiæ Regni, quod Officium recipere noluit, nisi ex confirmatione Summi Pontificis; Dominum Rogerium de Sancto Severino fecit Logothetam & Protonotarium regni, qui eo tempore erat Archiepiscopus Barensis; Comitem Terlicii fecit Generalem Capitaneum Terræ Bari, & Terræ Ydrunti ad vitam; * Dominum Raymundum fecit Generalem Capitaneum Vallis Beneventanæ, & Capitanatæ ad vitam; aliaque plura in capite concessit officia. Quæ Rex Robertus, dum vixit, numquam concedere in capite alicui præsumsit. Et horum gubernatione & consilio utens, sic magna strage vivebatur in Castro suo; quod introitus dicti regni videbantur sibi non sufficere pro medio anno, sicut tempore Regis Roberti anno quolibet reponebantur in thesauro centenaria Unciarum.

Sicque infra modicum tempus Turris una sita in Castro voca-

vocata Bonna, maximo repleta thesauro cumulata per Regem Robertum prædictum, evacuata totaliter ex acceptione dicti Caroli Artus, & aliorum suorum sequacium, dividentium infra se ipsos tantum thesaurum.

Ad hæc inclyta Domina Domina Agnes Ducissa Duratii Castrum ipsum Regium continuo visitans, mediante Domina Margarita de Ceccano Collaterali dictæ Reginæ, tractavit, quod Maria soror dictæ Reginæ consors fieret Caroli Ducis Duratii filii sui, Summi Pontificis post obtentum assensum. Habita itaque promissione ab eadem Domina Agnes anxia magnificare statum dicti Domini Ducis filii sui, ad Dominum Cardinalem Petragoricensem præfatum fratrem suum caute nuntians scripsit negotium pertractatum, ut cum Domino Summo Pontifice ordinaret assensum consummationis matrimonii supradicti. Quod idem Cardinalis intelligens læto animo, ad Summum Pontificem instanter adiens, assensum obtinuit consummationis matrimonii memorati; & acceptis chartis sub Apostolica Bulla statim idem Dominus Cardinalis apud Neapolim ad eamdem Ducissam Nuntium remisit cum gaudio festinanter.

Igitur præfata mater Ducissa, obtentis Summi Pontificis chartis acceptis, tota facta gaudens & hilaris narravit in secreto dicto filio suo Carolo, negotium, qualiter se haberet, qui hilariori vultu congaudens, eamdem matrem suam de consummatione dicti matrimonii concitabat. Quæ audiens festinantior Dominam Mariam præfatam, mediante Domina Margarita de Ceccano prædicta, sibi assensum Summi Pontificis nunciavit de consummatione matrimonii jam tractati. Quæ quidem Domina Maria paratam se obtulit servare & adimplere promissa; & statim idem Dux donavit eidem Dominæ Margaritæ de Geccano Casalia Cilearum & Binecti in premium rei tractatæ. Et quia tractatus matrimonii ipsius absque conscientia Johannæ Reginæ sororis suæ, & alicujus alterius factus erat: dubitabant tractatores hujusmodi ipsum matrimonium publicare, ne contradiceretur per

per Reginam eamdem, vel per Dominos Tarentinos. Confidentes itaque in magnificentia sua, & consentiente Domina Maria præfata, hinc inde de ademplendo dicto matrimonio, mutua data fide, eamdem Dominam Mariam secrete idem Carolus Dux Duratii ad suum transduxit Palatium ex Castro dictæ Reginæ per viam, qua egreditur de dicto Castro magno Regio per Jardenum Regium ad Palatium dicti Ducis sibi confine. Quam dictus Dux, ut fertur, cognoscens carnaliter & eam in Palatio suo retinens, dictum factum matrimonium publicavit. Quod audiens dicta Regina, Andreas Dux vir suus, Domini Tarentini, & certi alii æmuli dicti Ducis, stupore convicti fremebant dentibus in eumdem Ducem Carolum, sibi pro posse mortis insidias præparantes. Quod o utinam mater sua Ducissa tale matrimonium non tractasset, quia mors fuit sua & filiorum suorum.

Factis itaque rumoribus plurimis de matrimonio supradicto, post dies paucos aliquos rumor quievit; sed tamen invidia & fraus & scandala occulta semper augebantur contra dictum Ducem & fratres. Et cogitabat dicta Regina de consilio Imperatricis præfatæ dictam Dominam Mariam tollere fraudulenter, quum violenter non posset. Nam sicut præscribitur major pars Neapolitanorum Civium & regni Magnatum cum dicto Duce Carolo libentius concurrebant, sic perfecte diligebant eumdem. Incipiebat autem dicta Regina eumdem Carolum blandis verbis reconciliare velle, quando posset sororem in suo Castro reducere, quod obtinere nequivit, quia dictus Dux sagacissimus juvenis erat valde. Denique dicta Regina cœpit se contentam ostendere de matrimonio supradicto; & tradens sorori suæ dotem congruam, donavit illi pro suo Dodario Comitatum Albæ, & in auro super juribus Collectarum generalium regniUnciarum milliaria triginta duo. Et constituto termino desponsandi, ordinaverat dicta Regina, eamdem sororem suam in Capella sui magni Castri desponsari debere, ipsamque exinde

inde velle solemniter nuptias celebrare. Quo die adveniente, summo mane per quemdam scutiferum secrete nuntiatum est dicto Duci, quod nullatenus confideret regium Castrum intrare, nec uxorem immittere; nam ordinatum erat secretius per ipsam Reginam & Imperatricem, dictam Dominam Mariam retinere in Castro, & Ducem eumdem perimi vel carcerati. Et interrogans ipse Dux, qualiter ista sciret, dixit, quod ipsa nocte dormierat in Castro præfato, & vidit ordinem supradictum. Nam scutifer ipse non intendebat ad Castrum Regium reverti, sed potius esse in Palatio dicti Ducis, timens iram dictæ Reginæ ex revelatione causæ præfatæ. His auditis per Carolum præfatum subito accessit ad matrem, & vocata simul uxore nuntiavit eis una cum dicto scutifero ordinem rei hujus, & amoto proposito desponsandi, idistulerunt ipsa sponsalia per dies aliquot se facturos. Deinde dicta Regina & Imperatrix suis ordinibus frustratæ, ira & furore crepare videntur. Et ecce major invidia concrescebat contra Ducem prædictum. Multæ sibi minæ inferuntur, & multa scandala præparantur. De quibus Dux ipse & fratres parum curabant, cum satis sapienter & potenter consisterent.

Adveniente itaque die desponsationis eorum, benedictione sacerdotali recepta, in Capella eorum Palatii nuptias celebrarunt, & peractis magnis conviviis, sicut Regalium moris est, pluribusque Nobilibus & Magnatibus convivatis, in dicto convivio subito præfata Regina bannum emitti faciens per totam Urbem Neapolitanam, ut si quis ad convivium nuptiarum Ducis Duratii ire præsumeret, Regnalis Coronæ proditor haberetur: propter quod plurimi ad dictum convivium accedere cessaverunt, non tamen quod negligerent & non essent pro Duce Duratii, sed caventes ne pro sic causa modica pro uno convivio causarentur. Concurrit itaque omnis Populus Civitatis ipsius ad idem convivium, & Milites plurimi, non obstante banno præfato; & sic major, immo maxima & pestifera crescebat invidia contra Ducem.

Erant autem ipso tempore cum Duce Duratii Comes Ariani & Comes Apicii filius ejus, Comes Triventi, & Comes Sancti Valentini, Comes Bertrandus de Baucio, & Comes Avellini, & plurimi alii Comites & Barones apti vincere & pugnare pro Duce præfato. Inter quos erat Frater Morialis Præceptor Sacræ Domus Hospitalis in Neapoli, qui caput factus est omnium post dictos Comites, si guerra moveretur infra Dominos memoratos.

Hac itaque lite & invidia perdurante per dies aliquos & menses, subito omnis invidia conquievit. Et ecce per Neapolitanam Civitatem dicti Regales incipiunt magnifice equitare, & festizare. Facti sunt amici & fratres omnes ipsi Domini, in se ipsos facientes jostras, & hastiludia continuo in Civitate præfata. Et inter hæc dictus Andreas Dux in tantum amore perfecto annexus est cum Duce Carolo jam dicto, quod quasi continuo morabantur & epulabantur simul, equitabant, & simul semper gaudebant.

Ad hæc Imperatrix jam dicta videns se convictam, & suam non posse contra Ducem præfatam malitiam prævalere, Lodoicum filium suum versus Apuliam transire & militare consuluit. Ipsa autem cum Tarentino Principe filio altero suo primogenito adstabat Neapoli, dictam Reginam petens, quod dicta Regina omnino donaret uni filiorum suorum tantumdem, quantum donaverat Duci Duratii pro dote sororis suæ, quod minime valuit obtinere. Constituerat autem de consilio Domini Nicolai de Aczajolis dicta Imperatrix in Terris suis Apuliæ, Capitaneum generalem ad guerram Dominum Jacobum de Cavalcantibus, qui de Terris Imperatricis ejusdem coadunato exercitu Civitatem Venusii obsidens, magnum in ea guastum faciens, Civitatem ipsam nomine suo cepit. Et similiter Civitatem Melfiæ; & tantum ardorem acceperat idem Miles favore Imperatricis ejusdem, quod etiam Bituntinam Urbem simili causa obsedit, cui Cives dictæ Terræ viriliter resistentes parere nullatenus voluerunt; sed ut potiora damna eis inferret, com-

composuerunt cum dicto Milite in Unciis quingentis.

Redeunte autem dicto Domino Lodoico Neapolim jam ordinatæ & paratæ erant mortuis insidiæ contra Ducem Andream præfatum. Ipsa enim Imperatrix tanta vanitate seduxerat eamdem Reginam, operantibus Magistra sua, & Domina Chancia Collaterali & Domicella sua, quæ, ut fertur, publice meretricabatur, quod etiam Reginam eamdem seduxerat, & supposuerat filio Caroli Artus: cujus rei per Regnum publica fama volavit, & adeo quod ad aures pervenit Ducis Andreæ præfati, quod dictus Dux corde suo patiens usque ad obtentum coronæ Regiæ, quam a Summo Pontifice exspectabat in brevi; ipsa autem Imperatrix cogitabat de nece prædicti Ducis Andreæ, ut consequenter Reginam ipsam in uxorem traderet suo filio Principi Tarentino. Et sic per plures dies moratus fuit in Castro Regio Princeps idem, ipsa Imperatrice continuo morante in Castro, exspectans diem mortis miseri Ducis præfati.

Interea Domina Agnes Ducissa Duratii solito morbo infirma jacebat gravis in lecto. Ecce contigit, Neapolim venisse quemdam summum Medicum nomine Magistrum Johannem de Penna, qui in arte Physica Philosophus habebatur. Quem Dux Duratii filius suus sentiens advenisse visurum matrem suam, eum venire mandavit, & honorifice illum suscipiens, Aulam Dominæ Matris suæ simul ingressi sunt, & palpata manu Ducissæ prædictæ, satis de vita sua eam & filium confortavit, adstantibus ibidem dicta Domina Maria nuru sua, Domina Magarita de Ceccano, & Domina Chancia filia sua, & pluribus aliis Dominabus & Domicellabus earum. Erant autem ipso prædicto tempore dicta Ducissa Agnes cum Duce filio suo, & Ducissa uxore, aliqualiter discordes; sed quasi concordes erant ex divisione facta inter dictum Ducem & fratres. Qua causa adhuc videbantur aliquantulum odiosæ. Igitur præfatus Medicus jussit, quod summo mane reciperetur uri-

na dictæ Ducissæ infirmæ sibi perferenda de mane, ut infirmitatem cognosceret. Diabolicæ itaque mulieres de consilio Imperatricis & Reginæ prædictæ, Dominam Chanciam prædictam illic ea nocte dormire fecerunt; & summo mane recepta urina Ducissæ infirmæ, urinam illam statim projecerunt, & urinam dictæ Chanciæ posuerunt in vase, & eam adveniente Medico ipsi Medico monstrarunt. Medicus autem ut vidit urinam eamdem, cognovit statim illam urinam esse mulieris prægnantis, rubore convictus, quod loqui quasi nesciebat, & egrediens foras cum Duce præfato secrete retulit Duci filio suo, se cognoscere per urinam, dictam Ducissam matrem suam esse prægnantem. Quod audiens Dux prædictus furore turbatus ignorabat quid responderet Medico, admirans de verbis Medici prædicti. Nec credebat aliquatenus esse posse matrem suam prægnantem. Iterum Medicus jussit ad se portari dictam urinam, & ostendit dicto Duci signa urinæ mulieris prægnantis, quæ vere mulieris erat prægnantis, sed nesciverunt discernere proditionem paratam contra Ducissam eamdem. Igitur præfatus Dux, ignorante misera matre sua de prodimento sibi parato, fratribus suis conscientia nulla facta, stabat animo conturbatus, & nihil de infirmitate matris curabat. Deinde præfatæ Mulieres dictam Ducissam servantes, apposito tossico in cristerio ipsam tossicaverunt, & paucis vivens diebus in Domino requievit, quæ vere de objecto sibi crimine munda fuit.

Igitur præfata Imperatrix volens male inceptum ordinem fine debito terminare, semper per filium suum Lodoicum, & per alios Officiales suos superbe tum in Terris Ducis Duratii guerras dabat, & semper prædabat. Ita & eo animo ut lites occultæ publicarentur, & quod Dux Andreas præfatus turbaretur cum eis, quin haberet proditionis suæ materiam pleniorem. Tamdem displicentiis plurimis inde factis, Dux præfatus Andreas velut sapiens omnia in suo corde servabat, de die in diem sceptrum Regale atten-

tendens. Sed ultimo plurimum dedignosis actibus infestatus in quodam Vexillo suo Regali facto de novo, præter arma sua Regalia, depingi fecit quamdam Manaram & Cippum, quod omnibus publice demonstravit, & simpliciter egit.

Videntes autem culpati, scilicet Regina primo uxor sua, Imperatrix, Carolus Artus, filius suus, & multi alii, qui præsciebant proximum esse sibi tempus coronationis, cogitaverunt illum perdere, priusquam sceptrum Regale reciperet. Nam recepto sceptro sciebant firmiter perditionem eorum juxta Vexillum, quod de novo parari mandaverat Dux prædictus. Ipse autem Dux semper consilio Ducis Duratii utebatur. Sed Palatini vanagloria & superbia fuit impulsio suæ necis. Et convocatis omnibus malevolis proditoribus dicti Ducis Andreæ ordinaverunt dictum Ducem Andream perimi facere extra Civitatem Neapolis, quia intus nullo modo fieri poterat vitiis Ducis Duratii supradicti. Et adeuntes proditores ipsi ad Ducem eumdem prædixerunt ei: *Domine Rex; si dignetur Vestra Majestas, sequenti die summo mane equitemus ad venationem versus Urticellam cum canibus & falconibus. Et stabimus sic venando per dies aliquos nunc in Capua, nunc Aversa, nunc per alia bona Casalia Terræ-Laboris ibimus festizando.* Dux autem miser, animo juvenili acquiescens verbis fallacibus iniquorum, ad venationem eamdem se promisit iterum. Mane autem facto consilio inito vocaverunt eumdem Dominum simul cum Regina, Dominisque plurimis causæ consciis, & insciis, & paratis equis, aliisque necessariis rebus præmissis apud Aversam venando euntes, apud Aversam ipso sero hospitati fuerunt. Et cœna parata discubuerunt cum magno gaudio, quod vere resultavit ad magnam tristitiam Regni hujus. Factisque ipso sero gaudiis plurimis, bona noctis hora gaudere fingentes cum Duce præfato, & jam appropinquante somno oculorum palpebris, paratis insidiis suæ necis, omnes de hospitio Regio recesserunt, remanentibus tantum ibi fideli.

delibus iis solitis Cameram Regiam custodire. Idem Dux miser cum uxore sua Aulam ingredientes, thoro parato recubuerunt. Proditores autem nequissimi, qui dicti Ducis sanguinem sitiebant, in constituta prima noctis hora surgentes ad Ecclesiam Sancti Petri de Murrono de dicta Terra Aversæ, ubi Dux idem & Regina hospitati manebant, accedentes ad Salam ante cameram dicti Ducis, pro ut statutum erat cum eis, per Custodem cameræ vocari fecerunt Ducem præfatum quadam occasione assumta. Et vocantes eumdem Dominum, subito Dominus idem excitatus a somno, tamquam juvenis a lecto surrexit, & confidens de iis clamatoribus, eo quod noverat illos, aperta janua cameræ statim exivit inermis, quodam jupparello indutus, & sine caputeo, caligis tantummodo calciatus. Et egressus foras in Sala, subito proditores iniqui manus injecerunt in eum, ut eum morte necarent, nam ferro mori non poterat nec veneno, virtute cujusdam annuli, quem sibi donaverat misera mater ejus. Dux autem ipse, quia juvenis fortis erat & levis, visis insidiis suæ mortis, viriliter manibus se defendens, atque horribilibus vocibus, evasit manus illorum, excussis crinibus aureis, & facie raspata ad cameram suam redire festinus curabat, ut exinde arma reciperet, se ipsum viriliter defensurus. Et quum veniret quasi juxta portam, quidam impiissimus Notarius (*) adstans ibidem ferrum in dicta janua statim involvit, & sic miser Dux nequivit intrare; sed divertens ad portam Salæ vociferans auxilium fidelium requirendo, portas omnes clausas invenit, nec erat, qui ei manum porrigeret adjutricem, dicta Regina silente, & de nece viri nullatenus procurante auxilii sui causam. Nutrix autem sua, quædam Hungara nomine Ysolda clamore sui filii & Domini sentiens, timido animo consurgens a lecto, se faciens ad fenestram, auxilium Domino requirebat, & magnis vocibus tam ipsa, quam miser Dux totum

(*) *In margine hæc adduntur:* Nomine Nicolaus de Milaczo.

totum illud habitaculum concetabant. Verumtamen locus ille aliquantulum distare dicitur parum extra mœnia dictæ Terræ, quia ideo fecerant proditores iniqui, ut, quia mysterium magnum erat, si quidem rumor esset, nullus sibi adesset adjutor. Impiissimi autem proditores stupenti quasi timore confusi, quasi incipiebant dimittere Ducem ipsum præ clamoribus nimiis & rumore. Iniquissimus tamen Bertrandus filius Caroli Artus, qui potius aliis culpabilem se sentiebat, diabolico suffultus spiritu, eumdem Ducem potenter accepit, & cum eo luctans tenuit ipsum, & convocatis aliis, ipsum Ducem ad quemdam Gaysum dicti hospitii supra Jardenum portaverunt eumdem, & eum crinibus aureis lacerantes, & diris calcibus opprimentes, funem sibi immittentes in gutture more furum suspenderunt eumdem, tenentes sic eum usquequo necaverunt, & deinde ipsum in Jardeno inferiori a summo usque deorsum præcipitaverunt eumdem; & apertis januis dictæ Salæ protinus abierunt, ac si nihil fecissent.

Nutrix autem præfata sentiens cessasse rumorem, & inimicos penitus abiisse, accepto lumine cameram suam egressa est, & ad cameram Ducis & Reginæ accessit, & convocans filium altis vocibus & rumore, nullum recipiebat responsum, licet intus Regina consisteret. Igitur præfata Nutrix in majori tremore composita, quærens dictum Ducem per Salam & cameras universas loci illius, omnes dormientes in loco illo, & Monachos etiam excitavit, ut una cum ea quærerent dictum Ducem. Tandem perquirentes illum, subito rumor factus est per totam Aversam, & inventus est dictus Dux laqueum habens in gutture præcipitatus ab alto, quem dicta Nutrix & fratres suscipientes, in supradictam Ecclesiam induxerunt, & eum usque mane custodiverunt ibidem, admirantes de causa, & de talis & tanti Domini morte lugentes. Et convocantes Reginam, ac sibi casum Domini nuntiantes, velut delicti conscia facta confusa usque mane surgere non curavit.

Mane

Mane autem facto conveniens universus Populus ad Reginam, volens scire talis criminis patratores, quibus vindicta fieret, absque mora stupenti rubore adducta, vultum carentem lacrymis nesciebat eriggere, quin posset respicere quempiam. Tanta erat confusio sui delicti; & derelicto viro defuncto; ad aliud hospitium statim ivit, & ibi ob læsam conscientiam dicti Ducis moram traxit, timens, ne a Populo mactaretur. Novum itaque mortis dicti Ducis in hora quasi Auroræ in Neapolitana Civitate procedit. Et statim Dux Duratii, & fratres ejus, inclytus Princeps Tarenti una cum Bertrando de Bancio, Montis-Caveosi Comite, pluribusque aliis Regni Comitibus & Baronibus tunc Neapoli sistentibus, ceterisque quasi Neapolitanis militibus, Scutiferis, & Civibus, cum magno doloris ululatu & ploratu, magnoque furore versus Aversam dirigunt iter suum, unusquisque Dominorum ipsorum cum sua familia in manu forti procedunt. Et applicantes Aversam multos plorantes invenerunt & dolentes, & venientes ad corpus Ducis miseri, flentes aliqualiter super eum, omnes inclinato capite condolebant. Et volentes de nece inquirere; quisquis causam mortis ignorabat, & sceleris patratores.

Et quum non invenirentur criminis patratores, sed potius occultabantur, unusquisque cognovit amaræ aquæ rivulum unde processit; & vere aqua illa dispersa per Regnum quamplurimos necavit, quamplurimos diruit, & quamplurimos dissipavit. Et rivulus ille maria transiens atque montes, planities & silvas, in Hungariam flumen Danubio majus fecit, & transiens in Theotoniam, totam super Regnum hoc Hungariam & Theotoniam concitavit, ut fluctuosis undis rediens ad hoc regnum, ejusdem Ducis lavaret sanguinem innocentis. Et licet Nutrix illa misera præexperta noctis tenebrosæ indicia mortis tanti Ducis, sciret processus, tamen cum modicis Hungaris Hungarice alloquens, cum aliquo timebat conferre de nece prædicta. Statim mandatum est per Ducem Duratii & alios Dominos sæpe-

sæpedictos, ut corpus ejusdem Domini apud Neapolim honorifice duceretur ad Ecclesiam Beati Januarii, quæ mater est Ecclesia Civitatis ejusdem; quod factum est, & ibi delatum præfatis Palatino & fratribus lugentibus post ipsum, & in facie se ipsos ferientibus & dicentibus: *Ut quid, Domine, nos dereliquisti nostrorum in manibus æmulorum! quis, inclyte Domine, de inimicorum nostrorum manibus amodo nos salvabit? Ecce spes nostra nobis defecit in totum*. Et derelinquentes corpus ejusdem Domini in eadem Ecclesia conquiescens, subito paratis equis & armis subito Civitatem Neapolitanam egressi sunt festinanter, suorum timentes potentiam æmulorum, quum non esset auxiliator eorum, & continuatis diebus apud Hungariam perrexisse dicuntur, nuntiaturi mortem dicti Ducis Dominæ Reginæ matri, & Domino Regi & fratribus apud Budam. Licet credam, quod per Hungaros cum dicto Duce morantes Neapoli statim, & citius dicti Ducis mors fuerit nuntiata.

Ipsometque die præfata Regina, & omnes sui Comites & Barones, ac cum omnibus Proceribus venationis præfatæ de venatione capta redeunt Neapolim quieturi, & licet oculis lugere se fingant, tamen in aliquorum malignorum ipsorummet talis lætitia cito in dolorem eorum capitis fuit conversa, Diabolo revelante, quod nec corpus dicti viri visitare & flere curavit, sed ad Castrum suum Novum via recta processit, & nullus deinde de morte tali est amplius ausus locus. Stetitque corpus tanti Domini diebus duobus & ultra, ut æstimo, sic despectum, nullis Ecclesiasticis provectum obsequiis, omni privatum Regia gloria & honore. Nullus hoc corpus sepelire procurat; sed quisquis latitando, murmurat, quisquis prophetizando suspirat, & cernentes corpus Domini insepultum, Majestatem Regiam in terra prostratam quisquis condolet, & clamitat apud Deum.

Tamdem quum nullus Regalium nullus Comitum & Regni Magnatum esset, qui sepeliri faceret corpus illud, vir Nobilis Ursillus Minutulus de Neapoli ipsius Ecclesiæ Canoni-

nonicus, & vicinus, convocatis suis parentibus & amicis, corpus idem honorificis Clericorum cantibus & obsequiis opportunis, ut decet quasi Regiam Majestatem, pluribus cereis circa corpus idem accensis, honorificentius sepelitur: Cujus dirus interitus post suæ necis casum infra tres dies usque in Apuliam, & ad Idronti partes per totum Regnum ventilatur fama volante. Qui obiit An. Domini MCCCXLV. Indictione XIII. de mense Augusti, XX. die mens. ejusdem.

Post paucos vero dies de morte dicti Domini universo dolore cessato, nullo inde loqui audente, præfata Imperatrix animo suo contenta facta, incipiebat tractare cum dicta Regina quod vivente viro tractaverat, ut & eam consortem daret filio suo Principi Tarentino. Et ingressa iterato Castrum-novum, Reginæ ejusdem continuo die noctuque cum illa manebat, persuadens ei dictum matrimonium faciendum. Et in tantum illam dicitur monuisse, quod etiam dictum filium suum miserit in Castrum moraturum ibidem usque ad consummandum matrimonium supradictum. Et ecce scandala magna pejora prioribus sunt exorta. Nam Lodoicus alter filius illam sibi consortem volebat. Dux vero Duratii in contrario proposito semper existens contradicebat maritagio memorato, eo quod petebat, quod dicta Regina Ducatum Calabriæ sibi concederet, ultra dotes constitutas sorori suæ consorti Ducis præfati. Et dum in tali tractatu discordes persisterent, Dominus Lodoicus de Tarento petebat tertiam partem Regni, videlicet totam provinciam Aprutinam citra & ultra. De quo nihil nequiens obtinere, statim adunato exercitu versus Aprutium militavit, volens illam sibi provinciam subjugare, & militans hinc inde spatio mensium trium vel circa, dimisso inibi præfato Milite Domino Jacobo de Cavalcantibus loco sui, reversus est Neapolim. Contigit enim, dictum Principem Tarentinum quodam die Castrum egredi, ut per Terram pacificatus quasi pace media cum Duce præfato equitarent simul per Terram, præfatus Dominus Lodoicus subito di-

dictum

ctum Castrum ingressus est, & elevato Ponte Castri ejusdem Portam dicti Castri diligenter custodiri mandavit, quempiam prohibens introire. Et ingressus ad matrem, & colloquio habito cum eadem, statim ad cameram Reginæ dicitur accessisse, & rem cum ea penitus habuisse. Quum autem rediit Princeps, vidit Pontem Castri elatum, & petens intrare, non ausus est Portis exterioribus adhærere, oportuit ipsum velle nolle ad hospitium proprium remeare. Et ecce inter fratres ipsos major fuit orta invidia pejor priore.

O quam miserum Regnum istud! quod ad regimen mulierum & infantium est deductum. O quantum regnicolas singulos lugere oportet! qui dudum peractis annis tranquillo pacis statu gaudebant sub regno Regis Roberti & progenitorum suorum: Nunc autem ex arte regiminis prædictorum consulentium perimi tantum Ducem in stragiciosam prædam, guerram, & tristitiam singuli deducentur. Quis casus lugubris eos involvit, ut unius mulieris crimine universum Regnum miserum vexaretur? Et o utinam ex vexatione quieti fierent! Sed timendum est, ne bonorum dispersio, & personarum pericula subsequantur. Vidi namque post hæc plurimorum Comitum finem malum, morte turpissima damnatorum, & multorum Magnatum, Principum, & Baronum, Nobilium & Popularium utriusque sexus Civitates, Castra, Provincias & Casalia dissipata, & paupertiem consequutam. Et ut de me alloquar, admirando, seu flendo potius, de fortuna conqueror. Quid igitur in nece innocentis Ducis peccavi, qui distare me æstimo ab Aversana Urbe, ubi necatus est miser Dux ille, usque ad Civitatem Gravinæ, cujus sum oriundus, per milliaria centum & ultra? Et forte dicam quod propter alia commissa delicta patior tanta mala. Numquid tam gravia delicta commisi, ut bonis omnibus spoliatus, dirutis domibus, & a natione mea ejectus proditor appellarer? Et forte totum hoc merui ex meo delicto, sed quid meruit Dominus Guiliel-

lielmus miserrimus frater meus? quid mater communis? quid consors mea, quid soror, dicti Ducis commiserunt in nece? Et forte fateri volo, quod ex prædictis malis actibus tanta pericula patiuntur, & exules sunt mecum effecti, fortuna nostra misera permittente. Sed vehementius admirans doleo ultra quam credi valeat, quod majori & simili pœna Gregorius, & Cola mei filii, Boliarina puella parvula, & Philippus nondum mensium duorum ætate statuius, pueri insensibiles & non cognoscentes delictum, cur morte dicti Ducis vexantur? cur exules ut ego facti sunt? cur dicta puella & infantulus inter nationis suæ cognatos pro captivis habentur, & mihi, & matri dilectionis eorum visio prohibetur? Quid amplius dicam ignoro; & quod deterius est, ejusdem nationis amicos, cognatos persequi ducti sumus velut æmulos capitales. O quanta scivit sagax Dæmon mala tractare, quando de proditione dicti Ducis tractavit! Sagaciter prædivit, quod tanta mala mihi necessarium sequi erant. Sed adhuc spem meam, dum vixero, semper habens ad Christum, spero firmiter a tantis angustiis liberari, *qui sanat contritos corde, & erigit omnes elisos*. Ac dum tali fortuna devehor, me consolari oportet, quum plurimos habeam mei casus similes, & nationis majoris, juxta illud verbum poeticum

„ *Gaudium est miseris socios habere pœnarum.*

Divertens igitur cor meum ad sequendam materiam incœpti dictaminis, sicut audivi, seriosius quam potero, quæ sequuta sunt ponam in scriptis. Et licet longum sit omnia ponere seriatim, tamen ad intellectum omnium declarandum ipsius causæ mysterium sequar sub brevitate sermonum de materia modicum quasi nihil omittens.

Igitur dum præfatus Dominus Lodoicus cum dicta Regina moraretur in Castro, in magna erat inimicitia cum Principe fratre suo causa sibi proditionis paratæ. Et dum conaretur desponsare Reginam non obtenta licentia Sancti Patris, semper insistebat Dux Duratii, petens Ducatum Cala-

Calabriæ, ut prædixi. Quod omnino dicta Regina concedere denegans, idem Dux in furorem commotus, statim ad inclytum Regem Hungariæ fratrem quondam Ducis Andreæ nuntios suos misit, ut dignaretur ad hoc Regnum accedere viriliter, quia ipsum sibi subjugare volebat ejus favente auxilio, & suorum sequacium Regni hujus, & in manu sua fratris ponere proditores; & scriptis literis statim misit.

Demum post dies aliquos dictis Dominis valde ad invicem sistentibus odiosis, dæmone præcipiente, pervenit ad aures dicti Domini Bertrandi de Baucio tunc Magistro Justitiario Regni hujus, quod Thomasius filius Domini Pacis dudum Cambellanus & familiaris dicti Ducis Andreæ, & Notarius Nicolaus, manu propria necaverant Ducem præfatum, & adiens ad Ducem Duratii supradictum rem sibi nuntiavit eamdem. Quod audiens Dux præfatus, vultu factus hilari, & animo furioso, illos capi consensit, & dicto Comiti adjutricem manum porrexit in captione illorum.

Tunc præfatus Magister Justitiæ, cordialiter dolens de morte dicti Ducis Andreæ, pro eo quod quando Regina Hungariæ mater sua illum portandi causa apud Hungariam ad hoc Regnum pervenit, sub suo regimine illum acceperat gubernandum, & sic quia proditorie fuerat interemtus, idem Magister Justitiæ valde dolebat, & de talibus proditoribus vindictam continuo facere cogitabat: prædictos Thomasium, & Notarium Nicolaum capi cautius demandavit; quibus captis, statim eo pro Tribunali sedente cum Judicibus consuetis, captivos ipsos tormentis fecit exponi, petens ab eis scire initium mortis Ducis præfati. Quibus tacentibus suam culpam tormentabantur potius & acrius. Tamdem convicti formidine tormentorum, clamantes, ex alto dicebant, & descendi rogabant, de præfata morte dicturos plenariam veritatem. Erat autem ibi quasi Populus universus Neapolis, omnesque Nobiles, insontes videlicet, eratque ibi Comes Terlicii, & aliqui sequaces sui, qui de morte

te præfata fuerant conscii & fautores. Illisque descensis ab aliis tormentis, statim dictus Terlicii Comes timens confessionem illorum, dictum Thomasium vi capiens, antequam coram Domino portaretur, introduxit illum in quadam Casella contigua, & incidit sibi linguam, & abiit. Dictis autem captivis adductis ante Tribunal, viderunt illum lingua mutilata, & interrogaverunt, quis talia præsumsisset. Tunc relatum fuit dicto Magistro Justitiæ, quod Comes Terlicii inciserat sibi linguam. Interrogaverunt autem Judices in secreto Notarium Nicolaum præfatum, qui dixit, & confessus fuit prædictum Terlicii Comitem fuisse tractatorem mortis præfatæ, dictumque Ducem interfecisse Bertrandum filium Caroli Artus ordinatione Dominæ Chanciæ, & Magistressæ, & quamplurium aliorum publicandorum per eas, si capientur. Ipse tamen ordini & consilio non adfuerat dictæ mortis, sed casualiter illic remanserat ea nocte, quando fuit mortuus Dux prædictus. Tunc præfatus Magister Justitiæ lata sententia contra illos, ligatis eis in caudis equorum trahendis per terram, ad furcarum suspendia sunt damnati: quod statim factum est.

Post hæc universus quasi Populus clamabat, quod Comes Terlicii fuisset particeps culpæ illius mortis ejusdem Ducis, ex eo quod linguam absciderat condempnati, ne ipsum etiam accusaret. Tunc dictus Magister Justitiæ super his habens consilium cum Duce Duratii, dictum Terlicii Comitem ordinaverunt intercipi: quod statim fecerunt eumque captum in hospitio suo caute hora tarda fertur in hospitio Ducis Duratii tunc captivus. Tunc Dux idem, vocatis universis familiaribus suis ad arma, statim Galeam unam suam ea nocte fecit armari, & statuens illam in portu Sancti Vincentii subtus Palatium suum Neapolis, dictum Terlicii Comitem eadem nocte una cum Domina Chancia & Magistressa, quas similiter acceperat ea nocte, in eadem Galea immiserunt. Mane autem facto dictus Dux juxta quod simul ordinatum erat per ipsum Ducem & Magi-

gistrum Justitiæ, is qui præerat dictæ Galeæ in antenna arboris dictæ Galeæ eumdem Terlicii Comitem tormentabat, & consequenter Dominam Chanciam, & postea Magistressam. Quorum Confessionibus fideliter in scriptis secreto acceptis super Galea præfata, ecce prædicta Regina audacter misit Dominum Raymundum de Catania & .... Consiliarios & familiares suos ad Ducem Duratii sæpe dictum, requirentes eum & Magistrum Justitiæ supradictum, quod eosdem captivos & tortos protinus liberarent, & eos ulterius non præsumerent retinere, aliter contra eos demum Reginalis potentiæ iram se noverint incursuros. Accedentibus itaque nuntiis supradictis ad eosdem Ducem & Magistrum Justitiæ nuntiaverunt Ambassiatam eorum Dominis eisdem; quibus responsum est per Dominos ipsos, quod salva reverentia Dominæ Reginæ non deberent impedire vindictam mortis tanti Domini viri sui. Ipsi autem nuntii, accepto responso præfato, descendentes de Castro Ducis præfati infra se ipsos verbis furiosis & minacibus loquentes incedebant. Quæ verba statim relata sunt dictis Dominis. Et confestim quidam de Consiliariis dicti Ducis ait eisdem Dominis. *Domini reverendi scitote, quod hi duo nuntii per eosdem tortos de morte dicti Ducis Andreæ publicati, digni sunt constringi*. Eo namque tempore propter tanta mala imminentia Palatium dicti Ducis in portis singulis custodiebatur sagaciter & studiose, sicque priusquam egrederentur jam dicti Ambassiatores, mandatum fuit per eosdem Dominos illos capi, & coram eis iterum reportari. Igitur præfati Ambassiatores nondum egressi omnes portas, quum nullus absque licentia tunc intrare & exire audebat, ad exteriorem jam pervenerant portam claustri, sed antequam janitor clavem seræ apponeret, ut aperiret eisdem volentibus egredi, ecce quidam scutiferi dictorum Dominorum ab alto clamantes dixerunt dicto janitori, ut nullum exire permitteret. Alii autem scutiferi post ipsos Ambassiatores festini cucurrerunt, & capientes eosdem ducebant illos ad

Do-

Dominos memoratos, Illi autem Ambassiatores, pensata eorummet culpa, nullo modo volebant ad Dominos ipsos redire, sed moliebantur omnino exire Palatium. Occurrunt interim quamplures scutiferi Dominorum ipsorum, & eos quia milites erant, & personæ honoratæ, opprimere verebantur. Tunc mandatum est per eosdem Dominos, ut ipsi etiam Ambassiatores deponantur in galeam ad tormenta. Tunc scutiferi ipsi vi capientes eosdem, induxerunt eos in dictam galeam, & ligato dicto Domino Raymundo, elatus est per brachia in antenna prædicta, & præcipitatns ab alto ultra .... es amplius sustinere nequivit, quia senex erat illa tormenta, clamabat se velle dicere veritatem. Deposito itaque ipso milite, & eo coram Notario constituto, confessus est suam culpam, & totum negotium, quale a primo processit usque ad finem mortis dicti Ducis Andreæ, confessus est, videlicet quod Dominus Robertus de Cabannis miles magnus Regiæ Curiæ Senescallus fuerat causa mortis Ducis ejusdem. Et sero facto obscuro dicti captivi carcerati & torti in carcere Palatii dicti Ducis reponuntur sub custodia diligenti. Et dum ea nocte in dicto carcere morabantur, unus alterum captivorum ipsorum inter se increpabant dicentes: quod *tu consuluisti, & initiator fuisti mortis Ducis prædicti*. Alter respondebat: *mentiris, quia tu fuisti*. Tunc maligna Chancia dixit, confidens in sua nequitia: *quid inter vos hæc verba profertis? nulla nobis jam excusatio valet, ut nostra culpa non moriamur. Etenim nostro delicto pejora meruimus. Uno tamen læta morior, quod dum fui in mundo, fui meo corpore valde gavisa*. Et incipiens alludere cum Comite Terlicii dicebat: *inique senex recordare, quando mecum concubuisti in camera. Verum de te sum prægnans. Sed sciat unusquisque, quod ex prægnantia mea mortua fuit Agnes Ducissa Duratii, quando permutavi urinam suam, & posui meam, quæ prægnans eram. Et propterea Dux Duratii, audito a medico matrem suam esse prægnantem juxta signum urinæ sibi ostensæ, de infirmitate* ma-

matris non curavit, ſed eam mortem potius affectabat; deinde autem ut citius moreretur dicta Ducissa, in criſterio ſibi parato venenum appoſuit. Multa alia opera etiam feci, propter quæ ſi amodo mereor necari, ſum contenta. Nolite ergo dolere, ſed conſolamini uſque ad diem mortis veſtræ. Mane autem facto nuntiata fuerunt dicto Duci Duratii verba prolata per Chanciam memoratam de morte matris ſuæ, & valde condoluit, & ſic publicata fuit mors Ducissæ præfatæ.

Tunc præfati Dux & Magiſter Juſtitiæ, convocatis eorum armigeris infinitis præfatos omnes ad Curiam Magiſtri Juſtitiæ portari fecerunt .... meritis .... atum eſt. Et dum pro tribunali ſederent ad ferendam ſententiam, ecce indicatum eſt dictis Dominis, quod Magnus Seneſcallus .... ea hora .... ſtaret. Quo audito ſtatim præfati Domini univerſo Populo adunato & eorum armigeris .... proditionis circumdederunt undique, & eum .... ceperunt, & vinctum adduxerunt eum ad Dominos memoratos, & .... ſuum hoſpitium ſingulis .... fuit ....

Adduct .... ad conſpectum Dominorum ipſorum .... diris tormentis ex .... ultra .... clamavit ſe .... veritatem .... a primo uſque ad finem.

Igitur ſequenti die clamante univerſo Populo contra eos, carcerati ipſi ad mortis ſententiam condemnantur. Tunc dictus Magiſter Juſtitiæ familiam ſuæ militiæ armari mandavit, & paratis carrectis, & forgiis igneis, carnificibuſque appoſitis in eiſdem, præfatum Terlicii Comitem in unam carrectarum ipſarum catenis ferreis alligatum, & præfatum Magnæ Curiæ Seneſcallum in altera poni mandavit: Præfatum autem Dominum Raymundum nudatis veſtibus fruſtari mandavit uſque ad Forum Sancti Eligii de Neapoli. Et poſtea cum prædictis Comitibus igne comburi. Prædictam autem Magiſtreſſam ſimili pœna damnatam idem Magiſter Juſtitiæ condemnavit. Ecce ducuntur ad vindictam damnati præfati, & carnifices cum tenaliis igneis carnem

eorum absque misericordia sæpe mordentes, & alii corpora eorum funibus verberantes, per unamquamque Rugam Neapolitanæ Civitatis ducuntur, singulis clamantibus a majori usque ad minimum: *sic decet proditores singulos vestros pares simili & pessima pœna plecti*. Aliqui exposuebant eis in facie, alii lapidibus eos cædebant. Dum igitur pervenirent ad locum, quo ignis erat paratus, licet in eorum corporibus caro modica superesset morsibus tenaliarum ignearum, Dominus Robertus præfatus paulo ante emiserat spiritum, dictus autem Terlicii Comes vivus adhuc erat. Tolluntur itaque de carrectis, & igni apponuntur etiam & ii qui frustati fuerunt. Et dum ponerentur ad ignem tantus inibi concurrit. Populus Civitatis visurus vindictam, quod omnes furioso animo corpora eorum viva & mortua sicut erant de igne tollentes, gladiis incidebant, velut ligna, & projiciebant ad ignem, & multi quidem artifices de ossibus eorum accipientes aliqui taxillos, aliqui manicas cultellorum fecerunt ad rei memoriam sempiternam.

Domina autem Chancia supradicta, quia prægnans erat, decretum fuit per leges, quod differretur mortis suæ sententia usque ad partum; verumtamen carceri cum diligentia conservatur.

Nuntiatur itaque vindicta eorum undique per Regnum, & bona eorum omnia dissipantur. Tunc Comitissa Terlicii viri sui miseri novis auditis, filium suum Lodoicum accipiens, in quodam Monialium Monasterio se reclusit occulte apud Monopolim, & ibi in abscondito mansit per aliquod tempus. Bona vero sua omnia tam mobilia, quam stabilia dissipantur, & velut proditoria posita sunt in stragem.

Præfatus autem Dux Duratii, & Magister Justitiæ, eorumque sequaces, arta persequutione confessatorum homicidarum solicite intendentes & semper se potius ad potius fortificantes, ad prosequendam innocentis Ducis vindictam, cum eis concurrit Populus universus. Tunc Dominus Lodoicus de Tarento reputans se confusum ex publicatione mortis Ducis

cis jam dicti, adunatis sibi quampluribus suis sequacibus, familiaribus & malandrenis partium Principatus & Terræ-Laboris, videlicet Johanne Rebellato, Marco de Nucella, & pluribus aliis caporalibus malandrenorum, quos Civitatem Neapolis ingredi fecit, & secum tenebat, ponens semper insidias, qualiter posset offendere dictum Ducem Duratii, vel Magistrum Justitiæ supradictum, qui vindictam interfectorum dicti Ducis Andreæ in suum vituperium fitiebant. Et adunata gente copiosa, quæ sperabat convincere Ducem præfatum, illam in Castro Sancti Erasmi composuit, ut habitis insidiis, quando Ducem Duratii equitare per Terram solito more contingeret, subito in illum insurgerent, ut eum occidant.

Nuntiatis itaque talibus actibus Duci præfato, idem Dux statim dictum Magistrum Justitiæ vocari fecit, aliosque Comites & Barones sequaces suos, & habito consilio mutuo super causa providerunt modum tenere, quo dicta congregata gens penitus vastaretur. Ordinaverunt autem, ut sequenti mane unusquisque per partes suas haberet gentem paratam ad arma, & primi quidem familiares dicti Magistri Justitiæ insurgerent contra reconditos malandrenos. Quum autem gens dicti Domini Lodoici gentem dicti Magistri Justitiæ de sursum Castro præfato sequantur, usque ad Rugam Corrigiarum in planitie spatiosa, tunc unusquisque cum gente parata circumquaque concurrat ad malandrenos eosdem, ut eos habentes in medio, vix nullus evadat. Et sic factum est, & statutum. Mane autem facto juxta præfatum ordinem exiit gens Magistri Justitiæ armata manu, & iter accipiunt versus Castrum Sancti Erasmi, & dictis illic stantibus convocatis, statim ad arma concurrunt, & aggressi aggredientes sequuntur viriliter, ac illi potius fugere se fingentes, & illi libentius insequentes, usque ad planam Rugam Corrigiarum sic pugnando devenerunt. Præfatus autem Dux Duratii paratam gentem habens per Fratrem Morialem Caporalem gen-

 tis

tis suæ, per posteriorem Portam sui Palatii ultra Jardenum gentem suam exire mandavit, & simul dicta gente cum alia suorum sequacium in locis circumstantibus ordinata, aggressi sunt viriliter & potenter exercitum dicti Domini Lodoici, quod quasi modici evaserunt ex illis. Illi autem, qui tunc evadere potuerunt equorum auxilio usque ad pedes montaneæ Sancti Erasmi, dimissis equis, subsidium arborum, & montaneæ requirunt, & per fortelicia dictæ montaneæ recuperaverunt ad Castrum prædictum, & ecce pejora scandala prioribus sunt inita, quibus omni quasi die guerra campestra fiebat.

Tunc præfata Imperatrix, videns guerram filii semper succumbere, statim Civitatem Neapolitanam exiit cum valida manu militiæ; cogitaverat autem proditionaliter Carolum Artus habere in manibus, qui stabat in Sancta Agatha viriliter & potenter, (quæ Terra est valde fortissima in cacumine montis constituta, & in altiori cacumine dicti montis Castrum fortissimum habet plenum magno thesauro) ut habito dicto Carolo in manibus, thesaurum illum maximum sibi acciperet. Et abiens ad Terram eamdem, ipsam undique circumdedit: qua causa dictus Carolus vehementius mirabatur, quoniam sciebat, eam fuisse participem commissi delicti, quæ ipsum venerat hostiliter obsidere. Et misit ad eam tunc nuntios suos dicens: *Numquid, Domina, hoc est meritum, quod mihi præstat verborum vestrorum suasio, quia me venisti hostiliter invasura? Quid sibi vult talis invasio? Obsecro, Domina; legaliter redde responsum, & mihi legalis sis, sicut fui vobis ego, & filius meus*. Tunc Imperatrix præfata fallaci animo eisdem nuntiis dedit lene responsum, & ait in secreto eisdem: *Carissimi, dicite ex nostra parte Carolo fideli amico nostro, nos velle cum eo expressius alloqui in secreto de causa, quæ commune tangat commodum & honorem; nec vacillet in eo, quo videmur contra ipsum hostiliter advenisse. Nam hoc vitiose fecimus certa de causa, quam sibi in habendo colloquio prædicemus. Scimus autem ipsum esse*

gravi

gravi podagræ infirmitate gravatum, quare ipsum ad nos non venisse nequaquam miramur. Ex quo ipsum ex nostra parte salutetis & confortetis, sibique dicetis, nos velle cum Domino Nicolao de Aczajolis Consiliario nostro dilecto, aliisque decem militibus Terram ingredi, si dignetur, & deinde cum eisdem ad Castrum ascendere, secum nostrum colloquium habitura, quod non est nuntiis referendum.

Tunc nuntii illi responsione accepta hilari animo accedunt ad Dominum, & sibi verba præposita seriosius retulerunt, præsente ibidem Berterando filio suo. Igitur Carolus præfatus, sciens a certo se cum dicta Imperatrice unius criminis esse collegam, & diligenter consideratis verbis Imperatricis ejusdem una cum filio suo præfato, assentierunt blandis eloquiis Imperatricis ejusdem, & nesciverunt discernere latentes insidias venenosas. Tunc misit idem Carolus filium suum prædictum ad Imperatricem jam dictam, ut eam intrare permitteret, reverenter. Et adiens ad eamdem cum reverentia maxima suscepit eamdem, & ipsam intrare permisit, & jussit confidentes omnes volentes intrare, ut secure & libere intrare permitterentur. Et sic omnibus ad exercitu dictæ Dominæ patefacta est janua Civitatis, & gaudentes per tabernas Terræ ejusdem singuli incedebant de velle eorum.

Ascendit itaque Imperatrix jam dicta Castrum Caroli præfati, & ingrediens cameram, in qua jacebat Carolus prædictus, læto vultu salutavit eumdem. Mandaverat autem Imperatrix ipsa sui exercitus Marescallo, quod paulatim, paulatim cunctum exercitum ingredi faceret Civitatem, nemini displicendo, sed læto & placito visu singuli introirent. Et singulis introductis sibi referre curaret. Quod dictus Marescallus cum diligentia faciens, omnibus placidum se ostendens, singulos in Terram post horam modicam introduxit, & illis introductis, Dominæ nuntiavit, juxta quod sibi fuerat demandatum. Dicta autem Imperatrix animo fallaci per inania verba blanda ducebat Carolum eumdem. Sed ut scivit

vit cunctum suum exercitum introisse, & esse promptum ad arma juxta ordinem eis datum, erigens se ipsam erga Carolum prædictum, vultu feroci, & manu tenaci apprehendit eumdem dicens: *iniquissime proditor, ecce tuis exigentibus meritis delictorum manus nostras evadere nequivisti*. Et jussit suis militibus eum viriliter comprehendi. Quod factum est. Jussit etiam eo instanti filium suum capti, ut eodem momento pater & filius capti essent. Aliis autem mandaverat, in eodem puncto fortilitia capi dictæ Terræ, ut acceptis fortilitiis undique Castri & Terræ, nulla posset in eos insurgere potentia gentis Terræ. Quod factum fuit in eodem momento. Quod videntes Carolus miser & filius sub spe fidei fuisse deceptos, præcipue per eam, a qua subsidium consperabant, dolentes amare flebant lachrymis, & horridis vocibus ululabant; sed tristiorem se recenlebat miserrimus Carolus idem, quia infirmitate pessima gravatum in lecto sic proditorie capi ipsum fata sua promiserant suorum exigentia delictorum.

Præfata tunc Imperatrix dictis Carolo & filio de personis acceptis jussit statim prædictum Berterandum ad Castrum Melfiæ transduci captivum, ibique cum diligentia custodiri; prædictum autem Carolum ibidem secum retineri mandavit. Et jubens dictum Carolum coram ea deferri, petiit velle ab eo scire suum thesaurum, quem dictus Carolus dolenti animo indicans, & demonstrans, dicta Imperatrix hilari sibi vultu thesaurum ipsum accepit innumerabilem, & infinitam argenti laborati copiam inæstimabilis pretii & valoris, magnasque divitias & opulentas cameras invenerunt ibidem, quas singulas sibi recepit.

Divulgata itaque fama captionis dictorum Caroli, & filii, statim præfatus Magister Justitiæ ad eamdem Imperatricem nuntios suos misit, ut captivos eosdem Carolum scilicet & filium, morte Ducis Andreæ fama proditores annotatos ad eum transmittere dignaretur, suis meritis pœna debita puniendos. Tunc dicta Imperatrix dictis nuntiis su-

superbe respondens, noluit ea tradere captivos eosdem, asserens se velle de eis justitiam facere, siquidem illos culpabiles inveniret, & nuntios illos statim remisit.

Interea morante ibidem adhuc Imperatrice præfata, præfatus Carolus totali misericordia desperatus, subito miseram tradidit animam in manibus inimici. Quem dicta Imperatrix ad suam excusationem in posterum, si contingat, corpus dicti Caroli in corio magno tauri mandavit includi, & ad Castrum Beneventanum illud transmisit per Officialem Summi Pontificis conservandum. Prævidebat enim dicta Imperatrix, quod de morte tanti domini Ducis Andreæ in conspectu Summi Pontificis & aliter esset justitia requirenda, & penuria maxima sequutura. Et ideo procedere cum cautela tentabat; & dictum Carolum & filium ad hoc cepit, ut nil proditorium posset in ea cum veritate notari, ubi proditores dicti domini Ducis Andreæ ipsamet persequi procuravit. Sed hoc non animo destructionis prædictorum peregit, sed causa habendi thesaurum miseri Caroli Artus. Præfatus autem Berterandus captivus existens in Castro Melfiæ, scita morte miseri patris sui, paucis supervivens diebus, omni velut auxilio desperatus, obiit rabie pessima velut canis.

Demum Imperatrix præfata Neapolim rediens Castrum Regium ingressa est cum Regina & filio moratura, & nuntiatis sibi gestis omnibus post suum accessum, & maxime quod Dux Duratii miserat causa adventus Regis Hungariæ ad hoc Regnum de sui fratris nece vindictam sumturi, & qualiter Dux idem Legam maximam fecerat cum Comitibus & Magnatibus Regni hujus, præcipue in partibus Aprutinis, & qualiter idem Dux ad perfidam guerram semper erat cum Lodoico prædicto, atque Regina, subito nuntiatum fuit eidem Imperatrici, quod Dominus Jacobus de Cavalcantibus suus Guerrerius in eisdem partibus Aprutinis inimicorum potentia de Aprutinis partibus discessisset, Terras & Castra quondam Caroli præfati sibi pro majori

parte

parte potentialiter subjugasse, & apud Melfiam præsens esset, inibi quieturus. Nunciaverat autem literis suis Miles præfatus, quod in partibus Aprutinis inimicorum potentia prævaleret ex maxima Lega facta per Ducem Duratii memoratum, & jam majorem partem acquisitorum Casalium & Castrorum nomine suo, nisi se pro Duce Duratii appellarent, igne consumserat. Videntes itaque dicta Imperatrix, & filius, ac Regina potentiæ dicti Ducis cum superbia non posse obsistere propter Regnicolarum sequelam amoris, mutaverunt propositum litigandi, velle dictum Ducem promissionibus & donationibus ad eorum velle subvertere, ut efficerentur muneribus ipsis amici perfecti & cordis unius, & incœperunt in Neapolitana Civitate mutuas lites cessare, dicto Duce, suisque sequacibus admirantibus de cessatione præfata.

Ad hæc Dux Duratii supradictus Civitatem Troyæ per Dominum Angelum de Sancto Severo Justitiarium Terrarum Apuliæ capi pro se jussit & captam possidere. Quod factum est. Deinde Cidiniolam adveniens, quæ fuerat dicti Caroli Artus, illam fossatis maximis fecit optime circumdari, & bene muniri, & inventa inibi victualium multitudine copiosa, illa apud Barolum transmisit venalia, quæ fuerant Caroli Artus, qui fuerat Dominus dictæ Terræ. Tunc Justitiarius supradictus apud montaneam Sancti Angeli; aliis Ducalibus negotiis occupatus, rediens dimissis inibi Locumtenente suo, & certis familiaribus, pluribusque aliis convocatis de Civitate Gravinæ, quæ erat Ducis prædicti, ad ipsius Terræ custodiam diligenter demum morantibus ibidem illis de Gravina per mensem unum & ultra, quia volebant illos ad expensas proprias retinere, subito abinde recesserunt, & reversi apud Gravinam. Dominus autem Jacobus de Cavalcantibus supradictus quadam nocte de Melfia veniens ad dictam Terram Cidiniolæ, illam summo diluculo ingressus est violenter, & capiens Locumtenentem prædictum & familiares alios, quos

quos habere potuit, ad Castrum Melfiæ transmisit captivos. A quo Locumtenente, priusquam liberaretur, habuit Uncias XL. & sic remansit ipsa Terra Domino Lodoico præfato contra voluntatem Ducis Duratii supradicti.

Interea nuntiatum est Domino Lodoico & Reginæ præfatæ, quod in partibus Aprutinis novelli perrexerant inimici contra eosdem pro parte Regis Hungariæ in Civitate Aquilæ, qui contra Terras & Castra eorum, præcipue contra Civitatem Sulmonensem, guerram faciunt & prædantur. Igitur vocato per eorum literas, & Imperatricis præfatæ, Domino Jacobo de Cavalcantibus supradicto apud Neapolim, statim idem Miles accessit. Tunc mandatum est sibi, quod accepta gente armigera versus Aprutium se conferret. Miles igitur ipse recepta competenti comitiva gentis armigeræ, versus Aprutium se contulit indilate, & applicans Civitatem Sulmonæ, scire voluit, quæ gens sit adunata de novo contra Dominum Lodoicum præfatum. Tunc responsum est ei, quod Dominus Lallus de Aquila talem gentem induxerit contra eos, & dicitur esse pro parte Regis Hungariæ contra Reginam præfatam. Tunc Miles idem habita ibidem quiete dierum aliquorum, quodam die cum suis complicibus equitavit in prædam versus Aquilam contra gentem præscriptam, & ibidem sæpius militando prædabat homines Aquilanos. Tandem dum successivis diebus uno semel equitaret; exivit a prædicta Civitate Aquilæ nobilis concio gentis armigeræ obviam Militi memorato; & obviata utraque parte in campo hinc inde, & ad invicem durius prœliato, pruribus hinc inde mortuis & percussis, contigit suo infortunio dictum Dominum Jacobum per adversarios comprehendi in manu salva; & ad Civitatem Aquilæ transduci captivum. Tunc socii dicti Militis videntes eorum Comestabulum defecisse in prœlio versis tergis prœlium dimiserunt, & plurimi quidem ex eis capti sunt, & plurimi interfecti. Et redeuntes ii, qui evaserant, apud Neapolim post paucos dies se

 ex-

expressius contulerunt, & præsentes coram Domino Lodoico, præfata Regina, & Imperatrice, retulerunt ei casum dicti Militis, & omnia contingentia post eumdem.

Auditis itaque novis præfatis valde dolentes existunt Dominus & Dominæ prælibatæ, & maxime quum audiverunt, quod pro parte Regis Hungariæ prœlia ista fidebant. Adducuntur itaque propterea ad diversas cogitationes, & paulo minus vivere se non credunt, eo quod divisio maxima erat inter eos, videlicet cum Duce Duratii & quampluribus magnatibus Regni hujus sequacibus dicti Ducis. Quorum tractatu dicta gens regis Hungariæ eis advenerat inimica. Tunc super causa bene pensantes cogitaverunt se velle in totum cum Duce Duratii & omnibus aliis suis sequacibus esse concordes ad omne velle Ducis prædicti.

Vocato itaque Duce præfato ad predictam concordiam faciendam, nuntiatam sibi primo per Ambassiatores idoneos, convenerunt ad invicem loquuturi super materia in Jardeno Reginæ præfatæ; & habito simul colloquio diligenti, Dux miser suum animum inclinavit ad voluntatem illorum, ex eo quod Regina præfata sibi dare spondebat Ducatum Calabriæ, quod pluries repetivit. Dum tamen dictus Dux cum suis sequacibus, qui in Aprutinis partibus fecerat Legam magnam cum exerciti valde forti, ad stipendia dictæ Reginæ accederet pugnaturus, & confirmatis pactis jussit Regina præfata Privilegia fieri opportuna de donatione præfati Ducatus Calabriæ, & aliis pactis quæsitis per ipsum ducem sibi post ipsum in Aprutinam provincia trasmittenda.

Promisso itaque per Ducem prædictum se versus Aquilam hostiliter accesserunt per Reginam præfatam contra hostes novellos, scripsit idem Dux universis suis sequacibus scutiferis & familiaribus, ubicumque per Regnum sistentibus, quod apud Neapolim protinus se conferent armis & equis decenter muniti, associatori eum cum exercitu constituto, versus Aquilam pugnaturi. Tunc universis scutiferi & familiares Ducis ejusdem, mandatis & requisitionibus

dicti

dicti ducis animo promto parentes, concurrunt ad eum apud Neapolim, & universo exercitu congregato ibidem, omnique exercitus apparatu, infra breves dies universum jussit exercitum amoveri, & versus Aquilam transfretari.

Interea contigit Imperatricem præfatam infirmitate gravari, & in lecto graviter per dies aliquos ægrotare; sicque paucis supervivens diebus exstitit vita functa.

Et dum Dux Duratii moraretur cum dicto exercitu, ubi erant tria millia equitum, & peditum sine numero, in flumine subtus Civitatem Aquilæ castrametatus est exercitus memoratus, ibique per menses tres & ultra moratus est tempore æstivo, de mensibus scilicet Madii, Junii, Julii, & Augusti . . . . Primæ Indictionis. Et manente ibidem exercitu memorato omni die quasi continue ii, qui in Aquila morabantur, quandoque de nocte, & quandoque de die super exercitum dicti Ducis currebant, & sæpe capiebant captivos. Inter homines dicti exercitus plurimi erant Neapolitani decore armati, & equis, sed in prœliis minus audaces. Moris enim est Neapolitanorum ubique caput semper comere, & visum lavare moro mulierem, non soliti jacere sub armis, sed lectis mollibus & plumacis. Si quando gens Aquilæ currebat in illos, semper versis tergis fugiebant, ictus validos pertimentes. Videntes itaque Neapolitani milites & scutiferi inimicos potius prævalere, paulatim ab exercitu discedebant, & versus Neapolim remeabant, de dicto Duce parum, & de Regina minus curantes, infirmitatis occasione subjuncta ex labore armorum.

Ad hæc nuntiatum est dicto Duci, quod Regina desponsata sit per Dominum Lodoicum præfatum, & promissioni sibi factæ penitus defecisse. Mox idem Dux videns se delusum per Reginam eandem, cum universo exercitu abinde discessit, & ad Comitatum suum Albæ perrexit, ibique per dies aliquos conquiescens consequenter Neapolim remeavit. Et ecce sunt ad pejores errores & brigas cum Regina præfata & Domino Lodoico; & adunata gente armigera per

partem utramque, semper unus alteri mortis insidias præparabat.

Comites autem & Barones omnes, Milites, Scutiferi, & personæ aliæ, qui fuerant cum Duce præfato in exercitu memorato, accepta licentia, quilibet ad propria remeavit. Comes autem Fundi, qui simul cum præfato Duce fuerat, sequaxque erat Ducis præfati, accepta licentia, pluribusque secum consociis requisitis, una cum gente sua subito accedens Gajetam, quodam die suos inimicos singulos interfecit, eorumque domos & possessiones singulas dissipavit, & divitias abstulit copiosas de suis modicis superstitibus inimicis, qui versus Neapolim fugientes, coram Regina & Domino Lodoico præfatis de Comite Fundi graviter sunt conquesti, quod bona eorum omnia tulerat, possessiones & domos ignis incendio concremasset, plurimosque parentes eorum nequiter occidisset, honore postposito Reginali.

Tunc Regina & Dominus Lodoicus Gajetanorum murmure exaudito, præfatum Comitem Fundi citatoriis literis prævenerunt, ut coram eis Neapoli se presentet, dictis Gajetanis super causa sibi objecta se mediante justitia defensurus. Dictus autem Comes breviter eis respondens, ad eorum clamorem penitus venitus venire negavit, sed muniens se, suasque Terras fortilitiis opportunis, apud Trajectum Terram suam cum suis stipendiariis & familiaribus potentissime morabatur, mandata Reginalia parum timens.

Videntes autem dicta Regina, & Dominus Lodoicus, præfatum Comitem sua mandata contemnere, per statutos Legis termino ipsum in Curia evocatum banno supponi, mediante justitia sua contumacia mandaverunt, & exspectantes ipsum per dies aliquos atque menses æquitatæ media, dictus Comes de malo in pejus in ejusdem Reginæ dedecus, & suorum æmulorum pressuram, fideles singulos dictæ Reginæ, suesque inimicos præcipue, eorumque sequace acrius sequebatur, prædando & carcerando homines fidelium Urbium Reginæ præfatæ, nomine inclyti Regis Hungariæ.

Ob

Ob cujus persequutionem singulæ Terræ continuo territæ factæ sunt, & quasi rebelles Reginæ præfatæ. Quibus ad notitiam præfatæ Reginæ deductis, fama volante, præfata Regina eumdem Comitem ad se citatoriis literis evocari mandavit expressius, ut statim apud Neapolim se conferret, eum de persona fictitie assecurans, significans sibi, quod si mox ad mandata sua venire contemserit, iram Reginalis potentiæ & sui crudelis exercitus super se suaque Castra incursurum. Se subito recognoscat, & nomine proditorio interceptum proditoris sententiam auditorum.

Igitur præfatus Comes literarum Reginalium serie intellecta, & minis cognitis atque fraude, sub brevitate verborum rescripsit præfatæ Reginæ, se nullatenus suo dominio fore subjectum, sed dominio inclyti Regis Hungariæ, cujus honore & fidelitate contra eam amodo nititur impugnare, seque deinceps suis jussionibus nullatenus obedire. Si vero suum exercitum contra eum suaque Castra dirigere vellet, ut scripserat, ecce se promotum obtulit fidelitate præscripta in Castro suo Tragecti suum exercitum exspectare in campis, seque potentissime defensurum.

Tunc præfata Regina responsalibus dicti Comitis acceptis, eas ordinato Consilio legi jussit, & lectis, earumque tenore suscepto, eumdem Comitem consilio sibi dato forjudicationes sententia condemnavit, & proditorem Reginalis culminis publicavit, suaque Castra, Terras, & Casalia varia distributione donatas divisit suis Contibus & Consiliariis, & paratum exercitum suum, convocatis Gajetanis suis æmulis, aliisque quampluribus, super eumdem Comitem provocavit. Adiens autem dictus exercitus in manu forti contra Comitem supradictum, & adhærens Castro Tragecti, in quo præfatus Comes cum suis potenter armigeris & stipendiariis consistebat, castramentatus ibidem, eumdem Comitem obsederunt. Comes autem idem, actibus bellicis semper expertus, videns se non esse tantæ potentiæ, qua posset resistere exercitui memorato in campis,

vi-

vitiose finxit se in Castro morari, & jussit singulis habitantibus Castrum ipsum tam maribus, quam fœminis, ut sola Ruga recta Plateæ aperta dimissa, singulas Rugas alias fabricarent per partes diversas, omnesque portas domorum totius prædictæ Urbis vel Castri similiter fabricarent, tam in predicta Ruga dimissa aperta, quam generaliter per totam eamdem Urbem, ut alieni viri Urbem intrantes credentes neminem habitare ibidem, dimissis equis & armis circa prædam robbæ Urbis ejusdem cum aviditate incedant. Jussit etiam, quod nullus vir aut fœmina dicto exercitui se ostendat die sequenti, sed sub silentio in eorum domibus stent securi, & unusquisque eorum, marium scilicet & mulierum, lanceam & balistas habentes in manibus, in prædicta aperta Ruga præcipue per factas fenestras & foramina in muris domorum ipsarum, quum in Ruga eadem inimicus exercitus aderit, per fenestras & foramina ipsa equos feriant atque viros, nihil loquendo, sed tacito ore manentes. Ipse autem Comes cogitaverat nocte sequenti se cum suis stipendiariis & sequacibus, & familiaribus suis post Urbem prædictam recondere, ut mane sequenti dicto inimico exercitu appropinquante in Urbem eamdem, quum viderint per muros Urbis ipsius masculos nec fæminas eis obesse, Terram ipsam securo animo introibunt, & quum videbunt singulas Rugas clausas, & januas fabricatas, singuli concurrent ad rectam Rugam apertam; & habitis insidiis & signis de ipsorum inimicorum introitu in Ruga præfata, statim idem Comes cum suis armigeris post terga feriet æmulorum dicti exercitus in arcta Ruga præfata, nec per alias Rugas exire poterunt, & sic ibidem universi peribunt. Quod factum est, & vere talis ordinatio fuit certa ad consumationem exercitus inimici.

Dato igitur ordine memorato, singulis habitantibus Urbem eamdem, & eodem ordine effectui debito demandato per statutos ad id, idem Comes die illo, quo dictus exercitus adiit dictam Urbem, & ibidem obsidionem constituit, arma-

armata manu super muros Urbis ejusdem potentissime se ostendit, & cum æmulis dicti exercitus eo die pugnavit viriliter usque ad Solis occasum. Fingebat enim se dictus Comes cum suis non posse resistere, sed semper retrocedebat ad Urbem, ad sequelam suam suos animans inimicos, quo usque assecurarentur inimici præfati, mane sequenti Urbem intrare, quando per muros quempiam non videbunt, sed firmiter crederent, quod per hesternam pugnam commissam, quam ipso die dictus Comes & sui vix pertulererunt, nemine apparente, fugissent nocte præfata.

Quum sero autem factum esset, unusquisque vir exercitus supradicti ad tentoria rediverunt quieturi, & statutis excubiis circumquaque, singuli de dicto exercitu conquiescunt. Præfatus autem Comes & sui Consiliarii jusso silentio per Urbem præfatam, & excubiis diligentibus constitutis, Urbem eamdem tota nocte custodiens conservavit. Appropinquante itaque hora auroræ luciferæ, idem Comes ad constitutam postam reconditurus se cum suis armigeris properavit, & singulos habitantes Urbem eamdem juxta præstitum ordinem quemlibet in domicilio proprio sub silentio stare jussit, quo usque inimicus exercitus introierit. Statuerat autem, ut in prædicta Ruga fortiores & promtiores viri consisterent, & ad sonum buccinæ suæ dato signo per interiores fenestras, & domorum foramina cum balistis & lanceis indroductum inimicorum exercitum percuterent, postquam audirent buccinæ suæ sonum.

Mane autem facto inimicus exercitus ad arma consurgens, Urbem eamdem promtissime sunt agressi, & adhærentes muris & fortilitiis dictæ Urbis nullum invenerunt defensorem. Et sic admirati sunt vehementer, deliberatoque inter eos, quod hesterna die prædicta vix ad modicum eorum agressum homines dictæ Terræ resistere videbantur firmiter, quod hesternis præliis territi, futuraque timentes, noctæ ipsa prædicta singuli fugissent. Sed adhuc trepido corde, sistentes ne decipiantur, quosdam miserunt insi-

insidiatores intra Urbem præfatam, qui accedentes ingressi sunt dictam Terram, & inspicientes, neminem viderunt masculum nec fœminam habitantes, nisi canes tantummodo ululantes. Et redeuntes ad exercitum memoratum nuntiaverunt se quasi majorem partem Urbis pedetentim perquisivisse, & neminem invenisse, nec audivisse, nisi canum tantummodo ululatum, omniumque domorum januas stare clausas. Tunc universus exercitus avido animo Urbem ingrediens, per recta Rugam apertam præfatam equites & pedites singuli decurrunt, & omnibus introductis, antecedentibus præcursoribus, Rugam rectam incedunt, quum ad alias transire nequirent, credentes invenire aliarum Rugarum transitum, quin valerent discurrere dictam Urbem.

Præfatus autem Comes & sui armigeri, per constitutas insidias signo recepto ingressus exercitus memorati, statim per eumdem ingressum, per quem inimicus exercitus fuit ingressus Urbem eamdem, ingressus est Comes idem, & invenit quasi pro majori parte dicti exercitus esse pedes armis depositis ad desfabricandas januas domorum urbis ejusdem, ut exinde reciperent cunctas robbas. Et irruens viriliter super eos, pulsata buccina sua juxta signum datum hominibus dictæ Urbis, universi de dicto exercitu inimico territi inimicorum insultibus, homines equites pedites eorummet affollabant in parcitudine dictæ Rugæ. Interiores vero viri Urbis ejusdem buccinæ pulsus signo recepto, per foramina & fenestras domorum dictæ Rugæ, viros & equos inimici exercitus feriebant, lancearum & balistarum duris ictibus occidendo, nec poterant ab utroque latere evadere percussiones eorum, arctus quoniam locus erat, & percussores ab utroque latere feriebant. Comes autem præfatus cum suis armigeris promtissime super æmulum exarcitum feriebat, & eorum plurimos occidebant, plurimos feriebat; & plurimos carcerabat, nec poterat inimicus exercitus quomodolibet se tueri contra multifarios percussores. Tandem universi dicti exercitus viri mortis timo-

timore confusi, reclusi velut pisces in retibus, armis depositis, & currentibus equis dicto Comiti clamante vitæ veniam postularunt.

Tunc Comes præfatus misericordia motus, jussit omnes arma deponere, & equos descendere, quod factum est. Et statuens se ipsum ante Portam Urbis ejusdem jussit ejusdem exercitus viros singulos coram se duci inermes ante Portam eamdem per quosdam ad id propterea constitutos. Adducitur autem unusquisque coram eo inermis, & siquidem stipendiarius, aut Neapolitanus, aut persona sibi suspecta non esset, depositis vestibus & calceamentis omnibus in interiori parte Urbis ejusdem singulos vivos, nudos tamen, permittebat abire, cuilibet eorum cedulam scriptam dabat: *Ego enim sum de robba, quam Comes fundi fecit de novo*. Hoc etiam faciebat in majus vituperium jam dictæ Reginæ. Si quidem vero Gajetanos suos inimicos invenit, ibidem feroci gladio interemit, & sic reliquorum Gajetanorum inimicorum suorum in unius diei termino vindictam assumsit sua sapientia & virtute.

Abeuntibus autem singulis stipendiariis, & Neapolitanis dudum equitibus ita pedes, immo quod deterius, ita nudis, singulis videntibus, facti sunt in diserium; & accedentes singuli ad Castrum Reginæ, convicti belli gagia & potalicia petierunt, & ostendentes cedulas eis factas, derisus major factus est super eos. Et a tunc quodam tempore in civitate Neapolitana, & fere per totum Regnum, quotiens aliquis nudus aut male indutus per Neapolitanas Plateas transibat, communiter dicebatur: *vere hic de Robba Comitis fundi fuit*.

Regina vero præfata & Dux Lodoicus jam dictus devictione compassa tanto rubore marcescunt, ubi per unum Comitem suum dudum subditum devicti sunt, quod fere furore & ira repleti visceribus crepare videntur; & hinc inde procurant, quomodo possent tantam injuriam vindicare, cogitantes a certo, quod vigore Ducis Duratii di-

 ctus

ctus Comes adversus Reginale imperium erexerat caput suum; & siquidem odium primo erat in eis, ob hoc crudelius est conceptum, & sæpe tentabant per eorum familiares cum familiaribus dicti Ducis ad bellica arma esse, quod sæpius factum est, & sæpius alter alteri succumbebat. Nam Dux præfatus in suo Palatio cum suis sequacibus, familiaribus, & stipendiariis potentissime consistebat, nihil curans quasi modicum de minis & odio Reginæ prædictæ. Dictus autem Comes ad suasionem Ducis jam dicti virilius & potentius contra fideles Reginæ prædictæ militat sub titulo & nomine Regis Hungariæ memorati. Quod fecit & continuavit usque ad adventum Regis jam dicti.

Quum autem idem Rex infra mensem Decembris I. Indictione, Civitate Aquilæ applicuit, quiescens ibi per dies aliquos reliquam gentem suam exspectans ibidem, nuntiato suo adventu Duci Duratii supradicto, misit partem gentis suæ armigeræ ad Comitem Fundi præfatum, ut ostendat circa Neapolitanam Urbem, suosque sequaces tanti Regis adventum & potentiam virtuosam. Comes itaque jam dictus accepta gente præfata, apud Teyanum hostiliter se contulit militando, & Civitatem ipsam nomine dicti Regis Hungariæ postulavit, sibi portas aperiri Civitatis ejusdem, aliter hostili obsidione se reputent perituros. Cives igitur Civitatis ejusdem, humili quidem voce dantes responsum, petierunt idem Comiti, ut saltem dierum octo terminum eis daret, quo possint eorum Dominæ nuntiare eorum adventum. Hæc enim Domina consors fuerat Domini Bertrandi de Baucio Montis Caveosi Comitis, Regni Siciliæ Magistri Justitiæ. Qui etiam cum aviditate animi adventum exspectaverat dicti Regis. Sed prius exstitit vita functus. Quod quum audivisset Domina supradicta, statim animo suo gaudens, rescripsit Officiali suo Theani, quod fideliter nullo intervallo facto claves Civitatis redderet dicto Comiti sub fidelitate & nomine dicti Regis. Quod

Ista-

statim fecit Officialis jam dictus, & homines dictæ Terræ, & eum pro parte Regis fideliter susceperunt, & ingressi Civitatem eamdem, inibi fideliter requiescunt.

Nuntiatur itaque dictæ Reginæ, & Domino Lodoico, dictum Regem in Aquilam advenisse pro firmo, suamque gentem instare Civitati Theani, & inibi commorari, & debere inde contra fideles Terras suas crudelius militare. Tunc Regina præfata, & Dominus Lodoicus consilio utentes Domini Nicolai de Acciajolis, congregata gente armigera copiosa versus Capuam, idem Dominus militavit, & ibidem existens passum Pontis Capuæ cum diligentia custodiri mandavit, & statuit, quod Civitas Capuana magno Vulturni flumine circumdaretur; quod factum est.

Veniente itaque dicto Comite Fundi cum sua comitiva apud Capuam, invenit passum fluminis costoditum. Sed revolventes ad aliud iter, quo habiliter transiverunt pervenerunt ad Villam Urticellæ in quamdam magnam planitiem, & versus Capuanos prædare & opprimere incœperunt. Deducto autem ad notitiam Domini Lodoici præfati, quod dictus Comes Fundi cum gente dicti Regis Hungariæ pervenerat super eum, & flumen transiverat, ira territus, & furore commotus, cum comitiva sua obviam venit in campis Comiti supradicto, & ibi dirum prælium commiserunt, pluribus hinc inde defunctis & percussis ad mortem ex durissimis ictibus lancearum. Erant autem in exercitu dicti Comitis pro parte Regis Hungariæ memorati Hungari, Theotonici, & Lombardi, & Regnicolæ hujus Regni. Et cum Domino Lodoico Theotonici modici, Provinciales, Catalani modici, & Neapolitani pro majori parte. Qui licet sint homines pulchræ staturæ, equitatores optimi, & alias de personis robusti, tamen in artibus bellicis non sunt usi. Duravit autem commissum prælium inter eos ab hora Tertiarum usque ad horam Nonam transactam, ubi plurimi defecerunt ex parte utraque. Tamdem infestantibus Hungaris contra exercitum dicti Domini

Lodoici cum eorum arcubus & sagittis sæpius equos sagittabant exercitus inimici. Alii autem Theotonici, Regnicolæ, & Lombardi lanceis & ensibus feriebant, apprehendentes leviter eos, qui sagittatis equis pedes & armati fugere ab exercitu nitebantur. Sicque post modicam horam magna pars exercitus dicti Domini Lodoici sagittatis equis pedes restavit, & capti sunt & occisi. Dominus autem Lodoicus præfatus, videns suos in bello deficere, persuasus a suis versus Capuam fugam arripuit cum omnibus superstitibus sui exercitus supradicti. At illi ferientes post terga, in fuga præfata plurimos occiderunt; sed nequiverunt Civitatem Capuam intrare; & subito recedentes reversi sunt apud Theanum, & ibi quiescunt.

Igitur præfatus Dominus Lodoicus, videns gentem suam non posse resistere tam modicis inimicis, & maxime si potestas Regis Hungariæ adfuisset, cogitavit utilius se Regnum exire, quam Neapoli vel Capuæ commorari. Nam videbat Regem Hungariæ potentialiter advenisse præcipue contra eum & Reginam; Videbat etiam sibi esse contrarium Ducem Duratii, & majorem partem Comitum, & Baronum Regni, quibus adversantibus Neapoli esse non poterat. Et rediens ea nocte Neapolim se contulit, & inibi morabatur. Et statuens una cum Regina præfata galeam unam armatam, sub Castro suo magno paratam illam tenebat in subsidium suæ fugæ, & continue vacabat qualiter posset pro suo recessu subito pecuniam cumulare. Disposuerat autem una cum Regina prædicta versus Provinciam navigare, sentientes firmiter dicti Regis Hungariæ adventum in Regnum.

Dum autem dictus Dominus Lodoicus & Regina sub tali spe consisterent fugiendi, ecce novum relatum per nuntios dicti Regis Neapolim venientes ad Ducem Duratii sæpe dictum, quod Rex idem applicuerat Beneventum, quodque absque consilio & conscientia dicti Ducis amplius venire nequaquam tentabat, & propterea dicti Ducis consilium & auxilium in procedendo ulterius postulabat. Dux

Dux autem præfatus præsciverat dictum Regem in die Natalis Domini ..... Prima Indictione sub Anno Domini MCCCXLVIII. in Civitate Aquilæ cum exercitu magno applicuisse; & quia in eo de accessu suo versus Aquilam ad suasionem prædictæ Reginæ deceptus, se sentiebat eidem Regi offensum, miserat pluribus diebus elapsis ad montaneas Sancti Angeli Dominum Albichzum de Tuscia suum Militem, paraturum & muniturum Castrum dictæ Terræ Montis Sancti Angeli, & totam Terram eamdem, & demum singulas Terras dictæ Montaneæ, aliasque singulas Terras & Castra sua in Regno sistentia, reparari mandans easdem muris, fossatis, & fortelitiis opportunis, quodque totum frumentum, quod erat in Massaritiis suis Luceriæ, in Palmula, & Bisselleto, atque Candela, & Gravina, ad dictam Terram montanam jussit transduci pro munitione præfata; & factum est.

Publicato itaque dicti Regis adventu in Benevento adesse, & ad notitiam Domini Lodoici & Reginæ tali novo perducto, timore territi facti sunt, & penitus debellati, requirentes prædictum Principem Tarentinum, & Comites omnes, ac Ducem præfatum, si cum eis vellent concurrere ad defensionem communem contra venientem Regem præfatum, a quibus responsum acceperunt, quod nequaquam cum eis, sed cum dicto Rege erat dispositus eorum concursus.

Quum itaque dictus Dominus Lodoicus & Regina, suique sequaces ceteri viderent eorum potentiam diminutam, nec resistere posse Regi supervenienti præfato, quodque frater suus Princeps Tarenti, ac Dux, & Comites alii universi ad unum velle cum præfato Duce concurrunt, omnesque familiares, & commensales eorum longe facti sunt ab eisdem: ecce novem aliud relatum est, quod idem Rex Civitatem Capuæ sit ingressus. Audientes hæc Dominus Lodoicus præfatus & Regina, subito Galeam ingressi sunt omnibus necessariis appositis in eadem. O si quis vidisset Regi-

Reginam miseram ululantem, & flentem altis vocibus, suis crinibus laniatam, quando de Castro suo magno descendit usque ad mare, ubi Galea parata erat pro suo recessu, & accedens ad Galeam præfatam nemine sociata, sed omnibus derelicta! Elato velo in altum, alta pelagi petierunt versus Provinciam navigantes.

Universi itaque Regni Domini, Dux videlicet, Princeps Tarenti, Comites, & Barones singuli Neapoli tunc sistentes, ac universi Concives Terræ, ejusdem viso recessu Reginæ, & Domini Lodoici præfati, adunati quidem in communi Consilio, & scientes, dictum Dominum Regem Capuam applicuisse ac pervenisse Aversam, deliberato consilio decreverunt eumdem Dominum Regem cum magno gaudio & tripudio prævenire in eamdem Civitatem Aversæ, & coram eo cum honorabili Militum comitiva esse, demum in Neapolitanam Urbem eumdem Regem cum laude maxima fideliter inducturi, statuto per eos, quod universi Cives in adventu tanti Regis exultantibus animis gratulentur, & unusquisque honorem debitum faciat dicto Regi.

Præfatus autem Dux Duratii una cum Principe Tarentino prædicto cum eorum militia condecenti, dimissis inibi fratribus eorum apud Aversam, ad eumdem Regem alacri animo pervenerunt. Et venientibus coram Rege, debitaque per eos reverentia facta, Rex idem alacriori vultu suscepit eosdem, & postulans idem Rex, cur fratres eorum non venissent cum eis, responderunt, quod dicti eorum fratres Neapoli remanserunt, paraturi suum adventum, quando honorificentius recipiatur in Urbe.

Tunc Rex idem rogavit eosdem Ducem & Principem, ut fratres eorum coram se venire mandarent, ut omnes simul demum Neapolim se conferant pari corde, quoniam honorificentius erit dictum Dominum Regem cum suis Regalibus, Paribus, & fratribus generosam Civitatem intrare, eosque videre cum magno gaudio affectabat.

Fer-

Fertur, quod idem Rex ideo volebat omnes Regales ad se præsentes in Civitates Aversæ, ut eos habendo personaliter in Aversa ad velle suum constrigeret de personis: quod in Civitate Neapolitana vix facere confidebat, in qua erant nimium prædilecti. Fertur etiam, quod Neapolitanus Archiepiscopus, cujus nomen ignoro, consuluerat dicto Domino Regi, quod si firmiter regnare cupiebat in Regno, Ducem Duratii vivere non permittat, alios Regales captivos apud Hungariam perpetuo carceri studeat demandare, ex eo quod Regales iidem in Regno Siciliæ plurimum sunt dilecti, præcipue Dux Duratii memoratus, qui præ ceteris dilectior est in Regno; qui si viveret, aliique Regales fratres & Consobrini simul essent in Regno, quandocumque vellent possent ipsum Regem totamque suam potentiam a Regno fugare, & forte Regem eumdem perimere, velut fratrem Ducem Andrem, quem Regali honore postposito nequiter occiderunt. Rex igitur consilio exaudito, super eo patulas adhibuit aures suas. Et eo deducto in generali consilio suorum Proconsulum, Hungarorum aliquibus placuit, & aliqui recensebant non sane consultum, ex eo quod juxta veritatis summam dicebant, quod tractatu Ducis Duratii Rex advenerat ad hoc Regnum, & operante Duce jamdicto suisque sequacibus vindicta facta fuerat tantorum Comitum, & Baronum Regis Andreæ, suique germani nefarie necatorum, quodque suo timore & potentia Regina, & Dominus Lodoicus fugerant de hoc Regno. Et sic pro fideli servitio gesto per Ducem eumdem crudelius, & malum consilium factum esset, ut moreretur Dux Duratii, & alii carceri ponerentur. Utroque itaque consilio suis Consiliariis relato per Regem eumdem, finaliter per fideliores Consiliarios datum fuit consilium quod omnes Regales juxta primum consilium captiventur, & Dux præfatus damnetur ad mortem. Hoc autem consilium dicti Domini Regis animo potius residebat, quoniam de nece sui tanti germani viscera cruentata

tene-

tenebat. Fertur enim communiter, quod si Dux Duratii non fuisset taliter contemnatus ad mortem, vere nullus in Regno post sequutum recessum Regis ejusdem erexisset caput rebelle, nec Dominus Lodoicus cum Regina Johanna iterum venisset ad Regnum, unde tanta mala in Regnum miserum sunt sequuta.

Iterum itaque Dominus idem Rex blandis verbis alloquens Duci Duratii & Principi Tarentino præfatis, ut fratres eorum ad se venire faciant, omni occasione remota, ut simul magnifice ingrediantur Neapolim regaliter & potenter, jussit, ut ad eos expressius nuntii sui vandant.

Tunc Dux Duratii & Princeps præfati Regis cognita voluntate, statim scutiferos suos ad fratres eorum expresse miserunt, ut omni causa & timore postposito apud Aversam se conferant coram Rege præfato. Abeuntibus itaque scutiferis nuntiis ad fratres eosdem, & referentibus eis, quod statim accederent ad Dominum Regem prædictum, Dominus Lodoicus fratrer Ducis Duratii major aliis evocatis, omnino recusavit accedere apud Aversam, sed in occulto lacrymans futura sua pericula divinabat; & remittens nuntios ad Ducem præfatum, se excusari per nuntios ipsos jussit, capitis dolore oppressum equitare non posse. Redeuntes autem nuntii retulerunt Duci & Principi supradictis, dictos eorum fratres magno timore concepto nolle Aversam venire, sed excusari petierunt occasione quacumque coram Rege præfato. Præfati autem Dux & Princeps irato animo contra fratres iterum expressius nuntios remiserunt, ut statim omni timore postposito coram Domino Rege personaliter se præsentent, quoniam idem Rex eos suscipiet caritate fraterna, nec eum ex eorum mora conturbent. Tunc nuntii redeuntes Neapolim iterato, eadem verba dictis fratribus retulerunt. At illi Dominorum fratrum nequeuntes præterire clamores; licet cum magno timore accederent, apud Aversam se personaliter contulerunt, videlicet Dominus Lodoicus, & Dominus Robertus fra-

fratres Ducis Duratii, ac Dominus Philippus fratrer Principis Tarentini, juvenes valde infantes, qui una cum Dominis eorum fratribus ad præsentiam Domini Regis euntes debitam reverentiam præstiterunt. Rex autem ut vidit eos coram se præsentes, hilari vultu recipiens juvenes, cum eis alloquens, & festizans, simul fratres omnes ad cœnam seronitam invitavit; & petita licentia ad hospitum pariter accesserunt.

Tunc Comes Fundi, & Dominus Lallus de Aquila, qui cum eodem Rege erant, prædictum Regi datum consilium præscientes, quod nullatenus, nequiverant annullare, in quantumcumque contrarium allegassent, cogitantes fideliter, quod de Lega fuerant Ducis Duratii supradicti, & pro eo introduxerant dictum Dominum Regem in Regnum, hospitium dicti Ducis adeuntes consuluerunt eidem Duci, ut statim cum fratribus recederet, nec coram Rege se ulterius præsentaret, quoniam sibi & fratribus aliisque Regalibus mortis laquei parabantur. Non tamen aperiebant sibi consilii facti causam. Dux autem miser, amicorum fidelium consilio non audito, velut incredulus verborum illorum, se nimium in Rege confidens, de dictis verbis sibi relatis nullatenus dubitabat, & in quantumcumque requireretur suasionibus importunis per eosdem Dominum Lallum & Comitem, ut recederet, se tanto magis confidebat de Rege, maxime quia eum viderat hilari vultu ad eum. Atti illi potius suadentes, quod se absentarent, & eorum consilium faceret, quod facere negans penitus, finaliter dixit, quod si potius hæc verba sibi præsumerent dicere, eidem Domino Regi ipse Dux nuntiare volebat, ex ore ipsorum talia sibi verba fuisse prolata. Illi autem abinde recedentes finaliter dicto Duci dixerunt; *nisi consilium nostrum audieris, si peribis tua audacia, & incredulitate, nos ipsi fideliter excusamur*; & petita licentia recesserunt.

Præfatus autem Dux verba proposita conferebat in corde, semper timidus existendo, nihil de iis sibi relatis fra-

tribus referens, nec Principi Tarentino. Sed adveniente hora congrua vespertina paratis equis & militia concedenti simul omnes ipsi Regales ad eumdem Dominum Regem accedunt, sociaturi cum reverentia debita Regem eumdem; quos idem Rex animo grato suscipiens. verbosis ratiociniis hinc inde submissis, Rex idem dimissis dictis Dominis in Sala Palatii, cameram suam cum Consiliariis suis iterum fuit ingressus, & dicto Consilio iteratim ad iteratum deducto, consilium idem sibi fuit consultum & additum, quod cœna facta Regales ipsi personaliter arctarentur.

Exiens autem Rex idem Cameram eamdem, ad Regales eosdem rediit, & cum eis, aliisque Dominis & Scutiferis plurimis adstantibus de plurimis referens, usque ad horam cœnæ de multifariis eloquiis referebant, & cœna parata, aqua data est in manibus Dominorum, Regi primo, consequenter Duci, & Principi memoratis, demum Dominis aliis de gradu in gradum.

Cœnantibus autem dictis Duce & Principe fratribusque ipsorum in una tabula semotim a Rege, dum Dominus Lallus præfatus serviret coram eis, iterum retulit Duci misero: *captive Dux, noluisti credere consilio meo: male venisti: sed siquidem posses adhuc discedere, credere mihi, discedas*. At Dux ipse feroci vultu intuens Dominum Lallum præfatum; paulominus verba sibi prolata per ipsum dicto Regi disposuit publicare. Sed compescens se ipsum, nihil dixit. Quotiens autem dictus Dominus Lallus coram Duce præfato esse poterat, dicta cœna durante, eadem sibi verba signis aut verbo dicebat, & ad memoriam reducebat. Igitur cœna facta, & tabulis remotis, idem Rex præfatum Ducem ad se vocavit, & alios, Principem, atque fratres, & hilarem vultum suum rediens in ferocem, contra Ducem eumdem & alios, Principem, atque fratres, & hilarem vultum, suum rediens in ferocem, contra Ducem eundem & alios fratres ejus, quod in corde latebat, ferocibus verbis ostendit. Tunc Rex idem allo-

quens

quens dicto Duci dixit: *Iniquissime Dux Duratii : scias te in manibus nostris esse , tuorum meritis peccatorum , teque moriturum proditoriis actibus , quos egisti . Sed priusquam morti tradaris , confitere ore proprio prodimenta parata erga nostram Regiam Majestatem , ut oris proprii confessione præhibita , nullius alterius testimonio requirendo pœnam sustineas proditionis commisse . Dic ergo nobis Dux , quare tuo tractatu operante Cardinali Petragoricense avo tuo in Romana Curia Ducis Andreæ nostri germani coronatio fuit dilata ; unde sequutum est , quod Regia sibi potestate sublata fuit crudeliter interemptus nece tam vili . Et siquidem negare volueris , hæc non fuisse per te parata , ecce quas sigillo tuo literas tu scripsisti , licet clam scripseris , in publico te accusant . Item bene nosti , quod ex testamento recolendæ memoriæ Domini proavi nostri Regis Roberti , Maria sua nepos , quam fraudolenter tibi conjugem sociasti , nostra consors fuerat constituta . Tu ergo fallaci ductus audacia , illam tibi ausus fuisti suscipere in uxorem . Quod si negare volueris , nequaquam poteris , quoniam evidenter apparet , nec ulla causa legitima te excusat . Aliud etiam enormius commisisti proditionis delictum , quod super te furorem nostrum vehementius provocavit . Quoniam ubi post mortem nostri germani te in persequutione proditorum interfectorum ejus promtissimum ostendisti , vindictam asperrimam faciens de eisdem , ob quam rem pro præscriptis commissis erga Majestatem nostram totalem veniam forsitan invenisses , quia nobis scripseras sub falsa fide tua , nos venire debere in Regnum , quod tu una cum aliis Comitibus tua sequelæ introducere nos volebas in illud , quodque proditores , quomodo proditorie presumsisti Civitatem nostram Aquilæ , in qua spem nobis dederas primi nostri ingressus in Regnum , contra Dominum Lallum , aliosque fideles nostros de mandato Johannæ Reginæ tuæ exercitum congregare? In hoc patuit tua proditio manifesta , quo quod primo confidenter scripseras me venisse , eodem consequenter paraveras , ubi sub fide tua venissem , nos si potuisses occidere . Et ut*

credimus , non ad aliud nos ad Regnum tuis literis evocasti, nisi quod Lodoycum, & Johannam , aliosque Regales Consobrinos tuos nostra potentia conculcares , vel penitus ejiceres ab hoc Regno , ut solus quidem cum tuis fratribus Dominus remaneres , & successive nobis etiam mortis prodimenta parares ; aut nobis forte ad Regna nostra redire volentibus , tuis ejectis hostibus , nostrum restantem in hoc Regno Vicarium vitiosis prodimentis tuis occideres , aut a Regno fugares , ut exinde tuis fugis hostibus , & nobis ad Regna nostra secessis, derelicto quoque nostro Vicario interemto . in hoc Regno solus Dominus superesses . Sed vana (inquit) *cogitatio tua fuit , cum nostrum minime valeas consilium deridere .*

Dux ergo prædictus , fratres , & Princeps miseri audientes taliter Regem loqui, timore territi , eos stupor & ignorantia circumdedit , nec sciebant aliquid loqui vel dicere; maxime Dux idem , contra quem jam dictus Rex dixerat verba præscripta . Sed nobili animo se confortans cogitabat idem Dux respondere , & dixit . *Domine Rex : video vultum vestrum in me ferocem , ex quo paveo , & tabesco . Supplicio igitur reverenter , ut siquidem erga vos videor deliquisse , mei misereri velitis , quoniam novit Deus , quem apud vos testem induco , non fraudis animo vos vocavi, sed corde purissimo vestrum dominium affectavi , & peto . Nunc autem , ut existimo , per Consiliarios impios erga me moti estis in iram . Et siquidem apud Aquilam hostiliter me contuli , ut dixistis , verum non potui melius , impulsus per Reginam Johannam . Sed statim quod sensi vestrum adventum a firmo , paratum exercitum abinde protinus revocavi . Spero tamen in Domino Jesu Christo a vobis gratiam & misericordiam impetrare servitiorum & fidelitatis meæ , fratrumque meorum , & Principis , informatione recepta . Quia vero iratos vos video erga me , sileo verba mea , & exspecto donec transeat furor vester . Iterato enim supplico nostri dignemini misereri , quia vestræ Majestatis dominio ecce sumus .*

Tunc Rex prædictus irato animo visus volvens , paululum

lum recedens ab ipsis, eos de personis servari mandavit, & custodiæ generosi Viri Stephani Voyvodæ Transilvani, & Comitis de Zemic illos constituit. At Comes idem reverentur mandatum Domini faciens, honorifice suscepit eosdem, & in una camera hospitii dicti Regis eos immisit, & per familiares suos vigili studio custodiri usque ad mane.

Mane autem facto consurgens Rex præfatus, iterato ad se Consilium suum venire mandavit, & postulans quid fieri oporteret, idem sibi consilium fuit consultum; ut præfatus Dux moreretur omnino, & alii Regales apud Hungariam mitterentur. Tunc Dominus idem Rex jussit, dictum Ducem omnino perimi; & in loco, ubi Dux Andreas suus germanus ab impiis proditoribus fuit peremtus pœnam truncationis capitis pateretur, omni misericordia procul pulsa. Vocatis autem duobus suis Militibus Cumanis, & duobus Scutiferis, prædictum Ducem per eos perimi expresse commisit, statimque Milites ipsi & Scutiferi mandatum Domini curaverunt ducere ad effectum. Et ducentes Ducem miserum ad locum illum, in quo quondam Dux Andreas fuerat interemtus, sibi nuntiaverunt, eum esse penitus moriturum. Quod audiens Dux miser semivivus palluit, & recordatus est confiteri coram Deo sua delicta. Tunc vocavit unum Fratrem Monachum loci illius Ecclesiæ; & coram eo confessus est apud Deum, misericordiam petens Domino Jesu Christo suorum criminum commissorum. Milites autem præfati miserum Ducem ad superiora hospitii perducentes, ad Gaysum illum demonstratum eis per Ducem præfatum, in quo perierat Dux Andreas, venerunt; & flexis genibus ait Dux miser: *Amici carissimi, dicite mihi quæso, si ulla spes est amodo vitæ meæ*. Qui dixerunt: *Jussum est nobis omnino te mori debere*. Et ait: *facite, quod vobis jussum est; quoniam in Domino speravit anima mea*. Et inclinato capite eum sine misericordia jugularunt; & caput ejus & corpus ab alto dicti

G.ysi

Gaysi ad infima præcipitaverunt, in hortum, in quem Dux quondam Andreas fuerat emissus ab alto. Ubi per dies tres jacuit corpus suum, nec ipsum ausus fuit aliquis sepelire. Ipsoque Duce defuncto, statim idem Dominus Rex alios Regales jussit duci captivos apud Ortonam, & demum per mare in Hungariam transfretari: quod factum est.

Milites quidem & Scutiferi, qui venerant cum Duce prædicto, ac aliis Regalibus videntes tantos Dominos esse peritos, hinc inde universaliter sunt dispersi, & quamplures eorum mortui, quamplures percussi, & spoliati, & plurimi per fugæ subsidium evaserunt; versus Neapolitanam Urbem mors dicti Ducis, & carceratio aliorum Regalium, fama volante, infertur. Frater autem Morialis, qui anima & corpus fuerat dicti Ducis, ad domum seu Palatium dicti Ducis potenter accessit, & exinde singula bona & robbam secum tulit in prædam. Concurrunt universus Populus ad Castra & Palatia Regalium miserorum, & ab inde omnia bona tollunt in prædam.

Ducissa autem Maria misera lugens viri morte scita, accepta filia sua parvula, aliisque filiabus majoribus, quasi nuda exivit suum Palatium, & recommendans se Venerabili Viro Episcopo Casertano secum abiit, & mare intrans abiit in Provinciam post Reginam sororem suam.

Rex autem cum toto exercitu facta vindicta & carceratione prædictis, versus Neapolim suos gressus direxit, & in manu potenti intrans ibidem, Castrum Novum Regium potentialiter est ingressus. Concurrunt ad eum universi milites, & nobiles, & populares Neapolis, & major pars Comitum, & Magnatum Regni suo dominio supponuntur. Concurrunt ad eum de universis Civitatibus, Castris, Villis, & Casalibus Regni hujus Syndici undecumque, & ei obediunt universi, debitum homagium sibi dantes, & assecurationem debitam, ut est moris.

Post paucos vero dies idem Dominus Rex de aliis pro-

dito-

ditoribus fratris sui mandavit inquiri, jubens, quod ubicumque hujusmodi proditores inveniantur, absque intervallo aliquo nece turpissima condemnentur. Tunc inventa est Domina Chancia prima proditrix dicti quondam Ducis Andreæ, carceri alligata, & filium peperisse, quam Rex idem statim mandavit, visa confessione sua, per processum sibi illatum dudum, factum per Comitem Berterandum dudum Magistrum Justitiæ, quod ignis incendio cremaretur; & factum est.

Quædam alia Domicella Reginæ Johannæ nomine Y........ (*) Pulcherita de Neapoli per confessionem dictæ Chanciæ in morte dicti Ducis Andreæ proditrix fuit vocata, quæ per suosmet consanguineos coram Rege fuit adducta, & tormentis exposita, confessa est suum delictum proditionis commissæ; & exinde diræ mortis sententia condemnata.

Post hæc nuntiatum fuit dicto Domino Regi, quod Goffridus Marzanus Comes Squillacii & Regni Siciliæ Ammiratus, dicti quondam Ducis Andreæ proditor fuerat annotatus. Unde comparens coram eo, fuit de persona constrictus. Vocabantur etiam proditores consanguinei dicti Ammirati Conradus de Catanzano & fratres, quos dictus Dominus Rex nequaquam in manibus habere poterat, nisi tractante Ammiratu præfato. Et jussit dicto Ammirato, ut taliter faceret & curaret, qualiter dictum Conradum in manibus suis haberet, alias se æstimet moriturum. Tunc Ammiratus præfatus dicti Domini Regis expresso mandato misit filium suum versus Calabriam ad Terras suas, jubens ei, ut ita tractaret, quod habeat dictum Conradum in manibus, & illum coram Majestate Regia repræsentet. Tunc abiens dictus filius Ammirati versus Calabriam ad Castrum paternum, finxit se cum dicto Conrado & fratribus quasi diebus singulis festizare velle, quandoque venatum ire;

(*) *Hæc sunt deleta in Horiginali, & in margine leguntur hæc.* Non est ita.

ire, & quandoque simul cœnare. Quum autem vidit dictos suos consanguineos securatus, apud Squillacium illos duxit, quos quum habuit illic secum reclusos, & suo dominio subditos, dictum Conradum de persona constrinxit, & subito nocte sequenti eum Neapolim asportavit, & Domino Regi cum gaudio præsentavit. Ut autem vidit illum Rex coram se præsentem, ait illi: *Iniquissime proditor, quanto te fugire longius credidisti, tanto longius nostro dominio fuisti adductus; scias te Majestati nostræ proditorem deliquisse, unde morte proditoria morieris*. Et jussit eum diris exponi tormentis. Igitur præfatus Conradus pœna tormentorum crudelium superatus, palam sua prodimenta confessus est, seque manu propria Ducem Andream cum quampluribus sequacibus necavisse. Quod idem Rex audiens, crudelius sæviens in eundem, ipsum mandavit crudelissima morte puniri; & in rota acutissimis novaculis circumdata Conradus idem superpositus laniatur. Multi alii Neapolitani & Regniculæ accusantur; quis odiose ficto mendacio æmulorum; & quis veridice nullo ficto mendacio. Rex autem videns quamplurimum accusatorum malitiam, mitigato furore, ordine juridico contra tales accusatos procedi mandavit. Quotquot autem de Majestatis læsæ crimine culpatos inventit, absque misericordia condemnari præcepit. Eos autem, quos publicatos proditores minime confessatos invenit, & aliis legitimis indiciis non culpatos, penitus liberari jussit, & ad gratiam admisit eosdem. Factaque est vindicta maxima de morte Ducis Andreæ, unde fuerunt, qui de suis proditoribus paucissimi restaverunt.

Igitur præfatus Rex peracta vindicta de morte fratris, factus quasi contentus, omnes Comites & Barones & Regni sui Magnantes, omnesque Civitates, Castra, & Casalia per idoneos Syndicos coram se comparare mandavit, volens, ut unusquisque juxta Regni consuetudinem Ligii homagii juramenta præstarent. Concurrunt itaque universi

ad

ad mandatum prædictum. Illi autem de Sancto Severino, quorum corda sincera non erant, habito consilio inter eos in Civitate Salerni, ordinaverunt se ipsos non unanimiter comparare, sed unus post unum homagium debitum præstituros. Miserunt itaque primo Dominum Regium fratrem suum Archiepiscopum Salernitanum ad Dominum Regem prædictum, quem idem Rex animo grato suscipiens suum Consiliarium & Regni Protonotarium ordinavit, & rescribens fratribus suis aliisque suæ nationis Dominis illos consuluit coram Domino Rege venire secure. Tunc Dominus Robertus de Sancto Severino, & Rogerius Tricarici & Clarimontis Comes apud Neapolim pervenerunt, & se coram Domino Rege in reverentia maxima contulerunt, quos idem Rex gratiose recepit, & præstito per eos fidelitatis debitæ sacramento, petita licentia ad hospitum remearunt. Consequenter comparui Comes Sancti Severini & nepotes coram Domino Rege præfato, quos idem Rex gratiosæ suscipiens, ab eis fidelitatis debitæ juramentum recepit. Singulos autem Comites & Barones ad gratiam magnam suscipit idem Rex, omnesque diligit & honorat, & omnibus se gratiosum ostendit. Comparuit etiam Dominus Raymundus de Baucio, & præsens coram Domino Rege similiter fecit homagium. Comes autem Mileti tyrannus factus noluit comparere; sed quantumcumque a suis sausus foret, se coram Regia Majestate venire, sed discedens longius, in Franciam se dicitur contulisse. Comparuit etiam Franciscus filius quondam Comitis Berterandi de Baucio Montis Caveosi Comes, quem, quia juvenis erat valde, causa nobilitatis paternæ illum secum in aula Regia introduxit, & eum in camera continens per tres dies sub dominica caritate credebatur per familiares suos illum iram Regiam incurrisse, quia videre illum non poterant.

Rex autem præfatus, Comitibus & baronibus omnibus ac Terrarum omnium Syndicis, post debitam fidelitatem per eos præstitam, receptis ad gratiam, omnibus gratio-

 sum

sum & magnificum se monstravit; & ordinans suam Curiam, Officiales constituit, volens ibidem loco suo dimittere generosum Dominum, Dominum Stephanum Voyvodam Transilvanum, & Comitem de Zomith, nobilissimum suum Militem, & magni Consilii sui virum, quem constituerat, ex quo Regnum acquisiverat, Dominum Terrarum, & bonorum omnium, quæ fuerant quondam Ducis Duratii atque fratrum. Nec restare consensit Dominus memoratus. Subito ecce fama per Regnum intonuit, quod ipse Dominus Rex de Regno recesserat & Hungari omnes cum eo, modicis quasi nullis derelictis in Regno. Ecce ex hac fama plurima corda hominum fidelium & infidelium sunt divisa, cogitantes quid sequi vellet de recessu subito dicti Regis.

Commiserat autem idem Dominus Rex præfatis Domino Johanni Chucz & Domino Michaeli rigimen Terrarum omnium dicti quondam Ducis pro parte dicti Voyvodi, pro vita & sustentatione suis & sociorum eorum. Scripserat autem idem Dominus Voyvoda Angelo Domini Galucii de Gravina suo fideli Vassallo, quod apud Montem Sancti Angeli personaliter se conferret, auditurum & facturum quiquid injungeret eidem. Ad cujus mandatum idem Angelus statim ire curavit. Sed antequam applicaret eodem, prius cum Rege recesserat Dominus momoratus. Ut autem applicuit coram Dominis Militibus Vicariis Regiis indicta Montana, ipsum Justitiarium dicti Domini statuerunt Terrarum Valli Muri, & partium suarum. In dicta autem Terra Gravinæ constituerunt Judicem Nicolaum de Angelo de Monte Sancti Angeli Capitanum, Castellanum, & Magistrum Massarium.

Remanserat autem in Terris Principatus Tarenti Gubernator, Vicarius, & Rector Thomas Pauli Hungarus cum certis aliis suis consociis Hungaris, inter omnes ferme triginta, in custodiam Castrorum Principatus ejusdem.

Igitur post publicatum recessum Domini Regis ejusdem, præ-

præfati Officiales Latini cœperunt hinc inde pecunias extorquere, & pro se ipsis cumulare. Et cœperunt persuadere Populis Civitatum, ut nequaquam Hungarorum dominio obedirent, sed Reginæ Johannæ, & Domini Lodoici de Tarento eorum naturalium Dominorum; ad quorum persuasionem ecce primo Neapolitana Civitas devolvitur contra prædictum Ulricum Regni Vicarium generalem, & consequenter singulæ Civitates & Castra ac Casalia universa Terræ Laboris & Principatus Basilicatæ, Calabriæ, Terræ Idronti, Bari, Capitinatæ, & Aprutii undique subvertuntur, Rectorum & Justitiariorum persuasionibus dimissorum. Ut autem hæc fama per universum Regnum concrevit, ecce præfatus Admiratus Neapolim veniens caput se fecit omnium rebellionis incœptæ, admonens & prædicans Neapolitanos, ut neglecto Hungarorum dominio, eisque funditus dissipatis, ad Dominam Johannam Reginam eorum, & Dominum Lodoicum de Tarento in Provincia degentes, ut redeant ad eorum Regni dominium, nuntios mitterent speciales.

Placuit hæc ordinatio singulis Neapolitanis, & inter hæc concurrit ibidem Comes Mileti, Comes Sancti Severini, & Comes Casertæ, pluresque alii Comites & Regni Magnates, ad tam magnum consilium facti concordes. Ecce inter hæc media pervenit ibidem a Romanis partibus Palatinus jam dictus, una cum Duce Guarnerio Theotonico, habentes secum barbutas Theotonicorum ultra mille quingentas. Et ingressi Civitatem Neapolis obtulerunt se pro eadem Regina contra Hungaros pugnaturos. Quos Admiratus præfatus suscepit ad gagia competentia pro parte Reginæ jam dictæ. Ecce magna fit coadunatio gentium pro parte Reginæ jam dictæ in eadem Civitate Neapolis, & ad hæc cum eisdem concurrit Dominus Robertus de Sancto Severino, Dominus Raymundus de Baucio, & alii qualescumque Officiales statuti Regnicolæ per Dominum Regem eumdem; & omnibus Regni Magnatibus Neapolim

 adu-

adunatis, opportuno facto Consilio, ordinaverunt mittere ad Dominam Reginam & Dominum Lodoicum de Tarento in Provinciam memoratam suos nuntios speciales, ad quos statim miserunt.

Infra mensem Septembris .... II. Indictione sub Anno MCCCXLVIII. adveniente Domino Lodoico & dicta Regina ad Civitatem Neapolis cum eorum Galeis per mare, deferentibus secum magnum thesaurum, pro quo vendiderant generosam Civitatem Avinioni Summo Pontifici, a Neapolitanis Civibus cum magna laude suscipiuntur in Urbem, & facto consilio diebus sequentibus cœperunt Neapolitana Castra fortius impugnare parando in ea trabuccos & alia diversa ingenia, quibus terre & superare possent detentores eorum.

Prædictus autem Ulricus Generalis Regni Vicarius guerrizans potenter continue totam Plateam Corrigiarum Neapolis usurpavit, & eam exhabitari coegit, & semper contra Neapolitanos cum modicis suis sociis militabat, nec aliquo modo convici poterat ab omnibus gentibus Reginæ jam dictæ.

Tunc Latinorum mutato consilio persuasum fuit Regi Lodoico, quod contra Hungaros, qui in Apulia morabantur, in Manfredonia, & Monte Sancti Angeli, cum potenti exercitu militaret, & ipsa Neapolitana Castra Neapolitanis Civibus dimitteret impugnanda. Huic autem consilio acquiescentes, paravit se dictus Dominus discedere ad partes Apulas in manu potenti. Et parato exercitu pervenit Acerras, ubi statim Terram habuit. Castrum vero haberi non potuit, quoniam bene custodiebatur per Dominum Nicolaum Hungarum & suos sodales. Tunc per dies aliquos in eo dato prælio satis forti, dictos Hungaros nequaquam offendere poterant, sed potius offendebantur ab eis. Statuit itaque dictus Rex Lodoicus, quod dimissa ibi aliqua sui parte exercitus sub regimine Domini Roberti de Sancto Severino in dicta Terra Acerrarum,

rum, Castrum ipsum cum gente dictæ Terræ & circumstatium Castrorum acrius & continuo impugnarent. Et sic in expugnatione dicti Castri remansit Dominus Robertus jam dictus. Quod viriliter impugnans per dies quam plures, fame convicit illud. Ut autem viderunt Hungari morantes in eo, se non posse resistere, totumque Regnum esse Domino Regi undique rebellatum, illos præcipuæ, quos Regni Rectores & Officiales dimiserat, cogitaverunt utilius Castrum dimittere cum pactis salutis eorum & robbæ eorum. Quod perferri facientes per internuncium suum, placuit Domino Roberto eos libere abire permittere & secure quocumque vellent cum rebus eorum. Et pactis firmatis facta fuit restitutio dicti Castri per dictos Hungaros, qui etiam apud Manfredoniam pervenerunt. Simili modo facta fuit acquisitio Castri Aversæ & Turrium Capuæ, & aliorum Castrorum Terræ-Laboris. Rex autem Lodoicus cum suo exercitu perveniens apud Civitatem Apicii invenit, quod Lodoicus Apicii Comes Terram ipsam pro Domino Rege Hungariæ detinebat, cui de consilio suorum fidelium scripsit, ut se ad fidem redeat sui dominii, Hungarorum dominio prætermisso.

Remanserat autem solus in partibus Vallis Beneventanæ dicto Domino Regi fidelis, qui licet juvenis foret, tamen fidelior adstitit Regi jam dicto, resistens eidem Regi Lodoico fidelitatem Domini Regis Hungariæ penitus dimittere recusavit minis vel timore quocumque. Nam si contra eum suum exercitium provocaret, juxta posse se defendere intendebat, dicti Regis semper fidelitate servata.

Iratus itaque Rex Lodoicus cunctum suum exercitum provocavit in illum, banniri faciens robbam Civitatis Apicii usque ad totalem consumtionem ipsius. Et provocato cuncto exercitu super Terram illam, undique fuit obsessa. Tanta erat sequela gentium undique congregata, & impugnantes eamdem per dies duos, ut pluribus hinc inde percussis, & pluribus interfectis, tandem violenter ceperint Civita-

vitatem camdem, quam totaliter deprædantes, ignis incendio concremarunt in parte; & captus fuit ibidem Comes Apicii memoratus, & detentus captivus. Quem Dictus Dominus Lodoicus volens penitus decollare, faciebat cum studio conservari, fuitque captivus per menses tres. Et tamdem a consanguineis adjutus, fuit ad pecuniariam compositionem admissus, & solvit inde pro redemtione suæ personæ tria millia unciarum, Terris & bonis suis omnibus destitutus.

Demum pervenit idem Rex Lodoicus ad Civitatem Luceriæ in Capitinata, credens inexpugnabile Castrum dictæ Civitatis habere de plano, sicut alia Castra. Sed invenit in eo constantissimos defensores. Ipsum enim Castrum erat sub custodia Corradi Lupi Theotonici, fratris Ulrici jam dicti, Regni Siciliæ Vicarii, pro cujus vice erat in Castro ipso quidem Nobilis nomine Malgerius de Berrado de Guilbojo cum modicis Theotonicis & Latinis sistentibus in eodem, per quos Castrum ipsum tam fortiter & solicite servabatur, quod nullatenus quis valebat offendere. Erant autem pro munitione dicti Castri victualia plurima posita in eodem, vinum, & carnes, & necessaria quæcumque ad sufficientiam, ita quod ex obsidione decem annorum Castrum ipsum capi non posset, nec deficeret eis victus. Immo quolibet die egrediebantur brigantes Castri, & equites aliqui pugnaturi cum militibus & brigantibus dicti exercitus, Latinorum, pluresque capiebant dicti exercitus, & introducebant captivos in Castro pecunia redimendos.

Regina autem Johanna Neapoli existens una cum Neapolitanis Civibus Castra Neapolitana impugnat contra Ulricum jam dictum. Et ut fertur, habito quodam proditionali tractatu viriliter invasit Castrum Sancti Erasmi supra Neapolim, & illud potentialiter expugnavit & cepit. Si qui autem Theotonicorum & aliorum brigantium evadere potuerunt ad Castrum Magnum, in quo erat Ulricus jam dictus, recuperari curarunt causa salutis eorum. Ut autem vidit

vidit dictus Ulricus de Wulfort, tanta non posse Castra tenere, cuncta Castrorum aliorum victualia, quæ potuit, in Castrum Magnum imponere detulit, & gentem secum in auxilium sociavit. Ecce magnus in dicto Magno Castro insultus fit undique gentium & trabuccorum. Nec minus idem Ulricus & sui contra acies gentium militare formidabant, immo quandocumque pedes vel eques circa Plateam Corrigiarum adhærere præsumebant, irruebat in illos potentialiter, & plurimos capiebant, plures percutiebant, & pariter occidebant. Magna guerra durat ibidem per dies & dies quamplures, nec potest super eo dicta Regina aliquid lucrari, sed potius gentem amittere. Fertur, quod dicta Regina tunc temtavit, si posset dictum Ulricum promissionibus & pecunia ad se provocare, & mittens ad eum internuncium fidum cum charta publica, ut est moris, assecurationem sibi promittens veræ fidei, rogabat eum, ut ad se secure veniret, secum de pluribus loquuturam. Attentis itaque verbis nuntii, & voluntate mittentis, voluntarie & promto corde se iterum spopondit ad Dominam, quæ vocabat. Et statim accessit ad eam ad Rugam Capuanam, in qua ipsa Domina morabatur. Neapolitanis videntibus, stupentibus quem videbant. Ascendit namque ad camdem Dominam Ulricus jam dictus, & reverenter eam adiens, fuerunt simul de pluribus alloquuti, & ut dicitur, Florenorum sex millia sibi promisit, & Comitatus honorem in Regno, si quidem sibi Castrum voluntarie resignaret. Quod idem Ulricus penitus post multa verba sequuta facere recusavit. Tamdem verbis completis idem Ulricus cum licentia Dominæ remeavit ad Castrum, & iteratis insultibus bellicis continue comprimuntur in Castro. Tunc videns Regina, quod nullatenus posset Castrum convincere, sed potius succumbebat, & gentem in insultibus amittebat, mandavit in loco, quo tempore Regis Roberti sbarrata erat prope Castrum præfatum, fabricari murum fortissimum, quo non possent Theotonici inimici in

in Plateam Corrigiarum descendere, qua sui Neapolitani a Theotonicis premebantur. Et factum est. Tunc jussit ibi prope parari trabuccos & cadavera fœtida & sordida projici cum illis in Castrum, ut in Castro morantes fœtore & sorde convicti Castrum resignent. Sed una cogitatio illa erat; quoniam illi, qui in Castro sistebant, sordes illas projiciebant in mare vicinum, & sic dicta cadavera nullam Castro molestiam generabant. Erant autem in Castro ipso homines plurimi cum Ulrico præfato & equi, quibus annona plurima necessaria erat. Et quia non habebant, unde possent annonas habere, videbatur eis annona deficere, nec minus a defensione Castri cessabant. Interea operante diabolo tractabat Regina cum quibusdam brigantibus in dicto Castro sistentibus, magnam eis pecuniam se daturam, si quidem Castrum ipsum proderent suo dominio, & Ulricum. Et iis spondentibus spe promissæ pecuniæ quærebant opportunitatem, quomodo promissa complerent. Et quum per se non possent, convocatis duobus aliis sociis, illis negotium retulerunt, suadentes eisdem, ut cum eis ad hoc mysterium consentirent, nam bene eis succederet, si hoc facerent, in Reginæ gratia remanendo, quam velut canes mori in Castro, quum ad longum dictum Castrum non poterunt detinere. Melius enim erat pecuniam tantam modo recipere, & divites remanere. Auditis verbis relatis juvenes illi duo quasi vultu hilari consenserunt, corde vero tristes tacuerunt, & verbo spondentes, consensum eorum usque in crastinum distulerunt, ut & ipsi opportunius cogitantes quomodo cautius agatur negotium causa salutis eorum. Verbis itaque prætermissis, & quolibet eorum hinc vacantibus intus Castrum, juvenes illi duo protinus Ulricum eorum Dominum adierunt, sibique peractæ proditionis negotium fideliter retulerunt, & doni promissi. Quod audiens Wulfort stupore concepto timuit, & cogitavit statim remedium apponendum. Convocatis itaque duobus consfidelibus suis causam retulit proditionis ini-

nitæ, afferens, ut quis melius cogitare fciret, melius cogitet quid fit falutis communis. Deducta itaque ad maturum confilium caufa ipfa, & rimatis caufis & periculis imminentibus cuftodiæ dicti Caftri, quodque longa erat eis via fuccurfus, & jam inciperet eis annona deficere, & quod pejus, quia inter eos fcandalum eft proditionis exortum, cogitaverunt utilius & fibi falubrius Caftrum dimittere, & abire, nulla recepta pecunia fed prius facta vindicta tractantium prodimentum. Convocatis itaque fingulis & facto confilio publicato, dicta proditione fileta, placuit omnibus ordo talis, & ad falutem cedere fingulorum. Quum autem hora difcendi pervenit, dictis proditoribus interceptis illos altius fufpenderunt, & aperto Caftro egreffi funt, & abinde abierunt. Nec fcitus fuit eorum receffus poft dies fex, fic tanto filentio recefferunt.

Poft autem dies fex videns Regina & Neapolitani neminem per mœnia Caftri oftendi tantis diebus, admirati funt vehementer, & cogitabant aliquo modo fieri proditionis tractatum. Ultimo affecurati cœperunt ad januam dicti Caftri fe proximare, fi neminem repofitum ibi viderent. Tamen ad portam accedere formidabant. Tandem unus eorum factus fecurior acceffit ad primam portam Caftri ipfius, & impingens portam viriliter & timide aperta eft janua illa ftatim, & fugit, & refpiciens poft terga neminem vidit fe fequentem; & affecuratus iterum clauftrum ingreffus dicti Caftri ufque ad portam fecundam. Tunc plurimi ex aliis inftantibus affecurato itinere ingreffi cum eodem ufque ad fecundam portam eamdem, & vibrata janua ftatim aperta eft parvo impulfu, & ingredientes clauftrum magnum Caftri ejufdem neminem viderunt. Tunc univerfi ingredientes in illud, & Regina cum eis, nullo invento, læti facti funt, & quamplurimi admirati. Et fic Neapolitanorum Caftrorum & Civitatis ceffit victoria & dominium Reginæ jam dictæ.

Concurrit itaque univerfus Populus ad Regem Lodoicum

cum apud Luceriam, unde Universitatibus singulis Regni hujus scripsit expressius & mandavit, ut statim eorum Syndicos mittant ad eum, sacramentum fidelitatis debitum præstituros. Et sic ad ipsius mandatum concurrunt Syndici omnium Terrarum Regni, modicis superstitibus pro Rege Hungariæ memorato, videlicet Manfredonia. Mons Sancti Angeli, Ortona, Rocco parva juxta Nuceriam Christianorum, Triventum, Guillonisium, in quo morabatur Corradus Lupus jam dictus, & in Calabria quædam Castra, in quibus stabat quidam Hungarus potens Miles.

Tunc videns Rex Lodovicus, quod omnes Terræ & Loca suo dominio responderent, & præfatæ Terræ nequaquam obedire volebant, in eas accedere hostiliter cogitavit. Et tunc misit Rogerorum Comitem Claromontis in Calabriam contra illum Militem Hungarum pugnaturum, cujus nomen erat Dominus Philippus Misbanus Dux Calabriæ pro parte Regis Hungariæ. Tunc Comes præfatus accedens potentialiter apud illum, congregato magno exercitu contra eum, obsedit illum in Castro Astili. Civitas autem Montis-Leonis, & Seminaria, & Nicotera, ac Castrum Astili solam fidem servabant cum dicto Milite pro Domino Rege jam dicto, qui in Capitaneum exercitus dicti Comitis insurgens viriliter cum sociis suis fidelibus, magnam stragem cædis faciebat in illum. Et quum resistere se non posse sibi videbatur, retrocedens paulatim se conservabat in Castro. Et sic dictus Comes per trium mensium spatium lædere sibi non potens, videbatur confundere, quum sæpius homines sui exercitus succumbebant in prœlio. Tandem operande diabolo, quidam iniquissimus nomine . . . . factus sui Domini proditor ex promissa pecunia, quodam die paratam proditionem ostendit. Et dum in campo causa prœliandi cum dicto Domino Misbano accederet, illum in campo prodiit, paratis inimicorum insidiis, eo sciente & suo Domino ignorante. Quum autem veniret in campum, abiit cum bandiera sui Domini, & ipso

& ipso Domino & sua gente ad locum recte, quo erant insidiæ præparatæ. Et circumdatus undique nequivit effugere. Sed tamen Miles eidem & sui Hungari proditione cognita evaginatis ensibus se tamdiu defederunt in campo quamdiu hinc inde plurimi perierunt, nec poterant ipsum convincere. Tandem dum pluribus esset æmulis circumdatus, quia omnes percutiebant in illum, contigit Militem ipsum crudeliter in tibia vulnerari, & equo suo interfecto pedes restare. Ex quo ipsum oportuit arma deponere, & vitæ veniam postulate. Comprehenditur itaque dictus Miles, & datur custodiæ plurimorum, & ducitur ad habenda Castra quæ possidebat. Proditor autem ille iniquus gerens banderiam sui Domini cum triumpho se finxit ad Castrum Domini cum sociis remeare, & accedens ad Castrum æmulos introduxit, & sic Terra illa & Castrum amissæ sunt pro Domino nostro Rege ex proditione præfata. Verumtamen proditor ille miser meritum habuit quod acquisivit, quoniam ex parata proditione sui Domini fuit in alto suspensus, ut proditionem aliam alias non committat.

Acceptis itaque Castris eisdem & Civitatibus modo præscripto, remansit idem Rogeronus in Terris & Castris ejusdem, illaque & illa pro se custodiri faciebat, apposita munitione decenti. Quibus nuntiatis Domino Ludovico apud Luceriam, per universum suum exercitum factum est magnum festum; unusquisque laudans sagacem solicitudinem Rogeroni. Retinuit autem secum idem Rogeronus præfatum Militem Hungarum, quem ceperat, nec illum mittere voluit ad Dominum Lodovicum, quamquam illum per suas literas petiisset.

Dominus autem Lodoicus de Tarento tunc nomen Regium sibi diceret faciebat, velut Rex a singulis habebatur. Coadunaverat autem, ut præfertur, in Civitate Luceriæ in Capitinata exercitum infinitum, & statuto consilio diligenti, ordinaverunt velle capere Civitatem Manfredoniæ. Erant enim quamplures de Manfredonia ibidem, qui exu-

les erant a Terra jam dicta, tamquam Regis Hungariæ infideles, qui impugnabant exercitum Regium in Manfredonia provocare, & de eorum consilio in muris ipsius Terræ scalas apponi, asserentes habere se intus dictam Terram quamplures partiales eorum, qui guardiam suam erant eis dare parati. Sed vana cogitatio erat eorum, quoniam in Terra ipsa erant inimici prædictorum exulum sagacissimi & potentes, qui ordinaverunt, utpote Nicolaus Macziæ, Nicolaus Lapi, & alii sequaces eorum cum Dominio Stephano de Jadera Milite tunc Capitaneo, & Castellano Civitatis ipsius, quod acceptis primo stagiis ab eisdem filiis eorum pueris ab omnibus de dicta Terra, quos nominabant, ipsi stagios haberent in Castro; quod factum est. Habitoque per ipsos totius Populi animo, dulciloquio mediante, tota Terra ipsa fuit cum eis in uno concursu, apti mori simul & vivere ad defensionem dictæ Terræ contra Regem Lodoicum & Reginam, Domini Regis Hungariæ fidelitatem servando. Erant autem in Monte Sancti Angeli quidam nobilissimi Hungari, quorum Caporalis erat Dominus Johannes Chucz, & Michael de Debocz Milites habentes secum Hungaros circa centum, custodientes Castrum Montis Sancti Angeli, & Terram. Ad quos viri Manfredoniæ recursum habentes scripserunt, quod in Manfredonia venirent in eorum succursum, quoniam eorum auxilio & consilio parati erant defendere Civitatem contra exercitum Domini Ludovici: quodque pro securitate ipsorum stagios in Castro posuerant in manibus Castellani. Ad quorum clamorem idem Dominus Johannes cum sociis quindecim apud Manfredoniam festinus advenit, dimisso in Monte Domino Michaele præfato cum aliis Hungaris causa custodiæ Civitatis & Castri. Qui etiam pro tutiori cautela stagios pueros quamplurimos receperunt. Et pervenientes Manfredoniam, circa salubrem custodiam Civitatis quilibet cautius intendebat. Est autem Civitas ipsa magni circuitus, & in ea Populus modicus, per quos tota Terra custodiri nequibat. Eo namque

que tempore, Anno videlicet Domini MCCCXLIX. in toto Regno Siciliæ, & generaliter per totum Mundum pestifera mortalitas perduravit, & morbus talis, quod subito apparebat glandula in inguine hominis, & infra duos aut tres dies ad tardius hominem occidebat. Sicque in Terra ipsa tanta invaluit ipsa mortalitas, quod quasi modicus superfuit Populus in eadem. Et sic generaliter contigit in singulis Civitatibus & Casalibus Regni hujus, & Mundi. Dum autem ad confortationem Lilli de Grifo & aliorum exulum de Manfredonia, scalæ paratæ essent eundi apud Manfredoniam nocte sequenti, summo mane Dominus Comes Mileti factus Caporalis gentis armigeræ accedendæ apud Manfredoniam equitavit cum equitibus quingentis & ultra, & via accepta versus Manfredoniam pervenerunt. Posuerant autem viri Manfredoniæ diligentes excubias secus viam, ut per eas præscrirent adventum exercitus inimici. Quæ videntes inimicum exercitum properare, & istanti nocte super eam esse debere, fenistre concurrunt nuntiare adventum inimici exercitus Capitaneis, & Rectoribus Civitatis. Nuntiatio itaque inimicorum adventu, publicatur per Terram, ut unusquisque ad opportunam defensionem se paret. Quum autem appropinquavit hora quasi circa Solis occasum constituerunt Capitanei guardias opportunas armis decentibus & lapidibus communitas, quibus universaliter jussum fuit, ut nequaquam quisquis loqui præsumeret inimico adhærente exercitu, usquequo in tantum adhæreant, quousque scalas posuerint in saliendo admurum.

Ecce hora noctis prima veniunt præcursores inimici exercitus, illi præcipue exules, qui Terram sciebant, scituri & exploraturi, qualis custodia fiebat in Terra, & bene opportunius esset scalas apponere. Ut autem Civitati adhæserunt quasi usque ad muros, crediderunt se a nemine visos fuisse, nec per muros aliquem esse custodem; ita sub silentio quisquis erat juxta ordinem datum eis. Tunc reversi sunt præcursores ad Comitem Mileti dicentes: *Domine;*

ne; quasi jam circuivimus Terram, & a nemine visi sumus, immo firmiter credimus, nullum in muris esse custodem. Festinemus igitur ponere scalas nostras, & subito intrabimus Civitatem. Tunc de mandato Comitis universus adhærens exercitus juxta muros, adhibentes quilibet patulas aures suas, credunt a nemine se sentiri, & depositis equis in manibus famulorum properant ponere scalas ad murum, & scalis appositis incipiebant salire, & quilibet sub muro quasi securus adstabat. Custodes autem interiores Civitatis ipsius ut viderunt singulas scales oppositas, & homines ascendentes, cum silentio consurgentes, acceptis lapidibus mortaliter jaciebant in illos, & dimissis scalis præ magno timore singuli fugerunt, pluribus remanentibus interfectis, & lethaliter vulneratis. Inimicis vero retrocedentibus custodes murorum sub silentio restaverunt in muris, & tota ipsa nocte vigilem custodiam perfecerunt. Quum autem mane factum foret, inimicus exercitus distabat a mœniis Civitatis ultra jactum balistæ, & videntes viros Civitatis in muris, in manu forti Civitatem tuentes, minime adhærebant, sed equites incedentes circumdabant Civitatem. Ad hæc præfatus Dominus Johannes Chucz per posteriorem Portam Civitatis cum Hungaris decem Civitatem egrediens, super equos cum eorum arcubus inimici exercitus ferierunt in caudam, quorum quilibet ictum suum percecit, & revolente exercitu retrocedebant Hungari juxta Terram; & quanto potius fugere videbantur, tanto acrius & sepius equos & viros inimici exercitus feriebant cum eorum reciprocis arcubus feriendo. Et sic alternatim feriendo unus contra alterum, cessit victoria Hungaris; & percussus in badiluco fuit equus magnus Comitis præfati, & plurimi defecerunt ex illis, Hungaris semper salvis. Ut autem Comes Mileti sensit equum suum percussum, cogitavit suum exercitum abinde removere, & abiit, quoniam vidit in Civitate Manfredoniæ nil posse lucrari, sed potius gentem amisit.

Recedente itaque inimico exercitu, & versus Luceriam re-

remeato, prædictus miles Dominus Johannes Chucz, suique Hungari socii possibilitatem inimicorum recognoscentes, quasi omni die militabant contra exercitum dicti Domini Lodovici; & tum ipsi, tum etiam ii, qui in Castro Luceriæ morabantur quasi omni die de hominibus exercitus Domino Lodovici capiebant in prædam, & ipsos carcerabant pretio redimendos. Duraverunt autem guerræ tales in Capitanata a mense Junii usque per totum mensem Novembris Anni prædicti, secundæ Indictioni, ubi, & infra quod tempus Latini miseri plurimi redemti sunt pretio, & plurimi perierunt.

Erat autem tunc temporis in Terra nostra Gravinæ quidam vir Nobilis nomine Judex Nicolaus Angeli de Monte Sancti Angeli Capitaneus pro Domino Voyvoda, qui quia homines Gravinæ voluntarie se subdiderant dominio Regis Hungariæ, & de obtenta victoria redierant dominio Domini Lodovici, de Castro Gravinæ cum familia sua subito recessit. Et dum pervenisset apud Barulum, hospitatus est in Sancto Jacobo loco Monasterii Montis Sacri. Sequenti die dum dictus Judex Nicolaus pararet se per mare Manfredoniam perrecturum equos suos per famulos transmisit in Manfredoniam, & in tantum tardavit se in mare immittere, quod ex mora sua pervenit tarditas ad aures Marrensium, ex quo ordinaverunt Marrenses, ut ipse Judex Nicolaus intrans mare, ipsimet mare intrantes, caperetur in mari per eos; & factum est ita. Et eo capto super mare, ipsum dirobarunt viriliter, & captivum in manibus Domini Adæ de Vicecomitibus tradiderunt, qui dictum Judicem Nicolaum apud Luceriam captivum portavit. Et dum dictus Judex Nicolaus ita captivus adesset, cogitavit se pecunia redemturum a Domino Ada prædicto. Et solvit inde sibi Florenos centum, quibus receptis, ipsum Judicem Nicolaum ponitus præsentavit Domino Lodoico præfato, unde positus in carcere tractavit cum Curia concordare, & facta concordia Unciarum quinquaginta, de solvenda ipsa pecunia obsidem posuit Paulum fratrem suum, qui portatus in Ca-

Caſtro Melfiæ pro ipſa pecunia diu ſtetit in illud ſic carceri mancipatus.

Liberato itaque Judice Nicolao prædicto, & dimiſſo obſide fratre ſuo præfato, Dominus Joannes Chucz cum aliis Hungaris, qui in Monte & Manfredonia conſiſtebant, contra exercitum dicti Domini Lodovici ſæpius militabant, & tum ipſi, tum etiam ii, qui in Caſtro Luceriæ morabant, damnum maximum & prædam gentis armigeræ faciebant, & in Manfredonia perducebant. Ut autem vidit Dominus Lodovicus damnum pati in gentibus hinc & inde mandavit Civitatem Luceriæ foſſatis & muris undique circumdari.

Diſcurrente itaque tempore ecce Corradus Lupus Theotonicus Dominus Baroniæ Guilloniſii cum egregia comitiva Theotonicorum equitum ultra mille quingentos fortificavit ſe in Guilloniſio; & perducto ad notitiam Domini Ludovici ſuique exercitus, dictum Corradum venturum cum dicta gente ſuper eum ad defenſionem dicti Caſtri Luceriæ, & ſe fortificaturum cum dictis Hungaris in Manfredonia, ordinaverunt deliberato conſilio, paſſum ſibi tollere Ponti fluminis Civitatis, quo non poſſet ad eos aliquatenus pertranſire. Et miſit proinde ad cuſtodiam dicti paſſus Ducem Guarnerium Theotonicum, & Palatinum Altamuræ, jam dictum, habentes ſecum ſub eorum banderiis viros Theotonicos ultra mille ſexcentos. Qui juxta dictum ordinem acceſſerunt. Ut autem ſcivit idem Corradus, paſſum prædictum ſibi fore ſublatum, aſcendens ſuperiorem partem fluminis tranſivit per ſuperiorem paſſum fluminis, qui eſt in Abbatia Stolculæ. Et equitans feſtinanter ſubito pervenit hora quaſi veſpertina apud Luceriam, & ſe Caſtro adhæſit, & pulſatis buccinis & tubis contra exercitum dicti Domini Ludovici, inicum exercitum dicti Domini ad prœlia convocabat. Nec quiſquam auſus eſt Civitatem exire in campis prœliaturus cum eo. Tunc idem Corradus per horam modicam conquieſcens ibidem; ecce dicti Dux Guarnerius & Palatinus cum gente eorum, ſcito tranſito dicti Corradi, ad

ad sui Domini exercitum cum festinantia pervenerunt. Nec quisquam eorum ausus est dicto Corrado aliquatenus obviare. Mox ut vidit idem Corradus nullum exire ad prælium amota inde gente sua, versus Fogiam militavit. Et dum pervenisset Fogiam, viri Fogiæ ad defensionem Civitatis paraverunt sibi fossatos, quum ibi muri non essent. Erat autem ibi quidam Capitaneus nomine Dominus Nicolaus Calaber pro parte Domini Lodoici, & statuens se contra fossatos, ait exercitui Domini Corradi; quid peterent, & ad quid venissent. Qui dixerunt: *Refrescamentum petimus pariter, & vinum, hordeumque pro equis denario nostro. Curialiter itaque vos rogamus, quod nobis hic in campo victualia educatis*. Tunc Capitaneus idem, colloquio habito cum universis concivibus dictæ Terræ, rediens ad exercitum dicti Corradi ait: *Iniquissime proditor Domini nostri Regis, ut quid præsumpsisti fideli huic Civitati te adhærere? Nonne scire debes, Dominum nostrum Regem Lodoicum de Tarento Regem esse, & Dominum Regni hujus? Scias, quod nisi hinc recedere facias tuum proditorium exercitum congregatum, omnes morte turpissima eritis interemti, quoniam nos ex interiori parte Civitatis istius, & Dominus noster Rex, qui Luceriæ commoratur cum suo felici exercitu, ab exteriori vos gladiis perimemus. Discedite igitur statim a locis istis, & pergite quo vultis; quia, ut existimo, necubi recipiemini tamquam Regni proditores. Heic autem nihil lucrari credatis, quum Civitas hæc magna sit, & Populo multo plena, & minime exercitum vestrum timet*. Audientes autem dictus Corradus & alii Caporales memorati exercitus tantam in eos proferri injuriam ex loco, ubi cordis eorum non erat offendere, habito inter eos diligenti consilio, deliberaverunt inter se mutuo dictam Terram potius violenter acquirere, quam inde discedere, etiamsi omnes ibi mori deberent, asserentes intra se: *Ecce duabus noctibus & una die laboravimus, equitando absque potu & cibo equorum & nostro, & absque quiete; & per totam istam provinciam nullus nobis locus proximus est*

est amicus per unam dietam & ultra, nisi sola Manfredonia, quam Hungari tenent. Quod si apud Manfredoniam secedere volumus, hodie minime possumus, & quum possumus, forte minime recepti essemus ibidem, quum viri Hungari suspecti sint, nec pro eis usque modo aliquid fecerimus, unde verisimiliter confidant in nobis. Melius itaque nobis erit, Terram istam violenter invadere, quam eundo illuc laborare in vanum. Hæc enim Terra fertilis esse dicitur, omni bono repleta, & non est muris circuita sed fossatis, per quæ, si volumus, possumus violenter intrare. Scimus autem, quod ex interiori parte Civitatis homines armigeri non sunt, qui nobis passum intrandi defendant. Audacter enim feriamus in illos, & intrabimus violenter, & robbam Civitatis pariter acquiremus. Amodo inter nos & ipsos nullum cedat verbum pacificum, & aspera guerra fiat. Hoc itaque unanimi deliberato consilio, datis equis eorum ragaczinis, unusquisque pedes evaginatis gladiis concivibus Civitatis mortem minantur; & adhærentes se in manu potenti fossatis dictæ Terræ, fortissimum inter eos prœlium inchoatur. Cives autem Civitatis ipsius insensato dicti Capitanei credentes consilio, ad defensionem Civitatis unanimiter se pararunt ex fidelitate Lodoici Regis Latini, & confortatione eorum Capitanei prælibati. Duravit autem hoc prœlium, & durus insultus ab hora quasi vespertina transacta, qua applicuerat inimicus exercitus in Civitatem eamdem, usque ad horam noctis obscuram die finito. Infra quod spatium temporis plurimi Civitatis ejusdem velut inermes, & in actibus bellicis minime eruditi, percussi sunt, & occisi, ex dictis Theotonicis modicis vulneratis ictibus balistarum & jactu petrarum. Nam Theotonicis ipsis arma talia lædere minime poterant, præcipue lapides, qui non sunt in Terra eadem, quoniam armis optimis corporaliter sunt muniti. Ut autem supervenit nox obscura, quasi cessare ex utraque parte prœlium videbatur. Dictus autem Corradus, & sui velut bellicis actibus eruditi, totum eorum exercitum retrocedere mandave-

daverunt, opportunis excubiis positis versus Luceriam, ne contra eos inimicus exercitus adveniret. Et statuit idem Corradus, quod totus exercitus quiesceret, & dormiret, eductis ex eis viris quasi centum, qui tota nocte vicissim insurgerent, & pugnarent cum hominibus Civitatis, pro eo quod homines Civitatis in continuo timore sistentes singuli vigilarent, & sequenti die velut somno perdito fatigati defensioni Civitatis minime prævalerent. Et sic factum est. Ii autem, qui ad insultum nocturnum deputati fuerunt, tanta solicitudine infestabant concives, quod undique quasi videbantur insultus circa Civitatem. Et sic omnes facti sunt in laborem continuum vigilando, ne de nocte Terram intrarent. Erat autem inter Cives ipsos murmur maximum Populi ululantis sexus utriusque, tamquam insoliti alias similes guerras pati. Quoniam plurimi asserebant: *Ut quid pro non dando refrescamento huic exercitui nostro denario, quod amicabiliter petierunt, sic hostiles maluimus sufferre insultus? Ecce videbimus, quod o utinam gratis donavissemus eisdem victum necessarium eis, quam lites inire. Ii autem nostri Concives, qui mortui sunt tam plurimi & percussi, non essent nec mortui nec percussi, si dedissemus eisdem. Et utinam cum toto hoc, dando etiam victum eis gratis, vel suo denario possemus pacificari cum eis.* Alii autem contrarium asserebant, quod *pro servanda fidelitate Domini nostri Regis prius mori volumus, quam suis inimicis victualia exhibere*. Et tota nocte insimul alloquentes, vicissim vigilando & fatigando, minime dormierunt. Lucescente igitur die post auroræ horam cunctus exercitus dicti Corradi pulsatis tubis & buccinis, ut bellicorum moris est, unusquisque ad arma concurrit; & facto impetu terribili contra Cives, armata manu invadunt Cives eosdem, & cum eis fortissimum prœlium inchoatur, & duravit insultus acerrimus quasi usque ad horam diei sextam. Credentes Cives dictæ Terræ, quod Rex eorum Lodoicus cum suo exercitu convicino de Luceria eis in auxilium adveniret, pro ut eadem nocte ex-

 pres-

pressum nuntium transmiserunt. Qui dum nuntius advenisset, respondens retulit, nullum haberi posse a Rege succursum. Tamen nullus venire confidat. Habita igitur tali responsione, omnes vani facti sunt & territi dicti Concives, & tanto pavore marcescunt, quod quasi singuli mortificasse videbantur, quia spes defecerat succursus eorum. Et ex hoc novo unusquisque quasi pro majori parte Civium, dimissa fossatorum defensione, concurrit abscondere sub terra bona eorum, & mulieres posse salvare vituperio consequendo. Tunc major insultus crescit Theotonicorum, quum videbatur eis defensores a defensione deficere; & corrupta gente Civium in uno passu prædictæ Terræ violenter ingressi sunt Civitatem. Antefugientibus igitur Civibus Theotonici post terga feriebant, & plurimos occiderunt, plurimos carcerarunt, & modici per fugæ subsidium evaserunt. Et erat per eamdem Terram fletus maximus, & stridor gentium, puerorum, & mulierum inexaudibilis ululatus. Occurrerat autem maxima pars mulierum & puerorum infantium ad Majorem Ecclesiam dictæ Terræ, & ibi adunati sunt ultra duo millia mulierum & infantium puerorum generis utriusque, clamantium inimico exercitui, *miserere*. Dictus autem exercitus, obtenta victoria Civitatis, sævius exardescens contra viros Civitatis, totam Terram in momento discurrunt, singulos homines furore maximo & nudatis gladiis compescendo. Ut autem viderunt totum Populum territum, & pro majori parte carceri alligatum, opportunis excubiis appositis circa Terram, singuli ad universam robbam concurrunt, & unaquæque societas pro ut se ad invicem conveniebant, domos habitant vicinatim, patronis earum carceri alligatis. Si quas autem mulieres in domibus invenerunt, siquidem pulchræ erant, sibi retinebant amicas.

Erat autem in dicto exercitu Comes Triventi Latinus cum gente sua, qui compatiens tanto ululatui mulierum adunatarum in Ecclesia memorata, se opposuit ante dictam Eccle-

Ecclesiam, & cum instantia petiit, rogans dictum Corradum & alios Caporales, ut mulieres prædictas vituperari nullatenus consentiret, sed eas custodiæ suæ darent, per universum exercitum banno emisso. Mulieres autem prædictæ ut viderunt Nobilem Dominum illum supplicare pro illis, licet esset incognitus, adhæserunt se universaliter circa ipsum, clamando, *Domine miserere. Nos suscipe commendatas.* At Comes idem statuens se viriliter ante Portas Ecclesiæ, compatiens stridori inexaudibili mulierum & tantorum infantium parvulorum, alta voce & vultu flebili assecuravit easdem, asserens: *nolite timere*. Mulieres autem aliæ, quæ suo fato inventæ sunt per domos earum, magno vituperio sunt reductæ, virgines præcipue & puellæ, nobilis fuerit, vel villana. Steterunt autem mulieres ipsæ in dicta Ecclesia per duos dies & noctes, in qua propter multitudinem earum assitus & fœtor maximus generatur ex stercore & urina sparsis ibidem, quum ex ea non possent exire. Cogitavit autem dictus Comes eas emittere extra Terram, exercitus licentia impetrata. Et obtenta licentia dixit Comes mulieribus ipsis: *Dominæ Mulieres jam tædet me vestræ custodiæ, & compatior vobis inhabilis vestri status in tanta arctitudine & angustia vos heic stare, & fame perire. Cogitetis itaque simul ad quam Terram vobis vicinam utilior est vobis accessus, quoniam eousque prope faciam vos fideliter sociare. Heic enim in Terra Fogiæ ex tyrannitate virorum vestrorum amodo habitare nequitis, nam domus vestræ & bona vestra omnia sunt inimico vestro exercitui distributa, nec aliqua spes est pro nunc recuperationis illorum*. At mulieres illæ singulæ, inter quas erant Dominæ plurimæ nobilissimæ Civitatis, primæ loquentes, rengratiantes humiliter dicto Comiti, supplicaverunt, ut apud Exculum eas sociari fideliter dignaretur. Tunc Comes jussit scutiferis suis quasi centum eas sociare debere usque prope Exculum cum salute ipsarum, illasque dimisit abire.

Tunc cunctus exercitus Theotonicorum, Civitatis ipsius victua-

victualibus perquiſitis, in qua maximam copiam invenerunt, ibidem conquieſcere ordinarunt, & conſtitutis guardiis opportunis, die noctuque circa reſcattum captivorum miſerorum continuo intendebant, variis tormentorum generibus macerantes eosdem, opprimentes eos evulſionibus dentium uſque ad eorum ultimam paupertatem. Sicque fertur quod facta ſumma totius acquiſitæ robbæ in Civitate jamdicta, & in Caſtro ipſius Eccleſiæ cumulata pecunia, inventum fuit communiter dictum exercitum lucratum fuiſſe ibidem in pecunia vigintiduo millia unciarum. Et ibidem firmi ſtantes omni die contra exercitum Lodoici Regis Latinorum acriter militabant, & circum circa per unam dietam Terras ſingulas diſcurrebant. Et propterea Barolitani Cives, Marrenſes præcipue, ſub quorum præſidio Civitas conſiſtebat, Pontem fluminis Canarum, ac Cives Salparum Pontem fluminis Pantani Salparum fregerunt, ita quod nullus Theotonicorum diſcurrentium talium tranſirent ad eos; ſed minime profuit, quum nocendi eis vias multifarias inveniſſent.

Hac itaque guerra durante ecce generoſus. Vir Stephanus Voyvoda Tranſilvanus ad Regnum pervenit in Manfredoniam per mare cum Hungaris Nobilibus ultra CCC. De cujus adventu per provinciam Terræ Bari publica fama fuit. Et dum ego eſſem in foro Bari cum Angelo Domini Gualterii memorato miſſus per eum ad eumdem Dominum, obtuli ſuo nomine nos eſſe pro eo ad omnia ſua mandata. Cujus benivola reſponſione accepta ab eo receſſi.

Pervento igitur Domino Voyvoda memorato in Regnum, & ſcito per eum, Corradum Lupum pro Domino Rege Hungariæ prœliare, quodque Civitatem Fogiæ acquiſiviſſet pro eo, nuntiavit ſibi ſuum adventum. De cujus adventu ſatis gaudens idem Corradus, adſuit preſens cum ſuis Nobilibus Domino memorato, paratus fidelitate Regni Domini Regis Hungariæ vivere & mori cum eo. Ut autem

ipſe

ipſe Dominus novit Conſtantiam dicti Corradi operis per effectum pro Domino Rege jam dicto, cum ſuis Hungaris ſe adhæſit eidem Corrado, & apud Fogiam ſe feliciter contulit triumphare. Ubi dum preſentes fuerunt, cogitaverunt viriliter Dominum Lodoicum Latinorum Regem convincere quomodocumque ſub armis.

Et inter hæc inſultibus plurimis ſæpius datis per eos contra exercitum dicti Regis Latinorum per dies & dies, infra quos plurimos carcerarunt ſtipendiarios dicti Regis, tanta crevit eiſdem Hungaris ſequela gentium, & virtus prœliandi contra Latinos jam dictos, quod tum impulſis iis, qui in Caſtro Luceriæ conſiſtebant, tum etiam Hungaris & Theotonicis, qui Fogiæ permanebant, exercitus præfatus Latinorum in Luceria ſtare minime fuit confiſus, ea etiam cauſa, quod tamdiu ibidem ſteterat, quod majorem partem victualium conſumſerat, & jam incipiebat deficere eis victus. Immo quod deterius erat, Civibus dictæ Terræ enormes injurias intulerunt, & ex diverſis nationibus gentium conſumta erant ſingula domicilia Civium dictæ Terræ, & ideo ibidem ſtare potius non valebant. Providerunt itaque rationibus ſupraſcriptis dividere exercitum Latinorum, dimiſſa Luceriæ Civitate in Terram Exculi, Corneti, & Trojæ, quæ convicinæ ſunt altera alteri, & perrexerunt. Et ſcito hoc per Dominum Voyvodam & Corradum, dictum Dominum Lodoicum ſuumque exercitum Civitatem Luceriæ dereliquiſſe in totum; ſtatim dimiſſa Fogia, illuc acceſſerunt, & ipſa Civitate munita ſuper dictum Latinorum exercitum militare potentiſſime cogitarunt.

Retulerunt mihi Jacomus Chiccus Chriſtophori de Gravina, & Cobellus de Altamura ſocii mei atque ſequaces, qui cum Palatino fuerant in Luceria, & ſociis aliis, quod dum quodam die viri equites exercitus Latinorum ultra quingentos de Civitate Trojæ perveniſſent Exculum quieturi cum aliis, invenerunt in valle planiſſima imboſcatos in

in quadam valle nemorosa ejusdem itineris Hungaros circa centum. Qui exeuntes in campis in illa planitie, Latini omnes, quamquam ibidem Theotonici plurimi & Lombardi in eadem acie adfuissent, magno timore repleti fugerunt a campo, nec ausus est quisquam quingentorum ipsorum defendere quisque se ipsum; sed alternatim fugientes fuerunt occisi plurimi, & plurimi intercepti captivi, & sic diversis peractis insultibus Latini convicti de præsentibus & instantibus minime confidebant. Ipsi autem manus Hungarorum per abscondita nemora evaserunt, & se ipsos statuentes in altum hæc omnia præviderunt. Cessit autem finaliter victoria Hungaris in vituperium Latinorum, quos apud Fogiam adduxerunt captivos pecunia redimendos.

Dum autem essent in Civitate Luceriæ Dominus Voyvoda & Corradus cum eorum exercitu, nuntiatum fuit eis, quod Dux Guarnerius cum sua gente semotim morabatur in Corneto, & quod faciliter hora nocturna, si vellent, ingredi poterant Terram ipsam, quoniam dictus Dux cum sua gente sic confidenter consistunt ibidem, quod quasi dubitantes, de nullo, absque nocturnis excubiis dormiunt sine cura. Ut autem relatio talis dictorum Dominorum insonuit auribus, statim ordinaverunt sequenti nocte accedere super eum. Et in constituta hora parato exercitu abierunt versus Cornetum. Quum vero apud Cornetum adhærere se viderunt, per idoneas excubias fecerunt insidias custodibus dictæ Terræ. Erat autem Terra ipsa in planitie situata in partibus Capitinatæ, terra siquidem fertilis, & omni bono repleta, & ideo Dux præfatus cum gente sua pervenit moraturus ibidem.

Et dum pervenissent prope Terram Corneti insidiatores exercitus dictorum Voyvodæ & Corradi, attentis auribus potius proximabant. Et in tantum se adhæserunt dictæ Terræ fossatis, quod totam Terram undique circumdantes, visum est eis a nemine fuisse sentitos. Immo remisso uno eorum ad Dominos memoratos, miserunt dicendo: *properate*

rate tam citius ; quoniam iſtius Terræ facilis eſt ingreſſus . Ipſi enim inſidiatores circa ingreſſum feſtinum Terræ ipſius ſolicite intendebant, & factis per eos quaſi ſcalis cum cultellis feritoriis in foſſatis unus poſt unum ſinguli ſunt ingreſſi. Et facto ingreſſu tamdiu ſub ſilentio permanſerunt, uſquequo cunctus Dominorum exercitus pervenit eodem. Et quum dicti inſidiatores ſenſerunt exercitum proximum, miſerunt unum ex ipſis iter oſtendere ingreſſus incœpti.

Tunc Domini ipſi ejusdem rectores exercitus juſſerunt per iter illud pedes ingredi majorem partem gentis eorum, modicis ſuperſtitibus extra equitibus viris idoneis cum aliis ragazinis . Et iis omnibus introductis fuit eis injunctum , quod uſquequo Portam Terræ ipſius aperire poſſent, nullus fieret intus rumor, ſiquidem ſentiti non eſſent . Tunc ii , qui extra remanſerant, ad Portam Terræ protinus acceſſerunt; & ſubito aperta eſt eis Porta jam dicta, & ingreſſus cunctus exercitus Terram ipſam circa obſidionem domus , in qua dictus Dux Guarnerius morabatur , promtius cucurrerunt; & facto rumore maximo per totam Terram eamdem, omnis Populus loci ejuſdem ad arma concurrunt, defendere ſe credentes. Sed minime eis defenſio profuit, quoniam ipſorum Civium & ſtipendiariorum Theotonicorum & Lombardorum major pars in lectis exiſtens , nudi potius , ſe ipſos inimicorum iram evadere cogitabant , quam velle pugnare . Erat autem per totam Terram ipſam inexaudibilis ululatus , & planctus virorum , & mulierum , ac infantium puerorum, qui per Theotonicos, & Hungaros inimici exercitus hinc inde perimebantur gladiis , & carcere ducebantur . Tota autem nocte eadem per Terram ipſam terribilis rumor fuit . Ibi incredibilis timor & ſtridor dentium ululabat , & uſque mane vocifera peſtis clamantium perduravit. Luceſcente igitur hora diei, multi quidem Terræ Concives occiſi reperti ſunt , & plurimi carcerati , ac multi Theotonici & Lombardi, qui in nocturno prœlio defecerunt. Dux autem Guarnerius memoratus videns ſe non

posse eadem nocte resistere, discalciatis pedibus, tantum caligas se cum habens, & juparellum in dorso, super tectum hospitii, quo fuerat hospitatus se tota nocte recondidit, & assecuratus ipso die per Dominum Voyvodam, se ipsum in manibus Voyvodæ tradidit pro captivo. Et ibidem captus est Dominus Jacobus de Cavalcantibus antedictus. Et dum hora quasi Tertia sic ibidem ad cursum Terræ dictus exercitus jam vacaret, ecce pervenit ibidem Missus a Domino Lodoico Latinorum Rege, qui Exculi morabatur, Americus de Cavalcantibus, & certi alii Tusci Nobiles cum eodem, nihil scientes de passo damno præfato. Et dum secure Terram intrassent, credentes cum gente dicti Ducis se loqui, cum æmulis loquebantur, & sic cogniti, fuerunt cum aliis carcerati. Sicque per modum præscriptum capti sunt ipsa nocte viri armigeri Theotonici & Lombardi equites & pedites ultra mille quingentos, præter Cives dictæ Terræ, qui esse verisimiliter potuerunt ultra tantumdem. Maxima enim præda fuit eadem nocte dictis Theotonicis & Hungaris acquisita in Terra præfata, & in ea magnus thesaurus inventus, quum in ea fuissent Cives ditissimi. Et victualium copia multa satis, equorum, & animalium domitorum & indomitorum præda maxima adunatur, & inæstimabilis robba domorum Concivium miserorum; factaque generali præda per totam dictam Terram, & omnibus carceratis eductis, ad Civitatem Fogiæ adducuntur, & ibidem captivi miseri Concives præcipue macerantur, tormentis crudelibus positi, ut pretio quisquis redimat corpus suum. Theotonici autem atque Lombardi viri armigeri, qui captivi abducti fuerant, tum ex rogatione Theotonicorum & Lombardorum exercitus Domini Regis Hungariæ, tum etiam quia moris esse dicitur stipendiarios licitum non esse offendere, fuerunt carceribus leviati; & restitutis eis equis & armis Theotonicis dicti Corradi tractantibus ad gagia dicti Domini Regis Hungariæ retenti fuerunt, pro eo amodo pugnaturi contra Lodoicum Regem La-

ti-

tinum. Dux autem Guarnerius supradictus diligenti custodiæ datus est conservandus. Et dum Fogiæ ita essent, adducitur coram Domino Voyvoda, & Corrado interrogandus per eos. Cui dictus Voyvoda per interpositum interpretem Hungarice alloquens dixit: *Ut quid Dux Guarnerio contra Dominum nostrum Regem Hungariæ cum armis insurgere præsumsisti? Numquid sic cito immemor es verborum promissorum per te dicto Domino Regi, quando ab ipso Domino recessisti in primo suo adventu in Regnum? Ubi est fides tua? Certe decollari merueras*. Cui respondens Dux idem dixit: *Domine Voyvoda, confiteor verba vestra vera esse. Verum tamen petenti veniam, neganda non est. Supplico igitur, ut mei misereri velitis, quoniam si imprudenter egi, seductus fallacibus sociis incidi in hoc tremens. Ecce in manibus vestris sum: facite de me quod vultis. Ubi tamen mei dignemini misereri, offero me ipsum ex nunc cum meis complicibus vobis regio honori servire usque ad vitam*: Fuerat autem hic Dux tempore, quo dictus Rex Hungariæ prima vice pervenit ad Regnum, quando Ducem Duratii decollavit, ad stipendia dicti Regis. Et quodam concepto odio inter se, & Ulricum de Wulfort præfatum cum dicto Ulrico coram dicto Rege unus alterum se ipsos proditorio nomine increparunt. Sicque ex hoc nomine per eundem Regem erat utrique mandatum, ut nudatis vestibus ambo duellum committerent ensibus enudatis. Demum antequam advenisset dies duelli, communibus intervenientibus amicis supplicantibus Regi, restavit ipsum duellum; & propterea a tunc dictus Dux Guarnerius licentiatus a Rege in simili odio remansit cum dicto Ulrico, & Corrado Lupo fratre suo, in cujus manibus ad præsens se videbat captivum. Unde verisimiliter timor maximus sua viscera cruentabat; sed oculos semper suos habebat ad Voyvodam memoratum, in cujus manibus reddiderat se captivum. Finaliter operantibus Domino Voyvoda, pluribusque aliis Caporalibus Theotonicis, dictus Voyvoda eumdem Ducem cum prædicto Corrado

pacificavit, & ipsum ad stipendia Regis Hungariæ revocavit. Alios autem Tuscos, videlicet Dominum Jacobum de Cavalcantibus, & socios quos secum ceperat, ad Castrum Manfredoniæ destinavit.

Igitur præfatus Dominus Lodoicus Latinorum Rex, reliquusque suus exercitus videns suum exercitum ictus validos Hungarorum sufferre non posse, sed de malo in pejus succumbere, territi facti plurimi in occulto recedebant ab ipso, sicque post captionem dicti Ducis Guarnerii modica gens superfuit ei. Persuasus itaque Neapolitanis & Comitibus, qui erant cum eo, ad Neapolitana fortilitia properavit, dimissa Provincia Capitinatæ, ubi congregaverat exercitum tantum magnum.

Remanserunt autem dictus Voyvoda & Corradus in partibus Capitinatæ discurrere totam ipsam Provinciam, ut eam dominio revocarent Regis Hungariæ supradicti; & militantes apud Trojam, quam invenerunt penitus dissipatam per exercitum Domini Lodoici, eam dominio Regis Hungariæ revocaverunt, quæ Terra per eumdem Dominum Lodoicum concessa erat Petro Comiti Vici fratris Comitis Palatini; eratque Officialis suus ibidem Dominus Matthæus de Potentia, dictus Macza, qui captus per eos fuit, ad Castrum Manfredoniæ portatus captivus, ubi per annum & ultra miserabiliter fuit captivus demum liberatus ex solutione Florenorum quadringentorum.

Ex utroque igitur exercitu morante in Provincia Capitinatæ plurimæ Civitates, Castra, & Casalia ipsius provinciæ sunt destructa, ut puta primo Luceria, Bogia, Faciolum, Troja, Cornetum, Cidiniola, Canusium, Pontumalbanetum, Fabrica, Scornaria, Castellucium, & quamplurima alia loca bona. Et ex hac fama unaquæque Terrarum circumstantium valde timet potentiam Hungarorum, maxime videntes Lodoicum Latinorum Regem sic miserabiliter recessisse, & ad Neapolitana fortilitia remeasse. Rediit autem universus exercitus Hungarorum ad Civitatem Fo-

Fogiæ moraturus, & demum Civibus Baruli; & Trani literas speciales miserunt, ut se ipsas dominio Regis Hungariæ se reducant; aliter se putent prœlio convincendas.

Barolitani igitur Cives, literis ipsis receptis, videntes Regem eorum Lodoicum fugisse a campo, quodque melius eis erat, se pacifice reddere domino Regis Hungariæ, quam prœliare cum eis miserunt ad Dominum Voyvodam & Corradum Syndicos & speciales Nuntios, eis fidelitatem debitam juraturos; & similiter Tranenses Cives fecerunt, & etiam Andrisani. Cives autem Botonti hoc similiter sentientes, similiter hoc idem fecerunt. Similiter Juvenatii, & Melfictæ. In Vigiliis autem Palatinus morabatur, quoniam Civitas ipsa Vigiliarum, Melfictæ, & Juvenatii per dictum Regem Lodoicum & Reginam donatæ sibi fuerant, atque Menopolum, & factus erat Bari Princeps in præmium remunerationis servitii per eum præstiti in guerra præsenti. Et ex eo quod Terras, quæ fuerant sui patris, habere non poterat, quæ erant in manibus Domini Raymundi, & Domini Roberti de Sancto Severino æmulorum suorum. Remanserat autem in Terra ipsa Vigiliarum idem Palatinus ex ordinato consilio, ut in Terra Bari cum Theotonicis suis quingentis stipendiariis, quos habebat, guerram faceret Hungaris, & Terras ipsas in fidelitate servaret. Sed minime valuit; nam ut præscribitur, Terræ præfatæ se dominio Regis Hungariæ voluntarie reddiderunt, dicti Palatini dominio non contentæ.

Et ideo dictus Voyvoda & Corradus adunato quidem exercitu valido gentis armigeræ Theotonicorum, & Lombardorum, Hungarorumque, in mano potenti apud Barulum pervenit, & ibidem per dies aliquos conquievit, pecuniam cumulans atque gentem. Et dum ibidem consisteret, clamitoso rumore facto ante dictum Voyvodam de Domino Jacobo de Cavalcantibus per Populum dictæ Terræ ex malis processibus factis per eum tempore peracto, quo fuerat Officialis ibidem, ad ipsius petitionem Populi a Ca-

stro

ſtro Manfredoniæ apud Barulum adductus, & in manibus Capitanei Baruli traditus fuit, tormentis expoſitus, & demum moriendi ſententia condemnatus, tractus per Terram fuit ad furcas ſuſpenſus. Et poſt dies duos Caſtrum Baruli fortiſſimum, quod per gentem Domini Raymundi de Baucio tenebatur, adepti ſunt violenter.

Morante adhuc dicto Domino Voyvoda apud Fogiam, antequam perveniſſet Barulum, quia Terra Gravinæ quondam Ducis Duratii ad ſuum pertinebat dominium, conſtituit in eadem Terra ſuum Capitaneum Judicem Nicolaum Angeli de Monte Sancti Angeli prænotatum, qui veniens apud Barulum ſcripſit per ſuas literas Angelo Domini Gualterii dictæ Terræ, quod factus erat Capitaneus dictæ Terræ per Dominum memoratum, ſignificans, quod niſi dominio dicti Domini Terra ipſa voluntarie ſe ſubderet, contra Terram ipſam & bona ſua ſtragicioſa præda facienda erat per eumdem exercitum Hungarorum, & proinde literas Univerſitati Gravinæ dicti Domini Voyvodæ præmittebat per reſponſales ſuas voluntatem ſciturus Civium dictæ Terræ. Cum quibus literis venerunt famuli ſui duo, quos ego in propria domo recondens, dicto Angelo nuntiavi cauſam eorum adventus. Et ſuper cauſa rimantes, pro meliori credentes hoc facere, caute perſuaſimus noſtris ſequacibus, ut univerſis hominibus congregatis peteremus ſinguli dominium Hungarorum. Appropinquante igitur hora Veſperarum per eoſdem nuntios clam eductos a domo, ac ſi eadem hora veniſſent cum literis, ad Plateam pubblicam dictæ Terræ dictas literas Civibus dictæ Terræ fecimus præſentari, quas quum plurimi vidiſſent, aliqui contenti facti ſunt, & aliqui condolentes. Nec erat qui vellet recipere literas tanti Domini de manibus nuntiorum. Interea concurrit univerſus Populus ad locum ſolitum nova illa audire, & omnes Terræ primates. Erat autem tunc temporis pro dicta Duciſſa Duratii Capitaneus Dictæ Terræ præfatus Angelus Domini Gualterii ordinatus

per

per Concives ipsius Terræ non per Ducissam præfatam, quoniam paucis diebus elapsis Petrus de Sancto Felice, qui Capitaneus fuerat in eadem ab ipsa Domina constitutus, ex varietate temporis dimiserat ipsum officium, non confidens ibi manere. Et dum ibidem præsens non esset, universi primates & Populus Civitatis miserunt ad eumdem Angelum expresse, ut ad Plateam veniret consulturus cum Civibus dictæ Terræ, quid respondedum esset literis prænotatis. Et dum bis & ter fuisset vocatus, venire renueret, tamdem ab universis sæpius infestatus pervenit ad locum, in quo erat universus Populus adonatus. Et jusso per me literas relegere, & Populo vulgarizzari, non erat, qui aliquid responderet; quoniam velut animo imperfecto respondere unus pro altero dubitabat. Ad hæc providus quidam vir nomine Judex Martucius de Gravina erigans se dixit: *Universi Cives, quid vultis? Placetne vobis libitentius dominium Dominæ Ducissæ, an dominum Hungarorum? Dicite publice velle vestrum, & concurramus ad unum velle, si volumus esse salvi.* Ad hæc universi clamaverunt: *Placet nobis lubentius dominium Hungarorum. Mittamus*, inquiunt, *quod veniat ipse Judex Nicolaus Capitaneus noster, qui est cognitus noster amicus.* Et his verbis singuli fuere concordes, ut per literas Universitatis vocaretur Capitaneus idem ad regimen Civitatis pro Domino Voyvoda supradicto. Tunc responderunt Judex Angelus de Petrello, & Judex Garganus, prompto quidem verbo, corde tamen malivolo & corrupto, dicentes: *Scribamus communiter dicto Capitaneo, ut quia præsens tempus ita corruptum est, cum modica familia sua veniat, & non multa Hungarica aliena, quoniam sibi parati sumus in omnibus obedire.* Hoc autem dixerunt, quia ex tunc sincerum cor minime habebant erga dominium Hungarorum. Et licet per plurimos eorum fuissent verba cognita, tamen non bene pensata proditionis ipsorum verba congrua contraria siluerunt. Et factis responsalibus sub sigillis quamplurium rescripserunt eidem Judici Nicolao, ut

ut receptis responsalibus statim veniret, & datis literis suis nuntiis, dicti nuntii, abierunt ad domos.

Ego autem Civium universorum cognita voluntate, quod Hungarorum dominium affectarent, eodem sero alloquens cum Angelo supradicto, ac Chicco de Gregorio, & Roberto de Buccha nostris complicibus super causa, providimus ad Castrum Sanctæ Mariæ de Monte, in quo dictus Judex Nicolaus easdem responsales literas exspectabat, nos accessuros ad eum, & ipsum apud Gravinam unanimiter sociare. Et hoc dicto spopondimus simul ad dictum Castrum accedere venturos cum Judice Nicolao præfato apud Gravinam. Et surgentes quasi nocte media ivimus ad Castrum præfatum, ubi applicuimus orto Sole. Et alloquentes cum eo, diximus sibi negotium qualiter se haberet. Erant autem in dicto Castro Thomas Pauli Hungarus cum Hungaris aliis circa triginta, ac Sclavis, & ipsis aliis necessariis custodibus dicti Castri. Et sumta comestione in Castro jam dicto equites pervenimus ad Casale Guaranioni, distans ab ipso Castro per milliaria octo. Et applicantes ibidem quia jam hora tarda affuerat, ipsa nocte ibidem quievimus. Judex autem Nicolaus præfatus, quia quasi solus advenerat, cum tribus aut quatuor sociis ad receptionem Officii supradicti, requisivit & rogavit Fratrem Rengaldum Ordinis Sacræ Domus Hospitalis Præceptorem in Casali præfato, quod nobilitate sua & dicti Domini honore de sua familia, & hominibus dicti Casalis viros sibi concederet usque Gravinam sociandos eumdem. Qui curialiter id spopondit; & venerunt nobiscum causa societatis Judicis Nicolai præfati usque Terram jam dictam viri providi dicti Casalis equites quasi viginti. Appropinquantibus itaque nobis prope Gravinam invenimus quosdam viros de Gravina forenses, qui dixerunt: *Scitote, quod sero præterito venit Hodorisius de Turri a Neapoli cum literis Dominæ Ducissæ, ut dicit, confortans Universitatem Gravinæ, & quod Terram pro se fideliter teneant, nec vacillent, &*

& propterea plurimi concurrerunt cum assertione illius, & paulo minus maxima briga fuit inter volentes & nolentes. Et ecce inter hæc verba nuntii duo illi, quos prius miserat Judex Nicolaus jam dictus, obviaverunt nobis ducentes literas Angeli, quod nequaquam veniret, nisi in manu potenti, quia videbatur sibi de iis, quæ sibi scripta fuerant, plurimos vacillare, & sermonibus dicti Hodorisii dare locum. Nos itaque una cum Judice Nicolao jam dicto super causa pensantes providimus sic: *Ecce proximiores sumus Gravinæ, quam Guaranioni. Pergamus igitur apud Gravinam tamquam amici; & siquidem post colloquium tuum Judicis Nicolai Universitas tibi obediat, & te receperit Capitaneum suum pro parte Domini supradicti, ibidem Capitaneus remanebis. Si vero noluerint Capitaneum te tenere, velut extraneus amicus hospitabis ibidem, & mane sequenti cum Domino remeabis*. Et perquisitis hinc inde diversis modis aliis super causa placuerunt magis ultimo verba jam dicta. Et incedentes simul pervenimus ad Castrum Gravinæ longe distans ab ipsa Terra per milliare unum vel circa. Quod Castrum erat sub mea custodia. Dimiseram autem loco meo Dominicum mihi ...... virum de nostris sequacibus Et adhærentes nos dicto Castro, eidem Dominico dixi: *Dominice, aperi nobis*: qui respondit: *ecce prohibitum mihi est per Universitatem Gravinæ; ut nullum recipiamus in Castro absque suo speciali mandato, & ideo vobis operire recuso. Sed itote ad Terram, & sicut Universitas volet, sic faciemus*. Et sic fuimus potius desperati, ut idem Capitaneus minime reciperetur in Terra. Et appropinquantes Gravinam longe parum, exivit obviam nobis Angelus prænotatus cum infinitis complicibus & sequacibus suis. Et post eum venit etiam Judex Angelus de Petrillo præfatus; & Judex Martucius, salutantes Judicem Nicolaum præfatum.

Major autem pars Populi, qui Hungarorum dominium affectabant, nobis obviam exierunt alta voce clamantes:

Vivat Rex Hungariæ in æternum. Tunc Judex Angelus de Petrello ad se clamans semotim ad dictum Angelum & Judicem Nicolaum dixit: *Capitanie, scias universum Populum pœnituisse tui adventus, teque penitus nolle in Terra recipere. Consulo igitur, quod redeas unde venisti, quia scio firmiter, quod non eris in Terra receptus*. Ex quibus verbis obstupuit Judex Nicolaus jam dictus, asserens: *Ut quid me vestris literis vocavistis? Hæc est proditio manifesta. Sed postquam Universitati non placet me in Terra recipere, redeam unde veni*: & petita licentio redire volebat. Tunc dictus Angelus, & nos, qui pro Judice Nicolao intravimus ad Castrum præfatum, condolentes & stupentes de causa, diximus: *Ecce videmus hunc Populum adstantem clamantem universaliter, Vivat Rex Hungarorum, & suum dominium petere. Quomodo dicit hoc Judex Angelus, quod non recipietur Judex Nicolaus in Terra?* Et alloquentes Populo illic foris sistenti nobiscum, diximus: *Placet vobis, quod Judex Nicolaus in Terram intret Capitaneus noster?* At illi clamabant: *Hunc volumus, & non alium. Vivat Rex Hungariæ*. Tunc alloquens dictus Judex Martucius ait: *Domine Capitanie, appropinquemus in Terram, & videamus omnium voluntatem, & sicut videbimus universos dicentes, sic fiet*. Tunc Angelus Domini Gualterii, Chiccus, & alii illic simul sistentes dixerunt: *Bene loquutus est Judex Martucius. Appropinquemus ad Terram, & videbimus omnium voluntatem*. Ii autem plurimi, qui adstabant, clamabant: *Volumus & requirimus, quod expresse venias in Terram Capitanius, & regas Terram. Eamus simul, quia contra voluntatem nolentium, te inducemus in Terram*. Tunc data banderia dicto Cicco accessimus versus Terram. Quum autem pervenimus ad domos Massariæ Curiæ extra mœnia dictæ Terræ longe parum, ecce murmur maximum clamantium: *Retrocedite proditores. Nolumus nisi dominium Dominæ nostræ Ducissæ, non Hungarorum*. Et desuper muros sistentes cum balistis & lapidibus jaciebant in nos. Judex autem Nico-

Nicolaus præfatus videns hunc insultum in nos, & eum fieri balistarum, retrocedens cum dictis viris Guaranioni, apud Guaranionum redibat expresse. Angelus autem Domini Gualterii, & ego cum toto Populo, qui nobiscum extra Terram eramus, currentes ad Portam Sancti Antonii, quæ custodiebatur viriliter per nostros sequaces, & majorem partem Populi dictæ Terræ dictum Capitanium expectantes, & nos, ingressi fuimus Civitatem, & dicendo illi Populo præsenti ibidem, qualiter fuerat in nos factus insultus per quosdam, Hodorisium scilicet, & plures alios, universaliter clamaverunt; *pereant hujusmodi proditores, & veniat Capitanius noster, pro quo misimus*. Tunc Judex Martucius equitans iterum post Dominum Judicem Nicolaum, adjunxit illum ultra Palatium longe parum, & una cum Cicco præfato & Roberto, ac viris aliis Guaranioni cum magna laude ingressus est Civitatem, & a quolibet carus receptus. Dictus vero Angelus, & ego una cum Populo dictæ Terræ circa persequutionem lapidantium nos intendentes, accessimus ad domum Hodorisii memorati, nec ipsum invenimus. Et singuli clamantes *ad focum, ad focum*, ipsam domum volebant comburere, nisi fuisset Angelus memoratus. Et ob hoc unusquisque, qui dudum in contrarium clamaverat, *nolumus dominium Hungarorum*, positi sunt in absconso. Et omnis Populus concurrebat ad unum velle nobiscum cum Angelo supradicto. Dictus autem Hodorisius per dies tres existens absconditus cum certis suis sequacibus, consequenter misit ad eumdem Angelum internuncium Ciccum prædictum, veniam petens tanti commissi delicti; & si placeret ipsum & socios securare, paratus erat ad pedes venire Capitanei, atque suos veniam postulare. Angelus autem præfatus volens bonitate vincere omne malum, rogavit etiam dictum Judicem Nicolaum Capitanium, ut omnes, qui contra eos taliter deliquerunt, reducat ad gratiam. Et dato responso internuntio memorato, abiit internuntius, & rediit festinus cum Hodorisio

 & aliis

& aliis pluribus secum culpatis, & ibidem universis concurrentibus factum est magnum festum.

Remansit ex tunc Capitanius dictæ Terræ Gravinæ Judex Nicolaus superius nominatus. Post paucos vero dies ii, qui corda sincera erga Regem Hungariæ non habebant, nec ejus dominium affectabant, cogitabant, quando possent Terram exire cum eorum filiis & uxoribus. Et verum aliqui hoc cogitabant, qui vane cogitaverunt, & timebant quod non erat timendum, immo continue infidelia corda sua monstrabant, continue verbis variis, non tamen operibus, dum non possent.

Idem autem Capitanius, malivolorum cognita voluntate, cum consilio dicti Angeli suorumque sequacium, dum in Civitate Gravinæ essent Portæ murorum quatuor, omnibus ipsis factis seris ferreis, & datis clavibus custodiæ Nicolai, dicti Coccellæ de Gregorio, nostri sequacis, & statuti Camerarii dictæ Terræ per Capitaneum ipsum, Civitatem ipsam cum diligenti studio conservabat. Ipse autem Capitaneus extra muros Civitatis sistebat in domibus Massariarum Curiæ, prope tamen muros prædictos, quæ domus ædificia pulchra erant, & in eis mandra optima equorum & pulchrorum, qui fuerant quondam Ducis Duratii supradicti. De quibus seriatim dicere seu scribere longum esset. Sed dimissis verbis bonorum ipsius Curiæ, divertamus ad factum, sicut processit. Tamdem crescentibus odiis & verbis malignis æmulorum malorum, timuit Judex Nicolaus in dicta Massaria morari. Sed ingrediens Civitatem, in domibus Angeli supradicti cum sua familia potenter & curialiter cum omnibus morabatur. Propter quod quodam die ad mandatum suum universis hominibus dictæ Terræ congregatis in unum, provisum fuit, ut muri Civitatis opportunis ædificiis reparentur, & fossati convenientes circumquaque fiant in fortilitium Civitatis, quodque Portæ omnes ipsius Civitatis claudantur & fabricentur, una tantum aperta, dimissa tamen sub sera nocturna, causa dili-

gen-

gentioris custodiæ Civitatis. Placuit universis Concivibus dictæ Terræ ordinatio talis, propter quod, quia videbantur guerræ potius crescere, viri omnes habitantes extra mœnia dictæ Terræ tam in convicinio Sancti Caytaldi seu Domorum Massariæ prædictæ, quam etiam habitantes extra Portam Sancti Thomasii, & ii etiam qui foris in plano extra Portam Sancti Antonii habitabant. Terram ex interiori parte murorum ingressi sunt habitare ..... ptis, & domibus, aliisque habitaculis exterius derelictis. Et sub hoc regimine tota Civitas ipsa ad velle dicti Capitanii fideliter concurrebat, præfato Angelo, suisque sequacibus id tractante, & unusquisque contentus erat dominio prænotato.

Venerat autem ipse Capitanius ad ipsius regimen Civitatis die IX. Februarii, secunda Indictione, Anno videlicet Domini DCCCXLVIII. dicta guerra regnante. Tamen antequam ad dictam Terram Gravinæ veniret, post tamen recessum dicti Petri de Sancto Felice Ducissalis Capitanii dictæ Terræ, per Universitatem hominum dictæ Terræ communiter factus erat Gubernator & Rector ipsius Terræ Angelus prænotatus ad regendum dictam Terram pro Domina Ducissa jam dicta: quod in veritate legalius valde fecit, quam solo verbo potuit suos inimicos destruere una hora, si voluisset. Immo persuasus a suis, ut eo tempore habili suos æmulos dissiparet, volens uti potius bonitate, mortem illorum noluit consentire. Dum vero quodam die infestatus a suis, ut saltem Notarius Petrus Judicis fratri inimicus suus moreretur, assensit, & cum toto assensu tepide se gessit circa ministerium. Ecce parato negotio mortis illius & insidiis positis, contigit Johannem de Pascarello amicum, nostrumque sequacem, tunc mortua sibi uxore prima secundam velle uxorem accipere, qui quia servitor intimus erat Angeli prænotati, præsens coram eodem Angelo rogavit eum, ut dignaretur eum suo amore ad novas uxoris novæ faciendas nuptias sociare, quem idem

idem Angelus nesciens denegare, statim parato dimisso negotio ad nuptias dicti Johannis accessit. Vitiosus autem vir ille Notarius Petrus de paratis insidiis sibi conscientiam habens ex multifariis loquutoribus, sciens dictum Angelum ad nuptias perrexisse, subito equo sibi parato una cum Antonio suo nepote discessit, & Terram exivit. Nec cum toto hoc evadere potuisset, nisi quia sequaces singuli cum dicto Angelo tunc eramus. Cujus discessu per statutas insidias nobis significato, dolentes & tristes fuimus, quia noster inimicus evaserat sic improvide manus nostras, futura nostra pericula divinando.

Remanserat tamen adhuc in dicta Terra Domina Vella & filiæ, quæ consors fuerat quondam Domini Cigrami de Gravina Caporalis inimici Angeli supradicti. Quæ post fugam dicti Notarii Petri tantum timorem conceperat ex sequacibus dicti Angeli, quod scriptis literis suis Domino Nicolao Spinello de Juvenatio fratri suo, suum consilium & auxilium petiit, quomodo posset Terram Gravinæ salva exire. Johannes autem filius dictæ Dominæ, Juvenatii tunc adstabat in domo dicti Domini Nicolai Avi sui. Et tunc nuper venerat de Castro Montis Sancti Angeli, in quo captivus exstiterat per annum & ultra penes Dominum Johannem Chutz supradictum, cui pro suo rescatto soluerat Uncias CXX. Et rescripserunt ipse Miles & Johannes eidem Dominæ Vellæ, ut cum viaticariis, quos sibi mittebant, totam robbam & bona earum ac de pecuniis etiam apud Juvenatium mitterent, seque conferrent. Patuit autem hæc secreta responsio sequacibus Angeli supradicti, & consurgentes quasi nocte media viderunt per Masseum Caczollam de Juvenatio habitatorem Gravinæ familiarem dictæ Dominæ viaticarios sero præterito introductos, robbam & bona dictæ Dominæ onerare in stalla dictæ Dominæ in Platea vicina quidem longe parum a domibus Dominæ supradictæ. Et velut insensati sequaces iidem, inter quos ego met affui absque conscientia dicti Angeli, noluimus tolle-

tollere bona illa, quæ tollere per Populum Terræ dubium nullum erat. Extimo certe, quod bona illa, & robba, & pecunia illic apposita valoris erant Unciarum octingentarum & ultra. Immo velut simplices, vel quasi fideles dicto Angelo, & ut verius alloquar, de novis guerris minime eruditi, causam oneratorum bonorum & robbæ nuntiavimus Angelo supradicto. Qui illa hora consurgens, nobiscum videre voluit causam onerationis jam dictæ, & per fenestram magnam salæ suæ contiguæ domibus dictæ Dominæ vidimus totam onerationem jam dictam, immo quod plus, ego adiens domum meam, paravi me ante viam, & vidi dictam Dominam egredientem cum filiabus duabus, & usque ad Portam Civitatis ibidem prope sequutus sum eas, & animalia sua quatuordecim onerata robba jam dicta. Non placuit dicto Angelo, quod eidem inimicæ suæ omnia tollerentur & vita, immo nos expresse prohibuit eis nullatenus offensuros, licet ordinaveramus ad matinam Padulis Vivæ sibi tollere prædicta bona omnia atque vitam, tamquam nostrorum capitalium æmulorum.

Sequenti autem die Judex Garganus de Roberto ac Judex Robertus, aliique sui filii, licet nostri non essent æmuli capitales, sed grossi ... corde, ex malivolis suis animis, nulla rationabili causa, dicti Judicis Nicolai adventum, velut imperfecti corde dubitaverunt, & nocte sequenti robbam eorum omnimodam ac uxores & filios petitis clavibus, & licentia dicti Angeli asportaverunt. Quibus Angelus ait: *Ut quid subito ita receditis cum tota vestra familia? rogo ut non absque maturo consilio recedatis. Quis ergo vos fugat? quis vos sequitur, ut Civitatem istam sic ponatis in sfrido? Etenim valde miror, & siquidem aliquis forte contrarium vobis dixerit, quo dubitetis, dicite mihi, quia ad velle vestrum faciam quidquid vultis. Nulla enim vobis est materia recedendi*. At illi mali cordis rabie concepta, verba dicti Angeli minime audierunt, sed obturatis auribus recesserunt. Cui nos iidem sequaces diximus: *Domine Angele*,

gele, ecce hi odioso animo discedunt a nobis; qua causa nescimus. Et portant cum eis magnum thesaurum. Si ergo placet vobis, possumus eorum thesauro ditari: nec placuit sibi. Similiter & sequenti nocte fecerunt Judex Angelus de Petrello, Hodorisius, & plures eorum sequaces. Et idem Angelus eos libere & secure permisit abire. Ipsametque nocte quamplurimi dictæ Terræ Cives nescio quo timore concepto, quasi universi habitantes Rugam Sancti Matthæi & Sancti Andreæ, terram ipsam exire volebant. Quo nuntiato dicto Angelo suisque sequacibus ad Portam Sanctæ Mariæ de la Porta, cujus clavem dederat ipse Angelus Judici Angelo memorato, & omnibus refrenatis, pluribusque egressis, janua fuit clausa, & mane sequenti illam fabricari mandavit, quin valeret nullatenus aperiri. Perrexerunt autem universi egressi ad terram Montis-Pilosi vicinam terræ Gravinæ per milliaria octo. Crevit autem rumor maximus inter Populum dictæ terræ mane sequenti prædicto, & omnes coram dicto Angelo comparentes mirabantur, quid sibi vellet subitus talis recessus; & deducto ad maturum consilium, deliberatum fuit per universos restantes Concives, quod amodo nullus talium recedentium aliquatenus recipiatur in terra. Et sic jussum est. Post autem dies tres aut quatuor, quia si qua verba schismatica dicta fuerant per impios inimicos, frustra dicta fuerant, & causa scandali; nam dictus Judex Garganus animo fallaci, & generandi scandali dixerat, quod Angelus Domini Gualterii Hungaros & Theotonicos in Terram Gravinæ volebat inducere causa dissipationis inimicorum suorum, & consequenter singulos homines dictæ Terræ facere disrobare, & fœminas violare, ut guerrarum moris est, credens per hæc verba subvertere Populum contra Angelum memoratum. Sed vana cogitatio sua fuit, quoniam idem Angelus, ut præscriptum est, non consensit inimicos capitales interfici, & eorum bona & robbam auferri, immo permisit illos discedere salvos, nulla per eum illis illata molestia. Sed creden-

dendum, quod si schismata talia publicata fuissent per Terram ante recessum dicti schismatici, nequaquam recedere potuisset, sed oportuisset ipsum subito mori. Unusquisque illorum, qui recesserant, & apud Montem-Pilosum abierant, per interpositos nuntios ad dictam Terram redire humiliter petierunt; & quamquam esset universaliter prohibitum, nullum debere hujusmodi recedentium redire ad Terram volentium iterato recipere, tamen Angelus idem humano ductus animo & benigno singulos redire volentes ad Terram redire permisit cum voluntate Civium singulorum. Et sic infra duos aut tres dies singuli, qui abierant, redierunt ad Terram.

Præfatus autem Judex Garganus & Judex Robertus, Abbas Nicolaus, & Cubellus sui filii cum eorum uxoribus & familiis apud Gravinam nullatenus redire præsumunt, immo una cum Hodorisio de Turri præfato, Angelo filio Judicis Stephani, Notario Petro, Antonio nepote suo, Johanne filio Nicolai Crudelis, Johanne filio Pandoni, & Martino de Chessa, societatem fecerunt, non quod ipsi Judex Garganus & filii, dictusque Hodorisius, Angelus Judicis Stephani, Martinus, & Johannes de Crudeli inimici essent dicti Angeli capitales, malivolo tamen eorum corde seducti cum dictis nostris æmulis se capitalibus adhæserunt, & facti sunt æmuli capitales nulla causa legitima præcedente. Factoque inter eos consilio accesserunt simul ad Dominum Robertum de Sancto Severino, & Comitem Rogeronum Tricarici Comitem, offerentes se prodere Civitatem Gravinæ in eorum manibus, & Angelum prænotatum. Et tanto caute in causa procedunt, quod vix sciri poterat hic tractatus. Uxor autem dicti Judicis Gargani, Churamaria nomine, videns, quod dictus Judex Nicolaus Capitanius, Angelus, & sui sequaces omnes, qui de Terra recesserant, receperant amabiliter intus Terram, de consilio dicti viri sui cum filio in ulnis parvulo Johanne nomine pervenit Gravinam, credens bona, quæ dimiserat, post suum recessum

sum salvare se posse. Et dum venisset Gravinam, invenit dictum Capitanium habitantem in domibus suis, quas dimiserant vir suus & ipsa. Invenit etiam dictum Capitanium totum frumentum, & hordeum dicti viri sui & filiorum pro Curia recepisse, & omnia bona eorum posita esse in strage. Et dum præsentaret se coram eodem Capitanio, scitura causam captionis bonorum suorum, gerens filium suum in ulnis, puerum utique trium annorum, mulierem ipsam & filium de pecuniis constrinxit. Tamdem ad preces quamplurium dimisit eamdem mulierem abire sub fidejussoria cautione, & dictum puerum in Palatio obsidem posuit sub custodia dicti Cicci, qui custodiæ præerat Palatii supradicti. Tunc similiter captus est cum eodem puero filius parvulus ejusdem ætatis Hodorisii supradicti, & in eodem Palatio positus velut obses, ex eo quod patres eorum, qui extra Terram erant, filiorum suorum compescerentur amore ad mala paranda. Sed fuit in contrarium cogitatum, quia malo eorum corde pejus operabantur, de suis filiis non curantes. Videns autem Churamaria præfata filium habere non posse, quantumcumque cum Angelo præfato juvare se vellet, nec potuit, reversa est in Montem-Pilosum ad virum, de fidejussione per eam præstita parum curans. Contra quos fidus idem Capitanius non processit. Similiter idem Capitanius victualia omnia dictæ Dominæ Vellæ, filiorum Pandoni, Johannis Nicolai Crudelis in parte pro Curia vendi mandavit. Erat autem in Gravina tunc præsens Alfarana mater dicti Johannis de Nicolao Crudeli, & certe mulier bona. Hæc mulier in tantum scivit tractare dulcibus verbis cum dicto Capitanio, quod soluta sibi aliquali pecunia subtus manum, ipsam & bona sua occasione exterioris filii non ulterius molestavit.

Interea nuntiatum est dicto Angelo, quod tractantibus dictis Judice Gargano & aliis, Dominus Robertus de Sancto Severino, & Rogeronus Comes Tricarici, venturi erant apud Gravinam hostiliter una cum Lamberto de Fusto de Nea-

Neapoli Justitiario dictæ Dominæ Ducissæ in Valle Muri. Et quod Domini ipsi gentem undique congregabant. Tunc miserunt me apud Barulum ad Dominum Voyvodam, qui erat ibidem, & maximum exercitum adunabat, significaturum dicto Domino per literas dicti Capitanii & oretenus, futuros contra nos Dominos prænotatos, supplicando, ut sibi placeret gentem suam ad nos mittere adjutricem. Et dum præsens coram eo adessem, libenter spopondit gentem mittere copiosam in auxilium Civitatis. Tardavit autem talis succursus per dies & dies, me remanente cum eis. Finaliter nuntiatum fuit dicto Domino, quod Civitas Rubi, & Castrum Terlicii, quæ & quod erant donata præfato Domino Johanni Chutz Hungaro per dictum Robertum de Sancto Severino, erant penitus dissipanda; pro eo quod licet Civitas Rubi pro dicto Domino se teneret, tamen Castrum Rubi fortissimum pro dicto Domino Roberto viriliter tenebatur, & cum hominibus Civitatis continue prœliabant. Et ecce dictus Dominus Johannes ad tutelam terrarum ipsarum missus est cum equitibus Hungaris & Theotonicis circa trecentis & peditibus quasi centum; & me requisito simul accessimus usque Rubum, ubi per dies duos sistentes ibidem, demum apud Gravinam accessimus in manu potenti, ubi dictus miles per universos terræ Concives honorabiliter fuit receptus, & hospitatus est in domibus dicti Angeli honoranter. Et quiescentes ibidem per unum diem vel duos, nuntiatum fuit, quod Fustus prædictus una cum exterioribus nostris æmulis plurimos congregaverat malandrenos in terra Oppidi vicina Civitati Gravinæ per milliaria decem & octo; venturos tam cito hostiliter in eamdem Civitatem Gravinæ. Et perductis iis ad notitiam dicti militis Hungari, statim miles idem actibus bellicis eruditis, mandavit eidem Capitanio ut viros centum pedites armigeros dictæ terræ faceret præparari, & equites, si qui essent in terra; ut ipsomet die ad sonum buccinæ compareant coram eo, nullo sciente, quo essent itu-

ituri. Elapsa vero hora quasi vespertina ecce pulsus intonuit buccinæ, & unusquisque equitum & peditum ad arma concurrit, & præsentes coram dicto milite exeunt Civitatem. Quum autem extra Civitatem fuerunt, dicto Capitaneo remanente in terram, ait idem miles dicto Angelo & Judici Nicolao Domini Corradi Caporalibus nostris. *Ecce extra Terram sumus: ducite nos ista nocte fideliter apud Oppidum, quia ibidem paratos inveniemus malandrenos super vos veniendos: Nec cuiquam dicatis nostrum accessum, nisi quando oportebit singulos scire.* Et sic factum est. Accedunt itaque singuli ipsa nocte apud Oppidum, & tota ipsa nocte ambulantes, & per magnas tenebras noctis aliquantulum quiescentes, pervenerunt ex mora illa ad dictam terram hora quasi ortus Solis. Et intrantes terram illam non tamen simul, sed unus post unum, terram eamdem undique invaserunt. Ut autem intus fuerunt, pro majori quasi parte ceperunt ad terrorem habitantium ignem imponere in certis domibus dictæ terræ; & ecce rumor maximus crevit in Cives, & inæstimabilis stridor dentium, ululantium mulierum, & populi dictæ terræ. Plurimi autem malandreni, qui erant in Castro cum Fusto jam dicto, acceptis armis se paraverunt ad defensionem eorum, inter quos erant Paulellus de Muro, Jaconus de Muro, & tota pars Fontanæ, & pars etiam Sansonum laudatorum in partibus Vallis Muri. Erantque etiam ibidem Judex Robertus, prædictus Hodorisius, Johannes filius Pandoni, Nicolaus de Aversa, Nicolaus Notarii Guillelmi, Martinus de Chessa, Angelus Judicis Stephani, & certi alii nostri æmuli de Gravina cum dicto Fusto, ut præscribitur, adunati tam cito venturi Gravinam. Angelus autem præfatus una cum Venuto Magistri Johannis, & Cicco de Gregorio soli tres præcursores ingressi sunt terram illam; & obviantes Malandrenis eisdem, quia modici soli erant eo tunc, ab eisdem Malandrenis fuerunt oppressi in tantum, quod dictus Ciccus & Venutus dimisso Angelo aufugerunt. Dictus autem Angelus

lus eques erat, nec poterat cum illis abire, eò quod Terra Oppidi in quodam monte consistit, Castrum suum & terra in costeria dicti montis, estque terra composita multis ripis. Et insequentes dictum Angelum, cum equo fugere non potentem, diversis lancearum ictibus ferierunt equum prædictum. Qui equus sentiens se percussum ad mortem, a quadam instanti ripa præcipitavit se a summo usque deorsum. Unde dictus Angelus sic præcipitatus ab alto sub equo cecidit, & sub equo jacebat, nec poterat surgere. Tunc malandreni illi ultra viginti irruentes in eum in manu salva ceperunt eumdem Angelum, inter quos erant Paulucius de Muro, Jaconus de Muro, & plures amici noti dicti Angeli, per quos mortis periculum tunc evasit.

Erant autem dicti malandreni de parte Fontanæ; qui dictus Angelus etiam amore potentiorum malandrenorum & Caporalium, partis erat ejusdem, & licet Malandrenis ipsis esset incognitus, tamen amore partialitatis eum perimi ab aliis minime consenserunt. Verum ipso intercepto, sublatis sibi armis, & sella equi, quoniam equus mortuus erat ictibus lancearum, eumdem Angelum captivum deportabant ad Castrum, nulla sibi in corpore læsione illata. Dum vero ipsum Angelum deportarent captivum, ecce maxima concio Hungarorum affuit in auxilium Angeli supradicti, licet ignorarent Hungari dictum Angelum esse captivum. Ii autem qui dictum Angelum portabant captivum, videntes Hungaros in eos venire, & volentes cum velocitate portare Angelum supradictum captivum ad Castrum, ipse Angelus cum manu in gutture feriens huic, qui portabat eumdem, manus illorum detentorum violenter evasit. At illi de eo nihil curantes dimiserunt illum, non sequentes eumdem, sed potius de propria salute pensantes. Dicti vero Hungari sævius insequentes malandrenos jam dictos, contigit eos obviare dicto Judici Roberto de Gravina, quem crudeliter occiderunt, & Malandrenos duos alios cum eodem longe parum ab eo. Retulit mihi dictus Angelus, quod

quod dum dicti Malandreni visis Hungaris prænotatis fugerent versus Castrum; timore Hungarorum ipsorum, duo ex dictis Hungaris videntes dictum Angelum per aliam viam fugientem ab ipsis malandrenis, cucurrerunt post eum, & ipsum adjunxerunt exspectantem eosdem. Credebat autem ipse Angelus cognosci ab illis. Ut autem cum eo fuerunt, evaginatis gladiis feriebant crudeliter in eumdem. At ipse dum magis clamaret eum esse, eorumque amicum, velut non intelligentes linguam Latinam, in eo tanto magis feriebant, nec poterat manus eorum evadere. Tamdem videns se diversis ictibus esse percussum ab ipsis in capite, quia in corpore lædi non poterat, desperatus de vita sua irruit super unum illorum, & eum manu feriens illum in gutture præcipitavit illum in terram, & per fugæ subsidium manus evasit illorum; & progrediens paulo ante, invenit de Gravinensibus turbam magnam discurrentem terram eamdem. Ut autem viderunt ipsum Angelum sic sanguinolentum & percussum, facti territi stupuerunt. Et volentes illum associare, nequaquam consensit, sed jussit illos acrius terram comburere, & penitus dissipare. Interrogavit autem eos, si equum suum destrerium ductum vidissent, & ubi posset illos invenire, ut rediret Gravinam; & assistens ibidem Janucius de Gervasio noster socius, jumentum suum bonum descendens, ac lacerata sibi camisia & vulneribus alligatis, super ipsum jumentum protinus equitavit, & invento suo destrerio in via, soli duo reversi sunt apud Gravinam. Eoque applicante Gravinam, ululatus magnus & planctus factus est per universos Concives, præcipue per suos benivolos & sequaces. Et perveniens ad meum hospitium hospitatur ibidem, quia in suis domibus Hungari morabantur. Hungari autem, & universi Theotonici, & Gravinenses Latini astantes secum ingressi sunt terram Oppidi memoratam, & pro ut præscribitur, ignem imponentes in diversis partibus dictæ terræ, tota ipsa terra fumare undique videbatur. Et propterea magno timore conce-

pto

pto universus Populus generis utriusque pro majori parte valles & nemora proxima dictæ terræ per fugæ subsidium petierunt. Prædictus vero Fustus, & alii malandreni congregati per ipsum, qui in Castro ipsius terræ potenter sistere se credebant, videntes tantum gentium ululatum, dimisso Castro fortissimo, ac equis, & armis innumerabilibus, vallium auxilium petierunt. Sicque pro majori parte Populo dictæ terræ hinc inde disperso, modicis interceptis, tota ipsa terra posita est in stragem Hungarorum; & Theotonicorum, ac Gravinensium, qui fuerant depopulationi terræ præfatæ.

Cordis enim erat Domini Johannis prædicti Militis Hungari, aliorum Hungarorum & Theotonicorum, habita Terra Oppidi, hinc inde acquirere Terras & Castra & Casalia convicina Domini Regis Hungariæ per honorem. Et vere captio ejusdem Terræ fuisset refrenatio singulorum locorum partium Basilicatæ. Sed perducto ad notitiam dicti Militis, eumdem Angelum Domini Gualterii vulneratum fuisse, & rediisse Gravinam, suum removit propositum amplius esse in locis eisdem, quoniam spe cujus advenerat, ex præmissis percussionibus defecerat potentia sive virtus. Duravit autem strages & prædatio dictæ Terræ in eadem Terra Oppidi ab hora prima diei usque ad horam vespertinam, vel circa, & ipsa hora redierunt apud Gravinam cum universa robba hominum dictæ Terræ, ea dimissa.

Reverso itaque dicto Milite apud Gravinam cum universa gente sui exercitus, valde condoluit de Angelo sic percusso, & sæpius illum visitans, secum de omnibus conferebat, quid essent facturi. Stetitque ibidem Miles ipse per dies aliquos. Et inter hæc literas a Domino Voyvoda recepit expresse, ut apud Barulum se conferret expresse cum gente, quam tulerat, recepto prius per ipsum pro parte Regiæ Curiæ atque suæ fidelitatis & assecurationis debitæ juramento. Tunc Miles idem universis probis viris Civitatis Gravinæ convocatis ante se, præsente ibidem Judice

dice Nicolao Capitaneo memorato, & in præsentia Angeli supradicti, qui in lecto jacebat in hospitio meo novo, facta loquutione decenti & unoquoque vocatorum ipsorum fidelitatem firmissimam spondente Domino Regi Hungariæ, & Domino Voyvodæ memorato, ab eorum quolibet sacramentum fidelitatis & assecurationis debitæ super Sancta Dei Evangelia corporaliter tacta recepit. Tunc Judex Angelus de Petrello ad præstationem sacramenti fidelitatis ipsius primus se erigens, ad majorem fidei firmitatem ambabus sacramentum præstavit, & sic per consequens singuli juraverunt, me tamquam Notario publico de mandato dicti Militis sacramenta ipsa recipiente, & pro Curia stipulante.

Sequenti die Miles idem recessit cum universa gente, quæ venerat cum eodem, & apud Barulum recto tramite remeavit. Post cujus discessum statim ii, qui corda profana habebant, præfatus Judex Angelus præcipue, & Martinus frater suus, ad jam dictum Judicem Garganum, aliosque exteriores nostros æmulos transmiserunt, dictum Militem recessisse Gravina dicentes: *Ecce Hungari recesserunt: tractetis sic, ut in manu potenti veniatis cum auxilio Dominorum de Sancto Severino; quoniam vos ex exteriori, & nos ex interiori parte Civitatis, Angelum Domini Gualterii, suosque sequaces penitus confundemus. Sed antequam possitis in manu forti venire, ordinetis, quod super animalibus & hominibus Gravinæ præda fiat & strages. Et forte ex ipso rumore prædæ contra dictum Angelum, & Capitanium Civitas rebellabit nostro impulsu*. Posset quis dicere: Si ergo dictus Angelus, & Capitanius, aliique sequaces sui initium proditionis novistis, quomodo circa destructionem talium proditorum minime processistis, cum potuistis? Respondeo, quod dictus Judex Angelus, & fratres, aliique sui sequaces consanguinei erant dicti Angeli, nepotesque erant Fratris Lucæ Prioris Sancti Andreæ, & Gregorii Judicis Laurentii fratris sui. Et pro majori fidei firmitate omni die quasi epulabantur cum dicto Capitanio, & Angelo, velut amici

amici perfecti. Ciccus & Coccella fratres consobrini sui erant, & semper continue unum erant, ad omnia consilia vocabantur, ut veri fideles. Nec ex premissis rationibus erat suspicio aliqua super eos, Habebant autem nuntium eorum fidum quemdam nomine Johannem Maryonum virum zappatorem, & vilis conditionis. Ipse Johannes continue ibat & redibat ad Dominum Robertum cum literis, & novis, & insidiis super nos præparatis, & habebat secum panem unum artificialiter factum, in quem hujusmodi literas recondebat. Et quandocumque Terram exibat per Portam Civitatis, habens zappam in collo, & panem illum in bisaciolis & flascum vini, quasi iret ad vineas videbatur. Posset etiam objici, hæc vera non esse, sed divinatoria verba, & causa simplicitatis nostræ nos periisse. Respondeo, quod consequenter dum extra Terram nostro fato fuimus, Angelum Judicem Stephani de persona cepimus in quodam conflictu, qui per nos in Campanario Rubi captivus adductus, & tormentis expositus hæc omnia nobis seriosius indicavit, & per plures alios Gravinenses hæc scivimus, qui ex ore dicti proditoris se inde laudando, pluries audiverunt; quia vero valde prolixum esset tantam sequi materiam, processum inceptæ materiæ assequamur.

Quum autem Miles jam dictus Barulum applicuit ad Dominum Voyvodam prænotatum, quia Miles idem magni consilii homo erat, nuntiatum est per ipsum Militem dicto Domino, quod Gravinenses, juxta id quod viderat & cognoverat, fidelissimi erant Domini nostri Regis & sui, & propterea de Terra Gravinæ poterat esse securus. Erant autem cum dicto Voyvoda viri providi & potentes Corradus Lupus, Dux Guarnerius, Comes Triventi, Dominus Petrus filius Comitis Bellauti, pluresque Milites & Barones, Hungari, Theotonici, & Latini, equites & pedites ultra decem millia. Et de communi consilio scripserunt jam dicto Palitino, qui in Vigiliis morabatur, quod secum loqui volebant de pluribus confidentes, ex eo quod Cives

Juvenacii, & Melfictæ, qui se dominio tradiderant Domini Regis Hungariæ, scripserant dicto Domino Voyvodæ per speciales Syndicos & nuntios sæpius & per sæpe, quod a præfato Palatino & gente sua multifarie vexabantur, ea scilicet ratione; quod ipse Palatinus petebat omnino dominium Terrarum ipsarum tamquam indultarum sibi per Lodoicum Latinorum Regem & Reginam consortem suam. Quod sibi Cives jam dicti penitus denegabant, nec consentiebant aliquatenus ex demanio reduci ad dominium Baroniæ; libentius enim mori petebant sub dominio Domini Regis Hungariæ, quam ditari sub dominio Palatini. Et ex hac supplicatione & informatione dictus Dominus Voyvoda Tranum pervenit, ut super colloquio habendo cum Palatino jam dicto inter Tranum & Vigilias via media statutis terminis possent esse. Habito itaque responso ab eodem Palatino, quod in Lama Vigiliarum loqui erat cum eo paratus, subito dictus Dominus Voyvoda una cum jam dicto Corrado, & Duce Guarnerio, aliisque prænotatis Nobilibus cum egregia equitum comitiva, Hungarorum præcipue, ad constitutum locum jam dictæ Lamæ pervenit. Et ecce pervenit ibidem Palatinus prædictus cum honorabili comitiva stipendiariorum suorum. Et remotis hinc inde singulis adstantibus, dictus Dominus Voyvoda & Corradus vocaverunt ad se jam dictum Palatinum, qui veniens ad eos fideliter cum Militibus suis duobus prudentibus, super causa loquuti sunt diligenter, monentes & requirentes eum, ut memor sit accepti beneficii sibi facti per quondam Ducem Andream, qui sua invidia fuerat interemtus; quodque ea consideratione Domino Regi Hungariæ fideliter obediret, & cum eis honore dicti Domini Regis contra rebelles dicti dominii militaret. Nam parati erant, ubi hoc fideliter ageret, ad gratiam Regiam cum amore intimo provocare. Aliud etiam in sua loquutione sequuntur dicentes, in hoc vehementius admirantes, quod Civitates Melfictæ & Juvenatii dicti Regis fideles multifarie vexari mandabat

per

per stipendiarios suos, requirentes eum propterea, quod contra fideles hujusmodi Regios amodo molestias recessarent. Ad quorum sermones idem Palatinus respondens ait: *Nobilissimi Milites; verba nobis prolata per vos bene perpendimus, & credimus vos Dominos hæc quæ dicimus plene scire. Nonne scitis, quod quando Dominus Rex Hungariæ primo ad Regnum pervenit, nos fuimus in suo servitio cum nostra potentia, & spe sua usque in Hungariam venimus, & ipsum ad Regnum induximus, ut suorum vindictam sumeret proditorum? Ipse autem postquam Regnum ingressus est, & vindictam habuit proditorum, majoribus proditoribus æmulis nostris pepercit. Et ad petitionem eorum jussit nos Regnum exire, quod displicenter egimus velle nolle, quum non essemus ita potentes; nunc autem vos dicitis non esse debere vobiscum servitio suo. Absit. Juris enim non est, quum ab eo phædum nec Terras aliquas teneamus. Sed quia vos amicabiliter requirere nos audetis, volumus id spondere, ut deinceps vobiscum vivamus pacifice, & sub tregua firma. Verumtamen volumus, quod super dominio Civitatum Melfictæ & Juvenatii nullatenus nos turbetis, sed ipsos nobiscum finite militare, quoniam vobis in fidei verbo promittimus acquisitis Terris ipsis nostro dominio, quiescemus in pace, nihil innovaturi deinceps contra honorem Regiæ Majestatis. Si vero nos impedire voletis ad hoc, scitote firmiter, quod cum stipendiariis nostris inimicitialiter resistemus.*

Audiens autem Voyvoda taliter Palatinum eumdem superbe fuisse loquutum, cogitavit protinus intercipere ipsum, & convocato ad se quodam Milite Hungaro mandavit ei, ut una cum aliis Hungaris eumdem Palatinum, & gentem capiendos circuirent. Quod sentiens Corradus Lupus, & Dux Guarnerius memoratus, rogaverunt eumdem Voyvodam, ut talis remaneret insultus, consulentes ei, quod promissionem factam per Palatinum recipiat sub fidei sacramento servandam per eum, & similem promissionem recipiat a Theotonicis Caporalibus stipendiariis suis, & ipse Voyvo-

da Palatinum ipsum non turbet super dominio Melfiſtæ & Juvenatii Civitatum. Hoc autem dicebant, ut idem Palatinus, qui potenter in Terra Bari reſtabat fidem ſervando proſſimam, nullam guerram faceret contra fideles Regiæ Majeſtatis, ut ipſi cum eorum exercitu contra Lodoicum Latinorum Regem, provincia Terræ Bari in pace dimiſſa, poſſent ſecurius militare. Sed tamen contrarium cogitarunt, erga ipſum nulla fuit fides inventa. Et ſic de ipſorum conſilio amovit ſuum propoſitum idem Voyvoda, & promiſſionem factam & petitam per eumdem Palatinum firmiter acceptavit, præſtito hinc inde corporali ad Sancta Dei Evangelia juramento de obſervantia promiſſorum. Et ſic loquutione completa dictus Palatinus verſus Vigilias, & idem Voyvoda verſus Tranum, mutuo petita licentia, remearunt. Et demum apud Barulum veniens idem Voyvoda morabatur ibidem; ubi dum eſſet, cogitans cum aliis Caporalibus ſui exercitus, quo eſſent ituri, ecce Nuntii duo expreſſi Neapoli venientes cum literis quorumdam Militum Neapolitanorum, & literis Univerſitatis Neapolis vitioſe compoſitis per dictum Lodovicum Latinorum Regem, & alios Regni Magnates ad dictum Voyvodam tranſmiſſi, ut verſus Neapolim cum eorum exercitu ſe conferrent; quia parati erant Civitatem Neapolis, & omnes Civitates Terræ-Laboris ſibi ſupponere honore Regiæ Majeſtatis. Et hoc faciebant eo prætextu, quia Hungari ſtantes in partibus Terræ Bari totam ipſam provinciam ſubjugaſſent, ſicut Capitinatæ provinciam ſubjugarunt, unde expulerant ipſum, & exercitum cunctum ſuum. Diſpoſuerant autem idem Voyvoda & alii Caporales verſus Barum cum eorum exercitu militare, ipſamque Terram acquirere quomodocumque, & demum ſucceſſive de Terra in Terram uſque Ydrontum. Et ſic paulatim paulatim totum Regnum diſcurre, & finaliter in Civitate Neapolis ſe conferre. Et vere ſanius conſilium iſtud fuit. Ut autem viderunt nuntios prænotatos, & literas perlegerunt, habitoque mutuo

elo-

eloquio cum nuntiis memoratis, præfati nuntii juxta informationem factam eisdem tam magistraliter sunt loquuti & firmiter, quod firmius dederunt credere dicto Domino Voyvodæ contenta in dictis literis vera esse. Deductis itaque literis, & nuntiorum verbis in communi Consilio dicti Domini & Caporalium aliorum, visum fuit eis esse magis expediens & accessus utilior versus Neapolim militare, quam heic inde accedere, pro ut erat superius ordinatum, dicentes: *Eamus ad partes Terræ-Laboris, & curemus habere Civitatem Aversæ pro nostro recupero, & demum cum Civibus Neapolis tractatum habere poterimus, quem captamus. Nam certum est, quod acquisita Civitate Neapolis, quæ nobis ecce promittitur, totum Regnum nobis est acquisitum.* Fuit autem istud non senum consilium literis velle credere & promissionibus Neapolitanorum, quia, ut præscribitur, hoc vitiose factum erat, ut de partibus Terræ Bari, ubi incœperant militare Hungari recederent, & ad alienas partes Terræ-Laboris accederent inter multifarios inimicos, ubi Neapolitani & viri alii partium illarum cum Lodoico Rege Latinorum contra dictos Hungaros impugnarent; & in partibus Terræ Bari & Capitinatæ, ubi tantas acquisiverant Terras, impulsibus tum Palatini, tum Domini Roberti & aliorum de Sancto Severino convicinorum, ac Domini Raymundi de Baucio Terræ acquisitæ eisdem Hungaris rebellarent.

Igitur per eumdem Dominum Voyvodam & alios Caporales proviso diligentius super causa, providerunt salubrius ad partes Terræ-Laboris accedere, quam juxta primum propositum militare hinc inde. Et adunato ibidem in Barulo cuncto exercitu, circa cumulationem pecuniæ per Magistrum Nicolaum Macziæ de Manfredonia statutum per eum Magnæ Regiæ Curiæ Magistrum Rationalem cum magna solicitudine jussit intendi, ut ex ipsius perceptione pecuniæ bona paga fieret stipendiariis universis.

Deinde morante in Civitate Gravinæ jam dicto Judice Nico-

Nicolao de Monte Capitaneo, per gentem Domini Roberti, & Rogeroni Tricarici Comitis, una cum Notario Petro & aliis nostris æmulis, in eadem terra Gravinæ sæpius in animalibus præda fiebat, quæ quandoque recuperabantur per sequaces dicti Angeli, & quandoque recuperari non poterant. Contigit autem uno die, videlicet die Veneris Sancto, Dominum Nicolaum Campanellum, Militem de Neapoli Domini Roberti Militis & Collateralium cum sociis decem & septem bene equitibus, ac cum peditibus quadringentis Lombardis ex conductu Paschalis de Rosata de Monte Selicola Magistri Massarii Massariarum dicti Domini Roberti in Monte Selicola venisse apud Gravinam, seu prope, de nocte hora quasi in primo somno. Et pervenientes ad ovilia Angeli Domini Gualterii tulerunt abinde ovium milliaria duo & ultra, & prope ibidem aliorum patronorum totidem; etiam pastores, ex quibus pastoribus duobus evasis tam cito pervenerunt Gravinam, & nuntiato dicto Angelo causa & facto per pastores illos, rumor in Populo pulsante campana ad sturmum, universus Populus ad domos concurrit Angeli supradicti, quid esset exinde faciendum. Tunc inde Angelus volens cum cautela procedere, interrogavit in præsentia omnium dictos Pastores, quanta gens fuerit in tollendas oves easdem; Qui dixerunt: *nox obscura est: sed juxta id, quod potuimus æstimare, credimus fuisse equites circa viginti & pedites circa quinquaginta cum multis balistis*. Interrogati, si essent valde allongati, dixerunt, *quod adhuc prope sunt*. Tunc Dominus Guillielmus, Venutus, Coccella, Nicolaus Lupus, & socii alii inter omnes viginti unum paratis equis contra voluntatem dicti Angeli equitaverunt post prædatores jam dictos, & insequentes illos, adjunximus eos in Valle Sancti Felicis de tenimento Gravinæ, quasi media nocte transacta. Ut autem sentivimus rumorem & ululatum ovium abeuntium, & vestigia equorum illorum, appositis galeis in capitibus nostris super illos vociferavimus diligenter. Tunc Zoccula de Gi-

fono,

sono, & Nicolaus de Sterchio nostri socii balistarii optimi protensis balistis & sagittis appositis in eisdem semonti a nobis parum, nos autem catervatim super illos irruimus viriliter & potenter. At illi in cujusdam montis in dicta Valle sistentis cacumine constituti, & quoddam eorum tympanellum pulsans clamabant nobis dicentes: *properate ad montem*. Nos autem minas eorum & verba minime pertimentes super eos accessimus, inter quos erant balistarii quindecim, qui unus post unum jacientes in nostra turba nullum nostrum gratia Dei læserunt. Dicti autem Zoccula & Nicolaus duos eorum acrius vulnerarunt, & mortui sunt longe parum. Nos autem qui equites cum lanceis adstabamus, simul currentes in illos violenter fugavimus eos ex illo loco, & illis corruptis dispersi sunt hinc inde. Quia vero nox erat obscura, quasi juxta diem, per obscuritatem noctis penitus evaserunt; & recuperantes prædam ovium dicti Angeli & pastores, per eosdem oves remisimus apud Gravinam, & equitantes post illos per viam, qua itur apud Montem Selicolam, jam orto Sole longe parum a Fonte Fœtida, quæ est in media via ipsius itineris, vidimus quosdam ex illis perditibus plures cum balistis abire, & toccum unum dimissarum ovium trasportare. Nos autem, quia longe eramus ab illis, quasi per militare unum, veloci cursu equorum cucurrimus post eosdem. Et antecedentibus nobis Johanne de Abriola, Domno Guillielmo, Mattheo Zocha, & Coccella, subtus Montem Selicolæ adjunxerunt eosdem, & audacter ferientes in illos in momento unusquisque unum occisit illorum. Reliqui autem videntes socios nostros lethaliter sic ferire in illos, timentesque de nobis succurrentibus sociis nostris in illa planitie subito versis tergis montis, Montis Selicolæ auxilium petierunt. Dictus autem Johannes de Abriola noster socius videns in costeria dicti montis illos eques non posse lædere, descendens equum, pedes ensem tenens in manibus, & alii socii nostri eques ex illis novem homines occiderunt in illo conflictu. Nos au-

autem ex illis Lombardis novem alios accepimus de personis, quibus compatientes honore tanti sancti diei ferire noluimus, sed eos apud Gravinam deferebamus captivos. Viri autem Montis Selicolæ, quæ terra pro Domino Francisco de Baucio filio quondam Comitis Beterandi de Baucio Magistri Justitiarii supradicti fideliter tenebatur. Officialisque erat in ea quidam vir Nobilis Provincialis nomine Janinimus, homo quidem magnæ & pulchræ statutæ, & ejusdem Angeli suorumque sequacium perfectus amicus, adstabant circa fossatos dictæ Terræ in cacumine montis; nec ipsorum aliquis descendere fuit ausus in auxilium Lombardorum, licet in cacumine illo armati singuli ad sonum campanæ adstarent. De quibus aliquantulum dubitantes alias antecedentes oves dubitavimus sequi, quia montem transierant dictæ Terræ, & versus Gentianum abibant. Dubitavimus etiam eo præcipue, quod in Terra ipsa idem Dominus Robertus dominii partem habebat. Quia vero equi nostri tanto labore & cursibus fessi erant, utilius providimus redire Gravinam cum carceratis illis, quam ulterius velle procedere, quoniam longe eramus a Terra Gravinæ per milliaria duodecim. Et sic de communi consilio divertentes prevenientes ad Fontem præfatum, ecce contigit nos obviare equitibus illis in via, portantes secum pedites socios duos. Quieverant enim viri illi ex hora qua rupti fuerant, in Base ... to usque quasi ad horam meridiei, suique erant equi optimi reposati. Nostri autem plurimum fatigati, quos idem Zoccula noster socius prævidens, tamquam noster præcursor, & illi eum, de illorum adventu per dictum Zocculam conscientia nobis facta, paratis armis nostris libentius irruimus super illos. At illi modicum sustinentes abierunt equorum cursu veloci. Nos autem equos fatigatos habentes parum insequentes sequi nequivimus per impotentiam equorum. Accepimus enim viros duos illos, quos pedes portabant, & ligatis post terga manibus ducebamus eos Gravinam. Pastores autem, qui primo iverant

rant cum ovibus recuperatis apud Gravinam, nuntiaverunt eidem Angelo & universis Civibus dictæ Terræ præfatos prædatores per nos fuisse corruptos in Valle Sancti Felicis jam dicti, eosque promtissime fuisse sequutos; quorum informatione statim singuli equos habentes absque requisitione aliqua Capitanei in nostrum auxilium pervenerunt, & plurimi pedites cum eis. Ut autem pervenimus ad altum Sancti Felicis, distans a Terra Gravinæ per milliaria sex, vidimus magnam gentem eques & pedes per viam Lamæ Culmæ versus nos venientem. Quam quum vidissemus ita subito, credidimus inimicos, & paratis armis, ac datis captivis illis bene ligatis custodiæ trium nostrorum, contra illos concurrimus promto corde. Tunc adhærentes mutuo novimus nos metipsos, & simul cum victoria rediimus apud Gravinam dictis interceptis carceri Capitanii introductis.

Displicuit autem satis Domino Roberto de Sancto Severino jam dicto suorum dissipatio famulorum, & cogitabat continuo tantam injuriam vindicare. Unde per interpositum nuntium supradictum Johannem Maryonum de Gravina, per jæpedictum Angelum de Petrello transmissum, rescripsit Judici Angelo memorato, quod illorum, qui captivi erant, curam teneret, quin non moriantur, quoniam ipse petitam gentem cito intendebat mittere generalem prædam facturam contra singulos Gravinenses, scribens ei, quod in adventu suæ gentis armigeræ curaret & tractaret, quod ex confortatione sua & suorum sequacium exirent eques & pedes ii, qui soliti erant exire ad pugnam, illi præcipue, qui tantum homicidium commiserunt in famulos suos; quos idem Judex Angelus sponte spopondit, sed minime in puncto valuit sua proditio. Posset dicere aliquis: unde scivistis hæc verba? quæ si scivistis, quare non ad vindictam debitam processistis? Respondeo, quod hæc verba scivimus consequenter post longum tempus nostri exitus ex confessione dicti Angeli Judicis Stephani, qui tunc erat cum nostris æmulis extra Terram, petens Dominum Robertum

jam dictum, quando illum posuimus in tormentis. Et ecce post tres aut quatuor dies dum Angelus de la Scofa, & Angelus de Mayorano, ac Nicolaus Pullesius de Gravina viaticarii, quia per guerram initam somerii sui fuerant eis ablati, causa recuperationis eorum in Montem Selicolam perrexissent, intellexerunt ibidem per speciales suos amicos, gentem plurimam versus Gravinam dicti Domini Roberti esse ituram ad clamorem interiorum proditorum, ut saltem magnam facerent prædam. At ipsi intellecta causa, post Solis occasum hora tarda quasi obscura de Monte Selicola recesserunt expresse venientes versus Gravinam nuntiaturi Capitanio & universis hominibus inimicorum adventum. Ut autem montem descenderunt Terræ ipsius, senserunt parum longe ab eis turbam magnam equitum & peditum venientem versus Gravinam. Quos quum audierunt, veloci cursu tota nocte venientes applicuerunt Gravinam media nocte transacta.

Erat autem tunc dies festi Paschatis infra octavam. Quibus applicantibus Terram, per custodes Civitatis fuerunt sentiti, & interrogati qui essent. At illi nomina eorum dicentes recogniti, quia Cives: adhærentes Portæ Civitatis dixerunt. *Itote ad Capitanium & Angelum, & dicite illis: ecce venimus de Monte Selicola cum velocitate: Et ecce post nos veniunt contra Civitatem plurimi prædatores gentis armigeræ Domini Roberti*. At custodes domum Capitanii citius adeuntes nuntiaverunt sibi negotium nuntiorum. Tunc Capitanius idem per eosdem vocari mandavit Angelum memoratum, & veniens idem Capitanius ad domos Angeli, præfatis nuntiis jussit aperiri Portam Civitatis, & ad eum venire. Quibus præsentibus ait dictus Capitanius: *dicite quæ nova sunt*. At illi retulerunt causam, pro ut superius annotatur. Tunc Capitanius idem eadem hora singulos probos viros vocari ad se mandavit, & universum Populum excitari a somno, quibus nova jam dicta ventura super Terram nuntiata fuerunt, & in momento publicata per Ter-

ram.

ram. Et ex eo rumore, antequam dies fieret, unusquisque fuit paratus ad arma ad defensionem communem. Lucescente itaque die, & orto jam Sole adhuc non apparentibus inimicis, ecce infantes duo de Gravina, qui foras ibant facturi funicolos, redierunt expresse & dixerunt: *Ecce hoc mane ante diem invenimus plures equites armatos in Ponticula, qui nos fuerunt sequuti. Sed tenebrarum auxilio evasimus manus eorum. Guillielmum autem de Murano, qui veniebat nobiscum in loco Ponticulæ, nequiter occiderunt. Quo autem iverint, ignoramus*. At omnes suspicabamur imboscatos esse in Petramanga longe parum a Civitate Gravinæ, ut omnes foras euntes capere possent in maceriis & campis. Tunc Domnus Guilielmus ascendens jumentum suum optimum, absque conscientia alicujus, ultra velle omnium, Portam Civitatis egressus est. Et pergens recto tramite ad Petrammangam, præteriit primam postam equitum, & non vidit, & appropinquans secundæ postæ, volens per eamdem viam redire, invenit dictam primam postam currere super eum. Quia vero fato suo volente fuerat bene eques, reciproce equitans abiit, & sequutus a pluribus comprehendi nequivit. Ut autem viderunt dicta gens armigera visos fuisse, subito exierunt omnes & versus Gravinam venerunt audacter. Erant autem inter omnes equites circa centum, & pedites circa centum quinquaginta, decenter armati. Mox ut idem Capitanius, & Angelus, nostrique sequaces alii viderunt gentem illam a monte dicti loci descendere, campanam pulsari mandarunt ad sturmum.

Dicti vero inimici appropinquantes dictam Terram, inimici nostri Notarius Petrus, & alii præcursores fuerunt. Erant autem tunc in Terra Gravinæ animalia infinita præcipue Curiæ, quæ in Terram Gravinæ nullatenus capiebant, licet in Terram plurima interessent. Cœperunt præcursores prædicti recolligere omnia animalia, quæ extra muros stabant. Magna autem turba equitum distabat a

muris, quasi per medium milliare subtus Sanctum Martinum. Tunc universus Populus clamans eidem Capitanio & Angelo: *Eamus ad eos, & recuperemus prædas nostras, & ipsos penitus occidamus*; quibus Angelus & Capitanius dicebant: *Nolumus, quod ullus exeat moriturus, quia dubium est, ne aliqua fiat proditio. Major autem pars animalium ipsorum sunt Curiæ, & mea. Nolumus, quod pro ipsis animalibus quis moriatur*. Et facta maxima præda abierunt absque aliquo prœlio. Quæ animalia Rogeronus Comes Tricarici integre obtulit emere magno pretio, & saltem nonnisi centum uncias inde solvit; & vere valuerunt ultra mille quingentas largo mercato. Ut autem vidit Dominus Robertus paratam proditionem per Judicem Angelum non prodesse, scripsit per suas literas dicto Angelo, persuadens sibi, quod Terram redderet dominio Dominæ Ducissæ, paratus ipsum & suos salvare, & generalem veniam fieri quibuscumque. Quas literas idem Angelus nulli demonstrans scidit & contemsit, nihilque scribenti respondit.

Et ecce Magister Nicolaus Medicus post alium diem loqui confidit eidem Angelo, Civitatem reddere Domino Roberto prædicto. Quod Angelus, penitus denegavit. At ille per dies & dies eadem verba referens dicto Angelo, ultimo dixit sibi idem Angelus: *Caveas Medice, ne amplius talia referas mihi verba. Nolit Deus, quod proditor sim Domino, cui juravi. Sed verba ista referas in communi Universitatis, & sicut communiter respondebitur, ita fiat*. Tunc medicus ille confusus discedens ab Angelo, dicto Angelo prædicta verba, malo nostro fato, silente, rescripsit Domino Roberto non posse dictum Angelum removere. Immo scripsit, quod cum potenti exercitu adveniret, quoniam aut de nocte aut die introitum sibi dabat Civitatis, ipsius. Fecerat autem ex interiori parte domus suæ idem Medicus foramen in muro Civitatis, quoniam domus sua contigua erat muro Civitatis ipsius. Non tamen foramen illud ex exteriori parte Civitatis exitum ostendebat,

debat; erat tamen ejus introitus in sua domo celatus. Posset quis dicere: ubi tu Compositor Libri hujus tantum prodimentum præscivisti? Ut quid tenuisti secretum in vestrarum periculum personarum, & destructionem bonorum? Debuisti utique publicare. Respondeo, quod Medicus idem; velut iniquus apostata, sua nequitia, Sacerdotali honore, & habitu Moniali deposito, Deum & suum Ordinem dereliquit, & faciens Medici sibi nomen, uxorem in eadem nostra Civitate receperat. Erat autem Aprutinæ Provinciæ oriundus. Ergo concluditur, quod ubi sua nequitia Deum & suum Ordinem irridere præsumsit, levius sibi fuit velle nos proditorie irridere. Moris autem sui erat, continue cum dictis Capitanio & Angelo conversari, & omnia eorum secreta sciebat, & videbatur per id, quod monstrabat, esse totaliter partis nostræ, omnique die quasi per Margaritam socrum suam delicatas epulas eidem Capitanio præparabat; & hac vita fungens, maximus noster videbatur amicus & cordis unius, præfato Angelo Caporali nostro silente in periculum omnium verba dicta sibi per Medicum memoratum. Si ergo nos fraudulenter illusit, ubi Deum & Ordinem suum irridere præsumsit, nulli sit mirum. Sed quomodo scivi paratam proditionem per eum facti foraminis in muro Civitatis? Consequenter hoc scivi quasi post annum ejectionis nostræ a Terra Gravinæ per matrem meam, quæ una cum uxore mea eo die, quo Terram ipsam exivimus, de eadem Margarita socru dicti Medici satis confidens, velut sua proxima & in ejus domo, inimicorum nostrorum timendo furorem, domo dimissa propria perrexerunt. Ubi per dies & dies in abscondito permanserunt. Sed consequenter dicta mater mea cum Chiccarello de Gisualdo tunc Justitiario dictæ Terræ post nostrum exitum, & ad Terras dicti Chiccarelli per eum portata in obsidem, ab eodem Chiccarello audivit, dictum Medicum hanc paravisse proditionem facti foraminis ingressus muri, ubi, dictus Angelus & Capitanius cum hominibus

bus

bus Civitatis fuissemus ad defensionem Civitatis. Et sic talem paratam proditionem per eum compositor ego scivi, Igitur prætatus Angelus & Capitanius Judex Nicolaus Domini Corradi, & ego ceterique nostri sequaces receptis literis a quodam nostro amico; nomine Fratre Berterando Provinciali Præceptore Graffani, quod Comes Tricarici, & Dominus Robertus de Sancto Severino magnum super Civitatem Gravinæ faciebant gentium apparatum, quodque robbam Gravinæ per universam montaneam provinciæ Basilicatæ fecerant publicare, quodque intellexerant in eadem Terra Gravinæ proditores inesse, neminem nominando, super literis ipsis habentes consilium providimus, dictum Judicem Nicolaum Capitaneum nostrum iturum apud Barulum ad Dominum Voyvodam hæc omnia relaturum, ut dignaretur Dominus idem contra tales supervenientes nobis æmulos opportunius obviare. Et placuit omnibus ordo talis. Tunc idem Capitanius jussit ad se vocari viros subscriptos, videlicet Judicem Angelum de Jacobo, Judicem Nicolaum de Provinzano, Judicem Abamontem Judicis Ursonis, Robertum de Buçza, Judicem Nicolaum Domini Corradi, Montum de Petrello, Judicem Guillielmum Gactum; & me, aliosque de Gravina, quorum nomina non recordor. Inter omnes numero quindecim; dicens ita: *Mando vobis & volo, ut hac nocte mecum veniatis usque Barulum causa tutioris conductus ad Dominum Voyvodam, petere sibi gentem & suum auxilium, quomodo præesse valeamus inimicis futuris. Paratæ igitur vobis equos, ut hora, qua vos requirere faciam, eques sitis.* Qui respondentes: *sumus ecce parati*. Facto igitur tali consilio & unoquoque recedente a Capitanio ipso, hora quasi meridiei transacta, ecce malivolis operantibus cordibus nuntiatum fuit requisitis eisdem, quod *ideo dictus Capitaneus vos secum requirit ituros, quod pro tutiori statu suo in Terra Gravinæ de consilio dicti Angeli retineantur obsides apud Barulum, ubi per Dominos non daretur succursus*. Et sic universi requisiti, non

ego,

ego, positi sunt in terrore, & cum ipso accedere vacillabant. Confidentes autem in me, Judex Abamontus, Judex Angelus de Jacobo, Judex Nicolaus de Provinzano, & Judex Guillielmus Gactus hæc verba mihi in secreto dixerunt. *Notarie Dominice, nos fratres & amici tui sumus, & scimus te nobiscum esse benivolum. Rogamus te, ut si verba præscripta vera sunt, indica nobis, quoniam nostri cordis non est in Castro restare. Credimus enim te scire animum Capitanii, & Angeli de hac causa, & omnibus. Et si forte sit sic ordinatum, obsides nos restare, salva gratia consulentis, nos non sumus propterea retinendi; quia ut bene nosti, sumus perfecte fideles, & vestri sequaces. Quod si obsides Capitaneus petat, sunt alii in Terra, qui suspecti videntur, & retinendi obsides promerentur.* Quibus ego respondi: *carissimi, ecce vobiscum ego venturus sum. In iis, quæ dicitis, nullatenus dubitetis, quia certe per ipsum Capitaneum hoc cogitatum non est. Sitis itaque firmi, & nolite verbis credere profanorum.* Qui respondentes dixerunt: *ecce confisi verbis per te relatis, sumus venire parati.*

Adveniente igitur hora equitandi quasi nocte media, unusquisque vocatus, fuimus statim eques cum Capitaneo supradicto, & apud Barulum personaliter nos contulimus cum eodem, qui protinus coram Domino Voyvoda præsens esse curavit. Ut autem Dominus Johannes Chutz jam dictus dictum Capitanium illic vidit & nos, statim scire voluit nostrum adventum. Cui idem Capitanius fideliter retulit tamen qualiter se habebat, & ad quid veneramus, auxilium gentis armigeræ petituri. Quod dictus miles audiens, statim cum dicto Capitanio ac Judice Nicolao Domini Corradi adhæsit se reverenter dicto Domino Voyvodæ, & sibi per ordinem negotium retulerunt. Quibus respondit: *providebimus quod fuerit vestræ salutis.* Tunc universo congregato Consilio coram Domino Voyvoda, ad quid essent in antea procedendi, & relato negotio imminentis insultus super Civitatem Gravinæ per Dominum Robertum & Rogero-

geronum prædictos juxta informationem nostram, deliberatum fuit ultimo per dictum Consilium, esse dictum eorum exercitum versus Neapolim militandum. In partibus vero Terræ Bari & causa nostri succursus remanere jussum est Thomam Pauli Castellanum Castri Sanctæ Mariæ de Monte, & Dominum Philippum de Sulz Theotonicum militem cum banderiis tribus Theotonicorum equitum in Castro Andriæ, & regimine Civitatis. Quibus jussit idem Dominus Voyvoda nobis præsentibus, quod ad nostram requisitionem ad Terram Gravinæ nobis succurrerent, quod nobis in ipsius præsentia Domini promiserunt libenter. Sequenti vero die idem Dominus Voyvoda jussit suum exercitum amoveri a Civitate Baruli, remanente Capitanio & Rectore ac Castellano Castri Baruli Domino Stephano de Jadra milite superius nominato, & versus Canusium militare mandavit exercitum supradictum: Quam Terram, quia fossatis circuita non erat totaliter, subito invadentes penitus deprædarunt, & ibidem eo die & nocte sequenti steterunt, ubi divitias maximas sunt lucrati. Castrum vero fortissimum dictæ Terræ capere nequiverunt, quia fortissime servabatur. Et sic recedente dicto Domino Voyvoda cum universo exercitu a Civitate Baruli, prædictus Judex Nicolaus noster Capitanius & alii socii cum eodem, cum prædictis Domino Malospiritu, & Thoma Pauli Hungaro Castellano Montis, similiter de Civitate Baruli recessimus, & apud Andriam direximus iter nostrum. Et sic loquentes simul cum dicto milite Malospiritu diximus: *Domine miles, ecce videmus vos heic restare debere in Castro Andriæ. Non tamen constitutam vobis gentem videmus. Unde ergo promissum nobis succursum dabitis?* Qui respondens ait: *Ecce commissum mihi est per Dominum Voyvodam primo huc venire, & Castrum Andriæ meis familiaribus assignare, & demum cras summo mane accessurus sum apud eum apud Cornetum, & ibidem Theotonicos recipiam remanendos heic mecum. Igitur, ut idem Dominus Voyvoda potius animetur promissam tradere mihi gen-*

gentem, mittite mecum cras unum vel duos socios vestros, qui Domino Voyvodæ recordentur de vobis, & de succursu promisso, & sub tali colore promissam gentem promtius sibi quæram. Tunc Capitanius noster idem verbis spopondit dicti milites, & jussit me Notarium Dominicum, & Judicem Nicolaum de Provinzano prædictum accessuros cum eodem milite mane sequenti apud Cornetum ad Dominum memoratum, quod ad sui mandatum nequivimus recusare. Facto igitur sequenti mane ecce vocati fuimus per famulum dicti militis equitaturi cum eo. Et statim jubente dicto Capitaneo fuimus eques ego & ille, & cum dicto milite ipso die accessimus apud Cornetum, remanentibus ibidem dicto Capitaneo & aliis sociis prænotatis usque ad reditum nostrum. Eodemque die recesserat idem Dominus Voyvoda de Civitate Canusii, quam undique prædaverant & consumserant, & recto tramite incedentes ad Terram Gaudiani, acriter militaverunt, quam subito aggredientes similiter destruxerunt, & demum applicueruut Cornetum. Erat autem Terra Corneti penitus consumta & in ea habitatores modici pauperes, quoniam ex quo idem Voyvoda Terram ipsam acceperat, quando de persona cepit dictum Ducem Guarnerium, ut præscribitur, Theotonici & Hungari plurimi ultra sexcenti continue quasi moram traxerunt ibidem, & ideo erat per eos penitus dissipata, & in tanta fame & caristia reducta, quod eodem die tantum & non plus, frumentum, hordeum, & vinum completa fuerunt in ea. Factaque erat in Terra ipsa per eosdem armigeros domorum & bonorum aliorum maxima tanta strages, quod vix una domus sana tecto reperiretur in Terra. Sic illam penitus destruxerunt. Et ut verius alloquar, forte quinque viros pauperrimos cum uxoribus vidi habitantes ibidem. Tunc Comes Triventi cum dictis Dominis in Terra ipsa existens, deridendo inter tantos Nobiles, ait: *Vere Terra ista sui domicilii tempore suis habitantibus læta fuit, & Populo plena. Sed credo firmiter quod numquam tanti habitato-*

res nobiles; sicut nunc fuerunt in ea. Non sic cras erit, sicut est hodie, quia cras heic nullus incola remanebit.

Tunc jamdictus Dominus Maluspiritus præsentiam dicti Domini Voyvodæ adiens, & nos duo parati cum eo, Miles idem promissam petiit sibi gentem, quam Dominus idem sponte sibi promisit, nosque commissa nobis verba per Dominum Capitanium nostrum retulimus Domino prælibato. A quo gratiose recepto responso, gratias sibi egimus subjectivas, unde congregatis universis Caporalibus & Comestabilis Theotonicis coram Domino sæpedicto, ad sonum buccinæ, & tubarum, idem Dominus fuit loquutus per constitutum interpretem suum, quia Theotonice loqui nesciebat, jussit interpretem loqui Latine, dicens: *Ecce sumus amodo in confinibus æmulorum, & vicina nobis est Civitas Exculi, in qua nostri sunt plurimi inimici. Non licet ergo nos amodo absque ordine bellico militare. Fiant igitur heic a Marescalli exercitus fide digni, & expertissimi, qui bene sciant exercitum ducere cum salute, & quo sit eundum, heic etiam ordinetur.* Ad hæc universi Caporales & Comestabuli prævidentes consulto electionem Marescallorum, ipsiusque exercitus regimen, prædictis Duci Guarnerio & Corrado Lupo penitus commiserunt. At illi hujusmodi ordinis in se onere collato, nobilissimos quidem Theotonicos Dominum Armagnum Fretzam Militem, & Turrimbatrum de Lort Ductores & Marescallos exercitus statuerunt. Et sic de gradu in gradum optimos in eodem Rectores & Capitaneos statuerunt, dicto Domino Vayvoda tamquam Vicario Regio super omnibus Domino remanente. Erant autem, ut audivi & vidi, in dicto exercitu viri equites Ungari, Theotonici, & Latini modici ultra milliaria septem, & pedites duo mille & ultra Lombardi. Facto igitur ordine supradicto, ipso eodemque die præfatus Miles Dominus Maluspiritus iterum de promissa sibi gente armigera Domino supplicavit. Qui referens dictis Duci Guarnerio & Corrado ministerium gentis petitæ per dictum Militem liben-

libenter promiserunt dicto Domino, ipsi Militi gentem dare promissam & ultra. Tunc vocaverunt ad se quosdam Comestabulos Theotonicos, dicentes: *Ecce Dominus Vayvoda omnino vult, quod pro salute & diligentiori custodia Provinciæ Terræ Bari & partium vicinarum, restent in Castro Andriæ atque Terra cum Domino Malospiritu statuto Castellano ibidem Theotonicorum Banderiæ quatuor, seu quinque. Rogamus itaque vos, ut vos cum vestris sociis eum dicto Milite remaneatis ibidem, quia vobiscum alios inducemus usque ad numerum stabilitum*, Qui responderunt: *procuretis de aliis, quia nos sumus parati facere, quod jubetis*. Et procurantes de aliis iidem Caporales, illos invenerunt usque ad numerum stabilitum, dicto Milite Malospiritu remanente valde contento. Superveniente igitur nocte, quod cœnaremus minime habebamus, nisi quia Miles idem tabulam dicti Ducis adiens, magnum exinde tulit placellum, quem in nostrum omnium cœnam duxit, & post cœnam defectu vini potus est, noster aqua.

Lucescente igitur die ecce dictus miles incœpit requirere eos Comestabulos, qui secum prædicto sero venire promiserant, ut secum se ipsos & socios pararent ad iter. A quibus dilatoria verba recipiens, ultimo remanere cum eo fuit negatum ab illis. Videns igitur dictus Miles se factum deceptum ab illis, adiit eosdem Ducem, & Corradum, dicens: *Ecce qui sero præterito Comestabuli promiserunt mecum restare in Andria, hoc mane me fallunt. Supplico igitur, ut eos animetis, & eos ipsi aut alios inducatis*. At illi dux & Corradus Comestabulos alios plurimos requirentes de causa, omnes cum dicto Milite remanere penitus recusarunt. Et licet eidem Domino Vayvodæ nuntiaverimus gentem nobiscum habere non posse, tamen ex accessu versus Neapolim impediti nullum recepimus ab eo responsum. Stetimusque ibidem ante Campum Corneti, usquequo congregatus magnus exercitus fuit paratus ad iter. Et sic miles idem nobiscum rediens versus Andriam

iter accepit. Ut autem fuimus in flumine Cannarum, recto itinere non sequuto (quod si rectum iter illud forsitan fecissemus, in manibus Custodum Castri Canusii devenissemus fortasse, qui iter illud pro euntibus & redeuntibus conservabant) ecce vidimus in cacumine parvi Montis cujusdam viros equites duos, & post eos alios quatuor, qui pedetentim secus viam nobis obviam exeuntes, capere nos volebant. Quibus per nos visis diximus verbo mutuo inter nos: *Ecce nos heic socii septem sumus. Ii autem, qui obviam nobis veniunt, sex sunt. Quomodo contra nos venire confidunt*; Verum plures sunt post montem reconditi, & sic illa via dimissa sinistriorem viam accepimus longe ab illis, quasi per medium milliare, inter nos, & illos media plana valle. Dum vero viderunt illi, nos aliam suscipere viam, velociori passu dimissam viam per nos transierunt, & vidimus per Montem illum alios viros decem rapacissimo cursu nos versus Andriam præituros. Et sic velociori cursu equos nostros incœpimus festinare, & præfuimus omnibus per auxilium equorum. Ut autem viderunt nos insequentes prædicti lædere nos non posse, quia jam prope eramus Andriæ Civitati fere per milliare unum, fessis equis eorum retrocedere curaverunt. Nos vero cum dicto Milite Andriam applicantes, præfatum Capitanium nostrum nostrosque socios nos ibidem invenimus expectantes. Quibus relato negotio, & habito cum dicto Milite colloquio amicabili, petitaque licentia, eadem instante nocte cogitavimus pro nostra salute redire Gravinam, priusquam per nostros æmulos sciretur recessus exercitus, & nos Gravinam non esse applicitos, ne nobis exirent obviam cum Domini Roberti potentia displicere.

Steteramus autem, a die nostri recessus Gravina, Baruli & Andriæ usque ad nostrum reditum per dies septem. Eratque mirum maximum expectantibus nos tam longam moram nos trahere ubi missi eramus expresse armigeram gentem inducere in auxilium Civitatis. Et ideo omnes,

qui

qui corda non habebant sincera; palam & in occulto sæpius susurrabant, dicentes: *ecce videmus, Dominum Capitaneum nostros fratres & filios seu concives apud Barulum obsides portavisse*. Et hoc rumore cœpto iniquus Judex Angelus de Petrello, cujus frater Montus nomine nobiscum erat in Andria, cum certis suis sequacibus clamabat, quod Jacobum cognatum dicti Capitanii, qui Gravinæ remanserat, Gravinæ modo simili obsidem retineret. Et eodem sero dictum Jacobum in timore maximo induxerunt, in quantumcumque juvenis ille assereret, quod cogitabat, verum non esse. Occurrit igitur dictus Angelus Domini Gualterii ad rumorem eumdem, & juvenem illum Jacobum eripuit de manibus invasorum. Nos autem post Solis occasum hordeo equis dato equitare curavimus, & iter cepimus versus Gravinam. Non tamen recti itineris sumus vestigia consequuti, sed per carrariam currus. Ecce more solito facta nocte in tantum noctis tenebræ nos tenebris invaserunt, quod vix unus alterum nostrum poteramus videre, nisi quia nos ipsi verbis mutuis ducebamus. Sicque rectam carrariam tenere potuimus, quanto tamen silva duravit. Ut autem pervenimus in planicie Murgiarum propter insuetatum iter, viam perdidimus tenebrarum ex causa, & per horam maximam incedentes viam dimisimus valde longe. Cognovimus autem omnes viam dimisisse, propter quod utilius providimus usque in diem debere ibidem quiescere, quam hinc inde incedere, & forte in manibus incidere æmulorum. Et sic ibidem quievimus usque ad diem. Mane autem facto vidimus nos esse in planicie Savillani juxta Castrum Montis prope viam, qua itur Guaranignum, longe a Terra Gravinæ per milliaria ultra quindecim, & foris viam recte pervenimus ad Civitatem Gravinæ.

Quum autem applicuimus Gravinam, omnia inita scandala retentorum obsidum conquiescunt. Post vero dies quatuor aut quinque persequutores prodimenti incœpti contra

nos

nos proditione incœpta, fini debito ducere procurabant, & per consuetum nuntium suprascriptum significare curarunt Domino Roberto, nos non potuisse succursum habere a Dominis, & etiam Hungarorum exercitum versus Neapolim abiisse. Unde si vellet, posset hostiliter pervenire Gravinam, quia juxta promissum erant complere parati. Ecce Judex Nicolaus Domini Corradi dicti Domini Roberti timore concepto, eoque post mortem quondam Terlicii Comitis, licet ante fuisset familiaris suus continuus, fuerat per eumdem Dominum Robertum factus Vicarius Comitatus ejusdem in Terra Terlicii, cujus Castrum in manibus suis existens dicitur prædavisse, & pro nihilo dereliquisse in manibus Hungarorum, & ideo cogitavit pluribus peractis diebus bona sua educere, quæ in Castro Criptolarum recommendavit. Et sic in timore existens, semper persuadebat nostris sequacibus, ut inimicos nostros interiores, qui prodimenta parabant, uno die gladiis perimere deberemus. Erant autem nostræ sequelæ rectæ Angelus Domini Gualterii Caporalis cum omnibus domesticis, familiaribus, & sequacibus suis, quos in scriptis ponere longum esset, quia totus quasi Populus erat suæ sequelæ & ad suum mandatum. Item Judex Nicolaus Domini Corradi cum quampluribus aliis suæ sequelæ. Item Domnus Guillielmus, & Ego cum non modicis nostræ sequelæ. Item Gregorius Judicis Laurentii, Frater Lucas frater suus, Chiccus & Coccella filii ejusdem Gregorii, Judex Martucius, & Micculus, & filii alii sui; Robinus de Gervasio & sui; Judex Angelus Guallardus, & Valerianus frater suus; Robertus de Buccha Archidiaconus, & fratres filii quondam Judicis Ursonis: Chanella, Jaconus Guillielmus de Symonecto & fratres; Nicolaus Zupus; Jannucius & Blasius fratres filii Gervasii de Lanzano; Domnus Stephanus, Domnus Josëus, & Jaconus Nicolaus de Ariminello, & alii infiniti.

Ut autem Judex Nicolaus jam dictus consilium dederat omnes nostros suspectos occidere, idem Gregorius Judicis Lau-

Laurentii præconsulebat id fieri, quod omnes morirentur suspecti. Congregati itaque in unum cum Judice Nicolao jam dicto, ut præmissum consilium exequutioni debitæ mandaremus, non tamen quod omnes prædicti præcipue Clerici in subscriptis adessent, ante hospitium Judicis Angeli Guallardi jam dicti, ut per singulos presentes ibidem vocaretur Chiccus de Gregorio supradictus, ad exequutionem causæ jam dictæ, & eo vocato, hora quasi meridiei transacta, relatum fuit ei per omnes consilium prænotatum. Qui respondens ait: *Caporalis noster Angelus Domini Gualterii concurrit nobiscum ad hoc?* Cui responsum est: *Nolumus, ut idem Angelus nihil rei hujus sentiat nisi post factum*. Tunc Chiccus ait: *Veniat primus idem Angelus tamquam Caporalis noster in causa, & fiant omnia, quæ mutua utilitate videntur*. Ut autem Judex Nicolaus præfatus audivit ita Chiccum respondere verbis va . . . . sui patris & fratris timuit, in quantum idem Ciccus consobrinus erat Judicis Angeli de Petrello. Nec amplius alloquens inde recessit. Subito Nicolaus Coccella alter filius ejusdem Gregorii, & frater Chicci præfati requisivit me Notarium Dominicum, & Robertum de Buccha, quod ad incipiendum dissipationis ordinem suspectorum cum aliquibus nostris sociis adessemus. Cui provide vel improvide assentivimus. Et convocatis nobiscum Jacono Leonis de Dominico, Ursone de Palumba, & pluribus Popularibus aliis infinitis, accessimus sub silentio quasi ad domum Notarii Roberti de Notario Guillelmo nostri suspecti, & emuli publici dicti Coccellæ, quod initium fuerat mortis quondam Jaconi Leonis sui fratris præterito tempore cum Aymerico de Ferreriis tunc Camerario dictæ Terræ, quod sicut processit scribere longum esset, & ideo suum sanguinem sitiebat. Quum vero ad domum dicti Notarii Roberti simul procederemus, providimus, quod si ipsum inveniri in domo sua contingat, quod prædata penitus domo sua vivus ducatur ad carcerem nostri Capitanei supradicti. Et demum inter nos statutum fuit,

fuit, ut consequenter domus quondam Nicolai Crudelis prædaretur similiter, & filius duceretur similiter pro captivo, ad hoc ut per nos inciperetur Regis & nostrorum captio proditorum. Accessimus itaque nos ad Plateam, & quadam nobis Populari sequela adhibita, nulli dicendo quo pergeremus, via recta ivimus ad domum Notarii Roberti jamdicti. Ubi quum affuimus, commotus Ego animi pietate, quia compater meus erat, studui, ut vivus carceri Capitanii duceretur. Eratque etiam uxoris meæ consobrinus carnalis, licet falso modo procederet contra nos, & honorem Regiæ Majestatis. Eratque etiam consobrinus Judicis Galgani præfati initiatoris rebellionis ejusdem. Studebat vero dictus Coccella illum occidere, quia, ut præscribitur, suum sanguinem sitiebat morte sui fratris jam dicti. Invento itaque dicto Notario Roberto in domo sua, qui quum vidit nos ita subito super eum, magnum concepit timorem, & confidens in me, venit ad me, dicens: *Carissime compater & frater, ad quid venistis?* Cui ego: *Nos enim missi sumus pro Capitaneo ducere te captivum ad eum, quia sic jussum est nobis*: Qui ait: *Ut quid hoc contra me? quid peccavi? Etenim fidelis sum, non proditor. Sed postquam mandatum est vobis me duci captivum, rogo te, ut usque ad Capitanium me conducas*. Timebat autem, ne dictus Coccella eum occideret, quod ego non cogitabam. Et egrediens domum suam se posuit in manibus meis. Tunc universi sequaces, qui nobiscum venerant Populares, ipsius domum ingressi sunt, & exinde robbam singulam abstulerunt. Ego autem intendens circa illius salutem, neglecta robbæ parte, ivi cum ipso Notario Roberto longe a domo sua ultra jactum balistæ, & forte totidem ab hospitio Capitanii tunc distabat, ipsumque dedi captivum portandum in manibus quorumdam, qui sui non erant publici inimici, credens, quod dictus Coccella in domo restasset Notarii Roberti præfati, qui in itinere se paravit illum occidere. Quum autem transivit arcum domus quondam Francisci Jo-

Johannis Stephani, subito irruerunt in eum dicti Coccella & Jaconus Leo, & ipsum evaginatis gladiis sunt aggressi. Et percutiens idem Leo cum ense in tibia illius miseri, nullatenus sibi læsit. At ille miser rapacissimo cursu fugiens ad hospitium Capitanii se salvare credebat. Dictus autem Coccella, quia junior illo erat, tamquam magis sitiens sanguinem fugientis, ipsum velocius insequens ante domum quondam Francisci de Romancia quondam Avi sui illum adjunxit, & eum percutiens ictu gladii interemit. Alii autem Urso & Jaconus Leo applicantes ibidem ipsum miserum diversis ictibus vulnerarunt. Ex cujus morte tantus stupor universis invaluit dictæ Terræ, quod vix omnes, qui rebelles videbantur, loqui contrarium minime loquebantur.

Ego autem, & Robertus jam dictus de tali morte nihil sciebamus. Tamen moti filiarum planctu, moliebamur res domus sibi salvare sed nequaquam potuimus, cum diversi Populi manus essent. Ecce pervenerunt ad nos interfectores jamdicti, quibus diximus, unde venirent. Et statim concepi factum per eos homicidium. Quod si scivissem compaternitatis honore nullatenus consensissem. Qui dixerunt: *Juvavimus ad carcerem ducere proditorem*. Quibus ego: *bene fecistis: sed dubito, ne commiseritis pejus*. At illi penitus negaverunt. Et intendentes circa domus ejusdem prædam, ut ea prædata, ad prædandas alias pergeremus, ecce nuntiatum est mihi, quod Notarius Robertus a dictis in prædicto loco jacebat occisus. Quod ego audiens & Robertus, statim inde discessimus, & totus ille Populus post nos sequutus. Perducto igitur ad notitiam dicti Angeli homicidium tale commissum fuisse, valde conturbatus, contra nos fulminabat, cur absque licentia vel conscientia sua rumorem in Populo per homicidium movebamus, nec ullus nostrum audebat coram eo adesse, licet Judex Nicolaus Capitaneus; aliique nostri sequaces bene factum esse illud homicidium recenserent. Tamdem eodem

die sero tardo fuimus omnes nostri sequaces præsentes cum Angelo supradicto, & omnes simul persuasimus dicto Angelo, quod omnes nobis viri suspecti aut pereant gladio, aut in Castro Montis Sancti Angeli mittantur captivi, ne per eos verba relata proditionis initæ veritate niterentur. Et placuit omnibus ordo talis, ut mane sequenti omnes suspecti de personis caperentur & ponerentur captivi, facto prius generali colloquio per eumdem Capitanium, universis hominibus dictæ Terræ in Ecclesia Sancti Nicolai de Prototino publice congregandis de verbis præscriptis. Quum vero mane factum esset, juxta præscriptum ordinem universis hominibus dictæ Terræ in eadem Ecclesia voce præconia congregatis, ecce dicti Capitaneus constituto silentio inter cunctos ait: *Fidelissimi Regii, significo vobis, quod mihi & Angelo nuntiatum est per expertos amicos, quod in Civitate ista sunt ex intima parte plurimi proditores, quos qui sint certe ignoramus. Sed ut perpendimus, eorum esse credimus consanguineos, patres, & fratres, qui ad præsens sunt extra Terram in ribellione Domini nostri Regis. Igitur ex eadem Regis parte & Domini Vayvodæ universis suis fidelibus mando, & expresse requiro, ut una mecum sitis ad capiendos & constringendos hujusmodi infideles parentes, quos intendo obsides retinere ad conservationem Civitatis istius in Regia fidelitate jam dicta*. Tunc universi ibidem adstantes responderunt: *Domine Capitanie, ecce sumus tecum universi parati vivere & mori honore Regi fidelitatis servandæ. Jube itaque, quid sumus facturi, & quoscumque volueris, capiantur*. Tunc Capitanius idem uniuscujusque voluntatem accipiens ait: *Si quis enim me diligit, me sequatur*. Et statuens se primum, universi sequuti sunt eum. Et ad domum Judicis Stephani perreximus universi, quem de persona statim mandans intercipi, universam robbam domus suæ in prædam tradidit universis. Et in momento tota domus ejusdem fuit bonis omnibus deprædata. Ipsumque Judicem Stephanum jussit statim carceri mancipari. Occul-

tave-

taverat autem idem Judex Stephanus divitias suas sub terram, quas ipso die quis invenire nequivit. Sequenti vero nocte idem Capitaneus cum pluribus nostris sequacibus, & Angelo sæpedicto ad idem hospitium accesserunt, & diligentius perquirentes invenerunt omnes divitias repositas subtus terram, vasa argentea, & robbam carissimam. Et ecce ob hoc magnus stridor & susurratio gentium erat per Terram, & unusquisque pro simili timore fremebat. Consequenter cessavit ipse Capitanius a captione obsidum aliorum, quod male fecit, & sic dominabatur.

Post vero dies tres aut quatuor, die videlicet XXVIII. Aprilis, secunda Indictione, ecce scriptum fuit eidem Angelo per Præceptorem Grassani, quod maxima gens armigera adunata erat per dictum Robertum de Sancto Severino, & Comitem tricarici memoratos, venturos tam citius in obsidione Civitatis Gravinæ; quodque ex interiori parte ipsius Gravinæ erant plurimi proditores, proditorum ipsorum nomina non dicendo, ut idem Angelus circa præmissa caute procederet, ne deceptus incideret in ipsorum supervenientium manibus Dominorum. Quibus receptis literis idem Angelus vocans ad se Judicem Nicolaum Domini Corradi jam dictum, literas ipsas infra se ipsos secrete legerunt, & nulli nostrum suorum sequacium retulerunt; immo territi facti cogitaverunt statim sequenti nocte recessuros a Terra. Dictus etiam Capitaneus de Literis illis aliquid ignorabat, sed eodem sero Ego, Ciccus, Cocella, ac Micculus Judicis Mattuccii fuimus cum eo ad cœnam. Igitur facta cæna, & abeuntibus dictis sociis, me tantum remanente ibidem, super tabula recubuimus ego & ipse Capitaneus juxta ignem de pluribus conferentes. Ecce inter hæc verba pervenerunt ibidem dicti Angelus & Judex Nicolaus, & vocaverunt dictum Capitaneum ad cameram, ostendentes sibi literas sibi missas præfatas, quibus lectis consuluerunt ad invicem, quid essent inde facturi. Quibus Capitanius ait: *Nobilissimi fratres nolite terreri.*

Ecce videmus universum Populum Civitatis nobiscum in uno concursu, & omnes fideliter obedire. Si videtur vobis, faciamus statim vocari heic ad nos omnes nostros sequaces, & super causa consultemus cum eis: & si qui nobis suspecti videntur, hac noctemet pereant, & sic poterimus Terram sub nostra voluntate tenere. Tunc capitanius idem me convocavit ad cameram, & iterum mihi negotium retulerunt, quibus ego: *Ergo quid faciendum est?* Respondit Judex Nicolaus prædictus: *Videtur mihi utilius pro salute personarum nostrarum Terram exire bonis nostris omnibus derelictis, quoniam ex quo proditores intus sunt, & hostes circa Terram, non poterimus intus & extra pugnare.* Quibus ego; *Qui sunt hujusmodi proditores? Capiantur hac nocte statim, & interficiantur, vel carcerentur. Numquid viginti aut triginta proditores non possunt constringi? Videtur mihi, quod convocentur omnes nostri sequaces, & consulamus mutuo super causa, & demum Capitaneus vocari ad se faciet una nobiscum ducentos aut trecentos viros Populares, quos fidelissimos eligemus, & hacmet nocte suspectos singulos capiamus, & eis interceptis & carceratis poterimus Castrum bene munitum, & Terram viriliter conservare. Est etiam locus Civitatis Castri-Veteris valde fortis, in quo possumus singula bona nostra, & nostram familiam reponere, & locum ipsum fortius reparari, & sic non timebimus dictorum potentiam Dominorum.* Respondens Capitaneus dixit: *Ecce mecum concordat Notarius Dominicus verba sua: Videtur mihi utilius sic fieri.* E contrario Judex Nicolaus dicebat: & altercantes per horam maximam super verbis eisdem finaliter prædictus Judex Nicolaus dixit: *Compater Angele: cordis mei non est heic potius una hora restare. Consulo recedamus.* Cui ego: *Judex Nicolae, non bene dicis. Quomodo dimittemus omnia bona nostra & filios in manibus æmulorum? Si ergo cordis tui est, & consulis omnino recedere; priusquam recedamus, suspectos singulos occidamus, quia, si volumus, possumus per modum præscriptum. Et quia tu bona tua omnia jamdiu in* Ca-

Castro Griptolarum salvanda portasti, hac nocte sustine nobiscum, ut bona nostra etiam ubicumque melius nobis erit, salvanda portemus. At ipse circa recessum verba sua volvebat. Angelus præfatus similiter concurrebat cum eo. Ut autem vidit dictus Capitanius, non posse illos una mecum removere a proposito recedendi, dixit: *Carissimi, postquam videtur vobis sanius recedere quam morari, faciam & ego quod vos consulitis. Simus ergo parati, & ad montaneam Sancti Angeli properemus*. Et iis verbis facti concordes tres ipsi, in eorum præsentia ira commotus scidi tunicam meam á summo usque deorsum. At illi, cur illud facerem? quibus dixi: *Quia video me, & omnes nostros sequaces in puncto perire, miseria vestri cordis. Supplico itaque, ut amicis nostris & sequacibus prius conscientiam faciamus de nostro recessu, ne pereant, postquam de verbis terremur*. Responderunt dicti Judex Nicolaus & Angelus: *Compater Notarie Dominice, scias finaliter nolle heic nos mori. Si vis nobiscum venire, venias: tibi consulimus. Sin autem, facias quod tibi videtur. Nostri est cordis omnino abire*.

Iterum dictus Capitanius audiens illos taliter alloquentes dixit famulis sui statim. *Parate equos, & arnesia onerate confestim*. Ut autem vidi, quia nihil verba mea prodessent, post eosdem Angelum & Judicem Nicolaum, plorans & dolenti corde accessi ad domum meam, & excitans fratrem meum Domnum Guillielmum, matrem meam, & uxorem, meosque filios dormientes media nocte transacta, ac Nicolaum de Sterchio cognatum meum, & sororem meam vicinos mihi adstantes dolenter recessum nostrum eis dixi cum dolore & fletu, & faciens statim parare equos, statim post dictum Angelum equitavimus Festinanter, & Terram nostram dimisimus in manibus æmulorum. Fuit autem noster exitus ipsa nocte quasi circa horam auroræ, eo quod usque ad horam ipsam exire tardavimus, me impediente ad hoc, ut non recederemus a Terra; sed minime mihi profuit impeditio talis, quoniam recessum dispositum a receden-

cedentium cordibus minime valui removere. Quod finaliter cessit in nostrum pœnitere, vituperium, atque damnum.

Igitur egressis nobis a Terra, ecce statim per totam Terram inexaudibilis rumor Populi est elatus; fideles nostri dolentes & dicentes: *Ut quid eorum fuga subita? qualis æmulorum potentia eos fugavit a Terra? Certe male fecerunt.* Alii autem, qui nobis erant malivoli proditores, & inimici occulti sine causa justa, novit Deus, utpote Judex Angelus de Petrello & fratres, Notarius Palmerius, Nicolaus Domni Pagani, Sanctorius Camastra, & certi alii Populares nostrum exitum sentientes per rumorem initum, principaliter domum mei Notarii Dominici sunt aggressi, me credentes invenire ibidem, ut caperent de persona. Et congregati ante domum meam, ipso Judice Angelo, aliisque pluribus suis sequacibus, domum ipsam sunt violenter aggressi. Remanserant autem in domo mea mater & uxor mea, & filii duo parvi, nam alius minor filius duorum mensium minori ætate apud nutricem steterat illa nocte. Gregorius autem major meus filius forte septennis mecum recesserat ea nocte. Mox ut eadem mater mea, & uxor, aliaque domus familia senserunt æmulos ante portam post nostrum recessum, lumen lucernarum extinguunt ad hoc, quod nullus sciret ad eas accedere in obscuro. Sed illi extra sistentes evaginatis gladiis, & aperta hospitii janua, sursum timebant ascendere, quia licet clamarent, nullum recipiebant e sursum responsum. Cognoverunt autem mater, & uxor mea, quod hujusmodi insurgens Populus contra eas cum Judice Angelo memorato venerat causa domus prædandæ, & ipsas si potuissent capere de personis. Quod ego, nec frater meus propter recessum subitum facti immemores minime cogitavimus. Sic etiam egit improvide compater Robertus de Buccha, & alii plures nostri sequaces, qui ipsa nocte nobiscum fuere egressi. Tunc mater mea & uxor de propria salute pensantes, bonis omnibus

bus dictæ domus penitus derelictis, per posteriorem fenestram hospitii ad Hortum Marini de Leone convicini nostri, amici carissimi, ad ejus hospitium se recondere perrexerunt, ubi per totum eumdem diem steterunt repositæ. Judex Angelus prædictus, clarescente die penultimo dicti mensis Aprilis, domum meam cum universis suis sequacibus fuit ingressus, & omnia bona mea secum abinde tulit in prædam; & sic quod in corde suo latebat, per opera demonstravit.

Prædata itaque domo mea, ad vocem præconis quilibet de Terra in loco solito adunatur. Et facto consilio, quid fuerit consequenter agendum, præfatus Judex Angelus, Notarius Nicolaus, Nicolaus Domni Pagani, & alii sui sequaces nostri æmuli, absque causa, persuaserunt Populo, ut remoto Vexillo Regis Hungariæ, Vexillum Ducissæ Duratii erigatur. Et Syndici ad Dominum Robertum de Sancto Severino mittantur, quod veniat & mandet regere Civitatem pro Ducissa præfata. Et propterea Nicolaus Domni Pagani, Notarius Nicolaus, Martinus de Petrello, & Magister Nicolaus Medicus se voluntarie & avido animo obtulerunt, ituros ad Dominum Robertum jam dictum, nuntiaturos nostrum recessum, & quod veniret ad Terram Gravinæ, possessurum eamdem pro Ducissa præfata. Et scriptis literis pro parte Universitatis eisdem Syndicis assignatis, ad eumdem Dominum Robertum sunt accedere infestati. Dicti vero Notarius Nicolaus, Martinus, & Medicus, ut prædixi, accedere sitientes festine elatis per eos primo Banderiis ejusdem Ducissæ, quas ante paratas habebant, & qui nostri erant suspecti justa sine causa, ut dixi, paratis equis, protinus perrexerunt. Publicato itaque nostro recessu, & in Monte Piloso vicino Terræ Gravinæ per milliaria octo hoc scito, erant ibi Nicolaus de Aversa, Nicolaus Notarii Guillielmi, Martinus de Chessa, Judex Galganus, & filii, & certi alii nostri æmuli commorantes, qui ut præscribitur, in Terram Gravinæ venire nullatenus confi-

confidebant, dum nos fuimus præsentes in ea. Et valde læti facti de nostro recessu, protinus apud Gravinam venire curarunt. Sed dicti Nicolaus Notarius Guillielmi frater, qui fuerat Notarius Roberti occisi jam dicti, & Nicolaus de Aversa festinaverunt citius venire Gravinam. Et applicantes ibidem statim petierunt, si aliqui nostrorum sequacium remansissent in Terram. Quibus nuntiatum fuit, quod Sanda soror Magistri Blasii, & Jannucii filiorum Gervasii de Lanzano nostrorum sequacium remanserat Gravinæ cum viro suo. Cujus domicilio explorato statim illuc accesserunt, illamque miseram invenere exeuntem a domo suæ cujusdam vicinæ, portantem ignem in vase, paraturam epulas viro suo. Quam illi crudeliter invadentes evaginatis gladiis occiderunt. Et ecce rumor susurrantis Populi contra illos increpantis eos, non bene fecisse, & prohibentis, quod ulterius mulierem aliquam tangere non præsumant, aliter se morituros putarent. A quibus actibus increpatione Populi cessaverunt.

Remanserant autem in eadem Terra de nostris sequacibus publicis Cola Nepos Dominæ Riccæ, Nyurus Magistri Marini, Judex Martucius de Churleone, & Gregorius Judicis Laurentii, aliique plures, qui non ita publice erant nobiscum. Qui illa nocte nostrum exitum ignorarunt, nec de die potuerunt exire: qui summo mane sentito rumore nostri recessus, dictus videlicet Cola recondidit se in domo suæ cujusdam vicinæ, quæ, si fas dicere sit, sua ferebatur concubina, quæ eum recondidit in quodam suppedaneo sub sera ferrea, in quo bona sua dotalia reposita erant. Et ecce nuntiatum est dicto Judici Angelo, quod ipse Cola in domo avæ suæ adstabat Dominæ Riccæ jam dictæ. Subito pervenit ad suum hospitium Judex Angelus cum sequacibus infinitis quærens dictum Colam, quem minime invenerunt. Et tunc relatum fuit dicto Nicolao Notarii Guillielmi, quod dictus Cola reconditus staret in domo mulieris illius præscriptæ, in qua erat. Et veniens cum alio so-

ſocio ad domum illam ipſam domum accenſo lumine undique perquiſivit ; invenitque ibidem manticam unam plenam pannis dicti Colæ, & buccas quatuor in eadem, pro ut mihi retulit Cola jam dictus. Nec ipſum potuerunt aliquatenus invenire, quum mulier illa ſibi fidelis exiſtens eum noluerit indicare quærentibus, ſed ipſum negabat penitus fuiſſe ibidem. Qui poſt tres dies amicorum auxilio Terram exivit. Gregorius vero Judicis Laurentii videns tantum rumorem in Populo timuit in Terra potius commorari, immo eodem die noſtri exitus caute exiens Civitatem eques, in quodam ſuo bucchino portavit ſecum filium ſuum parvum nomine Jacobum, & recta via ſeceſſit apud Marcam; & demum quia ſecurus ibidem eſſe non poterat, apud Ordeolum ad partes Calabriæ properavit, & Domino Galgano de Marra Militi damnabili amico ſuo ſe interim commendavit, qui finaliter eum prodiit viliter, & in manibus tradidit Officialis Duciſſæ jam dictæ. Dictus autem Nyurus Magiſtri Marini juvenis captus eſt, & carceri mancipatus uſque ad adventum Officialis Duciſſæ præfatæ, quem cum gaudio exſpectabant. Dictum vero Judicem Martucium uſque ad adventum dicti Officialis minime tangere præſumpſerunt. Remanſerat etiam Thomas nepos ſpurius dicti Angeli iis domibus ejuſdem Angeli, quem ſimpliciter ibidem dimiſerat in manibus luporum, credens miſer idem Angelus, quod æmuli ſui eſſent ſimili modo pii, ſicut ipſe fuerat inimicis ſuis. Qui Thomas licet adoleſcens junior ſatis eſſet annorum forte tresdecim vel quatuordecim, minas & rumorem Populi æmuli recognovit, & domo dimiſſa caute Terram exivit, & non tantum caute exire potuit, quod a videntibus eum accuſatus non eſſet. Subito plurimi ſequuti ſunt eum, & ipſum ceperunt, & captivum duxerunt ad Terram. Aliæ autem domus noſtrorum ſequacium, qui nobiſcum exierant illa nocte, prædatæ non ſunt, ſed prædandæ per futurum exercitum ſunt dimiſſæ. Ipſo eodemque die Ma-

ter mea, & Uxor a domo dicti Marini ad hospitium jam dictæ Margaritæ socrus dicti Medici sero tardo iverunt, ubi vix receptæ fuerunt.

Nos autem, qui recesseramus de Terra Gravinæ, viam Caurati tenuimus, ubi quum applicuimus, invenimus ante ingressum nostrum in Terram Hungaros, & Lombardos equites circa viginti, quibus per nos data notitia, cum ipsismet adhæsimus amicabiliter apud Terram; in qua Rector & Capitaneus erat nobilissimus quidam Hungarus. nomine Nicolaus filius Thomæ, qui in nostro vulgari dicitur Thomas Nicolosi. Qui velut nobilis, sciens nos ex Regis fidelitate dispersos, nos ad Castrum Caurati invitavit ad cœnam, animo valde grato, & facta cœna abivimus versus Andriam, & demum apud Montem Sancti Angeli festinanter.

Et ecce sequenti die ultimo dicti mensis Aprilis ad clamorem Syndicorum missorum per nostros æmulos Gravinæ applicuerunt Gravinam Dominus Robertus de Sancto Severino, & Comes Tricarici Rogeronus, cum quibus etiam erat Chiccus de Gisualdo statutus Capitanius per eamdem Ducissam Duratii Terrarum omnium, quæ fuerunt Ducis Duratii viri sui, cum magno quidem exercitu virorum equitum ultra mille, & peditum in numero infinito. Sed antequam applicarent ad Terram Domini prænotati, miserunt nuntios suos duos equites hominibus Gravinæ dicentes: *Ecce statim post nostros nuntios veniemus Gravinam. Propterea vos præsentibus prævenimus, ut si qui nostri exercitus viri nos fortasse præcesserint, eos in Terra absque nostra præsentia minime recipere præsumatis, quia de facili vestrum plurimos disrobarent, sicut moris est armigerorum virorum. Quia vero damna vestra cupimus tamquam Regiorum, & dictæ Ducissæ, nostrorumque fidelium evitare, ideo hos nostros nuntios ad declarationem causæ præscriptæ ad vos duximus præmittendos.*

Cives autem Gravinæ, illi præcipue, qui nostri fuerant proditores, nuntiis ipsis cum honore receptis in urbe, persuaden-

ſuadentes Populo de noſtro receſſu dolenti, dixerunt: *Confortemini: ecce ſtatim videbimus Dominorum noſtrorum potentiam præeſſe potentiæ Hungarorum. Nonne omnes ſcire debemus, quod Domini Domus Sancti Severini fortiores & potentiores ſunt domibus omnibus aliorum Dominorum Italiæ univerſæ? Amodo poſt Dominam noſtram Duciſſam non alios volumus defenſores niſi Dominos; qui ecce veniunt in auxilium noſtrum.* Quidam autem dicebant: *Ecce dicti Domini nos præveniunt, quod abſque ſua præſentia nullus Civitatem hanc intret, ne diſrobemur, ſicut moris eſt armigerorum virorum. Jam ſcire debemus, quod ubi armigera turba intrat in Terram contrariam vel amicam, ad hoc non ad aliud armigeri arma ſequuntur, quia undecumque poſſint habilius per fas aut nefas prædam tollere Civitatis. Ne igitnr quæ nobis ſunt per dictos Dominos pericula demonſtrata, incidamus in illa, & ex fide nimia pereamus, infra Civitatem iſtam etiam dictos Dominos recipere minime confidamus, ſed extra muros in exteriori Caſali eis neceſſaria præbeamus, ſolum Officialem Dominæ recipientes in Terra. Quod ſi fecerimus, erimus omnes ſalvi.* Hæc autem verba per eos, qui nobiſcum hactenus concurrebant, ſano quidem conſilio & ſalute omnium dicebantur. Illi autem, qui contrarii noſtri erant, Civitatis ipſius Populo contraria ſuadebant: Et ſic facti diviſi, venientibus ipſo die dictis Dominis cum eorum exercitu apud dictam Terram, Terram ipſam ſunt cum magna laude ingreſſi. Et Dominus Robertus idem in hoſpitio magno dicti Angeli hoſpitatur; Comes autem Tricarici hoſpitio Judicis Nicolai Domini Corradi moraturus acceſſit. Quæ quidem hoſpitia adhuc, ut prædixi, prædata non erant in totum, niſi in iis, quæ per principales patronos erant abſcondita.

Sequenti die primo menſis Madii per univerſam Terram ipſam banna plurima emittuntur ipſorum Dominorum mandato, ut ſi quis noſtrum proditorum bona haberet recondita, infra certum præfixum terminum in ipſorum Domi-

norum Curia præſentaret. Audientes in contrarium nomine proditorio capiantur. Aliud etiam terribilius bannum emittebatur in Terram, ut ſi quis, vel ſi quæ Civitatis ipſius virum, aut mulierem, filium vel nepotem noſtrum proditorum exteriorum receptatum teneret in Terra, quod ſtatim poſt bannum emiſſum coram eiſdem Dominis reſignaret. Quia vero in eadem Terra Gravinæ fœminæ noſtræ remanſerant, ego præcipue uxorem & matrem reliqueram. Venutus uxorem ſuam & filium parvulum in ulnis, & aliæ plures, de ipſarum præſentia per brobos viros ſupplicatum exſtitit Dominis prænotatis, dicendo: *Domini Reverendi: ſi viri mulierum & infantium parvulorum in domibus reſtantium agnatornm forte peccarunt, quid mulieres & infantes parvuli peccaverunt? Supplicamus igitur, ut earum dignemini miſereri, nec illas petere jubeatis*. Inimici vero noſtri, videlicet Judex Garganus, Notarius Petrus, & alii plures infeſtabant Dominos perſuadendo illis, quod mulieres ipſas caperent, ſiquidem ipſarum pecunias affectarent; & ob hoc mulieres omnes & parvuli coram Dominis adducuntur. Uxorem autem meam juvenem quia & pulchram conſanguinei ſui noluerunt aliquatenus præſentare, excuſantes illam adhuc partus infirmitate jacere. Comparuit tamen mater mea, & aliæ quædam, quas ut Domini diderunt, licentiaverunt eaſdem, nec crediderunt verbis inanibus æmulorum, qui ſi ut proceſſerint, ſeriatim ſcriberem, longum eſſet. Franceſca autem uxor Micculi Judicis Martucii, juvenis quidem & pulchra, per Dominam Mariam matrem ſuam in quodam aquarum puteo certis diebus permanſit, quam tamdem auxilio Clerici apud Milionicum tranſportavit.

Morantibus igitur dictis Dominis in Terra Gravinæ cum exercitu quippe magno, inimici noſtri, præcipue Judex Angelus de Petrello coram dictis Dominis & Chiccarello de Gyſualdo ſtatuto Capitanio, ut prædicitur, per Duciſſam jam dictam, Judicem Martucium de Churleone jam dictum prodi-

proditorem accusarunt, dicentes, quod ipse etiam Judex Martucius proditor, ut nos, esset, propter quod capiendum ipsum de persona Dominis supplicabant. Et simili modo accusavisse dicuntur Judicem Angelum Guallardum. Ad suasionem itaque æmulorum ipsorum clamatus est Judex Martucius coram Dominis ipsis, & Judex Angelus Guallardus præfatus. Et dum præisset Judex Martucius coram Dominis fuit interrogatus ab illis, qui modo juridico se excusans dixit: *Magnifici Domini, reverentia vestra salva, hi, qui me in vestri præsentia nominant proditorem, veritatem non dicunt. Nam si Hungarorum dominium in Terra ista præfuit cum omnium voluntate pervenit, etiam cum voluntate & conscientia horum, qui me accusant; sicque placuit Deo, quod ad dominium reduceremur Dominæ nostræ Ducissæ. Quod placet singulis, placet mihi. Si in his ergo videor peccavisse, ecce in manibus vestris sum. Jubete quid vultis.* Et inter hæc verba dum Judex Angelus Guallardus se veniret coram Dominis præsentandum, erant equi plurimi in claustro magno dicti hospitii Angeli Domini Roberti jam dicti. Inter quos erat equus unus valde tyrannus, qui dum transiret post equum illum, duris calcibus percutiens eum in pectore, protinus exstitit vita functus, & vere non meruit talem mortem, quia certe fuit bona persona. Significatur hoc statim Domino Roberto, & de tali nece visus est doluisse. Tamen, ut audivi, dixit: *melius sibi fuit ipsa nece perire, quam crudeliori*. Tunc mandavit, dictum Judicem Martucium carceri mancipari, credens ab illo magnam se pecuniam recepturum. Mandavit etiam ipso instanti, domum dicti Judicis Martucii, persuadentibus nostris æmulis, deprædari in totum. Et consequenter constituens Inquisitore, bonorum omnium Angeli prænotati, nostrumque omnium, qui fugeramus a Terra illa, frumentum præcipue congregari jussit loco in uno, & ea vendi pretio meliori, quo possent, pecuniam sibi recipiens ex eis. Et quum non posset bona dicti Angeli reperire, Thomam nepotem suum prædictum coram

coram se jussit afferri. Qui territus formidine tormentorum, bona omnia recondita per dictum Angelum ipsius Ministris Domini indicavit. Et tanta inibi vasa ærea & bona alia reperiuntur abscondita, quod mirum erat singulis videntibus illa.

Ut autem videretur ipse Dominus aliqualiter ad satisfactionem inimicorum nostrorum facere velle vindictam de nostris sequacibus, præfatum Nyurum Magistri Marini tormentis exponi mandavit in publico, & demum tractum per Terram ad caudam equi jussit ad furcarum suspendium condemnari. Dictum autem Judicem Martucium iidem nostri æmuli moriendum petebant. Tamen Domini ipsi, ejus innocentia cognita, illius morti minime assentiebant, sed ipsum carcere manere volebant, credentes ab ipso pecuniam posse habere. Qui si saltem decem uncias habuisset solvendas, certe subsequutam mortem minime passus fuisset. Steterunt autem dicti Domini in ipsa Civitate Gravinæ per dies decem & ultra, a qua victualia plurima & vini ac robbarum quantitates maximas transmiserunt ad domos, quæ nostrum fuerunt, universique & diversi homines stipendiarii, & malandreni sequentes dictorum exercitum Dominorum magnam stragem faciebant in Populum Civitatis tollendo bona eorum & disrobando. Nec quisquam Populi ausus est loqui, sed in occulto clamabant: *O quam miseri sumus, dolentes & tristes de recessu Angeli, & suorum, qui dum fuerunt nobiscum, nullam sentivimus gravitatem. Ecce nunc pejora meruimus, quia verbis non credidimus Sapientum illorum, qui consuluerunt talem exercitum gentium non esse immittendum in Terram. Ecce pro insipientia nostra sumus bonis nostris omnibus dissipati.* Eratque inde rumor maximus inter omnes, quoniam viri dicti exercitus mulieres quidem, virgines præcipue pulcherrimas, & divitias singulas secum tollebant. Nam Domini ipsi nostrum exteriorum divitias abstulerunt, & illi in prædam omnium concurrebant.

Nun-

Nuntiatur itaque talis prælatio Dominis prælibatis, & scientes dicti Domini bona singula nostra eorum esse Fisco delata, amoverunt inde dictum exercitum, & versus Rubum militavit audacter. Erat autem Castrum Rubi fortissimum, sua gente munitum. Civitas vero non, sed pro Hungaris tenebatur etiam, & Terra Terlicii. Ad quod dum nocte pervenisset, dato signo termini Custodibus dicti Castri sui adventus, subito super Rubenses Cives crudeliter irruerunt. Erat autem Civitas Rubi Civitas fertilis, & in ea viri nobiles divites & prudentes. Tamen in tali insultu minime profuit eis prudentia, quia Terram murare modo debito contemserunt, præcipue versus Castrum, quod inimicum habebant. Sed quod nostro reatu permissum est desuper, nulla valet prudentia, quia sic permissum fuit a Deo, ut per mortem dicti Regis Andreæ, & unius mulieris terminum, universi Regnicolæ miseri diversis periculis vexarentur. Sic placuit sibi, ut oculi omnium salutem propriam non viderent, quin diversis delictis nostris omnes multifarie puniremur. Ut autem inimicus exercitus Rubum pervenit, mandavit idem Dominus Robertus, quod Civitas ipsa Rubi penitus curreretur; & factum est. Totus idem exercitus in facie Castri constitutus, contra Cives dictæ Terræ potenter insurgit, & viri Rubi potenter assistunt. Et durante prœlio usque ad horam meridiei transactam, infra quod temporis spatium hinc inde plurimi perierunt; tamdem quum plurimi Cives Rubenses in salutem uxorum & filiorum intenderent, potius quam ad defensionem communem, cessit finaliter victoria Domino Roberto jam dicto, & violenter idem exercitus ingressus est Civitatem. Fugiunt omnes Cives per Terram illam, & extra, & vadunt hinc inde dispersi. O quam terribilis ululatus & planctus virorum, mulierum, & infantium puerorum generis utriusque! Capiuntur multi Concives miseri, & carceri ducti sunt, pretio redimendi: plures in fuga gladiis pereunt exercitus inimici; & plurimæ mulieres, virgines præcipue tortori-

toribus impiis capiuntur; & multæ quidem ex eis carnali vituperio adducuntur, univerſaque robba concivium miſerorum in ſtragictioſam prædam diſtribuitur exercitus memorati. Ii autem, qui Caſtri carceri ducti fuerant, prædata univerſaliter dicta Terra, propter conſequutum receſſum exercitus diverſis tormentis exponuntur, & evulſione dentium compuniuntur quaſi ad ultimam paupertatem. Igitur univerſa ipſa Civitate prædata & conſumta, Caſtrum ipſum & Campanile potenter muniti præcepit, & annonas plurimas in eis immitti, opportunos ſtipendiarios immittens in eiſdem fortilitiis Campanilis & Caſtri. Retulerunt mihi viri Cives Guaranioni, quod tota robba Civitatis ipſius per ipſum Caſale ad partes Baſilicatæ tranſivit animalium & rerum mobilium ſine fine.

Demum Civitate ipſa penitus conſumpta & deſtructa, idem Dominus Robertus ſuum inde removit exercitum, & ad Terram Terlicii, in qua Hungari ſeptem morabantur in Caſtro, cum modicis aliis familiaribus cuſtodientibus Terram ipſam pro parte ex nomine Domini Johannis Chucz ſæpedicti, cum eodem ſuo exercitu Terlicium ipſum potenter obſedit. Erant autem cum eodem Domino Roberto viri plures ejuſdem Terræ, qui in Terra ipſa poſt Regnum Regis Hungariæ audiebant minime adhærere. Et licet extra Terram eſſent interiores, tamen parentes habebant æmulos quidem eorum, qui Caporales erant ipſius Terræ Populi univerſi, quorum interiorum tractatu ſubito ſequenti die Terra eſt acquiſita Domino Roberto jam dicto. Erat autem nomen unius Caporalium interiorum Leuchius, cujus cognomen ignoro, & ſui, qui interceptus, & ſui ſequaces, qui capi potuerunt per ipſum Dominum Robertum, fuerunt mortis ſuſpendio condemnati. Hungari autem, qui adſtabant, ſe in caſtro ſalvantes, viriliter ſe defendere cœperunt cum aliis conſamiliaribus, qui erant in eo. Et quaſi modicum aut nihil eos offendere poterant inimici; erat enim inter eos inſultus duriſſimus, licet Caſtrum non inexpugna-

gnabile foret; sed tamen per ipsius custodes Hungaros, & alios viriliter servabatur. Ut autem vidit Dominus Robertus, non posse violenter convincere Castrum illud, totum suum exercitum ab incœpto insultu retrocedere jussit, & advolvit bellandi potentiam ad solitæ proditionis tractatum, quando posset verbis fallacibus & promissionibus custodes seu defensores subvertere dicti Castri. Ii autem, qui cum dictis Hungaris erant in Castro, erant nationis Lombardæ ad stipendia Domini Regis Hungariæ. Quibus per quosdam Lombardos sui exercitus loqui sub fiducia faciens, ut moris est bellicorum, eis promisisse dicitur magnam pecuniam & vitæ præmium, siquidem Castrum ipsum sibi pretio resignarent, prædicentes eis: *Scitote, quod postquam Hungarorum exercitus versus Neapolim militavit, Regis Lodoici potentia sunt consumti, & sic universum Regnum est ipsius Regis, & Regni dominio penitus subjugatum. Quo circa vos, quia si vultis, potestis restituere Castrum vestro incomparabili commodo, his modicis Hungaris, velint nolint, quod in longum minime poteritis defensare. Ad stipendia nostri Domini, Domini Roberti vos ipsos reducite, & accepta promissa pecunia restituite sibi Castrum*. At illi dixerunt: *Nos volumus inter nos diligentius consultare super materia verborum, & cras in mane respondebimus vobis*. Remansit autem insultus bellicus contra Castrum; & ea nocte diligentius cogitantes dicti Lombardi, assentierunt communiter verbis parium Lombardorum, semper putando, qualiter Castrum daretur in manibus æmulorum ex promisso thesauro. Facto itaque mane unus illorum Castrum egressus est, & Lombardis tractatoribus loquuturus adhæsit, Hungaris ignorantibus & facto simul colloquio, & assecuratione recepta habendæ promissæ pecuniæ, rediit ille Lombardus referre sociis tractatum completum. At illi firma habita promissione tractatus, nuntiaverunt Domino Roberto dicentes: *Domine; ecce tractavimus, vos posse Castrum habere pro Florenis trecentis. Promittite nobis fideliter, dictam pecuniam vos daturi,*

& habebitis statim Castrum. Erat autem præsens ibidem Comitissa Tersicii, quæ statim obtulit, se dictam pecuniam soluturam, & solvit in manibus illorum, Domino Roberto præsente. Illi autem accepta pecunia per constitutum signum inter eos, & illos, qui in Castro manebant, dictam pecuniam se recepisse monstrarunt. At illi signo recepto tractatam proditionem effectui tradiderunt per modum subscriptum, videlicet. Ceperunt ipsi Lombardi Turrim Majorem dicti Castri, & ecce insultus durissimus contra Castrum aggreditur per exercitum inimicum, & credebant Hungari, quod Lombardi eorum, qui erant in Turri, pugnarent pro eis. Sed illi velut impii proditores super ipsos Hungaros ex interiori parte Castri, & exercitus inimicus ex exteriori eosdem Hungaros in terrorem miserunt, sicque tantus invaluit insultus undique contra Hungaros illos, quod fractis januis violenter ingressi sunt Castrum ipsum. Hungari autem illi viriliter se tuentes, nullus inimicus ascendere præsumebat in Salam. Tamdem tota illa die fatigati insultibus bellicis sunt conquisi, qui in manibus æmulorum reddere se nolentes, prius maluerunt ab inimicis in bello interfici, quam vivos intercipi ab inimicis eisdem. Unus autem illorum Hungarorum vivus captus est, & statim fuit suspensus, & tali prodimento Castrum ceperunt.

Deinde amovit exercitum suum a Terra Terlicii, & versus Cauratum iter suum direxit. Erant autem cum ipso Domino Roberto Ruffus de Grisullo de Caurato, & alii quamplures sui sequaces, qui ex quo Terra Caurati se reddidit dominio Hungarorum, proditione territi Terram illam fuerant egressi. Habebant autem ex interiori parte dicti Ruffus & ejus sequaces consanguineos plurimos & parentes, cum quibus ante paraverant Terram reddere Domino Roberto jam dicto, si potentialiter adveniret. Pervento igitur Domino Roberto cum suo exercitu juxta Cauratum, jussum fuit per eum, ut Terra obsederunt, & unusquisque se pararet ad pugnam insultus. Erat autem super regimen dictæ Terræ

Ni-

Nicolaus filius Thomæ Hungarus cum modicis aliis Hungaris & Lombardis. Qui videns exercitum inimicum, cum universis hominibus ad defensionem Terræ se paravit; Et dum cum sociis suis semper curreret Terram eques, confortans, & animans gentem Terræ, ecce per interiores parentes Ruffi prædicti, & ejus sequacium per unam partem fossatorum Terræ datus est introitus inimicis. Et subito tota Terra repleta est inimicis, neminem offendendo terrigenam, nisi contra Hungaros militantes. Et sic proditione præmissa ademit Terram eamdem. Hungari autem, qui erant ibidem, aliqui in Castro se adhæserunt, sed tamen Castrum ipsum forte non erat; aliqui per fugæ subsidium abierunt ad Castrum Sanctæ Mariæ de Monte. Nicolaus vero filius Thomæ Caporalis in Castro jam dicto inter plures Theotonicos captus fuit. Qui Theotonice alloquens, non Hungarice, salvus fuit. Moris enim est Theotonicorum, & Lombardorum, ut si quando contingat aliquem eorum capi in prœlio vel iu campo, captum talem de persona salvare, nec illum in manibus tradere alicujus. Qui Nicolaus Theotonice alloquens, rogavit Theotonicos illos, in cujus manibus erat, ut eum minime traderent in manibus Domini Roberti prædicti, sed ipsum abire permitterent. At illi eorum morem servantes, ad ipsius preces eum permiserunt abire, qui velocissimo equi cursu ad Castrum Sanctæ Mariæ de Monte festinus accessit. Illi autem, qui Hungari capti fuerunt, suspendi jussi sunt per Dominum Robertum Jamdictum.

Igitur habita dicta Terra dictus Dominus Robertus, & Rogeronus Tricarici Comes, dicti exercitus Caporales & Domini, apud Tranum suas literas direxerunt, requirentes Universitatem Trani, quod Terram restituat dominio Domini Lodovici, & Reginæ Johannæ, Regni hujus naturalium Dominorum: aliter contra eos hostilem exercitum inducebat. Erat autem tunc in Trano Theodoricus Capitanius, & Roccus Castellanus Castri Trani, fratres

 Theo-

Theotonicæ nationis, & ibidem cum eis Nicolaus Maczia de Manfredonia Magnæ Regni Curiæ Magister Rationalis, habentes in fidelitate regere Civitatem. Quibus Universitas ipsa transmissas literas præsentarunt, super quibus deliberato consilio promtissime fuit responsum, quod nequaquam alium Regni hujus Dominum cognoscebant, nisi solum Dominum Regem Hungarorum, & non Dominum Lodovicum, neque Reginam, persuadentes dictis Domino Roberto, & Comiti Tricarici, quod pessime faciebant, quod fideles Terras Regis ejusdem hostiliter invadebant, immo sanius eis esset, dominio se ipsos reddere Domini Regis jam dicti. Si vero hoc nollent facere, sed eos hostiliter mallent invadere, parati erant in campo ex fidelitate Regia pugnare cum eis. Ut ergo dicti Domini responsales tales literas receperunt, quasi furore commoti, in obsidionem Civitatis Tranensis suum exercitum induxerunt, incipientes facere guastum extra. Viri autem Tranenses videntes possessiones eorum ita vastari, foris exierunt contra hostes jamdictos, & dirum prœlium commiserunt, ubi hinc & inde plurimi percussi sunt, & occisi: Sed quia parcitas victualium in exercitu ipso erat, vix idem exercitus poterat in campo morari, quum a Civitate Caurati modica victualia veniebant. Probaverunt autem iterato velle Tranensem Civitatem invadere insultu aspero, ubi aggredientes viriliter, vitiose permiserunt Tranenses in muris scalas apponere, & eos ascendere quasi murum, quando possent interficere ascendentes. Appropinquantes autem inimici intus fossatum, scalas apposuerunt in muris; & tunc Cives retrocedere se fingentes, ut ascendentes ascendere potius animarent; plurimi scalas plurimas ascendebant, assecurati plurimis balistariis exercitus sui præfati. Ut autem quasi juxta mœnia erant ascensi, ferocius Cives surgentes ictibus lapidum eos præcipitaverunt ab alto, ubi fuerunt plurimi vulnerati. Acceperunt tamen in ipso conflictu quemdam nomine Barisanum, qui erat de sequacibus Marrensium ejectorum a Barulo, quem

quem interceptum immiserunt in Urbem, & post discessum turpiter tormentarunt; per quem tranenses proditores Martenses, qui volebant perdere Civitatem, sciverunt; qui omnes per captionem dicti Barisani Civitatem ipsam penitus exierunt, bonis eorum omnibus derelictis. Fuit etiam in dicto conflictu crudeliter vulneratus Dominus Robertus jam dictus, qui sentiens se percussum, & videns nil super Civitate ipsa posse lucrari, sed gentem amittere, præcipue quia victualium caristiam maximam ibi habebant, qua specialiter eos contigit, immo oportuit obsidionem Civitatis dimittere; subito plurimis derelictis occisis, interceptis, & vulneratis delatis, exercitum suum jussit ab inde removeri, occasione sumta, quod literas receperit a Domino Lodovico Latinorum Rege, esse Neapolim accessurum expresse. Sed sine hoc major pars sui exercitus derelinquebant suum exercitum, tamquam videntes nil in terra ipsa posse lucrari, sed potius fame convici. Retrocedit itaque dictus Dominus Robertus cum suo exercitu ab obsidione Civitatis Trani percussus, & versus Cauratum rediit festinanter, ubi nequaquam intus recepti sunt, sed in Campo forragium modicum eis datum, eadamnet nocte major pars sui exercitus versus Gravinam rediit, quietura, & post eos reliquus exercitus idemmet iter fecit. Ubi per dies duos quiescentes fuerunt.

Remanserat autem in Terra ipsa Gravinæ Justitiarius Ducissæ Duratii Chiccarellus de Gisualdo cum plurimis malandrenis partium montanarum, qui bona nostra omnia, & nostrorum sequacium stragiciose consumsit. Etiam & mulieres servitrices dicti Angeli Caporalis nostri, quamquam pauperes essent, se ipsas coegit pretio redimendas. Et ad satisfactionem inimicorum nostrorum quamdam mulierem nomine Alexandriam, licet meretrix fuerit, comburi mandavit. Igitur præfati inimici nostri capitali odio persequentes Judicem Martucium suprascriptum, qui juxta præscriptum supra, erat carceri alligatus, præsente Domino Roberto

berto jam dicto, dicto Chiccarello Capitanio dictæ Terræ nequiter accusabant; quibus Dominus Robertus ait: *Quod prodimentum commisit hic plusquam vos? Injustum mihi videtur ipsum occidere. Si ergo potest ab eo haberi aliqualis pecunia, habeatur, & ipsum ejicite extra Terram*. Et sic de voluntate dicti Domini Roberti sua liberatio fuit permissa. Recedente itaque Domino Roberto jam dicto cum universo exercitu suo, major pars sui sequacis exercitus majorem partem animalium hominum dictæ Terræ Gravinæ versus montanas portarunt in prædam. Sic talis legalitas fuit in illis. Et ecce murmur maximus Populi clamantis: *Væ illis, quia ii, a quibus sperabamus auxilium nos disrobant*. Tamdem tacuit murmur tale, & inimici nostri in nostrum dedecus atque damnum dictum Judicem Martucium occulte, & palam accusare cœperunt, sicque in tantum dictum Chiccarellum Capitanium impulerunt; quod ipsum Judicem Martucium obtinuerunt tormentis exponi... Et ecce sedente Curia pro tribunali adductus fuit miser ille Judex Martucius ad judicium, pluribus proditionibus sibi objectis. Ad quos respondens audacter dicebat: *Domine Justitiarie, supplico reverenter, quod si gratiose me non vultis audire, saltem justitia media me audite; & siquidem secundum justitiam sum culpatus, libenter mori volo. Si autem in culpa non sum, me supplico liberetis. Et rogo, quod ii, qui me accusant, ecce ut videtis, mei sunt inimici, quia sine causa desiderant mortem meam*. Tunc inimici præsentes accusabant eum dicentes: *Domine Justitiarie dignus est mori Judex Martucius velut proditor publicus Dominæ nostræ Ducissæ. Nam pro ipso & suis sequacibus Hungari venerunt Gravinam, omnibus nobis invitis. Quod si negare voluerit, sumus probare parati*. Quibus Judex Martucius ait: *Domine Capitanie, audite me, rogo. Isti inimici mei me accusant, quod proditor induxerim Hungaros in Civitate Gravinæ cum sequacibus meis. Interrogate eos, si pecavi in alio*. Quibus Capitaneus ait; *Dicite: peccavit in alio, quam in*

hoc,

hoc, quod vos dicitis? Qui dixerunt: *Hoc est inter alia peccatum gravius, quod commisit esse Dominæ proditorem. Numquid parum sibi videtur?* Quibus Judex Martucius ait: *Ut quid ego majus prodimentum comisi quam vos? Nonne recolitis? Tibi dico, Judex Gargane, qui cognitus meus es, & mea ccusas cum aliis tuis sequacibus, ut moriar. Nonne simul fuimus omnes post lectas Literas missas per Dominum Vayvodam Universitati Gravinæ? Et placuit omnibus dominium Hungarorum? Et tu cum omnibus, qui mihi accusatores adstatis, vestris sigillis literas responsales egistis. Si ergo in hoc me dicitis peccavisse, & vos mecum peccastis. Uno quidem crimine detinemur. Ergo Domine Reverende, si hac causa ego mori debeo, homines singuli Regni hujus morte pessima mori sunt digni, quia totum Regnum dominio se reddidit Hungarorum post mortem Domini nostri Ducis, & post reditum Regis Lodovici & Reginæ, ac Dominæ nostræ Ducissæ quilibet se dominio reddidit eorumdem. Et post adventum iteratum Hungarorum, Regnum fuit iterato divisum, & omnibus hujus Terræ hominibus placuit Terram istam reddere dominio Hungarorum.* Erant autem ante tribunal dicti Justitiarii Populus plurimus congregatus, qui venerant audituri & visuri vindictam miseri Judicis Martucii. Qui audientes dictum Judicem Martucium ita legitime se tuentem, persuasi a nostris æmulis clamaverunt: *Domine Justitiarie, pereat proditor, & ipsum tormentis exponi mandetis; quia reliquos ex eo interiores scietis proditores nefandos.* Quibus Capitanius ait: *Numquid sine causa faciam eum mori? Ecce quod legitime se defendit; nam omnes in simili casu estis.* Tunc nostri æmuli in persona totius Populi clamabant: *potius moriatur.* Et quasi fremebant in eum dentibus, illum devorare volentes. Ut autem vidit Capitanius totius Populi voluntatem, dictum Judicem Martucium ligatis post terga manibus in Turri dicti Angeli Domini Gualterii a summo usque deorsum ultra quinquagies exponi præcepit. At miser clamabat: *Domine Justitiarie, quid vultis dicam? Di-*

co & confiteor me esse proditorem iniquum. Jubete me mori quia dignus sum. Novit Deus. Non possum amplius tormenta sufferre. Supplico ad sententiam procedatis. Compatiens igitur Capitanius illum deposuit a tormentis, & ait illi: *Judex Martucie, scias te esse penitus moriturum cras summo mane. Pœniteas ergo delictorum tuorum, ne animam perdas sicut & corpus.* Cui respondit: *Domine: dignus sum mori meis delictis. Supplico, ut si mei potestis compati mediante justitia, compatiamini mei. Sin autem fiat vestra voluntas, quia in patientia mea cum Dei auxilio meam animam possidebo.* Cui Capitaneus ait: *Omnino te mori oportet.* Et tunc jussit ipsum ad carcerem duci.

Convenerunt autem universi æmuli nostri ad Capitanium dicentes: *Domine Capitanie, recordamur vobis, quod ad pœnam corporis proditoris aliorumque terrorem; proditorem ipsum tenaliis igneis morderi mandetis cras mane per Terram; & deinde ossa ejus in medio Plateæ publicæ in altis furcis suspendi, ut sit continuo ad sempiternam memoriam suorum parium proditorum, & singulis ad exemplum.* Quibus Capitanius ait: *Ecce dispofuimus ipsum moriturum omnino, damnavimus ipsum beneplacite vestro. Sanguis ejus super vos sit, & super filios vestros.* At ipsi: *Domine Capitanie, ita fit, sicut fertis Dignus enim est mori.* Facto igitur mane præfati inimici Carrectam parari fecerunt, & in ea forgiam ardentibus carbonibus paraverunt, & apponentes carnificem, ipsum Judicem Martucium miserum apposuerunt in eam vestibus enudatum. Et tantus suo fato invaluit stridor Populi contra eum, quod quasi omnes, ut audivi, non vidi, clamabant: *pereat proditor. Sic enim decet singulos proditores.* Et ductus est per totam Terram circum circa, & Rugas singulas, causa pœnæ majoris. Audivi namque dici a pluribus, qui viderunt eumdem sic pati, quod tanta contritione & patientia talia tormenta gerebat, quod non nisi bis væ clamavit. Sed continue *Pater Noster & Ave Maria* dicebat, quamquam sæpius morderetur. Adductus itaque

que vivus ad furcas in medio Plateæ, tota carne purgatus morsibus tenaliarum, ad furcas illas suspenditur. Et ecce quidam nomine Magister Laurentius Chaccharellus monoculus & claudus, generis utique æmulorum nostrorum, evaginato ense ipsum percutiebat in tibiis, nitens illas incidere velut ligna. Hoc autem scripsi ita seriatim, non licet in totum, quum totum, scribere longum foret. Saltem in parte scripsi, ut sit ad memoriam filiorum patris vindictam quærere, & suorum sequacium, qui fuerunt. Nec ausus quisquam fuit ipsum exinde tollere quasi per mensem. De quo nostri æmuli voluntate obtenta persuaserunt dicto Capitanio, quod consanguineos, omnesque sequaces nostrorum sequacium stagios asportaret, si vellet Terram Gravinæ firmiter possidere, & ad Castra montana dictæ Dominæ Ducissæ portari, ne restantes in Terra, aliquam proditionem committant. Assensit Capitanius verbis inimicorum nostrorum, & omnes consanguineos nostræ sequelæ in numero quadraginta ad Castrum Tursii, Castrum Oppidi, & Monticuli transmisit captivos, ibique eos per menses duos & ultra retinuit carceratos. Et recessit idem Capitanius cum omnibus prænotatis, & Matrem meam secum portavit in obsidem, quam cum Comitissa Baroniæ Bisaciarum recommendatam dimisit gratia sui. Remansit autem Terra Gravinæ sub regimine Nicolai de Jaquinto de Castellaneto Capitanei loco sui, & Castrum sub regimine Jaconi de Muro, & quorumdam sociorum suorum de Valle Muri malandrenorum, qui totam provinciam discurrentes undique disrobabant. Dominus autem Robertus de Sancto Severino, Comes Tricarici, & universi Comites Regni, de sequela scilicet Regis Lodovici de Tarento, ad mandatum & requisitionem dicti Regis potenter se apud Neapolim contulerunt, & ibi innumerosum exercitum adunarunt equitum & peditum, quo possent Hungaris & Theotonicis, qui ad partes Terræ-Laboris potenter adibant, obviare in campis.

Palatinus vero, qui ut præscribitur, Vigiliis remanserat,

post recessum Domini Vayvodæ, & sui exercitus de partibus Apuliæ ad partes Vallis Beneventanæ, non curans de promissione verborum facta per ipsum dicto Vayvodæ & Corrado Lupo, nullam facturum guerram in partibus Terræ Bari, una cum Theotonicis quingentis stipendiariis suis, aliisque plurimis suis sequacibus, collectaque multitudine Populi a Terris circumstantibus dicti Domini Lodovici fidelibus, Civitatem Juvenatii obsedit hostiliter, & per mare Galeæ quatuor affuerunt pro Domino Lodovico jam dicto contra Civitatem eamdem. Ceperat autem diebus proximis ante præteritis Palatinus idem Civitatem Melfictæ modo subscripto; videlicet quod per stipendiarios suos continue guerram faciebat contra homines Melfictenses. Et uno die fecit contra eos insultum asperrimum modica gente quasi usque prope mœnia dictæ Terræ. Homines vero Civitatis Melfictæ videntes usque mœnia per æmulos infestari, animaverunt se unanimiter contra illos æmulos viriliter irruere & potenter, & insequuti fuerunt æmulos illos usque prope Sanctam Mariam de Martyribus, longe forte a Civitate Melfictæ per milliare unum vel circa. Constituerat autem idem Palatinus gentem suam relinqui reconditam in quodam loco abscondito post Civitatem Melfictæ. Et ut viderunt gentem Civitatis Melfictæ persequi promto corde socios suos, longeque esse a Civitate Melfictæ spatio prædicto, diversis viis post terga Melfictentium cursu velocissimo ferierunt. Nec sciverunt prævidere Melfictenses eorum insidias præparatas. Et sic stipendiarii, qui præcedebant, & qui sequebantur, in uno concursu super Melfictenses promtissime ferierunt, & ceperunt de viris Melfictensibus viros centum & ultra. Inter quos esse contingit meliores, quos apud Vigilias carcerandos portavit, eosque tenuit, quousque universi Cives reddiderunt Civitatem Melfictæ dominio Palatini. Quam Civitatem, deficiente eis auxilio Hungarorum, quorum fidelitati se dederant, restituerunt, & se ipsos dominio Palatini.

Et dum esset Palatinus ipse in obsidione Civitatis Juvenatii, ut præscripsi, continuos diros insultus dabat & dari mandabat contra Juvenatienses, & ibidem plura construi fecit diversa ingenia, quibus possent se muris Civitatis adhærere. Et mandavit uno die guastum fieri in arboribus olearum. Statimque ut viderunt Juvenatienses guastum fieri in arboribus & bonis eorum, nuntios Ambassiatores miserunt cum certis pactis velle reddere Civitatem. Quod audiens Palatinus, mandavit guastum cessare, & cum Ambassiatoribus Juvenatii fuerunt ad verba. Tandem concordes facti reddiderunt Civitatem Palatino jam dicto pacto subscripto; videlicet, quod omnia jura Civitatis Regiæ Curiæ pertinentia assignentur in Camera Palatini, & Juvenatienses viri, vexillo remoto Regis Hungariæ, vexillum Reginæ erigant & Domini Lodovici; Et pro majori securitate stagios octo dabunt morandos in Castro Bari octo generum Civitatis. Et his pactis firmatis Vexillum Regis Hungariæ removerunt, & Vexillum erexerunt Reginæ & Domini Lodovici, dederuntque promissos octo stagios Caporalibus galearum, qui erant super mare portandos per eos ad Castrum Bari. A quibus Palatinus idem pro amotione exercitus sui recepit a Juvenatiensibus Civibus uncias centum.

Et amoto inde exercitu suo pervenit Bitontum Civitatem magnam, & in Abbatia Sancti Leonis longe parum a mœniis dictæ Terræ castrametatus fuit cum exercitu suo. Et mittens Ambassiatores suos usque ad Portam Civitatis ipsius, misit dicendo Civibus Bitontinis, ut Terram Bitonti fidelitati restituant Reginali & Domini Lodovici, sibique pareant tamquam Principi Parisano. Quibus responsum per universos Concives (præerant regimini Civitatis ipsius Dominus Herricus, & Dominus Paulus Milites, Chiccus Domini Sergii, & Leo Castanea, & alii probi viri, sed ii præcipue quatuor) qui dixerunt: *Dicite Palatino, quod jam fidelitatem nostram promisimus Domino Regi Hungariæ. Amodo non aliud volumus, quam dominium Hungarorum. Ideo di-*

dicite Domino Palatino, quod placeat sibi nos non molestare, sed exspectemus videre, si quis victor sit Regni hujus; an Rex Hungariæ an Regina & Dominus Lodovicus. Necesse enim est, ut ipsorum Dominorum alteri e cœlo victoria concedatur. Miramur enim vehementer, quod Dominus Palatinus promisit Domino Vayvodæ & Corrado Lupo ipsis recedentibus de partibus Apuliæ, & versus Terram-Laboris euntibus, guerram non moveri debere in partibus Terræ Bari. Quomodo ergo sua promissione defecit, stupemus. Recordamur itaque sibi, ut promissorum verborum dictis Dominis memor sit tamquam Princeps magnificus. Finaliter autem nostri cordis est Civitatem Bitonti Hungarorum dominio non movere, sed omni remoto timore in eorum fidelitate consistere. Videamus usque quo finem rei. Redierunt autem Ambaſſiatores ad Palatinum, & dixerunt ei reſponſionem jam dictam. Tunc Palatinus juſſit per ſuum exercitum inſultus committi duriſſimos contra Cives Bitonti, & Cives ipſi deſuper muris ſe viriliter defenderunt, & ſæpe ſæpius inſultus peſſimi fiunt in eos.

Videns enim Palatinus ex inſultibus non poſſe offendere Civitatem, convocatis undique viris circumſtantium Civitatum, Caſtrorum, & Caſalium, ſine fine innumeroſus Populus concurrit in auxilium Palatini, Palenſes præcipue, qui inimici ſunt Civitati Bitonti. Juſſit itaque Palatinus guaſtum facere maximum cum combuſtione arborum, olearum, cum fractione molarum trappetorum, in quibus macinantur olivæ, & generaliter damnum in bonis omnibus eorumdem. Fecitque fieri Palatinus ibidem multa ingenia lignea, pontes, ſcalas, & gattos, trabuccoſque erexit ante mœnia Civitatis ipſius, credens terrere fideliſſimos Civitatis ejuſdem. Et paratis ingeniis quodam die verſus muros e proximare credebant. Videntes autem Bitontini exercitum inimicum velle muris Civitatis adhærere cum dictis ingeniis, ut illa opportunius frangerent, quaſi ſubtus murum adhærere permiſerunt. Et quum fuerunt ſub muro, ictibus lapi-

lapidum vivorum tam fortiter percutiebant ipsa ingenia, quod in momento fracta fuerunt penitus & consumta. Et multi quidem inimici exercitus lapidum ictibus sunt percussi, & dimissis ingeniis fugerunt. Erant autem in Civitate Bitonti balistarii plurimi & boni quasi circa mille, & per constitutas fenestras mœniorum sæpius jaciebant in exercitum Palatini; uno tamen semel unus balistariorum ipsorum jecit in personam Palatini, cujus ictus, quia caput suum alibi Palatinus revolvit, vicinum sibi famulum tunc percussit. Quem si percussisset, forte tunc tota briga partium Terræ Bari finita fuisset. Sed noluit Deus propter peccatum Populi, sed ipsum regnare permisit, ut sua impietas confundat nostra delicta. Stetit autem inimicus talis exercitus ante Bitontum per dies decem & septem & ultra, & nihil lædere potuit Civitati gratia defensorum. Tunc Cives Terræ videntes nullatenus posse offendi ab hostibus, sapienter cogitaverunt velle esse ad pacta pacifica cum Palatino, fidelitate Regia non mutata. Convocatis itaque quibusdam fidelibus Palatini juxta Portam Civitatis, dixerunt illis: *Dicite nostra parte Domino Palatino, quod nostri cordis non est a fidelitate Regis aliquatenus deviare timore vel damno quocumque. Sed si placet ei, deveniamus ad pacta, ut simus utraque parte contenti. Ite ergo ad Dominum, & sibi narrate verba, quæ dicimus; & quod respondet, nobis referte.* Abierunt illi ad dictum Palatinum, & sibi præmissa verba dixerunt. Quibus Palatinus ait: *Placet nobis. Fiant eis assecuratoriæ literæ Ambassiatoribus Civitatis, ut secure valeant venire ad nos, & redire ad Terram.* Et factum est; quas dicti convocati sub bona fide Portæ Civitatis adhærentes, assecuratorias literas obtulerunt. Statimque Cives Bitonti de communi consilio Ambassiatores suos & concordiæ tractatores statuerunt Dominum Herricum, & Dominum Paulum præfatos, receptis primo stagiis duobus Militibus, & duobus Scutiferis Palatini in Terram. Fuerunt ante Palatinum Ambassiatores jam dicti, & finaliter devenere ad

re ad pacta, quod pro subscripta treuga firmanda Bitontini Cives solvant ipsi Palatino uncias centum, & deinde nisi per totum quintumdecimum mensis Julii anni ejusdem adsit eisdem Civibus Bitontinis Dominorum auxilium Hungarorum, qui in Campo Sancti Leonis, in quo ipse Palatinus consistit, eum appellent ad arma in campo, quod elapso ipso termino Civitas ipsa Vexillum Reginæ erigat, & dicti Domini Lodovici, ac suum tamquam Principis Barisani, subditosque fideles se deinde teneant Principis Palatini. Venerunt tunc Ambassiatores referentes Universitati Bitonti præfata pacta, super quibus mutuum habentes consilium, placuit omnibus ordo talis; & reversi ad Palatinum præfata pacta penitus firmaverunt. Et accepta promissa pecunia, amovit inde exercitum suum, & se apud Barum contulit, credens eam ingredi, & Principatus nomine possidere. Sed vana fuit cogitatio sua, quia Barenses eum introire nullatenus permiserunt, ex eo quod erant in Terra ipsa plurimi parentes sui, & nolebant ipsum pro Domino recipere intus Urbem, Abiit autem Palatinus versus Monopolum, quæ Terra tenebatur pro eo, & ibi per dies aliquos requievit, & deinde reversus Vigilias inibi morabatur potenter.

Dominus autem Vayvoda, & Corradus Lupus, ac universus eorum exercitus per partes Vallis Beneventanæ cum plena victoria transeuntes, fuerunt a singulis obediti, & ad Regiam fidelitatem conversi sunt singuli partium earumdem. Et demum remoto exercitu pervenerunt ad partes Terræ Laboris, & applicantes ad Passum Casalis Arpadii invenerunt Passum ipsum potenter fortificatum magno fossato & paliciis super eum. Est autem Passus ille infra duos montes maximos & altos & nemorosos atque lapideos, per quos ad defensionem modicam nullus transire posset. Erantque in Passu ipso Comes de Aspergo, & Bamberlingerius Theotonici Caporales, & alii plures armigeri pro Domino Ludovico ultra quingenti, qui se parantes in Passu, Passum ipsum

ipsum transire volentibus defendere præsumserunt. Et constituti simul ad bellum tota illa die dirum prælium commiserunt; ubi ex utraque parte plurimi perierunt. Tamdem cessit victoria Hungaris, & contra velle custodientium Passum ipsum transiverunt, eosque custodes moraliter insequuntur, de quibus in fuga plurimos occiderunt, & plurimos carcerarunt. Sed quia nox obscura supervenit eisdem, ideo fugientes singulos capere nequiverunt; & ipso Passu corrupto totum Casale Arpadii, & consequenter Burgum Argentii, velut loca rebellium, ignis incendio congremarunt, totali robba prius sublata per eos. Et deinde ad Casale Cancelli hoc idem fecerunt. Et pervenientes Acerras, Terram ipsam potenter aggressi sunt, quam violenter ceperunt. Castrum vero fortissimum dictæ Terræ intercipere nequiverunt, opportunis defensoribus custoditum. A quibus terris & locis opportuna victualia receperunt, & per Villanos locorum ipsorum, & animalia deferri faciebant post eos. Domum versus Capuam militantes, maximum Vulturni flumen per pontem fluminis nequiverunt transire, defensionibus Turrium defensatum.

Erat autem cum eis in ipso exercitu quidam Jadarensis nomine Palatinus, in arte sua magnus magister. Et videns amplitudinem fluminis cum oculis mensurando, per convicina Casalia & nemora proxima opportuna lignamina fecit adduci, & infra dies duos Pontem ligneum statuit, quo possent universus exercitus & equi desuper præterire securi. Et sic subtili ingenio pontem illum statuit, quod in erectione pontis ab una ripa fluminis ad aliam ripam magistraliter pontis lignamina perrexerunt, per quem ita pontem universus tam magnus exercitus præterivit: Erant autem in ipso exercitu, ut prædixi, Comes Triventi, & frater, qui monoculus erat, nomine Thomasius, qui nobiliores erant omnibus dictæ Terræ, sciebantque introitus & exitus Civitatis, habebantque consanguineos plurimos & sequaces. Erantque intus eorum plurimi inimici, quorum

erant Capo-

Caporalis Cervus de Capua vocabatur. Consanguinei vero dicti Comitis Triventi, scito exercitus Hungarorum adventu, ad destructionem interiorum inimicorum ordinaverunt exercitum ipsum inducere intus Urbem, & ea ordinatione tractata, & patefacta dicto Comiti Triventi juxta præfatam ordinationem datur per exercitum Hungarorum crudelis insultus circum circa Civitatem. Ut autem insultus crudelior affuit in constituto loco eorum introitus, interiores amici & consanguinei dicti Comitis fugere se finxerunt, quasi non valentes Passum illum ulterius defensare. Et irruens potenter exercitus per locum illum ingreditur cum furore miseram Civitatem, ubi quum ingreditur exercitus tantus, non juxta promissum de non currendo Civitatem, Theotonici servaverunt, sed ad disrobandum generaliter totam Terram cœperunt, quantumcumque Domini Hungari vellent ipsos Theotonicos refrenare. Et per modicam horam totam Civitatem illam penitus deprædarunt, & domos plurimas causa majoris terroris ignis incendio concremarunt. Præfatus autem Cervus de Capua, dicti Comitis inimicus, pluresque sui sequaces per fugæ subsidium evaserunt. Cujus filii, uxor, & domus per dictum Dominum Vayvodam sunt accepti, & major pars hominum dictæ Terræ per Theotonicos, Hungaros, & Lombardos ipsius exercitus carceratur, pretio se quilibet redimendus. Tantus erat in Civitate ipsa stridor & ululatus gentium generis utriusque, quod quasi inexaudibilis stridor erat, nec erat ulla compassio tantorum ululantium puerorum. Stetitque idem exercitus in Civitate ipsa Capuana per dies tres, infra quos Turres Pontis etiam acceperunt, & eis acceptis victualibus & aliis opportunis optime munierunt, & appositis earum custodiæ quibusdam Nobilibus Theotonicis, versus Civitatem Aversæ suum exercitum direxerunt.

Aversani vero Cives, sentito adventu tanti exercitus in partibus Terræ-Laboris, disposuerant ordinato consilio absque prœlio honoranter recipere Dominum Vayvodam, & suum

suum exercitum in Civitate Aversæ. Ut autem sciverunt, dictum exercitum iter direxisse versus Aversam, Syndicos & Nuntios honoratos miserunt ante dictum Vayvodam, offerentes pro parte Aversanorum dominio Domini Regis Hungariæ Civitatem Aversæ. Quod audiens dictus Dominus Vayvoda, & Corradus, læti facti sunt, & Nuntios ipsos honorificentius receperunt. Et simul incedentes ad Terram, cum magna laude suscipitur dictus Vayvoda Dominus a ficulis Civibus dictæ Terræ, totusque exercitus hospitatur ibidem cum magno amore. Et ecce fama volante per universas Terras, Castra, & Casalia Terræ-Laboris, in Neapoli præcipue, dicti exercitus est patefactus adventus, omnesque terrent terroribus factis in Civitate egregia Capuana, & Terris aliis supradictis. Et ob hoc universa provincia Terrræ Laboris ad dictam Terram Aversæ concurrit, fidelitatem & homagium Domino Regi Hungariæ juratura. Ibique universus concurrit Populus locorum illorum cum grassiis opportunis.

Cœperunt autem Hungari & Theotonici super Neapolitanos continuo militare, opprimendo eos diversis & variis prædarum & damnorum generibus, quibus eos subducerent dominio Hungariæ. Dominus autem Lodovicus, & Regina Johanna intus Neapolim consistentes, ad quorum clamorem universi Comites & Barones suæ sequelæ convenerant; quilibet in manu forti; adunaverant in Neapoli exercitum gentium armatarum, quo apud opprimentes Hungaros prævalerent. Die vero quodam præfatus Dominus Lodovicus de consilio suorum Proconsulum, Comitum, & Baronum misit ad Dominum Vayvodam & ejus exercitum guantum pugnæ per Ambassiatores honoratos, dicens: *Ecce scias, Domine Vayvoda, quod Dominus noster Rex Lodovicus de Tarento per præsentem guantum pugnæ provocat vos ad pugnam in campo. Estque ipse cum suo exercitu præparatus ad pugnam. Et propterea per nos Ambassiatores suos vos voluit prævenire. Nec voluit super vos irruere subito, sicut fecistis in*

cum. Determinetis igitur diem committendi prælii, & campum, ubicumque volueritis, statuatis, quum totum hoc electioni vestræ disponat. Aliter nisi volueritis cum eo pugnare in campo, super vos potentissime veniet obsessurus. Respondete igitur super his velle vestrum finaliter, quia super his, quæ diximus, vestram scire desiderat voluntatem. Dominus autem Vayvoda præfatos Ambassiatores honoranter recipiens, sicut decet Regios Nuntios tanti Mysterii, eos ad prandium invitavit, dicens eis: *Prandete nobiscum, & post prandium respondebimus valde gratis.* Quod factum est. Igitur facto prandio diligenti, dictus Dominus Vayvoda convocavit ad se Corradum Lupum, Ducem Quarnerium, & alios Milites suos Hungaros, & Theotonicos bellicosos expertos, quibus ait: *Ecce per Dominum Lodovicum Latinorum Regem ad prælium invitamur per guantum in campo; & nostræ electioni disponit locum prælii atque diem, & per præsentes Ambassiatores suos responsum nostrum exspectat. Qua de re noster animus valde gaudet, quum dicit se velle præliare nobiscum in campo. Consulamus igitur mutuo, quid respondebimus dicto Regi.* At illi: *Domine Vayvoda, & nos etiam prælium affectamus. Expedite tam cito Ambassiatoribus respondere. Et postqnam arbitrii nostri est bellandi eligere locum, & diem, ut citius prælium fiat, hoc etiam arbitrio vestro sumatis. Verumtamen ne aliqua causa dictum Dominum Lodovicum bellandi forte pœniteat, sicut moris est Latinorum, respondete sibi, ut cras cum Ambassiatoribus his Milites duos mittat, ut cum duobus aliis nostris Militibus campum statuant præliandi magnum & largum, volucrint communiter ubicumque. Diem autem prælii, usque in diem Sabbati primo futurum, firmiter statuamus, quum simus omnes parati ad pugnam. Sed ut habilius locus campi prælii ordinetur, ideo usque ad dictum terminum differimus diem belli.* Placuit omnibus Caporalibus Hungaris, & Theotonicis ordo talis, & propterea convocatis Ambasciatoribus dicti Domini Lodovici idem Dominus Vayvoda per constitutum Interpretem retulit Am- bassia-

bassiatoribus ipsis ordinem prænotatum, & ad majorem informationem præfata verba responsalia in scriptis eidem mandavit; immo ad velociorem expeditionem negotii Milites duos Theotonicos reambassiatores transmisit dicto Domino Lodovico, affirmaturus prœlium invocatum, sibique per ordinem præscripta omnia relaturos.

Tunc accesserunt Ambasciatores omnes versus Neapolim, & simul ingressi sunt Civitatem, & euntes ad Castrum Regium apertis januis intraverunt, & simul cum Ambassiatoribus dicti Domini Lodovici coram ipso Domino præsentantur. Cui reverentia debita facta per Ambassiatores Theotonicos, præscripta præmissa responsio respondetur, sibique scriptas literas assignarunt. Tunc Dominus Lodovicus Ambassiatorum responsione accepta, vocatis Collateralibus suis literas etiam legi fecit, quæ eademmet verba dictabant. Et habito consilio super verbis deliberaverunt consulto duos Milites esse mittendos, locum prœlii condicturos, pro ut scripserat Vayvoda supradictus. Statutum vero diem prœlii acceptarunt. Tunc rediens dictus Dominus Lodovicus magnanimo animo ad Ambassiatores eosdem jucundo vultu Regali, quæ dixerant, omnia firmo corde spopondit, quibus ait: *Carissimi, hoc sero cœnate nobiscum. Hora enim tarda est, vos redire posse Aversam. De mane redietis ad vestri exercitum Domini cum duobus nostris Militibus, quibus, ut Dominus vester scripsit, commisimus cum duobus aliis suis Militibus eligere locum belli*. At illi: *Domine, facimus quod jubetis*. Et parata cœna, cum Domino ipso honorifice invitantur ad cœnam, & ibidem ipsa nocte jussi sunt reposare. Facto igitur mane remisit ipse Dominus Lodovicus Milites suos duos apud Aversam cum Militibus Theotonicis supradictis, & præsentes coram dicto Vayvoda pro parte dicti Domini Lodovici, quod ordinaverat, confirmarunt, dicentes: *Domine Vayvoda, ecce missi sumus per Dominum nostrum Regem ad vos, ut cum duobus vestris Militibus, ubicumque elegerimus simul, habiliorem locum prœlii statuamus*.

 Ergo

Ergo, ut utriusque vestrum Dominorum impleatur voluntas, mittite nobiscum Milites vestros duos, cum quibus locum faciendi prœlii eligamus. Constitutum autem diem per vos committendi prœlii nostro verbo Dominus noster acceptat. Placuit dicto Domino Vayvodæ, & Corrado Lupo, ceterisque Caporalibus Hungaris & Theotonicis dicti exercitus, & statim sagacissimos duos Milites unum Hungarum, & alium Theotonicum, quos expertos noverunt, una cum dictis duobus Militibus dicti Domini Lodovici, electuros locum & campum prœlii faciendi. Tunc præfati Milites quatuor cum Dominorum licentia perrexerunt, & venientes ad locum, qui dicitur Malitum, infra Civitatem Neapolis & Aversæ, spatiosissimum, illic committendum prœlium statuerunt, immo ad majus spatium dicti campi habendum quamplures arbores circumstantes, fossatos, & Rubos per statutos villanos incidi & explanari fecerunt; & parato dicto campo, quilibet ipsorum Militum ad suum Dominum remeavit.

Ex qua ordinatione tam Dominus Lodovicus cum suo exercitu in Neapoli, quam præfatus Dominus Vayvoda in Civitate Aversæ cum suo exercitu de opportunis armis, paramentis, atque banderiis se ornabant, ut in constituto die prœlii essent promti. Neapolitani igitur Cives, & universi Latini, Domini, Milites, & Scutiferi de faciendo prœlio læto corde videbantur fervere, & ad id altercantes unus alterum animabat. Plurimi tamen Neapolitani Nobiles, filii Nobilium Militum, occasione faciendi prœlii eidem Domino Lodovico honorem Militiæ postularunt, ut quum Nobiles sint, si aliquem eorum deficere contingat in prœlio, fama vel nomen Militis sibi restet, ut moris est bellicorum. Ut autem unusquisque dictorum Nobilium ad committendum prœlium animosior se demonstret, spopondit & placuit dictorum Nobilium petitio sibi facta; & eodem die zona Militiæ decoravit nobilissimos Juvenes septingentos & ultra. Dominus autem Vayvoda ad quorumdam Nobilium Hungarorum Scutiferorum suorum, & Theotonicorum petitionem, præ-

prænominatum Corradum Lupum primo, & plurimos alios honore Militiæ decoravit. Et sic ex utroque exercitu Dominorum ex nova Militia fuit gaudium magnum factum, alacri animo diem præfixi prœlii exspectantes.

Adveniente itaque faciendi prœlii die, ecce orto jam Sole expressus Nuntius dicti Domini Lodovici quasdam deferens literas ad Dominum Vayvodam præsens fuit, per quas certa causa diem prœlii differre petebat. Proditorie autem statuerat dictus Dominus Lodovicus, & sui Proconsules, ut totus suus exercitus stet paratus, & ante auroram dicti statuti diei prœlii ex Neapoli eques & pedes quilibet sit paratus, ut se prope Civitatem Aversæ occulte recondant. Ipse autem dilatorias belli literas, quas scribebat, faciebat fictitie, ut exercitus Hungarorum & Theotonicorum, qui spe faciendi prœlii summo mane se parabant ad arma venturi ad constitutum Campum, habitis literis dilatorii prœlii arma deponant, & ipse Dominus Lodovicus cum exercitu suo subito irruat super inermem exercitum Hungarorum. Et sic factum fuit. Ecce juxta dictum proditorium ordinem ante diem clarum totus exercitus egreditur Civitate Neapolis, & ad statutum locum imboscamenti quilibet se recondit. Quum vero pervenit Nuntius ad dictum Dominum Vayvodam, qui etiam fraudulenter de dicta proditione informatus dixerat in suo transitu per exercitum Hungarorum, dictum Dominum Lodovicum dilationem petere prœlii faciendi, ipso statuto die certa de causa prœliare non posse, arma recepta ex verbis illius Nuntii quilibet deponebat, quasi dolentes de prœlio, quod restabat. Qui Nuntius dicto Domino Vayvodæ literas assignavit. Tunc Dominus Vayvoda universos sui exercitus Caporales requirere faciens ad legendas literas prænotatas, in Sala Castri Magni Aversæ Caporales singuli adunantur, & lectæ fuerunt literæ prælibatæ. Ad quas audiendas, quasi credentes novum aliquid audituri, plurimi concurrerunt. Et dum adhuc literæ legerentur, ecce rumor maxi-

maximus per totam Civitatem Aversæ, clamantis Populi & exercitus, inimicorum exercitus irruere super eos, præcursoresque inimici exercitus instare ferocius januis Civitatis. Tunc Dominus Vayvoda, & Dominus Corradus, Dux Guarnerius, & Caporales alii Hungarorum & Theotonicorum exercitus cognoverunt literas illas proditorie fuisse formatas, & jusserunt totum exercitum esse confestim ad arma eques. Erant autem cum dicto Domino Vayvoda Hungari Archerii quasi trecenti, qui protinus de licentia dicti Domini Vayvodæ ascendentes equos eorum, post terga inimici exercitus se ipsos reponere cogitarunt, & per aliam Civitatis Aversæ Portam egressi sunt, licet in ea mœnia nulla forent, & circa inimicum exercitum se recondunt. At inimicus exercitus Domini Lodovici magis ac magis circa Civitatem Aversæ & intus se adhærebat Civibus displicendo. Et ecce ad sonum buccinarum quamplurium maxima Theotonicorum militia cum Corrado Lupo egreditur Civitate Aversæ obviam exercitui inimico. Quorum exitum per buccinarum sonum inimicus exercitus sentiens, retrocessit per spatium brevis viæ. Et paulatim Theotonici & Hungari exeuntes quandoque in magna, quandoque parva turba, unus alterum non expectans: sicut primus exiit Dominus Corradus jam dictus cum sua comitiva, sic subito irruit super exercitum inimicum. Qui nequaquam terga vertentes, sed se viriliter defendentes, super dictum Dominum Corradum promtius ferierunt; & tanto ardore super dictum Militem feriunt, quod ipsum Dominum Corradum armorum potentia ceperunt, & quibusdam Neapolitanis datus est captivus Neapolim deferendus. Ceperat autem ipsum Dominus Raymundus de Baucio Miles superius nominatus, qui Miles habetur in Regno magnæ virtutis. Et ecce capto Domino Corrado tanta supervenit Theotonicorum & Hungarorum potentia equitum super exercitum inimicum, licet in satis quantitate majore forent viri exercitus Domini Lodovici viris exercitus Hungarorum, quod quasi

quasi facti territi, erant sub spe retrocedendi. Et sic ex utraque parte inexaudibilis clamor utriusque ululantis exercitus aures audientium penetrabat. Tunc reconditi Hungari Arcerii supradicti maximo ululatu audito ad caudam inimici exercitus cum eorum arcubus & sagittis crudeliter ferire coeperunt. Ut autem vidit inimicus exercitus se esse reclusum, eosque percuti ex parte anteriori & posteriori, equosque eorum innumerabiles sagittis percutere atque viros, cogitaverunt utilius apud Neapolim redituri. Et corrupto eorum exercitu, quilibet se revolvit in fugam. Hungari vero & Theotonici fugientem inimicorum exercitum promtius insequentes, plurimos occiderunt & plurimos carceraverunt Caporales & Nobiles exercitus dicti Domini Lodovici. Et sic ii, qui dictum Dominum Corradum captivum habebant, illo dimisso fugerunt. Tantus enim pulvis equorum pedibus invaluit super locum, quod quasi unus alterum ex pulvere non videbat. Promtissime autem Theotonici & Hungari inimicum exercitum insequuntur usque juxta moenia Civitatis Neapolis. In quorum fuga plurimos occiderunt & plurimos acceperunt. Et tunc, qui evaserunt pedes vel eques, magno tremore Neapolim sunt ingressi.

Redeunt tunc Hungari & Theotonici ad Civitatem Aversæ cum laude maxima & triumpho, ducentes secum plurimos carceratos & equos, & de obtenta victoria gratias agentes Domino Jesu Christo. Quum autem applicuerunt Aversam, de mandato Marescallorum exercitus universi captivi coram Domino Vayvoda præsentantur, inter quos inventi sunt esse captivos Caporales subscriptos, videlicet præfatum Dominum Raymundum de Baucio, præfatum Dominum Robertum de Sancto Severino; Rogeronum Comitem Tricarici, Dominum Adam de Vicecomitibus, & infinitos alios Nobiles milites Theotonicos & Latinos, qui fuerunt inter omnes quasi mille accepti. Volens autem dictus Dominus Vayvoda, Dux Guarnerius, & Dominus Corradus scire, si de viris sui exercitus periissent in bello, dictis

dictis captivis appositis carceri diligenti, totum campum convicti prœlii recolligere mandaverunt, mandantes, ut si quis sui exercitus inveniretur defunctus, ad Ecclesiam duceretur, quod factum est. Perquisitores autem defunctorum cœperunt diligenter hoc agere, nec unum tantum Hungarum vel suum Theotonicum invenerunt defunctum, saltem modicis vulneratis, & numerantes defunctos partis adversæ invenerunt illos ultra mille fuisse defunctos in campo. Et sic inter vivos per Comestabulos Hungarorum exercitus est inventus. O si quis vidisset festum & magnum præconium tantæ obtentæ victoriæ! O quantus est clamor ad Deum cum laude, quia ubi inimicus exercitus proditor credidit eos occidere, fuerunt occisi! Et sic cum magno jubilo coram se dictus Vayvoda, & Dux Guarnerius dictos Dominum Robertum, & Dominum Raymundum venire præsentes jusserunt, ut seriatim eis dicerent, qualiter tantum fecerint prodimentum, quod cessit in angustiam frontis eorum. Qui præsentes coram dictis Dominis Vayvoda & Corrado dixerunt, rem ita fuisse tractatam, pro ut superius enarratur. Tunc Dominus Vayvoda prædictos Caporales custodiæ sui carceris recipiens, illos diligenter custodiri mandavit; & dixit Rogerono Tricarici Comiti, qui Misbanum Hungarum Ducem Calabriæ, quem captivum in Castro suo tenebat, venire mandaret Aversam, si vitam cuperet habere. Qui Comes prædictum Misbanum infra breves dies venire mandavit Aversam.

Tunc dictus Dominus Vayvoda ad confortationem hominum Civitatum Montis Sancti Angeli, Manfredoniæ, Baruli, Luceriæ; Trani, Bitonti, & Gravinæ, quæ sub dominio suo erant, credens quod Civitas Gravinæ sub dominio suo staret, sicut eam reliquit, iis Universitatibus significavit obtentam victoriam per modum superius adnotatum. Unde per Universitates Terrarum ipsarum fuerunt magna gaudia celebrata, præter dictam Terram Gravinæ, quæ, ut præscribitur, fuerat rebellata. Nos autem, qui Gravinen-

nenses eramus extra Terram Gravinæ ejecti, sicut præscribitur, XXIII. die mensis Maji dicti anni recessimus a Civitate Montis Sancti Angeli, postquam scivimus Domini Roberti jam dicti & sui exercitus recessum a partibus Terræ Bari, & in egregia Civitate Baruli firmiter manebamus. Ubi dum essemus, per eos, qui in Castro Civitatis Canusii morabantur, super viros dictæ Terræ Baruli continuus fiebat insultus, quia dictum Castrum, & reformata Civitas Canusii tenebantur pro Domino Lodovico. Et in tantum Barolitanos Cives constrinxerant, quod vix Barolitanus aliquis ad propinquiores vineas audebat exire. Erant etiam contra eosdem Cives Baruli persequutores impii Nobiles multi Marrenses, qui in Minerbino manebant, Terra Domini Raymundi de Baucio, qui erant amici antiqui, & ad conservationem fidelitatis ipsius Domini erant simul uniti contra dominium Hungarorum. Et e converso Dominus Nicolaus de Gactis; suique sequaces, in Civitate Baruli consistentes fideliter contra ipsos Marrenses & Dominum Lodovicum jam dictum pro fidelitate Hungara repugnabant. Per quos insultus sæpius inde factos ex Barolitanis Popularibus plurimi manibus & naribus mutilati fuerunt, unde unusquisque timebat egredi Portas Terræ, ipsamque Terram mobilibus omnibus penitus deprædarunt. Sed antequam nova talia essent in partibus Terræ Bari de captione dictorum Domini Roberti, & aliorum, seu corruptela dicti exercitus Domini Lodovici, præfatus Angelus Domini Gualterii, & nostri sequaces de Civitate Baruli recessimus, &, ut præfertur, scito per nos, quod jam dictus Dominus Robertus iverat versus Neapolim, dimissa provincia Terræ Bari, una cum Tomasio Pauli Hungaro Castellano Castri Sanctæ Mariæ de Monte, qui certa causa venerat apud Barulum, & ad Civitatem Andriæ nos ipsos contulimus, in qua jam dictus Miles Dominus Philippus de Sulz dictus Malispiritus morabatur in Castro, & pro parte Domini Regis Hungariæ cum modicis Theotonicis militabat contra

Regios infideles. Hic Miles tractatu cujusdam Lombardi, nomine Quiricinus de Placentia, qui custodiæ Campanilis Rubi præerat, a quibusdam Lombardis stipendiariis suis commonitus, Campanile Rubi prædictum, quod sub dominio erat Domini Roberti jam dicti, sua solicitudine acquisivit & cepit, licet Castrum Rubi fortissimum pro dicto Domino Roberto servatum contra viros Campanilis ipsius pessime impugnaretur.

Requisivit idem Miles Malispiritus præfatum Angelum Domini Gualterii, & Judicem Nicolaum Domini Corradi Caporales nostros, ut cum eo contra Palatinum Altamuræ jam dictum, qui sciens dictum Campanile Rubi pro Domino Malispiritu teneri, cum tota sua potentia Campanile ipsum venerat pugnaturus. Sed quia ii, qui Castrum Rubi tenebant pro Domino Roberto jam dicto, ex antiqua inimicitia Palatini cum Domino Roberto præfato, cum dicto Palatino minime concurrebant, contra Dominum Malispiritum memoratum causa auxilii Palatini minime intendebant. Ex quo Palatinus ipse diebus duobus repugnans ibidem, non potuit lædere in Campanili jam dicto. Cui militi dicti Angelus & Judex Nicolaus respondentes non permiserunt cum dicto milite nos ituros, licet miles idem etiam dictum Thomam Pauli requisierit, & suos Hungaros contra dictum Palatinum ituros in auxilium Campanilis, qui similiter cum ipso milite accedere recusavit. Pervenimus autem simul omnes nos Gravinenses cum Thoma Pauli prædicto a Civitate Andriæ ad jam dictum Castrum Sanctæ Mariæ de Monte, ubi quum fuimus cum sociis Hungaris ejusdem Thomæ, apud Spinaciolam cogitavimus ire in prædam, & euntes una nocte invenimus ante Spinaciolam ovium milliaria triginta & plus. Quas accipientes duximus ad Castrum jam dictum, & deinde in Barolo venales portavimus. Deinde revertentes ad Castrum præfatum, occurrit in cordibus nostris Gravinensium versus Gravinam dirigere nostrum iter, ut de nostratibus mulieribus & con- fan-

ſanguineis derelictis nova aliqua ſentiremus, & in quo caſu conſiſterent. Et de voluntate expreſſa dicti Thomæ Pauli remanſit Judex Nicolaus prædictus in Caſtro cum eo. Reliqui autem nos avido animo verſus patriam hora meridiei tranſacta cœpimus militare. Et euntes prope Guaranionum præmiſimus ſocios duos noſtros recepturos abinde panem & vinum pro cibo noſtro. Et ſic illos expectavimus longe parum a Guaranione prædicto. Ecce pervenerunt ad nos quidam intimi noſtri amici, Theodorus frater Notarii Berardi & filius, deferentes ſecum noſtro amore panem & vinum & cabalcaſeos noſtro cibo. Cum quibus per horam maximam alloquentes, hora quaſi veſpertina præſente eques fuimus, & deſcendentes in planitiem tenimenti Gravinæ, dum Chiccus de Gregorio noſter ſocius, & Dominus Guilielmus ſingulos nos præirent, viderunt quoſdam malandrenos equites treſdecim, qui cuſtodes erant Palatii ſeu Caſtri Gravinæ, cum Jacono de Muro. Super quibus duo hi viriliter irruentes, crudeliter ferierunt. Quos dum reliqui ſocii vidimus, cucurrimus in auxilium eorumdem & confuſionem illorum. Sicut enim illorum ſugientium aliquem capiebamus in campo, ſublato ſibi equo & armis, per Ruſſum de Palema noſtrum conſocium decollantur, omni miſericordia procul pulſa, licet miſeri illi clamarent vitam per Deum. Et primus quidem illorum, dum cepimus clamabat: *Parcite mihi, quia ſum de Sancta Juliana, & foreſterius defenſalis Dominæ Duciſſæ.* Cui Ruſſus præfatus ait: *Et nos te quærimus, & alios, qui pro dicta Duciſſa dicimini.* Et ſtatim incidit ſibi caput. Et inſequendo reliquos, quinque illorum accepimus, qui fuerunt protinus decollati. Diſpoſueramus enim, ut quotquot inveniremus partium montanarum, omnes abſque miſericordia morerentur, pro eo quod cum Domino Roberto fuerant in prædatione omnium bonorum noſtrorum. Erat autem hora tunc quaſi juxta Solis occaſum.

Et tunc diſpoſuimus nos ituros apud Altamuram ad Judicem

dicem Thomasium Nicolai de Stasio partialis nostri, si possemus, muraturi ibidem, & contra Gravinam abinde impugnare. Accessimus ipso eodem sero usque ad Serram Ville de Murgia, & ibidem quievimus ipsa nocte equos pascendo in segetibus. Et adveniente hora auroræ, ivimus ego Notarius Dominicus, Chiccus, & Cola de Stechio apud Altamuram, & locuti fuimus cum jam dicto Judice Thomasio, quod Angelus Domini Gualterii cum suis sequacibus proximus sibi esset, ipsumque secum loquuturus exspectat in loco. Qui audiens læto quidem animo, statim equitavit cum suis sociis, & ivit ad eum, derelictis nobis in Altamura causa nostræ quietis. Quo invento & sociis, statim eum consuluit in Altamuram venire. Et venit. Erat autem Terra ipsa Altamuræ sub dominio Palatini, quæ licet non esset unius nobiscum dominii, spe tamen dicti Judicis Thomasii manere confidebamus ibidem. Quum autem ibidem essemus per dies duos, plurimi Gravinenses confidentes in nobis, venerunt Altamuram nos videre. Et retulerunt nobis, advenisse nuper Gravinam quemdam Episcopum de novo formatum, cujus nomen erat, Episcopus Berardus de limosano. Et ecce supervenit ad nos alter nuntius nomine Petrus Nicolai Canis de dicta Terra cum literis ipsius Episcopi admonentibus nos, ne ad mala patranda potius moveremur. Cui reverenter, velut Prælato, rescripsimus, nostri cordis non esse suæ rebus Ecclesiæ lædere, vel Popularium aliorum, nisi tantummodo in rebus inimicorum nostrorum, qui destructionis causa fuerant bonorum nostrorum. Et dum essemus ibidem, Curullus filius quondam Judicis Martucii, qui cum matre misera in Altamura manebat, retulit nobis, quod Micculus frater suus major cum uxore sua in Milionico moraretur, & nos ubi essemus semper scire cupiebat, ut ad nos venire valeret. Quo audito scriptis per me literis ad eum statim misimus nuntium specialem. Qui nostris receptis literis, statim ad nos venire curavit, & fuerunt ipse & frater prædictus eques

eques statim nobiscum. Ubi dum essemus, ecce pro parte Universitatis Altamuræ relatum fuit dicto Angelo Caporali nostro, quod de statu nostro in Altamura scribere volebant suo Domino Palatino, siquidem sibi placeret, nos in Altamura morari. Aliter nisi dictus Palatinus per suas literas nos ibidem permitteret moraturos, absque conscientia & voluntate dicti Domini ibidem stare nos minime permittebant. Quibus Angelus ait: *Nostri cordis non est heic stare continuo. Sed placet mihi, ut vestro Domino nuntietis; ut si quando me vel meos sequaces heic transire causaliter nos contingat, annuet forte nobis. Nos autem majori vel minimo vestrum Concivium numquam intendimus displicere, sed vos amore fraterno portare.* Et his verbis finitis scripsit dicto Palatino Universitas ipsa. A quo responsum habuerunt, posse nos ibidem, non continue, sed quandoque receptare ibidem. Et sic responsionem ipsius erga nos cognovimus fraudulentam.

Mane autem facto convocato dicto Judice Thomasio dixit idem Angelus: *Equitemus versus Gravinam apud Yscla locum, & forte de nostris æmulis aliquos capiemus.* Tunc equitavimus omnes forte in numero quinquaginta; & perreximus primo ad Silvam, & ibi imboscati stetimus usque quasi ad horam sextam, donec animalia omnia, & viri propter caloris ardorem pervenissent ad aquas solito more. Et ecce habitis insidiis animalium applicatorum ad aquas, exivimus dictam Silvam, & præcursores misimus aliquos nostros, ut comburerent segetes in area æmulorum nostrorum, & eorum animalia sumerent. Ipse autem Angelus & reliqui socii adstabamus firmiter exspectantes, si aliquis obviam nobis a Terra veniret. Præcursores vero prædicti non juxta commissum eis fecerunt, sed ubicumque segetes messas inveniebant in areis, ignem ponebant, capientes viros quoscumque & animalia quorumcumque. Erat autem dies ille sacratissimus dies Corporis Christi, & calor intensus. Erat etiam ibidem area segetum hordei prænominati Episcopi,

ſcopi, cujus boves, & viros, præcurſores iidem duxerunt in prædam. Et multi quidem forenſes, viſo rumore & igne præfato, per fortiora loca vinearum fugerunt apud Gravinam, ubi retulerunt, quod per nos univerſa animalia & viri quamplurimi ducebantur in prædam, etiam ſegetes omnes ignis incendio concremantur. Ut autem vidimus præcurſores noſtros tam magnam feciſſe prædam, adunavimus nos cum illis, & verſus Altamuram dirigere cœpimus iter noſtrum. Quum autem pervenimus quaſi juxta Altamuram forte per milliaria duo, ecce Gravinenſes viri ultra ſexcenti pedes & eques contra nos pervenerunt. Inter quos in veritate loquendo erant viri equites circa centum. Quos dum vidiſſemus, quia inter nos pedites erant quaſi decem, Judex Thomaſius ait illis: *Vos pedites vos ipſos ſalvare curetis nec tantam gentem exſpectetis in campo*. At illi penitus fugerunt. Nos enim, qui eques eramus, exſpectavimus illos in campo, & quum longe parum nobis abeſſent, cognovimus nos non poſſe prœliare cum illis, quum nos eſſemus modici, plurimi tamen illi. Verumtamen longe facientes nos aliquantulum a tantis peditibus, per Dominicum Judicis Martucii, Domnum Guilielmum, Venutum, Johannem de Abriola, & certos alios noſtros ſocios ante facientes ſe obviatum fuit equitibus adverſariis noſtris, illos invocantes ad bellum æquale. Qui per verba inania differentes duellum retroceſſerunt, & cum aliis Gravinam abierunt præda ſublata. Cognito igitur per nos, præcipue per Angelum prælibatum in Terra Altamuræ ſtare non poſſe, ſtatim abeuntibus inimicis noſtris verſus Gravinam, noluimus Altamuram intrare; ſed mittentes aliquos noſtros ſocios intus eam, fecimus emere panem & vinum pro noſtro cibo, & ſumta comeſtione in vineis Notarii Martini de Stellato, ipſomet die verſus Caſtrum Sanctæ Mariæ de Monte acceſſimus recta via, & deinde Barulum.

Ubi dum eſſemus ego Notarius Dominicus, quia dimiſeram Gregorium filium meum in Monte Sancti Angeli penes

nes Domnum Matthæum fratrem Judicis Nicolai jam dicti Primicerium Sancti Angeli, accessi apud Montem, & filium ipsum meum det..li, seu misi per mare Barulum, & ego per terram. Et dum essem prope pontem Cannarum forte per milliaria duo, ecce vidi Barolitanos plurimos per illas vineas fugientes, sequutos per custodes Castri Canusii. Quo viso statim ire meum cessavi, cogitans si necesse fuisset retrocedere Manfredoniam. Erat autem locus ille, ubi manebam, valde planus & publicus, nec poterat quisquis contra me venire pedes vel eques, ut eum non viderem longius, quam per milliaria duo. Ubi dum starem refrescando equum per maximas horas duas, ecce viri duo de Barulo pedites Pontem fluminis transeuntes, & iter suum versus me dirigentes, quos exspectavi me usque prope. Et appropinquantibus illis mihi, statim equum meum ascendi, ad quos statim adhæsi. Et cognitis illis per me, & me per illos, petii quid novum esset in Terra, qui dixerunt mihi: *Scias, quod per Marrenses, & custodes Castri Canusii in Barulo odie factus est magnus insultus usque ad Portas Civitatis, suntque quasi equites centum: & alligaverant extra plurimos Populares. Contigit autem eorum fato misero Thomam Pauli Hungari cum Hungaris suis circa viginti, Dominum Malumspiritum cum Theotonicis suis forte totidem, Angelum Domini Gualterii cum sequacibus suis forte quinquaginta, & certis aliis de Barulo subito equitare post eos, & eos posuisse in fuga. Quodque Frater .... Abbas Sancti Samuelis de Barulo, qui cum Marrensibus ipsis erat, convictus in campo, fit per ipsos Hungaros decollatus, & duo alii cum eodem. Et ecce semper videbis per campos istos æmulos fugientes versus Canusium. Unde nequaquam apud Barulum formides accedere, sed festines abire.* Tunc assecuratus verbis illorum recto tramite Barulum perveni, ubi inveni meum filium diu applicuisse per mare, & inveni causam forte, pro ut dixerant viri illi. Et ecce quasi juxta horam vespertinam redeunt præfati Hungari, Theotonici, & Socii mei

mei a sequela inimicorum supradictorum, secum deferentes quinque ipsorum captos in fuga, & tres alios occidisse. Reliquos sequuti fuerunt usque ad Civitatem Canusii, quibus illic minime lædere potuerunt. Verumtamen tantus invaluerat eo die ardor caloris æstivi, quod ex labore nimio & calore equi tres Hungari defecerunt, & ii, qui redierunt, ex nimio convicti calore vix vivere crediderunt tam equi, quam viri. Sed placuit Deo, quod refrescati ad plenum nullus defecit hominum vel equorum.

Igitur Barolitani Cives de obtenta victoria valde gaudent, eo maxime quod per inimicos ipsos, potissime per dictum Abbatem & Marrenses impugnabantur crudeliter, & in tantum adstrinxerant Cives ipsos, quod nullus eorum exire audebat longe a Terra Baruli per medium milliare. Et ex alia parte tam ipsi, quam viri Tranenses repugnabantur per stipendiarios Palatini in Vigiliis commorantes, & sic erant ex utraque parte mortaliter affollati. Et quasi omni die capiebantur ex gente utraque, præcipue per Canusinos jam dictos, qui propinquiores adstabant. Et sic Barolitani ipsi virilem animum assumentes, contra inimicos corruptos quilibet se ponere equitem ordinavit, & in paucis diebus facti sunt in Civitate ipsa equites circa trecenti, qui continuo hinc & inde super æmulos & loca rebellia militabant, & cum eismet pedites infiniti. Qui universam provinciam discurrebant. Et ecce præscriptum novum corrupti prœlii Domini Lodovici in campo per universam provinciam intonuit literis Domini Vayvodæ memorati. Nosque Gravinenses eramus tunc in Altamuram reversi, paraturi quidam nostri socii eorum uxores & filios habitare in ea sub spe Judicis Thomasii supradicti. Erant autem in Guaranione tunc stantes Thomasia uxor Francisci de Gregorio & filii Angelella uxor Cotzellæ fratris sui, & filii sui, Maria uxor Colæ de Sterchio, & filii sui. Pro quibus ducendis Guaranione, Altamuram simul accessimus, dicto Caporali nostro Angelo Domini Gualterii remanente ibidem cum tri-

tribus sociis meis. Ubi dum applicuissemus hora forte primi somni, dictum fuit nobis in stalla illa, quod quidam nuntius expressus fuerat tunc præsens in ipsa stalla, & petiit bibere. Deinde retulit ipsi stabulario, Dominum Robertum de Sancto Severino, aliosque supradictos Regni Dominos fuisse convictos in prœlio, & esse captivos in manibus Hungarorum. O mirum magnum! quod juxta literas per Dominum Vayvodam missas dictum prœlium fuit commissum die Sabbati, ut præfertur, & nos sequenti die Dominico in sero hora præscripta scivimus novum illud in Guaraniono. Et quærentes dictum nuntium, minime fuit inventus. Æstimo autem, quod Casale Guaranioni distet a Civitate Aversæ, ubi dictum prœlium fuit commissum, per milliaria centum. Quomodo sic cito nuntius ille eousque pervenit? Certe credo, quod talis nuntius spiritus fuerit, & non homo, eo præsertim, quod eadem hora tale novum retulerit, & ipsomet puncto evanuit, nec potuit inveniri.

Et sic facti læti intrinsecus gaudebamus de novo jam dicto, & dubitabamus quasi novum vanum fuisset. Sed placuit Deo, quod post dies sex convicti prœlii fuit novum certificatum literis prænotatis. De quibus novis plurimi gravisi sunt, sed multo magis plurimi condolebant. Et capientes nos eadem nocte mulieres præscriptas & filios, abinde duximus eas in Altamuram, & inibi paravimus domos eis. Post dies autem duos equitavimus, & versus Castrum Sanctæ Mariæ de Monte direximus iter nostrum, & accepta Hungarorum comitiva iterato pervenimus apud Gravinam cum viris Andriæ sexdecim equitibus per nos & ipsos Hungaros convocatis. Fuimusque inter omnes equites octuaginta. Et ea nocte imboscavimus nos ad Fontem Culuni longe a Terra Gravinæ quasi per milliaria duo. Rugiebant autem præfati Hungari & Andrisani valde, quia tota nocte ambulantes equi omnium fessi erant, & a fortitudine Castri Montis nimium allongati, dubitando ne superveniat æmulorum potentia alicunde. Et volebant omnino redire

 ver-

versus Castrum. Judex autem Nicolaus Domini Corradi, & Angelus supradictus assecurabant eos dicentes: *Nolite timere. Nos autem scimus potentiam loci hujus. Sustineamus heic usque circa auroram. Et vos Domini Hungari & Andrisani firmi adstabitis; & nos & nostri socii erimus praecursores*. Et sic ex consortatione steterunt. Quum vero pervenit hora aurorae luciferae, missi fuimus undecim socii praecursores, qui in Jardeno Episcopi nos posuimus imboscatos. Erat autem tunc dies ille Festum Sancti Johannis Baptistae. Et dum eramus in loco, ecce juvenes quinque de Gravina irruerunt subito super nos, quos intercepimus, & per Jaconum Leonem de Dominico nostrum socium ad locum, ubi dimiseramus Hungaros, misimus alligatos. Deinde vidimus orto jam Sole plurimos exeuntes Terram, euntes ad messes, & equites tres euntes ad Vineas, qui erant Judex Angelus de Jacobo, Notarius Leonus, & Stephanus Notarii Johannis, post quos equitavimus festinanter, credentes fore eos nostros aemulos capitales. Et insequentes eos, illos accepimus. Dictus vero Judex Angelus equo nobis dimisso fugit pedes in Vineis, quem nequivimus capere. Angelus autem Domini Gualterii eques stabat in Serra Sancti Quirici, ut exeuntes videret ex rumore inito. Et ecce rumor magnus factus est in Terra campana magna pulsante. Et omnes tunc interiores equites armati fuerunt, post nos currere parati. Et egressi foras, unus alterum exspectabat. Adstabat autem Angelus in loco, donec juxta statutum ordinem inimici equites allongarent a Terra, ut illis allongatis ipse & Hungari in Plano Yselae post terga ferirent. Sed tamen Hungari recesserant a loco illo, & propinquiores venerant juxta Terram, ut ipsi etiam hoc viderent. Et quum viderent inimicos nostros allongatos parum a Terra usque forte ad Sanctam Barbaram, ecce dicti Hungari ab alto currentes post terga illorum exeunt ferituri. Sed praevisi a Terra, campana pulsante prius pervenerunt nostri aemuli ad fortilitia Civitatis, quam Hungari

ipsi.

ipsi. Sed juncti in Strectula Sancti Aroncii, adjuti ab hominibus Civitatis neminem acceperunt; oportuit eos crebris balistarum ictibus retrocedere, ubi & pedites plurimos acceperunt. Nos autem, qui in Ysclam iveramus, plurimos invenimus pedites metentes, quos nobiscum portavimus, & devolventes per altum, ivimus ad locum, ubi dimiseramus Hungaros, nec invenimus illos, nosque nihil de facto rumore videramus in Terram, sed versus Palatium seu Castrum cum eisdem captivis direximus iter nostrum.

Coadunaverant autem se Hungari, & alii nostri socii in Monte Formisello, ubi est locus furcarum constructus, in quibus pulsantes nostra buccina seu tubecta nos ipsi applicuimus, & invenimus ibidem dictum Angelum, sociosque nostros. Andrisanos & Hungaros intercepisse & captivos tenere viros Gravinæ ultra quinquaginta. Inter quos erat quidam Silvester de Cassano nomine, qui servitor & sequax erat æmulorum nostrorum, captus in campo cum quadam balista, quem idem Angelus suspendi mandavit ibidem. Et coadunatis captivis omnibus cum maxima animalium præda facta, aliquibusque sociis nostris præmisimus captivos eosdem in numero quasi centum. Tunc Thomas de Nicolosio, Dionysius dictus Contus Hungari, Gallus & alii Hungari socii una cum dictis Angelo & Judice Nicolao, nostrorumque pluribus sociis accesserunt ante mœnia Civitatis Gravinæ, dicentes: *Ecce habemus viros vestros centum captivos, & unum talem suspendimus. Prævenimus igitur vos, quod nisi Terra reddatur dominio Domini nostri Regis, eos suspendio simili noveritis condemnari, & propterea ipsos modo ad Castrum Montis captivos portamus, ut hinc ad dies quatuor voluntatem vestram super his finaliter nuntietis*; & abiimus. Applicantibus igitur nobis ad Castrum jam dictum hora quasi juxta Solis occasum, omnes captivos & animalia in Claustro seu Ballio Castri reclusimus, captivos præcipue in cippis paratis. Sed antequam omnes captivi carcerarentur, præfatus Stephanus Notarii Johannis, nescio cujus adjutus

 auxi-

auxilio, ascendens clam murum Ballii se usque deorsum præcipitavit ab alto, & abiit, visus a nullo, & nos ipsum quærentes velut ditiorem nequivimus invenire, & credebamus ipsum per Hnngaros fuisse vitiose in Castro repositum.

Mane autem facto vocavit Thomas Pauli præfatus dictos Angelum, & Judicem Nicolaum, dicens: *Ecce habetis nobiscum in nostri custodia Castri tot captivos & animalia vendenda. Videtur nobis, vos ituros cum Hungaris nostris ad Civitates Andriæ & Baruli, & ibidem vendere animalia supradicta. Dimitatis ergo heic unum de vestris sociis, qui intersit nobiscum faciendæ compositioni captivorum istorum.* Qui dicti Caporales nostri dixerunt: *Domine Castellane, nos nullam volumus compositionem ex istis, sed Terram.* Quibus Thomas idem ait: *Habebimus compositionem, & Terram, velint nolint. Sinite me facere.* Dixitque illis: *Eligite ex captivis ipsis decem meliores, ut eos vestro amore teneamus cariores in Castro, & non viles in cippis.* Tunc eligerunt moraturos in Castro Jaquintum de Gargano, Notarium Leonem, & certos alios usque decem, quos immiserunt in Castro. Credebamus enim nos ipsos moraturos in Castro causa quietis eorum, sed contrarium vidimus, quia ipsos ideo petiit, ut cariorem compositionem exigeret ab eisdem. Tunc ratiociniis plurimis habitis mutuo super causa, omnes ad iter paravimus equos nostros cum animalibus Barulum ituri. Tunc dixerunt mihi Angelus, & Judex Nicolaus: *Notarie Dominice, remaneas heic cum Thoma Pauli, & scribas compositionem faciendam cum dictis captivis, ut sciamus quid petere nostra parte.* Quibus ego: *Nolo restare, quia uxor mea & filii mei sunt Gravinæ, nec confido videre tormenta facienda captivis in compositione habenda. Video autem aliter causam procedere, quam ordinavimus. Consulo igitur, ut partem nostram captivorum petamus.* Qui mihi dixerunt: *Omnia hæc verba tentavimus, sed non possumus obtinere. Libentius enim vellemus hoc non fecisse quod factum est, contra istos captivos. Sed postquam heic renuntias remanere, eamus.* Et sic cuncti abin-

abinde recessimus: ibidem nullo nostrum restare volente, & versus Barulum direximus gressus nostros. Et ecce Thomas Pauli jam dictus, operante Malospiritu supradicto, qui in Castro & Civitate Andriæ morabatur, post paucissimos dies venit Barulum. Et constituti ad invicem alloquuti sunt jam dicto Magistro Nicolao Macziæ de Manfredonia Regiæ Curiæ Magistro Rationali, quod si volunt, possunt tollere Palatino Theotonicæ gentis, quam tenet, partem majorem, cum quibus de facili potuerint contra eum pugnare, dicentes: *Oportebit autem vos Magistrum Rationalem undecumque pecuniam Regiam procurare, qua satisfiat stipendiaris Theotonicis ipsis. Nos autem Malispiritus & Thomas simul contra rebelles Regios militabimus hinc & inde cum stipendiariis supradictis*. Quibus dictus Magister Rationalis libenti animo dixit: *Rogo vos, ut omnino procuretis quod dicitis, quia ex Regia parte me offero soluturum pro prima paga stipendiariorum ipsorum mille Florenos. Vos autem super acquirendis Villis & locis aliis successive solvetis pecuniam opportunam. Et sic Domino Vayvoda guerrizante in partibus Terræ-Laboris pro domino nostro Rege, & vobis in partibus Terræ Bari, & aliis, Regnum subdetur Regiæ Majestati, eritque vobis communiter laus, & honor apud Dominum nostrum Regem*.

Tunc abiit dictus Miles apud Andriam, & deinde ad suum Campanile Rubi, & ibidem per internuntium fidum statuit Rem præfatam, pactis firmatis. Palatinus vero jam dictus quasi omni die contra fideles Civitates Regias per stipendiarios suos militari & prædari mandabat. Et quia stipendiarii multi erant ultra quingenti. Palatinus idem vix habebat unde posset satisfacere illis de eorum gagiis constitutis; quoniam de Terris & locis, quæ pro Domino Lodovico & Regina tenebantur, juxta sibi promissum nil recipere poterat, & sic tantis stipendiariis gagis constituta præteritorum trium mensium dare restaverat. Unde major pars ipsorum stipendiariorum super eum acriter murmurabant;

bant, & hac de causa recedendi ab eo tractatum fecerunt, & se adhærere servitio Regis, Hungariæ, ordinante jam dicto Milite, statuerunt. Rediit igitur dictus Miles apud Barum referens dictis Thomæ & Magistro Rationali dictum ordinem firmavisse, futurosque fore infra sex dies instantes Banderias quinque Theotonicorum ipsorum ad eos, aliasque quatuor successive, & sic paulatim cunctam subtraheret sibi gentem. Et ecce Petrus Rufus de Bitonto veniens Barulum literas detulit Universitatis Bitonti continentes, quod licet per alias literas; & nuntios speciales sæpe scripserint Locumtenentibus Domini Vayvodæ in Barulo, quod constitutus terminus treugæ præfixæ inter eos & Palatinum jamdictum proximus aderat, ut supra scribitur, per eumdem Petrum causa observantiæ fidelitatis inceptæ, auxilium postulabant, quo in constituto Campo Sancti Leonis in eodem termino dicto Palatino obviare valeant repugnando, unde non valeat idem Palatinus per statuta pacta dominium petere in Bitonto. Cui præfati Thomas, Malispiritus, & Magister Rationalis dixerunt: *Sustine hcic nobiscum, quia hoc modo tractabimus, & cum Dei auxilio habebimus quod tu petis.* Et ecce pervenerunt Barulum Guido Magnus, & Colinus Comestabuli Theotonici, habentes secum socios equites centum, qui promissa pacta sibi firmari petierunt, quæ expressa fuerunt inter eos & Militem memoratum. Quod libentius faciens dictus Magister Rationalis solvit ante manum dictis Comestabulis Theotonicis tam pro ipsis, quam pro futuris aliis mille Ducatos. Quibus factis libenter ita contentis, ecce ad clamorem dictorum Guidomagni & Colini venerunt apud Barulum Thomas de Porta Nova Theotonicus, & Comestabulus de la Rosa, cujus nominis non recordor, habentes secum sub eorum Banderiis equites circa ducentos, qui de confirmatis pactis facti simul contenti restarunt ibidem. Qui & dixerunt: *Adhuc post nos recessuri sunt a Palatino socii alii nostri multi, qui nobis dixerunt, scire se velle voluntatem vestram, si vultis eos etiam ad Re-*

gia

gia gagia retinere. Quibus responsum fuit: *etiam, si mille essent, dummodo recedant à servitiis Palatini*. Qui dixerunt, *etiam mittemus pro eis*.

Tunc Thomas Pauli jam dictus, & dictus Malispiritus vocatis Comestabulis supradictis dixerunt: *Ecce habemus expressum nuntium Bitontinum, ubi pro pactis habitis cum Palatino, sicut scire vos credimus, expectamur in succursum eorum, ne Civitas illas pro Domino nostro Rege perdatur. Jam terminus instat habitorum pactorum: Eamus igitur apud Bitontum, & deinde hinc & inde ibimus militando*. Qui dixerunt: *Placet nobis, quocumque vultis venire vobiscum, præcipue in auxilium illius fidelissimæ Civitatis*. Sequenti vero die jamdicti Thomas Hungarus cum Hungaris suis modicis quasi viginti, Dominus Malispiritus cum præfatis Theotonicis stipendiariis, requisito per eos Angelo Domini Gualterii, & Judice Nicolao Domini Corradi Caporalibus nostris, fuerunt parati equis ad iter accedere versus Bitontum, & recta via simul pervenimus ante Cauratum, quæ, ut præfertur, paulo ante fuerat rebellata. Et ibidem dato insultu asperrimo, nihil ea fuimus allucrati, nisi quorumdam animalium factam prædam. Deinde venientes Bitontum, fuerunt dicti Caporale, & omnes dicti exercitus cum affectu avido & magno gaudio intus recepti. Erat autem sequenti die dies termini constitutus inter eos & Palatinum de restituenda ipsi Civitate se ipsa dominio Palatini. Et ecce Comestabulus alius Theotonicus nomen habens Hebniger Gomestabulus de Lupisce, habens secum sub sua banderia equites circa centum, qui etiam a Palatino recessit; ex suasionibus sociorum, qui etiam a dictis Capitaniis ejusdem exercitus honorifice fuit receptus, & ab hominibus Civitatis. Qui statim per universos Theotonicos, & eosdem Capitanios electus & factus est ejusdem exercitus Marescallus & Rector merito providentiæ suæ.

Igitur adveniente jam dicto die sequenti, die videlicet termini constituti, Dominus Herricus de Bitonto jam dictus

ctus pro parte universorum hominum dictæ Terræ retulit dictis Capitaniis seriatim pacta habita inter eos & Palatinum jam dictum; quod ipso die terminus erat restituendæ Civitatis Bitonti dominio Palatini, præcipue Domini Lodovici. Idcirco juxta pacta habita inter eos oportebat Universitatem Bitonti in constituto Campo Sancti Leonis cum opportunis armigeris in statuto ipsius diei termino se ostendere potentes ad bellum, ut eisdem hominibus Bitontinis una cum Capitaniis prædictis in dicto Campo exeuntibus, sive veniat, sive non veniat Palatinus; qui non videantur in habitis pactis fallere, non possit proditio annotari. Quod dicti Capitanii spoponderunt. Et banno emisso per Terram pulsante buccina, unusquisque stipendiariorum, omniumque aliorum Concivium dictæ Terræ equos habentium fuit eques armatus. Et sic parati ad arma exierunt in Campo jamdicto Sancti Leonis in numero sexcenti equites, & pedites circa mille. Ubi dum præsentes assisterent, convocato testimonio publico, præfatus Dominus Herricus pro parte dictæ Universitatis primus asseruit: *Ecce, coram vobis Judice, Notario publico, & testibus heic præsentibus pro parte universorum Concivium Bitonti juxta pacta habita inter nos Concives Bitonti cum Palatino, ipsum Palatinum hodie præfixi termini convocamus in Campo Sancti Leonis ad bellum, parati secum pugnare. Ex quo de invocatione per nos sibi facta ad pugnam in Campo juxta pacta prehabita vestrum testimonium invocamus, ne Palatinus idem quocumque judicio recenseret constituto nos fefellisse in pactis.* Et sic alta voce singuli Bitontini Palatinum ipsum convocaverunt ad pugnam, nemine pro parte dicti Palatini comparente in Campo. Factaque fuit ibidem equitum & peditum monstra laudabilis. Et sic universi fidelissimi Bitonti repleti victoriali gaudio redierunt ad Terram cum Capitaniis & stipendiariis universis; eodemque die de consilio Bitontinorum ipsorum statuerunt dicti Capitanii, quod sequenti die Casale Arricarri confine castro Pali prædaretur & combureretur in totum, & dein-

deinde universa Casalia Terræ Bari, tamquam rebellia Regiæ Majestati Hungariæ, & quæ damna intulerant incomparabilia Civibus Bitontinis, & sic factum est.

Sequentique die prædicto ecce pulsante buccina universus movetur exercitus super Casale Arricarri, in quo quia præscitus fuit tanti adventus exercitus, masculus nec fœmina remansit præ magno timore, sed apud Palum se contulit unusquisque cum robba, quam portare prævaluit. Ubi dum applicarent dictus exercitus & Bitontini, prædatis singulis domibus dicti Casalis, in quo copiosam invenimus victualium quantitatem, eaque sublata; & in curribus & animalibus onerata, pluribusque suppellectilibus inde sublatis, jussu Capitaniorum ipsorum per totum ipsum Casale ignis fuit appositus, per quem in momento domus singulæ combustæ fuerunt Casalis ejusdem; Ecclesia sola salva. Et redeuntes Bitontum, ipso eodem die statutum fuit, ut totum Casale Castri Pali ignis incendio dissipetur. Unde ex præmisso ordine universus exercitus, & infinitus Populus Bitontinus ad dissipationem Palensium sequenti die concurrunt. Ubi, ut existimo, ultra quam duo mille pedites Bitontini fuerunt. Sic eorum dissipationem integram sitiebant. Ubi dum præsentes assisterent, per eumdem exercitum crudelis datur insultus undique circa Palum. Ex quo ex utraque parte plurimi vulnerantur ictibus balistarum & ensium impugnantium armatorum. Quo casu Palenses non potentes resistere potenti exercitui Bitontino, ultra quam partes tres dicti Casalis domorum incendio concremarunt, salvis tamen restantibus domibus illis, quæ circa defensam Castri fortissimi situantur. Duravit autem insultus talis horribilis ab hora prima diei usque quasi ad horam Vesperarum intenso calore mensis Julii calescente, per quem quilibet dicti exercitus fessus factus, quemlibet pertæsum est tanti laboris. Unde pulsantibus buccinis bellicis quilibet rediit apud Bitontum. Sequenti vero die præfatus exercitus nocte consurgens iteratum insultum pertulit castro Pali, ubi parum læde-

lædere potens; subito inde recessit, & accedens versus Rinectum, Castrum ipsum Binecti undique circumdedit obsidione terribili. At viri loci ipsius per mœnia constituti diversi armorum generibus villam defendunt clamantes: *Domini Capitanii exercitus Regii; misereminí nostri, quoniam quidquid vultis, facere promti sumus.* Tunc Angelus Domini Gualterii memoratus, quia Villa seu Castrum ipsum, quod fuerat quondam Ducis Duratii, præfati Domini Vayvodæ dominio pertinebat, erantque etiam viri loci ipsius satis devoti Angelo supradicto, qui alloquens viris loci, ait: *Carissimi, Domini Capitanii hujus exercitus petunt Terram istam pro Domino nostro Rege, & jura contingentia in eadem Dominum nostrum Regem. Propter quod consulo vobis, ut vexillum Domini nostri Regis & Domini Vayvodæ erigatis, & promtos vos ostendatis facere omne id, quod cedat ad vestrum commodum & honorem. Quod si mihi promittitis, cum Dominis Capitaniis procurabo. Et si aliter contrarium præsumatis, cavete vobis, quia eritis dissipati in totum.* At illi: *Domine Angele, nostis alias corda nostra & locum istum, & semper vos habuimus velut Dominum & benefactorem nostrum. Ecce in manibus vestris ponimus partes nostras. Parati sumus facere unanimiter quod jubetis: Quæsumus ergo, ut eum Capitaniis hujus exercitus nos pacificare velitis.* Quorum dictus Angelus benigne compatiens ad eosdem Capitanios statim accessit: *Domini Capitanii scitote, quod Cives loci hujus dominium Domini nostri Regis petunt & volunt, parati in omnibus facere quod jubetis: Si ergo dignemini virorum ipsorum misereri benigne, detis eis vexillum Regium, quia parati sunt illud erigere fideliter & devote.* Theotonici vero stipendiarii contrarium suadentes dicebant: *Domini Capitanii, inania sunt verba Villanorum istorum. Velitis igitur permittere nos currere locum istum tamquam Regios infideles, & sic post cursum eorum habebitis fidelius locum ipsum.* Prædictus autem Angelus in contrarium contendebat dicens: *Terra ista seu Villa Domini nostri Vayvodæ dominio spectat,* & vix

& vix violenter ipsam habebimus, nam est undique murata & fortis. Domini Capitanii: videtur mihi honorabilius vobis esse, Terras & Castra & quæcumque Casalia benigno amore ad Regiam fidelitatem convertere, quam ipsa dare in prædam stipendiariis, & bello convincere. Et si locum istum forte dissipari permittitis, si potestis, alia non poteritis forsitan dissipare. Sed si locum istum a principio militiæ vestræ benigne recipitis, loca alia animabuntur libentius ad dominium Regium revocare se ipsa. Tunc prædicti Capitanii, ejusdem Angeli verbis acceptis in bono consilio, placuit eis, & commiserunt dicto Angelo ordinare restitutionem dicti loci dominio dicti nostri Regis.

Ipsi autem Capitanii cum reliquo exercitu ad Casale Grunii protinus accesserunt, vicinum ibidem per medium milliare vel circa. Post cujus recessum exercitus Cives dicti Castri Binecti aperuerunt Ville januas; & cum dicto Angelo Regium vexillum erexerunt in muro, & jura Curiæ promiserunt. Exercitus autem conferens se ante Grunium, Cives loci illius clamaverunt; *Domini Capitanii, ecce parati sumus facere quod jubetis.* Erexeruntque vexillum Regium, quod habebant, una voce clamantes: *vivat Rex Hungariæ.* Erat autem nobiscum in nostra comitiva Leonus de Agalisto de Turicto; habens in dicto Casali Grunii uxorem suam pulcherrimam & juvenem, qui referens nobis in Casali ipso suam uxorem consistere, illamque velle inde extrahere, una cum eo certi nostri socii sunt ingressi. Visi autem Casalis de elato vexillo confisi aperuerunt januam dicti Casalis, licet ita fortis locus non esset, quod possent resistere exercitui memorato, & vino educto cœperunt omnibus dare potum. Applicito igitur universo exercitu in dicto Casale, præfati Theotonici violenter irruunt in dictum Casale, & cœperunt robbam tollere miserorum, qui sub fidelitate se sponte reddiderant dominio Hungarorum? Et sic in momento totum illud Casale fuit integre disrobbatum, per Bitontinos præcipue, qui universorum Casali-

 norum

norum vindictam avide sitiebant ex damnis per eos illatis tempore, quo jam dictus Palatinus fuerat in obsidione Bitonti. In cujus concursu Casalis violatæ fuerunt plurimæ mulieres, præcipue virgines, per nationes diversas. Contigit autem dictum Leonem socium nostrum, qui causa recuperandæ uxoris cum ceteris sociis ingressus fuerat, ut prædixi, uxorem invenisse in domo, quam quidam Theotonici invadentes, quia pulcherrimam illam sibi tollere nitebantur, quamquam idem Leonus diceret & socium se esse de sequacibus dicti Angeli, illamque esse suam consortem. Et nisi omnes quasi socii in rumore affuissemus, de facili dicta sua conjux vituperata fuisset. Pervenit autem ad aures Capitaniorum & Marescalli dicti exercitus tanta, quæ fiebat, injuria mulieribus dicti loci, quibus displicuit vehementer; & statim bannum fecerunt emitti, ut nullus, cujuscumque conditionis existat, sub pœna capitis mulieres amplius tangere non præsumat. Immo ut cautius servaretur id bannum, Capitanii ipsi cum quampluribus Nobilibus eorum exercitus ingressi sunt dictum Casale, & mulieres singulas extraxerunt de loco, illasque in exteriori Ecclesia dicti Casalis dicto Angelo Domini Gualterii custodiendas dederunt, salvas portandas in Binecto, ne majus vituperium sequeretur. Quas idem Angelus honoranter suæ curæ suscipiens, salvas detulit dicto Castro Binecti.

Bitontini autem, Theotonici, Hungari, & Lombardi, collecta universa robba dicti Casalis, & in curribus apposita, ac victualium maxima copia, illa secum duxerunt in prædam. Et ecce mandato Capitaniorum ipsorum ad Casale Turicti dirigitur idem exercitus, proximum dicto Grunio. Quorum homines Turicti sentientes accessum terribilem contra eos, ne simili Casalis Grunii exemplo perirent, vexillum Domini Regis Hungariæ in Ecclesia, & Palatio eorum Domine posuerunt, designantes se fore fideles. Sed in dicto Casali restare minime sunt confisi; sed exeuntes cum robba modica, quam portare secum valuerunt, dimisso Ca-

so Casali per maclas & nemus proximum cum suis mulieribus fugerunt, nemine in dicto Casali restante. Irruit itaque universus exercitus in dictum Casale, in quo nullo invento totum ipsum discurrunt & prædant. Et multi quidem dicti exercitus viri, Latini præcipue, qui loca sciebant, per convicinas maclas & nemus, quærendo incedunt viros & fœminas dicti Casalis, ut eorum robbam & reconditam forte pecuniam eis tollant. Plurimi autem in dicto Casali restantes maximam exinde quantitatem victualium pertulerunt cum equis & curribus, quos portabant, & apud Bitontum ipso eodem die remeare curarunt. Sed quia universam robbam & victualia amborum Casalium prædatorum uno die portari non possunt, sequentibus diebus duobus aliis totaliter prædanda dicta Casalia in manu forti redeunt Bitontini, unde robbam totalem & universa victualia secum detulerunt in prædam.

Post hæc per dies aliquos, insultu dato asperrimo contra Palenses per Bitontinos & exercitum supradictum, Palenses omnes universaliter confunduntur. Quo casu nullus eorum a fortilitiis Castri presumsit exire. Ut autem visum fuit per dictum exercitum dicto castro non posse la de e ornatum fuit per dictos dicti exercitus Capitanios civitatem Bitecti proximam hostiliter obsideri. Et sic sequenti die universus idem exercitus ad obsidionem dictæ properat Civitatis. Ubi per dies quinque in obsidione manentes, scriptum fuit per Concives Civitatis ipsius Domino Becto de Russis Tusco Justitiario & Rectori Civitatis ipsius, quæ Civitas licet . . . . . Domini Cardinalis Sanctæ Mariæ de Monriali, esset dominii, per annuum censum Francisco de Baucio Montis-Caveosi Comiti respondebat, in cujus Comitatus Terris idem Dominus Bectus Rector & Justitiarius præsidebat. Qui literis dictorum Capitaneorum factus securus ad eumdem exercitum securus pervenit. Et habitis cum dictis Capitaneis multifariis eloquiis, Terras omnes suæ jurisdictioni commissas Comitis antedicti, vexillo Domi-

mini Regis Hungariæ decorare promisit. Quod eo tunc, licet animo infidelis, accendit in subscriptis Terris provinciæ Terræ Bari, videlicet Castro Tarzani, Noha, & Aquaviva. Et dum Bitectensibus Civibus loqui vellet, ut vexillum dicti Regis Hungariæ erigeretur in Civitate Bitecti, nescio qua causa dedignati cum ipso Domino Becto, eum abinde lapidibus ejecerunt, & sic licentiatus abiit miles idem. Capitanii vero dicti exercitus, visa duritie Civium dictæ Terræ, olivas & possessiones eorum ignis incendio cremari jusserunt. Quod Bitontini Cives ad ultionem eorum libentius faciebant, & per inductos Magistros dicti Capitanei diversa ingenia lignea & scalas ordinare faciebant, cum quibus violenter possent convincere Terram eamdem. Erant enim in dicta Civitate Cives divites universaliter, contra quos Theotonici & Latini libentius impugnabant, eorum divitias affectantes. Et ecce nobilis quidam vir judex Jacobus Judicis Johannis nomine, Civis Civitatis ejusdem, qui nobilior & ditior erat aliis dictæ Terræ, Civitatis ipsius destructione pensata, quodque ipsa destructio se & suos potius attingebat, damnis propriis & aliorum Concivium corde compatiens, eo maxime quia locum suum egregium palatium Gallitelli videbat penitus dissipari, unde pro faciendis ingeniis lignamina videbat educi, præconsuluit universis Civibus se ipsos reddi Hungarorum dominio, & non amplius destrui possessiones eorum. Quia vero regimen Civitatis ipsius providentia sua totum in manibus dicti Judicis Jacobi consistebat, placuit omnibus tale consilium, Terram ipsam in manibus reddere dominio Hungarorum, ut amplius damna non habeant, quum a nullo auxilium exspectarent. Et sic tali ordine publicato inter universos Concives, de voluntate universorum Concivium commissa est dicto Jacobo sub pactis salubribus restitutio dictæ Terræ. Qui faciens se ad murum, bona fide loqui spopondit alicui loco Capitaneorum exercitus antedicti, per quos missi fuerunt ad causæ ipsius tractatum Nobiles milites

tes Dominus Henricus, & Dominus Paulus de Bitonto, qui teferentes Bitectensium Civium voluntatem, placuit dictis Capitaniis ordo ille. Unde remoto exercitus Bitectenses ipsi vexillum Regium erexerunt, & pro securitate majoris fidei obsides suos dederunt, moraturos in Civitate Bitonti.

Rediit ergo universus exercitus quieturus Bitonti, ubi per dies circa quinque quievit, parans se in obsidionem currere Civitatis egregiæ Barisanæ. Et dum perveniret ad Casale Mudunii, quievit ibidem, in quo nullus supererat homo, sed timore exercitus Barum abierat unusquisque. Unde super Barenses continuus fiebat insultus, licet abinde Barum distaret per milliaria quasi quinque. Et ecce nuntiatum est Capitaniis supradictis, quod Palatinus jam dictus diu recesserat a Civitate Vigiliarum, & apud Altamuram direxerat iter suum; ubi gentem congregaverat plurimam, venturus hostiliter super eos. Positis igitur insidiis opportunis per Capitaneos ipsos, quid esset facturus Palatinus idem, ecce nuntiatum fuit Capitaniis ipsis quod Palatinus ipse cum suo exercitu congregato proximus eis esset, castrametatus in Casale Luseti. Et ecce Nuntii alii duo Casalis Blasignani, quod erat sub dominio Hungarorum, videlicet Simoncellus & Jaconus Angelus, referentes expresse, quod idem Palatinus cum exercitu suo esset in proximo Casale Luseti, cito venturus, ut asserit, super exercitum Hungarorum. Auditis igitur novis jam dictis, subito Dominus Malispiritus & Thomas Pauli, convocatis universis Comestabulis dicti exercitus, & aliis viris expertis armigeris, super adventu Palatini consuluerunt, quid esset agendum. At omnes in communi deliberato consilio se paraverunt ad arma, super dictum Palatinum hostiliter accessuri, honorabilius reputantes aggressuros accedere exercitum Palatini, quam pati insultum exercitus Palatini. Sed antequam exinde eorum exercitus amoveretur, diviserunt gentem ipsius exercitus in tres acies bellicosas; & amoto exinde exercitu versus Lusetum itinere recto, pergunt super

per acies Palatini. Quum autem pervenit idem exercitus ad Casale Blasignani jam dicti, in quo per horam modicam conquiescens, adaquantes equos suos propter calorem intensum, ecce properant nuntii duo insidiatores prope Lusetum positi per jam dictos Simoncellum & Jaconum Angelum, ut viderent successivos actus, Palatini præfati. Qui venientes coram Thoma Pauli & Domino Malispiritu, dicunt: *Ecce totus exercitus Palatini paratus ad arma eques est in multitudine copiosa equitum & peditum, quos plures in majori quantitate vestro hoc exercitu recensemus. Et veniunt festine super exercitum vestrum istum. Sitis ergo parati suscipere bellum. Ecce obviabitis eis in planicie Bitiricti proxima huic loco per milliare unum.* Nuntiatur itaque tale novum per universum exercitum, ut unusquisque se animet ad prœlium convincendum.

Erant autem in ipso exercitu Hungari quasi triginta cum arcubus, qui frementes dentibus inimico exercitui comminanter. Commissum est igitur primum bellum Hungaris ipsis & Marescallo ipsius exercitus cum sociis suis. Qui antecedentes cunctum exercitum, tanto ardore animi fervent inimico exercitui obviare, quod in momento inimico exercitui obviaverunt in campo. Cunctus autem noster exercitus, ut vidit prædictum Marescallum & Hungaros ita properavisse festine, ipsos sequutus est cum velocitate majori, dimissis omnibus peditibus Bitontinis. Sed antequam applicaret ad socios præcedentes, præfati Marescallus & socii, ac jam dicti Hungari viriliter irruerant super dictum exercitum Palatini, quem vi armorum expulerunt a campo. Ubi quum applicuit exercitus noster reliquus, totum illum campum invenit plenum defunctis de exercitu Palatini, uno tantum de dictis Hungaris Andrea nomine in ipso campo defuncto. Quidam autem juvenis Theotonicus nomine Hebinger viriliter irruens super Palatinum, ipsum personaliter comprehendit, & cum aliis tribus sociis illum deferebat captivum. Erat autem Palatinus idem eques solemniter,

ter, super equum unum grissellum, *os aureum* nomen habentem, incomparabilis quidem pretii & magni valoris. Ecce nuntiatur Lodoico Pipino fratri suo, quod Palatinus ipse ferebatur captivus ad Hungaros, qui superveniens in auxilium fratris sui cum sociis aliis quatuor audacter feriit cum lancea super Hebinger supradictum. Quem licet a sella non posset ejicere ictu illo, tamen Palatinus idem equi jam dicti potentia manus suas evasit; quamquam ambos fratres Theotonici & Hungari plurimi sequerentur, nec potuerunt eos comprehendere iterato. Fugiunt itaque ii, qui evadere potuerunt, ad Castrum Luseti, & inibi se ipsos fortificant, & defendunt, quod proximum eis erat. Quod si fortasse, ut existimo, bis tanto longius affuisset, pauci & forte nullus Palatinalis exercitus evasisset.

Occurrit itaque universus noster exercitus circa Casale Luseti, & Castrum, & tanto quidem ardore saeviunt praecipue Bitontini, qui dicti Palatini sanguinem sitiebant, & sui exercitus, quod pro majori parte totum Casale Luseti ignis incendio concremarunt. Salvae tamen restarunt domus illae, quae sub defensione. Castri sistebant. Et ecce dum taliter nostri socii hinc inde procederent, contigit suo fato, Nicolaum de Sterchio vidisse Judicem Thomasium Nicolai de Stasio de Altamura jam dictum, qui cum eodem Palatino Domino suo venerat ad duellum, in manibus Johannis Forlani & Dionysii Hungari dicti Conti casualiter incidisse; eumque volebant penitus decollare, tamquam Regium proditorem. Quem dum dictus Nicolaus cognosceret, dictis Johanni & Dionysio vitam illius petiit, velut sui amici. At idem Judex Thomasius in ultimo vitae termino se cognoscens, appellabat se viva voce esse familiarem & sequacem Angeli Domini Gualterii & suorum. Illi autem honore dicti Angeli & suorum vivum spoponderunt eum tenere. Dictus vero Nicolaus Sterchii veniens ad dictum Angelum & socios, ostendit sic prope nos Judicem Thomasium interceptum. Ad cujus auxilium omnes occurrimus,

& eum de manibus eripuimus, eorumdem, & in nostra comitiva equo nostro & armis fecimus illum esse, ac si de nostratibus esset ipse. Tunc videntes iidem Johannes & Dionysius, quod nos eum quasi media vi tulissemus de manibus eorumdem, dixerunt: *Domine Angele, ecce vestro honore ipsum dimittimus in manibus vestris. Ipsum servate pro nobis, exercitus Regii Capitaniis præsentandum*. Quibus idem Angelus ait: *Et nos ita recipimus eum. Sinite hunc manere nobiscum*. Tunc Judex Thomasius ait: *Domine Angele; supplico, perquiramus inter tantos defunctos, si aliquis sociorum meorum, quos scitis, sit mortuus in conflictu*. Cujus assertionibus annuentes, totum illum campum ivimus perquirendo, nec aliquem invenimus sociorum fuisse defunctum, sed se per fugæ subsidium salvavisse. Videntes autem dicti Capitanii exercitus nostri amplius non posse lædere Palatino propter fortitudinem dicti Castri, jusserunt abinde suum exercitum removeri, & ad Casale Mudunii remeare.

Erat autem hora tunc nostri recessus quasi vespertina transacta. Dicebant autem plurimi ejusdem nostri exercitus coram Capitaniis: *Domini Capitanii, existimamus utile satis exercitum heic firmiter arrestare, quoniam Castrum Luseti forte non esse decernimus, nec victualibus illud credimus esse munitum; & si victualia sint in eo modica, quid sufficient tantæ genti Casalis & exercitus Palatini? Certe videmus quod eos fame aut prælio convincemus. Quos si ceperimus, finita erit guerra totaliter Terræ Bari*. Super quibus Capitanii ipsi cum Comestabulis aliis cogitantes, consulte dixerunt: *Ecce sumus heic in patria æmulorum longe a nostro recupero Bitontino, nosque equites sumus modici, & scimus in Baro equites plures esse. Si forte hac nocte in campo hoc super nos irruant subito cum reliquo exercitu Palatini, de facili hinc inde pugnabimur, eritque nobis damnum & dedecus personarum. Et ubi de convicto bello gaudemus, si heic stabimus, & sinistrum eveniat, erimus valde tristes. Est etiam aliud ratio-*

tionabile, quo heic esse nequimus; quod in isto campo aqua nobis non est, nec Terra vicina, ubi possimus victualia comparare. Et sic versus Mundunium, dimissa obsidione Luseti, rediimus ipsa die. Palatinus vero suique Theotonici & sequaces, exercitus nostri sentito recessu, post Solis occasum de Castro Luseti recessit expresse, & versus Barum abiit recta via, credens se ex persequutione inimicorum Barum intrare, & Terram ipsam Principatus nomine possidere. Sed vana cogitatio sua fuit, quia quamvis Barenses Cives praescirent casum belli Palatini jam dicti, tamen ejus pensata malitia, ne tali praetextu Terram intraret eam Principatus nomine possessurus, ipsum intrare nullatenus permiserunt. Videns autem Palatinus nil sibi prodesse pensatam malitiam, versus Vigilias tota nocte festinus accedit, ubi Hungaricis territus ictibus vovit & detestatus est, se tamdiu uno pede discalceato manere, usquequo amissam Principatus sui in Luseto Banderiam, & verecundiam passam devictionis in bello vindicet super Dominum Malispiritum, supradictum. Nec diu exinde curavit exire.

Publicatur itaque in momento per universam Provinciam devictio Palatini jam dicti, & dicto exercitui Hungarorum laus victoriae semper crescit. Nos autem sequaces Angeli Domini Gualterii ad Casale Mudunii cum universo Hungarorum exercitu applicantes, quia ut praescribitur uxores nostras & filios in Altamura habebamus, cogitavimus illas eadem nocte accedere delaturas Bitontum, ne propter casum belli Palatini jam dicti Palatinus idem illas nos prohiberet inde ejicere, & exinde vituperium sequeretur. Diximus eidem Angelo apud Altamuram nos propterea accessuros, & dictum Judicem Thomasium portare nobiscum expeditionis nostrae causa majoris. Placuit enim dicto Angelo ipse noster accessus. Et prima quidem noctis vigilia eques fuimus parati ad iter Ego, Ciccus de Gregorio, Cocella, Cola de Sterchio, Robertus de Bucca: Curullus Judicis Martucii, Johannes de Abriola, & alii usque ad duodenum numerum, quorum

rum nominum non recordor. Et tota ipsa nocte ambulantes pervenimus hora Auroræ prope Altamuram. Tunc Judex Thomasius ait: *Ecce sumus prope Terram. Sinite me præcedere, & veniat Ciccus mecum, & videbimus, si in Terra est tumultus Populi pro conflictu. Quod si intrare vos secure noverimus, mittam pro vobis. Sin autem, caute tractabo exitum mulierum vestrarum & filiorum. Estote ergo heic in locis remotis, quousque ad vos nuntium remittam, vel Ciccum*. Et sic fecimus. Abiit ergo Judex Thomasius & Ciccus cum eo. Sed præcedens Judex Thomasius, adhæsit se portis Terræ, & audivit universos lugentes & dolentes de devicto bello sui Domini Palatini, suorumque quamplurium Altamurensium Civium, qui ejusdem belli fuerant in conflictu, nondum ad eorum domicilium reversorum. Et licet eadem nocte aliqui modici Cives sui, unus post unum rediissent ad Terram, qui prædixerant casum belli, tamen ex illorum relatibus universi credebant, reliquos, qui non redierunt, periisse in bello, præcipue Judicem Thomasium supradictum. Quem quum viderunt aliquali spreto dolore, præ gaudio lachrymabant, sic universaliter diligebatur in Terra. Et interrogatus quomodo manus evaserat Hungarorum, laudavit se, quod auxilio Angeli, & suorum inimicorum manus evasit, nosque eum eousque sociavisse, velleque intrare nos petiit Altamuram. Cui responsum est: *Placet nobis: intrent securi*. Tunc Judex Thomasius convocans dictum Ciccum induxit eum in Terram, & commisit cuidam nuntio partis suæ, quod nos in tali loco repositos secure convocaret ad Terram. Accessimus igitur & nos post eos, & Terram ipsam ingressi sumus audacter, & unusquisque ad nostrarum domos accessimus mulierum, quas timore devicti prœlii invenimus semivivas, quum in eis duplex timor inesset; primus quidem quia in bello quis renascitur, nec in bello sanitas est; & secundus quia in Terra erant Palatini devicti, ne ipsæ nostra injuria retinerentur vituperandæ ibidem. Quæ ut nos viderunt, præ nimio

gau-

gaudio lachrymantes eas abinde petierunt educi, & apud Bitontum salvari.

Ecce hora prandii facta nuntiatum fuit mihi Notario Dominico per quemdam fidum meum amicum nomen habentem Notarium Thomasium de Juliano dicentem: *Notarie Dominice, præparate vos exire de Terra cum uxoribus vestris tam cito si potestis, vel sine, quoniam rumor maximus est in Terra clamantis Populi contra vos, quod inimici vos estis nostri Domini Palatini, & in sua devictione fuistis velut æmuli capitales, & hic rumor est modo præsens coram Riccuccio de lu Rubio Capitanio hujus Terræ, & proinde expresse requiritur, quod vos capi præcipiat de personis, licet Capitanius idem, ut arbitror, verbis talibus non dat locum. Est etiam ibidem Judex Thomasius, quem salvastis, & sui sequaces, qui pro vobis perfecte loquuntur. Sed quia effrenis est ira Populi, post tumultum inceptum, consulo igitur, quod donec universus Populus, qui nunc in Castro consistit, super talibus ratiocinans cum Capitanio memorato, sociis tuis dicas, & paretis vos Terram exire*. Tunc ego convocatis aliquibus sociis, & omnibus adunatis dixi hæc eis verba mihi prolata. Et ecce Judex Thomasius ad nos veniens eademmet verba retulit nobis, ut nos ipsos pararemus ad iter, quia ipse & socii sui aptus erat nos sociare longo itinere. Erat autem idem Riccuccius Capitanius consanguineus Angeli Domini Gualterii, qui suo amore & honore statim ad nos quemdam famulum suum misit occulte, eadem nobis verba dicendo. Nos autem pari timore compositi, paratis armis & equis, mulieres nostras & filios per diversas vias præcedere fecimus versus Portam Barisanam vocatam, sociata quibusdam nostris benivolis. Et quum scivimus illas esse in Porta, subito eques fuimus juxta illas, & Portam ipsius Terræ exivimus, licet adstantes ibidem modici rugirent de nostro recessu, Capitanius vero idem velut noster perfectus amicus, vitiose per verba ducebat Populum, usquequo scivit nos fuisse egressos. Et ecce

ce nuntiatur universo Populo, quod nos egressi eramus a Terra, & factus est tumultus maximus clamitosus. Tamdem quievit Judex autem Thomasius, & quidam sui socii eques nobiscum adstantes, nos usque ad Menam sociaverunt, & abinde redeunt Altamuram. Nos autem ipso die, & nocte sequenti Bitontum pervenimus cum nostris uxoribus gratia Jesu Christi, & sic tantis diversis imminentibus casibus nostros eripuimus filios & uxores.

Pervenit itaque ad aures Domini Malispiritus, quod, Judex Thomasius jam dictus abierat una nobiscum de voluntate dicti Angeli contra conscientiam Capitaneorum exercitus Hungarorum. Quo sequutum est, quod vocato coram dicto Milite & Thoma Pauli Angelo supradicto, idem Angelus constitutus est de persona per Capitaneos ipsos dicentes: *Domine Angele, ut quid præsumsisti abire Judicem Thomasium de Altamura Regium proditorem presonerium nostrum? Scimus enim, ipsum se potuisse redimere Florenis quingentis & ultra, aut Terram Altamuræ suo tractatu in nostris manibus nos habere. Petimus ergo te quod aut dictum Judicem Thomasium in manibus nostris reddas, aut Florenos quingentos nobis exsolvas. Et interim nostro te volumus carceri detinere*. Et tunc jusserunt, ipsum in carcere hospitii dicti Marescalli curialiter commorari. Remanserant autem cum eo absque nobis Domnus Guilielmus frater meus & alii plures. Sed plurimi nostri socii audita fama detentionis ejusdem Angeli, Domni Guilielmi, & aliorum quorumdam sociorum, se ipsos recondere cogitarunt, furorem vitantes in puncto. Et tunc arrestati fuerunt equi, arma, & robba dictorum Angeli, & Domni Guilielmi, & aliorum interceptorum. Viri autem Bitontini, Nobiles siquidem Milites Dominus Herricus & Dominus Paulus, Ciccus Domini Sergii, & Leo Castanea, plurimique alii Bitontini ad eosdem Capitaneos protinus accesserunt dicentes: *Domini Capitanii, ecce audivimus dici, vos de persona perstringi mandasse Angelum Domini Gualterii, & socios fideles Regiæ Majestatis.*

Ut

Ut quid hoc contra eos egistis? Quibus ait Dominus Malispiritus: *Ecce eum in prodimento concepimus, quod Judicem Thomasium de Altamura, per quem Terram Altamuræ sperabamus habere, absque nostra conscientia permisit abire. Et ubi hoc non potuisset per eum fieri, solvisset nobis pro suo rescacto Florenos quingentos, quos in gagiis stipendiariorum nostri exercitus solvissemus. Petimus ergo eum, quod aut dictum Judicem Thomasium in manibus nostris resignet, aut solvat pro eo Florenos quingentos.* Quibus illi: *Placet vobis, Domini Capitanii, quod cum eodem Angelo super causa loquamur?* At illi eis: *placet*. Qui ad eumdem Angelum accedentes dixerunt: *Domine Angele frater & affinis carissime: ecce loquuti fuimus modo cum Thoma Pauli & Domino Malospiritu, ut quid te constringi mandarunt, & nobis dixerunt ob caussam præscriptam. Sicque ignorantes nos, quid fuerit respondendum, rogavimus eos, ut nos vobiscum permitterent loquuturi. Cogitemus itaque simul, quale sit remedium adhibendum liberationis vestræ.* Qui respondit: *Hoc mane, quando me constringi jusserunt misero fato meo, volui meam justam, ut existimo, excusationem proponere: sed noluerunt me audire, quia credunt me magnum habere thesaurum, & occasionem quæritant contra me, qua me valeant devorare. Sed adhuc spes mea consistit in Deo, quia veris amicis cum veritate juvabor. Scitis enim me & meos sequaces & socios causa Regiæ fidelitatis servandæ esse per inimicos Regios a Terra nostra originis effugatus, bonisque nostris omnibus dissipatos, fuisseque continuo in servitiis Regis ad nostras expensas, velut perfectis fideles. Numquid tam moleste ferunt Capitaniis isti si dictum Judicem Thomasium abire consensi? Nonne salubrius fuit illum abire permittere, qui partialitatis meæ fuit continuo, licet innobilis, non nobilis, sicut credunt, ut per liberationem suam uxores & filii, matres & fratres meorum sequacium, qui post recessum nostrum a Terra Gravinæ se ipsos pœne salvare potuerunt in numero quasi quinquaginta? Sed novit Deus. Ego pro me suum ignoravi recessum. Sed hoc or-*

ordinaverunt ii socii, qui secum iverunt, qui eorum in Altamura uxores & filios habebant annexos causa salutis eorum. Non enim hoc debet Dominis displicere, quod pro uno homine sic dimisso tanta eorum familia salvaretur. Audio tamen, benedicto Deo, dictos meos socios, qui pro mea sequela destructi sunt, in Civitate Bitonti eorum tantam familiam salvavisse. Amodo enim si proinde me mori oporteat. lætus ero. Etiam nonne meo servitio & meorum sociorum sequacium tanta merui, ut unum saltem hominem partialitatis meæ valeam in conflictu salvare? Quid ego servimus, quum nostrum servitium sit ingratum? Et ut dicunt iidem Capitanii, quod si ipsum haberent in manibus, aut suo tractatu Terram Altamuræ haberent, aut Florenos quingentos, quod forte vos creditis esse posse; unde scitote firmiter, quod Judex Thomasius modica conditionis est homo. Pater ejus fuit artifex aratrorum, in bonis non possidens quod valeat decem nummos: Nec stabilium nec mobilium est possessor. Unde ergo solvere poterit, quum eum haberent in manibus, florenos quingentos? Quod autem credunt, pro eo posse Altamuram haberi, hoc nullatenus credant ipsi, quoniam Capitanius in Terra est, & diversus Populus maximus in eadem. Hic autem quasi alienigena loci tenetur, nec de suo carcere quis curam haberet. Vana, inquit, *est cogitatio eorumdem. Sed ut video sumta occasione hac contra me credunt a me posse exigere pecuniam supradictam. Sed Deus scit, quomodo egressus sum a Civitate Gravinæ mendicus, tam ego, quam mei sequaces. Ecce audivistis perfectum cor meum. Potestis hæc verba Capitaniis ipsis seriosius vos referre. Forte spero cum Dei auxilio vestris intervenientibus precibus liberari. Sed recordor, ut super iis primitus conferatis cum Thoma Pauli, quam cum Domino Malospiritu prænotato.*

Abierunt ergo Nobiles illi ad Thomam Pauli jam dictum, & super causa loquuti sunt cum eodem, præscripta omnia ei seriatim dicentes; quibus Thomas Pauli ait: *Tædet me, novis Deus, displicentiæ illatæ Angelo ipsi; sed hoc* pro-

procedit ex malivolo corde Malispiritus. Sed volens voluntati suæ aliqualiter assentire in primo furore, assensi dictum Angelum detineri. Non enim credatis vos, quod ipsum consentiamus affligi, quum eum valde carissimum habeamus. In uno verumtamen Angelus ipse simpliciter peccavit, quod debuit de illius recessu nostram conscientiam informare. Cui Dominus Herricus respondit: *Domine Thomas æstimo, quod si vobis de illius recessu conscientiam fecissent, vos eum nullatenus consensissetis abire. Et si restasset tunc recessus illius, tota familia sequacium dicti Angeli in Altamura degens de facili periisset. Sicque pro salvanda eorum familia non solum vobis displicere sunt ausi; sed personas eorum in Terra Domini Palatini devicti inducere præsumpserunt. Ad tantam desperationem eos induxit eorum dilectio filiorum.* Tunc Thomas Pauli post diversa ratiocinia habita super causa dicit illis: *Faciamus Dominum Malispiritum invocari, & quemadmodum nobis hæc verba dixistis, coram eo seriosius redicatis. Et sic ordinabimus, quod sit dignum.* Misit itaque nuntium suum Thomas idem Hungarum quemdam ad Cabannam seu Tentorium dicti Militis vocare illum, ut accedat ad eum. Tunc abiit Miles idem, & cum dictis Nobilibus Bitontinis ratiocinans super causa, pluribus hinc inde filacteriis allegatis, tamdem de voluntate Capitaneorum ipsorum vocatus est dictus Angelus coram eis, coram quibus præscripto modo alloquens se rationabiliter excusavit. Tunc jusserunt Capitanii ipsi dictum Angelum liberari, & socios ejus stantes equis & armis eorum omnibus restitutis. Verumtamen quia Capitanii ipsi rubore convicti recognoverunt sine justa causa eidem Angelo enormiter deliquisse, dubitabant ne dictus Angelus & socii sui, qui erant in numero equites sexaginta. Subito derelinquerent suum exercitum, & alio secederent moraturi, adstrinxerunt eumdem Angelum sacramentum præstare in manibus eorum, quod ab eorum exercitu non recedet ipse & socii absque sua licentia vel mandato. Quod idem Angelus voluntarie fideliter præstitit & juravit.

Nos autem, qui in Altamuram iveramus pro nostra familia, ut præfertur, postquam Bitontum pervenimus, audivimus hæc omnia fore pro nobis contra dictum Angelum, & restantes cum eo socios innovata, & dubitabamus ad exercitum nos redire. Tandem percepimus, quod eidem Angelo & nobis per dictos Capitaneos fuit omnis culpa remissa.

Procedit igitur idem exercitus ad obsidionem Civitatis Barensis. Et ecce ab universis Casalibus Terræ Bari ad exercitum ipsum currunt cum gente, & grassiis opportunis, quorum dominio subditæ redduntur, Cassanum, Bitrictum, Cileæ, Capursium, Montoronum, Balenzanum, Canetium, Nona, & alia loca plura, & mittunt ad eos pecuniam generalis subjectionis debitæ per eosdem. Unde de mandato Capitaneorum ipsorum generale guastum fit hominibus Barisanis in eorum vineis & olivis. Erat autem in Baro Archiepiscopus Barensis nomine Bartholomæus Neapolitanus de domo Caraffæ, qui sub magna tyrannide Barum tenebat, de damnis Concivium in olivis & vineis factis modicam curam habens. Et ecce subito præfatus exercitus inde movetur, & super Rotulianum dirigitur cum furore, cujus Cives promti ad arma viriliter defendere se opponunt. Erat autem intus Rotulianum Provincialis quidam, cujus nomen ignoro, qui Thesaurarius Terrarum Beati Nicolai de Baro erat cum modicis familiaribus suis. Qui ut vidit Populum Terræ non posse resistere exercitui Hungarorum, effugere cogitavit. Corrumpitur itaque Populus Terræ, & in bello deficiunt, fossatorum fortilicia derelinquentes; & multi quidem timore correpti reconditúros se pergunt, & Plurimi ad Ecclesiam & Campanile se ipsos fortificaturos accedunt. Tunc universus exercitus corrupto Populo Terræ, in manu feroci Terram ingreditur miseram; & si quis inventitur masculus in eadem carceri alligatur. Mulieribus autem jussum est ut nulla fiat injuria, sed salvas a Terra exire permittant. Sed quia diversarum nationum

tionum homines erant ibi, plurimæ præcipue virgines violantur, eratque in Terra ipsa planctus & stridor maximus utriusque sexus hominum dictæ Terræ. Nec erat qui compateretur stridentium puerorum. Maxima strage fit undique robbæ & vini Civium miserorum. Et multi quidem gladiis perimuntur crudelium percussorum. Occurit itaque universus exercitus ad Campanile Ecclesiæ convincendum, in quo magna pars Civium dictæ Terræ se fortificare occurrerat. Sed profuit nihil eis, quoniam licet desuper jacerent impassibiles lapides ad inferiorem exercitum, tamen virorum ingeniis quis posset resistere? Quia ligna plurima supponi fecerunt, ignem & oleum inducentes, & tanto altius flamma transcendit & fumus, quod miseri, qui sursum stabant, clamare cœperunt: *Domine miserere: ecce dominio vestro nos ipsos reducimus*. Et quum Malispiritus vellet se ostendere loquuturus cum illis, quidam Villanus impius lapidem maximum desuper jaciens parum percutiens eum in facie, cecidit lapis ille. Tunc Malispiritus majori furore commotus ignem fortificari præcepit, eos penitus combusturum. At illi superiores magis ac magis clamabant: *Domine miserere*. Moti igitur pietati Capitanii ipsi, & totus exercitus ignem cessare jusserunt, & viri illi per appositum per eos assericium descendere incœperunt. Ut autem singuli fuere descensi, carceri sunt ligati, se ipsos pecunia redimendi. Stetit autem dictus exercitus in Terra ipsa per dies novem & ultra, in qua victualia plurima, vinum, & innumerabiles divitiæ sunt inventæ. Et vere, ut æstimo, nulla Terra provinciæ Terræ Bari esse potuisset tanta fertilitate repleta, ut fuit illa. Mulieres itaque dictæ Terræ, quæ suo pudore salvæ fuerunt, sociatæ remissæ sunt cum filiis parvulis usque Noham. Infra quos dies tantus concurrit Populus Bitontinus, & Nohæ, aliarumque Terrarum & locorum fidelium Regiorum, quod totam robbam, vinum, & victualia præter ea, quæ ad usum exercitus sunt consumta, modico pretio compararunt. Consum-

tis itaque quasi omnibus victualibus & vino Terræ præfatæ, ad petitionem Civium miserorum ad Terram ipsam redire petentium, universus inde recedit exercitus, & recto tramite ad iteratum insultum redit Barensium.

Et ibidem per dies aliquos existens in eisdem olivis & vineis damnum inferunt satis grave. Erat autem tunc proximum tempus vindemiarum quasi circa finem mensis Augusti Anni II. Indictionis. Et tunc prænominati Capitanii formatis per me literis scripserunt Barensibus Civibus in hæc verba: *Scitote Cives Barenses, quod perducto ad notitiam nostram, quod vos præsenti vindemiarum tempore habituri estis vini maximam ubertatem, quod absque magno auxilio gentium recolligere totaliter non potestis: ecce propterea vestris compatientes laboribus & expensis in vindemiis vinearum vestrarum gentem induximus copiosam, cum qua ad expensas Domini nostri Regis Hungariæ, Hierusalem, & Siciliæ tam cito speramus reponere integre in torcularibus uvas vestras. Parate igitur vasa vestra reparationibus opportunis, in quibus mustum, quod vobis mittemus, reponere valeatis. Quia ergo pro vestro commodo & expeditione vindemiarum vestrarum venimus in hunc campum, facite quod dignum sit laudis ejusdem Domini nostri Regis. Aliter nec vinum nec oleum recolligere vos credatis.* Ad quas literas responsum fuit per Archiepiscum & Populum Barisanum per certa inania verba blanda, statum suum pacificum prorogantes. Quorum Capitanei ipsi dilatoriis verbis cognitis ad majus priore guastum agendum Bitontinum Populum induxerunt, qui causa ultionis damni eis illati quondam per Palatinum jam dictum obsidionis eorum tempore, vindictam super Barensibus sitiebant. Tunc Bitontini licentia habita devastandi quasi usque ad muros Barensium deridentes adibant: *Recordamini Barenses Cives, Domini nostri Regis rebelles, quando cum Palatino Principe vestro in obsidione venistis Civitatis fidelissimæ Bitontinæ? Quando cum universis Casalenis vestris universas cepas & nostra folia ab hortubus exstirpastis, & pro no-*

nostra ira majore deridendo clamabatis: ò Bitontini exite, colligite de cepullis? Immo quod deterius agebatis, nostras cepas & folia projiciebatis hinc inde? Merito igitur verborum illorum & actuum, quos egistis, ecce amore vestro ad nostras expensas venimus vindemiare vineas vestras, & vicinas arbores vestris muris ecce nostris gladiis expurgamus. Alii autem nostri socii ecce in beneficium vestrum tamquam rebellium olivas vestras & vineas consumunt gladiis, & igne comburunt. Exite igitur cum animalibus, & utribus, ad vasa vestra vinum deferre, & oleas albas in hydriis veniatis eligere conservandas. Hoc sero videbitis etiam & tota nocte in olivis vestris luminaria maxima ad honorem & decus coronationis Domini vestri Regis. Credimus enim firmiter quod priusquam ab hoc campo noster recedat exercitus, de damnis per vos dudum nobis illatis in centuplum vindicabimur super possessionibus vestris, pro ut supra, Casalenis omnibus vindictam sumsimus pleniorem quibus totalem robbam tulimus & domicilia eorumdem in vituperium vestri Regis.

Stupebant autem Cives Barenses verbis prolatis hujusmodi, frementes dentibus in eosdem, quum non auderent muros Civitatis exire. Stetitque exercitus idem in obsidione eadem per dies quasi decem, ubi inæstimabile damnum illatum est in vineis & olivis. Et ecce nuntiatum fuit dictis Capitaniis, quod licet Casale Carbonariæ proximus inhabitetur, tamen Palatium seu Castrum loci ipsius per decem latrunculos custoditur, qui habitatores Ciliarum & locorum aliorum fidelium Regiorum sæpe perturbant. Contra quos subito movetur exercitus, & eos in dicto Castro obsedit. Venerunt itaque universi habitantes in Ciliis dictum Palatium impugnare, qui cum eorum fundis lapides jacientes in tantum defensores Palatii confundebant, quod vix eorum aliquis extra mœnia videbatur, ut cum balistis jacere in nos possent. Tunc videntes Theotonici nostri exercitus defensores Palatii defensioni deficere, scutos & arma secum habentes, sub dicto Palatio se supponunt, & caterva-

vatim sistentes ut unus alterius, si contingeret, ictum ferret, invenerunt quamdam Portam parvam fabricatam dicti Palatii, & eam cultellis feritoriis desabricare cœperunt. Quam dum desrabicarent, Custodes Palatii hoc videndo intolerabilibus lapidibus defendere incœperunt Portam eamdem. Quorum ictibus quidam Theotonicus Petrus Contifrex nomen habens, tibiam ruptam habuit valde male. Qui exinde vi levatus ductus est apud Bitontum ad medici curam, non tamen quod pro ictu illo Theotonici reliqui recessarent. Sed penitus desabricaverunt Portam jam dictam, per quam intrantes Palatium armorum potentia saliunt ad custodes, qui in superiori Turris cacumine consistebant. Et ipsis applicitis super eos cum eorum ensibus crudeliter ferierunt, projicientes illos a summo usque deorsum. Erat autem paratus ignis sub dicto Palatio, & sicut mortuus aut vivus projiciebatur ab alto, ita ponebatur in ignem. Facta est autem eorumdem Custodum vindicta crudelior, & totum illud Casale igne comburitur, ut nullum in eo domicilium superesset. Deinde sublata universa robba & victualibus, quæ erant in Palatio memorato, ignis immittitur in eodem, quod in momento combustum est ad damnum & dedecus Macciocti de Carbonaria sui Patroni rebellis.

Et dum adhuc ibidem consisteret idem noster exercitus, viri circumstantium Villarum & Casalium Syndicos suos mittunt, Turrum videlicet, Castellanum, Maulum, & Casa Maxima; debitum jus Curiæ generalis subjectionis in subsidium exercitus exhibentes. Tunc Capitanii ipsi videntes, quod in Civitate Bari minime lædere poterant, nec eam convincere damnorum terrore, iteratum transitum faciens ante Barum, majus intulit damnum. Et exinde amoto exercitu pervenerunt Bitontum per dies aliquos quieturi. Ubi dum essent, cogitaverunt Capitanii ipsi versus Cauratum dirigere gressus suos. Erat autem tunc principium mensis Septembris Anni sequentis III. Indictionis. Ut autem Barensis Archiepiscopus & cives senserunt dictum exerci-

citum perlongatum, accesserunt ad Casale Cilearum jam dictum, & illud penitus dissiparunt. Et similiter fecerunt Casali Blasignani. Castrum vero Blasignani, quod semiforte tunc erat, verbis blandis proditoriis acceperunt, illudque custodiæ Domini Johannis filii Macziocti de Carbonaria commiserunt. Qui Castrum ipsum pro se fortificare curavit, in quo Abbatem Guillielmum fratrem suum imposuit, & latrunculos decem cum eo, qui una cum Palensibus super Bitectenses & Bitontinos sæpius impugnabant. Portaverunt autem dicti Barenses Caporales dicti Casalis Blasignani captivos in Baro Simonellum & Jaconum Angelum supradictos & alios plures, & post paucos dies eidem Simonello, & cuidam alteri Antonio nomine manus incidere mandaverunt.

Et ecce nuntiatum est dictis Capitaniis nostri exercitus in obsidione Caurati morantibus, quod Archiepiscopus Barensis & Populus prædicta Casalia destruxerunt. Illi autem, quia vanus erat succursus eorum Casalibus dissipatis, condoluerunt de causa, nec proinde de Cauratina obsidione cessarunt. Concurrunt itaque ad dissipationem totalem Cauratinæ Terræ universus Populus Andriæ, Trani, & Baruli; & maxima pars Bitontinorum Civium erat ibi. Erat autem Terra ipsa Caurati magnis fossatis duobus circuita circumquaque, multisque defensionibus seu berdescis. Eratque intus eam Capitanius quidam pro parte Domini Lodovici, Andreas Patronus Tuscus nomen habens. Qui continue cum aliis Civibus de opportuna defensione curabat. Capitanii vero dicti exercitus ab exteriori parte trabuchos quatuor erexerunt, per quos continuo nocte dieque impassibiles lapides jaciuntur. Sed, ut tunc vidi, existimo nunquam pro trabucco Terram posse acquiri, quoniam trabuccus non ad aliud bonus est, nisi in acquisitione Castrorum, licet ex ictibus trabuccorum ipsorum & fractionibus lapidum, quos jaciebant plurimi periissent homines in berdescis, & berdescas plurimas infregissent. Fece-

cerunt etiam Capitanii ipsi diversa ingenia lignea praeparari, pontes, castra, scalas, gattos, & mantellos, fundas plurimas, & balistas, & ligna plurima, seu frascas incidere, ut cum eis & ex eis fossatis adhaereant, & fossatos faciant onerare. Quibus paratis infra dies quasi quindecim per universum exercitum undique datur insultus, & tanto cum ingeniis ipsis fossatis ipsis adhaeserunt, quod frascas plurimas in primo fossato in momento miserunt, & cum Terra illud penitus impleverunt. Et impingentes amplius currum pontis in berdescis adjungebant caput pontis ejusdem, sub quo Theotonici & Latini plurimi permanentes cum zappis in manibus secundum fossatum pro viribus onerabant, licet lapidum ictus plurimi jaciebantur in illos. Erant autem super Castra lignea nostri exercitus noster socius Nicolaus de Sterchio, & alter socius de Bitonto, balistarii valde boni, & superius in cacumine castrorum ipsorum viri duo, qui dirissimos ictus lapidum jaciebant desuper Cauratinos. Unde retulerunt mihi & omnibus palam dicti balistarii duo, nosque vidimus, plures Cauratinos pugnantes contra nostrum exercitum multos cadere suarum ictibus balistarum, quod unusquisque eorum, dictus videlicet Nicolaus, decem & octo arma projecerat cum balista, per quos decem & septem viros percussit ab ore usque ad frontem, dum ad bardescas se faciebant, ut jacerent. Habebant autem ex interiori parte Caurati Castrum aliud ligneum non sic altum, ut nostra erant, cum quo erga nostra Castra cum balistis & lapidibus repugnabant. Super quo dum hora praelii quatuor sisterent pugnatores, ecce subito ictu trabucci periit Castrum illud & viri. Sed ut verius alloquar, numquam desperatissimos pugnatores tam vidi, non curantes trabuccorum ictibus lapidum nec etiam balistarum. Sed si unus aliquo ictu cadebat, alter suo loco surgebat ad pugnam. Duravit autem insultus crudelior a Solis ortu usque quasi ad meridiem diei illius. Et ecce quasi desperati Cauratini in Castro ligneo & ponte, per quem Jannoctus Brancasius

casius & Andrisani sui pugnabant, qui adhæserant in fossatis, paratis vasis apium veteribus, igne plenis super pontem miserunt, & deinde super alium pontem, quo Theotonici nitebantur intrare ignem similem immiserunt. Barulitani igitur Cives, qui in prœlio illo erant, nescio qua de causa cœperunt a bello desistere, immo recedendi se ipsos parabant. Ut autem Theotonici & viri alii viderunt Barulitanos relinquere prœlium, conturbati nimium, prœlium similiter dimiserunt dicentes: *Ut quid vos, qui regionis hujus estis, & quibus damnosa est Terra ista, in puncto Terræ acceptæ bellum dereliquistis incassum? Revertite nobiscum ad pugnam, quia statim habebimus Terram.* At illi una cum Tranensibus lega facta clamabant: *Amodo tædet nos potius impugnare. Pugnet quis vult. Nos autem intendimus pugnam dimittere, & ad domos nostras accedere quieturi.* Et per hæc verba rumor verborum maximus crevit in nostro exercitu. Unde Cauratini facti securi in dictis pontibus ligneis ignem plurimum immiserunt, quo combusti sunt in momento.

Ex illis itaque natis verbis insultus dimittitur ab omnibus nostri exercitus, ita quod non nisi in dictis Castris remanserant balistarii illi duo, quos nisi nostra societas succurrisset, vere fuissent ibidem occisi. Credat igitur unusquisque, quod si hora illa Barulitani & Tranenses non dimisissent: id prœlium, sed corde pugnassent, hora modica potiori Terram potentialiter assumsissent. Unde ergo causa processerit, quilibet ignoravit. Tunc ira commoti Capitanii dicti exercitus, quia videbatur eis dictos Barulitanos in hoc quidem falsum committere, providerunt utilius, non esse amplius in campo morandum, licet ex interiori parte Cauratini Cives essent pestifera fame gravati. Cessato itaque universo insultu, & per unumquemque armis depositis, præfati Capitanii videntes, quod in dicto campo non possent Latinos potius retinere, in vineis Cauratinorum guastum mandaverunt inferri per totum eumdem diem, quo non sine damno rebellium inde rece-

 dere

dere viderentur, licet Andrisanus Populus & Tranensis vinum mustum plurimum ex dictis vineis eduxissent. Tunc in momento universi viri exercitus cum furore accedunt cum eorum gladiis per vineas universas, & tota quasi ipsa die magnum damnum inferunt vineis supradictis. Et ecce pulsantibus buccinis unusquisque ad tentoria rediit, & collecta universa robba exercitus ipse recessit, & versus Tranum universi Theotonici redeunt quieturi.

Erat autem tempus vindemiarum; & tunc Tranenses petierunt ad eorum gagia Banderias duas Theotonicorum, vel omnes Theotonicos ibi stare, usquequo uvas colligerent de vineis, ut vinum vasis reponant, quoniam nisi auxilium eis adesset, Palatini timore, qui in Vigiliis morabatur, vindemiare non poterant. Tunc universi Theotonici per dies octo ibidem stare promiserunt, ut Tranenses vinum reponant. Erant autem nobiscum plures Bitontini, qui etiam petitis duabus banderiis Theotonicorum apud Bitontum simul abiimus. Quorum auxilio & nostrorum habitantium in Bitonto vinum vinearum ipsarum reposuerunt in vasis. Et sic divisis hinc inde Theotonicis & armigeris aliis cessavit exercitus Hungarorum. Noscat igitur unusquisque, quod si præfatus exercitus, ut præfertur, per præscripta loca non ivisset hinc inde super infideles ejusdem Regis Hungariæ, vere Civitates omnes, quæ in partibus Terræ Bari consistunt, & erant pro Rege jam dicto, de bonis exterioribus consumtæ fuissent ex impugnationibus æmulorum.

Palatinus vero stans in Vigiliis, ut præfertur, sciens quod exercitus memoratus esset hinc inde diffusus, & quod Dominus Malispiritus in Andria quiescere rediisset, cogitavit cum suis Theotonicis & armigeris contra Barulitanos & Tranenses guerram facere, potiorem semper habendo curam, qua posset injuriam vindicare, quam passus est in Luseto, per quam adhuc nudato pede manebat. Et equitans uno die, nocte se reposuit in vineis prope Barulum cum equitibus quasi ducentis. Ecce lucescente hora quasi Ter-

Tertiarum præcursores misit prædare & capere viros & animalia, egressos a Terra; qui dum in Barulo sentirentur, multi quidem Populares armis acceptis currunt post illos hostiliter insequendo. Sciebat autem Palatinus, quod in Barulo nullus restaverat armiger qui sibi obviare posset in campo. Et sic præcursores sui, qui ante Terram venerant prædaturi, fugere se fingentes præibant, usquequo insequentes viros educerent a fortilitiis Vinearum usque ad litus maris. Illi autem, qui a fortilitiis Vinearum eorum infortunio recesserunt, superveniente eis reliqua militia Palatini, quæ post ipsos restaverat imboscata, capti sunt in momento, in numero centum decem. Tunc Palatinus ipse tantis viris acceptis Barolitani Populi lætus valde factus est ultra quam dici possit, credens pro illis Barolitanam Civitatem habere. Et rediens juxta Terram, universi homines Baroli clausis januis Civitatis super muros saliunt se tueri. Videns autem Palatinus se vana gloria sperata deceptum, credidit se intrare locum Sancti Francisci adstantem muro Civitatis ipsius. Sed defensores invenit ibidem Fratres Minores, qui super Ecclesiam ascenderunt, defensuri portæ ingressum. Viri autem Baroli cum eorum balistis ingressum portæ desuper mœniis defenderunt. Et sic confusus Palatinus idem inde recessit, portans secum captivos jam dictos, ad Ecclesiam Sanctæ Claræ Ordinis Monialium se contulit quieturum longe a dictis mœniis jactibus tribus balistæ. Et ibidem hora maxima conquiescens, quasi victoriam magnam habuisset, ibidem nudati pedis tamdiu votum persolvit, & novæ Militiæ subtelares induit pedes suos, afferens: *Ecce de illata nobis injuria devictionis Luseti victorialis principii data est nobis arrha. Gaudeamus itaque universi, & animemus nos ipsos contra Hungaros, & infideles Regios superandos; quoniam ecce videmus eos esse dispersos, & eorum potentiam diminutam*. Et his dictis glorians se, superbis pulsatis buccinis, rediit apud Vigilias. Tunc Barolitani Cives de captione tantorum suorum Civium condolentes, mise-

runt apud Manfredoniam, quo accesserant Hungari universi, & ad Thomam Pauli, qui erat in Castro, significantes eis insultus factos per Palatinum contra eos. Et requirentes eos, quod in eorum auxilium pervenirent, si salvam habere cuperent Barulitanam egregiam Civitatem. Ad quorum clamorem ecce perverunt Barulum Thomas Nicolosi, & Dionysius Contus cum sociis viginti Hungaris. Et ecce post duos aut tres dies nuntiatum fuit per homines Trani Civibus Baroli, quod caveant, quia ipso die Theotonici stipendiarii Palatini Terram Vigiliarum egressi sunt in numero quasi centum. Ignorabant tamen quo perrexissent; quod idem Barolitani Cives Hungaris referentes, offerebant de suis equitibus Civitatis dare eis in socios. Hungari tamen audientes Theotonicos illos exiisse in campo facti sunt valde læti, nec de Civibus Baroli quempiam socium voluerunt. Sed statim eques fuerunt ad arcus, & recta via procedentes venerunt ad Lamam Vigiliarum, per quam oportebat dictos Theotonicos in eorum reditu pertransire. Ibique exspectaverunt reconditi usque ad horam meridiei transactam. Ubi dum sic exspectantes firmi consisterent, ecce viderunt Theotonicos redeuntes Vigilias cum maxima præda animalium & hominum Civitatum Baroli & Andriæ captivorum. Quos quum prope se viderunt adesse, exierunt obviam illis in campo.

Erat autem ibi planicies spatiosa. Ut autem Theotonici viderunt Hungaros, contra eos se paraverunt defendere; quos Hungari cum eorum arcubus circumdantes, in momento omnes Theotonicos ipsos deequitarunt ab equis, & cum ensibus ferientes in illos, octo ex dictis Theotonicis occiderunt in campo. Reliquos autem Theotonicos, quinque tamen evasis equorum potentia, in numero septuaginta quinque duxerunt captivos apud Barolum. Quod Barolitani videntes admirati sunt vehementer, quod tam pauci Hungari tantos Theotonicos devicissent in campo. De quorum captio-

captione factum est magnum festum ibidem. Erat autem consuetudo ex antiquo servata inter armigeros, quod si contigeret aliquem Theotonicum capi in campo sub armis, quod sublatis sibi equis & armis dimittebatur abire sub fide. Et sic uno tantum die retentis dictis Theotonicis carceratis, sublatisque sibi armis & equis, sequenti die abire liberos permittebant per Terram undique per tabernas, ut consequenter, quo vellent, illos abire permitterent. Scientes autem Cives Baroli Theotonicos illos esse penitus liberandos, mutuum inter se habentes consilium, subito magno tumultu prorumpunt contra Theotonicos supradictos, & Hungaros etiam, si vellent illos defendere, dicentes: *Domini Hungari, ecce nos fideles sumus Regiæ Majestatis, sicut vos estis. Rogamus itaque vos, quod Theotonicos istos, qui hesterna die nostros Concives cum Palatino ceperunt, nullatenus liberetis, usquequo ipsos Concives nostros, quos habent carceri alligatos & torquent, faciant liberari.* Quibus per Thomam Nicolosi prædictum responsum est, quod oportet eos servare consuetudinem diu servatam inter armigeros in partibus Tusciæ & Lombardiæ, quod sublatis eis equis & armis stipendiarii liberentur. Quibus Barolitani dixerunt: *Numquid Consuetudo hæc facit pro ipsis, & non pro nobis? Nos petimus & volumus, quod lex illa & consuetudo servetur eis, quam ipsi servant nobis & aliis Latinis miseris, qui incidunt in manibus eorum. Heic autem sunt Theotonici Caporales Comestabuli quasi decem, qui de nostris Concivibus retinent in cippis ligneis calcatis pedibus cugno ligneo velut canes. Sic eos nos volumus retinere, usquequo fratres & filios nostros, quos in cippis detinent; jubeant liberari.* Et facto crudeli impetu contra eos Theotonicos omnes jam dictos de personis ceperunt, illosque consanguineis eorum, qui in Vigiliis erant captivi, dederunt servandos captivos. Qui statim portantur captivi, & in cippo positi sunt, cugno calcato, & tota nocte ululantes impressione cugnorum sequenti mane fecerunt omnes, quos Barolitanos Cives tenebat

nebat in Vigiliis carceratos, Barolum liberos pervenire. Et a tunc Theotonici dicti Palatini timore casus similis timebant ita sæpius solito equitare, quia videbant eis consuetudinem solitam non servari; pluraque alia sunt sequuta, quæ sicut processerant scribere longum foret; sed super opportuna materia procedamus.

Dominus autem Vayvoda memoratus, qui cum exercitu magno erat Aversæ, universam provinciam Terræ Laboris acquisierat virtute armorum. Verumtamen superbum genus Theotonicorum acquisitas Terras penitus destruebat; & sic acquisitio Terrarum ipsarum sibi pro parte Regis nullius erat profectus, unde posset habere pecuniam solvendorum gagiorum Theotonicis ipsis. Cœperunt autem Theotonici cum importunitate petere dicto Domino Vayvode gagia eis debita pro tempore præterito mensium Junii, Julii, & Augusti, qui erant in summa ultra centum quinquaginta millia Florenorum, dicentes: *Domine Vayvoda, ecce pro gagiis nostris solvere nobis habetis tantam pecuniam. Solvite nobis. Sin autem indemnitati nostræ nos ipsi providebimus opportune.* Quibus idem Dominus ait: *Scitis, quia diu expressos nuntios miserim ad Dominum nostrum Regem apud Hungariam nuntiare sibi causam, & pecuniam quærere pro gagiis vestris præteriti temporis & futuri. Oportet vos sustinere usque ad nuntiorum adventum. Unum tamen vos rogo, mando, & volo facturos, quod Terras, Civitates, & Castra nostro Domino redditas volenter vel violenter hujus provinciæ Terræ-Laboris non amplius dissipetis, nec deformetis, & super rebellibus procedite militanter. Speramus autem a Terris nobis subditis bonam habere pecuniam vestris gagiis convertendam, si ab earum vexatione cessatis.* Qui respondentes dixerunt: *Quomodo fiet istud, quod tanti temporis gagia restamus recipere? Et jam omnes facultates nostras expendimus in substentatione equorum nostrorum, & nostra. Unde ergo vivemus? Si hoc voluerimus observare, quod dicitis, nequaquam possumus, quia jam defecerunt nobis expensæ.* Quibus idem Dominus dixit:

dixit: *Quomodo vos dicitis vobis defeciſſe expenſas, qui victualia nulla jam tanto tempore non emiſtis? Ecce totam iſtam provinciam Terræ-Laboris prædaviſtis, tanta bona, Caſalia, Terras, & Caſtra. Video autem vos non aliud petere, niſi robbam tollere Regni hujus, & claudicare a ſervitiis Domini noſtri Regis, parum curantes de me.* Et convocans Comeſtabulos Caporales, videlicet Ducem Guarnerium, & Corradum Lupum, & alios Magiſtros dicti exercitus, quibus eademmet verba dixit, & addidit: *Ecce habemus hos nobiliſſimos Regni hujus in manibus, videlicet Dominum Robertum de Sancto Severino, Rogeronum nepotem ſuum, Dominum Raymundum de Baucia, & alios, quos videtur mihi in Hungariam tranſmittendos ad Dominum noſtrum Regem, de quibus valde gaudebit; & demum libentius pecuniam nobis mittet gagiorum veſtrorum. Et forte annuente Domino veniet ipſe Dominus ad hoc Regnum potenter. Compeſcite igitur gentem veſtram, & ſocios, ut patiantur & ſint nobis obedientes, nec acquiſitas nobis Terras ulterius deſtruant, ut poſſimus ab eis recipere pecuniam opportunam.* Cui præfati Caporales dixerunt: *Domine, quod dicis bonum eſt, & dignum fieri. Sed quia, ut ſcitis, tantam habemus pecuniam a vobis recipere pro gagiis noſtris, promiſſum jam eſt per Theotonicos noſtros præfatos Dominum Robertum & ſocios pecunia liberandos, neſcimus tamen ſi cum conſcientia veſtra. Scitis enim pacta habita inter vos & nos, qualia fuerint, videlicet, quod ſi contingeret nos aliquod committere prælium, quo nobis victoria cederet, ſicut contigit in præſenti, quod duplicata per vos fieret nobis paga & menſis completus. Et ſic rationabiliter habemus a vobis recipere pecuniam innumerabilem. Modo ergo quia videmus vos carere pecunia, non curamus de duplicatione pagæ, ſed ſimplicem tantum quærimus pagam; & providimus, quando ipſa caretis pecunia, per dictos Regni Magnates, quos captivos habemus, pecunia liberari noſtris gagiis convertenda.* Iratus itaque Dominus ſupradictus verbis aſſertis ait; Caporalibus illis: *Ecce video vos quaſi proditorie lo-*

loqui, quia de captivis, quos teneo, vos per compositionem promisistis liberare eos. Quomodo absque conscientia nostra egistis tractatum hujusmodi? In simili casu possetis me & meos tradere in manibus rebellium Regiorum. Ubi est fides vestra probata? Quale de vobis testimonium referam Domino meo Regi? Nonne diffiteri posses tu, Domine Corrade, quod die commissi prælii non fuisses captus in prælio cum pluribus tuæ sequelæ potentia æmulorum, & captivus Neapolim ferebaris, & vestra parte prælium erat amissum, nisi Hungari nostri inimicorum ferientes a tergo te recuperassent in pugna, & amissum per vos prælium revicissent? Quomodo ergo absque conscientia nostra promisistis captivorum rescattum, qui eos non cepistis in pugna? Responderunt igitur Theotonici illi dicentes: *Et nos etiam victores prælii fuimus, sicut & Hungari vestri. Et si Dominus Corradus captivus fuit, ut dicitis, & nos & Hungari vestri liberavimus illum. Non totam laudem convicti prælii dicite vobis. Quidquid tamen sit, petimus gagia nostra*; & his verbis utraque parte turbata factus est magnus tumultus.

Tunc videns Dominus Vayvoda tumultum semper augeri Theotonicorum universorum super eum petentium eum statim gagiorum pecuniam eis dari, sapientissime cogitavit, & dixit coram omnibus palam: *Nobilissimi fratres Theotonici, placet mihi, quod vobis placet: Unum tamen vos peto, quod pecunia habenda pro rescacto captivorum Dominorum vestris gagiis deducatur, a quibus potestis exigere centum millia Florenorum. De restante pecunia ponam penes vos obsidem Nicolaum filium meum vobiscum in Alamanniam deportandum, quousque satisfiat vobis per Regiam Majestatem*. Tunc Dux Guarnerius velut homo magnificus & magni consilii primus alloquens dixit: *Theotonici fratres, ecce audivistis verba Domini Vayvodæ, & satis videntur consona rationi. Faciamus ergo quod dignum sit honoris & laudis Regiæ Majestatis, & fideliter servire animemur deinceps. Scimus etenim omnes, quia diu Dominus Vayvoda ad Dominum Regem misit pro habenda*

da pecunia, quam propter loci distantiam venisse facile non est. Consulo igitur, ut captivos Dominos in nostris manibus resumamus, & eos ad decentem rescactum comprimamus eorum flagello corporeo, & deinde præstolabimur per dies aliquos, si venerit pecunia ad Dominum Vayvodam, infra quos nisi venerit, rescacti pecuniam recipiemus ab ipsis; & pro reliquo paratus est Dominus Vayvoda filium dare nobis. Placuit omnibus talis assertio, & anxio quidem animo Theotonici vadunt captivos illos ducere ad torturam. Quos suscipientes inducunt ad horribilia tormenta pressuros. Retulit mihi quidam Hungarus Notarius Nicolaus Segretarius Domini Vayvodæ, quod Rogeronum Comitem Tricarici primum torturæ dederunt, & eum prosternentes in terram quasi super trabem maximam ambulantes nudatis vestibus ventrem suum calcibus opprimebant, & deinde urentibus viminibus ligneis carnem suam sine misericordia verberabant, & adeo quod totum corpus suum a planta pedis usque ad verticem sanguinem emanabat. At ille semivivus non potens amplius sufferre tormenta, clamabat, se daturum omnia bona sua. Tamdem composuit in triginta tribus millibus Florenorum. Similiter eisdem Domino Roberto, & Domino Raymundo de Baucio, hæc eadem tormenta inferentes, ad compositionem eadem eorum quemlibet admiserunt solvendam per eos infra mensem unum completum: quo veniente soluta fuit dicta pecunia centum millia Florenorum Theotonicis ipsis, quæ juxta pacta præscripta fuit eis deducta in pagam. Sed priusquam præfati Dominus Raymundus, & Dominus Robertus, ac Rogeronus liberarentur, Dominus Vayvoda vocavit eos ad se dicens: *Licet sacramentum vestrum nullius sit fidei, quum alias in manibus Domini nostri Regis juraveritis esse sibi fideles, quo meremini decollari propter jusjurandum confractum, & proditionem per vos commissam, quare in prælio vestra proditio vos præcipitavit ab equis, iteratum peto vos in manibus nostris sacramentum præstare, jurantes, quod amodo Domino nostro Regi fideles eritis, non rebelles;*

At illi petente Domino suprascripto juraverunt super Sancta Dei Evangelia esse deinde fideles Domini Regis Hungariæ eorum vitæ tempore, & contra suos rebelles cum tota eorum potentia militare deinceps. Quod consequenter minime servaverunt. Et accepta licentia Neapolim abierunt, de quorum liberatione Neapolitani Cives universi lætantur.

Post hæc dissolutum genus Theotonicorum incœpit iterum clamitare, & impetere dictum Dominum Vayvodam de habendis reliquis gagiis, quæ dictus Dominus non valens solvere nesciebat, quid ageret, & timebat, ne prætextu verborum talium interciperetur proditorie a Theotonicis ipsis, & forte in manus daretur pecuniali pretio Domini Lodovici. Incipiebant autem Theotonici plures sui exercitus cum Neapolitanis stipendiariis & Civibus, cum quibus hactenus fuerant inimici, esse quasi in treuga, & sub spe treugæ esse ad eorum velle in Civitate Neapolis. Quod etiam nuntiatum est dicto Domino Vayvodæ. Erat autem in dicto exercitu quidam Theotonicus; cujus nominis non recordor, satis dilectus & intimus Domino supradicto, qui inquirens de talibus actibus Theotonicorum, quæcumque explorabat ex illis, dicto Domino referebat occulte. Et ecce quodam sero proditoriis tractatibus consequutis ordinaverunt Theotonici ipsi sequenti die sub colore petendorum gagiorum personaliter comprehendere Dominum Vayvodam supradictum. Quod sentiens Theotonicus ille dicti Domini fidelis abiit ad ipsum Dominum, nuntians sibi causam parati mysterii. Tunc Dominus Vayvoda, convocatis Hungaris suis omnibus in secreto, mandavit eis, quod unusquisque se paret in Apuliam protinus remeare. Et subito nocte ipsa dictus Dominus cum universis suis Hungaris recessit Aversa. Quod Theotonici sentientes, fremebant dentibus contra eum, quod frustra pervenerat tractatus eorum. Et plurimi quidem Theotonici clamabant post ipsum Dominum, ut quid fugeret ita de nocte, & non de die recederet; quibus responsum est: *Ecce usque ad diem claram*

exspe-

exspectabimus foris in campo ; si quis enim proditor velit offendere nos, veniat offensurus. Processit autem dictus Dominus continuatis diebus usque Manfredoniam. Theotonici vero, qui remanserant in Aversa, videntes dictum Dominum ita subito recessisse, non quod omnes scirent proditionem paratam, varii facti sunt in momento. Et multi quidem ex eis, videlicet Berardus Grassus, & Berardus Macer, Theotonici Comestabuli, aliique plures, qui dictum Dominum diligebant, recesserunt Aversa, & apud Manfredoniam una cum Domino Ursillo Minutulo de Neapoli pervenerunt in numero inter omnes quasi equites quadrigenti. Quos idem Dominus amicabiliter secum suscepit. Alii autem, qui cum dictis Duce Guarnerio & Corrado Lupo remanserant in Aversa, coeperunt velut lupi glutire & dissipare miseros Aversanos, illosque penitus disrobare usque ad ultimam paupertatem. Et facta strage simili in locis omnibus amicis & inimicis, in quibus subito potuerunt irruere, ea penitus consumserunt, steteruntque ibidem in partibus Terrae-Laboris usque ad Festum Natalis Domini.

Tractaverunt autem post discessum Domini Vayvodae cum Domino Lodovico de Tarento & Neapolitanis Civibus treugam subscriptam; quod Dominus Lodovicus una cum Neapolitanis Civibus dabat ipsis Theotonicis centum millia Florenorum, ut ipsi Theotonici permitterent eos vinum recipere ex arbustis eorum, & deinde usque ad Natale Domini pacifice transire cum eis. Quod si contingeret infra tempus ipsum Regem Hungariae venire in Regnum, quod iidem Theotonici, si vellent, servitio redeant dicti Regis. Si vero momento ipso non venerit, quod ipse Dominus Lodovicus solvat ipsis Theotonicis alia centum millia Florenorum, & ipsi Theotonici Castrum Aversae, & Turres Capuae, aliaque fortilitia Terrae-Laboris, quae in manibus sunt eorum, resignent dicto Domino Lodovico, & ad stipendia sua restent. Et sic fuerunt inter eos haec pacta firmata. Ex quibus gaudent Neapolitani Cives, & universi

illius provinciæ vir, quod dudum inimicus exercitus factus est eis amicus; & super omnibus gaudet Dominus Lodovicus eo præcipue, quod inimicus Vayvoda de nocte recesserat cum suis Hungaris a suo exercitu, quem pararat, & versus Manfredoniam pervenisset spe redeundi Hungariam. Et sic credebat Regnum sibi restare, nullo sibi superstite inimico. Magnum itaque per universas Terras sibi subditas celebratur præconium. Sed ultimo spe fuit vana deceptus. Ii autem Theotonici, qui in Aversa restarunt, tanta strage vivebant, quod infra modicos dies victualia defecerunt, nec inveniebant aliqualiter ad emendum. Oportuit eos velle nolle provinciam relinquere Terræ-Laboris. Dux autem Guarnerius, qui ut præfertur, Capitaneus Corneti fuerat factus per Dominum Vayvodam supradictum, pœnituit se consensisse promissionibus factis dicto Domino Lodovico, eo quod juraverat tempore vitæ suæ nõn esse rebellem vel arma sumere contra Regem Hungariæ, vel exercitum suum. Et sic amplius stare nequiens in provincia illa, recollectis suis sequacibus equitibus octingentis, versus Romam, & deinde in Alamanniam militare providit, & abiit. Dominus autem Corradus, & alii Comestabuli plures, dimissis Custodibus in Castro Aversæ, & Turribus Capuæ in provinciam Capitinatæ cogitaverunt redire, dimisso in Civitate Theyani Domino Armagno Fretza cum equitibus quingentis in auxilium Castri & Turrium præfatarum, aliorumque locorum fidelium dicti Domini Vayvodæ defensionem, quæ erant in provincia Terræ-Laboris. Quoniam pœnituerat unumquemque pactorum factorum cum dicto Domino Lodovico, opportunitatem quærentes reconciliare se ipsos cum Domino Vayvoda supradicto. Et dimissa per eos provincia Terræ-Laboris cœperunt dicti Theotonici per alia loca montana Vallis Beneventanæ rebellia dicto Regi promtius militare, acquirere, & prædare, concurrendo cum eis per loca eadem nobilissimos Dominos Lodovicum Comitem Apicii supradictum & Johannem de Fontana-

tanarosa, fidelissimos Regiæ Majestatis, qui rebellia loca Regia ipsius provinciæ cognoscebant.

Pervenit autem Dominus Vayvoda in Manfredoniam cum Hungaris suis. De cujus accessu subito universi videntes stupebant. Ubi dum applicuit, fideles omnes occurrerunt ad eum, scire volentes, qualis causa fuisset sui reditus de partibus Terræ-Laboris. Quod licet palam non diceret, tamen ex multis loquutoribus, qui cum eo fuerant, statim scita fuit sui causa recessus. Concurrunt ad eum de omnibus Terris sibi fidelibus viri multi, & omnes Theotonici, qui cum Domino Malispiritu, & Thoma Pauli fuerant præterita æstate contra rebelles Regiæ Majestatis, pervenerunt ad eum offerentes se promtos servire, & esse ad sua stipendia pro Domino Rege jam dicto. Quos idem Dominus Vayvoda sciens, quod fideliter servivissent in partibus Terræ Bari cum Domino Malispiritu, & Thoma Pauli, secum admisit ad stipendia Regia, & cum eis suisque Hungaris contra rebelles Regios militare disposuit. Erat autem eo tunc Angelus Domini Gualterii Caporalis noster in Civitate Bitonti cum omnibus suis sequacibus. Et scito adventu Domini supradicti, dixit universis sociis: *Ecce scimus, Dominum nostrum Vayvodam nuper venisse Aversa. Eamus ad eum. Sed antequam pergamus ad ipsum, militemus super inimicos nostros apud Gravinam, ut sciamus aliquid intentionis eorum.* Tunc equitavimus omnes a Civitate Bitonti, & ad Campanile Rubi pervenimus, quod pro Domino Malispiritu servabatur. Ubi recepti Theotonicos decem illos ad lucrandum nobiscum venire rogavimus, qui nobiscum sponte venerunt, & sic inter omnes eramus equites septuaginta. Accessimus igitur ipso die ab hora Vesperarum, & continuato itinere pervenimus prope Gravinam quasi media nocte. Ubi dum applicuimus, recondimus nos & equos nostros in Lama Sancti Eustasii longe a Terra Gravinæ per milliare unum vel circa. Et ecce subito magna invaluit pluvia, & tenebræ maximæ, quibus unus alte-

terum non videbat. Et ecce quasi circa auroram venerat Gregorius Sclavus, & socius alter, quos miseramus Guarnionum deferre hordeum, panem, & vinum, qui pro magnis nocturnis tenebris competentiori hora ad nos venire nequiverant. Præmiseramus autem eadem nocte ad Silvam Gravinæ Johannem de Abriola; Russum de Palma, & certos alios usque decem, ut summo mane apud Ysclæ locum facerent prædam, & cum præda ipsa juxta nos pertransirent.

Ecce clarescente die defecit pluvia. Posuerat autem idem Angelus insidiatores Robertum de Buccha, & me Notarium Dominicum in Ecclesia Sancti Andreæ de la Guardia, quæ in cacumine stat montis Petræ Magnæ. Unde videbamus incredientes & egredientes a Terra, & paulo minus audiebamus omnia quæ verba dicebant. Ubi per horam maximam stantes quasi circa horam Tertiarum vidimus viros duos veloci cursu venientes de partibus Ysclæ clamantes: *Redeat unusquisque ad Terram. Ad arma; quia modici equites fecerunt in Yscla maximam prædam, & abeunt versus Ponticulam*. Hoc facto rumore unusquisque redit ad Terram, & tumultus maximus fit ibidem clamantis Populi, & sonitus campanilis. Occurrunt igitur universi viri Gravinæ ad arma pedes & eques in numero infinito curre-re versus Ponticulam, unde erant transituri cum præda socii nostri. Et primi quidem exeunt pedites infiniti, credentes prædatores illos potiores non esse, ut priusquam secedant longius, impediant prædatores. Nos autem, qui in insidiis manebamus, caute discessimus a loco illo, & pervenimns ad socios nostros, ubi erant reconditi. Quibus retulimus negotii causam. Et ecce præda maxima infinitorum animalium, quæ ferebatur per socios nostros, & versus nos recto tramite præteribat. Et post eos magni tumultuantis Populi sequuti eosdem. Tunc jussit Angelus, quod omnes protinus eques essemus, & super tumultuosum Populum curreremus audacter. Sed si paulo plus tardavissemus, totum illum Populum in planitie Ponticulæ de facili cepissemus. Egref-

Egressus est igitur unusquisque nostrum de imboscamento illo, & super illum Populum cucurrimus cum furore, quibus potuimus minime lædere, quia ad fortilitia Vinearum Montis Plagisii se salvarunt. Et sic exinde cucurrimus ante Terram. Et ecce universus Populus congregatus ad arma viriliter irruunt super nos cum armis, lapidibus, & balistis. Nec omnes veneramus ante Gravinam, quum multi nostrum hinc inde prædando ivissent. Eramus ibi forte, ut existimo, quasi viri quadraginta, & impulsi nimium jactibus balistarum & lapidum multorum virorum, qui in fortilitiis parietum & hortorum sistebant, passim passim retrocedere jussi sumus. Quum autem retrocedendo pervenimus ad hortum Jaconi Gualterii, in quo est Augustus transitus equorum propter iter lapideum & cavernosum, irruit super nos universus Populus Civitatis, & crebris in nos balistarum & lapidum jactibus ferientes nos mortaliter, affollabant, quia per cavernosam viam cum equis fugere nequibamus. Sed vi armorum patientes illorum insultus passim passim præteriimus locum illum, & in planitie Vallis Sancti Stephani fuimus extra illos. Maxima autem turba peditum dictæ Terræ per Gravinam pervenerat, ut nos. Sed idem Benutus securim acutissimam secum gerens ex exteriori parte januæ ipsius ferire incœpit, & ipsam Portam modica hora confregit.

Angelus vero jamdictus & alii socii ingressi fuerant domos Episcopi recta porta, & aperta janua Salæ magnæ pervenerunt ad portam cameræ ipsius Episcopi. Et sic ex utraque porta cameræ dirus sibi erat insultus. Ipse autem Episcopus sentiens ex utraque parte seu porta potentem insultum, timidus ab una janua ad aliam semper ibat dicens: *Amici carissimi, rogo vos; dicite mihi, qui estis. Supplico ut quicumque sitis, misereamini mei.* Cui dicebant: *Redde te in manibus nostris, & non timeas mori.* Quibus ipse: *Est ibi Angelus Domini Gualterii, ut me reddam in manibus suis?* Cui loquitur Angelus: *Sum heic: aperi, & redde te mihi se-*

secure. At se potius portas firmabat, credens sibi a Terra succursum adesse, & rumorem facere, ut sentiretur per Terram. Tunc prædictus Angelus, vocato prædicto Benuto, qui securim habebat, jussit confringi portam ipsius cameræ. Nam ex alio latere, ubi fregerat primam portam, erat & alia porta contigua fortior prima fracta, in quam ferire non poterat propter arctitudinem loci. Pervenit igitur ad portam rectam Salæ, & percutiens ipsam portam penitus illam confregit. Et tunc clamavit Episcopus, *Miseremini mei amici: ecce in vestris manibus me reddo captivum*. Ingrediuntur tunc cameram idem Angelus, & plures cum eo, & ceperunt ipsum Episcopum habentem tantum jupparellum in dorso, & stivalia in pedibus sui. Cui Angelus: *Domine Episcope, quando tibi displicui, ut mihi fieres inimicus & persequutor mortalis, & domorum tantarum nostrarum sine misericordia dissipator? Unde tibi hoc o alienigena! quare fecisti?* Qui respondit; *Domine Angele, peccatum meum me induxit ad tales actus improprios, ut finaliter mala morte perirem. Sed quia hoc merito patior, patienter ferre memor sum. Quidquid tamen sit actum, spero nobilitate vestra salvari hac morte crudeli, quia Prælatus sum licet indignus*. Tunc ingreditur Ferracius noster socius, habens secum duos ardentes cereos & dixit: *Ergo tu es Episcopus, qui habitum tenes velut perfidi Malandreni?* Et percussit eum in ore ardentibus cereis supradictis subridens & dicens: *Prophetiza nobis Episcope, quis est, qui te percussit?* Tunc Angelus iratus contra Ferracium acta tali, jussit illum bene custodiri per Syrmadium, & Colam de Sterchio, & foras abduci ad alios socios. Quem suscipientes eorum custodiæ, apposita sibi in canna maystra corda balistæ, ipsum ab eadem camera eduxerunt. Et inter hæc media præfatus Dominus Theodorus Lat.......o occulte recesserat a dicta Ecclesia, & per quamdam ripam se præcipitans abiit, & excitatis a somno quampluribus nostris æmulis prædixit adventum ejusdem Angeli, & sic factus est rumor maximus inter Cives. Qua de te

re omnes inimici nostri acceptis sibi funibus volebant se de muris descendere, ut salventur. Sed maledictus ille Presbyter cœpit dicere omnibus: *Scitote, quod Angelus non nisi cum sociis suis est forte triginta. Nullus ergo fugiat, sed eis viriliter resistamus.* Tunc Cives universi catervatim dicebant: *Melius nobis est mori in bello, quam pati destrui Civitatem, & nos hinc inde ire dispersos. Paremus ergo nos eis obsistere, & convincemus forsitanos, qui a modici sunt.* Erat autem hora quasi mediæ noctis & ultra.

Consurgit igitur universus Populus dormiens, & magnus crescit gentium ululatus in Terra; & tunc jussit Angelus Portam Civitatis veteris factam & fortificatam de novo per eumdem Episcopum a nostris sociis bene ferrari, & lapidibus fabricari post eam. Sed improvide fecit, quoniam consultum fuerat in communi, antequam ingrederetur Civitatem, quod ipsis ingressis statim quosdam vicinos contiguos nostros amicos vocari faceret, qui reliquos nostros interiores amicos de domo in domo clamarent, priusquam fieret ullus rumor, cum quorum auxilio egissent cautius suum factum. Quod quia non egit, nullus secum in auxilium esse potuit. Sed communi rumore territi, omnes abesse curarunt, quia si opportunum erat speratis auxiliatoribus ipsis. Nos autem cum Hungaris, qui extra eramus audito tanto rumore gentium Civitatis, statim Thomas Nicolosi nuntios duos equites misit apud Canusium ad Corradum Portanora prædictum & socios, ut statim in nostrum auxilium pervenirent, quoniam per nos erat acceptum fortilitium Civitatis. Et euntibus illis nuntiis statim misit ad dictum Angelum in auxilium socios viginti pedites, qui nobiscum extra manebant. Qui protinus separaverunt ad iter. Et ecce universus Populus Civitatis ipsius distribuitur per guardias mœniorum, quia nos circa Terram sentibant manere, ne cum scalis ascenderemus per muros. Reliqua vero gens Terræ, scilicet hominum, cum vocibus & insultibus contra dictum Angelum & socios impugnare nituntur ja-

jactibus balistarum. Habebat autem dictus Angelus secum balistarios ultra viginti quinque, & nostro fato misero nullum eorum jacere consensit in turba virorum Civitatis, quoniam si consensisset in turbas jacere repugnantium, vere nullus adstitisset eis pugnator. Nam credebat idem Angelus blandis verbis & bonis convertere Populum Civitatis, dicens sic: *Gravinensis Popule mi dilecte: Nonne recordati estis beneficiorum tantorum impensorum vobis per me præterito tempore pacis? Nonne ego vobis eram apud Officiales Dominorum nostrorum clypeus & defensor? Unde ergo me quæritis impugnare? quare suasionibus inimicorum meorum creditis, & oblitis beneficiis mori vultis in pugna? Ecce balistarios meos plurimos, quos habeo, jacere in vobis prohibeo catervatis, quia nox est præcipue, ne jactu balistæ contingat vestrum aliquem, quem noluero heic perire. Si quis ergo mihi inimicus capitalis non est, quos modicos esse credo in vobis, de loco ipso discedat, & ad suum domicilium secure dormiturus accedat. Nam firma fide promitto, non nisi capitales inimicos juxta posse offendam, alios qualescumque habeo more pristino valde caros ut fratres.* Ad quæ verba quasi in persona omnium gentium clamabant nostri æmuli: *Mentiris tu proditor Angele, quia nullus est tibi in hac Terra amicus; quoniam nos destruxisti in actione prædarum, & es etiam Dominæ nostræ rebellis.* Tunc coactus Episcopus submissa quasi infirma voce clamabat: *Vivat Rex Hungariæ; clamate sic omnes vos Popule, qui adstatis, quoniam ut video & cognosco, hic Angelus, quem sui vos æmuli dicebatis ignobilem, nobilis & perfectus est homo. Consulo igitur vos universum Populum, qui adstatis, ut inimicos ipsius Angeli separetis a vestro gremio, & sibi penitus adesse benivoli studeatis.* Est autem moris in Populo qualicumque, ut si unus vel duo proclament in moto tumultu, Deum non esse in cœlis, omnes ita proclamant. Et sicut inimici nostri dicebant, sic & omnes tumultuose clamabant, & his verbis ratiocinantes ad invicem, Populus semper crescebat in loco.

Tunc

Tunc ait Episcopus dicto Angelo: *Domine Angele, quia magno frigore vestibus nudatus affligor, & sum graviter vulneratus, supplico ut me operiri quadam clamyde faciatis, quoniam sum delicata persona, non solitus mala pati*. Tunc jussit Angelus quadam cappa cooperiri eumdem in scapulis; & ait idem Episcopus: *Domine Angele, dic mihi: habes aliam gentem extra Terram in auxilium tuum?* Cui Angelus: *habeo satis*. Et ille: *Ecce ostendam tibi locum & viam, qua per fundum Gravinæ contra Civium voluntatem poteris in Terram & locum istum inducere, si volueris, gentem tuam. Recipe ergo claves Portarum Terre hujus in tuo dominio, & facias totam gentem in locum istum intrare*. Cui Angelus: *Non nunc, sed facto die*. Et ecce inter hæc verba, susurrante universo Populo, pluribus animalibus sistentibus sub Castro veteri Civitatis, quidam Sanctorus, Camastra nomine, vas plenum oleo in Porta dicti Castri veteris projecit auxilio tenebrarum, & umbra animalium prædictorum, & consequenter non videntibus nostris sociis restucium & ignis imponitur januis dicti Castri. Et subito ignis flamma concrevit auxilio olei consperfi in Porta. Tunc Ciccus de Gregorio, & Micculus Judicis Martucii auditis verbis dicti Episcopi de ingressu reliquæ gentis nostræ, quem dictus Angelus differebat in diem, recesserunt ab eo; & exeuntes per locum, quo ingressi fuerant, ut venirent, nos, qui extra eramus, vocare, ut cum eis intraremus in locum fortilitii, obviaverunt illis viginti sociis in Sancto Demento in Gravina, euntes in auxilium superiorum sociorum nostrorum, quos, ut citius irent, confortaverunt dicentes, Terram esse nostram. Et petito ab eis, ubi essemus nos, qui extra eramus, & illis dicentibus in Sancto Aroncio, idem Ciccus & Micculus ad nos venere festini. Sed male fecerunt, quoniam ab ipso Angelo recesserunt. Nam socii alii, qui remanserant cum Angelo in custodia fortilitii, videntes ignem appositum, mortis timore concepto, unus post unum dimissa defensa fortilitii fugiebant. Et primus quidem

dem post exitum dictorum Cicci & Micculi, fuit Coccella, qui non contentus suo solo recessu, ad fugiendum alios inducebat, quibus obviabat in via, & tali principiatore post modicam horam in fortilicii custodia pauci restarunt. Et sic descendentes hujusmodi obviantes, sociis ascendentibus illis, eos retrocedere induxerunt, inimicorum potentia fore ruptos. Tunc videns Angelus, quod janua fortilitii comburebatur, fecit prius eam fortius fabricare per quosdam, & per quosdam alios aquam deferri ad extinguendum ignem. Quia vero ex magno frigore noctis idem Episcopus quasi moriebatur illic, illum in Ecclesia Duci permisit.

Et ecce nuntiatum fuit sibi, cum eo modicos socios restavisse. Tunc vocavit Domnum Guillielmum, Sirmadium, Johannem de Churi, & Johannem de Abriola, & certos alios socios, & dixit eis: *Ecce videmus Chiccum & Micculum & omnes socios abiisse cum eis, & Porta comburitur loci hujus. Quid facimus? abeamus?* Et dixit: *Sic ergo vivum Episcopum dimittemus?* Et euntes ad Ecclesiam, evaginato gladio illum occidere nisus est dictus Angelus, sed nequivit defensa multorum. Recessit igitur idem Angelus, & omnes cum eo, nobis, qui extra eramus, ignorantibus de recessu eorum. Et ecce prædicti Chiccus & Micculus venerunt ad nos dicentes: *Domini, Hungari, & omnes socii gaudete, quoniam nostra est Terra. Venite nobiscum, ut simul intremus*. Et dum pararemus nos velle cum eis ad locum accedere, ecce Coccella & plures alii cum eodem semivivo verbo venientes ad nos, & magno quidem timore & rubore confusi vix valebant exprimere causam fugæ. Et ecce unus post unum infra horam modicam ad nos, derelicto tanto fortilitio, fugerunt. Et recedentes nos confusi ex loco illo Sancti Aroncii pervenimus in pristino Sancti Stephani, reliquos socios exspectare, ubi invenimus miserum Angelum suo fato coxam fractam habentem in descensu cujusdam ripæ minoris, ubi nisi casualiter abinde pertransissent Johannes de Abriola, Urso de Palomba, & An-

Andreas Albertinus, qui cum eo intus fuerant, & post eum exiverant, remansisset in manibus æmulorum, ut fortuna sua non falleret, ut quoties eum equitare contingeret, sibi periculum sui corporis eveniret. Quem videntes sic præfati Hungari & nos tanta læsione gravatum, valde fuimus contristati, quoniam si idem Angelus salvus exiisset de sua persona eo die, maxima strages facta fuisset in Terra animalium & virorum. Sed ut firmiter credo, tantum malum Deus noluit consentire, prius illum in personam suam maculari permisit. Videntes autem Hungari laborem suum & nostrum fore frustratum casu Angeli prælibati, dixerunt: *Domine Angele, si juxta nostrum consilium tu fecisses in Civitatis ingressu, vix tale fortilitium fuisset amissum. Sed quia noluisti, imputetur vobis. Tædet nos mali tui; amodo ex tuo casu mali non licet nos potius heic morari. Studeamus ergo abire, & de tua salute pensare.*

Tunc sociis omnibus adunatis recedere cœpimus, dicto Angelo posito super unum jumentum ad bardam. Quum autem fuimus parati ad iter, credens ego quod Domnus Guillielmus frater meus nobiscum adesset, ecce Philippus nepos meus parvulus, jumentum custodiens dicti fratris mei, ad me pervenit dicens: *Domnum Guillielmum invenire non possum infra nostram turbam, ut sibi assignem jumentum.* Quod audiens ego pallui semivivus, dubitans ne in Terra interceptus fuisset per multifarios inimicos. Tunc remansimus paulo post omnes Ego, & Chiccus de Gregorio, & cœpimus interrogare singulos, si vidissent Domnum Guilliel mum exire Terram. Et quisquis respondebat non vidisse illum, nisi in Terram. Quidam vero nomine Paulus Castanea de Bitonto dicebat mihi, firmiter vidisse Domnum Guillielmum secum exiisse de Terra usque ad fundum Gravinæ. Sed quo ivisset postea ignorabat, & sic cum eo quidam alius affirmabat. Quo audito, statim idem Chiccus & ego, vocato dicto Philippo nobiscum, circa Terram Gravinæ cœpimus equitare, & deinde per altum Pretæ Magnæ quærendo

rendo & clamando, si forte timore inimicorum non nobis inventis in locis illis fuisset absconditus. Nec illum potuimus invenire. Et dum per loca talia nos iremus pulsata campana, unusquisque Gravinensis Populi armata manu ingreditur dictum fortilicium per nos lapsum. In quo invenere quemdam de Bitonto miserum dormientem in Campanile, qui per subitum recessum miseri Angeli dormiendo remansit ibidem. Quem Thomas Forra sibi accipiens in excambium sui fratris in Bitonto captivi apud socios nostros, in domo sua portavit, eripiens illum morte. Alius autem miser inventus est restasse ibidem, qui in manus incidens æmulorum gladiis fuit incisus.

Magnaque laus & festum inchoatur in Terra, quoniam a tanto nos fortilitio expulerant. Sed ut majus dedecus nostrum esset, dicti Angelus & socii fugientes a fortilitio illo nemine insequente, tanto timore fugiendo præibant, quod dimissis ensibus, bacinectis, & armis per ripas Gravinæ, illa sibi post recipere formidabant. Per quæ loca descendens Populus ille arma illa tollebat, & post nos viva voce clamabant injurantes: *Quo pergitis proditores! volvite vos ad bellum. Ecce in quo sperabatis prælium convicisse, duos socios dimisistis. Quid igitur, si expectavissetis in campo, lucrum fuisset vobis in bello?* Ut autem Chiccus & Ego dictum Populum audivimus alloquentem, cogitavimus statim Domnum Guillielmum inimicorum manibus incidisse, & dolentes nostro fato, sed potius damno fratris lugentes abiimus, & adjunctis aliis sociis, & Hungaris in planicie Sancti Pauli, Hungari versus Andriam, & nos versus Bitontum rediimus dolentes & tristes. Ubi quum applicuimus condolentes de casu Angeli, sed potius ego fratris amissi, misera mater mea & soror ululantes & flentes de prædicto filio macerantur, licet juxta verbum prædicti Pauli dicerem vivere posse illum. Et ecce post tres dies me in domo in luctu maneme venit quidam carus amicus meus nuntians mihi dictum fratrem venire, & esse prope Bi-

Bitontum. Ad quem occurrens avido animo, eo viso dimisi dolorem intrinsecum per oculorum palpebras, de invento fratre deperdito congaudendo. Occurrunt omnes socii lætantes & mecum, a quo scire voluimus, qualis sibi casus evenit. Qui licet vix narrare poterat quarti jam diei fame convictus, retulit, quod in primo exitu facto per eum casualiter devenit ad Jardenum, quod fuit Caccivillari. Et constituens se in altum, quo nos videre non potuit, timens amplius fugere, quum non posset armatus, reposuit se in una cryptarum illarum, unde singulos Gravinenses perquirentes hinc inde videbat. Sed benedicto Deo nullus ad locum illum accessit. Cessante igitur querela gentium, apposuit fœnum & petras ante portam cryptæ illius, & stetit, ubi per horam modicam conquiescens, horam noctis instantis expectans, fessus somno perdito noctis præteritæ, & labore raptus a somno dormivit a mane usque ad vesperas. Et evigilans se ipsum, cogitabat quid esset facturus. Facto autem sero tardo de loco illo recessit, & tota nocte ambulans bono passu lucescente die invenit se esse in planicie Maricelli. Sic per tenebras noctis præteritæ, erraverat ea nocte. Sed recordatus, luce diei se salvavit in Murgiis, ubi quum adfuit fatigatus itinere, somnolentus recubuit, cerebrum vacuum fame tenens. Ubi per bonam horam permanens dormiendo, evigilans se surrexit, & depositis lorica & aliis armis suis ibidem sub spleca, ensem tantum habens in manibus abiit, & ambulans juxta posse, vix tota die potuit pervenire ad Domos Episcopi Bitontini in plano Matinæ. Ipsa autem nocte volens amplius pergere versus Bitontum, fame convictus capite vacuo nesciebat, quo iret. Sed nitens se ipsum salvare Bitontum, pedetentim pervenit ad Silvas Bitonti. Quo dum applicuisset, fame convictus & labore itineris, plus ire nequibat, & ibi dies suos finire credebat. Ecce fato suo volente contigit quemdam Bitontinum irruere super eum cum Somerio uno ligna incidere. Cui per eum vitæ auxilio requisito, compatiens ejus,

ejus, qui in Bitonto mortuus ferebatur, eum in Bitonto salvum perduxit. Et sic in tanto periculo fuit posita vita sua. Tale nos fatum miserum est sequutum. Dictus autem Angelus coxam fractam habens, vocari fecit Magistrum Tuccium Cirurgicum, & se suæ curæ submisit, qui intra tempus modicum sanus fuit.

Erat autem Quadragesimale tempus in diebus illis. Et tunc Dominus Malispiritus in Andria morabatur, tenens Castrum & Terram Andriæ, & Campanile Rubi. Universi autem Theotonici, qui in Regno tunc erant, partis siquidem Hungarorum, in consumta Civitate Canusii cum quampluribus Lombardis peditibus adunati sunt, dimisso Domino Corrado Lupo in Baronia sua Guillonisii casualiter infirmato. Ubi, ut existimo, congregati sunt quasi virorum milliaria septem pedites & equites. Qui destructa penitus substantia dictæ Civitatis Canusii, singulas domos suas igne cremarunt, ordinatoque inter eos consilio, decreverunt simul accedere per quascumque Regni partes acquirere pro se ipsis, constitutis Caporalibus ad hoc Domino Malispiritu supradicto, qui erat in Andria, Turribacto de Lort, & Berterando de Mocca ibidem præsentibus cum eisdem. Moventur itaque omnes sub tali consilio, & apud Andriam veniunt cum Domino Malispiritu loquuturi, Civitate Canusii dimissa consumta. Et adhærentes Civitati Andriæ, eorum nuntios præmiserunt ad eumdem Dominum Malispiritum nuntiare suum adventum. Ad quos prædictus miles exiens, loquuti sunt super inito consilio. Quod miles ipse se cum eis facturum spopondit. Quia vero Civitas Andriæ dominio suo erat valde fidelis, voluit & rogavit, quod per eos damnum non fieret Civibus in exterioribus rebus, animalium scilicet & satorum, sed mite & curialiter pertransirent, quum ipse eorum denario quæcumque necessaria eos emere permittebat. Redit ergo jam dictus miles in Andria dimisso castrametato dicto exercitu in quadam planicie extra Terram, & referens ipse miles Civibus Andriæ cau-

causam illorum adventus, ac jubens exhiberi eis necessaria victus eorum suo denario, usquequo miles idem se pararet ad actum causæ initæ, cœperunt Cives Andriæ malo eorum infortunio vacillare, ne per dictum militem contra eos aliqua proditio formaretur. Sed miles bono zelo procedebat in causa. Quum autem viri exterioris exercitus in Terram venire inciperent necessaria comparare, Cives Terræ rugientes susurrabant, & eis necessaria vendere recusabant, in quantumcumque miles prædictus moneret, & diceret importune. Et vix pro quarta parte gentis illius voluerunt necessaria liberare. Fremebat dentibus itaque miles idem contra homines Andriæ arguendo sic eos: *Cives imseri, ut quid instantibus diebus duobus vestro denario huic exercitui necessaria exhibere negatis? Nonne videtis, quod nisi noster honor eos compesceret, quod magna vobis & intollerabilia damna conferrent in satis & animalibus vestris? Numquid libentius damnificari quæritis, quam lucrari? Facite meo consilio curialitatem eis libenter, & nolite corda illorum ergo vos profana reduci.* At Cives ipsi credentes se decipi a milite supradicto, clausis januis Civitatis, erga exteriores Theotonicos ostenderunt totaliter se rebelles. Et die finito secundo tota illa nocte vigili custodia permanserunt in muris. Quos miles præfatus de tali rebellione inita corrigebat, admonens semper eos cum exteriori exercitu curialiter pertransire. At illi potius indurati, in nihilo consilium dicti militis audiebant. Quia vero dictus exercitus diebus duobus manserat extra Terram absque necessariis sui victus, sequenti die tertio nuntios speciales miserunt ad jam dictum militem, & Cives Terræ dicendo: *Ecce diebus duobus & noctibus curialiter nostro denario necessarium victum petivimus emere, & nobis negatum est. Unde hoc ignoramus. Rogamus vos, ut si nostra culpa sit vestra negatio, dicite nobis, quia sumus emendare parati.* Quibus multiplicatis eloquiis rusticorum, sicut moris est, in rusticos tales im-

importune responsum est, nolle eos victualia nec vendere, nec donare.

Ut autem miles idem audivit, quoslibet rusticos ita loqui elevata cervice, timuit interesse Populo Civitatis, sed pedetentim retrocessit ad Castrum. Nuntii autem illi, qui pro parte exterioris exercitus venerant, audita responsione superba, reversi sunt ad Caporales exercitus referre responsionem acceptam. Et dixerunt: *Scitote Domini Caporales, & vos universi exercitus viri, quod homines Terræ hujus de victualibus eorum nostro denario nec volunt vendere, nec donare, quamvis Dominus Malispiritus opportune & importune eos rogaverit, dixerit, & mandaverit: Sed quod deterius vidimus, superbo capite dicto militi respondentes, miles idem cognita eorum nequitia, pedetentim retrocessit ad Castrum. Viros autem Civitatis istius per mœnia murorum ecce cum armis videmus adstare, quasi dicant nobiscum velle pugnare.* Tunc Comestabuli ipsius exercitus, responsione tali suscepta, irati sunt vehementer, & mutuum inter se habentes consilium dicebant: *Ecce jam diebus tribus hodie computato fuimus ante Terram istam, in qua honore Domini Malispiritus nil damnosum egimus seu malum, credentes Cives ipsius Terræ fore nostros amicos, & partis unius; nec ab eis nequivimus nostro denario victualia comparare, & sine cibo & potu fuimus his diebus. Et quod majus vituperium nobis est, existunt cum armis in muris, quasi convocent nos ad bellum. Si voluerimus ante ire; quasi fame convicti ab hostibus convincemur. Unusquisque igitur animosior ad arma concurrat, & rusticorum istorum duritiem & superbiam conteramus.* Tunc jussum est per Capitaneos ipsius exercitus; buccinas bellicas ad arma pulsari, & banniri per totum exercitum, ut unusquisque cum armis occurrat contra rebellem eis populum Civitatis. Et ecce universi viri ipsius exercitus armis acceptis Civitatem circumdant, habiliorem locum intrandi Civitatem quærentes. Erant autem infra Theotonicos ipsos certi Comestabu-

ftabuli, utpote Naviger Comeftabulus Pifcis, Corradus Portanora cum eorum fequacibus, qui quia in receffu Domini Vayvodæ pagam receperant ab ipfo Domino ufque in præfixum terminum fui reditus in Fefto Sancti Georgii, pugnare pro Rege confentire nolebant, quod fideliffima Terra Andriæ verfus Regem Hungariæ vaftaretur; fed irato animo & zelo perfecto repugnabant contra viros exercitus memorati, nitentes pro poffe falvare Civitatem jam dictam. Et quum non poffent compefcere tantum gentem a tali propofito, adhæferunt fe loquuturi fideliter cum Janocto Brancafio Nobiliffimos dictæ Terræ, quod contra aggreffores Theotonicos viriliter fe defendant, qui nituntur deftruere Civitatem. Ipfi autem cum omnibus eorum fequacibus deftructioni huic nullatenus effe volunt, quoniam ad ftipendia regia dicti Regis Hungariæ funt ufque ad conftitutum terminum Fefti Sancti Georgii, quo Dominus Vayvoda redire promifit; *proteftantes expreffe, & veftrum teftimonium requirentes, quod veftræ diffipationi intereffe negamus. Sed fi vultis, parati fumus vobifcum intrare & repugnare honore fidelitatis regiæ contra veftros hujufmodi aggreffores*. Quibus Nobilis ipfe Janoctus regratians dixit: *Exfpectate modicum, fi fuper verbis veftris alloquar cum Concivibus Terræ hujus*. Et dimiffis illis per plures retulit verba promiffa.

Erat autem undique circa Terram infultus crudelior ex parte utraque, & confulto ad invicem fuper verbis prædictis, dubitaverunt omnes illos in Terram immittere, ne proditionaliter id dixiffent. Et rediens ipfe Janoctus fapienter regratiatus eft eis, & rogavit eos, quod ab aggrefforibus iis fe ipfos feparent & fequaces eorum. *Alios autem nos adverfari volentes, nobifcum finite repugnare, quia eos cum Dei auxilio convincemus*. Qua refponfione accepta præfati Comeftabuli cum omnibus eorum fequacibus circa quingentis equitibus & peditibus ultra ducentis verfus Barulum in quadam planicie fegregati fideliter abierunt, unde videre poterant finem belli. Duravit autem inceptum prœlium ab

hora quasi ortus Solis, & usque quasi erat hora Sexta transacta. Et nihil lucrari poterant super Cives exterioris exercitus aggressores, quamvis ex utraque parte pugnantium balistarum & lapidum jactibus sint percussi. Erat autem Dominus Malispiritus supra Castrum in altum in auxilium quasi hominum Civitatis, arguens semper duritiem Populi, & incredulitatem eorum, qui suo consilio credere noluerunt. Et erat illo tunc miles idem malivolus cum præfato Janocto, & animo grossus, & unus alteri mortis insidias ministrabat. Ad cujus verba contrarium respondebat ipse Janoctus, quod suo tractatu istud erat prœlium inchoatum, & semper per familiares suos miles proditor appellatur, licet afferta verba inferius non bene perciperet ipse miles. Tamdem perducto ad aures ipsius militis tenore verborum, descendit a Castro, suam tantam injuriam defensurus, restantibus ibi sursum pluribus Theotonicis & Lombardis. Et ecce exteriori exercitu impugnante tota gens ipsius exercitus dirigitur contra Cives erga Portam Castelli, per quam violenter intrandi locus habilior eis erat. Sed resistentibus Civibus ultra posse, exteriores retrocedere compelluntur condensis ictibus balistarum. Et exeunte Domino Malispiritu extra Castrum, ad enormia verba procedit contra Janoctum, & e converso. Et his verbis interior briga oritur inter illos; quare miles idem Castrum compellitur introire. Ii autem, qui in superiori Castri parte sistebant, insultu viso contra Militem, acceptis balistis & lapidibus contra Cives defensores januæ Civitatis mortaliter jaciebant, quorum ictibus omnes ab eadem defensione januæ prohibentur. Viri autem armigeri exterioris exercitus videntes Populum Civitatis in defensione deficere, violenter ingressi sunt Civitatem, & armata manu ferocibus gladiis persequuntur Concives miseros & dolentes. Ingressus est igitur universus exercitus in miseram Civitatem, cujus Concives carceribus alligantur, pluribus interfectis. Et in momento tota ipsa Civitas discurritur, & prædatur. O si

quis

quis inexaudibilem dolorem & planctum mulierum & puerorum tantorum audisset! Vere si lapideum cor gessisset, eum compati oporteret. O quam magna fit divitiarum strages imprudentium Civium, quia quod cum lucro vendere noluerunt, cum eorum damno & vituperio spargitur & prædatur! O quantæ mulieres Populares, & Nobiles, virgines præcipue, violantur in conspectu patrum, virorum, fratrum, & filiorum eorum! quæ sicut actenus mira naturali pulchritudine laudabantur per universam provinciam Terræ Bari, bonitate, & etiam castitate, sic demum violento vituperio nominantur; quoniam clausis januis Civitatis nulla potuit effugere manus eorum. Non est inter eos, qui compatiatur pudoribus mulierum, sed quisquis earum vituperio animatur. Quæritur ergo prædictus Janoctus per Terram ipsam, & suo bono fato non invenitur. Domus ejus, & bona spoliis convertitur Caporalis, & uxor sua nobilissima & pulcherrima detinetur in thoro. Ipse autem Janoctus levitate pedum aufugiens abiit, & exsiliens murum Terræ se salvavit in Trano, dimissis divitiis suis omnibus, familia, & uxore. Quis posset exprimere illatas injurias & torturas miseris Andrisanis? Quanti per universas Rugas a diversis tortoribus macerantur, absconditas pecunias exigendo? Certe dolores tantos scribere longum esset. Post dies autem tres universi cupiditate libidinis satiati, mulieres, senes, & viduas, atque nuptas, junioribus & pulchrioribus retentis cum eis, apud Barulum vel Tranum permiserunt abire cum filiis & filiabus parvulis, quos præsumtio erat pecunias non habere; omnes enim viros carceribus involutos retinuerunt, diversis torturis flagellando eos usque ad ultimam paupertatem, a quibus infra octo dies universam pecuniam extorserunt. Et demum liberatis omnibus viris ipsis steterunt per dies & dies ibidem usque ad totalem consumtionem & stragem totius Civitatis.

Igitur consumta totaliter quantitate victuallium dictæ Terræ, & sufficientissima victualium ipsorum parte in Castello repo-

reposita per Militem supradictum, idem Miles cum prænominatis Caporalibus & exercitu inde recessit, Castro ipso bene munito dimisso, & ad initum consilium acquirendi potenter accedunt, & transeuntes Bitonto clausæ sunt januæ Civitatis, exemplo Andriæ Civitatis. Sed dicto petente Milite, & exercitu reliquo, victus & potus & alia necessaria in Abbatia Sancti Leonis eis eorum denario exhibentur; & abinde recedentes in Palo & Bitecto, Castro Merzadro, qui rebelles erant Regis Hungariæ, in eorum transitu deprædantur, & recto tramite apud Casam Maximam militarunt, quæ Terra Ducis est Athenarum. Applicito itaque universo exercitu ante eam, omnia animalia sua exteriora circum circa prædantur. Cujus Cives & incolæ pluribus invasoribus stupefacti modicorum fossatorum fortilitio roborati occurrunt cum armis se ipsos ab invadentibus æmulis defensuri pro posse. Sed minime profuit eorum defensio impotentis fortilitii contra potentiam invadentium æmulorum, quoniam in momento rumpuntur velut inermes & modici multorum potentia invasorum. Compelluntur itaque fugere miseri Cives illi ante potentiam exercitus invasoris. Sed multo melius eis fuisset & tutius, si requisitam pecuniam per Capitaneos ipsius exercitus exsolvissent, vexillum Regis Hungariæ erigendo, quam tantam pati injuriam, & enormia damna. Sed quia verborum Christi fuerunt immemores miseri Casaleni, quæ Evangelista testante sacrosancta cantat Ecclesia, quum dicit: *Aut quis Rex iturus adversus alium Regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decemmillibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se. Alioquin eo longe agente rogat ea quæ pacis sunt*. Si ergo iidem Cives miseri sic egissent, tantas illatas injurias, cædes, & damna integra non tulissent. Sed quia eorum superbia & imprudentia attulit illis signum, dignum fuit & merito pessime illos pati. Ingressus est itaque universus exercitus miserum locum illum, & aufugientem Populum post terga feriunt acutissimis gladiis, omni misericordia re-

ces-

cessante. Et multi quidem, qui in semibonorum virorum manibus incidebant, salvi fiebant a cæde, pecunia redimendi, clamantes *væ væ*; quia ipsimet aperire bursas eorum manibus propriis noluerunt, sed maluerunt eas ab invadentibus cursoribus lacerari. Erant autem omnes mulieres eorum cum universa quasi robba repositæ in Majori Ecclesia dictæ Terræ, confidentes quasi in fortitudine Campanilis, ubi major pars virorum & Populi fugit se salvare. Circa quam invadens exercitus irruit intercipere singulos, sitientes eorum robbam capere vel lucrari. Sed Populus ille loci lapidibus & balistis locum Ecclesiæ defendentes, præcipue ex altitudine Campanilis, quod quasi eis lædere posse minime videbatur. Nec erat aliquis invadentis exercitus, qui prope ipsam præsumeret Ecclesiam adhærere. Et tota quasi die ad invicem repugnantes in ipsa Ecclesia illos offendere non valebant. Tandem diabolo indicante, qui singula mala dignoscitur operari, quidam impiissimi Lombardi ejusdem exercitus, ligna per totam Terram colligi consuluerunt, restucium siccum, oleum, & pinguedines universas, illasque conspargi sub fortilicio Campanilis. Quod factum est in momento. Tanti insurgunt manipuli & magistri in opere tali malo, & tanta inibi ligna & restucia induxerunt, quod nullo inducto auxilio ignis appositus posset extingui, & projectu pinguedinum, & oleo super lignis & palea, & ignis maximus asciarum ardentium projicitur super illos, & hora modica vento inducto a dæmone ardua flamma crevit eousque, quousque miseros superstantes quasi consurgens flamma tangebat. At illi de vita potius desperati se defensare non cessabant. Sed in vanum erat eorum defensio, quum eis auxilium proximum nullum esset. Tunc videntes Dominus Malispiritus & alii Concapitanii illius exercitus tantam duritiem Populi, potius ad potius indurati, & nolle se ipsos reddere in manibus eorumdem assecurantium metu cædis, cœperunt potius fortificare ignem, & fumum, & tota nocte ardere sub Campanile

panile

panile præfatum. Ex quibus superiorum defensorum jactibus plurimi sunt percussi, & tanto magis sæviunt in se ipsos. Lucescente itaque die visum est dictis Capitaniis, non posse superiores defensores accipere posse ignis. Cogitaverunt illud diruere Campanile. Unde vocatis quibusdam de Populo carceratis, aquas ex puteis fecerunt hauriri, & per eosmet in inferiori parte Campanilis in fabrica projici aquas illas in maxima quantitate, per quas detecti lapides igne fortissimo de fabrica caderent Campanilis lapides madefacti. Et sic tali crudeli ingenio bona pars lapidum de coctis per impositas aquas decidit & minuitur a fortitudine anguli Campanilis. Et in tantum istud egerunt mysterium, usquequo dirutis coctis lapidibus non coctos interiores lapides emergere. Ut autem viderunt fabricam ignis consumi potentia, sequentibus aquis fecerunt per carceratos iterum ignem poni sub Campanile fortiorem igne priori, & illum tota die magis fortificari præcipiunt per Cives miseros carceratos. Hora vero proxima Vesperarum ex magno ignis ardore inferior fabrica Campanilis igne decocta pondere superiori depressa corruit super terram, ubi ultra quam viri ducenti mortui sunt in ruina Campanilis ejusdem. Et sic nullus defensor superfuit contra eos. Mulieres autem, quæ in Ecclesia tristes erant, ruptis januis per violentum exercitum dictæ Ecclesiæ ab ipso exercitu capiuntur, quæ solutis crinibus, & nudatis quasi vestibus perquiruntur pro earum thesauro. Quibus penitus disrobatis extra ducuntur Ecclesiam singillatim, virgines præcipue & puellæ fornicatorie violandæ. Pueri earum flentes clamitant apud matres, nec est qui compatiatur tantis stridoribus superstitum maritorum torturis multifariis inductorum. Cujus Terræ universa robba prædata omnique ab eis excussa pecunia, dimissis in ea miseris Civibus dissipatis, juratis fidelitatem Regis Hungariæ conservare, recessit universus exercitus.

Et abiit versus Maulum, quæ Terra fidelis erat Regis Hungariæ, & pro ipso Domino Malospiritu tenebatur, ubi vi-

victum necessarium receperunt. Deinde Miles idem, amoto suo exercitu, transivit ultra Monopolum, unde ne guastum facerent Civibus recepit uncias centum. Et deinde apud Casalia Fasani & Fasanelli præteriit militando; & dum resisterent, omnem eorum substantiam januis dirutis abstulerunt, gentem ipsam ad sacramenta similia constringentes. Et deinde ad Terram Pontigniani dirigunt gressus. Cujus Terræ Cives, primum sentito inimicantis exercitus accessu in patriam, fortificaverunt Terram ipsam. Ubi cum applicuit tantus exercitus, velut sapientes & nolentes brigare cum eis, ad compositionem unciarum centum devenere cum exercitu memorato, quas statim solverunt, ut eis nulla præda fieret in eorum animalibus & stabilibus guastum, simile juramentum præstantes servandæ fidelitatis Regi Hungariæ supradicto, exhibentes eis vinum & necessaria illo die gratanter. Deinde Miles idem cum dicto exercitu rediit Castellanum & Torum.

Appropinquabat autem terminus præfixus per Dominum Vayvodam redeundi ad Regnum, sicut promiserat . . . . . Convenerunt itaque universi fideles Regis ejusdem alacri animo eumdem Dominum excepturi. O quam magna fiebant tripudia, hastiludia & gaudia maxima per Civitates & loca fidelia ex adventu tanti Regis ejusdem. Et præcipue Civitas Bitontina, in qua ego & nostri socii tunc eramus. Ut igitur Rex idem Manfredoniam applicuit, ut præfertur. nuntiatum fuit ei per Hungaros milites ibi superstites, quod Palatinus Altamuræ cum stipendiariis suis in Civitate Vigiliarum existens per totam Provinciam Terræ Bari . . . . in Terris suis fidelibus destruendo & prædando continuam guerram facit. Ipsoque die petentibus æmulis Regis erat, quod . . . . . . suum exercitum militare . . . . Eratque coram eo præsens sollicitans Marinus Falzinus de Vigiliis ejectus a Terra per Palatinum, desolationem suam legens ante Regem, & supplicans super eum suum hostilem exercitum . . . . . . ari. Tunc statim

idem Rex jussit præfatis Domino Johanni Chutzo Domino Petro Vicevayvodæ, quod cum gente eorum . . . . . Civitatis Vigiliarum, Sequenti die post suum adventum . . . . & jussit quod Galeæ duæ essent in eadem obsidione . . . . . . Rex ipse petiit volens . . . . . gloriosissimi . . . . . . inesse. Cum quo . . . . modicis Dominis Hungaris sociatus ingressus est Civitatem. Et Ecclesiam Beati Nicolai properat se ipsum orare. Dominus autem Vayvoda, & Comes . . . . Collaterales Regis ejusdem, scito subito Regis ingressu . . . . ne proditio committeretur in Regem, qui solus quasi Civitatem intraverat, adeuntes festini statuerunt se ipsos ante januam Civitatis cum sociis circiter centum, parati si necesse fuerit in succursum Regis ejusdem, & similiter major pars exercitus ipsorum mandato promta manebat: Sed quia universus Populus . . . . perfecto animo eumdem Regem, ideo dubitandum non erat de Rege. Celebratis itaque solemniis Vesperarum in Ecclesia Sanctissimi Confessoris, & ipsius Reliquiis osculatis, Rex idem oblationes ditissimas cum devotione obtulit in altare, & alii, qui cum eo Collaterales dicti adstabant, ibidem. Unde Clerus ipsius Ecclesiæ, & universi videntes cum magno tripudio asserebant: *Vere gloriosus Chrysti Confessor Nicolaus Episcopus &* . . . . causa sui honoris & laudis Civitas . . . . die festi nominis sui Sancti, ut tantus Rex cum . . . . suo exercitu nomen ejus sanctissimum cum laudibus & oblationibus prævenirent . . . . verbum alter alteri mutuo referentes ad aures intonuit universorum omnium exercitus tanti Regis, ex quo alternatim & catervatim turbæ maximæ cum devotione pergebant Sanctissimi Confessoris Ecclesiam visitare, & oblationes in altare offerre . . . . quod Clerici ipsi Ecclesiæ servientes tantis oblationibus gloriantur.

Exiit itaque Rex jam dictus eamdem Ecclesiam, & recto calle pervenit ad expugnabile Castrum Bari, quod sub custodia erat viri Nobilis Franci de Carofilio Prothotini, quod

quod idem Francus jam dicto Regi promtissime & volenter assignavit. Sequenti itaque die facta restitutione fideli Civitatis ipsius, universi circumstantes viam redeunt quieturi, & omnes exterioris exercitus .... mandato Regio ingressi sunt Civitatem, stetitque exercitus ipse, principaliter Rex jam dictus, in obsidione Civitatis ipsius extra Terram per dies septem, & in Terra ipsa in Castro per dies decem & octo. Ubi dum esset, Syndici Poliniani, Civitatis Monopoli, & Terræ Villæ Novæ, ac universæ Terræ Ducis Athenarum confines Bari circa duas .... erunt eorum fortilitia & fidelitatem subdendo imperio dicti Regis Hungariæ .... autem idem Rex suum exercitum in duas partes dividere, unam .... cum eo personaliter apud Ydronti partes, & aliam versus partes Basilicatæ .... militando acquirens finaliter acquisito Regno per totum ad .... Civitatem Neapolis laborare volebat. Et sic communiter per ejus exercitum fieri .... atur, Subito fertur mutatum fore consilium, & velle dictum Regem versus .... militare. Sed antequam a Civitate Barisana recederet, statuit personaliter .... totam Terram eadem, ut si quis dictæ Terræ incola balistam haberet in domo .... ad præfatum Castrum duceret illam sub pœna publicationis omnium bonorum .... cujus mandato universi Cives balistas habentes in domibus, in eodem Castro dict .... & omnes ipsæ balistæ in ipso Castro servantur .... Statuit itaque Rex idem in custodia dicti Castri providos juvenes Thomam Pauli, & Nicolaum filium Leuchus Hungaros suos .... & versus Civitatem Baruli ex idem reiterat iter suum. Miserat autem Rex ipse Archiepiscopum Barensem jam dictum, ut quod .... tractaret ita & faceret, quod saltem eorum favore Rex in .... accessu versus Neapolim, operante ipso Archiepiscopo intus urbem .... partialitatem haberet. Post cujus recessum ut securior posset esse de ipso, idem Rex fratres suos Petrillum Garratam, & Abbatem Janoctum, qui Bari remanserant, obsides in eodem Castro poni mandavit.

Quum

Quum autem in Civitate Baruli Rex ipse fuit applicitus cum universo ejus exercitu, in quo fore arbitror Hungarorum quasi quindecim millia equitum, & Theotonicorum quasi milliaria octo, ac Lombardorum brigantium peditum circa milliaria quatuor, hujusmodi gens tota hospitatur in Civitate eadem. Rex autem in Castro fortissimo morabatur. In qua Civitate .... tanta gens moraretur, singulis abundantia victualium & rerum comestibilium suo denario abundabat. Concurrunt inibi universi fideles Regis partium quarumcumque, illi præcipue, qui præteritarum guerrarum ante Regis adventum passi sunt pondera & labores, & quilibet petitionem porrigit dicto Regi, ut de rebus suorum rebellium suis fidelibus, qui bona omnia perdiderunt, pro observantia fidelitatis suæ Regiæ Majestatis in restaurationem perditionis bonorum eorum, & in præsentium eorum servitii præstiti, eis provideat atque donet. Quod idem Rex libenti animo faciens, quampluribus suis fidelibus quamplurium rebellium hereditates & bona donavit. Erat autem Angelus Domini Gualterii in Civitate Bitonti sanus jam quasi casu fractionis cossiæ suprascripto. Et dum ego essem in Barulo post Regalem Curiam per me ipsum aliquod petiturus obtinui certa bona hereditatis quondam Franci de Crucibus in Bitonto. Tunc Nobilis Miles Dominus Johannes Chutz Hungarus suprascriptus, ejusdem Angeli probatus amicus, retulit ita mihi: *Notarie Dominice, Angelus Domini Gualterii nonne adhuc sanus est, ut venire valeat coram Rege servitiorum suorum meritum petiturus?* Cui ego: *Certe amodo sanus est, sed pedes incedere non bene potest*. Qui dixit: *Vadas ad eum, aut scribas, quod per mare vel per terram veniat, sicut potest, quia ad præsens Dominus Rex omnibus suis fidelibus generose liberat quidquid petunt, juxta petentium qualitates. Si ergo heic præsens adesset coram Rege, eum imponerem, & per Dominum Vayvodam nostrum Dominum quamcumque voluerit gratiam obtinebit a Rege*. Cujus ego audito consilio protinus scripsi dicto

cto Angelo, quod statim omnino Barulum veniret, sibi nuntians verba mihi asserta per Militem memoratum. Venit ergo dictus Angelus a Civitate Bitonti, in qua tunc Capitanius residebat, licet non bene sanus esset, ad Civitatem Juvenatii, ubi uxor sua & filii morabantur. Et ibi in mare se posuit usque Barulum, quoniam per terram eques venire nequivit. Mulum autem suum pulcherrimum per Leonem de Burguncia famulum suum duci post se fecit per terram. Ut autem simul mecum fuit hospitaturus, ipsum portavi in loco Ecclesiæ Sancti Sepulchri de Barulo, quo apud Venerabilem virum Fratrem Michaelem de Venusio Priorem ipsius Ecclesiæ hospitabat. Eratque ipse cognatus noster amicus. Quem idem Frater videns ita dictum Angelum defectuosum persona, ejus compatiens, honorifice ipsum in domo suscepit. Sequenti vero die venit ad eumdem Angelum & me Domnus Guillielmus, & Chiccus de Gregorio noster socius, sociaturi dictum Angelum coram Rege, qui, ut præscribitur, erat impotens de persona. De quorum adventu lætatus est Angelus memoratus. Cum quibus, & me, ipso die præfatus Angelus ad jam dictum Militem accedere non tardavit. Quem ut vidit Miles jam dictus ita cum afflictione maxima sui corporis ambulantem, compatiens impotentiæ suæ, simul sedere coegit eumdem, & simul loquuti sunt super materia offerendæ petitionis in Curia dicti Regis. Finaliter autem ipse Miles consuluit dicto Angelo, quod eodem die hora quasi Vesperarum ad hospitium Domini Vayvodæ perveniret cum sua petitione formata, nam idem Miles informare prius volebat dictum Dominum super eo, quod peteret Angelus prænotatus, ut idem Dominus habita conscientia suæ petitionis sciret, quid ipsum oporteat operari pro eo. Et accepta licentia pervenimus simul ad hospitium, quo eramus, & ibi petitionem formavimus petendi dictum Angelum bona omnia Domini Guillielmi de Pontiaco, qui erat Regius infidelis.

Adveniente igitur hora Vesperarum, postquam scivimus di-

dictum Dominum Vayvodam surrexisse a somno, idem Angelus nobiscum accessit ad hospitium, quo erat idem Dominus hospitatus, & ipsum Angelum in Sala statuimus hospitii supradicti, quousque exiret cameram Dominus supradictus. Et ecce advenit Miles prædictus ad ipsius hospitium Domini; qui videns dictum Angelum ibi stare, satis sibi complacuit, dicens: *Domine Angele sustine heic modicum, ut de te loquar Domino meo*. Et dimisso Angelo cameram Domini introivit: post modicam vero horam vocatus est dictus Angelus in camera dicti Domini ipso Milite operante. Coram quo nos, qui cum eo eramus, ipsum Angelum duximus sustinendo. Quem quum vidit Dominus Vayvoda sic miserum & dolentem, compatiens infirmitati suæ, ipsum super lectum sedere cum eo præcepit; a quo scire causam voluit sui casus. Qui referens omnia seriatim dicto Domino, concludendo sermones suos pervenit ad factum, & per præsentem interpretem Domini contenta sibi retulit in petitione, quam dare volebat in Curia dicti Regis. Cui Dominus idem grato verbo, placidoque vultu curialiter sibi dedit responsum, sibique promisit taliter operari quod, Regia Majestas sibi annuat quidquid petit etiam si peteret majora. Et recipiens petitionem ipsius Angeli, tradidit eam dicto Militi dicens: *Quum erimus in Castro Domini nostri Regis, recordare mihi de præsenti petitione Angeli, & mihi porrigas eam, quando in Consilio fuerimus adunati*. Quo facto Dominus idem apud Regem accessit, post quem egomet ivi, ut dicto Militi ipsius petitionis mysterium recordarem. Et ingressus idem Dominus ad Regem eumdem, congregato Consilio, prima fuit ipsius Angeli petitio decretata, & jussum fuit Domino Sagrabiensi Episcopo, & Domino Ursillo Minutulo opportunas inde literas fieri dicto Angelo donationis petitorum bonorum. Quod mihi referens idem Miles esse perfectum, statim dicto Angelo nuntiaturus accessi, fore suæ petitionis mysterium expeditum. De quo novo fuimus valde læti. Sequenti vero die accessimus

simus simul ad hospitium, quo Literæ Regiæ scribebantur, & ibi literas suas fieri petiit Angelus prænotatus, & factæ sunt in momento, mandante Domino Vayvoda supradicto. Erat autem, ut prædixi, in eadem Civitate Baroli innumerosus exercitus gentium nationis diversæ; & semper crescebat exercitus diversarum gentium ex concursu. Contigit quodam die tunc proximo, duos brigantes pedites cum taxillis ludere cum duobus aliis Civibus vitæ levis Civitatis ipsius in una taberna. Et ut moris est ita ludentium, lites mutuas inceperunt, ex quibus litibus unus duorum Civium percussus fuit in facie ictu pugni ab uno brigantium Lombardorum. Qui sentiens se percussum, evaginato gladio repercussit illum, qui percusserat eum pugno. Plurimi quidem brigantes socii, qui adstabant, videntes socium lethaliter esse percussum, irruerunt super illos Cives cum ensibus ferientes. Erant etenim in eadem taberna plurimi Cives Terræ, & tabernis aliis convicinis homines siquidem paris vitæ. Qui ad rumorem clamantium occurrentes, nota causa rumoris, lapidibus & gladiis irruunt in brigantes. Fugientibus itaque brigantibus illis, & eos sequentibus Civibus dictæ Terræ, maxima facta est ex rumore congregatio gentium ex parte utraque. Et in momento adunati sunt omnes foresterii parati cum armis, ut existimo, ultra millia quatuor, & cœperunt persequi quoscumque de Terra, si quos inveniebant per Rugas. Et ob hoc rumor magnus efficitur per totam Civitatem eamdem, campanis pulsantibus ad martellum. Igitur universus Populus Civitatis ad arma concurrit. Sed brigantes pedites advenæ doctiores in armis, Portarum Civitatis ipsius duarum fortilitia receperunt, Portam videlicet Sancti Leonardi, & Portam Sepulcri. Et reliqui per Rugam magnam Sellariæ Baroli, lapidando domos, & portas frangendo ac disrobando, pergebant. Theotonici autem statim equis armati sunt, & totas Rugas magnas Civitatis ipsius in momento discurrunt. Qua de re universi homines Civitatis ipsius in domibus eo-

eorum reclusi manebant. Ii autem, qui in arctis Rugis habitabant, in quibus adhærere non poterant equites nec brigantes, opportunis barris & trabibus grossis nullum transire permittebant ad eos. Sed nisi quia bono fato Civium eorumdem in principio rumoris incœpti habitatores Burgi Sancti Jacobi primo in causa salutis eorum transitum Portæ dictæ .... gæ, curribus & trabibus reclauserunt, Cives omnes fuissent mactati; qui balistis defendere loca eorum se ipsos opponunt, quum nullus brigantium peditum, nec Theotonicorum equitum per jactum balistæ præsumsit adesse. Et ibidem concurrit quilibet in sua juventute confidens, ut juxta posse Civitatem defendat. Videntes autem Theotonici & brigantes totam Terram discurrisse, omnesque viros fore arctatos in domibus, quodque in dicto loco Burgi adhærere nequibant potentia defensorum, cœperunt brigantes ipsi pedites mandato Theotonicorum ipsorum ignem imponere in certis domibus convicinis Portæ Sepulcri, causa majoris terroris. Dicti autem Theotonici & brigantes; secures acutissimas habentes in manibus, ibant per Terram signantes quilibet domum suam, ut tollat exinde sibi robbam. Nec erat qui defenderet domos ipsas, quamvis patroni clausis januis intus consisterent, sed tremebant omni quasi auxilio desperati.

Erat autem idem Rex in Castro cum plurimis Hungaris & Theotonicis Caporalibus, & dolens nimium de dissipatione tam nobilis Civitatis, quam fieri videbat per suammet gentem, ira, & furore fremebat dentibus contra tales, & nitebatur omnino acceptis armis obviam exire iis discurrentibus Civitatem. Sed Collaterales fidelissimi secum stantes nullatenus Regem exire permittunt, quamvis ipse Rex retentores suos eosdem chirothecis ferreis, quas tenebat in manibus, percutiebat in visum. Tamdem Corradus Lupus & Mausus Theotonicorum Caporales, videntes Regem tam turbatum, frementem dentibus contra eos, eo quod essent de principalibus Caporalibus Theotonicorum discur-

ſcurrentium Civitatem, acceptis armis exeunt dictum Caſtrum, promittentes Regi penitus talem removere rumorem, omneſque a Terra educere Theotonicos & brigantes. Et immiſcentes ſe in turbis Theotonicorum omnium nihil agere poterant, quum ſatis placeret Theotonicis & brigantibus ipſis robba Civitatis ipſius. Sed quanto magis mitigare credebant, tanto magis acrius ignis ardebat. Tunc Dominus Vayvoda, qui cum ipſo Rege etiam in Caſtro manebat, convocatis ſecum omni ejus familia, & nobilibus pluribus Hungaris quaſi duobus millibus eques, in puncto fuit armatus. Et equitans cum tam maxima comitiva, vexillo Regio præcedente, quaſi adhæſit viris Civitatis defenſoribus loci Burgi, animans illos, quod audacter poſt eum feriant in Theotonicis & brigantibus diſcurrentibus Civitatem. Videntes autem univerſi Hungari, quod Dominus Vayvoda mandato regio contra Theotonicos militabat, quodque mandaverat hominibus Civitatis audacter irruere ſuper illos omnes, in auxilium hominum Civitatis eques fuerunt. Sed quia, ut præſcribitur, brigantes prius acceperant fortilitia prædictarum Portarum Civitatis, vix homines dictæ Terræ cum auxilio ſupervenientium Hungarorum a fortilitio Portæ Sepulchri dictos brigantes pedites ejecerunt, ubi, ut exiſtimo, mortui ſunt ultra decem hinc inde. Tamdem videntes Theotonici equites & brigantes obeſſe non poſſe potentiæ gentis Terræ, quorum intererat toto corde pugnare contra volentes tollere eis robbam, præfati Dominus Corradus & Mauſus primi per portam eamdem egreſſi ſunt extra Terram, & totus eorum, exercitus equitum & peditum poſt eosdem. In quorum exitu pro arctitudine Portæ baliſtarum multarum jactibus eorum equi plurimi affollantur & viri. Quibus egreſſis, janua per Cives accipitur Civitatis. Tunc dictus Corradus Lupus & Mauſus cupientes Regi placere, ſicut promiſerant, primum iter arripiunt verſus Pontem de Canna, & ibi primi fixerunt eorum tentoria, credentes, ut univerſi Theotonici & brigan-

tes sequerentur eorum iter acceptum. Sed post modicam horam defecit gentis concursus. & quasi Thotonici mille ibi requiescunt cum eis. Reliqui vero Theotonici, injuriose ferentes repulsam factam in eos per homines Civitatis, dimisso itinere per eosdem Caporales incœpto, per aliud iter volvuntur cum omnibus brigantibus memoratis, cupientes ulcisci de illatis injuriis & percussionibus per homines Civitatis in eos. Dominus autem Vayvoda, & ceteri Hungeri, ut viderunt Theotonicos Civitatem exire, depositis armis redeunt quieturi. At homines Civitatis circa exstinctionem ignis appositi per Theotonicos & brigantes, ut dictum est, viriliter intendebant, non quidem quod comburentibus domibus adhærere valerent propter fortitudinem ignis, sed convicinas domos ab ignis superveniente potentia salvare curabant. Illæ autem domus, quibus ignis prævaluit: spreto virorum auxilio, usque ad fundamenta & parietes etiam concremantur. Et quasi tantus rumor creditur cessavisse.

Iniquissimi tamen brigantes pedites post horam modicam tanto cautius redeunt Civitati; quod a nemine visi sunt, & Portam Sancti Leonardi capiunt, quorum major pars rectam Rugam cum armis procedit, & modici eorum fortilitium Portæ custodiunt. Et ecce Theotonici equites post eosdem cum magno terrore ingressi sunt per Portam eamdem. Et cœperunt brigantes ipsi prædare domos Rugæ ipsius, viros percutere, & fœminas violare. Subitus autem rumor iterato initur per totam Terram, campanis pulsantibus ad martellum. Et ob causam primæ obtentæ victoriæ homines Civitatis promtiores occurrunt ad pugnam. Sed antequam opportunum perveniret auxilium, per insurgentes Theotonicos & Lombardos in contiguis domibus Rugæ Sellariæ fit maxima consumtio, & inæstimabilis strages rerum. Erat autem in Ruga ipsa domus una sublimior, quæ est Notarii Clementis, in qua bono suo fato, & quasi omnium hominum Civitatis, ipse Notarius Clemens stabat cum viris aliis

aliis quinque & familia sua: Qui in alto domus ascendentes cacumine astricato durissimos abinde jactus lapidum jaciebant in substantes Theotonicos & brigantes. Quorum ictibus quamplurimi peribant in loco. Et quum non possent ante procedere ex defensoribus plurimis Civitatis, oportebat eos velle nolle retrocedere circa Portam, licet nondum omnes intrassent in Portam. Eratque inexaudibilis clamor tanti Populi prœliantis hinc inde. Plurimi autem eorum brigantium, nequeuntes per Portam intrare in auxilium clamantium sociorum, murum Civitatis ibidem prope Portam cum cultellis, & securibus desabricari cœperunt, ut agminantibus sociis succurrerent largo modo. Rex autem ut vidit iteratum brigantum & Theotonicorum insultum, magno furore fulminare videtur in eos, & jussit contra insurgentes eosdem ex Castro eis projici cum balistis, quoniam erat tale prœlium prope Castrum. Jussit etiam universis Hungaris, quod contra illos assurgerent potenter cum armis. Et ecce maxima concio Hungarorum equitum & peditum, armis acceptis & arcubus, una cum universo Populo Civitatis audacter insurgunt & feriunt in dictos Theotonicos & brigantes. Sed quia erant armigeri infiniti hinc & inde, eratque locus astrictus Rugarum domibus, non omnes armigeri poterant repugnare, nisi tantum ii, qui animosiores in prœlio se monstrabant, nec poterant a fortilitiis Portæ rejicere Theotonicos & brigantes. Quidam autem nobilis Hungarus nomen habens Dominus Nicolaus Acerrarum Comes, sua animositate confidens, more militis adarmatus & eques, audacter irruit super illos, & plurimi post eumdem percutientes acutis ensibus, quibus obstantes brigantes & Theotonicos extra & circa Portam rotare potentialiter compulerunt. Quo in puncto prædicto militi Hungaro equus optimus fuit percussus. Sed tamen a prœlio patronum salvum eduxit, ex quo quum exiit idem miles, equus, qui percussus fuerat, excussis visceribus vita defecit. Sed volens idem miles animositatis suæ inceptam bo-

bonitatem in tanta necessitate complere virtute, personaliter alium bonum equum ascendit, & iterum irruit in turbas brigantium pugnatorum, & plurimi cum eodem. Ob quod omnes Portam exire paulo minus compulerunt. Et tunc viri Civitatis ipsius mœnia ascendentes pugnando constringunt repugnatores brigantes quasi circa januam Civitatis, quo insultu terribili territi facti Theotonici & brigantes, a pugna vacillare cœperunt, potentia insurgentium aggressorum. Quidam autem Cives Baruli, virtute propria fortilitiis januæ adhærentes cum defensoribus januæ, mutuam pugnam ineunt cum furore, quos ejecerunt abinde violenter, illos gladiis perimendo. Et sic accepto fortilitio januali, omnes Theotonici & brigantes abeunt catervatim, sequentes banderiam præcedentem, quæ eos conduxit ad Pontem Cannarum. Rex autem ut scivit rumorem esse finitum, valde contentus factus est, jubens, ut unusquisque in domo propria requiescat.

Sequenti vero die, petentibus hominibus Civitatis ipsius, Rex idem disposuit Castrum Canusii obsidere. Sed antequam Barulo recederet, Dominum Lodovicum Pipinum fratrem Comitis Palatini in Castro Baruli præcepit obsidem retineri, ac Dominum Nicolaum Spinellum de Juvenatio, qui eodem die captivus adductus ad eum per Castellanos Castri Bari præfatos, quibus fuerat hoc commissum. Qui etiam domo sua prædata per totum, etiam Johannem, & Chiccum suos filios in Castro Bari captivos miserunt, & Uncias octingenta in domo ipsius militis inventas dicto Regi duxerunt, ob causam prædictæ rebellionis ostensæ. Quo facto recessit idem, Rex & ad Pontem Cannarum cum universo exercitu castrametatus est ipso die. Et ibi Theotonicis & brigantibus pagam fecit. Deinde abiit versus Canusium, & castrametatur ibidem, jubens, quod unusquisque ad devictionem Castri, quia inhabitabilis erat Terra, promtissimum se ostendat. Erat autem Castrum ipsum sub custodia Lombardorum, sub dominio Domini Raymundi de Baucio.

Ad

Ad cujus custodes jussit Rex ipse nuntios delegari, si vellent absque prælio gratis restituere ipsum Castrum. Quod si gratis redderent, paratus erat eis æquimerito respondere. Vadunt itaque nuntii, ut moris est bellicorum, Ambassiatam referre custodibus dicti Castri, qui per diversa ratiocinia fabulantes, ultimo Castrum reddere negaverunt absque dicti eorum superioris Domini voluntate. Quumque rediissent nuntii, acceptam responsionem Domino Regi dederunt, & universa verba, quæ muto habuerunt. Sed videns Rex, quod dilatoria verba forent, jussit trabuccos erigi ante Castrum, & circumquaque cum balistis & clypeis insurgere pugnatores. Et primus quidem Rex ipse accepto clypeo, corporeis armis indutus, aggreditur Castrum ipsum, & plurimi cum eodem. Et in tantum fuit circa Castrum hora illa insultus terribilis exercitus Regii, quod quasi defensores Castri pugnæ pertæsos fore videntur. Sed Rex idem animo regio valorosus, ignem gerens in manibus, sub tutela clypei processit ad Portam primam Castri ejusdem, positurus ignem in illa custodientium ad terrorem. Stabant autem defensores Castri in Custodia dictæ Portæ, eam viriliter jactibus lapidum defendentes, & quasi omnes occurrerant defensores. Erant autem in dicto exercitu Regio viri plures Civitatis Canusii, qui bene sciebant locos debiles dicti Castri. Qui videntes omnes defensores Castri in defensione Portæ rotare, fecerunt Regi dicere, quod ab insultu Portæ nequaquam discederet, eousque, quousque ipsi qui fortilitia Castri norunt, probare valeant per locum intrare, quem sciunt. At Rex idem illorum verbis auditis cœpit fortificare insultus inceptos in Porta, & ignem, quem portaverat, immisit in eam cum sulphure, lignis, oleo, & adipe opportunis, paleasque induci fecit in ignem, ut fumo convinceret superstites defensores. Sed illi velut docti bellici, per quosdam eorum Portam ipsam ex interiori parte fabricare fecerunt. Ii autem Canusini Cives qui erant, acceptis zappis ferreis, & piconibus cum quampluribus

ribus

ribus sociis vadunt ad locum cognitum frangere murum Castri. Custodiam vigilantes fractores Castri viderunt, qui post horam modicam invocantes alios defensores, ad repugnandos eos, qui Castrum frangebant, unanimes adfuerunt. Et sic ex alto Castri subito lapides jacientes, fractores hujusmodi, & confractionem muri penitus ejecerunt.

Nec tamen per hoc insultus deficit, dicto Rege instante. Tunc quidam ex custodibus dicti Castri in personam Regis, qui potius infestabat, balistis & lapidibus jaciebant. Quod videns nobilis Castellanus, multum sibi displicuit offensio facta in Regem, & Rege præsente prohibuit suis sociis, quod in tali prœlio nullus contra personam Regis jaciat, nec offendat. Immo, ut honestior videretur, alta voce clamavit: *Sacra Majestas, valde miror in hoc, quo vos video primum in præsenti aggressu. Non enim decet hoc Regiam Majestatem villanorum nostrorum parium judicio se supponi. Libeat ergo Majestati vestræ a præsenti distare insultu.* Cui Rex: *Sic decet Regem primum adesse prœlio, ut Collaterales alii exemplo simili animentur. Sed quia videris honorifice nobis loqui, bonæ qualitatis homo es. Propter quod volumus, ut Castrum istud nostro reddas imperio absque ulteriore insultu. Quod si promto feceris animo, tuæ benefaciemus promtius juventuti.* Qui respondens ait: *Sacra Majestas, libenter facerem quod jubetis. Sed quia juravi in manibus Domini Raymundi de Baucio superioris Domini loci hujus, me Castrum hoc fideliter sua parte servare juxta posse, ideo, si dignemini, mittam ad eum unum de his meis consociis; quod aut mihi succurrat cum gentibus; aut convictus restituam vobis Castrum, & perjurium non committam.* Cui Rex: *Legaliter facias quod dixisti, quoniam meritum vobis erit a nobis. Nos autem continue heic stabimus, futurum tibi præstolando responsum.* Et recedens abinde, ad tentoria rediit quieturus. Ex verbis itaque sibi dictis mandavit idem Rex diligentiorem custodiam nocte qualibet fieri circa Castrum, ut si contingeret auxilium hominum Castro venire, omnimodo

modo caperentur. Miserat autem nuntium suum Præsidens dicti Castri ad Dominum Raymundum præfatum referre imminentia dicto Castro, & quod gentem mitteret in ejus succursum. Qui dum vellet aliquos mittere in auxilium dicti Castri, nullum venire volentem invenit. Demum quum nullum habere posset futurum in Castro, respondit: *Dicas Castellano nostra parte, quod juxta suum arbitrium faciat, quantum potest. Nam potentia nostra defecit, nec ullum invenio venire volentem pecunia vel amore. Non enim decet violentos actus ostendere circa eos, qui venire recusant ad custodiam dicti Castri, quum tempus hoc amorem in talibus exigat, non furorem.* Et datis literis Nuntio, jussus est retrocedi.

Pervenit itaque Nuntius ad Castrum solus, & licet visus ab hostibus, & perductus ad Regem, Rex tamquam providus nihil ab ipso scire voluit, sed salvum usque prope Castrum illum sociari mandavit. Quo ingresso ad Castrum, & facta responsione Domini Castellano, idem Castellanus sapienti cogitatu corde laborans providit sibi utilius Castrum ipsum Majestati Regiæ reddere, cum pactis suæ salutis, & sociorum, ac robbæ, quam in quantitate maxima præterito tempore fuerant allucrati, quam repugnare velle potentiæ tanti Regis; ubi ex casu contingeret ipsum vel sociorum alterum repugnantem percuti vel occidi. Convocatis itaque sociis suis fidelibus, retulit cum illis propositum sui cordis. Qui pari voto concordes hoc idem se velle dixerunt, & publicans apud omnes Castri custodes causam eamdem, omnes sic melius fieri censuerunt. Sequenti vero die præfatus Castellanus misit ad Regem, rogans, quod ipsum assecurare placeret venturum coram Regia Majestate. Qui jubens scribi assecurationis literas, eas sibi remisit. Statimque venit ad Regem Castellanus jam dictus, & præmissæ intentionis suæ propositum retulit dicto Regi. At Rex idem desiderans penitus prænotatum Castrum habere, quodcumque pactum scivit petere Castellanus, sibi complere promisit. Et sic Castellanus ipse habita licentia

oris

oris Domini Castrum ipsum cum totali robba & sociis exivit incolumis atque salvus. Quod idem Rex Thomasio Nicolosi conservandum constituit. Sed antequam Rex idem inde recederet, Syndici & Nuntii circumstantium Civitatum; Castrorum, & Villarum Venusii, Spinaciolæ, Florentiæ, Corneti, Candelæ, Melfiæ, Rapollæ, Atellæ, Exculi, & Minerbini concurrunt undique ad Regem eumdem offerre Terras easdem, homagium juraturi. Erat autem Comes Palatinus in Minerbino dominio suo reddito, Castrum tamen habere nequibat, quod servabatur pro Domino Raymundo jam dicto, fortissimis defensoribus sistentibus in eodem. Et quum non posset Castrum ipsum convincere, ad Regem pervenit dicens: *Domine Rex, supplico, ut trabuccos duos aut tres ex his mihi dignemini mutuare, cum quibus inexpugnabile Castrum Minerbini convincere valeam Deo favente*. Ad cujus rogatum Rex idem trabuccos tres sibi mutuaci mandavit, quos apud Minerbinum portari præcepit a familiaribus suis; cum quibus aliisque fortilitiis adjectis contra fortitudinem dicti Castri in breves dies Castrum idem convicit.

Rex autem, amoto inde cuncto suo exercitu, apud Exculum dirigit iter suum, & ibi intus & extra Terram suus exercitus hospitatur. Sindici autem, qui cum eo venerant, Terram suo dominio oblaturi; in pactis petierunt, quod Terram ipsam nequaquam dominio redderet Comitis Apicii eorum Domini naturalis, sed ipsam pro suo demanio reservaret. Quo idem Rex eis servare promisit. Erant autem Syndici ipsi malivoli erga Comitem memoratum. Ut autem Rex fuit in ea, Comes ipse carus suscipitur ab universis Civibus dictæ Terræ, & ut Dominus honoratur a cunctis. Quod videns Comes ipse, satis animo factus lætus, advocans ad se singillatim quosdam sibi benivolos familiares antiquos, rem cum eis sui dominii declaravit, & allidens eos promissionibus atque donis, tractavit cum eis, quod singulos de Terra monerent, quod ipsum Populus pete-

peteret, ut juris est, dominum dictæ Terræ, quorum interveniente tractatu sequuto die, ecce universi Cives ipsius Terræ, mares & fœminæ, accepto quasi tripudio chorearum, præcedentibus pulsantibus Joculariis per totam Terram saltando & chorizando pergunt clamantes in voce tripudii: *Vivat magnus Rex Hungariæ, & Comes Apicii noster Dominus naturalis*. Et recto pergentes tramite pervenerunt ad hospitium, quo idem Rex fuerat hospitatus. Rex ut audivit chorizantis Populi sonitum, se faciens ad fenestram lætus efficitur voluntate Civium dictæ Terræ. Tunc quidam amantissimi dicti Comitis Apicii, quibus commissum erat Regi petitionem offerre, habita secum arundine petitionem porrigunt dicto Regi, qua petebant, post ejus principale dominium, dominium Comitis memorati, & ea petitione porrecta unus eorum oretenus petiit: *Domine Rex, supplicatur Majestati vestræ per omnes adstantes, ut salva prius fidelitate vestri dominii, Domino Comiti Apicii hujus Terræ Domino naturali restituere placeat Terram istam*. Rex ut audivit illum ita loquentem, dixit: *Nonne Syndici vestri contrarium petierunt? quomodo hoc tu dicis!* Cui universus Populus clamavit: *Domine Rex, non sic eis commissum est per homines Terræ hujus: Sed tantummodo Terram offerre fidelem Majestati vestræ, & nos recto dominio dicti Comitis semper esse, quia usque nunc violenter & injuste exstitit spoliatus. Hoc petimus singuli, vestro beneplacito reservato, quod Terram restituere dignemini Comiti antefato*. Quibus Rex: *Quod petitis fiat vobis*. Et convocans dictum Comitem, qui adstabat, Terram sibi assignavit per cultellum, quem gerebat ad latus, ut ejus deinde dominetur. A quo fidelitatis solitæ juramentum accepit. Adstantes autem Civitates, Castra & loca, scito Regem ipsum in Exculo commorantem; suos mittunt Syndicos, dicto Regi fidelitatis debitæ juramenta præstare. Quos Rex idem gratiose suscipiens, se benivolum omnibus ostendebat.

Crescebat autem assidue gens armigera undique dicto Regi,

gi, quam nec Terra ipsa regere poterat, nec montes, nec vallis fluminis capiebant. Et ecce auribus Regis intonuit, quod miles quidam, cujus nomen erat Jacobus de Pignatario, factus per Regem Lodovicum Latinorum Regem Castellanus & Capitanius Civitatis Aversæ, mandaverat satis expresse hominibus Casalium Civitati circumstantium Aversanæ, quod infra sex dies Civitatem Aversanam intrarent cum totis eorum grassiis, & familiis sub pœna personæ, & sub pœna perditionis omnium bonorum suorum. Tunc Rex idem suo Consilio invocato mandavit, & voluit quod Comes Nicolaus, & Corradus Lupus acceptis decem millibus equitibus in comitiva eorum sequenti mane recto tramite pergerent in obsidione Civitatis Aversæ, priusquam dictorum Casalium homines cum suis grassiis Terram intrent, ut inductis grassiis ipsorum Casalium in Civitatem eamdem, ipsi postea non valeant in ejus obsidione manere grassiarum defectu. Statuit etiam, quod Nicolaus Leuchus, & Thomas Pauli cum eorum Hungaris ducentis, & Theotonicis quingentis Barum redeant, & deinde versus partes Ydronti militando discurrant. Jussit etiam, quod Dominus Malispiritus cum Theotonicis suis una cum Angelo Domini Gualterii per convicina loca earumdem Ydronti partium militaret, ut alter alterius esse valeat in succursum. Et sic factum est. Et mane sequenti gens ista dividitur per eas partes itura, quibus mandaverat Rex jam dictus. Ipse autem reliquo suo magno exercitu recedens ab Exculo versus Melfiam dirigit iter suum, ubi cum magno tripudio & gentis applausu receptus est honoranter. Remanserat autem in dicto Exculo Comes Apicii fortificare sibi Terram ipsam, & hominum animos reconciliare sibi, qui dudum sibi rebelles exstiterant. Et in tantum humanum & placidum ipsis se ipsum ostendit, quod omnes eorum capita in ejus sinu Domino reponebant, dicentes: *Miserere nostri Domine, miserere nostri*. Comes autem ipse, habita omnium voluntate concurrentium voto suo, duodecim ditiores & meliores Ter-

ræ

ræ ipsius, eos videlicet, qui sibi contrarii ante fuerant & rebelles, de personis accepit, & captos carceri jussit apponi, & nocte ipsa tormentis, eo animo ut, dum viverent, eorum confiterentur pecunias, promittendo ipsos postea liberare. At miseri illi sequenti die thesaurum suum quilibet jussit duci ante Comitem memoratum, & donaria copiosa. Et audivi tunc dici, quod quidam nomine Cola Judicis Laurentii Cophinos tres de Carlinis attulit seu fecit afferri dicto Comiti offerendos, credens propterea manus evadere irati sibi Domini supradicti. Habita itaque dicta pecunia eorumdem, quæ fuit magnus thesaurus, & explorato ab eis potiore & cariore, totam robbam & bona eorum sibi infiscari præcepit, & eos insurcari mane sequenti. Uxores autem eorum & superstites filios vel nepotes bonis suis penitus spoliatos ejecit a Terra, & servitoribus suis distribuit possessiones illorum.

Quum autem Rex in Melfia moraretur, Castrum Civitatis ipsius fortissimum sibi rebelle per Dominum Laurentium de Acharolis tenebatur, ipsomet præsente in eo. Quumque præfatus Rex illum requirere amicabiliter faceret de restitutione Castri jamdicti, ornata responsione respondit, se non debere Castrum ipsum restituere dicto Regi, quia juraverat in manibus Lodovici Regis Latinorum dictum Castrum nulli restituere absque sui conscientia & mandato. Quod si restitueret, sui jam dicti Dnmini proditor haberetur. Ad evitandum igitur nominis proditoris infamiam negavit penitus restituere castrum ipsum. Cujus responsione præfato Regi Hungariæ nuntiata, jussit Rex idem Castrum ipsum undique impugnari. Et quia Castrum ipsum ceteris aliis Regni hujus fortius esse dignoscitur, impugnatio talis minime læsit ei, licet ex parte utraque aliqui percussi sunt in conflictu. Videns autem Rex, quod tales insultus nihil læderent ipsi Castro, sed aggressores sui potius lædebantur, jussit trabbuccos fieri optimos, & circa ipsum Castrum opponi. Quod factum est. Quia vero intentionis

ſuæ erat verſus Neapolim hoſtiliter ſe conferre, ſtatuit Juſtitiarium & Vicarium provinciæ *Baſilicatæ* Dominum Gentilem de Sancto Georgio Dominum de Luceti, mandans ſibi, quod circa captionem dicti Caſtri diligenter intenderet toto poſſe. Qui faciens trabuccos erigere contra Caſtrum, per menſem & ultra nihil offendere potuit Caſtrum ipsum. Iverat tamen Dominus Andreas frater Domini Vayvodæ, dum Rex erat in Canuſio, versus Potentiam, & partes alias locorum convicinorum cum potenti militia, ubi per dies quindecim & ultra militans per partes illas Civitatem Potentiæ, Casaliasprum, Caſtrum Lacumpesulis, Petramperciatam, & plures alias Terras & Villas illarum partium acquiſivit, in quibus Officiales dimiſit pro parte Regis ejusdem. Et rediens apud Melfiam ad Regem eumdem, in die Beati Viti triginta quatuor equites Theotonicos & Latinos, inter quos Milites quinque fuerant, convictos in conflictu, ante Potentiam præsentavit Regi jamdicto armatos, & equis more pugnantium bellatorum. Quos quum Rex vidit, regratians enseniatori, illos, datis armis & equis, acquiſitoribus suis liberari mandavit.

Et ecce nuntius quidam Tubecta Regis Lodovici Latini cum literis ipſius Regis ad dictum Regem Hungariæ ambaſſiator advenit. Quæ litera & ambaſſiata continebat materiam consequentem in summa verborum. *Vos Illuſtris Hungariæ Rex, qui Regnum noſtrum invaſuri veniſtis, nos Dei gratia Jeruſalem & Siciliæ Rex ad duellum mutuum requirimus faciendum. Scimus autem, quod de perſonis Cumanorum & aliorum Paganorum, quos vobiſcum duxiſtis ad prœlia, ſi moriantur, velut de canibus non curatis. Nos autem, qui noſtrorum Militum & Armigerorum damna timemus, ne ipſorum aliqui in conflictu deficiant, providimus pro citiori expeditione guerrarum præſentium, & Regni quiete, perſonaliter prœliare vobiſcum. Et ubi alter noſtrum in duello deficiat, victor ſuperſtes Rex ſit & Dominus Regni hujus. Et ut communiter ſecure noſtrum fiat duellum, elegimus, quod aut*

aut fiat Parisius coram Rege Franciæ, aut in Civitate Perusii, aut Avinioni, aut in Neapoli. Ex his quatuor locis locus habilior vestræ electioni servetur, super quo respondete. Rex ut audivit literas ita loquentes, convocato suo Consilio properat respondere, & in horum verborum summa rescripsit. *Maxime Rex: vidimus & legimus literas Vestras nobis noviter destinatas per præsentium portitorem, & de invocatione duelli complacet valde nobis. Tamen in nullo locorum, quem præscribitis, quum non confidimus in illis multiplici ratione. Nam Rex Franciæ avus maternus vester est. Nobis autem, licet vinculo sanguinis, longævus affinis. Avinioni Civitas, licet Domini Summi Pontificis nominetur, tamen vestræ provinciæ caput est; & in ea dominium vestrum regnat. Perusium suspectus nobis est locus, quia legationis vestræ præfertur, estque communis Populi Civitas Imperio suo rebellis. Nec licet Majestatem Regiam confidere in illis. Si autem Neapolitana Civitas sit nobis suspecta, non oportet literis exprimi, quam nobis nostis esse rebellem. Vosque sibi dominamini in præsenti. Sed si duellum committere placet nobiscum, fiat, si volueritis, in præsentia Imperatoris Alamanniæ, qui est superior Dominus, aut in præsentia Regis Ingliterræ, qui est communis amicus, vel saltem coram Domino Patriarcha Aquilejæ, qui Catholicus est, & communis. Sed ubi vobis talia loca non placent, sed verba dilatoria viderentur, ad tollendam omnis termini moram, ecce breviter erimus cum nostro exercitu apud vos, & ibi sortiemur communiter de factione duelli, ut illud licite facere valeamus absque obstaculo exercitus utriusque*. Et scriptas in ea continentia literas Ambassiatori tradidit deferendas Regi præfato, donavitque illi Rex idem in prœmium legationis ejusdem Robbam unam sui corporis foderatam.

Recessit itaque Nuntius, & deinde Rex idem dimisso in Melsia prenominato Domino Gentili, sequenti die recessit cum toto suo exercitu, & versus Civitatem Consanam accessit. Quo die transiens per loca illa, ecce Melucius Mon-

tis-

tis-Viridis Dominus, Matthias, & Chiccarellus de Gisualdo, magni Barones illarum partium, ante dictum Regem cum omni reverentia pervenerunt honorifice sociati, quos Rex idem care suscipiens, sacramento fidelitatis recepto ab ipsis, ipsos antecessores præfecit sui exercitus, tamquam illius patriæ domesticos viatores, una cum Domino Rogerio Domino Oliveti, & pluribus aliis Baronibus partium earumdem. Et hora quasi Vesperarum applicuit dictus Rex in Civitate Cosana. Quum autem fuit in campo prope Consam, noluit ipse Rex Terram intrare, sed castrametatur in campis, & totus exercitus circa eum. Et ecce ex circumstantibus Terris, Castris & Casalibus infinitis Syndici, Ambassiatores, mulieres, & pueri properant ante Regem Terrarum offerre fidelitates, grassias ad exercitum perducentes in maxima quantitate. Altera autem die præcedit Rex idem, & apud Olivetum quiescere se disponit, & nolens Terram ascendere, in flumine proximo requievit, ubi per dies duos quiescens, universæ Terræ, Castra, & Casalia locorum illorum ad Regem properant, fidelitatem debitam pollicentes. Quos omnes ad gratiam recipit cum amore. Deinde procedit Rex idem, & amoto inde exercitu pervenit apud Contursium, quæ Terra erat Domini Roberti de Sancto Severino. Cui adhærente exercitu, viri Terræ ipsius super muros ejus, se fortiores credentes, exercitui Regio se rebelles ostendunt. Viri autem exercitus Majestatem Regiam præcedentes, violenter aggressi sunt rebelles Cives Contursii, & promtissime ferientes in illos, convincunt potentia Contursii defensores. Itaque dicto Rege applicante Contursium, per aggressores sui exercitus præcedentes fuit ipsi Terra convicta. Rex ut audivit præsumtuosam insaniam Populi dictæ Terræ, maluisse potius repugnare in suum exercitum, quam verbo humili se suæ subdere potestati, assensit totali dissipationi ipsius, eo præsertim, quod Terram ipsam fore percepit Domini Roberti de Sancto Severino sui rebellis. Et transiens idem Rex no-

noluit Terram intrare, sed inferiori flumine castrametaturus accessit, quem universi sui exercitus nobiles consequentes, circa ipsum tentoria præfixerunt. Infiniti vero Hungari Terræ ipsius prædam sibi molientes habere, universos Theotonicos ejusdem exercitus, qui in prædam concurrerant opum dictæ Terræ, Latinos seu brigantes, Tuscos, pedites, & Lombardos a Terra ipsa ejiciunt manualibus gladiis cum furore. Venerant autem in dicto exercitu a convicina Terra Oliveti sub banderia Domini Rogerii memorati viri armigeri pedites quasi ducenti, qui priores fuerunt in insultu contra homines dictæ Terræ, eo quod convicini erant, & cum eorum aliquibus inimici, qui in captione violenta Terræ ipsius adstiterant duriores, & in primo eorum hostili introitu ingressi Terram ipsam sunt quasi primi, qui dum inter Hungaros intus ipsam Terram visi sunt comprædando, Hungari ipsi fugientes se, quasi non cognoscerent illos, corruunt super eos cum ensibus ejicere illos extra, ut tota præda Terræ illius eis pro lucro restaret. Illi autem loquentes, se fore fideles Regios, & adjutores eorum, nolebant Terram egredi, sed prædare cum illis: non cognoscebant, quod illi solam sibi robbam Terræ volebant. Et tunc Hungari sævientes in eos, cœperunt illos percutere gladiis cum furore, quo casu territi facti & percussi, quamplures eorum per rupes illas corruunt fugiendo, & coram Rege se veniunt lamentari. Sed miseri hi fuerunt, qui percussiones & damna in persona tulerunt, quos Rex idem coram eo constituens, quasi videretur illorum compati, præsente Domino Rogerio prælibato sic ait: *Vere, fidelissimi nostri, Hungari nostri non cognoverunt vos: crediderunt enim vos esse Cives Terræ ipsius. Et propterea vos non debuistis in conflictu misceri cum illis; præcipue quando aliqua Terra intus prædatur. Et propterea ex nunc Capitaneis nostri exercitus districte jubemus, quod quotiescumque similis casus contingeret cursus Terræ, quod sive Theotonici fuerint; sive Lombardi, sive Latini, cum nostris Hungaris*

garis se non misceant infra Terram. Sed si primo Hungaros Terram intrare contingat, gentes alterius nationis intrare desistant. Si vero Theotonici primi intraverint, Lombardi, sive Latini, nostros Hungaros recessare jubemus, ut nullus in conflictu possit error inesse cognitionis defectu.

Hungari autem plurimi Terram ipsam ingressi sunt potentialiter, & cum magno furore illam discurrunt, eam totaliter deprædantes. O quantus erat stridor Populi, mulierum & infantium, lugentium, percussorum, ligatorum, carceratorum, & tortorum, ut suas pecunias fateantur! Certe inexaudibile quoddam erat & satis crudele; nec ulla erat compassio invasorum apud Populum dictæ Terræ. Et ecce infra modicam horam tota ipsa Terra subjecta est Hungaris, & universi viri ligati, & tota quasi grassia, panis & vini, & aliarum comestibilium rerum inferius ducitur exercitui recumbenti, absque pecunia vel valore. Et ibi totus exercitus per biduum requievit: infra quod strages maxima & rerum consumtio facta fuit, ac redemtio captivorum. Dum autem Rex idem tunc cum aliquibus suis nobilibus equitaret circa flumen in festum, ecce adfuit quidam ragacinus quemdam bonum equum equitans, ut illum adaquaret in flumine; & dum flumini adhæreret, Rex eodem applicuit. Erat autem ibi prope quidam gurgus aquarum profundus, ubi ex profunditate aqua nimium rutilabat. Cui Rex: *Ingredere juvenis cum equo in hanc aquam, ut videamus profunditatem ipsius*; & ille: *Timeo Domine, ne fluctibus iis submergar*. Cui Rex: *Intra securus, & noli timere*. Juvenis autem ille erubescens mandatum tanti Domini præterire, calcaribus premens equum ingressus est aquam ipsam, & primo ingressu aqua deglutivit eumdem & equum. Et resurgens ab aquis equus a juvene separatur, & foras equus egressus est, juvene remanente in aquis, quem aqua resurgens ter & quasi prope mortem sistens juvenis ille, Rex misericordia motus coarctans calcaribu- equum suum ingressus est aquam illam, quem ab equo a-

qua

qua dejiciens, equus aquam ipsam egreditur, Rege restante in illa. Induebat enim Rex idem quemdam mantellum de scarleto finissimo infoderatum variis, quem unda spargens circa ipsum quasi rotunda tabula videbatur firmum sistere super aquas, & usque ad guttur Rex sistebat in aquis. Et accipiens juvenem illum per crines salvum eum eduxit ab aquis. Certe maximum mirum fuit, Regem indutum super aqua natare, clamyde adjuvante, & eductum juvenem illum ab aquis Rex ad suum tentorium duci jussit, qui quasi semivivus evaserat. Tunc Rex jussit juvenem spoliari sibi vestes aquosas, & suis regalibus indui vestimentis, & eum suo verbo confortans jussit inductum suspendi pedibus, ut vomeret aquas, quas glutiit, ut citius reduceretur pristinæ sanitati. Et sic Rex ipse juvenem illum a morte salvavit, ipsemet mori non dubitans, ut quem intrare aquis jusserat, ne periret, persona propria liberaret. O magna Regis audacia, qui ne argueretur a suis, quod suo mandato perierit homo ille, mortis subire periculum non formidat.

Elapso itaque biduo, jussit Rex dimisso Contursio exercitum removeri, & versus Serras iter dirigere. Distat enim Terra ipsa Terra Contursii quasi per milliaria sex. Ecce procedente dicto exercitu, ne Terra Serrarum modo simili vastaretur ex primo concursu gentium sui exercitus, jussit Dominum Vayvodam, & Magnum Regni Hungariæ Senescallum cum comitivis eorum præcedere cunctum exercitum, & ante Serras sistere, usquequo transeat exercitus ille magnus. Hoc autem libentius fecit magnus ille Senescallus, quoniam per Dominum Regem ipsum, Comitatus & Terræ Comitis Mileti sibi erant donatæ, ipsaque Terra suo dominio pertinebat, & hac de re Terram ipsam salvam facere libentius accesserunt. Est autem Terra ipsa nullis munita fossatis, turribus, seu muris, ut hora pusilla posset obsistere potentiæ dicti Regis. Quo casu universa gens Terræ ipsius fugit Terra relicta, & omnibus bonis, Applican-

te itaque universo exercitu apud Serras, jussi sunt praeterire, nemine Terram ipsam intrante, ne depopularetur suis opibus atque robba. Sed praecedens Rex cunctum exercitum, versus Ebulum properat castrametaturus in campis, & sic remansit indemnis Terra ipsa Serrarum. Pervento itaque cuncto exercitu ad locum, ubi Rex tentoria fixerat, ultra flumen, ecce nuntiatum est Regi, quod homines Ebuli cum parte adversa & cum malandrenis Comitis Sancti Severini repugnant, quoniam pro majori parte homines Ebuli Regem hunc invocant, & alii contrarium praetendentes. Quod audiens Rex subito mandavit ipsum volentibus subveniri. Et ecce Rege mandante infiniti Hungari properant Ebulum, juvaturi eos, qui invocant auxilium sui Regis. Et inventis repugnatoribus, irruerunt in eos viriliter, & in momento disperdiderunt eos potentia, & ex illis quamplurimi perierunt, modicis evadentibus per auxilium nemorum & montium vicinorum, Terra ipsa clamante: *Vivat Rex Hungariae, noster Rex, & Dominus naturalis*. Stetit autem Rex ipse per biduum in campo ipso, ubi singulae Terrae vicinae occurrunt cum suis grassiis, & Syndicis fidelitatem praestare. Gaudet Rex, & cunctus ejus honor exercitus, quod ejus potentiae nullus audet obesse, sed quisquis sibi obedire molitur. Ubi dum quiesceret Rex, ecce Nuntii duo venientes Salerno dicti Regis festini properant postulare succursum, dicentes: *Domine Rex: nos quidem nuntii sumus missi ad vos per Nobilem virum Dominum Guillielmum de Rogerio de Salerno, & alios suos consanguineos & sequaces, credentiae debitae Majestati vestrae literas deferentes, quas clementer dignemini sumere, & nostra verba intendere*. Cui Rex, *dicite*, inquit, *quae vobis commissa sunt*. At illi: *Scitote Domine Rex, quod inimici nostri Salerni sunt in pugna crudeli cum Domino Guillielmo praefato, suisque sequacibus, & jam sunt dies duo, quibus miserunt Neapolim ad Dominum Regem & Reginam, ut in eorum succursum per mare mittant gentes armigeras contra dictum Dominum*

num Guillielmum, qui Terram Salerni servat imperio Regis Hungariæ. Dignetur itaque vestra Majestas, priusquam succursus inimicus adveniat parti contrariæ contra vestros devotos, in succursum nostrum personaliter festinare, scituri, quod habendo vos Civitatem Salerni tota regio Principatus, & Montana Amalfiæ subjecta imperio vestro erit. Tunc Rex alacri vultu ridendo clamavit: *Properemus omnes statim succurrere parti nostræ*. Et his verbis prolatis, absque solito buccinarum sonitu Rex primus fuit eques, & totus ejus exercitus post eumdem, & continuato trocto, cursu & passu celeri, ante horam Tertiarum applicuit ante Salernum ipse Rex forte cum centum equitibus, qui equos celerrimos habuerunt.

Et ecce galea una Regis & Reginæ armata apparuit per mare ante Salernum, quæ ad clamorem interioris alterius partis in auxilium veniebat. Sed tardus fuit ejus succursus, quoniam Rex Hungariæ primus venit: Ut autem galea ipsa vidit tantam equitum multitudinem semper crescere ante Salernum, retrahens se modicum intra mare, exspectavit ut videret quid & qualis esset concio gentis hujus. Nuntii autem Salerni, qui venerant ad Regem eumdem, ingressi sunt Civitatem Salerni, & retulerunt: *Ecce jam venit Rex Hungariæ ante Portas*. Pars autem adversa sciens tanti Regis adventum, & suæ multitudine gentis visa terruit. Et statim, depositis armis. Ambasciatores miserunt amico ad Dominum Guillielmum & alios Nobiles Caporales inimicos eorum ita dicendo: *A Domino factum est istud, ut novum Dominum habeamus in Regno. Ergo relinquamus inimicitias veteres, & per novum pacis osculum novo Domino unanimiter pareamus. Ut quum nos dudum discordes concordes viderit præsens Dominus, in nostrum beneficium promtior animetur, & non amplius bella mutua prosequamur. Sed fraterno more viventes de cetero, quæ pacis sunt, perpetue assequamur, & communem statum Civitatis hujus nobilissimæ roboremus. Procedamus ergo pariter & devote ad Regem, qui ad-*

adstat prope januas Civitatis, & ipsum honorifice cum toto Clero & Populo Civitatis suscipere studeamus. Nec expectemus ulterius, ne ex mora turbetur: Videmus enim potentiam Regis hujus cunctis Regibus prævalere. Et accedentes Nuntii retulerunt hæc Domino Guillielmo, & aliis suis parentibus & sequacibus Caporalibus, quæ contraria pars eorum pro bono pacis mutuæ postulabat. Auditis itaque verbis iis per Caporales eosdem, & per ipsos pluribus Concivibus, qui adhæserant eis, visa præsentia tanti Regis, significatis verbis partis contrariæ, consulte proviso per eos in causa, placuit eis pacifica postulatio æmulorum. Et miserunt Ambassiatores illos ad eos, qui miserant, eorum referre benivolam voluntatem, & quod eis placeret cum eis adesse, & simul ante Regem procedere cum Clero & Populo, sicut decet. Ut autem responsum placidum acceperunt, depositis armis & corde tyranno, pervenerunt omnes ad Ecclesiam Beati Matthæi, ubi pars altera cum universo Populo Civitatis adstabat, & mutuo osculo pacis dato, simul cum magna laude & Clericorum cantibus perveniunt ante Regem. Quum autem Rex primus ante Terram applicuit, sapientissime cogitans interiorum præstolabatur responsum. Et in quodam vicino jardeno castrametatus est ad quietem. Et sic circa ipsum cunctus post eum exercitus veniens hospitatur in campis absque damno aliquo Civitatis. Veniens autem Clerus & Populus dictæ Terræ apud Regem eumdem & sibi reverentia debita facta per singulos, omnes gratiose recepit. Et satis sibi placuit reverentia tanta facta. Sed primum Rex ipse, velut Catholicæ Fidei cultor verus, flexis genibus delatas Reliquias & Sanctæ Crucis insignia adoravit. Et convocatis certis Principibus & Magnatibus suis eos secum jussit Terram intrare, foras dicto reliquo exercitu remanente. Conducitur itaque Rex sub pallio aureo, sicut decet Regiam Majestatem, & ad Ecclesiam Beati Matthæi Apostoli deportatur; quo Rex ipse perveniens devotam reverentiam Ecclesiæ ipsi fecit, & de rece-

pto

pto honore satis in Civibus gratulatur. Ubi per horam modicam conquiescens sic fatur: *Fidelissimi nostri, satis ultra, quam dici valeat, gloriamur de nobis honore collato. Ecce parati sumus quamcumque petieritis libertatem, gratiam & honorem vestra voluntate complere. Etiam, quum credamus in exercitu nostro gentium multitudinem copiosam inesse, & variæ nationis, providimus pro salute Civitatis hujus & vestra nos in campis iis tentoria nostra dare, ut nostro exemplo in Civitatem nullus veniat hospitare, ut vestrum non tædeat status eorum in domibus, nec licitum eis sit vobiscum lites inferre. Mandamus igitur, & sic per nostrum exercitum divulgari præconia voce jubemus per Marescallos nostros, ut nullus nostri exercitus homo armatus ensibus Terram intret sub pœna personæ, quodque nullus ipsius exercitus, nec Latinus sit, in Terram veniat hospitare, & sit nobiscum in campis. Si quis voluerit victus necessaria sibi emere, depositis foras armis in Terram veniat emturus suo denario necessaria sui victus. Vosque Concives volumus & jubemus, quod Portam unam tantum Civitatis hujus teneatis apertam, quam faciatis diligentius custodiri; & juxta quod dictum est observari, ne ex multitudine gentium rumor contrarius innovetur.*

Tunc universi Cives adstantes hilari vultu, verbo placido, & flexis genibus regratiati sunt Regiam Majestatem de tanta provisione solerti, & amore monstrato, clamando singuli: *Vivat, vivat Rex noster.* Facto itaque in hora silentio Rex petiit: qui Castrum superius custodiret? Et responsum est ei: *Castrum hoc usque modo custoditur pro Domino Comite Sancti Severini. Creditur tamen, quod custos ipsius pretio redderet Castrum ipsum.* Tunc Rex convocavit Dominum Guillielmum prædictum, & ait illi: *Tenetis pretio Castrum habere: sin autem faciemus quod congruum sit, ubi pretio haberi non possit.* Cui præfatus Miles ait: *Credo Domine, quod Castrum ipsum haberi poterit pretio causa rationabili tali. Nam in Castro ipso modica victualia sunt. Verumtamen tentare incipiam statim voluntatem custodis.* Cui Rex:

Rex: *solicite facias, quoniam tibi incumbit, & te vocat iste labor*. Abiit autem Miles ipse, & mittens unum de familiaribus suis ad Castrum, rogari fecit Castellanum ad mutuum habendum colloquium. Accessit nuntius, & referens sibi commissa, placuit Castellano, quæ sunt dicta sibi. Et rediens nuntius retulit dicto Domino Guillielmo beneplacitum Castellani. Quod audiens Miles ipse statim cum duobus suis famulis versus Castrum accessit. Quem videns Castellanus ascendentem ad ipsum, statim venit obviare sibi in via, & simul juncti retulit ipse Miles de restitutione Castri. Et factis hinc inde ratiociniis pluribus, tamdem ad concordiam devenerunt, quod ubi Dominus Rex dicto Castellano mille Florenos donaret, ipse Castrum libenter restitueret ei. Præfatus autem miles, ipsius Castellani cum vera fide promissione accepta, rediit festinus ad Regem, qui foris in campis castrametaturus accesserat. Et sibi retulit Castellani responsum. Convocans autem Rex suos Proconsules & militem eumdem, retulit hunc tractatum. Et responsionem acceptam, super qua per eos pro vita maturius liberatum fuit plenum consilium dictos mille Florenos fore ipsi Castellano solvendos, dum tamen nulla deceptio committatur. Tunc accessit miles idem iterum apud Castrum, & loquens cum Castellano, voluntatem regis sibi aperuit, & promissionem Florenorum mille spopondit. Placuit Castellano colloquium dicti militis, & spondente dicto milite promissum pretium sibi dare, simul cum eo pervenit ad Regem, & debitam reverentiam faciens, suscipitur carius a Rege, dicto milite indicante. Tunc Rex convocans Thesaurarium suum, Florenos mille sibi jussit protinus exhiberi. Et eo Castellano spondente Castrum Regis nuntio resignare. Et dum sic maneret in campis, ecce pervenerunt ad Regem Archiepiscopus Amalfiæ, & Syndici Civitatis ipsius, Syndici Ravelli, & Scalæ, Castri Maris, & Terrarum circumstantium, Casalium, & Castrorum, unus post alterum se coram Rege præsentant, & universa pro-

provincia Principatus Syndicos miserunt ad eum, fidelitatis homagium offerentes. Quos idem Rex generose recipiens, fidelitatem ipsorum diligentius acceptavit. Stetit autem Rex idem in loco per dies quatuor continuos, usquequo concursum Nuntiorum & Syndicorum Terrarum circumstantium cessare cognovit. Et amoto inde exercitu versus Neapolim dirigit iter suum, & transiens per Casalia Sancti Severini per Valles, quia gens ipsorum Casalium territa timore transeuntis exercitus dimissis propriis domibus atque robba, ad vicina nemora convolarat, jussit Rex, ut spatio brevis itineris fideles quidam milites remanerent, ne Casalia prædarentur in transitu exercitus consequentis. Et sic factum est. Erant autem domus ipsorum Casalium omni plene grassia, & abundantia vini, ita quod in ipso transitu panis & vini ac gallinarum & anserum quisquis volens audebat accipere modicum, non in multum. Et sic ipso Rege mandante salva facta sunt Casalia ipsa. Donaverat autem idem Rex Comitatum Sancti Severini Domino Stephano Vayvodæ Transilvano suo fideli Consiliario & Collaterali carissimo. Et tunc Dominus idem jussit suo militi Domino Johanni Chutz Hungaro, quod Terram Sancti Severini, quæ caput est Comitatus affati, suo nomine apprehendat. Quod idem miles cum diligentia fecit. Officialemque ibi constituit quemdam militem, qui Officialis fuerat pro parte Comitis Sancti Severini præfati, Castrumque Sancti Georgii proximum custodiæ Hungarorum commisit. Et post Regem jam dictum properat miles ille.

Rex autem applicans Schafatum, quod Casale minimum est Abbatiæ, Abbas loci pontem fluminis jussit eripi, ne transiret exercitus. Tunc Rex per adstantes Latinos moneri faciebat dictum Abbatem, qui Castro manebat, quod pontem reparari faceret causa sui exercitus transitus, quodque Castrum suo daret imperio. Monachi autem & Ministri dicti Abbatis cum excusatione dicebant: *Noster Abbas non est heic, sed Neapoli ad Dominos Regem & Reginam.*

Nos

Nos autem absque ejus mandato Castrum hoc nulli liberare valemus. Propterea nos præsenti Domino Regi rationabiliter credimus excusari. Reparatio tamen pontis nobis non stat, sed hominibus loci hujus. Iratus autem Rex de responsione tyranna, jussit Hungaros flumen transire, & transeuntes equorum potentia fluvium, irruunt in Casale, & homines Casalis percutiunt cum furore, totumque Casale consumunt in præda, & per villanos illos pontem faciunt reparari, ut quisquis valeat transire securus. Videns autem Abbas & Monachi, suique famuli Castri custodes, Hungaros cum equis tam magnum fluvium transivisse, territi facti sunt vehementer, maxime quum videbant gemitus clamantium hominum sui Casalis. Et tunc cœpit Abbas palificare se ipsum; & ait adstanti viro, cui nomen Nicolaus Matthiæ de Manfredonia, dicti Regis Magistro Rationali, ita dicendo: *Vir Nobilis & amice carissime; quia in aspectu vos novi fore Latinum, precor, quod Domino Regi mea parte dicatis, quod ubi placuerit Majestati suæ velle coram eo me fideliter præsentare, & suam gratiam postulare, paratus in omnibus suis obedire præceptis.* Audiens hoc nobilis ille, festinus accessit ad Regem, & quæ retulerat sibi Abbas retulit dicto Regi. Rex ut audivit promissionem Abbatis, convocatis Collateralibus, placuit Abbatis promissio. Et misit ad eumdem Abbatem ante ipsum Castrum causa securitatis majoris Dominum Dionysium, dicti Domini Vayvodæ filium, cum certis aliis viris magnificis, & Magistro Rationali jam dicto, ut ipsum ex parte Regia secure reducerent ante eum. Vadunt ipsi ante Castrum. Est autem Castrum ipsum aqua rivi duplicis ab ipso flumine circumdatum, qua quis nequibat Castro hærere, & propterea Magister Rationalis idem Abbati loquitur, Regi gratum fore, quod per eum spoponderat. Et ille descendens ad Portam inferiorem Castri vacillando loquebatur cum illis, ac si pœnituisset spopondisse, quæ dixerat. In tantum enim nobilis ille Abbatem ipsum confortando alloquitur, quod ultimo illum

lum animavit ad Regem accedere. Quem Rex idem gratiose recipiens, petiit Castrum velle intrare, & properans ingressus est Castrum, & ibi prandium Rex assumit. Hora igitur Vesperarum adveniente, Rex Castrum egreditur, illudque custodiæ dicti militis Dionysii mancipavit. Quod ille diligentius capiens; Rex cum toto exercitu inde recessit, & longe ab ipso Castro per milliaria quasi tria circa flumen hospitatur proximum Castro Maris, ibique per dies duos suos figit incessus. Recedente itaque Rege a Castro prædicto, idem miles Dionysius cum Hungaris suis remansit ibidem, & capiens dictum Abbatem, scire ab ipso voluit, quas cumulaverat opes. Qui velle nolle indicans gazas suas, extorsisse sibi dicitur magnum thesaurum, ultra decem millia Florenorum, omnesque suos Monachos & familiares domesticos eduxit a Castro, Hungarorum suorum fidelium custodiæ, Abbatem & Castrum delegando, omneque foragium frumenti, vini, & olei, aliarumque comestibilium rerum, quæ inveniuntur in vicino Casale, jussit in Castrum induci, quoniam locus sibi complacuit ex fortitudine fluminis circumdantis. Accepto itaque sibi dicto milite jam dicto thesauro, & Castro ipso diligenti commisso custodiæ, post Regem properare conatur, & sicut egerat nuntiat dicto Regi, thesauro sileto.

Et dum sic Rex in campo ipso quiesceret, Nuntii & Syndici circumstantium Civitatum, Villarum, & Castrorum undique concurrunt ad ipsum, fidelitatis homagium præstituri libenter. At Rex recipiens singulos ad gratiæ suæ sinum, singulos vultu hilari conspicit, singulos diligit, & honorat, ostendendo se mixtim magnificum & humanum. Et ex hoc ex partibus circumstantibus locis ad ejus exercitum cum multifariis grassis secure concurrunt. Civitas autem Surrenti in sua fortitudine se confidens, se subdere noluit imperio dicti Regis. Quo ad aures sui perducto, jussit quod per mare viri Castri Maris, viri etiam circumstantium Terrarum ad guastum & perditionem bono-

rum suorum unusquisque procederet, ut tyrannus, usquequo convicti tyrannitate propria, Regis ejusdem imperio se convertant. Cujus mandato concurrunt universa loca maritima & montana partium Amalfiæ, & ad subvertendam duritiem Surrentinam unusquisque conatur. Unde maxima rerum strages fit Civibus dictæ Terræ. Rex autem per nuntios sibi missos expresse a suis Comite Nicolao & Corrado Lupo in novis acceperat, quod certa rationabili causa, omni mora deposita apud Aversam propere dirigat iter suum. Quibus novis idem Rex consulte providens, acceptis sibi ab ejus exercitu nobilibus viris ducentis, caute recessit a dicto exercitu, & apud Aversam properat, quo vocatur. Mandaverat autem dicto Stephano Vayvodæ, quod paratis negotiis regionis, apud Aversam festinus accedat cum omni exercitu. Quod libentius faciens ipse Dominus cum discretione matura Officiales constituit Regios in eisdem partibus optimos, quos elegit. In Salerno misit Dominum Nicolaum de Rogerio Hungarum, ut ibi & convicinis Terris solitis dominaretur & regeret. In Castro Maris & partium suis solitis constituit Nobilem alium Hungarum, & similiter egit Nuceriæ, Amalfiæ, in Sancto Severino & locis quibuscumque. Et contra Surrentinam Civitatem crudelem crescere guerram jussit. Post dies vero tres aut quatuor ipse Dominus magnum inde jussit exercitum removeri, ut ad Regem perveniat in Aversam. Et transiens subtus montana Summæ pervenit ad Terram Octayani, ubi quia nullum sibi obstaculum fuit illatum, molestiam nullam fecit. Deinde præcedens pervenit Summam, cujus vias invenit arctis passibus interruptas, ut vix posset quis inde transire. Sed quia undique cautus erat ejus incessus, nullum sinistrum evenit in passibus interruptis, quoniam præcursores continue præcedebant exercitum propter occultum insultum. Sed perveniens Summam, invenit ipsam bene fossatam & sticcatam, & infinitis armigeris custoditam, ubi erant præter Cives Terræ de usatis

Ma-

Malandrenis viri septingenti & ultra, vocati & constituti ad custodiam Civitatis. Ut autem adhæsit exercitus Civitati, non animo prœliandi, sed transitive, ecce quamplures jactus balistarum irruunt super viros exercitus Hungarorum, missi ex intima parte Summæ. Quod videntes Hungari absque culpa offendi in transitu, depositis equis, & acceptis arcubus jaciunt respective. Tunc Dominus Vayvoda jussit plurimos Theotonicos & Hungaros armatos corporibus fossatis hærere, depositis equis. At illi protinus, datis equis eorum famulis, fossatis Terræ se viriliter adhæserunt. Et primus quidem prænominatus Dionysius Miles Vayvodæ filius armis confisus indutis, & galea super caput, gladium gerens in manibus, ferreas chirothecas more strenui Militis in duello, se fossato immisit, & post eum Hebinger Theotonicus quidam, & Hungari duo alii animosi. Et ingressi sub prælio, durus in eos insultus lapidum inchoatur. Strenuus autem Miles curvare faciens Theotonicum Hebinger, pedibus saliit ejus dorsum, & manu capiens trabem sticcati, ad impugnantes Cives ascendere se conatur. Contra quem in puncto vidi in eum insurgere varios percussores, & in momento percuti a percussoribus ultra centum, quis lancea super pectus, quis super galeam, cum securi & clava, quis magna trabe de puncta feriendo in eum. Et numquam valuerunt manum illius eripere a trabe recepta, stando suis pedibus super dorsum Hebinger memorati. Quod videns pater Vayvoda, de celeri succursu filii animatur. Et animans universos, assurgunt diris vocibus contra hostes, & per diversas partes irruunt universi. Tamdem præfatus Miles, gladium habens in manibus, fossatum primus potenter ascendit, & solus inter plurimos statuitur inimicos, ac contra omnes gladio viriliter repugnabat, quo nullus manus jacere potuit super eum. Fidelissimi itaque sui socii post eum principales ascendunt, & gladiis ferientes in hostes, in tan-

tum prævaluerunt potentiæ hostium, usquequo cœperunt ascendere alii militones.

Videntes autem viri Summæ non posse resistere fortitudini Hungarorum, levitatem pedum exigunt in succursum. Sed ex multitudine fugientium anteriorum postremi & medii attriti gladiorum ictibus affollantur. Et quasi eos usque juxta inexpugnabile Castrum summæ & Montanæ fortilitia insequuntur. Mulieres autem eorum & pueri ante mane fecerant Castrum ascendere cum omnibus rebus, quas commode ducere potuerunt. Ingressus est autem universus armiger memorati exercitus in Terram Summæ, & fugatis omnibus inimicis Terram discurrunt & prædant, virosque interceptos percussos vel vivos carcerant & reportant. Magnaque strages rerum in ea fit per exercitum intromissum in vegetibus vini præcipue, quas spargebant: vina Græca & Latina immoderate vastantur, patronorum culpa volentium cum tanto exercitu in eorum transitu prœliare. Et certe ut æstimare potui, plusquam septingenti viri Terræ illius mortui sunt in conflictu, & quamplures carcerati ducuntur; animalia & robba eorum in prædam servata sunt Hungarorum. Tunc Dominus Vayvoda perquiri faciens, si aliquis sui exercitus defecisset in prœlio, & perquisito per Comestabulos cognoscentes sequaces eorum, nullus inventus est defecisse, nec fore percussum. Et pulsatis buccinis & tubis ad gaudium, factoque de obtenta cum eorum gente victoria solemni triumpho apud Deum; jussit idem Dominus abinde suum exercitum removeri. Et incedentes pervenerunt ad Villam Marillani, ubi nec masculi nec fœminæ sunt inventi, sed domus eorum munitæ, a qua unusquisque volens necessaria capiebat. Quia tamen Vexillum Regium præcedebat, neminem exspectando, modicum immo paucissimum ibi damnum infertur per viros exercitus transeuntis. Quum autem pervenit exercitus in planitie Viridarii prope Acerras, suos ibi præfixit incessus, & equos arreptis briliis pascua parata sumere permiserunt. Et re-

quie-

quievit in eo per biduum exercitus congregatus. Infra quos Hungari plurimi soliti guerrizzare, labori equorum & proprio non parcentes, versus Nolam discurrunt & militant ad lucrandum. Terra autem Acerrarum vicina inhabitabatur, nisi tantum Castrum, quod a constitutis custodibus servabatur, & per universam provinciam Terræ-Laboris, & usque Neapolim militando discurrunt. Ubi certe vidi someriuin vendere gra...... decem. Miseri autem, qui ferebantur captivi, diversis tormentis oppressi, evulsionibus dentium, mutilatione manuum, nariumque truncatione sequuta, pecuniis oportebat eos redimere corporis sui salutem. Eratque tanta miserorum copia captivorum, quod singulis noctibus, tota quasi nocte dolore pessimæ ligaturæ membrorum ululatus eorum & inexaudibilis planctus crescebat in aerem, nec ulla erat compassio apud illos. Solum autem eorum erat refugium forma nummi.

Et ecce Nuntii duo Regis illustris ad Dominum, quod omni mora deposita seu causa, apud campum Aversæ majoris exercitus gressus ducat. At ille Nuntio audito, jussu buccinarum & tubarum sonitu, unusquisque se parat ad iter, præcedens sequendo Vexillum, & continuato itinere pervenit exercitus ante Regem in obsidione Aversæ. Ibi congregatus est uterque exercitus, & circa Terram statutus est conquiesci. Ubi, ut arbitror, adunati sunt viri servitio dicti Regis Hungari quasi triginta millia equites singuli & potentes; Theotonici equites & bellicosi quasi quindecim millia; Lombardi & Tusci & Brigantes & alii pedites quasi viginti millia: Latinorum autem Regnicolarum Armigerorum quasi milliaria sex. Erantque cum Rege ipso Latini Comites & Magnates Regni subscripti. Primus quidem erat Comes Celani, gente sua sociatus decenter. Secundus erat Matthæus de Celano frater ejus cum decenti comitiva virorum aptorum ad pugnam. Comes Apicii jam dictus cum egregia comitiva. Comes Triventi cum suis armigeris & vexillo. Comes Sancti Valentini, & filius cum nobili turba viro-

virorum solitorum ad prælium. Dominus Gentilis de Sancto Georgio cum honorabili turba gentis. Dominus Jacobus de Laconissa, & fratres cum eorum vexillo honoratos viros adducunt. Pluresque alii Nobiles & Barones partium remotarum utriusque Aprucii, Apuliæ, Basilicatæ, Vallis Beneventanæ, Principatus, & Terræ-Laboris undique venerunt ad Regem, conantes pro posse ipsorum possibilitatem ostendere, qu .... servire & placere videantur potius summo Regi. Infra quos Rex idem existens in solio gloriatur, & magis ac magis continue semper augebatur exercitus. Ibi singula Casalia, Civitates, & Castra Terræ-Laboris cum grassiis panis, vini, hordei, carnium, aliarumque comestibilium rerum semper occurrunt, quæ fertilitatem rerum omnium in exercitu affluebant, & unusquisque suo denario semper inveniunt quidquid volunt. Et dum sic Rex in obsidione maneret Civitatis illius, in cujus regimen & inexpugnabilis Castri custodiam præerat nobilissimus miles Dominus Jacobus de Pignatario, qui fidelitate Regis Lodovici Latini & Reginæ consortis servabat eamdem, requirere fecit, ut moris est, jam dictum Jacobum per specialem ambassiatorem, si vellet gratis reddere Civitatem & Castrum ejus imperio, parati sibi pro merito respondere, & Civitatem penitus servare indemnem, omneque pactum, & gratiam, quod & quam convenienter petierit per arrham verbi Regii complere spondebat, literasque credentiæ nuntio scribi jussit. Abiens igitur Nuntius securus Terram ingressus est Aversanam, & perductus ante dictum militem, literas credentiæ protulit ad legendum. Quas miles idem honore debito sibi caput aperiens, & uti Ambassiatorem tanti Principis conveniebat, suscipiens, legit & perlegit literas sibi missas, & earum percepto tenore sic fatus est nuntio illi: „ Amice carissime, refer audacter, quæ tibi commissa sunt „ a Rege tuo mihi dicenda. „ At ille: „ Dominus meus „ Rex Illustris Hungariæ, cujus cordis non est cuiquam „ suam potentiam cum tyrannitate monstrare, sed miseri-

„ cordi-

„ corditer & humane volens cum singulis agere, non attendens ad ea, quæ facta sunt contra ejus honorem, tanta per vos rebellione monstrata, omnibus, qui ejus imperio consenserint fideliter se submitti, in quantum enormiter deliquisse in ipsum, quocumque casu contigerit actu guerræ, sereno vultu, animoque placato promtus est indulgere clementer, & dignis rependiis munere suæ gratiæ consovere. Ne igitur videretur in fortitudine sua contra vos & incolas Terræ hujus suam celavisse clementiam, quamvis ante suum felicem adventum sui præmiserit partem exercitus vos arcere, intendens ipse solertior ad partes alias Regni ejus subjiciendas imperio, per quas transitum habuit, in veniendo hucusque, ubi nullum nisi apud vos invenit obstaculum, mandaverat tamen Rectoribus dicti sui primi exercitus, ut in nullo consumerent substantiam Terræ hujus, ubi in rebellione consisterent Rector & incolæ Civitatis, sed sic obsessos servarent indemnes. Et si usque nunc aliquod factum est damnum, non obsidentis exercitus culpa perfectum est, sed vestramet tyrannitate processit. Igitur quum Dominus ipse Rex nunc heic præsens sit, sicut certificari potestis, si volueritis, vestrorum sic damnorum compati, quæ facta sunt, & majorum, quæ sequerentur vestra rebellione durante, priusquam regalis clementiæ vultum divertat a vobis, & ad ultionem monstratæ rebellionis in ipsum contra vos nocentem inducat potentiam dexteræ suæ, per me suum minimum famulum vos voluit misericorditer prævenire, volens & admonens vos, ut deposito vestræ rebellionis errore, ad suum verum imperium reducamini fideliter absque fraude, quum paratus sit qualemcumque gratiam vos & Civitas hæc sciveritis congruenter requirere, ubi suam servaveritis voluntatem, vobis & Civitati huic juxta petentium qualitates effectualiter adimplere; vobisque singulariter & generaliter quæcumque commissa sunt contra

„ cul-

„ culminis sui decus remittere gratiose. Hæc verba per me „ suum Nuntium firmiter verbo Regio pollicendo. Ubi „ vero maluentis potius tyranni fieri, vobis ipsis non compatiendo neque providendo consumtioni bonorum vestro„ rum, quæ extra vos sunt, infra potentem exercitum & „ consequenter depopulationi intimæ Civitatis, & vestræ, „ & pressuræ personarum vestrarum, quum ad longum non „ poteritis tolerare tanti Regis potentiam, & hostilis exer„ citus. Reducens ad vestri memoriam verbum Christi, „ quod dictum est Sancto Paulo: Durum tibi est Saule; „ Saule, qui me persequeris, contra stimulum calcitrare. „ Ex nunc ipse meus Dominus, quod pius vobis & pla„ cabilis esse noluerit, se apud Deum excusat, vestrum „ met testimonium, quando necesse fuerit invocando. Vi„ detis enim Dominorum vestrorum Regis & Reginæ, „ quos colitis, imperium diminutum voluntate divina ex „ patrata morte innocentis Regis Andreæ. Meorum ita„ que verborum de commissa mihi Ambassiata per Domi„ num completo colloquio, quid vestræ sit voluntatis mihi „ quæso fideliter respondete, ipsi meo Domino fideliter „ referendum.

Tunc Dominus Jacobus antefatus curialiter loquendo Nuntio illi dixit: *Amice carissime, præstolare modicum, ut tibi consultius respondere possimus*. Et constituens cum eo certos providos juvenes Civitatis in socios, ipse cum quamplutibus Civibus & Populo longe se fecit ab ipso, & per horam causæ ratiocinio perscrutatæ per universos, commissa fuit responsio militi nuntianda. Et venientes ad Nuntium Regium jusso silentio miles ait: „ Honorabilis Ambassia„ tor, & Amice carissime, semper loquendo cum observan„ tia fidelitatis Illustrium Dominorum nostrorum, Domi„ norum Regis & Reginæ Hierusalem & Siciliæ, quos sum„ ma Dei Majestas in statu prospero & triumpho servare „ misericordia sua dignetur, ad ea, quæ vestra discretio „ mihi & incolis Terræ hujus ex vestri Regis parte pro-

„ po-

„ posuit paulo ante, licet illa Dominorum nostrorum fidelitate pensata acceperimus displicenter, tamen quia quod datum est desuper, nullus potest effugere, & quod manifeste videmus, quod causa hæc generalis sit Regni pestis, ob hoc assertorum displicentia remota verborum, ipsorum Dominorum nostrorum voluntate servata, vobis taliter respondemus. Regratiantes primo clementiæ tanti Regis, qui nostrum sibi rebellium simplicitatem non intuens, sed sua regali benignitate solita, ex quo primum suum ante nos misit exercitum, prohibuit nulla nobis pericula seu damna inferri in exterioribus bonis nostris, quæ ipsorum potentiæ consistebant, licet ex abundantia equorum & Populi sit inestimabile nobis damnum. Nunc autem eo veniente cum tam grandi exercitu super hanc Civitatem, compatiens, ut dixistis, Civitati huic, per vos suum Nuntium nos voluit admonere de futuris periculis nos sano consilio fulciendo. Et ecce fatemur magnam in hoc Regis clementiam abundare. Novimus autem, me & homines Terræ hujus, illius non esse potentiæ, qua possimus per nos defendere Civitatem, vel per horam obsistere tanto Regi. Quod si Civitas hæc libera per se foret, absque obstaculo rebellionis, cuiquam forsitan potenti Regi se volenter submisisset. Sed quia Christiana Plebs sola fide Christo submissa est, per exemplum .... & Regna subjecta Regibus solo sacramento eis ligata sunt, quocumque casu sibi fore fidelia, præcipue in hoc casu, quum persona Regis præsentialiter ubique stare non possit, recepto fidelitatis debito juramento a Civibus Terrarum & Castrorum sui imperii per Officiales & Vicarios, qui præsunt in illis, Civitates ipsæ per se fideliter conservantur. Ego autem missus huc ad ipsius regimen Civitatis per eosdem nostros Dominos Illustres. Dominos Regem & Reginam confidentes in me suo milite, hique sui Vassalli fideles sacramento fidelitatis adstricti, verentes in perjurio Deum

„ offendere, & sacramenti præstiti fidem frangere apud il-
„ los, ne fama proditorii nominis labefacti, proditorio no-
„ mine processu temporis arguamur, ad evitandam Summi
„ Regis in perjurio læsionem, & proditorii nominis tur-
„ pem famam, quodque periculum imminens fidelitatis
„ corruptæ, quæ per vos nobis ex parte Regis vestri pro-
„ lata sunt, nostris Dominis apud Neapolim primo pro-
„ vidimus nuntianda: ut processu temporis ab eis vel alio
„ non possimus argui, nec turpis nominis fama lædi. Præ-
„ camur itaque laudabilem discretionem vestram precibus
„ subjectis, ut verbis nostris simpliciter ita prolatis ex
„ brevitate sensus personæ loquentis sensibilitatis vestræ
„ profunditate concursis sic me loquentem, & Populum
„ Terræ hujus coram tantæ Majestatis pedibus commen-
„ detis, quod ejus furor regali superatus clementia contra
„ nos & bona nostra non sæviat, sed vobis operantibus
„ mansuescat, donec ab ipsis nostris Dominis de prolatio-
„ ne verborum vestrorum nobis respondeantur suarum pla-
„ cita voluntatum. Credo etenim miles ego & ita inter
„ singulos æstimo semper .... si superioris conscien-
„ tia Domini inconsulta, de bonis suis quis præsumsit in-
„ novare, præcipue in hoc casu, sic de me loquendo, ubi
„ vellem cum his Concivibus hanc restituere in manus
„ Regis al .... ipsis nostris Dominis conscientia nul-
„ la facta; quod non solum ab ipsis nostris Dominis, verum
„ etiam ab ipso vestro Rege proditores pessimi habere-
„ mur, essetque nobis perpetua infamia, & personarum
„ periculum in futurum. Qua ratione ubi nunc suo vi-
„ demur imperio adversari, tanta Majestas habere nos
„ debet rationabiliter excusatos, quum non liceat nobis
„ absque sui notitia fidem in talibus frangere nostro Regi.
Et finito eloquio d .... Regio Nuntio usque ad
exitum Portæ Civitatis ipsius, jussus est sociari. Venit
itaque Nuntius ante Regem, qui in Ecclesia Sanctæ Ma-
riæ Nuntiatæ moratur. Et quemadmodum assertio sua fue-

rat

rat, & qualis accepta responsio, protulit ipsi Regi. Rex audiens responsionem affatam, illam adunato Consilio publicavit, & super causa rimato prudenter, visum est dicto Regi & ejus Consilio provide fore responsum. Verumtamen sic ait: *Ne frustrari videamur in tempore, ad quid sit agendum, faciliter intendamus, & fiant scalæ infinitæ, pontes, & ingenia, liga, & trabucci interim usquequo nobis ipsis placuerit respondere. Brevis est enim via mittendi Neapolim ad suum Regem & Dominum, & cito nobis poterunt respondere*. Tunc jussum est per Marescallos exercitus parari trabuccos, pontes, & scalas plurimas, & ingenia universa, per quæ Terram ipsam possint potenter invadere circumquaque, ubi non velint voluntarie reddere Civitatem. Et sic convocatis Magistris quampluribus incipiunt facere ingenia ipsa cum expressitate majori. Expectata itaque per dies quatuor responsione intima Civitatis, quia nulla inde recipitur, nisi rebellio, jussit Rex contra Civitatem semper insurgere bellicose, & nulli parcere, si quis posset haberi. Jussit verumtamen, quod nullum guastum fieret in arbustis & exterioribus bonis. Infestantibus itaque viris exercitus circa murum cum balistis & arcubus, sæpius committitur badaluccum hinc inde mortale, & sæpius idem Rex accipiens Pallarensem & Lanceam, ad badaluccum personaliter ibat quasi ad festum. Factis autem trabuccis pluribus jussit Rex projici intus Urbem per loca diversa, ubi magnum damnum projecti lapides faciunt apud domos, & quasi nocte dieque non videntur deficere projectores. Et ecce famosum nomen insonuit per universum exercitum, quod Illustris Domina Domina Maria Ducissa Duratii, quæ in Castro Ovi Neapolis consistebat, Dominum Marinum Rumbum de Neapoli militem suum Nuntium miserat dicto Regi, & apud Villam Trentulæ proximam dicto exercitui Rex iverat loquuturus militi memorato. Et ferebatur, quod ideo venerat, quod ipsa dictum Regem petebat in virum, pro ut ex ordinatione inclyti

 Re-

Regis Roberti ante processerat. Cujus militis Rex accepto colloquio remisit militem, & ad exercitum est reversus, & hujusmodi matrimonium Rex comp. .... unusquisque testatur. Sed nonnisi quod datum est desuper .... Quia vero non licuit mihi scribenti rei hujus secretum Regis .... postulare, quare tale .... completum non fuerit .... Sed Rex idem sollicit. .... Civitatis .... bat fortificare .... Terræ-Laboris miserat .... equites .... currebant, quod ex universa Provincia Terræ-Laboris & circumstantium regionum Syndicis ad Regem jam dictum .... veniebant, homagium fidelitatis debitæ præstituri .... durantibus. Quos Rex idem recipiens gratiose singulis hilarem vultum ostendit.

Qua causa die quodam congregato Consilio .... & Castrorum custodes illis tenens modum hunc apud omnes. .... statim quod aliquod Castrum seu Terra præcipue, in qua fortilitium esset, sibi volenter respondebat, suum m. .... bat officium, ut præesset regimini dicti loci, inter alia mandans officio, quod in missione victualium necessariorum exercitui unusquisque a Terra qu. .... non deficeret omni die; & hac de re in exercitu ipso fertilitas omnium abundabat, quamvis circa Neapolim discurrentes armigeri dicti Regis de nocte & die plurima vina & victualia capiebant, usque ad muros currentes Civitatis ipsius. Quorum incursibus crebris Neapolitani continue flagellantur. Quodam autem die dum strenuus miles Dominus Petrus dictus Vicevayvoda Hungarus apud Neapolim militasset in prædam .... juxta Pontem Guiczardi invenit animalia onerata victualibus, & fa. .... fer. .... sexaginta. Quæ intercipi jubens & conductores ligari, modicis evadentibus auxilio illius ad .... nam Neapolis rumor fit in Urbe, quod modici Hungari ceperint tanta eorum victualia circa Pontem. Et pulsatis campanis in Urbe efficitur magnus rumor. Audiens autem miles

les rumorem Populi currentis in eum, & videns currere plurimos, juſſit quod .... ſuis conſociis cum præda præire feſtine apud Averſam. Ipſe autem cum .... tribus ſociis remanſit juxta Pontem deſcendendo ab equis, ut quieſceret, uſquequo .... proximi fierent occurſores. Et ecce infiniti pedites Pontis fortilitiis adhæſerunt, exſpectantes turbam equitum futurorum. Et poſt paululum veniunt equites infiniti ſtipendiarii Regis, & Neapolitani ultra tre. .... Ut autem miles ipſe vidit turbam equitum copioſam, ſapienter cogita. .... *Ecce nos videmus tantos in nos inſurgere inimicos .... infinitos, quibus nos, qui tam modici ſumus & .... liter .... cum longe .... Equitemus itaque eques .... paſſim .... multitudine inva.* ....

....

Inſequentes autem Hungari equites nec minus pedites videntes Hungaros ante fugere .... potius ad ſequelam curſu velociſſimo currendo poſt illos .... labore curſus affollantur, calore pedites & equi multo .... ipſos quaſi per milliaria duo ſequuti fuerint animoſe. Et jam præcurſores .... adhærere fugientibus Hungaris providus Hungarus miles .... habens giganteam, in fortitudine ſua, & ſociorum confidens moderatis habenis ſonipedum, acceptis arcubus & ſagittis ſubito viriliter ſe revolvunt in æmulos perſequentes, & hinc inde currentes, medios autem æmulos cœperunt acriter ſagittare. Inſequentes vero æmuli videntes Hungaros revolutos ad pugnam, eorumque equos longe percuti jactibus ſagittarum, terga vertentes refugiunt apud Neapolim, quantum poſſunt, & obviantibus mutuo fugientibus cum illis, qui venerant ad pugnandum, videndo ſocios fugere, præ timore unus alterum præcipitabat ab equis. Nec minus Hungari perſequentes ab illa perſequutione ceſſabant, ſed tanto promtius ſequebantur. Ut autem Hungari cœperunt in via adjungere fugientes, quamvis præ nimia velocitate timoris & per-

& percuſſionibus ſagittarum aliqui defeciſſent in via, tamen non ſinebant antecedere Hungari pluribus eorum depoſitis arcubus, & acceptis gladiis terga fugientium crudeliter .... Nec erat quisquis illorum auſus manus erigere ad defenſam. Videntes autem .... pedites ſuos equites ante fugere Hungaros, territi timore mortis, repoſitis pallarenſibus magnis in terram lanceis & baliſtis unusquisque cogitabat perſonam ſalvare propriam. Sed ex quo Neapolitani & ſtipendiarii equites immoderate accurrentes cœperunt cum pedibus .... immiſceri .... Gaviſus itaque Rex tanta ſtrenuitate militis ſupradicti & .... ſodalium Hungarorum totus hilaris factus eſt & hilaritatem .... ferat in vultu, ſatis commendans quæ fecerat in bellicis miles .... qui ſibi retulit ordinem talem .... Ducuntur igitur captivi miſeri ad Cabannas .... illos, ſibi ligantur ſuppliciis & torturis continuis .... pecunia redimant quilibet corpus ſuum. Et ligati continue nocte & die miſeri macerantur. Solus eis ſupereſt ululatus. Steterat .... Rex ante Averſam per dies viginti ſeptem & ultra in obſidione Terræ .... & inſultu, & paratis omnibus ingeniis, ſcalis, & pontibus, quæ mandaverat .... quodam die juſſus eſt neminem ab exercitu diſceſſurum .... inſultu Terræ agendo quilibet intereſſe. Erant autem homines .... Averſæ quaſi fame convicti pro majori parte & incipiebat illis .... aliqui de Populo ut poterant habil. ....

Cætera uſque ad finem deſiderantur.

